

3	-----	ספר עבודת ישראל מהמגיד מקאזניץ
3	-----	פרשת בראשית
5	-----	השמטות
7	-----	בהפטרה
9	-----	פרשת נח
14	-----	בהפטרה
15	-----	פרשת לך לך
18	-----	בהפטרה
20	-----	פרשת וירא
25	-----	בהפטרה
26	-----	פרשת חיי שרה
28	-----	בהפטרה
29	-----	פרשת תולדות
30	-----	פרשת ויצא
34	-----	פרשת וישלח
41	-----	פרשת וישב
44	-----	לחנוכה
49	-----	פרשת מקץ
56	-----	פרשת ויגש
61	-----	פרשת ויחי
65	-----	פרשת שמות
67	-----	פרשת וארא
67	-----	פרשת בא
71	-----	פרשת יתרו
74	-----	פרשת משפטים
76	-----	פרשת שקלים
77	-----	פרשת תרומה
80	-----	פרשת תצוה
81	-----	פרשת זכור
87	-----	פרשת כי תשא

91	פרשת פרה
98	פרשת פקודי
100	פרשת ויקרא
103	לשבת הגדול
107	לפסח
114	ליום ב' דפסח
115	ליום ז' דפסח
118	לפסח שני
119	פרשת שמיני
124	פרשת תזריע
125	פרשת מצורע
128	פרשת אחרי
130	פרשת קדושים
132	פרשת אמר
134	פרשת בהר
136	פרשת בחוקתי
142	לשבועות
146	פרשת נשא
150	פרשת בעלותך
154	פרשת שלח
159	פרשת חקת
160	פרשת בלק
166	פרשת פנחס
169	פרשת מטות
170	פרשת מסעי
173	מגלת איכה
175	פרשת דברים
178	פרשת ואתחנן
181	לט"ו באב
185	פרשת עקב

189	פרשת ראה
195	פרשת שופטים
197	פרשת כי תצא
199	פרשת כי תבא
201	פרשת נצבים
205	פרשת וילך
205	לראש השנה
216	פרשת האזינו
217	לשבת תשובה
219	ליום הכיפורים
222	לסוכות
224	לשמיני העצרת
225	פרשת וזאת הברכה
225	ליקוטים
232	נחמיה
232	מסכת חגיגה
233	מסכת תענית
234	מסכת כתובות
235	מסכת זבחים
239	אגרת הקודש

ספר עבודת ישראל מהמגיד מקאזניץ

פרשת בראשית

בראשית ברא אלהים. במדרש תנחומא בראשית, א זהו שאמר הכתוב משלי ג, יט ה' בחכמה יסד ארץ, וכשבא הקב"ה את העולם נתייעץ בתורה וברא את העולם שנאמר שם ח, יד לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה וכו'. הענין נודע כי החכמה נקראת ראשית כי בחכמה הביט וצפה אל אחרית דבר היא המלוכה אשר ימליכוהו בני ישראל, ובחכמה הגביל הקב"ה את מדתו בחינת אין סוף ויצא לכח בגבול ומדה ושיעור. והנה המלוכה נקראת ארץ כנודע. ולכן כתיב ה' בחכמה יסד ארץ, פירוש מה שעשה יסוד לבחינת חכמה בבחינת גבול הוא מפני ארץ שהביט אל המלוכה ואף על פי כן לית מחשבה תפיסא ביה כלל. להבין מהות הענין איך נעשה מבחינת בלי גבול בחינת גבול ותכלית, הגם שהמקובלים הראשונים האריכו בדבריהם

לתת משל ומליצה דברי חכמים וחידותם להלביש הענין קצת לאוזן השומע, אמנם עם כל זה נעלמה מעיני כל חי להבין הדבר על בוריו והחקירה האמיתית בזה הענין הוא כמו שכתב הרמב"ם הלכות תשובה פ"ה, ה"ה שאין כח כלל בהשגתנו להשיג מחשבתו של היוצר כמו שנאמר ישעיה נה, ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם עיי"ש בהלכות תשובה. ולפי זה נלאה כל שכל מחקור ראשית הבריאה, אבל אנחנו בניו ועבדיו מאמינים כי זאת היתה אבן פנתו ועיקר הכוונה בבריאה כי נעבוד לפניו ביראה ופחד ונמליכהו ולשרת בשמו. וזה היה בחינת גלם הראשון לבריאת עולם והוא הנקרא אבן השתיה וגל"ם גימטריא חכמ"ה. וזה שאמרו בחכמה יסד ארץ ונתיעץ בתורה וברא את העולם, דהיינו שאחר כך הוציא המחשבה לבחינת בריאה על ידי עולם הבינה המצייר ציורין שנאמר לי עצה ותושיה כי ל"י רומז על מספר ד' יודי"ן שבע"ב היא החכמה כנודע אחר כך בא לבחינת אני בינה לי גבורה שהיא נכללת בחכמה וגבורה של עולם עליון כנודע:

והנה נחלקו בית שמאי ובית הלל במסכת חגיגה דף י"ב. בית שמאי אומרים השמים נבראו תחלה ובית הלל אומרים הארץ נבראת תחלה ע"ש. ופירש החיט, כי כל רקיע מז' רקיעים נקרא בחינת ארץ ושמים, דהיינו מקצתו הנוטה על ראשינו נקרא שמים בערכינו ומקצתו של מעלה נקרא ארץ נגד וערך הרקיע שלמעלה הימנו, ולכן מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי עיי"ש. פירוש לפירושו, כי כל עולם נקרא בבחינת שמים למה שלמטה הימנו כי הוא המשפיע בו, ונקרא ארץ לשלמעלה הימנו כי הוא בחינת מקבל כנגדו כמו שכתב האר"י ז"ל, ואפשר עוד לבאר על פי דרכנו, דהנה דעת בית הלל כי הארץ נבראת תחילה, פירוש תחלה היינו עיקר יסוד הבריאה היה בעבור הארץ היא המלוכה כמו שאמרנו ולכן נקרא הארץ נבראת תחלה כיון שעל ידי ציור הארץ במחשבת היוצר בתחלה נברא כל העולם. ובית שמאי אומרים השמים נבראו תחלה, כי שמים נקרא בחינת ההשפעה כנודע. והנה מדרך הטוב להיטיב ולהגם שחפץ בעבודתנו עיקר הבריאה היתה להיטיב לנו כל הימים, והנה הט למשל אזנך, השמש משפיע אורו בירח ומאיר בה ואפשר בזמן אשר הירח לא יגיה אורו כראוי כמו בסוף חודש אז יש גם כן איזה בחינת פגם באור השמש הרוצה להאיר דרך הירח וממילא כשמצמצם אורו מלהשפיע נקרא בבחינת פגם שאינו מאיר כדרכו, וכן הענין כביכול כשבניו עושים רצונו אז יכול להשפיע ולהיטיב להם מה שאין כן ח"ו להיפך אזי נקרא בחינת פגם במשפיע כי יותר ממה שעגל רוצה לינק כו' פסחים קיב. , ולכן נקרא השמים נבראו תחילה, פירוש שיטיבו בני ישראל את מעשיהם ויוכל להשפיע להם כל טובה:

וזהו שאמרו במדרש ב"ר י בפסוק ויכולו השמים והארץ, משל לאמבטי מלא מים והיו בה ב' איסקרסים נאים [פירוש צורות] כשעירו המים מתוכה נראו הצורות וכן היו השמים והארץ ע"ש. פירוש כי השמים והארץ נקראים חכמה ובינה אצל המקובלים וכמ"ש לעיל כי היו במחשבתו לבריאה, וכן המקובלים קראו לבחינת תוהו ובוהו בשם חכמה ובינה כי החכמה נקראת תוהו ורצ"ל שמם כמדבר ותוהו שאין תפיסה בו. ובוהו היא הבינה המצייר ציורין וניכר קצת בו וזה בו הוא, ואז היה נכלל השמים והארץ ולא היה ניכרין להדיא עד שעירו המים הוא המשל לבחינת אין סוף הנקרא מים שאין להם סוף ובא לבחינת גבול ואז נראו השמים והארץ:

ויאמר אלהים יהי אור. במדרש ב"ר ג רשב"י פתח שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב משלי טו, כג שמחה לאיש זה הקב"ה. במענה פיו יהי אור וידבר בעתו מה טוב וירא אלהים את האור כי טוב. רבי שמעון בן יהוצדק שאל את רבי שמואל בר נחמן מהיכן נבראת אורה, אמר לו נתעטף הקב"ה כשלמה והבהיק כו', אמרה ליה בלחישא אמר ליה מקרא מלא הוא תהלים קד, ב עוטה אור כשלמה כו'. א"ל כשם ששמעתיה בלחישא כו' אמר ר' ברכיה אלמלא כו' אי אפשר לאמרן. מקמי כן כו' ר' ברכיה אומר ממקום בית המקדש כו', אמר ר' סימון ה' פעמים כתיב כאן אור נגד חמשה חומשי תורה כו'. מתיבין חבריא הלא ספר ויקרא מלא הלכות אמר להן אף הוא שונה בה דבר ויקרא אלהים לאור יום ע"כ:

הנה בכלל הע' אנפין שפירש הרשב"י בתיקונים במלת בראשית יש תיקונים גם מצד הגבורות כגון בראשית"ת תמן את"ר יב"ש וכדומה. להורות שלא יצא שום ענין בעולם חוץ ממחשבתו ורצונו יתברך והכל היה צפוי לפניו מאז ומקדם, כמו שאיתא במד"ר ב"ר ב על פסוק בראשית א, ב תוהו ובוהו וחשך על פני תהום ורוח זה רוחו של משיח. וברא העולם

יש מאין כמו שכתב הרמב"ן שמלת ברא מורה על יציאת יש מאין וגילה אלהותו יתברך שהוא בלי סוף בצמצומים כהוראת מלת אור. א', מורה על פלא עליון. כענין ואאלפך חכמה איוב לג, לג. לבא לבחינת ו' הם ששה קצות. ור' מורה על התגלות כמ"ש בזוהר חדש וזה הצמצום והבקוע היה על ידי נשמות בני ישראל שצפה לקבל תענוג מהם כמו שנאמר ישעיה נח, ח אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח יבק"ע אותיות יעקב"ב כמו שנאמר שם מג, א בוראך יעקב ויוצרך ישראל הם הצדיקים המכונים בשם יעקב כמ"ש עמוס ז, ב מי יקום יעקב כי קטן הוא שמקטינים עצמן, הם היו הכלים לבריאת עולם כמ"ש ב"ר ח נמלך הקב"ה בנשמתן של צדיקים הם היו הכלים לבקועת אלהותו כביכול שהוא אינו בשום אות ודיוקן לבחינת כלים ואותיות התורה, והנה המלך אין רואין אותו כשהוא ערום סנהדרין כב. כנ"ל, אי אפשר להשיגו כי אם על ידי עולם המלבוש נתגלה יתברך. וז"ש רז"ל נתעטף הקב"ה כשלמה היינו עולם המלבוש, והבהיק זיו הדרה, רצ"ל מה שמהדרין לפניו יתברך כל הכוחות ועושים לו שעשוע על ידי זה היה גילוי האור. ור' סימון פירשו יותר נגד חמשה חומשי תורה שעתידים בני ישראל לקבל, שהן הם הששים רבוא אותיות התורה, וזהו ויוצרך ישראל.

השמטות

ויאמר ה' לא טוב היות האדם לבדו וגו'. איתא בילקוט זה אחד מעשרה מאמרות שנברא בהם העולם ואית דאמרי ורוח אלקים מרחפת וגו'. כבר נודע שהעולם נברא בעשרה מאמרות וכתבו המקובלים שהם נגד עשר ספירות ונתעטף הקב"ה בהתלבשות עשר מדות הקדושות, וכתבניתם יתנהג האדם דלמטה ויהיה כסא כבוד לקדושת רצונו יתברך וכמ"ש בספרים הקדושים בפרט בספר תומר דבורה יעו"ש. והנה אות ברית קודש אשר אל חי חתם בבשרנו הוא נגד מדת צדיק יסוד עולם ומכונה המדה הזאת בספרים קדושים בשם טוב עי"ש. ופשוטו של ענין, כי הוא היסוד לכל טוב והוא המשפיע והמוליד דוגמת המדה העליונה המשפעת כל טובה ושפע הקדושה ולכן נקרא צדיק יסוד עולם, ועל פי זה הסברא נותנת כיון שקדושת אות הברית כל כך גדול ולהיפך ח"ו הפגם גדול מאוד שגורם להוריק השפע לחיצונים, אם כן

יותר טוב היה שיברא האדם נעדר מתאוות המשגל לגמרי אפילו מהאשה הראויה לו להיות לבדו בארץ למען לא יכשל בחטא גדול כזה ח"ו, ואפילו הכי אנחנו רואים כי לא כמחשבותינו מחשבת יוצר כל ולא תוהו בראה לשבת יצרה, ואיתא בזוה"ק לא לשבת בינייהו אלא מינייהו למעבד ישובא מנהון, פירוש משברא את האדם בתאוה הזאת ולא לשבת בינייהו בין עולם התוהו רק לשבר מתלעות עול ולהסיר כח זנונים מקרבו ויטהר ויתקדש במותר לו ביחודו עם אשתו לגרום יחוד עליון עם מדות עליונות ותתיחד השפעת הקדושה אל כנסת ישראל, ועל ידי שבירת התאוה והמשכתה אל הקדושה נולד תענוג עליון ועל ידי זה נעשה האדם מרכבה לבחינת צדיק יסוד עולם המכונה בשם טו"ב:

וזהו שאמר הכתוב ויאמר ה' לא טוב היות האדם לבדו, פירוש שלא יהיה האדם מרכבה לבחינת טו"ב כשיהיה לבדו ויהיה נעדר מתאוה הזאת כי זולת עבודת האדם בשבירת התאוה הגשמית כבר נבראו מלאכים וצבא השמים מקבלים עול מלכות שמים. אכן עיקר התענוג משוכני בתי חומר מה שנבראו בעלי תאוות היצה"ר, והם נלחמים וטהרו וקדשו את נפשותם, לכן אמר אעשה לו עזר כנגדו פירוש שתהיה עזרתו על ידי כנגדו הוא כח המתאוה לאשה והוא המסיתו ולא יכול לו. לכן דרשו רז"ל שהוא אחד מעשרה מאמרות כנ"ל שהמה נגד עשר ספירות, ומאמר הזה הוא להיות מרכבה למדה הט' הנקרא בשם צדיק יסוד עולם וזהו שאמרו ואית דאמרי ורוח אלקים מרח"פ"ת הוא צירוף רפ"ח מ"ת סוד מלכין דמיתו אשר אנחנו מנטלים ומנשאים על ידי עבודתנו ושבירת כח הרע וזה המאמר כולל לכל כוונת הבריאה:

וישם ה' לקין אות. במדרש תנחומא בראשית, י אות שבת נעל בפניו. דבר אחר קרן עשה לו במצחו. דבר אחר כלב מסר לו לשמרו וכו' עי"ש. ביאור הענין, דהנה הקב"ה אמר לקין נע ונד תהיה בארץ וצריך להבין ענין הקללה הלא הבחירה ביד האדם לבחור לו מקום לשבת ולא ינוד ממקומו. אלא על כרחך צריך לומר שמסך בקרבו רוח עושים ואיזה פחד ושגעון אשר על ידי זה לא נבחר לו מקום לשבת רק להיות נע ונד בארץ. והנה בוודאי אם קין היה יכול להתדבק במחשבתו בבורא יתברך כראוי אז בוודאי סרו מעליו כל הפחדים ונמתקו כל הדינים כמו שנאמר משלי ג, ו בכל דרכיך דעהו וכו', אלא שזה גוף הקללה שנתבלבלה מחשבתו מדביקתו והיה נע ונד במחשבתו עד שגרמה לו הפחדים ונידוד בארץ. ולכן אמרו במדרש אות שבת נעל בפניו, פירוש שעל כל פנים ביום שבת קודש היה נדבק בבורא יתברך והיתה לו מנוחה כי ביה כל דינים אתכפיין וכל חייבא דגיהנם נייחין:

דבר אחר קרן עשה לו. פירוש קרן הוא לשון בהירות כי לדעה הב' נשאר עליו מהוד שבח על יומא דחולא שייגין עליו קצת מהפחדים ומחיות רעות דבר אחר כלב מסר לו לשמרו. פירוש לדעה הג' לא שמרוהו מצד הקדושה רק מסר לו ענין שמירה מסט"א שלפעמים נעשה נסים גם כן על ידיהם כמו שמצינו בגמרא מעילה יז ע"ב ובמדרש פרשת תולדות ב"ר סג שעל ידי ארגיניטן נעשו ניסים לרבינו הקדוש וחביריו והרבה שלוחים למקום:

ונח מצא חן בעיני ה'. במדרש רבה ב"ר נט אמר רבי סימון שלש מציאות מצא הקב"ה, אברהם דכתיב נחמיה ט, ח ומצאת את לבבו נאמן לפניך, דוד דכתיב תהלים פט, כא מצאתי דוד עבדי. ישראל דכתיב הושע ט, י כענבים במדבר מצאתי ישראל. איתיבין חברייה לרבי סימון והא כתיב ונח מצא חן בעיני ה'. אמר להון הוא מצא אבל הקב"ה לא מצא עכ"ל, ביאור המדרש רבה, הנה רבי סימון רמז בשמו לשון סימנא בעלמא דרש ברמז וסימנים וציונים שברא הקב"ה בהם את העולם דהיינו שעשוע יוצר בראשית ונמלך בשמותם, וזהו שאמר שלש מציאות מצא הקב"ה, פירוש שעל ידי מציאת שלשה צדיקים הנ"ל הביט ורצה במ לבדורא העולם, דהיינו אברהם שהיה מרכבה לבחינת חסד שנקרא אברהם אוהבי ישעיה מא, ח ועשה חסד בעולם, ודוד המלך ע"ה היה מרכבה לבחינת מלכות ששרשה מבחינת גבורה הדין את העולם. וישראל הם מקו האמצעי תפארת כמו שנאמר ישעיה מט, ג ישראל אשר בך אתפאר. וז"ש כענבים במדבר מצאתי ישראל. מלת במדב"ר רומז על הזמן הנעלם שקודם הבריאה שאין בו אפילו תפיסת המחשבה ורעיון ואז הביט לנשמותיהם של ישראל ובשבילם נברא העולם. אתיבון חברייה והא כתיב ונח מצא חן בעיני ה'. פירוש שגם בפסוק הזה רומז ענין הבריאה כי עי"ן הוא מספר ריבוע מ"ה ושם מ"ה הוא מספר אד"ם שעלה במחשבה לברוא בו את העולם. והנה אותיות השורש משם זה עולה חס"ד והמילוי מריבוע עולה ח"ן. ולדעתם נרמז שמצא ח"ן בעיני ה' פירוש שמצא ח"ן וחס"ד בעי"ן הרומז לשם מ"ה שעולה חס"ד שבשבילו נברא העולם. והשיבם רבי סימון הוא מצא אבל הקב"ה לא מצא כי אף על פי שהיה צדיק היה צריך סעד לתמכו:

וז"ש חסר העולם [ובהעתק אחר מצאתי אף על פי שהיה צדיק גדול ועשה בעבודתו שביל ונתיב למעלה עד שמצא חן בעיני ה' אבל היה צריך סעד לתמכו דכתיב בו את האלקים התהלך נח, דהיינו אחר סעד מאת ה' וברא עולמו התהלך נח] אבל לא שבשבילו יברא העולם. מה שאין כן באברהם שעליו נאמר בראשית יז, א התהלך לפני והיה תמים והיה הולך בצדקו ומאיר לפני הבריאה. וכן ישראל שכתוב בהם ירמיה ב, ב לכתך אחרי במדבר, דהיינו מה שהיו הולכים באמונתם במדבר בארץ לא זרועה האיר לפני היוצר במחשבתו הקדומה לברא במ את העולם, וז"ש לשון לכתך אחרי הרומז על גודל צדקתם מבלי הצטרכות סעד. למשל כמו שהתינוק הבריאה וחזק ללכת ברגליו הולך אחרי אמו כי בטח בו לבה שלא יפול ולא יכשל. וכן הבורא ב"ה היה מובטח בהם שילכו אחריהם הגם שלא יסייעם ולא יהיה להם לסעד לכן בשבילם נברא העולם:

בהפטרדה

כה אמר האל ה' בורא שמים ונוטיהם רוקע הארץ וצאצאיה ישעיה מב, ה. ירצה כמד"א בראשית א, א בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ. וכמו שפירש האור החיים שבבריאה ראשונה ומאמר ראשון נברא כל העולם ומלואו וזה נכלל במלת א"ת. וגם כולל כל המאורעות וכל מעשה אשר יא נעשה תחת השמש אם טוב ואם רע ח"ו, ובכולם צפה והביט הבורא יתברך בצפיה הראשונה את מעשה כולם מדור אנוש ודור המבול ודור הפלגה וכדומה באלו עד סוף כל הדורות. ועכ"ז צפה אשר אח"כ והארץ היתה תוהו ובוהו, והיינו מימות עולם עד עת שהכיר אברהם אבינו את בוראו יתברך ונתגלה אור התורה על ידי אברהם במה שקיים כל התורה כולה ועד אותה שעה היה תוהו, וזה התוהו צפה השי"ת. אך ורוח אלקים מרחפת על פני המים רומז על התורה שנמשלה למים, ולזה נזכר חמשה פעמים מים בפסוק נגד חמשה

חומשי תורה. גם ה' פעמים אור גם רקיע, ורומז אור על סתרי תורה. ומים, רומז על התורה שבכתב. ורקיע, רומז על תורה שבעל פה שזה מבדיל בין מים למים רצ"ל בין טהור לטמא, ועל ידי שעשוע התורה ברא עולמו. ואף על פי שצפה בתורתו ומה כתיב חסר מה אור וזה שאמר הש"י לישעיה הנביא כאשר צוה אותו להוכיח את ישראל, ושלא להתמיה בעיניו היאך אפשר להחזיר את הרשעים למוטב, לזה אמר כה אמר האל כו' רוקע הארץ וצאצאיה, רצ"ל כשבראתי את העולם ראיתי את כל מעשיהם ובראתים על דעת כן שיוכלו לשוב. נותן נשמה לעם עליה, רצ"ל לאלו שהם למעלה מן הארץ ועליה שאינם עוסקים בעניני העולם כל ימיהם כי אם ביראת ה' כל היום והם במדרגה גדולה, להם היא במדרגת נשמה. ורוח ההולכים בה, לאלו שהולכים בעוה"ז ואינם הולכים בעבודת ה' בתמידות כי אם לפעמים הולך ובא, לזה אין כי אם מדרגת רוח:

וזה ענין קין והבל, שהבל היה בבחינת נשמה וקין בבחינת רוח, ולזה כתיב בראשית ד, ב ויהי הבל רועה צאן, מלשון צאנה וראנה שה"ש ג, יא רצ"ל שהיה שומר הדברים היוצאים מהבורא יתברך. וקין עובד אדמה, קי"ן אותיות ק"ן יו"ד ורומז על אותם האנשים שחושבין בעצמם שהם קן ומושב להש"י בעבודתם ותפלתם כאלו מטיבים עם הבורא יתברך, ונתגדל בעיניהם העבודה בחשבם שמידם היתה זאת ולזה כאשר לא שעה השם אל מנחתו חרה לו מאוד, והיה כמתרעם על הבורא יתברך על שלא קיבל מנחתו, והיינו כמד"א ישעיה ח, כא יתקצף באלקינו. אבל הבל מדה אחרת היתה בו, שהיה הבל וריק בעיניו וגם עבודתו איננה נחשבת בעיניו לכלום בחושבו שמיד הבורא יתברך ומכחו היה לו זאת והוא הנותן לו כח לעשות חיל, ולזה כתיב והבל הביא גם הוא. וזהו שאמר שלמה המלך ע"ה קהלת ב, טו בשגם זה הבל, גם הוא לשון ריבוי ודבר הנטפל, ורצ"ל שהבאתו ועבודתו היה מדת גם, היינו שלא היה חושב עצמו לכלום רק כטפל רק מה' היתה זאת. והביא מבכורות צאנו, היינו שהוא חושב שהוא התחיל אפס דבר מועט כענין שניתן לאדם הבחירה והרצון ומן השמים עזרוהו. ולזה כתיב גם הו"א לשון נסתר, רצ"ל שגם זה השפלות והג"ם היה בהסתר אצלו שלא היה נראה אצלו כלום והכל ממנו יתברך. וישע אל מנחתו ואל קי"ן לא שעה ויפלו פניו, רצ"ל שנפל ממדרגתו הראשונה. ויאמר ה' אל קין כו' ואילך תשוקתו ואתה תמשול בו, רצ"ל שהתשוקה של יצה"ר על האדם היא נתנה ביד האדם, שעל ידי התשוקה שאדם משתוקק להעבירה ממשיך עליו תשוקת היצר. אבל ואתה תמשול בו, רצ"ל שביד כל אדם למשול על יצרו ולהתגבר עליו ושיעבוד באלו התשוקות והחמדות את בוראו יתברך ויסיר תשוקת היצר מעליו. וכל אלו המעשות והמדרגות היו הכנה וסדר להעולם אשר בשני אלו המדרגות יתנהגו כל העולם:

וכמו כן התלמידי חכמים בבחינת הבל ועמי הארץ בבחינת קין, ולזה כתיב ויקם קין על הבל אחיו ויהרגהו, רומז על עמי הארץ שאינם מספיקין ומסעדין ידי לומדי תורה שמוטל עליהם באמרם השומר אחי אנכי וכי עלי מוטל פרנסתו, ובאמת אינו כן כי צריך להחזיק ידי לומדי תורה כל צרכם בכדי שיוכלו לעבוד את השם יתברך ולא יתבטלו מעבודתם:

אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים ישעיה מב, ח. הכבוד הוא חסר מה הבורא יתברך כאשר הוא בכבודו ובעצמו, וכל אלו צריכין להתקן ולהעלות קודם חסר מה בדריגת הבל וקין, וזהו הב"ז לה' בני"א אלים תהלים כט, א רומז על קין, וגם ר"ת הוא הב"ל, וכתוב שם הבו לה' כבוד ועוז. ונחזור לענין,

ואמר אני ה' וגו' וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים, רומז על כבוד השם יתברך כאשר הוא בעצמותו, ותהלה, רומז על התהלות שההמון נותנים לו וזה חוזר לענין ראשון שאמר השם יתברך לישעיה וכי יעלה על דעתך שאתן כבודי לאחר ותהלתי לפסילים, אם לא שמידי היתה זאת וחפץ אני בתשובתן. ותהלתי לפסילים רומז על תפלות פסולות על ידי מחשבות זרות וכיוצא שהן בבל יעלה רק זורקין אותן לסט"א. ויש שאין נפסלים כל כך ומניחין אותם בהיכל אחד עד שיתעלו על ידי תפלות איזה צדיק שהוא משורש נשמת זה האדם, או ע"י תשובת זה האדם בעצמו. ישימו לה' כבוד, היינו להמליך את הבורא יתברך על כל איברים דיליה ובכל עסקיו ובשינה ובקיצה דיליה ובהילוכא דיליה, ותהלתו באיים יגידו, אף אותם שהם בשממה ובמחשכי זה העולם אף עליהם יזרח אור ויגידו תהלתו. ה' כגבור יצא בכף הדמיון. ורצ"ל כי בוודאי עצם השם יתברך אמיתת הוויתו אינו כי אם טוב לבד והוא מתנהג במדת הגבורה להתגבר על שונאיו, וזה על אויביו יתגבר. וגם לצורך העולם הוטלת יראתו על פניהם ויסורו מדרכם הרעה מיראתו יתברך אבל באמת הוא טובות וישועות מאתו יתברך. וזהו אתאפק כילודה, כמו היולדה שיש לה כאבים קודם הלידה והכל יודעים שהוא הכנה ללידה ולטובתה, כמו כן כל הצרות והשיעבודים שעוברים עלינו תמיד אך שהם נסתרים דרכי ה'. וזה כתיב והולכתי עורים בדרך לא ידעו וגו', ורצ"ל שלעתיד יגלה ויפקחו עינינו ונראה שהכל היה לטובתינו ומחסדו הגדול יתברך ויתעלה:

פרשת נח

אלה תולדות נח וגו'. איתא בשו"ע או"ח סימן פ"ט סעיף ב קודם התפלה אסוך ליתן שלום לחבירו ששמו של הקב"ה שלום עיי"ש. נראה לי לבאר הטעם מה שנקרא הקב"ה שלום הוא ככתוב איוב כה, ב עושה שלום במרומיו, כי קבלנו מרבותינו נ"ע כי אין לך דבר נברא שאיננו מורכב מד' יסודות אש רוח מים עפר והם יסודות מתנגדים כי מים מכבים האש והרוח מנפחו וכן כולם אחד לעומת חבירו. ומצד השכל אין מבין איך הם בתפיסה אחת להיות מיוחדים ומשולבים, אלא שכח המחברם וכוללם יחד הוא אדון כל. וכתוב תהלים קד, כד כלם בחכמה עשית, כי חכמה הוא צירוף כ"ח מ"ה, דהיינו שכל המעשים וארבע היסודות נברא בהם כח ההסתכלות להביט כל דבר כי מה הוא והוא אפס ואופס לפני מחוללו ומוכרח לשמור פקודת יוצרו אשר שם בקרבו הגם שעל ידי זה יתבטל ממציאותו. ולפי זה כאשר המים נעשה אין ואפס ובהתפשטות גשמות כח שבקרבו. וכמו כן האש וכן כלם עד שעל ידי זה מתייחדים ומשולבים איש עם רעהו בפקודת היוצר, וכן מלאכי מרכבה דהיינו מיכאל מימין מהלל וגבריאל משמאל ממלל, הגם שהם כחות מתנגדים זה עושה חסד והשני מתגבר בגבורה עכ"ז שלום במחיצתם ואין שנאה ואין קנאה ביניהם והוא גם כן מטעם הנ"ל כי כל מלאך מסתכל בכח עושהו דהיינו שחסד שהוא עושה או הגבורה איננו עושה בכח עצמותו רק רצון קונו שרוצה בעבודתו. וזה שמו של מיכאל צירוף מ"י כא"ל, פירוש מי עושה חסד בלעדך, וגבריאל מעיד כי גבורתו מאל יתברך ומבלעדיו אין אלקים לכן הם וכל אשר להם בטלים במציאותם נגד רצון הבורא יתברך שבקרבים, ועל ידי זה נותנים באהבה רשות זה לזה וביניהם שלום וריעות, כי אין המחלוקת וקטטה רק בנפרדים למטה שכל אחד מתנשא לומר אני אשתרר מחמת חכמה שבקרבי, או איזה עילוי אחרי אשר הם תועים מדרך אמת ושוכחים כי היוצר הוא הנותן להם כח לעשות חיל. אבל למעלה בין המשכילים שמבינים מדעתם כי רוח ה' בקרבם והוא מחיה את כולם

ומתנהגים כרצונו על כן שלום ואהבה במחנותם. ולכן הקב"ה שמו שלום כי מפני שמו יראים ומתפחדים עד שנעשה שלום ביניהם כנ"ל:

והנה הבורא ברוך הוא ימינו טפחה שמים וכל צבאם ותלאם בהנהגת האדם דלמטה כמבואר בספרי יראים וספרי קבלה. ואם אמת מארץ תצמח אז צדק משמים נשקף תהלים פה, יב ומתעורר למעלה על כל צבאות השמים חסד ורחמים והשפעות טובות. וחילופיהן על ידי גולם ואיש בער ח"ו שעל ידי מעשיו הרעים פוגם בהם למעלה ונפגמו מקדושתם. וז"ש חז"ל אסור לאדם להקדים שלום לחבירו קודם שיתפלל, כי ח"ו כשמקדימו להאדם לכבדו טרם שימליך את הבורא אז גורם פגם למעלה גם כן שמראה שיש כח ומכובד זולת היוצר, וזה סתירה למה ששמו של הקב"ה שלום כמ"ש לעיל:

והנה על פי דברינו נפרש עוד סדר הבריאה. כי כל הנהגות צבא השמים ממעל וסדר הנבראים בארץ הם מתנהגים אחרי מעשה בני האדם למטה, ומסתמא כמה עולמות וכמה נבראים אשר תלויים בזה האדם וכמה מהם באדם אחר. ולכן מצינו בדור המבול דכתיב בראשית ו, יב כי השחית כל בשר את דרכו, פירוש אפילו חיות ובהמות ועופות נזדווגו שלא במינם. אשר הענין יפלא מהבין אחרי שאין בהם יצה"ר לעבור עבירה למה זנו כמו האדם, אבל לפי זה ניחא שהברואים ששורש נשמתם היתה מצד רשעים ההמה שהשחיתו דרכם, על כן גם המה השחיתו כמו הם דרכם. והמעט מהם אשר באו אל נח אל התיבה מן הטהורים שבעה שבעה ושנים מן הטמאים מסתמא היתה שרשם משורש אדם שלא חטא, וכמוהו גם הם לא פגמו במעשיהם, והתיבה לא קלטה יותר מהם. וכן מצינו למעלה שפגמו דור המבול אפילו בשמים ממעל עד שארובות השמים נפתחו והשמש והירח לא שמשו כמאמרם ז"ל ב"ר כה וכמו שנבאר בסמוך. אבל מצד נח היה אך טוב ואפילו מדת הדין נהפך לו לרחמים וכמ"ש רש"י ז"ל ע"ש:

ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת. ולכאורה שמות בניו מיותרים בפרשה זאת מאחר שמוזכרים תיכף למעלה בסוף ספר בראשית. ונראה לי לומר על פי הקדמה, אחרי שאנו רואים מעשה בני אדם אומן העושה כלי אם גומר לעצמו במחשבתו לעשותו כך או כך בצירורים נאים וכיוצא בהם, ואחר כך כשנגמרה מלאכתו ואם שגה בה ולא נעשה כרצונו, אז יתנהו שנית בכור להאבידו מאותה צורה ולעשותו שנית עד שתכון מחשבתו ותיעשה כרצונו, וזה משפט בני אדם שוכני בתי חומר. אבל היוצר כל בחכמתו המביט לסוף דבר בקדמותו אין לומר עליו שיחפוץ להשחית את העולם עבור רשעי דור המבול ולהאבידו מכל וכל, אחרי שאנו רואים שעלה ברצונו הפשוט לבראו והביט לנשמותיהן של הצדיקים האבות וגם הבנים, וכאשר ח"ו השחיתו מכל וכל אז הצטרך לבראו שנית עבור הצדיקים שיבואו אח"כ, ואם כן היה חסרון בחוקו כאשר ח"ו נעלמה מעיניו טרם הבריאה מה שיהיה אחר כך כיון שיברא ויחריב ויברא שנית, ואם כן על פי זה הסברא נותנת שלא היה מדרכו להשחית את העולם במי המבול אם לא שנשאר נח ובניו הצדיקים ויהיו שארית בארץ לבריאת עולמו עד שאיבד את הרשעים ואח"כ נשאר הבריאה בסידורו הראשון בלי השתנות, כי רק איבוד הרשעים היה מסודר לפניו בלוח הבריאה וכאשר נבאר מזה במקום אחר, לכן פתח הפרשה הזאת בנח ובניו כי הם היו היסוד לעונש הרשעים שמבלעדם לא היתה באפשרי להחריב עולמו כנ"ל:

וז"ש ישעיה הנביא ז"ל נד, ט כי מי נח זאת לי. ונקראו המים על שם נח כדרשת רז"ל ב"ר לד וכדאיתא בזוהר מחמת שלא התפלל על בני דורו. ולכאורה קשה להאמין על צדיק כמו נח שיחדל מהעתיר לה' בעד כל יושבי תבל כל ק"ך שנה שעסק בבנין התיבה והתרה בהם תמיד, אבל נוכל לומר על פי דרכנו, שלכן נקראו על שמו כיון שעל ידי צדקתו הוא נשאר שארית בארץ ועי"כ שפך הקב"ה כאש חמתו על ראש רשעים כנ"ל, ולכן נקרא מי נח זאת לי:

ועל פי זה ניחא מה שאמרו חז"ל ב"ר לב בפסוק בראשית ז, טז ויסגור ה' בעדו, שהיו אומרים בני דורו אלו אנו רואים אותו נכנס אל התיבה אנו שוברים את התיבה והורגים את נח ובניו. ולכאורה הדבר תמוה, מה בצע להם כי יאבידו גם את נח ובניו ולא תשאר פרסה, והגם שהיו רשעים אבל לא היו טפשים ואדרבה כמ"ש בזוהר שהבינו בשכלם כל דבר בשורשו למעלה למעלה, ולכן קשה שאין לך טפשות גדול מזה להאביד נח ובניו. אבל לפי מה שכתבנו ניחא, שרצו בהריגתם כדי שעל ידי זה לא תהיה שארית בארץ וממילא מוכרח שישוב ה' מחרון אפו ולא להחריב עולמו אחרי שהביטו אל סוף מעשה באצטגנינות שלהם שיברא את אברהם ויצחק ויעקב והבאים אחריהם, וזה בלתי אפשרי שיהיה השחתה ובריאה שנית כנ"ל, ולכן רצו להרוג נח ובניו כדי שלא יאבדו הם על ידם כנ"ל. ולכן אמר הקב"ה נראה דבר מי יקום:

איתא בזוה"ק בראש הפרשה הזאת וז"ל, תא חזי נח איתחזי מיומא דאתברי עלמא למיהוי בתיבה בחיבורא חדא ולמיעל בה ועד לא איתחברו כחדא לא הוה עלמא כדקא יאות וכו' ותא חזי משיעורא דתיבותא אוף הכי נמי הוא עכ"ל. ולהבין הענין שמענו מאדמו"ר הצדיק מוהד"ב זללה"ה, כי שיעור התיבה הוא שלש מאות אמה אורך הוא מספר אות ש. חמשים אמה רחבה היא בגימטריא אות נ. ושלישים אמה קומתה היא גמטריא אות ל. הצירוף מהן הוא לשן. וידוע כי ברית הלשון רומז על הצדיק הבא אל התיבה היא המלכות ומתחבר עמה. וזה כוונת הזוה"ק משיעורא דתיבותא אוף נמי הכי הוא עכ"ל:

ויש עוד מלין לאלוה, דהנה היחוד הצדיק עם המלכות הוא בסוד יחוד הוי"ה עם אדנ"י. אם כן יש לומר י' פעמים א' ה' פעמים ד' עולה שלשים קומת התיבה, ו' פעמים נ' עולה שלש מאות אמה אורך התיבה. ה' פעמים י' עולה חמשים אמות רחבה ואתי שפיר טפי כוונת הזוהר הק' הנ"ל, וכמדומה שכבר נכתב בספר מקובל אחד כדברי:

קנים תעשה את התיבה. במד"ר ב"ר לא אמר ר' יצחק מה הקן הזה מטהר את המצורע אף תיבתך מטהרתך עכ"ל. ונראה לבאר ההיקש, דהנה אמרו חז"ל רשעים מלאים חרטות, פירוש אפילו בשעת חטאם עובר עליהם ההרהור והחרטה כי הוא נשמת ישראל עמו. אכן אין בכח ההרהור הזה להחדילו מהמעשה אשר יעשה אפס כי נעלם מקומה במחשבה דקה מן הדקה. וצורך הענין מה שברא היוצר הרהור תשובה זה, כדי שיעשה רושם קצת שעל כל פנים יוכל לשוב אח"כ הגם שעשה רשע ופשע. וזה

היה הענין ז' מלכין דמיתו שעלה אורם למעלה, דהיינו שעל ידי זה נרשם ונפעל שיבא אח"כ עולם התיקון שיתחדש כנודע, וכן ענין הרהור חרטות הרשעים כנ"ל והבן. וכן דור המבול כאשר פגמו וימחו מן הארץ ולא נשאר מי שיעשה ויגרום היחוד לקיום העולם, וישאר אך נח הוא הצדיק ועלה בתיבה, מורה על הסתלקות הצדיק בעולם המחשבה כנודע, והיה הכנה לעולם התיקון אחרי המבול, והנה עולם המחשבה נרמז בשם י"ה כידוע, וכשכ"א כלול מעשר עולה ק"ן והוא דרך אחד כמו קן המטהר את המצורע, והוא בסוד קנה חכמה קנה בינה:

ויאמר ה' לנח בא אתה וגו' כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הוה, פרש"י לא נאמר תמים כי מקצת שבחו אומרים בפניו וכולו שלא בפניו עיי"ש. ואפשר לומר עוד טעם אחר על השינוי שחסר כאן מלת תמים מה שנכתב לעיל בראש הפרשה. דהנה רש"י פירש לעיל בפסוק את האלהים התהלך נח, שהיה צריך סעד לתמוכו, אבל אברהם כתיב בו בראשית יז, א התהלך לפני והיה תמים. לפי זה נוכל לומר מסברא שגם נח לא היה צריך סעד לבחינת צדיק כי היה מתחזק מעצמו והלך בצדקתו, אמנם להיות צדיק תמים שהוא מעלה היותר גבוה כמבואר, לזה היה צריך סעד מאת ה' לתמוכו ולכן למעלה שסיפר הכתוב הבדל מעלתו מבחינת אברהם אבינו ע"ה כתיב נח צדיק תמים את האלהים, פירוש שלזאת היה צריך סעד, מה שאין כן באברהם דכתיב בו התהלך לפני והיה תמים, הרי שלא היה צריך סעד אפילו לבחינת תמים. אבל בפסוק זה משמיענו כי לבחינת צדיק גם נח לא היה צריך סעד לתמוכו, לכן כתיב כי אותך ראיתי צדיק לפני, הרי לפני דייקא שלא היה צריך סעד ממילא משבחו רק בבחינת צדיק לבד ולא תמים:

ויבא נח וגו' מפני מי המבול. פרש"י אף נח מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול ולא נכנס עד שדחקוהו המים עיי"ש, והענין תמוה נח הצדיק שחלילה היה חסר אמונה בבוראו יתברך, ואף גם מהידוע כי ק"כ שנה קודם המבול טרח בבנין התיבה וגם הוכיח והתרה בבני דורו כמבואר תנחומא נח, ה הוא בעצמו יהיה מקטני אמנה. אכן יש ליישב דברי רז"ל, כי מדרך הצדיקים להמתיק הדינים ולבקש רחמי רצון הש"י על ברואיו. והגם שנראה לו שהקב"ה גוזר גזירה, מרבה בתפלה ובמחשבותיו הקדושים עד שממשיך רחמים לעולם, ואיתא באידרא רבה סוד ה' ליראיו תהלים כה, יד ועד לא אסכימו לא נחתין דינין לעלמא עיי"ש. אם כן נח הצדיק אחרי שחפץ להגביר החסדים ולבטל גזירת המבול לא נתן אל לבו התפשטות המחשבה כי יצא דבר המלך ואין לשנות. אבל היה מתגבר במחשבתו לאמר ישוב ה' וניחם ויגולו רחמיו על מדותיו, לכן קראוהו חז"ל בצחות לשונם מקטני אמנה שהיה מאמין ואינו מאמין, פירוש לא חפץ להאמין שלא להסכים עם הדינים, ורק מפני שהיה יחידי בעולם לא יכול להציל את כל בני דורו אבל הוא עשה את שלו ולא נכנס עד שדחקוהו המים:

וידבר אלהים אל נח צא מן התיבה וגו'. איתא במד"ר ב"ר לד לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים קהלת ג, א זמן היה לנח ליכנס לתיבה כו' וזמן היה לו שיצא ממנה, משל לפרנס שיצא מן המקום והושיב אחר תחתיו כיון שבא אמר לו צא ממקומך. משל לסופר שיצא למקום אחר והושיב אחר תחתיו כיון שבא אמר לו צא ממקומך עכ"ל. תחילת דברי המד"ר להורות לנו דרך הישרה שקבלנו מרבותינו נ"ע ובארתיים באורך בהגהות לספר גבורות ה' ומשם תראנו. וקיצור הענין, שיש שני הנהגות לסדר העולם ומקרינו, האחד מה שקבע יוצרנו בלוח מששת ימי בראשית וסידר העת וזמן מה שיהיה כל ימי הבריאה, כמו

שנתבאר ב"ר ב בפסוק בראשית א, ב והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום שצפה הקב"ה על ד' גליות שיהיו אח"כ. ורוח אלהים, הוא רוחו של משיח. וכן כל הענינים לגדול ועד קטן. ואף על פי כן עשה אופן בתוך אופן הוא הנהגה התוריית כמו שכתב הרמב"ן בפסוק דברים יא, יג והיה אם שמוע תשמעו ונתתי מטר, וההיפך יגרום ההיפך. ואל תאמר כיון שהבחירה תלוי בבחירה איך היתה מודעת לפני היוצר לסדר בלוח העתים ובזאת נבוכו רבים מהחכמים. והחוקר בזה כמו שכתב הרמב"ם הלכות תשובה פ"ה, ה"ה שאין לעמוד בסודו כמו שנאמר ישעיה נה, ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם והדבר אמת כמו שאמרנו באורך במקום אחר. ועיין בהגהות שנדפס בשמי בספר באר הגולה בזה הענין:

וגם כאן ביאר לנו המד"ר כי היה הכל גלוי וידוע לפניו פגם דור המבול וביאת נח אל התיבה ועת שיצא מן התיבה. ונרמז קצת בפסוק הנ"ל וידבר אלהים פירש רש"י הצדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים, פירוש כי אלהים גימטריא הטב"ע, והיינו שלא יצא מן התיבה עד שהראה לו כי אפילו הדין מסכים עמו והכל היה בלוח המסודר בטבע משישת ימי בראשית וצפה והביט אל צדקתו, ומה שאמרו משל לסופר ופרנס וכו', רמזו בדבריהם לסוד הנעלם כמו שאיתא כי תפארת ויסוד עלו למעלה כל ימי משך המבול במוח חכמה ובינה, כי לא היה מן הצורך לשום יחוד ולא היה איתערותא דלתתא וכדוגמתם נכנס נח אל התיבה ונתכסה שם ועל כן נאסרו בתשמיש כנודע, רק שנעשה על ידי ביאתו אל התיבה איזה יחוד דקה מן הדקה להיות קיום העולם על ידו, ואח"כ כששב וינחם ה' והספירות הנ"ל באו אל מקומם הראשונה אז אמרו לנח היושב במקומם ועושה היחוד צא כי מעתה אין העולם צריך לזה, והבן:

את קשתי נתתי בענן וגו', הנה אמרו חז"ל כתובות עז ע"ב ששאל רשב"י ע"ה לרבי יהושע בן לוי נראתה הקשת בימיך אמר ליה הן, אמר ליה אם כן לאו אתה בר ליואי עיי"ש. והמאמר צריך הבנה, כיון שראינו הפעם שלא היה נח הצדיק יכול להגין על בני דורו, אם כן מה כל כך התימה בדורות אחרונים כמו בימי רבי יהושע בן לוי גם אם נראתה הקשת בימי

מכל מקום אפשר שהיה צדיק גדול רק שאין דורו זכאי לכך לכן צריכים לקשת, ואם כן מה חרי האף הגדול הזה שאמר לו אם כן לאו אתה בר ליואי, ואפשר לתרץ, דהנה האלשיך הקדוש פירש על מאמר חז"ל ירושלמי יומא פ"א ה"א כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו, הטעם לזה כי בוודאי מן הנמנע לצדיק יחידי בלי זכות דורו כלל להביא מלך המשיח ולבנות בית המקדש. ועכ"ז חייב כל אדם מישראל לתקן מעשיו וימיו ושנותיו ולעשות על כל פנים הכנה לגאולה שלא יהיה העיכוב מצדו ח"ו. וזהו שאמרו כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו דייקא, פירוש שלא השגיח על ימיו ושנותיו שיהיו מתוקנים וראוים לבנין בית המקדש כאילו נחרב בימיו עכ"ל ודפח"ח:

ומעתה נחזי אנן ונימא כזאת בענין הקשת, הגם שמן הנמנע לצדיק יחידי להגן על כל בני דורו וכמו שמצינו בדור המבול, עכ"ז אין אדם מישראל יוצא ידי חובתו כי אם לעבוד הש"י בעוז ותעצומות עד שהוא מצד עצמו על כל פנים לא יצטרך לקשת. וזה ששאל רשב"י לרבי יהושע בן לוי נראתה הקשת בימיך, פירוש תקנת ימיך עד שלא הוצרכת מצד עצמך לקשת. והשיב לו בעוותנותו הן. ועל זה אמר לו אם כן לאו אתה בר ליואי ואתי שפיר:

ומעתה נבאר פגם דור המבול וענין הקשת מה שהוא שייך לזה. מן הידוע כי בוראינו ית"ש עלת על כל העילות דלית מחשבה תפיסא בו כלל שעלה ברצונו הפשוט לברא העולם לא היה רק לבעבור חפצו ורצונו בעושי רצונו ויקרא בהם אלהותו יתברך, והחקירה הגדולה שנתחבטו בה שאיך יתכן חפץ ורצון לבוראינו המופשט מכל מדה וציור. תשובתינו על זה שאנחנו מאמינים בני מאמינים אמונתינו לעד קיימת שבוודאי נתלבש בבחינת רצון לרצונו בעבודת ישראל ובתורה ואין להבין הדבר על בוריו. וכבר הניח הרמב"ם ז"ל הלכות תשובה פ"ה ה"ה יסוד אמיתי בזה על פי הכתוב ישעיה נה, ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם. והחוקר לדעת ולהבין מחשבת יוצרנו סכל הוא כי לית מחשבה תפיסא ביה, והנה הרבה טועים על ידי זאת החקירה כרעו ונפלו ומעדו מאמונת יוצרנו ובמשה ובישראל עמו, והחקירה הזאת התעום עד שפגמו ברעוא דרעוין ואמרו כי נברא העולם מבלי כוונת מכוון עד שלפי דעתם אין צורך לבורא ית"ש בעבודת עמו, וכמו שהארכתי מזה הרבה בהגהות לספר גבורות ה' יע"ש, וזה הוא עמק עכור לכל מעדי רגל הנדים ונעים מעל משכן ה' ותורתו ומצותיו. וכן היה פגם דור המבול ולכן השחיתו את דרכם ופגמו בזרע לבטלה להורות על שפעת המשפיע ללא צורך. וזווגו מין בשאינו מינו להורות על עירוב הנבראים שלא היתה בכוונה וסדר רק הכל במקרה. וכל כך גדול כח הפגם עד שנקם ה' באויביו מדה במדה והוריק עליהם מי המבול בלי מדה ושיעור וצימצום כרצונם בהשפעה בלי צימצום לאבד כל זכר למו, ואחרי כן כאשר שב ה' וינחם על הרעה ויכלא הגשם מן השמים והביט אל נח ויאמר לא אוסיף עוד לקלל וגו' את קשתי נתתי בענן, פי' ברמז במלת ענן על החסד הגדול וכמ"ש בזה"ק בפסוק שמות כד, יח ויבא משה בתוך הענן שהוא מלאך מיכאל כהנא רבא עי"ש. והענן מכונה גם כן בשם ע"ב שמספרו עולה חס"ד ומלת קשת מורה על בחינת גבורה כמו שנאמר שמואל א' א, טו אשה קשת רוח אנכי. ולכן אמר ה' את קשתי נתתי בענן, נתתי דייקא לשון עבר, פירוש כאשר בראתי עולמי שלא כדעת החוטאים רק נתתי בחינת הגבורה בתוך החסדים שלא יתפשטו החסדים עד בלי די ויהיה מן הנמנע להנבראים להכיל אותם ולכן עשיתי שיעור וגבול אם כן הגבורה עצמה הוא ענין חסד, ולכן והיה בענני ענן על הארץ, פירוש בכל זמן שירבו ההשפעות הנרמזים בחסדים ונראתה הקשת יהיה כמו כן בחינת גבורה להגבילם שלא יזלו בלי די כמו בדור המבול רק בבחינת גבורת קשת שיש לו שלשה גוונים הרומזים על האבות ועל פיהם יתקיים העולם כראוי והבן. וזה וראיתיה לזכור ברית עולם, ואיתא בזה"א רמוזה אל המלכות, פירוש הענין שהבטיח הקב"ה שההשפעה תהיה נובעת על פי המלכות שימליכו אותנו בני ישראל ועל פי סדר עבודתם ואז יהיה נאה להם ונאה לעולם:

בהפטרה

ושמתי כדכוד שמשותיך וכל גבולך לאבני חפץ ישעיה נד, יב. איתא בילקוט מהו כדכוד פליגי בה תרין מלאכי ברקיעא מיכאל וגבריאל ותרין אמוראי בארעא יהודא וחזקיה בני רבי חייא חד אמר שוהם וחד אמר ישפה, וקוב"ה אמר ליהוי כדין וכדין. וכל גבולך לאבני חפץ אמר הקב"ה בעוה"ז ישראל מתחמין על ידי עפר וצורורות אבל לעתיד יהיו מתחמין על ידי אבני כסף וזהב ומרגליות עכ"ל. הנה ענין פלוגתת המלאכים והאמוראים היא לדעת על ידי מי תהיה הגאולה, כי יש צדיקים שעיקר עבודתם על ידי עסקם כל היום בתורה הנקרא שה"ם אותיות מש"ה כי כל התורה נקראת על שמו ככתוב מלאכי ג, כב זכרו תורת

משה עבדי. ויש צדיקים שעיקר עבודתם על ידי התפלה ויחודים הנקראים ישפ"ה שהצירוף מורה י"ש פ"ה. וקוב"ה אמר ליהוי כדין וכדין דהיינו שכלו מחמדים וממתקים הן התורה הן התפלה רק בעוה"ז כל ימי משך החורבן העבודה ללקוט שושנים הניצוצי קדושה מתוך עפר וצרורות, דהיינו על ידי צרות רעות ושיעבודים רח"ל אשר הצדיקים עומדים בנסיגה ועובדים הש"י. אבל לעתיד שיעביר רוח טומאה מן הארץ ונגלה כבוד ה' ואז תהיה העבודה באהבה ורשפי אש הנגלות מבלי לבוש, וזה נקרא אבני כסף וזהב:

בצדקה תכונני ישעיה נד, יד. להסביר הענין, וגם מה דאיתא פסחים קט. שהקב"ה חותר חתירה מתחת כסא הכבוד לקבל בעלי תשובה. כי בוודאי היא חוצפה גדולה לעמוד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה לבקש מחילה לחטאיו וכי באיזה אנפין יקום קמי מלכא קדישא, וכל העולמות אינם מניחין לעלות תפלות זה האדם רק על דרך זה שיבקש האדם מאת הש"י בדרך צדקה שיעשה עצמו כעני בפתח ולזה צריך האדם גם כן לעשות צדקה עם העניים ואביונים כי במדה שאדם מודד מודדין לו. ואם כן על ידי זו הצדקה שעושה עושה לו רגלים לכונו לפני ולפנים לבקש מחילה על חטאיו ממנו יתברך ומצדק נעשה צדקה. וזה חותר חתירה מתחת כסא הכבוד, כי בוודאי מחמת גדולת ורוממות הבורא יתברך אי אפשר לקרב אליו יתברך אך מגודל רחמנות הבורא יתברך כביכול משפיל עצמו מכסא כבודו הוא גודל מלכותו ורוממותו כדי לקבל שבים וזהו מתחת כסא כבודו:

והנה כשהש"י מביא עליו איזה יסורין ומחליש כח היצר וישוב לבו אל הבורא יתברך נמצא אז בוודאי מתחרט על מעשיו ולא יהרהר אחר מדותיו ולא יבעט ביסורין. אבל מי שמתחרט על מעשי הצדקה והמצוה שעשה מחמת שלא הגיע אליו תועלת הפעולה הצריך לה ודאי איהו רע וכדאיתא בש"ס בר"ה ד. גבי מעשה דכורש החילוק שבין בני ישראל לעכומ"ז. וכמו שהקשו לחכם אחד מנין בא זה שאדם חולה ופיזר מעותיו לעניין לומר תהלים בעדו כנהוג ואף על פי כן לא הגיע אליו רפואה על ידי זה, והשיב שזה אינו מן הנמנע, כי כשהאדם אינו עושה רק חליפין עם העניים שנותן להם מעות והם אומרים לו תהלים מאין יבא הרפואה רק צריך האדם לכוון כפשוטו שבוודאי לא בא אליו כזאת כי אם למען הזכירו לשלם הצדקה הנקצבת לו כי לכל אדם נקצב לו מר"ה כמה צדקה יתן בזו השנה. נמצא כוונתו אינו רק למעשה הצדקה בעבודת הש"י, ואם כן בוודאי הש"י ירפאהו בעבור שהשלים חובתו:

פרשת לך לך

ומלכי צדק מלך שלם וגו' ויאמר ברוך אברם לאל עליון וגו'. איתא בזוה"ק ברוך אברם, כמה דאמרינן ברוך אתה רזא דמלה תיקונא דברכאן אינון עכ"ל, ונראה לפע"ד ביאור קצת לדבריו הקדושים על פי הקדמה מרבותינו נ"ע שפירשו פסוק בתהלים קפיטל קי, ד אתה כהן לעולם. פירוש דהנה אנחנו קרוצי חומר מלאי חטא ועון ואף על פי כן אנו זוכים לדבר ולהתחנן לפני מלך הכבוד הוא היוצר כל דלית מחשבה תפיסא ביה, וגם אנו קוראין אותו בלשון אתה כאשר ידבר איש אל הנצב לעומתו, זהו בוודאי חסד גדול

ופלא מרחמי הש"י המרחם על בריותיו, וידוע כי ענין החסד מכונה תמיד בשם כהן איש חסד, וזה פירוש את"ה, מה שאנו זוכים לדבר לך בלשון את"ה הוא כה"ן לעולם היינו מפני כי לעולם חסדו עכ"ל, על כן נראה לפרש כן דברי הזוהר ברוך אברם כמה דאת אמר ברוך אתה, דהיינו מה שאנו זוכין לומר ברוך אתה הוא בחינת החסד מה שנרמז במלת אברם שהוא ג"כ איש החסד כנודע. ולפי זה מסיים שם שפיר רזא דמלה תקונא דברכאין אינון פירוש שרמז כאן סוד סדר התפלה, וכן יש לפרש הפסוק אתה כהן לעולם כנ"ל. על דברתי מלכי צדק, פירוש כמו שרמז מלכי צדק כפירוש הזוהר הנ"ל וגם כי ענין הקפטיל הנ"ל כולו סובב על אודות אברהם כפירש"י שם:

ונוכל עוד לומר איזה רמז בפסוק זה לפי שאמרו חז"ל ברכות ד ע"ב סדר התפלה אומר קודם אדני שפתי תפתח תהלים נא, יז ופירוש דבריהם, כדי להמליך הבורא ב"ה מקודם שמבלעדי חסדו ורצונו אין לנו אפילו בחינת שפתיים לצפצף לפניו ואנו מתפללים אדני שפתי תפתח וזה פירוש הפסוק אתה כהן לעולם כנ"ל, זה חסדך. על דברתי מלכי צדק, פירוש מה שאנו זוכים לדבר אליך וקוראים לך מלכי צדק שהוא האדנות ובזה נפתחים שערי צדק מלכותא קדישא כנודע בפירוש הפסוק אדני שפתי תפתח מהאר"י ז"ל. ולכן אתי שפיר הלשון על דברתי שכתב רש"י שם היוד יתירה והיה לו לומר דברת עי"ש. והשתא אתי שפיר שאמר דוד על עצמו שזה מחסדך שאני מדבר אליך בלשון מלכי צדק, וזהו שאמרו חז"ל ברכות ט ע"ב בענין סמיכת גאולה לתפלה דהפסוק הזה לא הוי הפסק דכיון דתקינו רבנן כתפלה אריכתא דמיא עכ"ל, ואל"ף מתחלף בעי"ן והוי כמו עריכתא. פי' דבזה הפסוק אנו עורכין כל סדר התפלה שבזה אנו ממליכין לבוראנו שמבלעדו מי שם פה לאדם, וזה השער לה' הוא המלכות והבן:

ויתן לו מעשר מכל, אדמו"ר האלקי מהד"ב זצ"ל אמר רמז כי מלכי צדק מלך שלם משך בקדושתו אות ה' לאברהם מה שאח"כ קרא לו ה' שם חדש אברהם, וזה שנרמז ויתן לו מעשר מכ"ל, כי כ"ל עולה חמשים והמעשר ממנו חמשה הוא אות ה' וזה שנתן לאברהם:

והאמין בה' ויחשבה לו צדקה. יש לומר שאברהם בעצמו חשב זה להקב"ה לצדקה שעשה עמו שנתן לו שכל להאמין בה' אחד. וקרוב לזה פי' הפסוק דה"י א' כט, יא לך ה' הממלכה, ולא כתיב המלוכה רק הממלכה דהיינו גם כן שדוד המלך ע"ה אמר לך ה' שהכל שלך הוא אפילו מה שממליכין אותך הוא מכח שלך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. והעושר והכבוד מלפניך, פירוש שכל העושר והכבוד הוא רק מלפניך שיכול לעמוד מלפניך לעבוד אותך:

אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים וגו' והיה שמך אברהם. מן הידוע כי בשביל אברהם נוסדה הארץ וכל צבאיה, כמו שנרמז בפסוק בראשית ב, ד אלה תולדות ה'שמים ו'הארץ בהברא"ם ר"ת תה"ו שהיה עולם תוהו ובוהו עד שזרח אור אברה"ם אותיות בהבראם, ובשבילו נתקן השמים והארץ וכמ"ש בזה"ק עי"ש. ונוכל לומר כי הקב"ה גילה לו הסוד הזה באלה הדברים אני הנה בריתי אתך, דהברית נקרא על קיום העולם כמו שנאמר ירמיה לג, כה אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, וגילה לו הקב"ה כי כל עיקר הברית הוא אתך פירוש בשבילך. ואל תתמה על אברהם שלא השיג זה בעצמו הגם

שהשיג כל התורה עם הצירופים כנודע. יש לומר האחד, כי מדרך הצדיק האמיתי להיות דכא ושפל רוח ולא יגבה לבו חלילה בשום ענין להאמין בעצמו כי בשבילו נברא העולם, הגם שאמרו חז"ל סנהדרין לז. חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, לא ח"ו כיוונו לנשא ולנטל את רוח האדם על ידי זה, ואדרבה שיכנע וישפל ביראה ופחד שאפשר שבשבילו נברא העולם אם כן הוא צריך לעבוד לה' בכל מיני עבודות מה שיש בכחו וכל מה שהוא עובד הוא מקצר עדיין כנגד מה שהוא חייב לעבוד. ואפשר עוד לומר, כיון שהיה שמו קודם אברם בלא ה' אם כן לא היה עדיין הצירוף בהברא"ם רמז על שמו לכן לא נגלה אליו הסוד הזה עד שאמר לו הקב"ה הנה בריתי אתך והיה שמך אברה"ם, וניחא הצירוף כראוי:

והנה רש"י פירש שמקודם היה שמו אברם אב לארם ועתה הוא אב להמון, ור"ש של אברם לא זזה ממקומה שאף יו"ד של שרה נתרעמה עד שהוסיפו ליהושע על שמו עכ"ל, וקשה אם כן יגרע גם כן הרי"ש ויוסיפו אח"כ בשם צדיק אחר כמו היו"ד של שרה, והדבר נפלא מלהבין דמאי שנא. וי"ל על פי דברי האר"י ז"ל שכתב בפסוק בראשית יד, יב ואת לוט ואת ר'כושו ב'ן א'חי אברהם ר"ת רבא שהיה נשמת רבא בלוט ונשבה אצל המלכים עד שהשיבו אברהם עי"ש. אם כן יש לומר שכיון שהשיבו אברהם ופדה יקר מזולל לכן נכלל נשמת רבא באברהם בג' אותיות ראשונות משמו א'ב'ר'הם ולכן הרי"ש לא זזה ממקומה:

והקימותי את בריתי ביני וביניך, מהידוע כי ימין נקרא המדה המשפעת והיא נקראת מדת החסד כמו שנאמר תהלים פט, ג עולם חסד יבנה, שבמדת החסד נברא העולם. והשמאל נקרא מדת הגבורה המצמצם ומגביל ההשפעה. ועל פי שניהם נברא העולם כידוע דברי רז"ל חגיגה יב. כי היתה התפשטות הבריאה לבלי סוף עד שגער הקב"ה ואמר די והוא כח המגביל. והנה בין מדות ימנית ושמאלית יש מדה ממוצעת הוא המכריע ונקרא צדיק יסוד עולם המקבל מהם ומנהיג ההשפעה כסדר באורח מישור, וזה נקרא הקמת ברית כנודע. והנה לכל משפיע צריך להיות בחינת מקבל כנגדו כי בלאו הכי אינו משפיע, ובוודאי מהראוי שיהיה המקבל בצורות המשפיע דהיינו ימין ושמאל ומדה ממוצעת. וזהו שאמר והקימותי את בריתי ביני וביניך וזהו סוד כי אות הוא ביני וביני ישראל והמשכיל יבין:

ואגב אבאר מ"ש האר"י ז"ל בכוונת שמ"ע בסופי תיבות הטוב שמך ולך' נאה' להודות' שם כה"ת עי"ש. נראה הטעם מפני כי בשלש אחרונות נעשה היחוד וצריך להיות שמירה שלא תאבד ההשפעה רק שתקלוט. לכן כתב לכוין בשם זה שהוא טוב להריון כי שם זה הוא כח מגביל והוא היוצא מסופי תיבות הנ"ך הר"ה וילד"ת בראשית טז, יא עיין מזה במקום אחר. והנה האר"י ז"ל כתב לכוין בברכת שים שלום שם הוי"ה עם אלהי"ם משולבים דהיינו אי"לה"הוי"ה"ם עי"ש והוא בסוד היחוד שנכלל המשפיע במקבל וכן שם הוי"ה בשם אלהי"ם. וסדר הצירוף ראש השם עם סופו הוי אותיות א"ם שהמקבל מצייר ההשפעה בציוור ולד ונקרא א"ם ונשאר אותיות יל"ה שגימטריא מ"ה שע"י נעשה היחוד. ושאר אותיותיהם הוי"ה עם יל"ה עולים מספר ע"א כנגד סנהדרין שהיו כחצי גורן עגולה סנהדרין לו ע"ב והמבין יבין:

איתא בילקוט שימני כחותם על לבך שה"ש ח, ו זה אברהם שהיה דבק בהקב"ה כחותם, כחותם על זרועך זה יצחק שהיה דבק בקב"ה כחותם תפילין בזרוע. כי עזה כמות אהבה זה יעקב שנאמר מלאכי א, ב ואוהב את יעקב, רשפיה רשפי אש שיהיה זיוון של צדיקים כרשפי אש. צדיק כתמר יפרח תהלים צב, יג כמו תמר שיצאה לשריפת אש ואז נתביישו שונאיה כן כל הצדיקים יבושו כל שונאיהם עיי"ש. ביאור הדברים, כי אברהם אבינו ע"ה היה דבוק כחותם כי החותם מצייר צורתו במה שכנגדו כמו בשעוה וכיוצא בו. דהיינו אם החותם צורתו בולטת שכנגדו שוקע ואם הוא שוקע שכנגדו בולט. וכן הנמשל באברהם אבינו ע"ה שהיה כל כך דבוק בקב"ה עד שנחקק בו כל כך רצון הבורא עם כל תורתו ומצותיו עד שהשיג הכל וקיים אפילו עירובי תבשילין ומחמת דביקותו ברצונו ית"ש נחקק באיבריו כל הרשימו מה שיעשה בהם עד שקיים כל התורה. ושמעתי אומרים מה שלא קיים אברהם אבינו ע"ה מצות מילה קודם שנצטוה, כי בודאי השיג את המצוה בדעתו רק שהיה רוצה לקיים את המצוה לאחר הציווי כדי שיהיה מצווה ועושה וגדול ממי שאינו מצווה, וכשיקיים מצות מילה בטרם הציווי אי אפשר לקיימה עוד, מה שאין כן שאר המצות הגם שיצווהו הבורא ב"ה אח"כ אפשר לו לקיימם עוד, ונוכל לומר על קדושת אבינו אברהם הגם שלא קיים מצות מילה קודם הציווי, מכל מקום לבו התלהב בקרבו בהשתוקקתו וכלות נפשו לומר מתי יבא לידי ואקיימנה. וזה ענין התשוקה הוא בהתלהבות יותר מאחר כך שבא לבחינת מעשה, כמו הגחלת הנראות עוממות ואש סתרים תבער במם והם רותחים מאוד בלא יוכלו יגעו במם ונקרא יחוד נסתר בהצנע, וזהו שכתב האר"י ז"ל בכוונת תפלת מנחה לכוין היחוד מהחזה ולמעלה עיי"ש. רומז כי שם הכוונה אל אהבה מסותרת ולא בגלוי כמו בשחרית דו"ק והבן:

כחותם על זרועך. שהיה דבוק כתפילין המרמז בשמאל לבחינת גבורה באיתגליא כי הגבורות מגולים יותר מהחסדים וזהו סוד והם בזרוע באי עדיך. ואף על גב דכתיב שמות יג, ט והיה לך לאות ודרשינן מנחות לז ע"ב ולא לאחרים לאות שיהיה באיתנכסיא. עכ"ז אפשר שיתגלה לעתיד כבוד ה' ואף על פי כן יתקיים והיה לך לאות ולא לאחרים, דהיינו שיתגלה כי אות האהבה מה' לבני ישראל לבדם ולא יתערב זר בשמחתם. ואח"כ הקו המכריע הוא יעקב שמאהבה שאהבו נתגלו י"ב שבטי ישורון וכל הצדיקים שיהיו אח"כ ויהיה זיוון כרשפי אש שיתגלה התלהבותם לה', ועל ידי כן יתבער וישרפו ויעבירו רוח הטומאה מן הארץ ואז יהיה התלהבותם ברשפי אש לה' אשר מסרו נפשם תמיד לה' כאש של תמר שיצאה לשריפה ומזה האש עצמו היה הבריור ונתביישו שונאיה, כן יבושו כל שונאי יראי ה' במלך ה' לבדו על כל הארץ במהרה בימינו:

בהפטרה

למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלהי משפטי יעבור ישעיה מ, כז, זה הוא הוויכוח שנתווכח ישעיה הנביא עם אנשי דורו על אשר לא הביטו אל פעולת ה' ומעשהו והסירו השגחת הבורא יתברך מעליהם באמרם שאין זה כבודו יתברך שישים תמיד השגחתו על ברואי מטה השפלים ונבזים רק היו עובדים לכחות אחרים לצבא השמים. אבל זה הוא אדרבה מדרך הכפירה רח"ל, כי המלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא אין סוף ב"ה וכולם נסקרין לפניו בסקירה אחת ואין חקר לתבונתו יכול להשיג על כל העולם כאחד ולא יקל כבודו בזה. וזהו אומרו למה תאמר יעקב, רמז לעמי הארץ שאינם מבינים

כל כך פעולת ה' ואמיתת הבורא יתברך, ואמר להם למה תאמר, ואמירה הוא לשון רכה שעונם אין גדול כל כך מחמת חסרון ידיעתם. אבל ותדבר ישראל רומז על לומדי תורת ה' ואמר להם לשון דיבור שהוא קשה שגדול עונם מנשוא שאינם חסרים רק האמונה, נסתרה דרכי מה' הוא מעשי האדם ותחבולותיו אך שאמר כחי ועוצם ידי וכו'. ומאלהי משפטי יעבור הוא הנהגת העולם וכל השתנותו יעבור מלפניו באמרם שהכל מוטבע בעולם להתנהג כן. הלא ידעת וכו' ה' בורא קצות הארץ רצ"ל על דרך דאיתא בגמרא חגיגה יב. שאמר לעולמו די כי הבורא יתברך הוא אין סוף וכחותיו הם אין סוף וכשאמר שיברא העולם היה העולם מתפשט עד אין סוף, והוצרך לבראות לו קיצין והוא הכח המגביל שלא יתפשט יותר וזהו בורא קצות הארץ:

נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה, הוא דיבור כפול ומפרש המתרגם דיבור נותן ליעף כח קאי על הש"י שנותן הש"י לאדם שכל לעבדו ולעסוק בתורתו, ולאין אונים עצמה ירבה זה בא לו משכלו מחמת שעובד הש"י, ובודאי השכל נקרא כח כי כל כחות האדם הם על ידי השכל המתפשט בכל איבריו, ואם יהיה איזה חסרון באבר אחד הוא מחמת שאין השכל מתפשט בו, ויעפו נערים ויגעו ובחורים כשול יכשלו, רצ"ל אותם שהם סוברים שכחותם ושכלם הוא משלהם ובידם הבחירה והרצון לעשות כרצונם וחפצם ומסירים השגחת פרטיות הבורא מעליהם, המה יעפו ויגעו וכשל ישכלו. אבל וקוי ה' יחליפו כח, מחמת שהם מחזירין תמיד כחותיהם ושכלם אל הבורא יתברך באמרם אליו יתברך הכל שלך הוא ומידך נתנו לך ומחזירים תמיד בכל רגע ורגע כחותיהם למקורם, ואז הבורא יתברך מחליף כחותיהם ומחדש להם שכלם, כמו שנפש האדם בדם הוא ומקור הדם הוא בלב וכשהדם חוזר תמיד למקורו אל הלב ומתמלק שמה אזי נתחדש תמיד ויעמוד על עמדו ובריאותו ובאם שיסתנום איזה צינור דם שלא ישוב למקורו אזי יחלש האדם, וכן המים כתיב קהלת א, ז כל הנחלים הולכים אל הים וכו' אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת ובאם לא יחזרו המים למקורם אזי יסתמו המים כי כל חיות העולם הוא ברצוא ושוב, ולזה אמר וקוי ה' יחליפו כח. אבל הנערים והבחורים שאינם מחזירים הכח אל הבורא יתברך ואם כן הוא נפסק ממקורו ממילא נפסד והולך לו, וזה כשל יכשלו יעלו אבר כנשרים שלזה נקרא נש"ד על שמנשר ומשליך תמיד הנוצות שלו ואח"כ גדלים לו נוצות אחרים כמו כן קוי ה' יעלו אבר כנשרים שמחזירים כחותיהם למקורם ומתחדש להם כחות אחרים:

החרישו כו' אז ידברו כו' ישעיה מא, א. כמו שפירש רש"י דברים א, א גבי משה שקיהל לכל ישראל ואמר להם התוכחות שלא יאמר אחד אלו הייתי שם כך וכך הייתי משיבו. כן ישעיה אמר החרישו וכו' אז ידברו יחדיו למשפט נקרבה, משפט הוא לשון בירור דברים ונראה דבר מי יקום אם תוכלו להשיבני. ואמר להם מי העיר ממזרח זה אברהם צדק יקראהו לרגליו שהרגיל שמו של צדיקו של עולם בפי בריותיו, יתן לפניו גוים כו' אורח ברגליו לא יבא, שכל מה שעשה ורדף המלכים בוודאי ברגליו לא יבא ולא בכחו עשה כל זאת רק מי פעל ועשה קורא הדורות מראש, כי העולם נברא בזכות אברהם כמה דאת אמרת בראשית ב, ד בהב"ראם באבר"הם ב"ר יב וקודם שנברא העולם עלה לפניו יתברך אהבת אברהם רחימו וברא עולמו. נמצא עליו כל העולם עומד ובכח זה רדף אחר המלכים ונצחם והכניע כל העולם לשמו. וזהו שאמר הכתוב בראשית טו, ה הבט נא השמימה וספור הכוכבים, ספור הוא לשון בהירות והארה. וזה שדרשו רז"ל ב"ר מד שהעלה למעלה מכיפת הרקיע, רצ"ל שהראהו שהוא למעלה מכל העולמות והוא המאיר

בכל הכוכבים ומזלות ובגיננו כולם עומדים וקיימים, ולכך השוו כולם להמליך את אברהם עליהם לפי שראו שבצילו הם חיים והוא עיקר כל העולמות. ואמר לו כה יהיה זרעך, רצ"ל אף בדורות האחרונים יהיו כל העכומ"ז נכנעים לפני ישראל שאף על פי שאינהו לא חזי מזליהו חזי והם שרי מעלה שהם מבינים גדולת ישראל ומעלתם איך שעל פיהם הם חיים וקיימים והם נכנעים לפניהם אכ"ר:

פרשת וירא

וירא אליו ה' באלוני ממר"א, גימטריא רפ"א אותיות פא"ר, דהיינו במדת ת"ת עמודא דכליל כולא, והוא יושב פתח האוהל כחם היום, שאברהם אבינו ע"ה זכה לשבת בדביקות פתח אוהל דא תרעא דמהמנותא מלכותא קדישא. כחם היום בחיבור צדיק יסוד עולם הנקרא חם היום, וממילא שמתלבשים בהם עולמות העליונים עתיק ואריך כנודע, וזה רמוז במלת והו"א יושב כי עולם הנסתר נקרא הוא וכמו שכתבתי במקום אחר, ואי"ן נסתר מחמתו תהלים יט, ז שבחינת אי"ן נסתר ומתלבש במדת חמתו שהוא זעיר אנפין נקרא שמש כנודע:

והוא יושב פתח האהל כחם היום. איתא במד"ר ב"ר מח פתח טוב פתחת לעוברים ושבים וכו' שאילולי אתה לא בראתי שמים וארץ שנאמר ישעיה מ, כב וימתחם כאהל לשבת עכ"ל, הנה אברהם אבינו ע"ה על פי מצות הכנסת האורחים באכילה ושתיה הקריא בפיהם שמו של הקב"ה למען דעת כל עמי הארץ כי הוא הבורא הוא המכלכל וזן ומפרנס את בריותיו כמ"ש במד"ר. ועל ידי זה רבים השיב מעון והחזירם בתשובה כדאיתא במד"ר ב"ר ל לחד מאן דאמר בן מ"ח שנה הכיר את בוראו והיה יושב ומצטער על ימיו שעברו ולא ראו טובה עד שנחמהו הקב"ה ואמר לו טל ילדותך עי"ש. ביאור דבריהם, כי אחר שנתקרב לבוראו בתשובה מאהבה אז זדונות נעשו לו כזכיות כנודע יומא פו ע"ב, והטעם מחמת שעל ידי הזדונות בא למעלת בעל תשובה. ומסתמא המתקרבים אל אברהם למדו אורחותיו גם כן לעשות תשובה בשמעם ממנו תנחומי הקב"ה טל ילדותך, כי שני הילדות שלא ידע את בוראו הם כטל לשנים הטובות הבאות והם היו הגורם להיות בעל תשובה כל ימיו. ועל ידי זה נתחזקו כל בעלי עבירות לשוב אל ה' מאחר שראו שהבורא ימינו פתוחה לקבל שבים. וזה שרמז פתח טוב פתחת לעוברים ושבים, שעל ידי הפתח שהכניס האורחים נפתח שער לדופקי בתשובה. ונקראים עוברים ושבים שמתחילה עברו רצונו ושבים אחר כך להיות עושי רצונו. וזה היה תכלית מעשה עומים וארץ לשוב כל אחד אל יוצרו:

והוא יושב פתח האהל כחם היום. במד"ר ב"ר מח רבי ברכיה בשם ר' לוי אמר ישב כתיב בקש לעמוד אמר לו הקב"ה שב ואתה סימן לבניך מה אתה יושב ושכינה עומדת כך בניך יושבים ושכינה עומדת על גבן, כשישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין קריאת שמע והן יושבין לכבודי ואני עומד על גבן שנאמר תהלים פב, א אלהים נצב בעדת אל עכ"ל. והנה הענין ממלת ישב חסר שפירושו כמו ושב.

וביאור הענין, כי על ידי מצות מילה זכה אברהם אבינו ע"ה לעלות לבחינת מלכות שהוא עלמא דנוקבא שבו הישיבה כנודע מהאר"ז ל, ולכן ביקש לעמוד אחרי שהבין במדרגתו שיכול לעלות גבוה מעל גבוה לעלמא דדכורא ושם הוא בחינת עמידה כמו בשעת שמונה עשרה כנודע. ואמר לו הקדוש ברוך הוא שב ואתה סימן לבניך, פירוש הגם שאתה במדרגה גבוה לעלות למעלה אל תזוז מבחינת הישיבה. והוא סימן לבניך כי האבות סימן לבנים שלא יוכלו לעלות מבחינת מלכות והלאה. וזה השער לבאי בחצרות ה' כמ"ש בזוהר בפסוק ויקרא טז, ג בזאת יבא אהרן אל הקודש, ומאן דלא שת לבו גם לזאת עליה אתמר תהלים צב, ז וכסיל לא יבין את זאת עיי"ש. פירוש כי זאת הרשת אשר בה נוקשו ונלכדו כמה טועים שעזבו בחינת המלכות ורצו לעלות לגבוה מעל גבוה כמו אנשי סדום דכתיב בראשית יט, ד נסבו על הבית, פירוש שנסבו על בחינת מלכות הנקרא בית וכפרו בזה ורצו לעלות לעלמא דדכורא עד שעל פי טעותם נפלו ברשת רשעת חטא משכב זכור לעומת עלמא דדכורא ולא רצו בשתי בנות לוט שאמרו הוציא האנשים ונדעה אותם בראשית יט, ה והכל כפי הנהגתם בטעות שרצו להמשיך. ולכן הזהיר הקב"ה לאברהם אף על פי שאתה יכולת לעלות דרך המלכות לגבוה מעליהם, מכל מקום אתה סימן לבניך כשיהיו נכנסין לבתי כנסיות ויושבין וקורין קריאת שמע כי בק"ש הוא עלמא דנוקבא ואני עומד עליהם. אבל הנהגת עלמא דדכורא לית כל מוחא סביל דא:

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו, איתא בזוה"ק אברהם יצחק יעקב. ואיתא גם כן מיכאל גבריאל רפאל. וכוונתם אחת שנתגלה עליו מדת הכוללת המרכבה אהבה ויראה והתפארות ומסתמא בהן כוללים ומתלבשים תלת רישין. ואמר יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ, דהיינו כי המלאכים הקדושים ברדתם לעולם השפל מוכרחים להתלבש כמין חומר שיוכלו לסבול העולם כנודע. ומסתמא על ידי ירידתם ממדרגתם ובואם לעולם הזה נפתח קצת מעלתם בהשגת הקדושה כמקדם. ואפשר כי המלאכים אלו שבאו אל אברהם אבינו ע"ה על ידי התלבשות כנודע. ועל ידי שהבינו בעצמם כי אין מעלתם בהשגה כמו אם הם מלמעלה ברקיע אמרו בלבם אם אנחנו לשעה ירדנו מקדושתינו בני אדם שהם תמיד למטה על אחת כמה וכמה שאינם משיגים הקדושה. לכן אמר להם אברהם אחרי הבנתו את כל אלה יוקח נא מעט מים דהיינו שהשפיע עליהם מקדושתו ורחצו רגליכם דהיינו להרחיץ הרגלין שלהם ומדרגה תחתונה המסביבם, והשענו תחת העץ תחות אילנא דחיי כמ"ש בזוה"ק. והיינו שהראה להם כי לא כן כדבריהם ואדרבה שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם על ידי עבודתם והשתדלותם מתגברים ונאחזים בקדושה כל כך עד שהם המשפיעים הקדושה אפילו למלאכים כי בשבילם נברא הכל:

יוקח נא מעט מים. פירוש רש"י על ידי שליח והקב"ה שילם לבניו על ידי שליח שנאמר במדבר כ, יא וירם משה את המטה ויך את הסלע עיי"ש. וצריך הבנה באמת מפני מה אברהם אבינו איש החסד מדוע נכשל לתת מים על ידי השליח ולא כיבד אורחים בעצמו כי מצוה בו יותר מבשלוחו. וגם אח"כ אמר ואקחה פת לחם דהיינו שבעצמו יטריח עבורם ולא מקודם, ויש לומר דהנה מדרך הצדיק לקרב כל בני עולם לעבודת הש"י ומכל שכן אברהם אבינו ע"ה שהקריא שמו יתברך בפי כל הברואים, רק שמתחילה נדמה לו שהם ערביים לא רצה לרדת מקדושתו ולהתערב עמהם פן יתלכלך מהם וממחשבותיהם. ולכן בענין הרחיצה שצריך להרחיץ אותם מגילולם אמר יוקח נא מעט מים על ידי שליח, ורחצו רגליכם מרגליות שלכם. כי הכלל מונח שטרם אדם יכנס אל הקדושה מחויב לרחוץ את עצמו ולטהר ולנקות מחלאתו ומטומאת

מעלליו. ואח"כ והשענו תחת העץ הוא העץ החיים להכניסם אל הקדושה. ולכן אח"כ אמר ואקחה פת לחם כי פ"ת גימטריא תלמו"ד דהיינו לאחר שנטהרו ובאו בסוד הקדושה הטריח בעצמו להשפיע להם הקדושה, ואמר להם הטעם כי על כן עברתם על עבדכם, וקרא עצמו בלשון עבד כי הצדיק נקרא בחינת עבד לכל באי עולם שצריך לעבוד עבורם כל מיני עבדות הן להשפיע להם טהרה וקדושה וחכמה ובינה וגם כל השפעות גופניות מה דאפשר. ואעפ"כ נענש שלא שילם הקב"ה לבניו המים כי אם על ידי שליח. כי לפי גודל רחמנותו של הקב"ה על הברואים היה מהראוי שיטה אברהם את עצמו להם אפילו בבחינת הרחיצה ולהרחיצם בעצמו ולבטוח על בוראו שישמרנו מכל רע:

המכסה אני מאברהם. במד"ר ב"ר מט הדא הוא דכתיב תהלים כה, יד סוד ה' ליראיו בתחלה היה סודו ליראיו ואח"כ לישירים כמו שנאמר משלי ג, לב ואת ישירים סודו ואח"כ לנביאים כמו שנאמר עמוס ג, ז כי לא יעשה ה' אלהים דבר בלתי גילה סודו אל עבדיו הנביאים וכו'. המד"ר הזה מרמז להשפעת הנבואה והשתלשלותה מלמעלה למטה. כי בתחלה הוא בסוד חכמה ובינה עולמות המכוסים ונסתרים ושם המורא הגדול והפחד והדבקים שם נקראים יראיו, ואח"כ לישירים הם בחי' חסד גבורה תפארת וסוד אותיות מנצפ"ך כי הם בכפילים גימטריא ישירים. ואח"כ לנביאים סוד נצח הוד יסוד שמשם ינקו הנביאים כידוע. וכתבתי זה באורך להגהות תקוני זוהר הקדוש:

שם במד"ר ב"ר מט רבי אחא בשם רבי שמואל בר נחמן בשם רבי נתן אמר אפילו הלכות עירובי חצרות היה אברהם אבינו ע"ה יודע, רבי פנחס בשם רבי שמואל אמר אפילו שם חדש שהקב"ה עתיד לקרוא לירושלים שנאמר ירמיה ג, י בעת ההוא יקראו לירושלים כסא ה', אברהם היה יודע. רבי ברכיה ורבי חייא ורבנן דתמן בשם ר' יהודה אין יום ויום שאין הקב"ה מחדש הלכה בבית דין של מעלה שנאמר איוב לז, ב שמעו שמוע ברוגז קולו והגה מפיו יצא ואין הגה אלא תורה שנאמר יהושע א, ח והגית בו, אפילו אותן הלכות היה אברהם יודע כו', ביאור הענין, הדיעה הראשונה במדרש מרמזת כי אברהם בקדושתו ייחד וקשר העולמות בסוד ה' תתאה בה' עילאה וזהו סוד עירובי חצרות. והוסיף רבי פנחס שאברהם היה יודע שם החדש. ביאור דבריו על פי מה שכבר נכתב ונדפס בשמי בהגהה לספר באר הגולה במאמר חז"ל ברכות נד. ועל הזוועות כו', ושם מבואר כי יש לוח וסדר להנהגות העולם מסודר ובא מששת ימי בראשית עד אחריתו וכל המקרות ופגעים גדול וקטן היה חרות על הלוחות בשעת הבריאה כי הכל צפוי. אמנם יש אופן בתוך אופן שהיוצר ברא הנהגה התוריית שהעולם יתנהג לפי מעשינו דהיינו אם שמוע תשמעו ונתתי מטר וכן להיפך:

ומהות ענין הזה איך יכוננו יחס שני הדרגות אלו יחדיו והיו תואמים מלמעלה קצרה דעתינו מלהשיג, וכמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ה ה"ה שנעלם מאתנו לעמוד על מחקר מחשבת היוצר כמו שנאמר ישעיה נה, ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם והארכנו מזה שם בהגהה. אבל תפשתי מועט הצריך לעניינינו, כי הכל צפוי מראשית ועד אחרית כמו שאמרו ב"ר ב בפסוק בראשית א, ב והארץ היתה תוהו ובוהו שרומז על ד' גליות. ורוח אלהים זה רוחו של משיח והיינו שהקב"ה היה צופה ומביט כל זה בנין בתי המקדשים וחורבנם וגאולתם של ישראל שיהיה לעתיד לבא, ובוודאי היה גלוי וידוע לפניו שם חדש שעתידי לקרוא לירושלים:

ואיתא בפירוש הראב"ד לספר יצירה כי מי שיודע ומבין בחכמת ספר יצירה על פי צירופי אותיות ברל"א שערים יוכל לדעת ולהשיג הלוח המסודר ובא מששת ימי בראשית עד אחריתו, ומכל שכן אברהם אבינו ע"ה שהוא היה בעל מחבר של ספר היצירה כדאיתא, קל וחומר שירע והשיג כל הנ"ל. והוסיף עליו ר' חייא כי אברהם אבינו ע"ה היה יודע ההלכה שהקב"ה מחדש בכל יום, כי ההלכות שמתחדשות בכל יום הם על פי הבירורים שנבררים ניצוצות קדושים על ידי מעשה התחתונים ועבודתם בתורה ובתפלה ועל ידי זה ניתקן עץ החיים מתתא לעילא ומתחדשת המלכות היא ההלכה. לכן לפי ענין הבירור שבכל יום בירור מחדש ממילא שההלכה מתחדשת. ואברהם לפי קדושתו ולפי השגתו לדעת רבי פנחס הלוח המסודר ובא מששת ימי בראשית. הוסיפו עליו רבנן תמן אמרו שהשיג גם כן הנהגה התוריית אופן בתוך אופן כי לעוצם קדושתו נתבררו הניצוצין על ידו ונתחדשו ההלכות, והביא המד"ר הפסוק שמעו שמוע ברוג"ז קולו, כי רג"ז רומז ראש גוף זנב הרומז התיקון שנעשה מתתא עד לעילא לעילא, ואחר כך והגה מפיו יצא כי לפי הבירורין מתחדשין ההלכות:

ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה וגו' וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו, ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך וגו', כי ביצחק יקרא לך זרע וגם את בן האמה לגוי אשימנו וגו'. וצריך ביאור שינוי לשון ששרה קראה אותו בן האמה והכתוב אומר בעיני אברהם על אודות בנו. ובמאמר אלהים אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך שהרי לא מצינו שחרה לו על דבר האמה זולת על דבר בנו. ויש ליישב על פי הקדמה, כי אמרו חז"ל קידושין סח ע"ב בנך הבא מישראלית קרוי בנך ולא הבא משפחה ועכומ"ז ולכן אמרה שרה גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא בנך הוא כנ"ל. אכן בעיני אברהם נדמה כי הוא בנו מאחר שראה שנתנה שרה שפחתה בחיקו, ואם כן מסתמא שיחררה וטבלה אותה לשם אישות שבודאי לא הביאה את הגר אל אברהם בלי טבילה, לכן אמר בלבו ששרה עשתה אותה משוחררת ובטבילה לשם יהודית ואם כן נקרא ישמעאל בנו, וזהו שאמר וירע בעיני אברהם על אודות בנו:

אמנם הקב"ה היודע האמת ומחשבת שרה היא כתובה בספרי קבלה ששרה הבינה שעדיין באברהם קצת זוהמא ויצחק בנו צ"ל מטפה קדושה, על כן נתנה לו את הגר להמשיך ממנו הזוהמא בהריון ישמעאל עי"ש באורך, ולזה נקראת הגר לשון כמים המוגרים מיכה א, ד שעל ידה נגר הזוהמא. ואם כן לא היתה כוונת שרה לשחרר את הגר אדרבה תשאר שפחה כדי להמשיך הזוהמא, והקב"ה יודע המחשבות והבין כל זאת אמר לו אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך, פירוש כי היא עדיין אמה והוא נער. לכן הזכיר את האמה בדבריו ואמר הטעם כי ביצחק יקרא לך זרע, דהיינו שכל כוונת שרה היתה להוליד בנך הכשר יצחק מטפה קדושה והגר נשארה שפחה. וסיים העניין וקראו בן האמה לגוי אשימנו:

ויבקע עצי עולה. בילקוט בשכר שני בקיעות שבקע אברהם אבינו ע"ה עצי העולה זכה שיבקע הים לפני בניו, נאמר כאן ויבקע ונאמר להלן שמות יד, כא ויבקעו המים, אמר ר' לוי דיין עד כה אברהם לפי כוחו והקב"ה לפי כוחו עכ"ל. ביאור דבריהם יוכל להיות על פי מ"ש האר"י ז"ל לכוון לכל היחודים שני שמות

אלה"ם משולבים כזה, אא"ל"הה"יי"מם מספרם עק"ב עם עשרה אותיותיהם עולה יעק"ב ועם מספר נקודותיהם שעולים ג"כ קפ"ב כמבואר שם. הרי שני פעמים מספר יעק"ב גימטריא השט"ן בסוד ותשליך במצולות ים כל חטאתם מיכה ז, יט לדחותו ולסתום פה החיצונים שלא יתאחזו ולא יתגררו ביחוד הקדוש עי"ש:

והנה מן הידוע הגם שאנו צריכים לפעול פעולות קדושות נוראות בעולמות עליונים וצירופי שמות הקדושים עכ"ז צריכים אנחנו לשמור ולעשות המצות בגשמיות כמו מעשה תפילין וציצית וסוכה ולולב, מחמת שאנו קרוצי חומר לכן לא די לנו עבודה במחשבה לבד זולת במעשה ולצרור במעשה הכוונה הנוראה והנפלאה לפעול למעלה ברוחניות. לכן אפשר שכיון אברהם אבינו ע"ה בשני בקיעות הנ"ל כי בק"ע אותיות עק"ב הנ"ל והכין ותיקן כוונת השמות קודם מעשה העקידה היחוד הנפלא. וכיון גם כן לדורות שעל ידי שהוא פעל ועשה הכוונה על ידי מעשה שבקע שני פעמים על ידי זה נוכל אנחנו בניו ליחד השמות הנ"ל במחשבה לבד בלא מעשה, כי כמה פעמים מצינו כן שאנו עושים הכנה על פי תקיעת שופר דראש השנה הכנה לכל הנסירה שיהיה כל השנה דבר יום ביומו, וכן בשאר מצות זמניות הגם שרוחניות הענין נעשה בכל יום במחשבה צריך להיות פעם אחת בשנה במעשה וכן נמי היתה כוונת אברהם אבינו ע"ה על ידי שני בקיעות הנ"ל הכנה לדורות כנ"ל. וז"ש הילקוט, כי על ידי שני בקיעות זכה לבניו לבקיעת ים סוף, כי בשעת קריעת ים סוף היה הקטרוג הללו וכו' וצריכים ישראל לדחות השטן כנ"ל. וזהו סוד ויבקעו המים, דהיינו על ידי שמות הנ"ל וההכנה נעשה על ידי שני בקיעות של אברהם אבינו ע"ה. וזהו שאמר אברהם לפי כחו שמסר נפשו בשחיטת בנו לעשות המצוה ויבקע עצי העולה לסוד הנ"ל ואיתערותא דלתתא איתערותא דלעילא הקב"ה לפי כחו לדחות השטן מפני בניו בקריעת ים:

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה וגו'. ותרגום ירושלמי פי' אתה הוא דחמי ולא מתחמי עי"ש. דבריו צריכין ביאור. ונראה לי דהנה בשעת הנסיון כשמנסה הקב"ה את האדם בדבר מסתמא בזו הרגע כביכול מסתיר קדושתו וממעט השגת האדם אשר היה לו מקדם כי לולי האדם יהיה ברור וצלול בשעת הנסיון כמקדם לא היה הנסיון נחשב לכלום, ובוודאי אין תימה מי שיודע שעומד לפני מלך גדול ונורא שלא ימרוד בו והוא רואהו. אמנם ענין הנסיון שמסתלק בהירות האדם והרי הוא בא לידי נסיון וכובש יצרו באמונתו ומתחזק לשוב לבוראו אז הוא נקרא עומד בנסיון. ולפי זה מסתמא כאשר האלהים נסה את אברהם בדבר העקידה אחר שאמר לו קח נא את בנך מסתמא נסתלק ממנו בהירותו ודביקותו לנסות אותו אם יעמוד בצדקתו כנ"ל:

ואפשר שזה כוונת הפסוק וירא את המקום מרחוק, כי הקב"ה נקרא מקום שהוא מקומו של עולם נראה לו כאילו הוא מרחוק ולא יכול אברהם אבינו ע"ה להשיג דרך דביקותו כמו בשאר פעמים. ולכן אמר אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ודרשו רז"ל יבמות סב. עם הדומה לתמור. ואני והנער נלכה, דהיינו שאברהם אבינו ע"ה היה מתמיה בעצמו מדוע סר מעליו הקב"ה ונדמה לו שאפשר שבשביל שני נעריו עם הדומה לחמור נסתלקה ממנו שכינה כמו בזמן שהיה לוט עמו כפירוש רש"י ומדרש תנחומא ויצא, י , ולכן אמר להם שבו לכם פה וילכו שניהם יחדיו בתמימות לעשות רצון קונם באהבה ובחיבה באמונתם עד שנשלם הנסיון שאמר לו אל תשלח ידך כי עתה ידעתי וגו', והראה לו תמורתו איל להעלות לעולה,

אז שב אברהם אבינו ע"ה אל מדרגתו הראשונה הבהירות והדביקות, והיה מבין על ידי זה כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו ואם יסתר איש במסתרים אין נסתר מנגד עיניו. אמנם אל האדם נדמה כאילו חלילה אין הקב"ה רואהו כי צריך להיות כן בשעת הנסיון כנ"ל. וזה שקרא המקום ה' יראה ופירש התרגום דאת חמי ולא מיתחמי, דהיינו שנודע לו עתה שהקב"ה רואה את האדם תמיד גם כשהאדם אינו מרגיש הבהירות כנזכר לעיל:

בהפטרה

ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר מלכים ב' ד, א. אחת רומז על מלכותו יתברך מלכות שמים כמה דאת אמרת ירמיה י, ח ובאחת יבערו ויכסלו, רצ"ל שעכומ"ז מתבערים מן המלוכה וישראל עם קדושו הם קבלו עול מלכותו יתברך עליהם. וגם זה מהחסד הבורא יתברך עלינו אשר בחר באבותינו מכל עם לבלתי לכת אחרי אלילים ולבל יטעו אחריהם כי אם לעבוד אותו יתברך שהוא אלהי האמת וללכת בדרכיו. וזה שאנו משבחין אילו פינו מלא שירה כו' אין אנו מספיקין להודות לך על אחת, רצ"ל שאין בנו סיפוק להודות לו על זה שבחר בנו ונתן לנו שכל ובינה לעבדו ית' ולבחור בנחלתו, ולזה צריך כל מי שנגע יראת ה' בלבו להתעורר על זאת ולבקש רחמים תמיד על מלכותו ית' שיתראה עלינו ושיטו כולם שכם אחד לעבדו ויקבלו כולם את עול מלכותו כמו שנתעורר זה תמיד בחצות לילה, וכדאיתא בעיט בעיטין ברקיע ובאתערותא דלתתא אתער לעילא כמה דאת אמרת ישעיה סב, ו והמזכירים את ה' אל דמי לכם וגו'. וזה הענין מתעורר תמיד בכל חצות לילה, לכן החרד על דבר ה' ראוי שיקום בחצות ועל כל פנים בשלשה משמורות להתעורר גם כן על זאת ועל כל פנים פעם אחד בשבוע או בחודש ובפרט שמחויב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם:

וכמרומז זה הענין במגילת רות ג, ח ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש, רומז על הבורא ית' שנקרא איש מלחמה שמות טו, ג. על מה משיב והנה אשה רומז על המלוכה שנקראת לשון נקבה, כי אין מלך בלא עם אם כן מקבל המלכות מן העם. והיא שוכבת מרגליותיו, רצ"ל שעתה בגולה היא מושפלת ושואל עליה. ותאמר אנכי רות אמתך שרויתי בצרות וגזירות המתגברים בכל יום על כנסת ישראל ועל שכינת עוזו. או יאמר, אנכי רות אמתך שרויתי להקב"ה בשירות ותשבחות. ופרשת כנפיך על אמתך, בבקשה ממך שתפרוס כנפיך עלינו ויכירו הכל כח מלכותך. ויאמר חי ה' שכבי עד הבוקר, הוא לשון ביקור, רצ"ל שהשי"ת נשבע לה שלא יעזבנה ח"ו לעולם ולא תדחוק את השעה כי אם תמתין עד שיחפוץ הש"י לבקר ולדרוש זאת ויגאלנו כאמור אם יגאלך טוב רצ"ל בזכות התורה ומעשים טובים יגאל ואם לא ח"ו אגאלך אני בעת יגיע הקץ האמיתי, ויאמר היטבת חסדך האחרון מן הראשון לבלתי לכת כו', רצ"ל שעתה הכנסת ישראל עושים חסד יותר במה שעובדים אותו יתברך אין הולכין בדרכי עכומ"ז המחרפין ומגדפין אותו באמרם איה אלהיכם אבדה תקותם, ואף על פי כן זה ה' קוינו לו. מה שאין כן חסד הראשון דכתיב ירמיהו ב, ב זכרתי לך חסד נעורייך, איננו דגול כל כך, כי ודאי חידוש כל כך שראו כל הנסים שעשה להם במצרים ובים וענני הכבוד מקיפים אותם ומן ובאר ושליו בודאי היה להם להכיר אלהותו. מה שאין כן אנו שאין אנו רואין שום ענין מאלהותו יתברך אדרבה בין כל דרי תבל בני ישראל שפלים ונבזים זה זמן רב ואין קול ואין קשב ואף על פי כן קוינו לו ווישיענו במהרה בימינו אמן, נחזור חסר תשלום המאמר :

פרשת חיי שרה

ויהיו חיי שרה וגו'. פירשו בזה "ק ויהי"ו גימטריא ל"ז שהיו עיקר ימי חייה מימות שנולד יצחק עד שמתה ל"ז שנים, כי היא מתה בשעת העקדה כשהיה בן ל"ז שנה כנודע. ואיתא בלקוטי תורה ויהיו גימטריא ל"ז מילוי ס"ג מאה שנה בסוד הכתר, ועשרים הם חכמה ובינה כל אחד כלול מעשר ושבע רומז לשבע מדות עי"ש באורך. ועל פי קט השגתינו נרמוז בו דרך לעבודת הש"י. ויהי"ו גימטריא ז"ל כשהאדם נעשה זל בעיניו על שמתמרמר בלב נשבר על עונותיו ובפרט בלילות הארוכים אחר חצות כשהאדם קם בביתו והוא לבדו לפני בוראו ומזכיר את עצמו על חיי הבל אשר הוא חי ושנותיו עברו עם אניות אבה ולא עשה נחת רוח ליוצרו, ואדרבה קלקל ופגם במעשיו מראשו ועד רגליו והיום קצר והפירוד מן העולם ממשמש ובא ליתן דין וחשבון על כל רגעיו אשר חי, ועל ידי זה הוא מתנחם ומתחרט על מעשיו ובוכה בלב נשבר לפני אביו שבשמים ועל ידי זה הוא נעשה ז"ל ומזולזל בעיניו כי הוא מילוי ס"ג כנ"ל דהיינו באמרו בלבו שהוא מלא סגים:

אמנם עיקר תכלית הווידוי הוא עזיבת החטא וקבלת עול מלכות שמים על כל פנים מיום ההוא והלאה שלא יהיה בכלל הרשעים שבחייהם קרוים מתים רק עם הצדיקים שבמיתתן קרוים חיים. דהיינו שכל ימי חיותם עושים הכנה לרגע הפירוד שיפרדו מעולם הזה בקדושה ובטהרה. וכמ"ש בזה "ק הני צדיקי חשבו בליביהו כאילו ההוא יומא מסתלקים מעלמא, ומכינים את עצמם בשמחה ובטוב לבב לעת עלות נפשם לשרשם. וכמ"ש מרבינו הצדיק מורינו אלימלך זכר צדיק לברכה שכל תשוקתו היתה להפרד מעולם הזה החומרי ולעמוד במקור הקדושה מבלי לבוש החומר העב. אכן אלו בני אדם אשר העבירו בהבל ימיהם ושנותם באנחה תקנתם על כל פנים להתעורר ולשוב עד אשר לא תחשך השמש. ועיקר סימן התשובה והחרטה כשהאדם מתזלזל בעיניו כי זוכר את רוב עונותיו, ועל ידי זה בא לחיות חדש על ימים הבאים שלא יחטא עוד:

וזה ויהי"ו גימטריא ז"ל כנ"ל חיי שרה אז נקרא איש חי מאה שנה בסוד הכתר. דהיינו אחר התשובה מתחדש לו רצון חדש לעבוד ה' והרצון נקרא כתר, ואחר כך עשרים שנה כשנחקק במוחין שלו לעבוד ה' בסוד חכמה ובינה שערים נקרא לפום שיעורין דליבא, כי זה עשה לו גדרים בדרך זה וזה בדרך אחר לתקן אשר שיחתו. ואח"כ בא למדת שבע שנים הם שבע מדות להמליך הבורא ית"ש על ידי אהבה ויראה והתפארות וניצוח והודיה והתדבקות, לא כן הרשעים על ידי שטח מראות עיניהם ובכל יום הולך וחסר ונכרת נפשו מבוראו ית"ש ומרבה לפשוע עד שעל פי גודל עונותיו נעשה כעור ממשש באפילה להוסיף חטא על פשע להיות צדיק בעיניו לדמות ברוחו שהוא עובד בוראו, ושוכח העבירות שעושה וזוכר מצות קלות שעושה בלי כוונה ואדרבה בפניות ומחשבות זרות ומבקש עליהם שכר כפנחס. וזה מצינו ונשמע מרשע שמתפאר בזה"ל, ב"ה הנחתי טלית ותפילין והתפללתי גם אמרתי תהלים ומעמדות ולמדתי פרק משניות ונתתי פרוטה לצדקה ומי כמוני צדיק וישר:

וזהו שכתוב בהפטרה מלכים א' א, ה ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך, דהיינו שאנ"י מלכות הבורא ואני ממליכו. ויזבח צאן ובקר ומריא וגו', שעל ידי זה מילא לבו בשמחה מאחר שהוא עובד ה' רשאי לשמח בעולם הזה באכילה ושתייה, ורוחו לא נשברה בקרבו אדרבה הולך אחר תאוותו אשר אצל עין רגל מלשון רגל על לשונו תהלים טו, ג, דהיינו על ידי רוחו הגבוהה ומילוי כרסו וגרונו לשונו יחליק לדבר לשון הרע ומטיל דופי ומום בקדשים לדבר על יראי ה' והן הם ליצני הדור. אמנם ההיפך מזה וההתקרבות לעשות רצון ה' כנ"ל הוא על ידי שמשבר רוחו בקרבו ומכיר מקומו הרחוק מאת ה' יתברך ועל ידי שהוא רחוק מתקרב עצמו ומתדבק בבוראו ית"ש:

ותמת שרה בקרית ארבע. איתא שבישר השטן את שרה שנעקד יצחק בנה וכמעט שנשחט ופרחה נשמתה. וצריך הענין ביאור, הלא הצדיקים כל רצונם וחיותם לעשות רצון קונם ומוסרים נפשם ומאודם ויוצאי חלציהם בעבור כבודו ית"ש, ואיך יתכן לומר על שרה אמנו הצדקת אשר היה אברהם אבינו טפל לה בנביאות שכשמעה מעקידת יצחק פרחה נשמתה מחרדה ובהלה כדרך פשוטי בני אדם אשר כל חיותם לגדל זרע ולהרבות הון ובפירוד הבנים או הממון כמעט ימותו, אמנם לא כן שרה אמנו חלילה לה, רק נוכל לומר, כי בשמעה מעשה העקידה שעוקד אברהם את יצחק בנה לעולה לה' והבינה בקדושתה שנעשה על ידי זה יחוד גדול וקדוש, והמקום ההוא היה רחוק ממנה ללכת שמה להתדבק עם אב ובנו בקדושת היחוד, לכן על כל פנים מרחוק מסרה נפשה באהבה ובטהרה להפרד מעולם הזה בעת רצון ושעה קדושה כזאת, והקב"ה הסכים על ידה ויצאה נפשה בקדושה בשעה זאת. וזה נרמז ותמת שרה בקרית ארבע, רומז מקום הקריה שמתה היה על פי ארבע שהם ד' אותיות אדנ"י שבהם כוונת מסירת נפשות וקבלת עול מלכות שמים:

בשם הריב"ש נבג"מ בפסוק כד, מב ואבא היום אל העין, ופירש רש"י היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים וכו' עי"ש. הנה מפסוק זה גופא יוצא שם לקפיצת הארץ וזהו פירושו, היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה פירוש מכאן גופא מדברים אלה שבזה המאמר והבן. וזהו פירוש יפה שיחתן של עבדי אבות, כי בשיחתן רומזים סודות נפלאות עם יחודים לקפיצת הארץ מה שאין ביד בנים אפילו על פי תורתן:

ויצחק בא מבוא באר לחי רואי וגו'. בתרגום יונתן איתא שלאחר העקידה הוליכו המלאכים את יצחק לבית המדרש של שם. ואיתא ב"ר ס שבעת הזאת שפגעה רבקה את יצחק היתה ביאתו מדרכו שהלך להביא את קטורה לאביו לאשה. ונוכל לרמוז בפסוק זה ויצחק בא מב"א כי אות ו' הוא רק לנקודת חולם שעליו כנודע. נשאר אותיות מב"א, ב"א גימטריא ג' עולה במספר גדול ש' ועם מ' שבמלת מב"א אותיות שם שבא מבהמ"ד של שם. וגם הרמז שהלך להביא את קטורה נרמז, כי בוודאי כיוון יצחק ליחוד גבוה ונשא וזה באר לחי רואי, כי בא"ר נקראת המלכות שהיא תורה שבעל פה ביאור התורה שבכתב. לח"י הוא חי העולמים תורה שבכתב. וגם נרמז במלת ויצחק בא מב"א מלא גימטריא מ"ט שערי בינה דמינה דינין מתערין כי שם עולמות הנסתרים ושם נקרא הבורא בשם הו"א שהוא נסתר מהשגה. עכ"ז הוא

יושב בארץ הנגב כי דרום הוא החסד דרועא ימינא כי גם ההסתר שמסתיר את עצמו כביכול הוא מפני כי גבר חסדו על ברואיו שיוכלו לסובלו לכן מצמצם אורו ומציץ מבין החרכים:

בהפטרה

והמלך דוד זקן בא בימים וגו' מלכים א' א, א, הנה הצדיק קדוש ה' מו"ה ברוך נכד הריב"ש אמר בפירוש הכתוב בראשית כד, א ואברהם זקן בא בימים על פי דאיתא בזוה"ק איך שכתב אברהם אברהם משה משה היינו לעילא ולתתא. פירוש שכל צדיק למטה יש לו שורש ומחצב נשמתו בגנזי מרומים ושם הוא דבוק באמת ובדרך עראי הוא בעולם הזה ובכל מעשיו הקדושים ודרכיו הישרים ממשיך קדושתו משורש נשמתו אשר הוא למעלה לעולם הזה. וזה ואברהם זקן שהוא מעולם הנסתר הנקרא בשם זקנה, בא בימים למשוך לעוה"ז שהוא בימים ובזמן עכ"ל. וכן הפירוש בוודאי בדוד המלך שהמשיך קדושתו למטה וקידש הימים והזמן:

והנה הימים חיי האדם הם כמין לבושין לנשמתא שעל ידי ימיו הטובים שמתנהג בהם בצדקתו עושה לבוש לנשמתו דלעילא להמשיכה בזה למטה. ומסתמא לפני מותו של אדם מתאספין יחד הלבושים ומעשה מצות שהתנהג בהם כל ימי חייו. וזה הוא הענין ויקרבו ימי דוד למות דהיינו שבסוף ימיו נתחברו ונתקרבו כל ימיו לאחדים להיות אחד ומסתמא היתה קדושתו גדולה ונפלאה עד מאוד. ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו ודרשו רז"ל מאימת המלאך נצטנן ע"ש. והנה דוד לגודל קדושתו שאמר תהלים קט, כב לבי חלל בקרבי מלמד שהרג ליצה"ר בתענית כמאמר חז"ל. ובוודאי כל מה שהזקין ניתוספה מכמתו וקדושתו ובפרט אחרי צערו וחרדתו מאימת המלאך נמוג רוח יצה"ר מאתו ולא יכול עוד להסיתו לשום ענין:

וזהו ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו, דהיינו שלא היה יכול עוד להתלבש בלבושים ולעבוד ה' כי סר מאתו היצה"ר לגמרי ונדמה כמלאך אלהים ואם כן לא היה לו ממילא חיות העולם הזה כי מה ענין למלאך ה' בעוה"ז. ויאמרו עבדיו יבקשו למלך נערה בתולה ותהי לו סוכנת, והיא היתה אבישג השונמית נוספת על י"ח נשים ואינו רשאי לבא אליה והם נתנוה בחיקו ועל ידי פירשתו מאתה לבלתי בוא אליה עבד ה' כראוי, ונמצא שנעשה לו ימים ולבושים ממעשה עבודתו את ה' על ידי כבישת יצרו. ואמרה אליו אבישג חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקיט, כלומר שהוסר ממך כח יצה"ר וחוש המשוש הגשמי לגמרי ואם כן אין אתה עובד ה' בזה הפרישות. עד שהזמין לבת שבע החדרה ואמר רב יהודה אמר רב מלמד שקנחה בי"ג מפות והראה בזה שיש לו עדיין כח הגשמי, אכן הוא קדוש וטהור ופרוש רק לעשות יחודים לכוון ל"ג הנפלאות והגבוהים והבן:

פרשת תולדות

ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הננה שמעתי את אביך מדבר וגו' ואברככה לפני ה'. ופירש"י ברשותו שיסכים על ידי ע"ש. והענין נפלא כי לא מצינו לעיל בדברי יצחק שאמר לפני ה' רק ואברככה לפני מותי, ונראה רמז הדברים שאמר יצחק לעשו וצא השדה וצודה לי צידה וחשבו במסורה ה' שבמלת צידה ליתר צי"ד קרי, לכן נראה כי יצחק הצדיק רמז בדבריו לשם הוי"ה הגנוז כי במלת וצודה ו"ה יתירים כי היה לו לומר וצד ובמלת צידה י"ה יתירים כי די באותיות צד לשם דבר הניצוד. אלא שרמז לארבע אותיות הקדושים שהוא יסכים על ידו. ורבקה הצדיקת לגודל חכמתה הבינה הרמז ואמרה בעליל שמעתי אביך מדבר ואברככה לפני ה'. ועיין בזוה"ק בד"ה ויתן לך מ"ש בזה הפסוק ונראה ככוונת דברינו הנ"ל:

ויאמר מה זה מהרת למצא בני. איתא במד"ר ב"ר סה מהרת למצא את הברכה בני אביך נתברך בן שבעים וחמש שנים ואתה בן ס"ג שנים, ויאמר כי הקרה ה' אלהיך לפני, רבי יוחנן וריש לקיש חד מינהון אמר אם לקורבניך המציא לך הקב"ה שנאמר בראשית כב, יג וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל למאכלך על אחת כמה וכמה, ואוחרנא אמר אם לזיווגך המציא לך דכתיב שם כד, יב הקרה וכו'. הנה אף על פי שיצחק לא ידע על בוריו שזה הוא יעקב בנו עכ"ז יצאו הדברים מפיו ברוח הקודש כאילו יודע, כדברי המדרש הנ"ל מה זה מהרת למצא הברכות רמזו בדבריהם אביך נתברך בן ע"ה שנים ע"ה גימטריא כה"ן והוא מסטרא דחסד ומשם באו אליו הברכות אבל עדיין אינו יודע אם הסכימו הגבורות. ואתה בן ס"ג שנים רמז לשם ס"ג שהוא באימא, ונראה שהגבורות מסכימים לברכתך וזה שתמה עליו מהיכן זכה לך. והשיב לו יעקב בדרך ענוה כדרכי ישרים המקטינים את עצמם ותולין בזכות אחרים ואמר כי הקרה ה' אלהיך, כלומר בזכותך שאתה הוא העובד ה' ומנחיל טובה לבנים:

ורמז עוד אם לקורבניך המציא למאכלך על אחת כמה וכמה. כי ידע יעקב קדושת אביו שאוכל בקדושה ובטהרה ועושה יחודים נפלאים על ידי אכילתו. ורמז כאשר כבר אמרנו מה שאמרו בגמרא ברכות נה. שלחנו של אדם במקום מזבח, ואנחנו מוסיפים ומגדילים גדולת השולחן בק"ו מה מזבח שלא היה אלא אדמה ועצים המקריב עליו קרבן יחשב אשה ריח ניחוח לה', על אחת כמה וכמה האוכל בקדושה ובטהרה ועל ידי אכילתו מתחזק לעסוק בתורה ובעבודה אינו דין שיכפר עליו השלחן. וכן דעת אוחרנא שאמר אם לזיווגך והבן:

ויתן לך האלהים. במד"ר ב"ר סו יתן לך ברכות ויתן לך כבישהון יתן לך של אביך ושל אחיך. רבי אחא אמר יתן לך ויתן לך אלהותו עכ"ל. הנה רש"י פירש ויתן לך האלהים בדין אם ראוי לך יתן לך ואם לאו לא יתן לך אבל לעשו אמר משמני הארץ יהיה מושבך בין צדיק ובין רשע יתן לך ע"ש. וביאור הענין, כי עשו הרשע צריך למתנת חנם וחסד דלעילא כי לולי יברכהו בהשפעה מדה במדה לא יחיה אפילו שעה אחת כי מעשה זר מעשהו ולכן כדי שיהיה לו קיום בעולם צריך להמשיך עליו השפעת חסד חנם בין צדיק בין רשע. מה שאין כן יעקב אבינו ע"ה שהוא נגד עמודא דאמצעיתא ועולם הקוין לכן ההשפעה עוברת עליו על ידי עבודתו כמו שכתוב דברים יא, יג והיה אם שמוע תשמעו ונתתי מטר וכן להיפך:

נמצא כשמשפיע הקב"ה טובה על ישראל הוא בהסכמת מדת הדין כי הם במשפט מקבלים שכרם, וכן נאמר והם בזרוע באי עדיך כי הצדיקים נקראים בעלי זרוע להמשיך החסד על ידי מעשיהם. והנה בכל ההשפעה הגם שבאה דרך קוין עכ"ז גנוז בו הטל העליון. וזה שרמזו במדרש בפסוק הזה הדא הוא דכתיב איוב כט, יט וטל ילין בקצירו כי הטלא דבדולחאנמשך במדה הנקראת קציר ובספרי קבלה נקרא זעיר אנפין שהוא בעל ששה קצוות. וזה שברכו יתן לך כבישהון דהיינו שעל ידי מעשיך יכבשו החסדים את הגבורות כי החסדים בסוד דכורא ומדרך האיש לכבוש, וזה יתן לך של אביך דהיינו יצחק שהוא הגבורה יסכים עמך להשפעה. וגם של אחיך, הם עולמות החיצונים יסכימו לטובה ולברכה. והוסיף ר' אחא יתן לך ויתן לך אלהותו, פירוש שברכו שיהיה מושל בארץ כמו אלהים בשמים כמ"ש מו"ק טז ע"ב מי מושל בי צדיק שאני גוזר והוא מבטלה וכמו כן ויקרא ליעקב אל ומדרש חז"ל ידוע:

פרשת ויצא

ויצא יעקב מבאר שבע. נראה הרמז, כי הצדיקים העובדים ה' באמת הם מלאים חרטה ושפלות רוח ואדרבא נדמה להם תמיד כאלו מתרחקים תמיד מקדושה ולכן מתחזקים לעבוד ה'. מה שאין כן הרשעים ואנשי שקר לא די שסרים מאחרי ה' אף גם כל אחד דרכו ישר בעיניו ומתהלל בלבו כי הוא ישר ונאמן ועובד ה' כמ"ש במ"א, וז"ש ויצא יעקב מבאר שבע, מי שהוא כיעקב צדיק וחסיד ובבחינת עקב נדמה לו כאלו הוא יוצא ומתרחק מבאר שבע הוא הקדושה העליונה, אבל וילך, כלומר מי שהוא מלא גיאות כי הולך הוא חרנה הוא מביא חלילה חרון אף. וזהו שאמר הכתוב תהלים לד, א לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך ופירש שם האר"י ז"ל בשנותו את טעמו וריחו לפני אבינו שבשמים עי"ש. פירוש כשהאדם נעשה בעל תשובה ומשנה טעמו וריחו לפני אבינו שבשמים אז ויגרשהו וילך, פירוש הסימן הראשון מעובד ה' שהוא מגרש בחינת וילך כי הולך הוא ואדרבה הוא נכנע בעיניו ונדמה בנפשו כי רחוק הוא עד ירחמהו השם ית' ויקרבהו:

ויצא יעקב מבאר שבע. נראה לבאר בדרך רמז, כי מדרך הצדיק בזמן שרואה את עצמו בצרה או בגלות אינו מצטער על עינוי נפשו כי אם מחמת שנשמתין דישראל הן הן איברין דשכינתא ומסתמא כמו כן הפגם בשכינת עוזו לכן צריך להתמרמר עליה. וכן יעקב כשהוצרך לברוח מפני עשו אחיו מבאר שבע וילך חרנה, פירוש שהרגיש הלך חרן שהוא מדת הדין חלילה, וכבר רמזו חז"ל ב"ר סח כי בחלום הזה נרמז לו כל ד' גליות והחמור שבהם הוא החורבן הזה האחרון אשר אין לנו גילוי קץ ידוע. והנה ידוע כי בית המקדש הראשון כנגד אברהם ובית שני כנגד יצחק והבית שיבנה ב"ב נגד יעקב שלימו דאבהן ומטתו שלימה ולא יהיה לו הריסה. ואיתא פסחים פח. לא כאברהם שקראו הר ויצחק שקרא שדה אלא כיעקב שקראו בית:

וזוה רמז בפסוק זה ויקץ יעקב משנתו ויירא, דהיינו כשהביט לאורך החורבן האחרון נפל עליו היראה ופחד לאמר מתי יהי הקץ, ויאמר אין זה כי אם בית אלהים, כלומר שהתנחם שמסתמא החורבן הזה הכנה על בית המקדש שנקרא בית דירה קבוע לעולמים. ולפי ערך אור הגאולה כן ערך החורבן לכן נמשך החורבן הזה זמן רב ואין קץ להורות כי הגאולה העתידה תהיה בבהירות אין סוף ואין קץ:

וזוה שאמר הכתוב והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, והדקדוק מבואר עליה שקודם ירידה ומבואר בפרש"י. ויש לומר עוד, דהנה כאשר בני ישראל שרוין על אדמתן ועושין רצון קונם על ידם מתנהג המרכבה העליונה וכל העולמות מקבלים השפעתם כל אחד כסדר וכשורה על ידי צינור הנעשה מבני ישראל. מה שאין כן כשישראל בשפלות אז חלילה להיפך המה מקבלים עיקר ההשפעה ואנחנו מהמותרות. ולזה אמרו בגמרא ע"ז ח. ישראל שבחוץ לארץ עובדי עכו"ם בטהרה הם, פירוש כי כשהם צריכים לקבל השפעה על ידי השרים נחשב כעין ע"ז כי מהראוי שיתפרנסו הבנים על שלחן אביהם, והנה לפי הדמיון נדמה להם שיש להם עלייה שמקבלים בעצמם, אבל באמת זה סדר הראוי להתנהג על פי עושי רצונו. וכמ"ש במדרש תנחומא פרשת במדבר ג אמר רבי יהושע בן לוי אלו היו יודעין וכו' עי"ש באורך. וזה שאמר הכתוב עולים ויורדים בו כנ"ל:

ויפגע במקום, פירוש שהראו לו עוד תנחומין על לבו. דאיתא במדרש ב"ר סח רב הונא בשם ר' אמי אמר מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו מן מה דכתיב שמות לג, כא הנה מקום אתי וכו' עי"ש. והנה לא האריכו חז"ל בדרוש להודיע כי אין עולם מקומו כי הלא מקרא כתוב מלכים א' ח, כז השמים ושמי השמים לא יכללוהו. אלא ביאור הענין להורות כי הכל סיבוב הבורא אפילו שנראה לעינים אדם עומד וממליך הבורא ב"ה ואומר לו ברוך אתה וממילא שממשיך אלהותו כביכול לבחינת מקום הנרמז במלת אתה. אבל באמת הכל כח הבורא ב"ה שנותן באדם דעה והשכל וכח הדיבור והוא מקומו של עולם רק שעשה איזה בחינה הנקרא רצון לעצמו להיות נרצה בעבודת ישראל למטה ומקבל תענוגו מהם ובשבילם ברא העולם. וזה שאמרו ב"ר פב דמות יעקב חקוקה בכסא ובזה נתהווה הרצון. והגם שאי אפשר לעמוד על מחקר הענין איך שייך זה להבורא אין סוף ב"ה, מכל מקום אנו מאמינים בני מאמינים שעבודת זרע יעקב היתה יסוד ופנה לרצונו לבריאת עולמו וזה הנה מקום אתי. ואמר שם ר' יצחק כתיב דברים לג, כז מעונה אלהי קדם אין אנו יודעים אם הקב"ה מעונו של עולמו ואם עולמו מעונו מן מה דכתיב תהלים צ, א ה' מעון אתה, הוי הקב"ה מעונו של עולמו ואין עולמו מעונו. הנה האר"י ז"ל רמז במלת קד"ם מספר נקודות הוי"ה בשב"א קמ"ץ נקוד כל אות עולה קד"ם. ונוכל עוד לומר כי קד"ם עולה קמ"ג עם הכולל שהוא אה"ה במילוי אלפין מורה על התפשטות אלהותו אלינו. ויש עוד מספר רבוע שם ב"ן עולה קד"ם והשם הזה מורה על כנסת ישראל שמקבלת עול עבודתו. ולכן אמר כיון שבשבילם נברא עולם הוה אמינא שהם מעונו חלילה, וממה דכתיב ה' מעון אתה היית לנו אנו יודעים שהקב"ה מעונו של עולם, פירוש שהכל כלול באלהותו כי מעון אותיות נוע"ם ואותיות מונ"ע. פירוש שנועם שלו על ידי ישראל למטה שהם בעולם השפל ויצה"ר ביניהם המונע אותם ומסיתם מעבודת ה' והם מתחזקים לעבוד ה' וזה נועמו ואף על פי כן הוא מעונו של עולם. וחקירת הענין מכוסה ומופלא מלהשיג כמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ה ה"ה :

וצירופים הללו נמצאים בפסוק שאמר יעקב לרחל בראשית ל, ב התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן, דהיינו כיון שראתה רחל כמ"ש שם כט, לא וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה, אם כן על ידי אהבת יעקב אותה היתה עקרה. לכן אמרה לו הבה לי בנים, פירוש אתה החייב לי בזה. והשיב לה אשר מנע ממך פרי בטן, פירוש כי לאה שרשה מעולם עליון הנקרא נוע"ם ונהפך הצירוף לך לאותיות מנע אבל אינני חייב בדבר:

ואמר שם במדרש עוד, אמר ר' אבא בר יודן לגבור שהיה רוכב על הסוס וכליו משופעים אילך ואילך הסוס טפל לרוכב ואין הרוכב טפל לסוס הדא הוא דכתיב חבקוק ג, ח כי תרכב על סוסיך וגו'. הוסיף בזה לבאר ענין הנ"ל להורות כי הקב"ה מקומו ומעונו של עולם והוא כח של עבדיו ומשרתיו ולא חלילה שהם עבדים כעבדי בשר ודם. והגם שכל עולם נתיסד על עבודת משרתיו מכל מקום הוא מושל בכל ומנהיג הכל והכל כסוס שהוא טפל לרוכב. וכליו משופעים מורים על המדות המתפשטים אהבה ויראה ודוגמתם והכל ברצונו הפשוט וחפצו הנכון. הדא הוא דכתיב כי תרכב על סוסיך רומז בפסוק זה מלת תרכ"ב אותיות בכת"ר שהכל הוא רצונו הפשוט:

ויצא יעקב, במד"ר ב"ר סח רבי פנחס בשם ר' אבהו מצינו בתורה ובנביאים ובכתובים שאין זיווגו של איש אלא מן הקב"ה וכו'. יש שהוא הולך אצל זיווגו ויש שזיווגו בא אצלו, יצחק זיווגו בא אצלו דכתיב בראשית כד, סג וירא והנה גמלים באים. יעקב הלך אצל זיווגו דכתיב ויצא יעקב עכ"ל, הנה כל זיווג למטה לפי היחוד שנתעורר למעלה וזה שאמרו אין זיווגו של איש אלא מן הקב"ה. ורמז שמצינו בתורה ונביאים וכתובים כי הזיווג לפי היחוד שנעשה בתלת גוונים כמו תנ"ך שזה למעלה מזה. והנה נשמט יצחק שורש הדין פירוש מעלמא דנוקבא כידוע לכן לא היה צריך לחזור אחר זיווגו ואדרבה בא אצלו. מה שאין כן יעקב דרך בעל אבידה לחזור אחר אבידתו והלך אצל זיווגו:

והנה ה' נצב עליו ויאמר וגו' הארץ אשר אתה שוכב עליה וגו'. פירוש כי האבות הן הן המרכבה וכל עסקיהם ומחשבותם לא היתה בלעדי להכין כסא למלך ה' צבאות ולדעת בארץ מלכותו ובחינת מלכות נקרא ארץ על שם והארץ הדום רגלי ישעיה סו, א. וזה שהבטיחו הבורא ב"ה ליעקב הארץ אשר אתה שוכב עליה, פי' מדת המלכות אשר כל מגמתך עליה לך אתננה ולזרעך שתזכה עם יוצאי חלציק להמליכני כל הימים. והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת וגו', כי אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים ולכן הבטיחו הגם שתהיה כעפר הארץ מכל מקום ופרצת לארבע רוחות העולם. ונברכו בך, פירש הרשב"ם מלשון בריכה, דהיינו שהם יהיו שרשי עולמות ויסוד אבן פנתם ומהם תהיה הברכה העליונה:

וידר יעקב נדר לאמר וגו' והיה ה' לי לאלהים, במד"ר ב"ר ע אמר הקב"ה חייך כל הטובות וברכות ונחמות שאני נותן לבניך איני נותנם אלא בלשון הזה שנאמר זכריה יד, ח והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים, והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו ישעיה יא, יא, והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס יואל ד, יח, והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ישעיה כז, יג עכ"ל, ההבטחה היתה שכל ההשפעות שישפיע הקב"ה ישפיע מרוב שמחתו בהם כי בכל מקום שנאמר והיה מורה על שמחה כמבואר במד"ר ויק"ר יא

, וטעם לזה קבלנו מהרב הגאון החסיד מהו' לוי יצחק ז"ל כי צירוף והי"ה שם ו"ה על י"ה. דהיינו שמתרומם יחוד כנסת ישראל עם דודה לכתר ועטרה והבן, והמד"ר רמז בארבעה פסוקים הנ"ל כי ההשפעה ואיתערותא דלעילא הוא לפי איתערותא דלתתא. לכן סידר כזה, יצאו מים חיים מירושלים התעוררת המ"ן ואהבה מבחינת מלכות ומתעלה לצדיק יסוד עולם הרומז יוסיף ה' כי יוסף הוא צדיק יסוד עולם, ואח"כ מתרומם לבחינת חסד גבורה תפארת הם האבות המכונים בשם הרים, ואח"כ יתקע בשופר גדול הוא עלמא דחירו ונועם העליון. ועל ידי איתערותא מלתתא לעילא משפיע היוצר שפע ברכה וישועות ונחמות עלינו ועל כל ישראל אמן:

ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא. פירש רש"י אחיו אני ברמאות עי"ש. ולכן סיים בדבריו וכי בן רבקה הוא, רצ"ל רוב בנים הולכים אחר אחי אם לכן הגם שאני איש תם יש בקרבי חלק רמאות מאחי אם. ואפשר שרמז לה כמו שרוב בנים אחרי אחי אם כן מהראוי בנות אחרי אחות אב אם כן ראוי שתחזיק רחל בצדקתה להיות כמו רבקה:

ועיני לאה רכות, ר"ת רל"ו מספר ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן עם הד' כוללים שהיתה מרכבה לכל שיעור קומה:

ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה, ר"ת יתומ"ה רומז כי היתה יתומה מאמה כמבואר במד"ר ב"ר ע בפסוק ותרץ ותגד לאביה:

ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה. איתא במד"ר ב"ר ע עיקר סימניה של רחל לא היה אלא היופי עי"ש. איתא בגמרא כתובות טז ע"ב כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי אומרים כלה נאה וחסודה. פירוש לדברי בית שמאי שצריך להלל יפיה צריך לומר וחסודה, דאם לא כן לא תתהלל ביופי בשר ודם רק אם היא חסידה אז היופי לה לתהלה. הגם שהיא יפת תואר ומסתמא השטן מרקד בין קרניה והיא מתאמצת על היצה"ר ושומרת ברית אלהיה אז תתהלל כי היופי הוא ענין מעבודתה את ה'. וזש"ה משלי לא, ל שקר החן והבל היופי, אבל אשה יראת ה' היא תתהלל פירוש היא תתהלל ביפיה כנ"ל, ולפי זה כשנמצא בתורה תהלת רחל ביופיה ממילא מודעת שהיתה צדקנית כי חלילה לא דברה תורה במתים לשבח שקר החן והבל היופי. וז"ש המדרש עיקר סימניה של רחל לא היה אלא היופי ומתהלת הכתוב את יפיה מודעת צדקתה:

ויהי בבוקר והנה היא לאה, איתא במדרש ב"ר עו אמר לה רמייתא בת רמאה לא בליליא הוה קרינא רחל ואת ענית לי אמרה ליה אית ספר דלית ליה תלמידים לא כן צוח לך אביך עשו ואת ענית ליה עכ"ל. ונראה לבאר תשובתה על פי שכל, דהנה יעקב אמר לאביו בראשית כז, יט אנכי עשו בכורך ופירש רש"י אנכי הוא אנכי אבל עשו בכורך עי"ש, ואפשר כפשוטו כיון שקנה הבכורה נכלל חלק עשו בקרבו ואמר האמת כאשר הוא אנכי עשו בכורך ממש. והנה ידוע כי כל יראתה של לאה היתה כיון דאמרו אינשי הגדולה לגדול והקטנה לקטן. אבל מכיון שאמר יעקב אנכי עשו בכורך באמת כי נכלל עשו עם הבכורה בקרבו אם

כן לאה חלקו מן השמים. וזה שהיתה תשובתה נצחת לא כן צוח לך אביך עשו ואת ענית, על כן אני חלקך וראויה לך להיות אשתך:

ותקרא את שמו יוסף לאמר יוסף ה' לי בן אחר. וצ"ל שינוי הלשון שאמרה בן אחר ולא אמרה עוד בנים או בן אחד. אכן הנה מהידוע סנהדרין כב ע"ב כי אין אשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי דהיינו לבעלה על ידי הביאה הראשונה מרוחא דשדי בגווה המכונה בשם ב"ן הוא שם הוי"ה במילוי ההי"ן כמ"ש באורך בליקוטי תורה מהאר"י ז"ל פרשת וירא יעו"ש. ומזה כח הולדה לאשה, וכאשר נפסק ממנה כח הזה ונשאר רק בחינת נפש בקרבה רק להחיותה אז תעמוד מלדת. וזה ענין רחל כי בנימין קבל כל כח שם הזה שהיה ברחל ונכלל בו גם החלק החיונית שלה לכן מהסתלקות אפילו חלק הנפש שלה אז מתה ממש. וזהו שאמר הכתוב בראשית לה, יח ויהי ב'צאת נ'פשה כי מתה ר"ת ב"ן. דהיינו שנסתלק כל השם ב"ן שלה בשלימות והוא נפשה כי מתה כמ"ש האר"י ז"ל שם, כי בנימין אשלים דוכתהא כמ"ש בזוה"ק:

אם כן יש לומר, כי רחל אמנו הצדקת לגודל רוח הקודש שהיה בה השיגה כל זאת והבינה כי בלידת בנימין יסתלק כל כח שם ב"ן הנ"ל. ולכן התפללה בשעת לידת יוסף יוסף ה' לי ב"ן אחר, דהיינו שהכל בידי שמים להוסיף לה איזה כח ושם ב"ן מחדש מלבד חלק חיונית ונפשי אשר בקרבי ואז אוכל להוליד בן אחר ולא אמות כי אחיה:

וזה שאמר ויהי בהקשותה בלדתה, פירוש כאשר ראתה קושי הלידה והתגברות הדינים רח"ל נתבהלה מדבריה הראשונים שהתפללה בלשון בן אחר כיון שראתה שלא הועילה יראה לנפשה כי אולי חלילה גרמה בדבריה להוליד בן אחר מסט"א לא מסטרא דקדושה כראוי. והוא כדרך הצדיקים שמלאים חרטה תמיד ומתפחדים ושבים בתשובה מפחד ה' על מעשיהם ודיבורם ומחשבותם. ובזה הצער הרגישה המילדת כי מסתמא גם היא היתה צדקנית ונכתבו דבריה בתורה. ואמרה לה אל תיראי כי גם זה לך בן, ורמזה כי אינו בן אחר רק שזה הבן הוא שם ב"ן של עצמך כי הב"ן שלך מסתלק מכל וכל ולכן הקושי בלידה וזה פירוש לך בן. ויהי בצאת נפשה כנ"ל. קראה לו בן אוני, פירוש אוני מלשון כח כמו ראשית אוני בראשית מט, ג פירוש שאתה הוא הב"ן של כל כחי וחיותי כי לא נתקבלה תפלתי שיוסף לי בן אחר ולכן אתה הוא בן אוני כלומר כל כחי מסתלק על ידי לידתך, ואביו קרא לו בנימין, כי בנימין הוא מעלמא דנוקבא וכמ"ש האר"י ז"ל, סוד נשמת שלשה הצדיקים יצחק בנימין חבקוק הם משורש הדינין והם צריכים להמתקה ולתגבורת החסדים כידוע שם מהאר"י ז"ל ולכן רצה יעקב להמתיקו בחסד וקרא לו בנימין וקשר אותו בחסד דהיינו צירוף שמו בן ימין כי ימין הוא החסד ונמתקו הגבורות:

פרשת וישלח

ויותר יעקב לבדו, איתא במד"ר ב"ר עז אין כאל ישורון דברים לג, כו ר' ברכיה בשם ר' יהודה בר' סימון אמר אין כאל ומי כאל ישורון הנאים והמשובחים שבכם אתה מוצא כל מה שהקב"ה עתיד לעשות לעתיד לבא הקדים ועשה על ידי הצדיקים בעולם הזה. הקב"ה מחיה את המתים אליהו ואלישע החיו מתים. הקב"ה מברך את המיעוט אליהו בירך את המיעוט. הקב"ה פוקד את עקרות ואלישע פקד עקרות. הקב"ה ממתיק את המר ואלישע המתיק את המר. הקב"ה המתיק את המר במר ואלישע המתיק את המר במר. ר' ברכיה אמר אין כאל ישורון ומי כאל ישורון ישראל סבא מה הקב"ה כתיב ביה ישעיה ב, יז ונשגב ה' לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו עכ"ל:

המדרש הזה מלמדנו ענין שכתוב שמואל ב' כג, ג צדיק מושל ביראת אלהים לדעת מעשה הצדיקים וחידותם. והנה ראשית הדרש אין כאל ומי כאל ישורון הנאים והמשובחים שבכם לכאורה נראה שהוסיף המדרש בפסוק מה שלא כתב בו מי כאל. אמנם אמת נודע מספר הערוך שורש אין, כי מלת אין יש בו במשמע הן ולא כן בלשון מקרא מצינו שימוש לאו ובלשון חז"ל אמרו בהודאה על איזה דבר אמר ליה אין. ומצינו במסכת קידושין ד. שדרשו חז"ל מדלא כתיב אין כסף שמע מינה אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר. ומזה תראה כי יש במלת אין שני משמעות הן ולא. דהיינו אין בלי יוד באמצע מורה על לאו והיוד מורה על יש שבקרבנו ונדרש לכאן ולכאן עיין בערוך ומשם תראנו. ועל פנה זאת הולך וסובב מדרש חז"ל שלפנינו דכתיב אין כאל ישורון משמעותו שיש גם כן כאל והם הנאים ומשובחים שבכם. ומה שכתוב ונכלל הכל במלת אין לדרשא הוא דאתא להורות לנו דרך האמת וגדולת מעשה הצדיקים באיזה ענין הם מתגדלים ושויים לבוראם כדברי המדרש היא ניהו במדרגת אין שמתדבקים בו, דהיינו שהם בעיניהם נחשבים לאין ואפס מגודל השגתם קדושת הבורא ומידיעתם קיצורם בעבודה נגד מה שהם חייבים להבורא ב"ה. ומתוך כך הם ענוים ושפלים בעיני עצמם ואינם חוששים לטובת עצמן אדרבה מפקירים את עצמם וכל אשר להם בעבור כבוד הבורא ב"ה ותורתו ומצותיו. ועל ידי זה שהם זוכים לבחינת אין מתדבקים בגופא דמלכא ומחדשים בעולם גזירות טובות ישועות ונחמות כפי רצונם, וכמ"ש תמורה לא. לענין אפרוח הנולד מן הביצה בין מסרח לגיבול הוי עפרא והיינו כשדבר רוצה להשתנות מענין לענין צריך לבא כרגע לבחינת אין ואח"כ יוכל להתחדש ולהיות ענין שלא היה בתחלה. וכן ענין איזה גזירה שצריך להשתנות מדת הדין לרחמים צריך להיות על ידי הצדיק שהוא בבחינת אין כנ"ל, ועל ידו בטל הצורה הראשונה ומתהווה צורה חדשה וצירוף אחר וכיוצא בזה. ועל ידי זה החיו אליהו ואלישע את המת וברכו את המועט וכמ"ש בגמרא תענית כה. שאמר רבי חנינא בן דוסא מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק והדביק הכל לשורש מי שאמר והיה העולם ונתעלה הדבר בבחינת אין עד שהשיג כח הדלקה מה שלא היה בו מקודם. הקב"ה פוקד את עקרות ואלישע פוקד עקרות כי הקב"ה פוקד דהיינו כביכול בשם פק"ד והוא אחורים דע"ב כנודע והשם הזה עם הכולל עולה שם א"ל במילואו וב' פעמים שם זה עולה ש"ע, ונרמז בשם אלישע שבקדושתו נדבק לשורש ש"ע נהורין ופקד את העקרות:

אח"כ שם במדרש הוסיף ר' ברכיה לדרוש ישראל סבא מדכתיב ויותר יעקב לבדו דהיינו שיעקב אבינו ע"ה כשהלך לקראת עשו בוודאי הוצרך בלילה הזאת לפנים לעשות יחודים נפלאים להמתיק הדינים שלא ישלטו, וכמו שאמר במדרש שהקב"ה ממתיק את המר אף אלישע המתיק את המר. והוסיף לומר את המר במר, דהיינו שהמתיק דינים בשורשן וכן יעקב אבינו הנ"ל כשהוצרך להמתיק הדינים מסתמא

היה צריך לבא ולדבק בבחינת אי"ן כנ"ל. וז"ש ויותר יעקב לבדו, שיצא מכל בחינת גשמיות ונשאר לבדו במקום דכתיב ונשגב ה' לבדו, כדי שעל ידי זה יוכל להמתיק הגבורות בחסדים כנ"ל:

ויאמר שלחני כי עלה השחר. במדרש ב"ר עח כתיב איכה ג, כג חדשים לבקרים רבה אמונתך אמר ר' שמעון בר אבא על שאתה מחדשנו בכל בוקר ובוקר אנו יודעים שרבה אמונתך להחיות את המתים. אמר ר' אלכסנדר ממה שאתה מחדשנו לבוקרן של מלכיות אנו יודעים שאמונתך רבה לגאלנו. ר' חלבו בשם ר' שמואל בר נחמן אמר לעולם אין כח של מעלה מקלסת ושונה אלא בכל יום הקב"ה בורא את מלאכים חדשים והן אומרין שירה חדשה לפניו והולכין להם. אמר ר' ברכיה השבתי את ר' חלבו והכתיב ויאמר שלחני כי עלה השחר והגיע זמני לומר שירה וכו' עי"ש:

נראה לבאר דעת ר' שמעון בר אבא לפי דעת החולקים והקובלים על ענין תחיית המתים, דהיינו לא שהמת מת לגמרי ואח"כ יברא בריה חדשה רק הגם שהאדם מת על כל פנים נשאר בקרבו איזה משהו וענין רושם חיות שיחול עליו ברכת תחיית המתים לעתיד לבא וכדאיתא במדרש ב"ר כח שמעצם לוז שבאדם שאינו נרקב ממנו יבנה האדם וישוב כמו שהיה. ונוכל עוד להביא ראיה לזה מדברי חז"ל ברכות נז ע"ב שאמרו שינה אחד מששים שבמיתה, ואם נפשך לומר שעל ידי מיתתו של אדם מסתלק כל רוח חיונית ולא נשאר בו מאומה איך המשילו חז"ל שינה למיתה והעריכו בערך חלק אחד מששים כיון שעל כל פנים בשעת תרדמת האדם נשאר בו איזה קיסטא דחיותא, מה שאין כן כשהוא מת מת לגמרי ואין לשינה ומיתה שום ערך בהדי הדדי, ואין המשל דומה לנמשל לומר שזה החי עדיין מת אחד מששים ממת לגמרי. אלא ודאי כדאמרן שגם כשהאדם מת נשאר איזה הבל דגרמי שיקום על ידי זה לעתיד לבא כשירצה היוצר להעמידו. אמנם החיות הלז הוא חלק קטן מאוד לכן שיערו חז"ל שחלק חיונית הקטן הזה הוא אחד מששים שיש חיות באדם הישן וכנגדו השינה הוא אחד מששים שבמיתה ואז שייך השיווי ודמיון ביניהם, כלומר שהישן חי ששים חלקים וחלק אחד מת ולהיפך במיתה מתים ששים חלקים וחלק אחד חי ודברי חז"ל כדברונות וסודות צפונות. לכן דעת ר' שמעון בר אבא הנ"ל ממה שאתה מחדשנו בכל בוקר דהיינו שאנו מתעוררים מהשינה על ידי זה אנו יודעים שרבה אמונתך להחיות המתים כי כמו כן נשאר רושם חיונית במת כמו עצם לוז וכנ"ל:

ור' אלכסנדר אמר משל כזה לענין הגאולה האמיתית שאנו מחכים לה שאי אפשר להבין אותה על בוריה איך יעשה ה' נס הגדול בארץ לרומם קרן ישראל מכל צרותיהם. אכן ממה שאתה מחדשנו לבוקרן וכו' אנו רואים שנשאר בקרבנו קיסטא דתיותא ורחמי השי"ת בצרותינו להושיע אותנו מיד הקמים עלינו, ומזה אנו יודעים שרבה אמונתך לגאלנו ובוודאי יש בקרבנו אור זרוע מאת ה' שיתעוררו רחמיו לגאולה שלימה, והוא כעין הדמיון הנ"ל שאמר ר' שמעון בר אבא והבן, כי הגאולה השלימה נקרא גם כן תחיית המתים חיי הנפשות:

ואמר ר' חלבו במערכת המלאכים לעולם אין כת מקלסת ושונה אלא הקב"ה בורא את חדשה ואומרת שירה חדשה והולכת לה. והמקובלים אמרו שהמלאכים מתלהבים באש היוצא מן הבזק ורצונם לדבק

באור אין סוף כטבע התלהבות אש למעלה להמשיך לשורשו ושם מתבטלים במציאות באור אין סוף. ולי נראה להוסיף ביאור להבין ענין הסילוק למשל כי כל מלאך נברא לצורך עבודתו או בבחינת אהבה או יראה וכיוצא בו. וביאור ענין שתכלית בריאתם לעורר בחינת אהבה להבורא ב"ה בעולם או בחינת יראה ודוגמתם כדי שעל ידי כן יתעורר למטה בלב איש ישראלי המדות הקדושות הללו לעבוד בהם ליוצר הכל, שאם לא כן מאי נפקא מהם שנברא בבחינת אהבה ועובד מאהבה או במדה אחרת הואיל ואין הדבר ברשותם כי אם לפי ענין שנברא. אלא ודאי שתכלית בריאתם כדי שיתעוררו על ידם הבחינות והמדות למטה ויאחז איזה צדיק דרכו כשמרגיש שבא לו איזה אהבה או יראה לדבק בבוראו ית"ש. אם כן לפי זה נוכל לומר כשהמלאך הנברא לאיזה מדה פועל בעבודתו שמעורר המדה ועל ידו מתעורר למטה איזה איש מעושי רצונו יתברך לעבוד לה' בבחינה זאת אז ממילא מסתלק המלאך ונכלל בשורשו כיון שאין צורך לעולם הימנו. וזה שהקב"ה מחדש בכל יום כת חדשה לפי ענין היום וביורר הניצוצין והם אומרים שירה ומעוררים איזה קדושה חדשה עד שנעשית למטה על ידי ישראל והולכים להם כנ"ל והבן:

ושמעתי אומרים בשם חכם אחד פירוש המד"ר ב"ר עח שאמר המלאך ליעקב הגיע זמני לומר שירה, וצריך ביאור שמיום שנברא שרו של עשו לא הגיע זמנו לומר שירה עד היום שנלחם ביעקב, אמנם הנה כל מלאך אינו אומר שירה וזמרה להבורא ית"ש רק על החסד שבראו לעשות רצונו ית', ולמשל מלאך מיכאל כשפועל רצונו ית"ש ומלמד זכות על ישראל ומגביר החסדים אשר לזה התכלית נברא אז אומר שירה וכן כל המלאכים. והנה שרו של עשו הוא הס"ם הוא היצה"ר הוא השטן שנברא להסית האדם ולהסירו מדעת יוצרו כי לכך נברא. אמנם אף על גב שלכך נברא אין חפץ המלאך הזה באמת שישמע האדם לקולו לעשות הרע רק הוא מחויב לעשות פעולתו ולהדיחו והאדם יתחזק וילחום כנגדו וכבוש אותו, וזה תכלית בריאתו כי לא בראו היוצר ב"ה באופן אחר כי מאתו לא תצא הרעה רק כמשל הזונה עם בן המלך הנזכר בזוה"ק וכתוב שם כי אם ישמע בן המלך לזונה המסיתו במצות המלך וידבק בה אין מזה נחת רוח להזונה רק כשמתגבר בן המלך וגוער בה ודוחה אותה במהמורות לא תקום אז מתעורר נחת רוח לאביו המלך ומשלם שכר לבנו וגם להזונה מיטיב בעבורו שעשתה רצונו להסיתו ולא יכלה לו ונעשה נחת רוח להמלך, וכן הנמשל להיצה"ר הגם שמפתה את האדם, מכל מקום אין חפצו ברשעים המקשיבים לקולו. ולכן אמרו ב"ב טז. יורד ומסית עולה ומקטרג. אכן אז נעשה פעולתו באמת כשמפתה לאדם ולא יכול לו ונתעורר נחת רוח ליוצרנו ואז גם היצה"ר לוקח שכרו משלם בעבור שהוא גרם הנחת רוח. כמ"ש על פסוק אסתר ו, ויאמר המלך בלבו למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני, ממני דייקא כלומר שכל הנחת רוח בא על ידי הפיתוי ממני ואם כן יש לו לשלם לי כל יקר וגדולה עיין במ"א:

ונחזור לענינינו, שהמלאך הנ"ל עדיין לא אמר שירה מיום שנברא שלא היה אדם שכבשו לגמרי כמו יעקב אבינו שלימו דאבהן שהיה בן פ"ד שנים וגבור בגבורתו שהיה מעביר האבן מעל פי הבאר כמי שמעביר הפקק מעל הצלוחית, ואף על פי כן לא נתעורר בכוחו חלילה לשום תאוה רעה כמ"ש בראשית מט, ג ראובן כחי וראשית אוני שנולד מטיפה ראשונה, וכתוב בראשית כט, יא וישק יעקב לרחל, ואמרו ז' נשיקות ובודאי היו הנשיקות בקדושה גדולה ואיזה יחוד נפלא וכמ"ש ב"ר ע על ענין ויבך שראה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. ומסתמא כשהיה בשעה זאת ראוי לרוח הקודש מסתמא לא היו הנשיקות חלילה במחשבה גשמיות רק בדביקות בעולמות עליונים ומי כמוהו קדוש ישראל, והנה

כשנלחם עמו שרו של עשו לא היתה האביקה בדרך פשוט כדרך שנלחמים בעלי מלחמות רק בוודאי היתה המלחמה ברוחניות לבלבל מחשבתו של יעקב אבינו מי יודע באיזה חקירות עצומות ורשתו אשר טמן. וזהו שכתוב וירא כי לא יכול לו, שאבינו יעקב התגבר בקדושתו נגדו עד שנגע בכף יריכו עיין בזה"ק ותראה קצת מזה, לכן אחרי שראה הבריאה הנבחרת יעקב איש תם כי לא יכול לו אמר שלחני כי עלה השחר והגיע זמני לומר שירה שלכך נבראתי וברוך ה' שפעלתי פעולתי לכן אני חפץ לומר שירה:

ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחווין וגו'. הנה אצל השפחות כתיב ותשתחווין לשון נקבות רבות כי הם שנים ונכללו הילדים הזכרים בניהם עמהם, אמנם לאה שהיא אחת ובניה רבים כתיב וישתחוו לשון רבים נסתרים והיא נכללת עמהם. אבל רחל ויוסף כתיב וישתחוו, וצ"ל טעם לזה. אמנם על פי הדרך הנכון ניחא, דאיתא בזה"ק והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה, ח"ו דיעקב סגיד לגביה דההוא רשע אלא והו"א רמוז על קוב"ה וסגיד לגבי שכינתא עי"ש באורך. ויתכן לומר מה שאמר אשר חנן אלהים את עבדך לא שכיון לנגד עשו לקרוא עצמו בשם עבד, אמנם כוונתו לשמים כדרך הצדיקים המדברים לישנא דמשתמע לתרי אפי:

והנה השפחות שהיו ראשונה תיכף אחרי יעקב כשמעם דבריו הבינו ברוה"ק ובחכמתם שמסתמא השכינה עוברת לפניו ולצד עילאה ממלל לכן גם הם בערה במ אש ה' ותגשן ותשתחווין, אבל לאה שהיתה רחוקה מאחוריו לא הבינה כזאת לכן אפשר שהיתה משתחוה בהתקשרות על כוונת בניה הצדיקים ונעשית מרכבה לכסא כבוד, ראובן חסד, שמעון גבורה, לוי תפארת, יהודה מלכות, שמקורו מבינה, יששכר תורה שמקורו מחכמה, זבולון מכתר וכמ"ש האר"י ז"ל, ועל ידי המרכבה הזאת התקשרה להשתחוות מול כסא כבוד. לכן כתיב וישתחוו, להורות כי על ידי בניה היתה משתחוה והיינו שנתכללת בלשון זכר, ויוסף ורחל אחרונים שהיה יוסף מגיין על רחל ומכסה אותה מפני עינו של אותו רשע על כן בשעה שהיה משתחוה היתה היא גם כן משתחוה כדי שלא יראה אותה לכן נכללה גם כן בלשון זכר וכתב וישתחוו:

ותדבק נפשו בדינה בת יעקב וגו'. מהידוע כי הניצוץ קדוש שהיה בשכם שהיה צריך להתברר הקרה ה' מעשה כזאת. וזהו שאמר ותדבק נפשו הנפש הניצוץ קדוש שהיה בו. בדינה בת יעקב, רצ"ל לפי שהיתה בת יעקב מסטרא דקדושה וכל מין הולך אצל מינו, ואפשר שזה כוונת חמור אבי שכם באמרו שכם בני חשקה נפשו בבתכם וגו', דהיינו שהיה מליץ עבור בנו כלומר שלא עשה המעשה בדרך זמה וניאוף אמנם לתשוקתו לדבק בקדושתכם וכדרך הרשעים מכסים על מומם ומתכסים בשמלת צדיקים. ואמר ראה לזה תנו נא אותה לו לאשה, כי מדרך המנאפים אחר שגמר תאוותו נמאסת עליו ושכם בני עדיין עומד בחשקו ודביקותו ועי"ש ברעיא מהימנא בפסוק דברים כב, כט ולו תהיה לאשה, ולזה היתה תשובת בני יעקב אם כן שבנך לבו חפץ בקדושתינו ימול את עצמו והיה כמונו ונהיה לעם אחד כי אי אפשר לדבק בקדושה עם הערלה, וחמור ושכם עם יוצאי שער עירו המזויפים שמעו לקולם ומלו את עצמם במחשבת שקר לא לשם שמים רק להראות כי הם ישרים ומבקשים דביקות הקדושה לכן מקרא כתוב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים, כי כשאדם עושה מצוה לשם שמים הוא ירפאהו ממחץ אבל כשהאדם מסגף

את עצמו לשם זיוף ושקר ממילא שמשגיג כל מדוי הרעים. לכן בדין לקחו נקמתם שמעון ולוי להעביר המזויפים וכת שקרנים מן הארץ:

וירא אלהים עוד אל יעקב ויברך אותו. ונראה לבאר מלת עוד שלכאורה הוא מיותר. אמנם ידוע מהאר"י ז"ל שני שמות אלהים המשולבים עולה עק"ב ועם עשר אותיות עולה יעקב ועם נקודותיהם כמספר הזה עולה השטן שבשמות אלו דחה יעקב לעשו וזה השם סוד דחיית שעיר לעזאזל עי"ש. וכבר אמרתי רמז בדברי עשו לפני יצחק ויעקבני זה פעמים בראשית כז, לו כלומר שדחה אותי בשני פעמים יעקב הם השמות הנ"ל. וזה שאמר הכתוב וירא אלהים עוד, כלומר שהסכים הקב"ה על ידו בצירוף אלהים עוד כלומר ב' פעמים אלהים כו' והבן:

ויאמר לו אלהים שמך יעקב וגו'. בגמרא ברכות יג. אמרינן כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה. אלא מעתה הקורא לישראל יעקב הכי נמי, שאני התם דאהדריה קרא, וקשה למה באמת אהדריה קרא. וי"ל דבשלמא לאברהם שניתוסף רק ה' בשמו רצה הקב"ה שלא ישתנה שמו רק אברהם. וכן הקורא לשרה שרי שנשאר לה השם דמקודם רק שנשתנה אות י' וגם אות י' ניתוסף ביהושע וכפירש"י לעיל בראשית יז, ה, מה שאין כן ישראל אם לא אהדריה קרא היה נשכח שם יעקב ממנו מכל וכל לכן אמר הכתוב שמך יעקב, כלומר זה שמך לעולם ואף על פי כן ישראל יהיה שמך:

וביאור השמות נראה בדרך רמז, כי יעקב רומז על אופן העבודה שצריך להיות האדם תמיד עקב ושפל בפני אות י' הכתוב בראש שהוא מורה על בורא עולם שאין לדמותו שום ציור קווי. אמנם יש לך בני אדם שהם ענווים ושפלים בעיניהם אמנם מחמת שהם בטלים ופורקי עול מתורה ועבודה ועלולים לעבירות בכל שעה ומטעם זה הם מכירים שפלותם. ולא זו הדרך לעובדי ה' רק לעבוד ה' במצות עשה ולא תעשה ודקדוקי סופרים ואף על פי כן תהיה בו רוח נשברה ונמוכה לפני גדול אדונינו ורב כח לדעת שעדיין לא יצא ידי חובתו. וזהו שאמר הכתוב שמך יעקב, כלומר שתתנהג בעקב וענוה ולא יקרא שמך יעקב באמת, כלומר שתהיה כטפשים הנ"ל רק ישראל יהיה שמך המורה גדלות עבדות ה' ושמך יעקב ענוה לא תזוז ממך:

או יאמר, שמרמז על הצדיק העובד ה' שצריך להיות בחי' עקב וענוה ולדעת כי הוא אין ואפס. אמנם לפעמים צריך הצדיק להתחזק ולעמוד על עמדו לעורר רחמי המלכים והשרים יר"ה לבטל גזירות רעות מעל אחינו בני ישראל ולסתום פי המקטרגים וכמ"ש רשב"י בספר הזוהר בר יוחאי בעלמא, וכמו ששמענו בדרך זה ממורנו החסיד הצדיק מורינו אלימלך זצ"ל. ולא שהתנשאו רוחם בזה באמת רק היו מרוממים ומנשאים את עצמם להמתיק הדינים ולעמוד כתריס נגדם. וזהו שאמר הכתוב הגם ששמך יעקב כנ"ל, מכל מקום לא יקרא שמך יעקב כלומר לא לעולם כי אם לפעמים ישראל יהיה שמך ותתנשא בדרך כי שרית עם אלהים ואנשים ותוכל:

ויעל מעליו אלהים וגו', ופירש רש"י איני יודע מה מלמדנו. ומסתמא סוד גדול נרמז בפסוק הזה אמנם נבאר לפי דרכינו איזה רמז קצת שנוכל לדרוש בו. הנה כל צדיק וצדיק לפי עבודתו את ה' באיזה בחינה ממשיך בו קדושת הבורא יתברך ואיתערותא דלתתא איתערותא דלעילא להשראת השכינה בבחינה הזאת, למשל אברהם אבינו ע"ה היה עובד השי"ת מאהבה ויצחק בפחד ויראה ויעקב בתפארת והמשיכו השראת שכינה על עצמן במדות הקדושות הנ"ל. נמצא שנקרא המדות הנ"ל מקום שהיה המקום וגבול להשראת שכינתו על הצדיקים. והנה כל צדיק מדי היותו בעוה"ז השפל יהיה מי שיהיה אי אפשר לו להתקיים תמיד בקדושתו בבחינה אחת תמידיות כאשר אנו רואים למשל שאי אפשר להמשיך הדביקות וגילוי האלהות כל היום כמו בשעת ק"ש ותפלה או בימות החול כימי שבת ויו"ט. וזה בכל אדם לפי בחינתו מרגיש קדושה יותר בעת רצון ק"ש ותפלה וימי קודש ואח"כ יורד ממדרגתו עד שיתחזק ויתאמץ לעלות כמקדם. וזה היה רצון מלכנו להנהיג כן שוכני בתי חומר בעולם הגשמי לבלתי היות להם תענוג תמיד כי אז לא ירגישו כנודע:

וזהו שאמר הכתוב ויעל מעליו אלהים, דהיינו שנסתלק קדושת השראת אלהים. במקום אשר דבר אתנו, כי ב' של במקום משמשת כמו עם מקום דהיינו שהכתוב מורה לנו איך שייך לומר הסתלקות השכינה, לזה אמר כי נסתלק עם המקום דהיינו המדה שהוא עובד בה לה' והבהירות ממילא נסתלק, וזהו שאמר הכתוב ויצב יעקב מצבה, להורות לנו דרך חכמה אשר דרך בה יעקב אבינו ע"ה כי כל צדיק מחויב בשעת הבהירות להכין עצמו ולהתאמץ שלא יפול לגמרי אפילו כשיעבור זמן הבהירות וכבר כתבנו די מזה במ"א ורמז בדברי שלמה ע"ה קהלת ז', יד ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה עי"ש. לכן צריך לתקוע יתד במקום נאמן ולהתקשר היטב בשעת הבהירות. וזהו שאמר הכתוב ויצב יעקב מצבה, דהיינו שיהיה מצבה לבהירותו. ויסך עליה נסך ויצוק עליה שמן, דהיינו שהמשיך מוחין עילאין הנקרא יין ושמן להתקשר בם שלא יפול חלילה לגמרי ממדרגתו ויהיה לו מעמד ומצב:

ואלה המלכים אשר מלכו וגו', ידוע מס' רבינו רד"ב זצ"ל כי כל אדם אשר מתנשא רוחו בקרבו לאמר אני למדן ואני עובד ה' הוא ממלכין דמיתו ומאנין תבירין ר"ל. והתיקון הוא עי"ש שם מ"ה לדעת כי מה הוא זולת שפע הבורא ב"ה עי"ש באורך. וזהו שאמר הכתוב ואלה המלכים שהם ז' מלכין דמיתו לפני מלך מלך לבני ישראל כי מלך לבני ישראל הוא היוצר כל, וכשח"ו האדם מתנשא נגדו ברוח גבוה כלומר שהוא יש בפני עצמו זולת המלך הנ"ל אז הוא עצמו מאלה המלכים:

וזהו שאמרו חז"ל שבועות לה ע"ב כל הנטפל לשם מלפניו הוא נמחק. פירוש הגם שאדם עובד ה' ונטפל להשם, אבל מלפניו כלומר שנדמה לו כי הולך לפני השי"ת ואינו צריך לעזר הבורא כי הוא עובד ה' ולומד תורה בכח עצמותו אז הרי זה נמחק מסטרא דקדושה ואין בו ממש כי הוא ממאנין תבירין. אבל הנטפל לשם מאתרו ופירשו בו חז"ל שם כגון כינוי אלהינו אלהיכם רומז מי שעובד השי"ת ונדמה לו שאין עושה כלום רק השי"ת ההולך לפניו הוא מנהיגו ונותן בו דעה והשכל ללכת מישרים והוא רק הולך אחריו הרי זה אינו נמחק שכבר קדשו השם כי הקב"ה מקדשו בכל פעם יותר ויותר על ידי הכנעה וענוה כנ"ל:

בהפטרה הנה קטן נתתיך בגוים וגו' עובדיה א, ב. פירוש כי בוודאי השר העומד בהיכל הפנימי של המלך ורואה גדולתו אז מפחדו ויראתו מקטין את עצמו בעיניו ובא לידי הכנעה ושפלות רוח, מה שאין כן העבד השפל והבזוי שהוא עומד מבחוץ ואין עליו כל כך אימת המלכות ממילא שמתנשא רוחו בקרבו. ומעתה נבאר סמיכות הפסוקים שאמר עובדיה לאדום לדעת זאת, כי קטן נתתיך בזוי אתה מאוד לפיכך זדון לבך השיאך ומתעורר בך הגאות לשמים שיאו. אמנם אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך רמוז כי עיקר התנשאים הוא שרוצים לשים קנם בין הכוכבים אלו ישראל שנמשלים לכוכבי שמים הרבה פעמים במקרא והם רוצים למשול בם. אבל משם אורידך נאום ה' משם דייקא שעל ידי ישראל הקוראים לי בצרתם אשוע ואומר הנני להושיע להם מכל המצירים. איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו, רומז בדבריו לשר של עשו כמ"ש לעיל הגם שנדמה לנו כי הוא השר הגרוע והוא היצה"ר הוא השטן, מכל מקום כל זה הוא רק חיצונותו אבל פנימותו הוא טוב בודאי ואין רוצה להחטיא לבר ישראל אמנם לפתותו מדרך טובה ובן חכם יתחזק עליו ויאמר לו נואש ולא יאבה לו ולא ישמע לקולו כמשל הזונה עם בן המלך המבואר בזה"ק וכמ"ש לעיל. והנה השר הזה נברא בתכלית זה בהסתר אבל לגילוי עין הראות נדמה כי הוא היצה"ר הגרוע. והנה בימי יעקב כאשר נאבק עמו השר וירא כי לא יכול לו ויאמר שלחני הגיע זמני לומר שירה וכמ"ש לעיל באורך אז נתגלה כל תכלית כוונת בריאתו אשר נברא כי חפץ בטוב האדם ושמח באמת בזה וכמו שברך את יעקב ורצה לומר שירה. וזהו שאמר איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו, כלומר נתגלה הפנימית שלך על ידי הצדיק יעקב אבינו ע"ה: ובדרך רמז נאמר כי עשו במילואו עי"ן שי"ן ו"ו, והנה המילוי בלבדו הוא הנעלם והמכוסה שבאותיותיו עולה קכ"ו שם אדנ"י בריבוע שהוא בכתר שבמלכות רומז שהפנימית שבעשו הוא רק טוב ומסכים גם כן לכתר מלכות הבורא ית"ש:

פרשת וישב

וישב יעקב. במד"ר ב"ר פד כתיב ישעיה נז, יג בזעקך יצילוך קבוציך, תני כנוסו וכנוס בניו הצילו מיד עשו. ואת כלם ישא רוח יקח הבל זה עשו ואלופיו עי"ש. ונראה סמיכות הענין לפסוק וישב יעקב, כי יש"ב נוטרקין י"ב שבטים ואמר המד"ר כי רמז הכתוב כי כנוס יעקב עם י"ב שבטים הצילוהו מיד עשו ואלופיו הנזכר למעלה בפרשת וישלח, לכן ניחא מה שאמר הכתוב אלה תולדות יעקב יוסף, והקשו המפרשים כי לא יוסף לבד תולדות יעקב ותירצו שם ולפי' הנ"ל ניחא, דהלא במלת יעקב נקוד טעם רביע מלעיל והוא טעם מפסיק כנודע מהמדקדקים דהיינו שהזכיר הכתוב למעלה ברמז במלת ויש"ב י"ב שבטים כנ"ל, ואמר עליהם אלה תולדות יעקב וחוזר ואומר ענין בפני עצמו יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה וגו':

ויראו אותו מרחוק וגו' ויתנכלו אותו להמיתו. עיין פרש"י, ונמצא בספר ישן נושן העתק מ"ש באמתחת מקובל גדול המכונה ר' נחמן בן שמואל ביאור על רש"י הלז. אכן ביאורו צריך ביאור כי דבריו סתומים וקצת מהם אבאר כיד ה' הטובה עלי, מה שכתב כי כל הענין נכלל בפסוק שמות ב, ו והנה נער בוכה, וכתב כל הענין תבין כאשר תבין חנוך בן ירד ע"ש:

ונקדים לזה, דהנה י"ב שבטי ישורון צדיקי יסודי עולם חלילה להם למכור יוסף אחיהם בזדון אם הכירו בו שהוא צדיק יסוד עולם. אכן מאת ה' היתה זאת הסיבה לגלגל אבותינו למצרים לכן טעו ונדמה ברוחם כי יוסף אחיהם אינו צדיק. הגם שהוא מזרע אביהם מכל מקום איזה בחינת פסולת שיצא ממנו כמו עשו מיצחק וישמעאל מאברהם וכמ"ש האר"י ז"ל להדיא זה הענין. ומן הידוע כי כל חוטא בשוגג ובפרט אשר האלהים אנה לידו הלא מיד אחר עשות החטא מתמלא חרטה ובושה ונפקחו עיניו לראות עד היכן הגיע הפגם במעשיו. לכן נבין את אשר כתיב וישלחו כתונת הפסים וגו', כי ענין שליחת כתונת הפסים לרמז על דבר גדול ושברון רוח אשר להם, דהנה בהקדמת תיקוני זוהר דף ב' ע"ב איתא ובגין דא איקרי מלאך שר הפנים דע"י שליחא דא מתיחדין בשיתא יומין דחול אבל ביומא דשבתא לא סלקין תרין שמהן אילין וכו' ולא מתייחדין אלא בצדיק חי עלמין:

ביאור הענין, כי בששת הימים כנסת ישראל אינה במדרגה גדולה וצריכה למליץ ולפטרוץ והוא מט"ט הכותב זכיות ישראל ונעשה היחוד על ידו ונקרא שר הפנים, על שם שהוא פונה פני ה' אל עמו ישראל ופני ישראל אל אביהם שבשמים כדרך היחוד וכמו שאומרים מלאכי רחמים חלו נא פני עליון. אבל בשבת כשישראל עולין במעלה ונקראו בנים למקום אינם צריכים למליץ ונקרא דמתייחדין בצדיק חי עלמין והבן, והנה בוודאי כשהיו השבטים יחד בבית אביהם אז נעשה היחוד ביתר שאת על ידי יוסף הצדיק מרכבה לצדיק חי עלמין כנודע. אכן אחרי נמכר היה צריך לעשות היחוד על ידי מט"ט שר הפנים, וכבר אמרנו כי החוטא בשגגה אחרי עבור את החטא מרגיש בעצמו הפגם, ומסתמא השבטים הקדושים אחרי מכירת יוסף בשגגה בסיבת ה' עליהם ויאורו עיניהם להביט האמת כי יוסף אחיהם הוא צדיק יסוד עולם ובהפרדו צריך לעשות היחוד על ידי המלאכים הקדושים הנקרא פ'סקי"ן ס'גרי"ן י"הוא"ל מ'ט"ט שכלם שמותיו כנודע ונרמזו בנוטריקין של פסי"ם. וזהו שאמר וישלחו כתונת הפסים, כלומר לגלות המרירות אשר נולד על ידי הפרדס מאת אחיהם כי הם צריכים עתה לפסי"ם כנ"ל. וזה שאמר המקובל הנ"ל בפסוק והנה נער בוכה, כי מט"ט נקרא בסוד נע"ר כידוע. וסיים כאשר תבין חנוך בן ירד כי חנוך הוא מט"ט כנודע וכאשר יתבאר עוד לקמן מענינים אלו:

לכן סמך הכתוב למכירת יוסף ויהי בעת ההוא וירד יהודה שהורידוהו אחיו מגדולתו, כי אחרי הפרד יוסף הצדיק אז נתגלה הפגם במלכות בית דוד הבא משבט יהודה כנודע. ונסמך מעשה תמר להורות כי לולי שנמכר יוסף כי אז נעשה היחוד על ידו ביתר שאת ולא היה פגם במלכות בית דוד אז היה יהודה נושא אשה הראויה לו ומוליד את פרץ וזרע המלוכה. אבל אחרי מכירת יוסף ונעשה פגם במלכות בית דוד ממילא שהיה צריך להיות לידת זרע המלוכה בהסתר ובהצנע על ידי תמורות וחילופים ועל ידי אשה ששמה תמר. ויראה יהודה ויחשבה לזונה, ולא הבין מהות הענין. אכן אחרי שהרגיש גודל תאותו ויצרו בוער בו לבא עליה. וירא כי לא יכול לו, והיה יודע בעצמו שהוא צדיק גמור וחלילה ליהודה להיות פרוץ בעריות על כן הבין קצת כי לא לחנם יצאה אש מאת ה' להבעיר בו כח המתאוה אם לא שילד מזה דבר גדול. ויאמר אליה הבה נא אבוא אליך, פירוש הזמנה כי זירז אותה להזמין את עצמה בקדושה כי אין הדבר פשוט ולא יאונה לצדיק וגו'. ותאמר מה תתן לי, כי תמר הבינה הדבר על בוריו כנשמע מספרי קבלה וכפרש"י שראתה ברוח הקודש שתתעבר ממנו מלכים ונביאים ולכן הטעימה אותו בדבריה למען ירגיש הענין. ואמרה מ"ה תתן לי, פירוש שצריך להשפיע לה קדושת שם מ"ה לצורך היחוד כנודע. ויאמר אנכי

אשלח גדי עזים, עיין בס"ק הביאור. ותאמר חותמך ופתילך ומטך, ואמרו במד"ר ב"ר פה שרמזה חותמך זה מלכות ופתילך סנהדרין ומטך זה מלך המשיח שנאמר תהלים קי, ב מטה עוזך ישלח ה' וכו'. דהיינו שרמזה לו שירגיש הענין כי מזה הענין תבנה ותכונן מלכות בית דוד והסנהדרין היושבים בחלק יהודה והמלך המשיח הנרמז בשם מטה שעתיד להטות כל עולמות כלם לקבל עליהם עול מלכות שמים וכן מט"ט שמו נקרא על זה הפעולה כנזכר בס"ק. וזה המטה שהיה ביד משה ואהרן שהיה על ידו ההתחלה לפעולה הזאת להטות הכל תחת ממשלת יוצר הכל ולהבין כל יציר כי הוא יוצרו ועתיד להיות ביד המלך המשיח עיין במד"ר:

ולא שמע אליה לשכב אצלה. ופירש"י וכן במד"ר ב"ר פז לשכב אצלה אפילו בלא תשמיש. להיות עמה לעולם הבא עי"ש. ולכאורה קשה מה חידשו בזה חלילה ליוסף הצדיק לשכב במטה ארמית וכן לא יעשה. ונוכל לומר דהנה יוסף הצדיק על ידי מעשה הנסיון הזה נתגדל עד שנעשה מרכבה קדושה לבחינת צדיק יסוד עולם כנודע. והנה המרשעת הזאת צפתה באיצטרולוגין שלה שעתידה להוליד ממנו בן ונבאה ואינה יודעת מה נבאה כמבואר. ואפשר שעל ידי איצטרולוגין שלה השכילה שעל ידי הנסיון הזה וכבישת יצרו יוסף הולך וגדול עד כי גדל מאוד להיות מרכבה קדושה כנ"ל. ומדרך היצה"ר לעשות את שלו לכן הסיתה אותו שכבה עמי כלומר יהיה בלא תשמיש וכבוש את יצרך ותהיה מפליא לעשות אפילו במטה אחת עד שתשיג מדרגה היותר גדולה. אמנם תומת ישרים תנחם וחלילה לאדם להביא את עצמו לידי נסיון פן יפול במהמורות בל יקום ואין סומכין על הנס. וכן עשה יוסף הצדיק לא שמע אליה לשכב אצלה אפילו בלא תשמיש, פירוש להגדיל הנסיון אשר על ידי כן יזכה לעוה"ב יותר. וזהו להיות עמה לעוה"ב, דהיינו שיזכה על ידה לעוה"ב, וכמו שאומרים לדבורה לא מעוקצין ולא מדובשין:

ויבא הביתה לעשות מלאכתו. ואמרו במד"ר יום שבת היה שנאמר בראשית ב, ג כי בו שבת מכל מלאכתו עי"ש. כי יוסף היה הולך בקדושתו כדרך הצדיקים במחשבת יחודים נפלאים וזה היה מלאכתו כמו שמסיים המד"ר שקרא ושנה מה שלמד מאביו. כי סוד המקרא הוא תורה שבכתב ושונה המשניות תורה שבעל פה ומהם היחוד הגדול והקדוש, והמדרש הוציא הדרש מפסוק ואין איש וגו', כי היה יום השבת זמן שלש סעודות סעודתא דחקל תפוחין וסעודת עתיקא וסעודת זעיר אנפין. ונרמזו בפסוק ויבא הביתה לעשות מלאכתו, הוא מלכות כי האלף נחה ואותיות הנשאר הם אותיות מלכות סעודה א' ואי"ן הוא סעודתא דעתיקא. אי"ש, הוא סוד זעיר אנפין הנקרא איש. וזהו שאמרו מה שלמד מאביו כי יעקב הוא סוד זעיר אנפין ודיוקנא של אביו נזדמנה לו לעשות היחוד לעילא והיה המשכתו על פי שלשה שמות אל הוי"ה אל שד"י אל אדנ"י. ונרמזו בפסוק ויהי ה' את יוסף כי ויה"י גימטריא א"ל עם הוי"ה הכתובה שם. ויה"י איש מצליח רמז א"ל שד"י כי איש עם אותיותיו עולה שד"י. ויה"י בבית אדוניו רומז לשם א"ל אדנ"י אשר עי"ש נעשה היחוד כנודע:

ואמרו רז"ל סוטה לו ע"ב שנעץ צפרניו בקרקע. כי מדרך הצדיקים בפרט יוסף לתקוע אהלו למעלה ומחשבותיו שוטטים ברקיע לכל אשר תמצאנו ואחרי כבישת יצרו ונעשה מרכבה עליונה, נעץ עשר צפרניו הם עשר מדותיו, בקרקע, רומז לשכינה הוא קרקע עולם. וינס ויצא החוצה מעולמות התחתונים והיה שכרו שהמרשעת הנ"ל בגדים שלבשה שחרית לא לבשה ערבית ואף על פי כן נשאר בצדקתו

ונדבק למעלה להתיחד עם הקדושה, והשיג כעין זה לבושין דלבש בצפרא לא לבש בפניא לבושין דלבש יומא וכו'. היינו שיהיה לו תמיד בהירות חדש להתדבק עם יוצרו והבן:

לחנוכה

בתהלים קפיטל עז, טו אתה האל עושה פלא וגו', איתא במסכת שבת פרק ב' נא ע"ב מאי חנוכה תנו רבנן בכ"ה בכסליו תמניא יומי דחנוכה אינון כו' כשנכנסו עכומ"ז להיכל וכו' לשנה אחרת קבעום בהלל והודאה. ולכאורה תמוה הלא זריזים מקדימין למצוה ומדוע המתינו לשנה האחרת ולא חנוכה ההוא בעצמו, גם יש להבין מה שאנו אומרים על הניסים בברכת הודאה וכתב האר"י ז"ל הטעם משום דאז בימי מתתיהו ניתקן ההוד דאיהו בנצח ואיהי בהוד ובנצח שם מ"ה ובהוד שם אדנ"י ושניהם מספרם נ"ס. וכן בברכות תקע בשופר שהוא כנגד הוד והוי"ה החתימה בניקוד קיבוץ שם הנוסח ושא נס לקבץ גליותינו, ולכאורה תמוה כיון דמלס נ"ס מורה על יחוד שמות שניהם ואנן קיימא לן נצח והוד תרי פלגי גופא, אם כן למה בחרו חז"ל לקבוע ברכת הנסים בהוד וכמו שאומרים על נסיך ועל נפלאותיך שבכל יום עמנו בברכת מודים, ולא תקנו זה בברכה שהוא בנצח כיון ששניהם כחדא חשיבא:

ונקדים לבאר מ"ש בפרי עין חיים שער השבת בשם החברים כי היכ"ל מספרו נ"ר על פי מספר הקדמי, דהיינו בא"ב מאות א' עד אות ה' שהוא אות ראשונה במילת היכ"ל עולה ט"ו. אח"כ מא' עד אות י' נ"ה וכנ"ל עד אות כ' ע"ה. וכנ"ל עד אות ל' ק"ה. סך הכל עולה נ"ר עי"ש. וכבר בארנו טעמו ונימוקו מ"ש האר"י במ"א כי נ"ר גימטריא רמ"ח איברין ותרין דרועין שעולה בהם, והלא בספירת מלכות עסקינן ונחשבת רנ"ב איברין דנוקבא וכמ"ש האר"י גופיה בר"ת ר'אה נ'א ב'ענינו עי"ש:

אמנם יש לומר על פי הקדמה מבשרי אחזה אלוה, דהנה רמ"ח איברי הנקבה כמו הזכר וניתוסף בחשבונה ד' איברין שהם ב' צירים וב' דלתות שבהן פתיחת הרחם לעת הלידה אשר תלד. ואמרו חז"ל נדה לא ע"ב אשה בשעה שכורעת לילד נשבעת שלא תזקק לבעלה, ועל זה יולדת חייבת בקרבן שבועה הואיל ואח"כ עוברת על שבועתה לכן מסתמא הסברא נותנת שאח"כ כשטובלת ומשמשת עם בעלה נשכח ממנה צער הלידה שאם לא כן לא היתה מתיחדת עמו אלא שהיא משכחת צער הנ"ל. ועתה מבשרי אחזה המשל כביכול בספירות עליונות מרכבה הקדושה, כי בברכת ר'אה נ'א ב'ענינו מורה על החורבן ואנו מבקשים רחמים שיפתחו שערי רחמים אז נחשבים רנ"ב איברים כמבואר בראשי תיבות. מה שאינו כן בכוונות הדלקת נר שמורה על היחוד שאז משכחת ד' איברים ב' צירים וב' דלתות אשר יש בהן צורך אל הלידה כנ"ל וממילא נחשבים רק רמ"ח איברים:

ונחזור לענינינו לפרש סוד דאיהו בנצח, היינו שהבורא ב"ה הוא המהוה ובורא כל דבר נקרא נצח שהוא נצחי וקיים לעד ואין הפסק לגדולתו, והגם שלמטה מורדים ופושעים בו כתיב דברים לב, ה שיחת לו לא,

ואין הפגם מגיע בעצמותו והכל היה גלוי וידוע לפניו טרם הבריאה והשתשע במעשה צדיקים וראה מעשה הרשעים והמחריבים, וכן כתב הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ה ה"ה על פסוק ישעיה נח, ה כי לא מחשבותי מחשבותיכם כי אין השגה בשכל שום נברא לדעת מחשבת בוראו איך יתכן הבחירה והידיעה והיו תואמים ואמונת ישרים הוא המשנה אבות ג, יט הכל צפוי והרשות נתונה שלא היה דבר נעלם מבורא עולם, לכן אין פגם בעצמותו אפילו על ידי מעשה הרשעים כי צפה והביט את כל מראשית עד אחרית ובודאי ראה שיכנסו עכומ"ז להיכל ובית חשמונאי ינצחום ואין כל חדש לכן ניחא שלא תקנו הודאות הנסים בברכה שהיא בנצח המורה על הבורא ב"ה כי ההודאה שייך על דבר שהיה בו הכחשה ואח"כ בא ההודאה וכמו שאמרו רבותינו ע"ה מודים מכלל דפליגי, אבל בעצמות הבורא שלא היה מגיע פגם בעצמותו וככה לא ניתוסף בו ענין יותר על ידי הנם כי הכל גלוי וידוע ומסודר בחוקו. ולכן נקרא איהו אמת ואיהי אמונה דיליה כי הבורא ב"ה אמת הוא דהיינו שלא ישנה ולא ישתנה והוא אמיתי:

אבל כנסת ישראל דאיהי בהוד בשם אדנ"י ואיהי אמונה דיליה, דהיינו שבני ישראל ממליכין אותו ואומרים אתה אדונינו ואדון על כל המעשים. ולפעמים כשמתעלה בחינת המלכות ואין נראה בעליל כמו כשנכנסו עכומ"ז להיכל אף על פי כן איהי אמונה דיליה ומאמינים בני מאמינים ועומדים באמונתם ומתחזקים עד שהם מתדבקים בבוראם דאיהו בנצח ומנצחים את הכל. לכן לפי ראות עיני בשר היתה זאת מעשה נסים שכשנכנסו עכומ"ז להיכל נסתלק בחינת בהירות המלכות וטמאו כל השמנים שהם המחשבות הקדושות המכונים בשם שמן כמ"ש מנחות פה ע"ב במקום שהשמן מצוי חכמה מצויה, ואח"כ גברה בית חשמונאי ונצחום וניכר הנס לכנסת ישראל דאיהי בהוד להודות ולהלל ולומר על הנסים. וזהו שאמרו שנכנסו להיכל, כי היכל עולה אדנ"י ושם בקשו לעשות הפגם ולא יכולו אבל בעצמותו לא שייך שום פגם כנ"ל. ואפשר שבשנה הראשונה כשנצחו מגודל הנס והבהירות נתדבקו היטב ביוצרים ונעשו כגוף אחד כביכול עד שלא הצריכו לקבוע בהלל והודאה כגוונא דיליה. אמנם לשנה האחרת היו צריכים לקבוע כמו קובע במסמרים לא ימוט בהלל והודאה שיהיו דבוקים בה' על ידי ההודאה:

והנה יש לומר מ"ש החברים בנ"ר מספר הקדמי לשון שמורה על קדמות השכל ועולמות הנפלאים והגבוהים שמהם צריך להמשיך האור. כי גם כשתחסר מספר היכל ממספר נ"ר נשאר מספר קפ"ה סוד אור הפני"ם א"ל במילואו אל"ף למ"ד ומספרו הק"ף שהוא ה' פעמים א"ל צ"ע וק"ל כפשוטו דדיקנא. לזה נרמז בפסוק הנ"ל תהלים עז, טו אתה הא"ל, אותיות הא"ל רומזים ה' פעמים א"ל עושה פלא מהם בא מעשה פלא כמ"ש האר"י כי פלא בא"ת ב"ש אותיות תכ"ו, והוא בסוד והם תכ"ו לרגליך דברים לג, ג , כלומר הצירוף של תכ"ו כאשר ת' עלמין מאירים באותיות כ"ו הוא שם הוי"ה אז כל העולמות תכו לרגליך. וזהו סיפא דקרא הודעת בעמים עוזך שאז מודיע לכל כי העוז שלו הוא. והגם שסידר האר"י בכוונות שם א"ל ללילה א' של חנוכה, אמנם ההמשכה משם זה מאיר לכל ח' לילות בסוד שם א"ל המאיר לתמניא תיקוני דיקנא, וזהו שאמרו חז"ל שבת כה ע"ב בכ"ה בכסליו תמניא יומין אינון, דהיינו שבכ"ה בכסליו שכוונתו בשם א"ל בו נכלל כל תמניא יומין וממנו יוצאת האורה. וזה שהיה הנס לשמונה ימים דייקא ואמרו חז"ל שבת כא ע"ב שנשאר פך אחד מונח בחותמו של כהן גדול ופרש"י שהיה מוצנע ולא טמאוהו עי"ש, ונראה שזה היה כנגד תיקון ורב חסד סוד כהנא רבא ולא היה בו פגם וממנו נעשה נס להאיר לשבעה:

ואמרו בגמרא ת"ר נר חנוכה איש וביתו, דהיינו כי נ"ר עולה רמ"ח איברין דנוקבא היא כנסת ישראל מתיחדת עם דודה בין תרין דרועין דמלכא, הם החסד והגבורה המורים על אהבה ויראה. והיחוד נרמז במלת איש וביתו, ורמזו חז"ל עוד כי אין די שיביא האדם הבהירות לעצמו רק להשפיע לכל ביתו שיעבדו גם כן את ה' באהבתו ויראתו ולהשפיע להם קדושה על ידי הדלקת נר חנוכה. והמהדרין נר לכל אחד ואחד, דהיינו אם בני ביתו הם אנשי לבב ויכולים למשוך להם בעצמם קדושת השם אז נר לכל אחד ואחד. ואמרו ג"כ מניחו על פתח ביתו מבחוץ, כי עיקר הארת חנוכה לכל מי שיש בכוחו להמשיך הקדושה מבחוץ רצ"ל לאותן העומדים עדיין מבחוץ ואינם משיגים הקדושה ולהאיר לכל העולמות שיכירו וידעו כי ה' לבדו הוא המושל בכל אפסי ארץ. ולכן אפשר מטעם זה לא נזכר פלפולי חנוכה במשניות הגם שיש בהם פלוגתת בית שמאי ובית הלל, כי המשנה סוד פנימית העולמות ושם אין צורך כל כך, רק נזכר הפילפול בברייתא שהוא לשון חיצונית כמ"ש שבת קו. פוק תני לברא, דהיינו לרמז כי עיקר הבהירות לשלשל הקדושה להאיר מבחוץ:

וז"ש במגן אברהם ריש סימן תר"ע נוהגין הנערים לסבב בחנוכה ומנהגן של ישראל תורה הוא. ורמז כי צריך להשפיע בחנוכה למי שהוא במדרגת נער. ועל ידי הצדקה שנותנים לנערים מתעורר למעלה צדקה וחסד להשפיע לאדם הגם שהוא בבחינת נער. וגם בלאו הכי ההכנה בחנוכה על הימים הבאים אחריהם טבת ושבט שהם ימי שובבי"ם. כי תמיד צריך האדם להכין קדושה מימים טובים על ימים הנמוכים וכמ"ש בפסוק קהלת ז, יד ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה. וכמו שקבלנו מרבינו מורינו אלימלך זצ"ל בספרו הקדוש אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, שמימי מוחין דגדלות צריך להיות הכנה על יומין דמוחין דקטנות. והחדשים הנ"ל הם סוד עיינין דרחל כנודע, לכן נעשה ההכנה על פי הסתכלות בנר חנוכה לראותם בלבד לתקן כל אחד מה שפגם מעודו בראיית עין:

ואמרו שם ואם היה דר בעליה, פירוש כמאמרם ז"ל סוכה מה ע"ב ראיתי בני עליה והם מועטים כי הצדיקים הגדולים נקראים בני עליה צירוף ע"ל י"ה, פירוש שהם מתקדשים ומטהרים את עצמם עד שמשגיגים בחי' אי"ן ועולים בקוצו של י' משם הוי"ה והוא ע"ל י"ה. לכן הם מועטים שלא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול. והבחינה הזאת היתה בימי שלמה המלך ע"ה דקיימא סיהרא בשלימותא וכן כנסת ישראל מתיחדת עם דודה בשלימות, וז"ש מלכים א' י, כא אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה, כי כסף הוא בחינת אהבה וכשנתעלו בימי שלמה והיו עובדים בבחינת אי"ן והתפשטות הגשמיות והיו מבוטלים מלעבוד בבחינת מדות אפילו מאהבה. וכמ"ש רבינו ע"ה משה בנה משכן בלא רברבנוהי, דהיינו שמגודל הכרתו והשגתו הבורא ב"ה היה בטל בעצמו מלעבוד במדות אהבה ויראה ודוגמתם וזה נקרא בלא רברבנוהי עכ"ל. וכן בימי שלמה מגודל גדולת מלך מלכו של עולם הגיעו לבחינת אי"ן ויתבושו אפילו לאהוב את הבורא, רק היתה עבודתם באיזה בחינת יראת הרוממות שלא יתבטלו ממצייאת כי כן עבודת המלאכים מקבלים עול מלכות שמים רק שנותנים באהבה רשות זה לזה, כי ההשפעה זה לזה הם כשיורדים ממדרגתם הגדולה אבל בבחינת עבודה כל המדות בטלים ונמשך בימי שלמה עד אחר החטא ונתקטן הבהירות. ואמר הכתוב מלכים א' י, כז ויתן את הכסף כאבנים וכמ"ש חז"ל במסכת סנהדרין כא ע"ב דרמי קראי אהדי ומשני:

ונחזור לעניינינו, אם יש צדיק גדול כזה שהוא מבני עליה ונקרא דר בעליה ואי אפשר לצדיק כזה לרדת למטה לגמרי להאיר מבחוץ כנ"ל, אז אמרו, מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים, דהיינו שצריך לשלשל אורו דרך הזעיר אנפין שנקרא חלון הסמוך לרשות הרבים סוד המל' ועולם המקבל כנודע:

ופליגי שם בית שמאי ובית הלל, בית שמאי אומרים פוחת והולך כנגד פרי החג, דהיינו שדעת בית שמאי שעל פי נר חנוכה והמשכת הקדושה נדחים החיצונים לכן אמרו פוחת והולך כמו פרי החג כנודע כוונתם. ובית הלל אומרים מוסיף והולך, כי הכוונה להמשיך הקדושה ולהאיר לכל, וזה מעלין בקודש שזה עליו לקדושה ואי"ן מורידין דהיינו בחינת אי"ן מורידין גם כן להאיר למטה:

ואמרו שם ובשעת הסכנה, פירש רש"י שגזרו על המצות, מניחו על שלחנו ודיו. ביאור הענין, כי בשעת הסכנה מאחר שגזרו על המצות והדינים שלטין חלילה אין בקדושה בהירות כל כך להמשיך האור מבחוץ פן יתאחזו החיצונים לכן אמרו מניחו על שלחנו הוא עולם הבינה הנקרא שלחן בצפון. ודי"ו, צירוף אות יו"ד שהוא החכמה וצריך להיות היחוד לעילא לעילא על כל פנים בחכמה ובינה בסוד חכם בבינה:

ועל זה אמר רבא וצריך נר אחר להשתמש לאורה, וקשה הלא בלאו הכי ההלכה פסוקה דאסור להשתמש לאורה, וממילא כשמניחו על שלחנו צריך נר אחר ומאי קמשמע לן. ואפשר דטעמא רבה אשמעינן וסוד רמוז בדבריו כי האר"י ז"ל גילה לנו הטעם שאסור להשתמש לאורה כדי שלא יתאחזו החיצונים בקדושת האור על ידי תשמיש החול הזה, ולכן סלקא דעתך אמינא כיון דבשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודיו ועושה היחוד לעילא ואין התפשטות לאור למטה, אם כן אפשר דאז מותר להשתמש כיון דשם לא שייך אחיזת חיצונים. קא משמע לן רבא דאפילו הכי צריך נר אחר, והטעם כפשוטו משום ביזוי מצוה כדי לזכור כי הוא נר חנוכה של הקדושה:

והנה נעשה הנס על ידי חשמנאי שרומז על גזירות שנגזרו בימיהם לעבור ח'ודש ש'בת מ'ילה ר"ת חש"מ משם חשמנאי. ויש בו צירוף ש"מ"ן ח' להורות כי הנס נעשה בשמן על ח' ימים ואותיות י"א משמו רומז על מספר ו"ה משם הקדוש שנתעלה על ידו ונעשה היחוד. והטעם שגזרו על מצות אלו כי רצו חלילה להשכיח מבני ישראל המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית ונרמז במצות חודש ושבת שרומזים על חידוש עולם, ומצות מילה שהוא סוד גילוי אלהות כמ"ש בסוד פריע"ה צירוף פר"ע י"ה כי בי"ה ה' צור עולמים. והם רצו להסתיר שלא יתגלה האלהות עד שעל ידי המלחמה נתגלה כי יש אלהים שופטים בארץ ונעשה נס כנ"ל שמרמז על יחוד מ"ה אדנ"י. ואמר הגאון החסיד מורינו מוה' לוי יצחק ז"ל ביאור הענין, כי כשנעשה נס תמיהי אינשי ושואלין זה לזה מ"ה זאת, והתשובה היא אדנ"י כלומר שיש אדון על כל המעשים מנהיג העולם ומפליא לעשות:

ואיתא במדרש תנחומא פרשת נשא נט ביום השמיני נשיא לבני מנשה, ילמדנו רבינו נר חנוכה כו' לא יאמר האדם איני מקיים מצות זקנים, אמר הקב"ה גם אני מקיים שהרי אפרים הקדימו יעקב לפני מנשה דכתיב בראשית מח, כ וישם את אפרים לפני מנשה, אימתי קיים הקב"ה בקרבנות הנשיאים דכתיב במדבר ז, מח ביום השביעי נשיא לבני אפרים ביום השמיני נשיא לבני מנשה שם ז, נד עכ"ל, הנה האר"י ז"ל גילה סוד שמונת ימי חנוכה לתקן הספירות מחסד עד מלכות והם רק שבעה, ע"כ צ"ל יום השביעי הוא סוד העטרה שהבורא ב"ה מעטר את עצמו בקדושת כנסת ישראל כנודע. לכן בימי חנוכת הבית יום השביעי נשיא לבני אפרים, כי אפרים נוטריקון א"ני פ'ורע ר'אש י'וסף ואות ם רומז גם כן לצדיק יסוד עולם גימטריא גוא"ל כמבואר בכתבים:

וענין חנוכה הוא על שם הכתוב משלי כב, ו חנוך לנער על פי דרכו, דהיינו שבחנוכה מחמת גודל הארה יוכל גם האדם שבמדרגת נער לחנך אותו לעבודת ה' ולהכין נתיבות יושר להלך בהם ולה' הישועה. כמו שאמרנו לעיל כי עיקר כוונת הדלקה הוא להמשיך האור למטה ולעומדים בחוץ. ורמזו בדבריהם שאמרו עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן עד דכליא ריגלא דתרמודאי עי"ש פירוש רש"י. והאר"י ז"ל כתב כוונות ושמות על ענין זה עד שתכלה רגל מן השוק, דעתו שהשיעור הוא עד שתכלה הבהירות הנקרא רגל מן השוק הם העולמות עי"ש. ונראה דהנה במסכת שבת דף לא. איתא שאלת אותו בן אדם להלל מפני מה עיניהם של תרמודאין טרוטות, והשיב לו מפני שדרין בין החולות ופירש רש"י שעניהם כהות מראות מפני החול שמנשב לעניהם עי"ש. ומסתמא כאשר אנו רואים שעניהם כהות מראות פנימית הענין מרמז שהם מעולמות נמוכים אשר טח עניהם מראות להביט בקדושה. והטעם שדרין בין החולות מחמת שהם בעולם הנקרא רשות הרבים וטורי דפרודא ומכונה בלשון חו"ל, כי החול אין לו דיבוק וקיבוץ יחד ומתפרד תמיד כל קורט מרעהו, לכן בחנוכה אחרי אשר עיקר הכוונה להמשיך האור למטה דהיינו להאיר להחולכים בחושך ולהעולמות הנמוכים לפקוח עינים עורות המה יביטו ויראו כי ה' יוצרם. וזה שאמר עד שתכלה ריגלא דתרמודאי להאיר אפילו לתרמודים ע"פ שם רג"ל הגם שעניהם טרוטות, אמנם בכל זה צריך לזהר שלא יתאחזו החיצונים באור העליון וכמ"ש האר"י ז"ל הטעם שאסור להשתמש לאורה וכנ"ל. לפיכך כתב מנהג לומר יושב בסתר עליון וגו' והוא שיר של פגעים כנודע, והמון הארץ מבינים הטעם כי על ידי אמירת המזמור יסך ה' עליהם מכל פגע, אמנם העיקר לשמור האור העליון מאחיזת החיצונים:

ורמז דוד המלך ע"ה בתהלים קפיטל סא, ה אגורה באהלך עולמים, דהיינו שגם אנכי אגורה באהלך עולמים. אהלך מלשון יהלו אורם ישעיה יג, י פירוש שיהיה לי חלק כשאתה מאיר לעולמים היינו לעולמות. וסיים שם אחסה בסתר כנפיק סלה, דהיינו שיהיה לי מחסה בסתר כנפיק הוא הסתר הנ"ל המכסה על הקדושה שלא יתאחזו וגם אני אתסה בזה, ועוד דרוש לחנוכה בספר שכתבתי ביאור ספר ליקוטים מרב האי גאון תראנו משם]:

פרשת מקץ

ותאכלנה הפרות הרעות וגו' ויקץ פרעה. והנה כשסיפר פרעה את החלום ליוסף הפליג לו כי לא נודע כי באו אל קרבנה ומראיהן רע וגו', מה שלא נזכר לעיל בכתוב בשעת חלומו, ונראה לי על פי הרמז שמרמזת התורה הקדושה עם כל סיפורי מעשים אשר בתוכה להדריכנו בדרך ישרה לדעת את ה' ולעבדו. והנה חלום פרעה נראה הרמז על דרך אדם החוטא ומתעולל עלילות ברשע עד שגורם חלילה בחטאיו ששבע מדות הרעות דסט"א בולעים שבע מדות דסטרא דקדושה, ותבאנה אל קרבנה ח"ו, כי יש שבע דרכים שהאדם חייב לעבוד לבורא בדרך כלל, לאהבו, וליראה מפניו, ולהתפאר בו, ולנצח מלחמות היצר הרע למען שמו, ולהודות לה' ולדבק במלכא קדישא, ולהמליך אותו. וזה לעומת זה עשה אלהים, ונברא יצר הרע וסט"א להסית את האדם לעניני עולם הבל ורעות רוח ולהדריכו בדרך לא טובה לאהוב ענינים זרים ולירא מבלעדי ה' ולהתפאר בדברים אחרים וכן כלם כיוצא בהם, והכסיל אשר בחושך הולך מתפתה אחר יצרו וגורם חלילה לכלות ולבלות שבע מדות הקדושות בז' מדות דסט"א:

והנה החוטא בשעת חטאו ובכל יום כאשר חלילה מוסיף והולך באולתו וכל כמה שלא חזר בתשובה איננו מרגיש כלל שהוא רשע ומחליש כח הקדושה כנ"ל כי טח עיניו מראות ולבו מהשכיל, ואדרבה נדמה לו כי הוא איש צדיק וישר והולך מישרים. ולכן ניחא בפסוק זה בשעת החלום הרומז על החוטא שבשעת חטאו כישן דמי, כי בחינת הטוב שבנפשו ישן הוא ומבלה זמן כמו בחלום אינו שייך לומר ולא נודע כי באו אל קרבנה כי אז האדם משוקע כל כך עד שהוא אינו יודע שאינו יודע. אמנם אחר כך כשהחוטא מתעורר לעשות תשובה והוא דוגמת הקיצה משינה כמו כן הוא מתעורר משינת אולתו ומתחרט ושב אל ה' ויפג לבו על מעשיו הראשונים כי גדול עונו מנשוא ותפקחנה עיניו לראות גודל הפגם אשר גרם במעשיו, כי מן השמים מסייעין לו לראות איך הלך אחרי שיקוף משומם וגרם שז' מדות דסט"א בלעו שבע מדות דקדושה וגם הפשע הגדול אשר לא נודע כי באו אל קרבנה ומראיהן רע, פירוש שכל כך עשה רעה עד שלא ידע בנפשו כי חוטא הוא ונדמה לו כי הולך מישרים:

וזה שרומז הכתוב בסיפור החלום ואיקץ, פירוש שבעל תשובה בשונו מדבר על לבו גודל העורון אשר היה לו מקודם כאשר יתאונן אדם על חטאיו כי כל כך הגדיל לעשות עד שלא נודע לו כי באו בעונותיו מדות הקדושות אל קרבנה עד ואיקץ, פירוש ההרגשה היא שהקיצותי ונתעוררתי משינת האולת אז הרגשתי בעצמי את כל זאת ומתמרמר רוחו בקרבו לשוב אל ה' עד שיקבל עליו מהיום והלאה שלא יחטא עוד ולהיות הולך מישרים באמת:

וכמו כן שמעתי מפי מורנו מהד"ב זצ"ל בתחלת הפרשה רומז לתוכחת מגולה. כי שנות האדם נחלקים לשלשה חלקים, ימי עליה עד עשרים שהאדם מתעלה ומתחזק בכוחו בכל יום. וימי עמידה עד ארבעים שאז האדם עומד על מעמדו, ואחר ארבעים שנה נקראים ימי ירידה שהאדם יורד ומתעלף מכחו אבדו עשתנותיו. ואמר הכתוב ויהי מקץ שנתים ימים, כלומר בעבור שני חלקי שנים דהיינו ימי עליה וימי

עמידה כי בהם בודאי היצה"ר מתגבר מחמת שהאדם הוא בכחו וגבורתו. מה שאין כן מקץ שנתים ימים היה לו לאדם להתחרט ולשוב מדרכו ולשים על לבו כי במהרה עתיד ליתן דין וחשבון. אמנם אחרי שהרגיל בדרך לא טובה, ופרעה חולם, רומז על יצה"ר המקשה ערפו ונדמה לו כחולם חלום, והנה עומד על היאור, פירוש שאדרבה מתגאה בלבו ב"ה שאני למדן ועומד על היאור צירוף ה' או"ר שהם חמשה חומשי תורה ואשרי לי ולנשמתתי וכל זה מפני שהורגל במעלליו הרעים. אבל מי שזוכה שנפקחו עיניו אדרבה מביט כפעם בפעם גודל חסרונו בעבודת ה' ועל ידי זה נשבר ונדכה ושב אל ה' וירחמהו:

ויצבר יוסף בר כחול הים הרבה מאוד וגו'. דאיתא בכתבים כי כל עיקר עבודתנו מאז ומקדם להגביה שפלים המה הניצוצין קדישין ולהוציא יקר מזולל ללקט רפ"ח ניצוצין שנפלו במצולות בסוד מרחפ"ת צירוף רפ"ח מ"ת סוד מלכין דמיתו וזה עיקר העבודה לקבצם ולהשיבם למקורם. ונודע כי ממצרים הוציאו רק ר"ב ניצוצין ונשאר לנו לתקן עוד פ"ו על ידי מעשנו ועבודתנו דבר יום ביומו, ומסתמא אם היינו יכולים להעלות ולתקן גם אותן פ"ו בגלות מצרים בודאי לא הוצרכנו לטלטל פעם שנית ושאר ענינים:

ואפשר שזה היתה כוונת יוסף שאמר למצרים שימולו את עצמם ואז יתן להם בר כנודע ממדרשים, כי היה רצונו על ידי מיל"ה גימטריא פ"ה והמילה הוא בסוד גילוי אלהות, דהיינו שיתקן עוד אלו פ"ה ניצוצין בזה שיכניע קליפת מצרים במצות מילה ויהיה נשאר רק ניצוץ אחד לבדו ולא נצטרך לשעבוד עוד ונוכל אותנו לתקן במהרה. ולכן חרטומי מצרים והמכשפים בחקירתם עמדו על זה ומאנו לשמוע לקולו ובפרט אחרי ששמעו קצת גילוי הדבר מיוסף שאמר לאחיו לראות את ערות הארץ באתם, וכינה ארץ מצרים בשם ערוה ואמר שהם באו לראות וללקט ולעשותה כמצולה שאין בה דגן כאשר לבסוף נעשה באמת כזאת. ולכן המצריים על פי הבנתם כל זאת בחכמה חיצונית שלהם ואמרו בלבם אם נמול גם כן אז יתבררו כל הניצוצין קדישין וממילא יסתלק החיות של מצרים ושל כל כחות הטומאה:

ולכן הכתוב אומר ויצבר יוסף ב"ר, הם ר"ב ניצוצין. הרבה מא"ד, אותיות אד"ם שם מ"ה שעל ידי זה השם הוא התיקון למלכין דמיתו להעלות הניצוצין קדישין. עד כי חדל לספור כי אין מספר, רצ"ל שאח"כ העלה אותם לבחינת אי"ן הם העולמות הרמים והנשאים שרשי הניצ"ק והרימם ונשאם ונטלם לעולמות הגבוהים למעלה ממספר וחשבון, וזה וילקט יוסף את כל הכסף, כי חלילה לזרע יעקב אבינו ע"ה ולצדיק יסוד עולם שיהיה מגמתו לאסוף ולצבור כסף וזהב כדרך המוני עם, רק היתה כוונתו לשם שמים ללקט הניצוצות קדישין ואהבתם וחמדתם הנקרא בלשון כסף כי נכסוף נכספתה בראשית לא, ל. ויבא איתם ביתה פרעה תחת ידו, וממילא אח"כ יקל לבני ישראל להוציא הניצ"ק המכונסין ואסופים ולעשות מצרים ככתוב שמוות יב, לו וינצלו את מצרים:

ושברו לנו משם וגו'. כי רפ"ח ניצוצין קדישין נפלו ובני יעקב ירדו לשבר ב"ר בסוד וגם ערב ר"ב עלו אתם שמוות יב, לח, אכן אנחנו צריכים עוד לברר פ"ו ניצוצין על ידי שאר גליותנו לכן רמז להם יעקב ושברו לנו עולה פ"ו משם, ואז נחיה ולא נמות פעם אחרת בגלות:

ויכר יוסף וגו', כתיב תהלים לז, כה ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. לכן כשבאו אחי יוסף והם מעלמא דנוקבא אז בא יוסף לשיעור קומה הרומז במספק ויכ"ר לאות מ מלכות וזהו ויכרם. אבל אחיו עדיין לא ידעו מזה, וידבר אתם קשות בסוד בקש שלום ורדפהו תהלים לד, טו, ואז המשיך לעצמו החלומות הוא ניקוד חולם שהוא כתר שמתעטר בו, ויאמר אליהם מרגלים אתם, היינו שהם צריכים לדבק בנצח הוד יסוד סוד הרגלין, ואמר להם בזאת תבחנו, דהיינו שבחינתם היא זאת כינוי למלכות. אבל באמת לא היה אפשר לעשות היחוד בלא בנימין שהוא צדיק דלתתא, ולכן אמר והביאו אחיכם הקטן אלי ויאמנו דבריכם, ויאמנו, צירוף שיומשך אותי אל ויעשו עמהם אמ"ן שהוא היחוד שהיה צריך לעשות הכנה להגלות. כמו שהיה נעשה ביהודה שהיו מיחדין החתן להכלה כדאיתא בפ"ק דכתובות ג ע"ב מפני גזירת טפסר והיו מקדימין יחוד לקדושה לבטל הגזרה והבין:

ויאסור אותו לעיניהם. וכיון שאסר את שמעון לעיניהם בודאי באו לעצבות גדול, לכן ציוה יוסף להשיב כספיהם רומז אל החמדה ואהבה שיוכל לשרות השכינה ביניהם. ויפתח האחד את שקו, ופירש רש"י הוא לוי. כי כשיוסף נסתלק מאחיו נשאר בנימין במקומו בסוד צדיק דלתתא ונקרא הרימותי בחור מעם תהלים פט, כ כמו שנתבאר במקום אחר בספר תהלים תראנו משם, ועכשיו שבנימין לא היה אתם היה לוי במקומו שהוא לשון לויה וחיבור להיות בסוד צדיק כי האחד גימטריא ח"י. וירא את כספו בשקו, היינו שבא לידי חמדה ותאוה לעבודת השם, ויאמר אל אחיו הושב כספי, כי היה דבר נפלא בעיניו וכנזכר בכתבי ריב"ש ע"ה שכשבא אל האדם פתע פתאום כזאת מורה על בחינת דין ואיזה דבר לא טוב. ולכן כתיב ויחרדו איש אל אחיו, מאימת הדין והם לא ידעו כי כל זאת עשה להם יוסף. ואמרו מה זאת עשה וגו', רומז מה זאת על ענין יחוד כלומר מאיזה צד נעשה היחוד. ואח"כ כשבאו לביתם ששם בנימין נעשה בהכנת יוסף היחוד כדלעיל בגדלות יותר לכן הם בעלמא דנוקבא שהם במרכבה תחתונה של ארגמן וכל מחנה הם תצ"ו כמנין מלכו"ת כנזכר סוף פרקי היכלות. וז"ש צרו"ר כספו עולה תצ"ו ומחמת צרת שמעון לא היו מוכנים ליחוד לכן כתיב וייראו:

ויאמרו איש אל אחיו אבל א'שמים א'נחנו וגו', השל"ה כתב רמז בר"ת ששה אלפין שהתחרטו השבטים כי התוודו את עונם שהטעה אותם היצר הרע שהוא שולט בשית אלפי שני, כי באלף השביעי אין שטן ואין פגע רע עכ"ל יע"ש:

ובעז"ה יש לנו עוד מילין לאלוה לומר איזה רמז שרמזו בדבריהם על פי דברינו שכתבנו לעיל פרשת וישב, שמסתמא תיכף אחרי מכירת יוסף התחרטו השבטים מיד והרגישו בעצמם הפגם אשר הולידו בסוד יוסף צדיק יסוד עולם. רק שבשעת המכירה היצה"ר החשיך לפנייהם ונדמה להם כי אדרבה הם עוסקים במצוה ודימו ברוחם כי יוסף הוא נתעב ושפל והוא חלילה מסט"א דוגמת ישמעאל ועשו כנודע מכתבי האריז"ל. אבל אחר החטא מדרך העולם שכיון שנסתלק היצה"ר נתגלה הפגם ואדם יודע בנפשו מה עשה. וכן השבטים לאחר המכירה ותפקחנה עיניהם בהרהור תשובה להביט האמת כי הוא צדיק יסוד עולם והבינו חסרונם על ידי המכירה וכמ"ש לעיל באורך. ולכן עתה בשעת הוידוי רמזו בר"ת ששה אלפין

כי כל א נודע צירופו וצורתו י לעילא י לתתא ו באמצע ועולה כ"ו שהוא סוד שם הוי"ה. ואם כן ששה אלפין הם ששה הוי"ת עולה גימטריא יוס"ף כי הוא סוד צדיק יסוד עולם כלול מו' קצוות שפגמו בו, ולזה השלימו דבריהם וגם דמו הנה נדרש, ופירש רש"י וגם דם הזקן. פירוש שרמזו הפגם שמגיע גם לדם הזקן יעקב אבינו ע"ה, כי התוודו שלא בלבד פגמו בששה הוי"ת שהוא סוד צדיק יסוד עולם רק בסוד יעקב שהוא עולה שבעה הוי"ת כנודע והוא דמו של זקן:

והם לא ידעו כי שומע יוסף כי המליץ בינותם. פירש רש"י זה מנשה, ובוודאי הקבלה הוא אמיתית שהיה מנשה המליץ בינותם ורש"י דייק מלשון המקרא שהוא אומר המליץ בה"א הידיעה שמע מינה שהוא מורה על מליץ ידוע ומסתמא הוא מנשה, ואפשר שנרמז לנו בזה דבר גדול, שמסתמא בשעת הוועד יוסף עם אחיו נעשה יחוד גדול וקדוש כנסת ישראל עם דודה שהוא היה המרכבה לבחינת צדיק יסוד עולם וכמ"ש למעלה שעל ידי מכירתם אותו והפרדו מאתם צריך להיות היחוד על ידי המלאכים הרמזים במלת פסי"ם. אבל עתה שבאו אחיו אליו והיה מדבר עמהם עשה היחוד כדרכו שהוא ידע שהם אחיו ככתוב ויכר יוסף את אחיו, רומז במלת ויכ"ר גימטריא רל"ו שיעור קומה ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן עם ד' כוללים שמות היחוד שהשפיע עליהם, ואז נרמז מנשה למליץ, כי מנשה נוטריקון מט"ט נער שר הפנים כי הוא המליץ למעלה בין ישראל לאביהם שבשמים והיה מנשה מרכבה בשמו למליץ בינותם כי הם סוד היחוד:

והנה הקשה הצדיק מוה' אברהם בן מורינו מוהד"ב זצ"ל מה שנאמר מה, א ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, משמע שיוסף נטה את עצמו לאחיו, ואח"כ כתיב מה, טז והקול נשמע כו' כי באו אחי יוסף ומשמע שהיה התעוררות מצד אחיו דיוסף עכ"ל והבן, אמנם נוכל לתרץ, כי בודאי כנסת ישראל מתחזקת להתיחד עם דודה אמנם הכל אחרי הסיוע הבא מן השמים, וענין הבהירות שמשפיע לנו יוצרנו שנתלהב לעבודתו והוא כעין רמז שמרמז חתן לכלה שחפצו בה, ולכן ניחא מ"ש בתחילת הגילוי יוסף אל אחיו שמתעורר איזה רמז מצדיק יסוד עולם אל כנסת ישראל ואח"כ היא מתחזקת ובאה אליו. וז"ש באו אחי יוסף והבן וכמדומה שכן שמעתי פי' ממורי מהד"ב זצ"ל:

והנה יוסף הצדיק חלילה לו לצער את אביו ואת אחיו כל כך זמן רב ובוודאי היה לו להודיע את אביו כי הוא במצרים ונעשה מושל וכמו שהקשו המפרשים, אלא על כרחך לענין זה להחיות רוח יעקב אביהם ולגלות סוד זה כי הוא במצרים, היה צריך יוסף לעשות כמה יחודים גדולים ונפלאים ובפרט אחרי שזכה שבאו אליו אחיו מארץ כנען עשרה ויעמדו לפני יוסף והם היו במדרגת כנסת ישראל ויוסף בסוד צדיק יסוד עולם חפץ לדבר עמהם ולעשות עמהם יחוד נפלא. אמנם לא היה באפשרי לגמור היחוד עד שהביאו אליו את בנימין שמו מרמז ב"ן ימי"ן בסוד שם ב"ן שהיה ברחל כמ"ש סוף פרשת ויצא עי"ש. והוא הכלי לקבלת השפעת היחוד וכדאיתא בזה"ק רחל דיתבא בין תרין צדיקי והבן:

ויעקב אבינו ע"ה הגם שלא הבין הדבר על בוריו שיוסף עודנו חי במצרים והוא המושל, עם כל זאת הרגיש בקדושתו הגדולה ומהמקרות שפגעו את בניו במצרים ושאלת המושל להם והבין כי לא דבר רק הוא אמנם יש כאן סוד נסתר. והתחיל לעשות יחודים כדרך הצדיקים להתדבק בבוראם כדי לעמוד על ידי זה

על מחקר הדבר ותוכן הענין. וזה שאמר לבניו אם כן קחו מזמר"ת הארץ, וכתב האריז"ל שעולה תרפ"ז ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן קס"א קמ"ג קנ"א שמות היחודים. והורידו לאיש מנחה, כי מנחה מרמז על מלכותא קדישא דמנחא בין תרין דרועין דמלכא. ואמר להם שיורידו לאיש מנחה, פירוש שיראו להוריד איש הוא צדיק יסוד עולם למנחה כנ"ל, ורמז מעט צרי ודבש נכאת ולוט בטנים ושקדים, ששה דברים לרמז על הורדת צדיק יסוד עולם הכלול משה קצוות ולעשות יחוד על ידי ואל שדי יתן לכם רחמים, כי השם הזה מורה על היחוד ויתעוררו רחמים בעולם ויגלה מטמון הצפון אשר במצרים וכמ"ש רש"י ז"ל וירא יעקב כי יש שבר במצרים, ועיין במד"ר ב"ר צא שהביט שיש לו סבר במצרים והוא יוסף, וזהו שאמר ושלח לכם את אחיכם אחר, ופירש רש"י נצנצה בו רוח הקודש זה יוסף והיינו כדאמרן שאמר להם שאין הדבר הזה כפשוטו רק צריך לעשות בכאן יחודים גדולים ולעורר רחמים ועל ידי כן יתגלה יוסף איפוא הוא. ולכן כתיב בבוא אחי יוסף עם בנימין למצרים וישבו הבכור כבכורתו וגו', שאז היה יכול לעשות עמהם יחוד גדול וקדוש והשפיע עליהם שפע קדושה וקבל כל אחד לפי ערכו. וישא משאת מאת פניו ותרב משאת בנימין חמש ידות, והוא בסוד חמש פעמים י"ד שעולה שבעים שהוא הכלי לקבלת שפע היחוד, וכמ"ש האר"י ז"ל בפרי עץ חיים שער ק"ש פ"ט בכוננת פסוק שמע ישראל, ובנימין היה מרכבה לזה ענין וכמ"ש לעיל ולכן היתה חלקו חמש ידות:

ואגב אורחא נאמר טעם הגון מה שברוב השנים וכמעט כולם מתכוונים ואתרמי אהדדי פרשת מקץ בשבת חנוכה, כי גם בחנוכה רמזו חז"ל בנוסח בימי מתתיהו מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך חמש פעמים מלת יד להורות כי גם בחנוכה נעשה יחוד גדול וקדוש וצ"ל חמש פעמים יד הכלי לקבל השפעות היחוד כנ"ל. ולכן פרשת מקץ שכתוב חמש ידות עם חנוכה מזדמני אהדדי:

ונחזור לעניננו דכתיב וישתו וישכרו עמו, שעד היום לא שתו יין הן אחיו הן יוסף. ונוכל לומר כי מיום המכירה עד היום הזה לא נעשה היחוד לא זכו לכנס בכרם עליון שהוא עולם התענוג וסוד יין המשומר, לכן לא שתו יין עד היום הזה שנעשה היחוד והרגישו בעצמם תוספות קדושה מכרם עליון והבן:

והנה אף על פי שנעשה היחוד ביניהם, מכל מקום לא נגמר הענין התודע יוסף אל אחיו עד אחר מעשה הגביע. ונוכל לומר כידוע ליודעי חן כי מבשרי אחזה אלוה ואין אשה מתעברת מטיפה ראשונה ופורשין אתר היחוד הראשון. וכמו כן באלף הבדלות אחרי היחוד הקדוש שנעשה ביניהם היה צריך להיות פרישה ביניהם וצעקה וחרדה על דבר הגביע ואחר כך נתגלה היחוד מחדש על ידי הגביע, וסודו כתב האר"י ז"ל גבי"ע גימטריא מיל"ה רומז על היחוד שנית שנעשה בעליל לגלות יוסף לפני אחיו כי הוא המושל בכל ארץ מצרים:

אם כן איפוא זאת עשו וגו', בודאי התנוצץ ביעקב שמא הוא יוסף ולכן צריך ליחוד ולהכין המלכות הנקראת זא"ת. מזמרת לשון זמירות המשוררת לבעלה וע"י זה יוצא הפורת יוסף, וזהו שאמר והורידו לאיש מנחה, להורידו לכלתיה הנוקבא בין דרועין דמלכא ויהיה בצירוף מנחה מ"ה נ"ח. וצוה להביא מנחה

ששה דברים כנזכר בפסוק בסוד ששה קצוות להלבישו ויתקנו הרחם בא"ל שד"י וזהו שאמר ואל שדי יתן לכם רחמים. והאיש גם כן יתוקן באל שדי מלא כמו בשבת במנחה:

ויבא החדרה ויב"ך שמה. אותיות ביכ"ו שם היחוד הנעשה בגלות וירד מיוסף הסברת פנים להשבט וזהו משאת מאת פניו שהכירו שהוא צדיק, ולבנימין בביאה ראשונה נתן לו שם ב"ן שבו חמש ידות לעשותו כלי לעשות יד שענינו מקום. וכן היחוד וישתו וישכרו עמו בסוד שתו ושכרו דודים, והנה ידוע שבשם ב"ן יש ב' כלים, אחד הנעשה מחמשה אותיות די והם ה' ידות וכלי ב' מג' ווי"ן עם שם ב"ן עולה ג"כ ע' כנזכר בכוונת מלת שמע שבק"ש. וזה גביע"י גבי"ע הכסף דדכורא שיש בנוקבא להעלות מ"ן:

הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחותינו השיבנו אליך וגו', ופירש רש"י זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה. ואפשר על פי מ"ש רבינו מהר"ב זצ"ל בתפלת משה שהתפלל במדבר יב, יג אל נא רפא וגו', כי אמר שם הש"י קל וחומר ואביה ירוק ירק קל וחומר לשכינה י"ד יום, לכן התפלל במדת אל שם הרחמים והוא נגד ק"ו כנזכר בכוונת האר"י ז"ל בברייתא דרבי ישמעאל עי"ש. ויש לומר גם כאן מחמת שראו תוקף הדין ויראו לכן פתחו בקל וחומר והמשיך הרחמים מדה א':

[אמר המביא לב"ה נודעתי שמכאן עד סוף הסדרה הוא מבין הרה"מ המחבר זצ"ל ותורת משה היא]:

ויהי מקץ שנתים ימים. נקוד על ויהי זקף גדול על שם הכתוב תהלים קמה, יד זוקף ה' לכל הכפופים, שהשי"ת זוקף את ישראל הכפופים בחורבן על ידי ביטולו מהם כל גזירין בישין אשר הם כופפים אותן לבל יוכלו שאת ח"ו ראשם. אמנם בהבטל מהם כל הגזירות רעות אזי יכולים שאת ראשם ולעמוד בקומה זקופה, ועיקר הבקשה על זה שעל ידי זה נישא גם כן הבורא ב"ה כי בכל צרתם ח"ו כביכול לו צר, וכמו שאמר הכתוב שמואל ב' ז, כג אשר פדה גוי ואלהיו, כי כביכול גם האלהות נפדה עמם. וכאשר הבטיח ליעקב אבינו ע"ה בראשית מו, ד אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, גם לרבות השכינה הקדושה אשר היא בינינו בחורבן גם היא תעלה עמנו:

וזהו פירוש המשנה אבות ו, א שנו חכמים בלשון המשנה, שכל תפלתם ותורתם של הצדיקים הוא בלשון כפל, כי כשמתפללים למטה על איזה איש מישראל עיקר כוונתם שיתוקן למעלה. כי ח"ו אם איזה איש ישראלי בצער אזי נוגע הצער גם למעלה והשכינה הקדושה כביכול מיללת עליו קלני מראשי קלני מזרועי ועל זה עיקר תפלתו. ואגב מתפלל שיושע גם כן האיש השרוי בצער למטה. וזהו שנו חכמים בלשון המשנה מלשון כפול:

וזהו פירוש הכתוב כאן ויהי מקץ. ויהי, לישנא דצערא והטעם עליו זקף גדול. כלומר זקף באם תרצה לזקפן מהצער אזי גדול תראה שהצער ההוא נוגע לגדלות דהיינו להבורא ברוך הוא ועיקר תפלתך

שיתוקן הצער למעלה וממילא יתוקן גם למטה. וזה אומרו שנתים ימים, שתראה להתפלל על זה בבחינת שנתים וכמש"ל עיקר כוונתך שיתוקן למעלה ואגב יתוקן למטה גם כן. ופרעה חולם, פרעה מלשון התגלות שיתגלה עליהם האלהות, חלם, אותיות חמל שיחמול עליהם ויבטל מעליהם כל רע ויגזור עליהם ישועות ונחמות אמן:

או יאמר ויהי מקץ. בהקדים הכתוב תהלים נב, ג חסד אל כל היום, חסד, שבאם ירצה להמשיך חסדים על העולם אזי א"ל כל היום צריך לחבר א"ל לכל היום שימשיך עליהם החסד וכמו שצריכין להמשיך מיום השבת על כל ימי השבוע, וזהו אומרו ויהי בגימטריא א"ל, רצ"ל באם תרצה להמשיך החסד על העולם אזי מקץ תמשיך החסד מקץ דהיינו מהבורא ב"ה רצ"ל מקץ הימין מחי העולמים שנתים ימים ותביא בזה החסד לעילא ולתתא. וזהו שנתים ימים, נקראו החסדים. ופרעה חלם, כנ"ל שהתגלות האלהות יחמול עליהם ויבטל מהם כל רע אדרבה יוסיף עליהם רחמנות ויתן להם כל טוב, ואז והנה עומד על היאור. והנה, לשון שמחה כידוע. היאור, רומז על התורה כמוזכר בספרים. ורצ"ל שיזכו לעמוד על היאור דהיינו על התורה והתפלה בשמחה ובטוב לבב מרוב כל אמן:

או יאמר ויהי מקץ, בביאור פירוש הכתוב הושע ו, ב ימיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו. דהנה איתא ב"ר צא אין הצדיקים נתונים בצרה יותר מג' ימים. וזהו אומרו יחיינו מיומים שהעיקר הבקשה היא על הב' ימים שיחיינו גם באלו הב' ימים ואז ממילא ביום הג' יקימנו ונחיה לפניו. או יחיינו מיומים, דידוע שיש ד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה וצריך האדם להתחזק עצמו לעלות מעלה מעלה ממדרגה למדרגה. וזהו אומרו יחיינו מיומים, דהיינו בב' עולמות עשיה יצירה. ביום השלישי יקימנו, דהיינו גם בעולם הבריאה יקימנו שלא נפול משם ונהיה קיימים שם. אזי ונחיה לפניו באצילות קדשו לפניו ממש. וכזה מרמז לנו הכתוב גם כן כאן, מקץ שנתים כשתהיה בקץ וסוף השני עולמות עשיה יצירה, אזי ופרעה חלם התגלות אלהותו יחמול עליך להעלותך מעלה מעלה גם לשני עולמות העליונים בריאה ואצילות אמן:

ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם. הנה תיבת להם אינו מדוקדק דהוה ליה למכתב אשר חלם עליהם. אמנם יתבאר, דהנה חלם לו והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה בראשית לז, ז, דהנה יוסף מרמז לצדיק יסוד עולם כידוע. ובוודאי החלומות שחלם לו אינם כפשוטן רק מורים על דברים עליונים. מאלמים בתוך השדה, דהיינו בהמלכות חקל תפוחין קדישין שצריך לעבוד בה ולתקן בה כל השבע מדות והצדיק כלול מכולם. והנה אמר שם תסובנה אלומותיכם ותשתחווין לאלומתי, רצ"ל שכל תיקון מדותיכם צריכים למדתי. והם ענו ואמרו לו המלוך תמלוך עלינו, בתמיהה התחשוב בעיניך כי תהיה מלך עלינו ונהיה צריכים לך. אם משול תמשול בנו, זאת יוכל להיות שיהיה לך איזה ממשלה עלינו אבל לא כל כך גדולה כאשר אמרת:

והנה כל החלומות הולכים אחר הפה והם גרמו שימשול עליהם על ידי פתרונם. וזהו אשר חלם להם, כלומר שהם עצמם הפכו החלום שימשול עליהם על ידי פתרונם ולא פתרו כאשר אמרנו למעלה. ועל כן

נתגלגל הדבר ובא יוסף למצרים והוכרחו לבא ולהשתחוות לפניו ובראותו זאת נזכר החלומות אשר חלם לה"ם דייקא כנ"ל. ויאמר אליהם מרגלים אתם, שהבאתם הדברים ברגליות דהיינו בדברים תחתונים שפתרו הוראת החלום על ממשלה. לראות את ערות הארץ, ערוה הוא דבר תחתון שהפכתם הדברים לדברים תחתונים. ויאמרו לא ועבדיך באו לשבור אוכל, אוכל לשון זיווג שמרמז על היחוד. כלומר לא כן כמו שאתה מחשב, רק ועבדיך באו לשבור אוכל לעשות יחוד וזיווג עמך [עד כאן]:

פרשת ויגש

ויגש אליו יהודה. במד"ר ב"ר צג כתיב דבר דבר על אופניו, מה אופן זה מראה פנים מכל משלי כה, יא תפוחי זהב במשכיות כסף צד כך היו דבריו של יהודה נראין לכל צד בשעה שדיבר עם יוסף עכ"ל. רומז כי דברי יהודה עם יוסף יש בם כמה רמזים הן לשלום הן למחלוקת ויש בם סודות נפלאים:

ושמעתי מפה קדוש אדמו"ר הגאון מוהד"ב זצ"ל כי הכתוב הורה לנו דרך תפלה, שצריך הצדיק להתפלל עבור בני ישראל ולהמשיך רפואה לחולים ופקודה לעקריות ולכל איש די מחסורו אשר יחסר לו. אכן כאשר הצדיק מתפלל על איש פרטי לפעמים ח"ו יש קטרוג על אותו פלוני עבור איזה חטא ומעכב תפילת הצדיק מלעשות רושם ומלפעול פעולתו. לכן יש תקנה לזה להתפלל הכל במחשבתו הרצויה למען כבוד ה', כי איתא בגמרא סנהדרין מו. על דמן של רשעים שנשפך, שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי קל וחומר לדמן של צדיקים חלילה. אם כן יש להתפלל בכוונה זאת דהיינו כי כל ההשפעות שאני רוצה להביא לעולם הוא עבור כבודך יתברך שתתנשא ותתעלה ויהיה לך תענוג מההשפעה כי יותר ממה שהעגל רוצה לינק וכו'. והנה בתפלה על דרך זה נסתם פי המקטריגים, כי אפילו שזה האיש אינו ראוי במעשיו לקבל שפע רחמנות אבל בודאי הקב"ה ראוי להשפיע למען יתרומם כבודו ולמען תענוגו בהשפעה. וזה ויגש אליו יהודה, כי יוסף צדיק יסוד עולם רומז לחי העולמים. ויהודה רומז להממליך אותו בהודאה. ויגש אליו ויאמר בי אדני, פירוש כי עיקר כל מחשבתי למען כבודך שתמלוך לבדך ויהיה שמך אדני, לכן ידבר נא עבדך דבר באדני ואל יחר אפך בעבדך, כי אז אין שטן ואין פגע רע כנ"ל ודפח"ח:

[העתק מכתב יד ההמ"מ זצלה"ה]:

ויתן את קולו בבכ"י מה, ב. זה השם מורה כשהמלכות בגלות הולכת השמטות :

וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו וגו', עגלה ערופה באה כי ימצא חלל באדמה דברים כא, א רמז למלכין דמיתו נחלה מבוהלת בראשונה משלי כ, כא מפני שכל אחד אמר אני אתנשא ולכן הם בסוד עיגולים שאין להם מקום חיבור זה בזה ולא פב"פ ומשם ענין הגלות ואח"כ יוסף ששמר הברית ועל ידי כן נתעורר מלך הד"ר להחזיר הכל להבורא יתברך כי הכל מאתו ולהדר פב"פ ולכן אצלו מאלו הפנים לתקן

והם העגלות ששלח פרעה מעורף ושרם ומהדר להו פנים ומתקנם וזו לשאת אותו ואז ותחי רוח יעקב
[ע"כ]. השמטות :

[העתק מכתב יד ההמ"מ זצלה"ה]:

אל תירא מרדה, ר"ת את"ם כמו אז אתם תהלים יט, יד שנותן כח להתחזק כי לגוי גדול ס"ת יל"י להעלות
בו הניצוצות לגוי גדול, ועיין באור החיים:

אעלך גם עלה. הב' עיינין רמז לע' זקנים של חכמה ולע' נפש כתר דאצילות ול"ך הך' הוא ת"ק עם הלמד
הוא ל"ה ול"ה של עלה הוא ע' סנהדרין דבינה דבזה הוא כל תיקון ויוסף הוא מלך הדר ישית ידו על עינין
לתקן אורות עיינין. ועיין בפ"פי הקטן שחברתי על אדם דאצילות:

להורות לפניו גושנה. איתא במד"ר ב"ר צה לתקן לו בית תלמוד דהיינו קודם היחוד. כי גשנה נוטריקון גוף
של נו"ן שערי בינה. ולכן ויאסור לצדיק יסוד עולם מרכבתו של נצח הוד מלכות. ויעל לקראת ישראל
אביו, הוא ישראל סבא ולחברם לגש"ן ועשה שם יחוד והמשיך אותיות וירא ממספר רי"ז של ויעבור אל
רומז לחסד והוא תיקון א' מתיקוני דיקנא ואח"כ י"ו סוד יודי"ן ווי"ן של יחוד תיקוני דיקנא להוריד הטיפה
ליחוד. וזהו סוד וירא אליו. [עד כאן]:

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושנה, רומז דהנה כנסת ישראל כשהיא צריכה לדבק
באלהים חיים ולהשיג דרכיו היא שולחת את הצדיק הנקרא בשם יהודה על שם שמלא פיו ברכות
והודאות כמ"ש בראשית כט, לה הפעם אודה את ה' ותקרא את שמו יהודה. אל יוסף, הוא צדיקו של
עולם נקרא בשם יוסף להתחנן לפניו ולבקש שיורה ה' דרכו הישרה לעמו ישראל, וזה להורות לפניו
גושנה, מלשון גישה איך לגשת לכבודו יתברך:

ויאסור יוסף מרכבתו וגו' וירא אליו. והמפרשים תמהו על וירא אליו עיין דבריהם. והאלשיך הק' כתב
שהכתוב מודיע צדקתו של יוסף שלא ברח מפני אביו כדרך הרשעים מתפחדים ובושים מהצדיק מפני
מעשיהם הרעים כי הכרת פניהם ענתה בם. אבל יוסף הצדיק הוא יוסף אשר היה בתחלה ולכן לא נתירא
מפני יעקב ואדרבה בצדקתו וקדושתו קרב את עצמו אל אביו וז"ש וירא אליו ודפח"ה:

ואפשר לומר עוד, דהנה בזוה"ק פרשת תצוה איתא וז"ל, פרי עץ הדר דא צדיק אמאי איקרי הדר והא
אתר טמירא איהו דלית ליה גלויא וצריכא לאתכסיא תדיר ולית הדר אלא מאן דאתגליא ואיתחזי, אלא
אף על גב דאיהו דרגא טמירא הדורא איהו דכל גופא ולא אשתכח הדורא לגופא אלא ביה וכו' עי"ש.
ופירושו הפשוט כיון דהסריס אין לו זקן נמצא הדיקנא הוא מורה ומוכיח על כח המשפיע הוא הצדיק.

וזהו סוד כי בן זקונים הוא לו בראשית לז, ג פירוש שיוסף נתגלה ביעקב אבינו ע"ה שעל ידו באה אליו אור הדיקנא והבן:

ויש לומר עוד פירוש בזה"ק, דקושיתו הוא על דרך הצדיק כיון דהוא אתר טמירא וצריכא לאיתכסיא. פירוש מי שרוצה להיות עובד ה' באמת ולהיות צדיק חסיד נאמן ראשית חכמה להסתיר את עצמו ולהיות הצנע לכת מה דאפשר אם כן אמאי איקרי הדר כיון דלא מינכר. והתירוץ הוא אף על פי שדרכו בהצנע והסתר הדורא איהו דכל גופא, פירוש שהקב"ה מגלה צדקתו וברחובות תתן קולה והוא מפני תיקון העולם שילמדו מדרכיו ויהיה כולם קדושים. וזהו סוד וירא אליו, שעל ידי שהיה יוסף צדיק ונתקרב לאביו כדברי האלשיך הנ"ל ע"י כן הומשך לאביו אור הדיקנא. וזה רומז במלת א'ל'י'ו' א"ל הוא תקונא קדמאה, ואחר כך בא האור דרך יודי"ן ווי"ן כנזכר ביחוד דדיקנא והבן:

ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך וגו'. ואמרו רז"ל שלא נשק יעקב ליוסף שהיה קורא קריאת שמע עי"ש, פירוש כי כאשר נתגלה יוסף לפני יעקב וגרמו היחוד הגדול שנעשה בהתחברות שני צדיקים גדולים כמותם וזה היה ענין הקריאת שמע ויעקב אבינו ע"ה נדבק למעלה. ולכן אמר אח"כ אמותה הפעם כמו בסוד נפילת אפים שאחר היחוד כמו אחרי יחוד קריאת שמע ושמונה עשרה כנודע והבן:

במדרש שיר השירים שהש"ר א שחורה אני ונאווה וגו' כאהלי קדר כיריעות שלמה שה"ש א, ה, מה אהלי קדר אף על פי שנראים מבחוץ כעורים ושחורים ומבפנים אבנים טובות ומרגליות. כך תלמידי חכמים אף על פי שנראים כעורים ושחורים בעולם הזה אבל בפנים יש בהם תורה מקרא משנה כו'. אי מה אהלי קדר אין צריכין תכבוסת כו' יכול אף ישראל כך, תלמוד לומר כיריעות שלמה, מה יריעות שלמה מתלכלכת ותוזזרת ומתכבסת אף ישראל אף על פי שמתלכלכין בעונות כל ימות השנה יום הכיפורים בא ומכפר עליהם כו'. אי מה אהלי קדר מטולטלין ממקום למקום יכול אף ישראל כן, תלמוד לומר כיריעות שלמה כיריעותיו של מי שהשלום שלו כו' שמשעה שמתחן עוד לא זזו ממקומן כו'. רבי יודן אמר כיוסף מה יוסף נמכר לאהלי קדר שנאמר בראשית לז, כח וימכרו את יוסף לישמעאלים וחזר וקנה את קוניו שנאמר שם מז, כ ויקן יוסף את כל אדמת מצרים, כך ישראל יהיו עכ"ל:

דהנה גם הצדיקים ההולכים ומתקרבים בקדושתם תמיד לפני השי"ת, מכל מקום לכל יש עת וזמן תחת השמים שיוורדים באפס מה מקדושתם כגון בימי טבת ושבת או בימי תמוז ואב שהם בעצמם ימי ירידה שבהם נחרב הבית בראשונה ושניה והובקעה העיר וכל הצרות עד כי חדל לספור כדאיתא בזה"ק דחולקא דיעקב בניסן אייר סיון וחולקא דעשו בתלת ירחין טבת תמוז אב אבל איתאביד דהא לאו כוליה דיליה אלא עד חמשה עשר, ובמקום אחר נמצא בזה"ק טבת שבת תמוז. ויש לומר בקיצור דלא סתרי אהדדי מאמרים אלו שהם יחד שלש חדשים טבת ותמוז כולם וחצי שבת עד חמשה עשר, כי שבת מחמשה עשר שבו ראש השנה לאילנות מתרומם קרן הקדושה ואב גם כן עד חמשה עשר, כי לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב נמצא נשאר חולקא דיליה טבת תמוז חצי שבת חצי אב:

וזה נרמז בפסוק בראשית לח, כד ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר, דהיינו שלשון כמשלש שעל ידי צירוף שבט ואב נעשה שלש חדשים. ויגד ליהודה, הוא הצדיק שנקרא יהודה על שם כי ימלא פיו בברכה והודאה תמיד להשי"ת וממליכו. אבל בשלש חדשים אלו ויגד זנתה תמר כלתך, פירוש הכלה העליונה היא המלכות יורדת אז בעולם התמורה והחסרון ונקרא מלשון זנות והשטה וממילא שמתבלבל הצדיק מעבודתו, ואף על פי שהצדיק מתבלבל קצת עכ"ז יקום והתהלך על משענתו וצריך לחזק את עצמו כלב הארי ולא יפול ח"ו רק בירידה שהוא צורך עליה ומקצץ ענפי החשכות ואורח צדיקים כאור נוגה. ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף, כלומר הצדיק מתגבר בקדושתו כאש בוערת ושורף המחשבה המבלבלת אותו למשל כדרכי המלכים הגבורים שאינם נלחמים במדינתם שלא להחריב ארצם על ידי המלחמה רק הם יוצאים לקראת אויביהם למקום מדינתם ושם נלחמים בזרוע וזה סימן הגבורה וחיזוק הלב:

וכמו כן צריך להיות מי שעובד ה' בתכלית, לא נפלאות המלחמה לעשותה בשבתות וי"ט שאז בהירות הקדושה מצויה רק דוקא בימים הנמוכים ושפלים בשנה להתגבר וללחום נגד כל מחשבות און ועל ידי כן מוציא הניצוצין קדישין האסורים בקליפה שמהם נעשה המחשבות, וזהו הוציאוה ותשרף, לאחר הוצאת הניצוצין קדישין ותשרף המחשבה בסוד וכל הרשעה כלה וכו', ולזה כינה המד"ר לתלמידי חכמים בשם אהלי קדר שהם כעורים מבחוץ, כלומר בימים הללו הנ"ל דמיון התלמידי חכמים שהם כעורים ואין ניכר בהם הבהירות כל כך, אבל מבפנים אבנים טובות ומרגליות והפנימית בהם כאש בוערת באהבה ויראה. ואף על פי שמתלכלכים דהיינו שבא להם איזה בלבול מחשבה לא טובה מדברים בטלים וכיוצא בהם מיד הם מתכבסין על ידי תשובתם שנזכרין מיד ומתחרטין ומתמלאין תשובה כעל עבירה חמורה להיות חדשים לבקרים. וזהו שאמרו בא יום הכיפורים ומכפר עליהם שיום הכיפורים הוא סוד עולם התשובה:

ואמר שם יכול שהם מטולטלין ממקום למקום כאהלי קדר, פירוש כמו האוהל המטולטל בשעת טלטולו הוא מתקפל ומונח בקופסא ובבואם אל המקום אשר יחנו מתפשטין, ויכול אף התלמידי חכמים כן פירוש שבשעת בלבול המחשבה הם נופלים ממדרגתם ואח"כ בשעת ההרהור תשובה הם קמים מנפילתם, תלמוד לומר כיריעות שלמה וכו', דהיינו שהם בשלימות תמיד עם המלך שהשלום שלו ומשעה שמתחן עוד לא זזו ממקומן, פירוש כי גם נפילתם הוא בקדושה ובטהרה וחלילה לצדיק ליפול כלל רק באפס מה בא לו איזה מחשבה של עצלות בדברי תורה ועבודה ודוגמתו ולא יותר ומיד הוא מבטלה בהרהור תשובה לא נודע מקומה איה והרי היא כאילו לא היה לכן לא נקרא נפילה בשום פעם. והלואי שיזכו פשוטי בני אדם בגדלות המוחין שלהם להיות כמו הצדיק בשעת בלבול המחשבה. כי חלילה לו להוציא איזה מחשבה לא טובה מהכח אל הפועל ולא יבלה זמן בה אדרבה ממהר לבטלה כי הם וכל אשר להם קדושים וטהורים, והוסיף ר' יודן כיוסף וכו' פירוש כי עיקר הענין נתיסד להתחזק ולשבור מטה הרשע ולהעלות ניצוצין קדישין. והצדיקים על ידי ירידתם קצת ותשובתם בחרטה מיד על חטא קל מחשבתם הסרה מדביקות פועלים גם כן שעל ידי התעוררותם עולם התשובה מתעוררים כמה רשעים וחטאים לשוב אל ה' עמהם והם מנשאים עמם באותה שעה כמה בני אדם שיזכו לתשובה על חטאתם, וזה שאמר שהם

נעשו שובים לשוביהם כי היצה"ר ביקש להפילם ועל ידי תשובתם הם מפילים אותו אפילו אצל אחרים
יזכרו וישבו אל ה' כל אפסי ארץ:

בהפטרה ויהי דבר ה' אלי לאמר יחזקאל לז, טו. דאיתא בזוה"ק בפסוק שה"ש ה, ח השבעתי אתכם בנות
ירושלים, פירושו שמלכות שמים משבעת לנשמת הצדיקים קודם ירידתם מעולם העליון והם נקראים
בנות ירושלים, כי ירושלים מרמז יראים ושלמים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני,
פירוש שלא ישכחו מלהתפלל ולזעוק אל המלך מלכו של עולם שירחם על מדת מלכותו שיהיה למלך
על כל הארץ וכמ"ש ישעיה סב, ו המזכירים את ה' אל דמי לכם ואל תתנו דמי לו וגו'. והגם שאין שכחה
לפני כסא כבודו זאת היתה רצונו שהצדיק למטה יתעוררו להזכירו ולהמליכו. וכן ראוי כל אדם בפרט
בחצי הלילה ובלילות הארוכים בימות החורף לעמוד משנתו להתאבל על חורבן ירושלים ולדאוג על כבוד
שמים מתי יתגלה בארץ. אמנם ראשית דבר צריך להתחרט בתשובה מקודם על מעשיו ולקבל על עצמו
להתנהג בדרך ישרה שאם לא כן נאמר למעלה על האיש הזה קשוט עצמך תחלה והמלך קונן בנפשך.
אלא צריך להיות מוכשר במעשיו ואח"כ להתפלל על כבוד מלכות שמים. וידוע כי מדת מלכות נקראת
בשם דיבור כי אין המלך ניכר רק על ידי דיבורו שגוזר ועבדיו מקיימים:

והנה בזמן החורבן הגם שהכל מעשה ידיו של היוצר, מכל מקום כיון שאין ניכר מלכותו נקרא רק מושל,
וזהו שנאמר תהלים כב, כט כי לה' המלוכה, כי בוודאי הוא המלך ומכל מקום נקרא מושל בגוים לעת
עתה כעין ממשלה אבל לא מלך בשלימות. וזהו שאמר הנביא ויהי דבר ה' אלי לאמור, כלומר שהתעורר
בי דבר ה' היא מדת מלכות. לאמור, להתחנן ולבקש עליה מתי תתרום. וסידר אח"כ אופן התנשאות
המלכות על ידי עץ אחד לשון עצה. וכתוב עליו יהודה, דהיינו למלאות האדם פיו בברכות והודאות להש"י
ובפרט בזמן תפלה. ועץ אחד אפרים בן יוסף, רומז כי בוודאי אי אפשר להתפלל למי שאינו שומר הברית
כראוי לכן צריך לתקן הברית אז זוכה ליחוד כנסת ישראל עם דודה על ידי הודאות פיו בשירות ותשבחות
וחלילה מי שפוגם הברית הוא מכסה חרפת ערלה על אות הברית קודש וצריך לתקן. וזהו שאמר אפרים
בן יוסף, שהוא הבחינה הקדושה כאשר כתבנו סוף דרוש חנוכה. וז"ש עץ יהודה ועץ אפרים, מורה תיקון
שני בריתות ברית הלשון וברית המעור. והיה לאחדים בידך, פירוש שעל ידי כן תזכה ליחוד הגדול
והקדוש:

עוד בהפטרה ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ לז, כב. דאיתא במדרש ב"ר ג ויקרא אלהים לאור יום
בראשית א, ה זה מעשה יעקב ולחשך קרא לילה זה מעשה עשו עי"ש. רמז הענין, דהנה יש דרכים רבים
לעבודת השי"ת. האחד, יש דרך ישר לפני איש כפשוטו לעסוק בתורה ועבודה כל היום ושאר מצות
ולסגף עצמו להיות פרוש מכל הנאות וחמדות. ויש עוד איזה דרך אל הבאים להתקדש, דהיינו אפילו
באכילה ושתייה להתקדש בם כמ"ש בשו"ע או"ח סימן רל"א עי"ש ובכוונת האר"י ושאר ספרי יראים.
ובוודאי מי שיוכל להתקדש אפילו בדברים גשמיים ובתאות ולהיות שלחנו כמו מזבח קדושתו יותר גדולה
ונפלאה. כי בוודאי כל זמן עסק האדם בתורה או בתפלה אין כח היצר גדול כל כך לפתות אותו ולהסירו
מדרך טובה לדרך רעה כי שומר מצוה לא ידע דבר רע. אבל כשאדם נופל ממדרגתו ותאב לאכול והוא
משבר תאוותו שלא לאכול ולשתות כבהמה רק אוכל לשובע נפשו כדי שיוכל לעבוד השי"ת בכחו

ושיהיה לו לב רחב ופקח בתורתו וכיוצא בהן כוונות אחרות גבוהות מאוד אז תגדל כח עבודתו ופועל נחת רוח להשי"ת אלף פעמים ככה:

וזה אמר המדרש ויקרא אלהים לאור יום זה מעשה יעקב איש תם יושב אוהלים. כי עיקר העבודה והתחלתה על ידי מעשה יעקב בדרך פשוט בתורה ובתפלה ובפרישות, וזה הדרך נראה טוב מבחוץ כמו מבפנים, וזה נקרא אור יום שהוא דרך אור וכל העולם רואים את הדרך כי הוא קודש. ולחשך קרא לילה זה מעשה עשו, פירוש שיש עוד איזה דרך לעבודת ה' להתקדש באכילה ושתיה ודברים בטלים כמו שהיה אוכל התנא בישראל דתורא ושותה יין לפקח דעתו לעבודת השי"ת, כמו שאמרו בגנורא שבת ל ע"ב בענין מילתא דבדיחותא ובדחי רבנן וכיוצא בהן הרבה וללקט שושנים ניצוצין קדישין מכל הבלי עולם. מצינו שגם הצדיק עוסק לפעמים בדברים בטלים ומחשבתו קשורה תחת כסא כבודו יתברך והלבוש מבחוץ נראה כמו מעשה עשו כי גם עשו אוכל ושותה ומדבר דברים בטלים, אבל ההבדלה הוא בכוונה ומחשבות פנימיות, ונק' לילה וחשך שאינו מאיר מבחוץ ולא ידע ולא יבין בו שום אדם הרואה אותו אבל הטוב גנוז בגוויה כי גם זה בלתי לה' לבדו. ואמר הכתוב בראשית א, ה ייחי ערב ויחי בוקר יום אחד, יהיה הצדיק איך שיהיה יום אחד, כלומר ששניהם כאחד טובים:

וזהו שאמר הנביא ומלך אחד וגו' ולא יחצו עוד וכו', כי עתה בזמן החורבן מחלוקת בין החכמים זה אומר לה' אני בתורה ועבודה כפשוט כנ"ל וזה בשם ישראל יכונה ורצונו לעבוד ה' בדברים חיצונים. אבל לעתיד לבא יתגלה הפנימיות והאמת אז יראו עין בעין כי הכל טוב קודש לה'. וזהו מלך אחד יהיה לכולם ולא יחצו עוד לשתי ממלכות, כלומר שלא יאמר כי זה ממליך בדרך אחד וזה בדרך אחד כי הכל חד, אלו ואלו דברי אלהים חיים הוא וכוונתם להשי"י, ובלבד שיכוין לבו לשמים והיו לגוי אחד בארץ אמן:

פרשת ויחי

[העתק מכתב יד הרה"מ זצ"ל בעצמו].

ענין שני חיי יעקב, עיקרן שבע שנים שי"ב ולכן בגימטריא הויות וארבעים הוא חיותו מחב"ד והדעת כלול חו"ג הרי ד' פעמים עשר הם ארבעים, וכן ז' וארבעים הם מ"ז הוא החיים הבאים מחיבור הויה אהיה ומאת שנה הוא הרצון. והפסוק כסדר:

אפרים ומנשה כראובן ושמעון, אפרים כראובן בחסד ומנשה אותיות שמעון והעי"ן מתחלף בה' ולכן לקח יוסף אפרים בימינו, ומכל מקום יהיה מנשה מזומן לברכה. לפי מ"ש מ"ו בספרו כי מנשה הלך בצדקו הכל להבורא ואם כן שם מנשה ששכח בזה העולם אלא דיבק בכל מחשבתו להבורא והיה בבחינת אור חוזר כמ"ש שהוא כח גבורות החוזרת לשורשם, וזה היה בכור שעיקר שיצא בריאה היה אור חוזר שאם לא

כן בכח בלי סוף אי אפשר לבוראה. וזה שאמר גם הוא יגדל אולם אחיו הקטן, כי הצדיק שרוצה להשפיע צריך בכל פעם להשגיח על העולם וצריך להתקטן והוא יגדל ממנו כי בתחילת הבריאה גם כן אהבה דוחקת הבשר ויעקב שכל ידיו. ואמר מ"ו לוי יצחק להיות בכל מקום לא יהיה מכה עד שיברא רפואה תחלה. ואפשר עשה לתיקון ליהושע כאמור יה יהושיעך ואפשר עד ביאת משיח בן אפרים שלא ימות ויהא הגאולה ברחמים ועיין בתיקון ס"ט, ועיין בר"מ ר"פ ויצא ושם במאמר פתח ר"ש דאמר בהאי גם שהוא אבא יו"ד לאשלמא רמ"ה לגבי משיח בן יוסף שלא ימות עי"ש. כי יוסף משך חיים מאבא ולכן נקרא משכיל ומשם מושך חיים לדוד וכאב יסד ברתא:

אז חללת. תיבת אז מיותר. הנה הזוהר כתב שהבכורה הגיעה לבניה של רחל שמחשבה ראשונה היה לה אלא שכתב דה"א' ה', א ובחללו ניטלה הבכורה, והיינו שבאמת לאה היתה בעולם עליון שלא היה יכול יעקב להזדווג לה כמ"ש בראשית כט, יז ועיני לאה רכות שהיא ארוכה והיה צריך להיות היחוד על ידי רחל והיה זה כזיווג אחור בפנים שהוא לא היה פונה לה עד שראובן מצא דודאים והעלה לה חן אז אמרה אלי תבא, ולכן זכה יששכר לוירא מנוחה להסתכל בפנים של תורה. והנה לא היה מקום לראובן לומר רחל היתה צרה לאמי אדרבה על ידי רחל נזדווגה ובדיבורו העלה המקטרג לומר שהיה יכול להזדווג והוא כבן תמורה, וז"ש אז חללת למפרע על תחלת בניניך והבן:

ובענין איך יצא לוי ממנין השבטים. הוא כשנלקח הבכורה מראובן וגם הכהונה אז נתחלק לוי שהיה ממוצע כגוף בין מסד לגבורה ונתחלק כהונה לצד אחד ממילא נשאר לשאר לויים רק צד שמאל ולכן כהן לוי ישראל. ובאמת שורש לוי נשאר למעלה לצד ממוצע והוא כשורש. אבל אח"כ הענפים נתחלקו לשנים לכהנים ולויים ובכל מקום כמו שיוסף אינו נמנה שהוא משך הגוף לוי לא נמנה שהוא הגוף עצמו ובמקום שיוסף נמנה גם לוי נמנה:

כבס ביין לבושו. במד"ר ב"ר צח שמחוור להם התורה. ובדם ענבים סותה שמחוור להם טעיותהון. כי כתיב אינה ג, ו במחשכים הושיבני זו תלמוד בבלי סנהדרין כד. ועל זה ספדי גדול הוא בשש"ך, הם הש"ך דינים שמחוורין בפילפול התלמוד בבלי ונעשים מהם הכתר בתכשיטי הלכה. ושם לו ברקת זו טבריא, זה הקו"ף של רק"ת נתחלף בך' של שש"ך שגם הוא גימטריא כתר. אלא רקת הוא מה שעולם עליון מכתר לעולם התחתון. וששך הוא העולם התחתון שנכתר מעולם העליון. ואמר שבעת המשיח יתגלה הסוד שבתלמוד בבלי שהכל מיוסד בגנזי אורייתא בזה יחוור להם ביין שהוא הסוד. ואמר שהגם שאדם יאמר שמא אני טועה בפילפולי ואמר שהקב"ה יחוור הטעות שהוא כעין תכשיטי כלה כאמור בזוהר שיר השירים והכל מכוונים ליפות הכלה לכן כולם דברי אלהים חיים. ודרשו שבת קכ. אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בה ואז יתרון אור מן החושך:

לישועתך קיייתי ה'. במד"ר ב"ר צח הכל בקיווי יסורין קדושת השם זכות אבות תאוות עוה"ב הדא הוא דכתיב ישעיה כו, ח אף אורח משפטיך ה' קיונוך לשמך ולזכרך תאות נפש. אלו הם ד' מדריגות של העולמות שהיו בתחלה בעולם התוהו הם יסורים בבית הסוהר. וכשאדם בא לזה העולם יש לו יסורים,

ועליה ראשונה הוא בקידוש השם שהוא מלכות, ואח"כ לזכות אבות, ואח"כ לתאוות עולם הבא, שהעליה עד הבינה. ואמר גם חנינה בקיווי שאפילו שהעולמות של חנינה הם בקו מדה במדה וכן הסליחה כי למי נושא עון למי שעובר על פשע, ואדם חונן דלים ומעורר מדת החנינה והסליחה במדה. וז"ש הקב"ה למי שאין לו היינו שעובד באי"ן, והן הבני עליה דעיילי בלא בר בלי גבול. ומכל מקום כל ישראל בכלל זה וכל רשעי ארץ, והגם שבדעתם שוב לא יהא להם עוה"ב מגודל רשעתם ועכ"ז עושים איזה צדק ומצות היא ללא תשלום שכר וראוים בודאי לחנינה. ומכל שכן הצדיקים שמגודל צדקתם אינם בטוחים כלל בשכר כמאמר דוד, ואם כן הם עובדים להש"י בחנם ולא נוציא מזה אלא איזה בינונים וסכלים וכל ישראל ראוים לחנינה עד כאן :

ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו. במד"ר ב"ר צז ר' ברכיה ואמרי לה בשם ר' יוחנן וריש לקיש ר' יוחנן אמר לרועה שהוא עומד ומביט בצאנו. ריש לקיש אמר לנשיא מהלך והזקנים לפניו. על דעתיה דר' יוחנן אנו צריכין לכבודו. על דעתיה דריש לקיש הוא צריך לכבודנו. עי"ש פירוש בפירוש מ"כ. ונראה לומר על פי מ"ש כבר במקום אחר דשני דרכים לעובדי ה', האחד, הוא מתהלך לפני ה' וצריך סעד לתומכו ולשמרו מכל עצת יצה"ר, והוא למשל כמו התינוק הולך לפני אמו ואמו משגחת עליו שלא יפול ולא ימעדו קרסוליו. ויש עוד דרך יותר חזק כשמתישן בצדקו ומתגבר ללכת אחרי ה' עד שאינו צריך שומר, והוא כמו התינוק שמתגדל והולך אחרי אמו ואינו צריך להשגחתה ולשמירתה. וזה שמצינו אפילו באברהם אבינו ע"ה קודם שנימול אמר לו הקב"ה בראשית יז, א התהלך לפני, כי עדיין לא קיבל את התורה רק ששמר מעצמו כל התורה לכן עדיין צריך שמירת הבורא ב"ה והוצרך להתהלך לפניו, מה שאין כן בני ישראל אחרי קבלתם התורה מן השמים כתיב דברים יג, ה אחרי ה' אלהיכם תלכו, שיתחזקו בדרך הטוב עד שיהיו נשמרים מאליהם וילכו כתינוק המתהלך אחרי אמו. וזה פלוגתת ר' יוחנן וריש לקיש, ר' יוחנן אמר לרועה שהוא מביט בצאנו והוא משגיח עליהם לשמרם. וריש לקיש אמר לנשיא מהלך והזקנים לפניו, היינו שהם אין צריכים לו:

ואפשר עוד לומר כי כל אחד לשיטתו אזיל, ר' יוחנן שהוא מתהלך בצדקו וקדושתו מיום הולדו ולא נטה ללכת ימין ושמאל לכן דרכו צריך שימור כל ימיו שלא ילכד בעצת יצרו, כי לא ידע את מהמוריו ועצתו אשר יקוש בהם בני אדם לכן צריך לשמירת הבורא ב"ה וזה שדרש כעין דרכו. מה שאין כן ריש לקיש שהיה רחוק ונתקרב לקדושה על ידי גיסו ר' יוחנן כמבואר במסכת בבא מציעא פרק הפועלים פד. , ובוודאי בעל תשובה כמוהו נשמר מעצמו כי הוא צריך לעבוד ביתר שאת ולשמור נפשו מפחת יצרו אשר כבר יודע כי נלכדו רגליו לכן שומר את נפשו ואינו צריך לשמירה מלמעלה, ולפי דרכו דרש המקרא:

לישועתך קויתי ה'. אחר העיון בפרשת מקץ ופרשת ויגש ופרשת ויחי עד הפסוק הזה ולא מצינו שם הוי"ה נכתב במ פירושו, ותמיה נשגבה בעיני מדוע נפלא הדבר הזה מכל ספרי המקובלים שלא להביא איזה רמז שיש בזה. הגם שהיו סופרים ומונין כל אותיות התורה עד שעל פרשה אחת סדר תצוה שלא נזכר בכל הפרשה שם משה רבינו ע"ה אדון הנביאים. ונזכר הפלא בספר הזוה"ק ובס"ק, ואמרו שם כי הצדיק בדיבורו עושה רושם ומצינו בתורה דברי משה רבינו ע"ה שגזר על עצמו שמות לב, לב ואם אין מחני נא מספרך וגו', ונתקיים קצתו על כל פנים להפקד שמו מפרשה אחת עיין בדבריהם. ולדעתי יש גם

כן איזה רמז לזה מה שברוב השנים מהקביעות חל ז' באדר שהוא יום הסתלקותו של אדון הנביאים בשבוע שקורין סדר תצוה דוק ותשכח. ואידי דשייכי אהדדי מיתרמי אהדדי:

ונחזור לעניינינו להתמיה מה שנעלם ח"ו מאבותינו רחבי לב הדבר הזה. כי בב' פרשיות מקץ ויגש ופרשת ויחי עד הפסוק הזה נפקד מקום שם הקודש הנכתב הוי"ה. ואפשר לתת טעם ואיזה רמז, כי בפרשת מקץ על ידי החלומות פרעה ופתרונו של שני הרעב נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. ובפרשת ויגש הוא תחילת הירידה שירד יעקב אבינו ע"ה ובניו כמו שכתוב מו, ד אנכי ארד עמך מצרימה עיין בזוה"ק. לכן נעלם שם הוי"ה המורה על הרחמים וחסדים גדולים עד הפסוק הזה לישועתך קויתי ה' שמורה על הגאולה העתידה שניבא יעקב אבינו ע"ה כמו שפירשו המפורשים שם. לכן נתגלה שם הוי"ה המרחם עלינו הפודנו והגואלנו במהרה אמן:

בן פורת יוסף וגו' בנות צעדה עלי שור וימררוהו ורבו וישטמהו בעלי חצים ותשב באיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו וגו'. רש"י ז"ל פירש שכל בנות העיר יצאו על החומה ועל הגגות להסתכל ביופיו וכל אחת השליכה אבני שוהם ומרגליות לו למתנה ואף על פי כן הוא לא היה מסתכל בהם ולא נשא לשוא נפשו ואל הגילולים לא נשא עיניו עי"ש. הנה בנות אלה בודאי היתה רוח זמה בקרבם ומחשבות רעות כמעשה ארץ מצרים. וקבלנו מהצדיק הגאון רא"ק זצ"ל בפירוש הפסוק תהלים לז, טז טוב מעט לצדיק, שהטוב הוא מעט אצלו על ידי וכו' שמתרבים אז חלילה גובר כח הטומאה כל כך עד שבאפס מה מתמעט טובו וצדקתו, וזה טוב מעט לצדיק וגו'. אם כן מסתמא מטומאת הבנות בודאי בא איזה הרגש וביבלול במחשבתו הקדושה. אמנם הרשעים באחת יפולו כיון שבא להם איזה מחשבה רעה ועצת יצה"ר יש לה התפשטות באיבריהם וגידיהם וזריזים לעשותה. מה שאין כן הצדיק לא ינוח עליו שבט הרשע, כי הצדיק מושל ברוחו וכובש יצרו ואפילו כשמתבלבל קצת מיד הוא מתנחם ומתחרט ושב אל ה' ומתהפך במחשבתו לטובה:

וזה יוסף הצדיק בעברו במצרים ויצאו כל בנות אנשי העיר לקראתו במחשבתם מחשבת און. וימררוהו ורבו, דהיינו שהמרו את רוחו על ידי מחשבותם הרעים. וישטמהו בעלי חצים, כי נקרא המשפיע בלשון יורה כחץ בגמרא חגיגה טו. , והבנות נקראים בעלי חצים כי הם הבעלים ונושאי החצים הנ"ל הם המחשבות. ואמר הכתוב שבחו ותשב באיתן קשתו, כי אית"ן מורה על המחשבה כידוע מאותיות אית"ן מהמדקדקים שמורה על העתיד לבא כמו א'תן י'תן ת'תן נ'תן והוא המחשבה שפוקד על דבר שלא בא לעולם רק שיהיה אח"כ. וזה ותשב באיתן קשתו שהיה נכלל רק במחשבתו ולא היה לה שום התפשטות ח"ו אפילו בציור רק באפס מה עד שהעלה המחשבה ונתהפכה בקרבו לשוב אל ה'. ויפוזו זרועי ידיו, שהיה מעלה אותם לעולם הנקרא פ"ז:

נשלם ספר בראשית בעזר ברא כל ביומי שית:

פרשת שמות

ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך, ופרש"י רשע שכמותך. ביאור הענין, דהנה איתא בגמרא נדרים סד ע"ב כל היכא דכתיב נצים נצבים אינם אלא דתן ואבירים, וילפינן מהא דכתיב בפרשת קרח במדבר טז, כז ודתן ואבירים יצאו נצבים. והנה האר"י ז"ל כתב כי דתן ואבירים היו בקליפה דוגמת משה ואהרן בקדושה עי"ש. ואפשר שזה דכתיב בפרשה זו נצבים לקראתם פירוש לעומתם ממש. וזה ידוע כי משה ואהרן בקדושה שקולים היו כדכתיב הוא משה ואהרן הוא אהרן ומשה, וממילא שדתן ואבירים היו שקולים ברשעתם לעומתם. וזה כוונת רש"י שפירש רעך רשע שכמותך שמשה רבינו ע"ה הבין כל זאת ברוח הקודש, ואמר לו למה תכה רעך, וכוונתו היה לענוש אותו בזה השם תכ"ה כידוע משער היחודים בפסוק תהלים צא, ח רק בעיניך תבי"ט עי"ש. ואלו הרשעים דתן ואבירים הבינו זאת, והשיב לו הלהרגני אתה אומר, פירוש אני מבין שאמרתך הוא להרגני בלשונך שאמרת שם תכ"ה, ורצה להגביר את עצמו נגד משה רבינו ע"ה בשם היוצא מס"ת מ"י שמ"ך לאי"ש כמבואר בהאר"י ז"ל כידוע לעומדים בסוד שם מ"ב שאין מגלין אלא לצנועים:

[הועתק מכת"י ההמ"ח זצ"ל בעצמו]:

ומשה היה רועה. כי הוא הבל שהיה רועה ראשון, ועוד היה כמה דאמרת שאמר והיה העולם כי זה השם השיג משה וזה הוא ברצון עליון הנתגלה באנכי ה' אלהיך. ולכן אמר לו כי אהיה עמך, כי בהתחברות א' דאנכי בהיה הוא שם אהי"ה ומשם הם התר"ך עמודים אור שמהם תר"ך אותיות דיו"ד דברות. ואמר וזה לך האות, כי יש לאדם אות כל חד לפום מדרגתו האיך יוכל לעמוד בפני הבורא ומשה שכל ימיו עמד בפני הבורא פנים בפנים נקרא זה משה האיש שמות לב, א לך האות וממנו ימשך את אלהים תעבדון על ההר הזה, כי כולם ידעו פנים בפנים:

במדרש כאן שמו"ר ב יודיע דרכיו למשה תהלים קג, ז כשאמר שמות לג, יג הודיעני את דרכיך. כי כל אדם יש בו שורש אחד הגם שכלול מכל התרי"ג מכל מקום א' בו שורש. ומשה כל ימיו דאג על כנסת ישראל ובניה וביקש הודעת דרכים היאך לרצות הבורא על עמו וכן כאן שהיה הולך אחר המדבר בעיונתו עד הר האלהים חורבה שהם בחורבן ואמר לבני ישראל עלילותיו מדות בשר ודם מעוותות שנאמר דברים כב, יד ושם לה עלילות דברים, כי האדם בשינ' לא נותן לה עלילות דברים שמתוכה יבוא לריב ולשנאה. והקב"ה אמר שמות לג, יט וחנותי אשר אחון, פירוש כשהקב"ה רוצה ליתן לאחד מתנת חנם מזכהו שהוא יעשה מתנת חנם כדי שאח"כ ימדוד לו מדה במדה לחנותו. לכן לעולם האדם יבקש מהשם לו מדת חנינה וגמילות חסדים שמתוכו יבא לו מהש"י החנינה:

דבר אחר יודיע דרכיו למשה שגילה לו הקץ. סמך על פסוק שבא עד הר אלהים חורבה, כתב בתמונה שכאן מרומז הקץ. ועיקר רמיזתו כי הוא עולם החורבן והקץ הוא כשיעלה ממנו כל הניצוץ. וז"ש ותלוי בתשובה להעלותם, ואמר במדרש שמו"ר ב ה' שמות היה לו, הר אלהים, נמשך החסד ביחוד האלהים

הרועה אותי שגימטריא צדי"ק. והר בשן, המושך מנ' שערי בינה. והר הגבנונים, הוא הממוצע, והר חורב, שממנו לקחו כח הניצחון למשול בחרב לדין דיני נפשות ובוא"ז ממתיק החרב ונעשה חורב העולה רי"ז לע"ב שמות חסדים וכשיוצא הוא"ז אז על אדם וגומר. והר סיני, בהוד כי הודאה מכלל דפליגי, היינו שיצה"ר בישראל יותר ובתלמידי חכמים ביותר ואפילו הכי מודים. והשם כידוע בכל דברינו לכן משם יורד סיני כו' שאין להם יצה"ר כזה ואפילו הכי אין עובדים לה':

ושמעו לקולך. ואמר משה והן לא יאמינו לי כי יצאו בזכות האמונה, והנה כל זכות הוא במה שיש בו בחירה ורצון, ואם כן היה קשה למשה שאם הקב"ה אומר ושמעו בדרך חיוב אם כן אין כאן בחירה ואמונה וזכות אלא שוהן שהוא אחת המלוכה היא שיהא אפשר להיות שלא יאמינו, ובאמת אינו כן כמ"ש על מה שאיתא נח מקטני אמנה היה, וקשה הלא באמת ירדו בתחלה גשמים שאם יחזרו בתשובה יהיו גשמי ברכה אלא שזה הוא בהנהגה חיצונית וקטנות ויש הנהגה פנימית שבה הקב"ה צופה ומביט עד סוף כל הדורות ואין מכריח לשום דבר ועליו נאמר ישעיה נה, ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם. ואלו הישראל שהם בגדלות אמונה משיגים עד סוף כל הדורות, אלא שנח מקטני אמנה היה באמת כמ"ש בראשית ז, יב ויהי הגשם שהוא בהנהגה גשמית:

ובאמת שהש"י אמר ושמעו לקולך היה בהנהגה גדלות שמביט לסוף הדורות באין מכריח, אלא שכל הנסיונות הבאים לעולם הוא בקטנות אמונה לערך המנוסה. וכשמשה הקשה והן לא יאמינו אז המשיך הקטנות אמונה. ואמר לו הקב"ה מזה בידך, באיזה הנהגה זה. ואמר מטה הוא בעולם להטות לימין ושמאל ומשם בא הנהגה למט"ט להנהיג בעץ הדעת טוב ורע, ואמר השליכהו ארצה ויהי לנחש, שהמשיך הקטנות כמ"ש האר"י ז"ל. ואמר אחוז בזנבו, ומסתמא מתחלה נעשה מראש המטה ראש נחש ומסופו זנב כי שליט אדם באדם אבר באבר. נמצא כשאחז בזנבו ונהפך למטה היה ראוי להיות בידו תחתונית המטה. והכתוב אמר ויהי למטה בכפו כמו שראוי להיות מטה בכפו כי נהפך הוא. והיה זה הוראה כי יש אור ישר ואור חוזר ובאור חוזר מתתא לעילא נמצא היות סוף הפעולה בכתר המורה שברצון העליות כבר יודע בפנימיות סוף הפעולה:

בענין הקש, כי הקב"ה הוא רצון כל הרצונים והתנשא ואמר פרעה לי יאורי שסבר שיש להם הרצון כמ"ש בענין ועשו בהם כרצונם שמדמים בעיניהם שהרצון הוא שלהם, וזה נק' קשין ות' איש דעשו והם הקשין לשון זיקנה נגד הסבין עלאין והם רצין לטמא את בני ישראל שגם הם יאמינו בזה ולא ישעו בדברי שקר והקב"ה באמת כל אלו הם בידו ומשם

מורידם:

לא איש דברים. כי הקול הוא איש לדיבור. כי הקול הוא מעצמות אדם והדיבור נלבש בדברים אחרים עד שבתורה כתיב שמות יט, יט יעננו בקול בקולו של משה ונעשה בעל דברים ואלה הדברים אשר דיבר משה:

המטה הזה וגו'. במדרש אם לא תעשה שליחותי המטה הזה יעשה שליחותי. שכבר כתבנו שזה המטה הוא מט"ט להטות כל דבר וזה שם מטה ובגימטריא נ"ד שמאין לדין בנ"ד שמות לאותיות גבורה ולעשות חסד לכתוב זכותן של בני ישראל [עד כאן]:

פרשת וארא

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' וגו'. והנה הרב אבן עזרא התמיה על שם שדי שאמרו חז"ל חגיגה יב. טעם לשם הזה שאמר לעולמו די. ותמיה וכי בשביל פעם אחת מה דהוה הוה יקרא שם הבורא יתברך לעולם ועד בשם שדי. ולפי דרכינו הענין מבואר, כידוע פירוש הפסוק תהלים קיט, פט לעולם ה' דברך נצב בשמים, שבכל רגע ורגע שופע הקב"ה בכל דבר החיות ומהוהו וצריך תמיד להיות כח מגביל להגבילו שלא יתפשט וזה בשם שדי כמו שאמר אז לעולמו די כן בכל פעם מתהוה על ידי שם זה הגבול והעמדה לכל דבר. ומן הידוע כאשר כבר כתבנו באורך כי יש סדר המסודר מששת ימי בראשית ואופן בתוך אופן להשתנות כאשר ירצה הבורא ב"ה לפי מעשה בני ישראל וכמ"ש בהגהה לספר באר הגולה עי"ש, וזה השינוי הוא משום הוי"ה עצמו שהוא הוה ומהוה כל דבר ומשנהו כרצונו. ולמשל כאשר היה הסדר שהמצרים ישלטו על ישראל ת' שנה והקב"ה חשב את הקץ לעשות היה צריך לשמש בשם עצם שלו הוי"ה לשנות ולעשות כפי רצונו. וזה לא נתגלה להאבות רק למשה רבינו ע"ה כשהוצרך לגאלם. וזהו שמי ה' לא נודעתי להם:

וגם הקימותי את כו' לתת להם את ארץ מגוריהם אשר גרו בה. פירוש שהבטיח להם שהם יזכו להמליכו ולקבל מלכותו וזהו ארץ החיים כידוע. וזה ארץ מגוריהם אשר גרו בה, ג'ר'ו נוטריקון ג' ראשונות הם ח' ב' ד'. כי עיקר המחשבה היה על מלכות ישראל. וכן בסוף והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם וגו', כי זה עיקר ירושתנו מהאבות להמליך הבורא ב"ה. וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם, היינו שעיקר צעקתם ונאקתם היתה שמעבידים אותם בפולחנא נוכראה ומסירים מהם עבודת היוצר ב"ה. לכן אמור להם אני ה', פירוש לבשר להם כי אמלך עליהם. כי אני רומז על מדת מלכות כידוע כאשר המלך מתפאר אני אני הוא ולית שולטנא אחרא והבן:

פרשת בא

החדש הזה לכם. במדרש שמו"ר טו אמר שלמה משלי ח, טו בי מלכים ימלוכו א"ר לוי משל לדוכס שזרקו לו הלגיונות פורפירא כו' עי"ש. מה עושה פונה לופס כו' עי"ש. כך לכ"ו דורות מלך הקב"ה במצרים פנה

לופס שנאמר שמות יד, ח ובני ישראל יוצאים ביד רמה. שרף את השטר שנאמר שם יב, מ ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים. ומוציא את הלגיגין והוא נקרא ראש למלכותו החודש הזה לכם לקיים מה שנאמר בי מלכים ימלוכו עכ"ל. ולכאורה בלתי מובן מה שייכות יוצאים ביד רמה לענין פונה לופס:

אמנם על פי דרכינו יבואר. ונקדים לפרש הכתוב בי מלכים ימלוכו, כי הקב"ה ברא כל העולמות כדי לגלות עול מלכותו ולזה ברא את האדם ויפח באפיו נשמת חיים כדוגמא שלמעלה. ונתן לו עינים לראות ואזנים לשמוע ואף להריח ופה לדבר אשר ארבע מושים הללו הם כנגד ארבע אותיות הוי"ה כמו שסידר האר"י ז"ל. וביאור הדבר, כי העין נגד ה' כי חוש הראות הוא משמש תמידי כל זמן שהעין פתוח הוא רואה איזה דבר מה שהוא לפניו יהיה מה שיהיה לכן חוש הראות הוא כמו היו"ד היא החכמה ואצילות קדשו שהוא תמידי, ואח"כ שמיעת אוזן, הגם שהוא משמש תמידי, מכל מקום הוא פחות מחוש הראות שבזמן שאין לו דבר לשמוע או דיבור בני אדם או איזה קול אינו משמש בו ולכן הוא נגד אות ה' בינה מקושרת בחכמה ופחותה ממנה, ואף להריח הוא פחות מהם, כי הגם שיש לו איזה דבר להריח צריך האדם להמשיך הריח על ידי נשימת האויר להמוחין והוא ענין מעשיי על כן הוא נחשב לאות שלישי אות ו'. ואח"כ הפה לדבר שהקול והדיבור היוצאים ממנו ע"י ה' מוצאות הפה הם גשמים קצת ופחותים במעלתם ונחשב כנגד ה' אחרונה:

ונחזור לעניננו, כי מהידוע שבשעת הבריאה יצאו זי"ן מלכין דמיתו ומלך הח' הדר המתקנם. פירוש הענין שיצאו המדות ברצונו שיהיה להם רצון לומר אני אמלוך ונפלו ונשברו עד שהמלך הדר בחינת מה החדש שמסתכל כל דבר שהוא כאין ואנחנו מה לפני בורא כל וזה הוא התיקון. ולא תאמר ח"ו כי המלכין דמיתו והקליפות הם דבר נפרד ויצאו ברצונם ח"ו, כי גם זה שהם יצאו ברצונו הפשוט הבלתי מושג וגלוי וידוע לפניו השבירה והתיקון על ידי התורה והמצוות כי רצה להתענג כביכול על ידי זרע אברהם יצחק יעקב בדרך בחירה ושכר ועונש:

וזהו שאמר שלמה המלך ע"ה בי מלכים ימלוכו, דהיינו שגם המלכין דמיתו וכל עוברי רצונו גם הם ברצוני כי לא מחשבותי מחשבותיכם, והוא דבר נפלא להבין וחלילה להפריד שום ענין בעולם מרצון בעל הרצון בורא כל. כי בזה הטעות נפלו נמרוד וחביריו וכל אותם הדורות של כ"ו דורות שהיו קודם התיקון על ידי התורה שהם היו ניזונים בחסדו של המקום ב"ה. ובזכות הצדיקים המועטים שהיו ביניהם אדם, שת, חנוך, וכדומה עד אברהם יצחק יעקב והשבטים ואז היה הבורא ב"ה משל לדוכס צירוף ד"ו כ"ס. שהיו אומרים הרשעים שתי רשויות יש וכל אחד מתנשא אני אמלוך, עד שזרקו לו הפורפירא הוא לבוש המלכות כי הוא לבדו מלך על כל העולם. כי יש עוד צירוף במלת דוכס כ"ו הוא שם הוי"ה ד"ס עם הכולל הוא אדנ"י. דהיינו כשהוא מלך בכלל על כל הארץ ואז פנה לופס שהיה מסיר את המס וכל מיני שולט ומושל מעליהם שנאמר שמות יד, ח ובני ישראל יוצאים ביד רמה, כי שם רמ"ה הוא מורה על גילוי הבורא ב"ה עם כנסת ישראל בג' יחודים שגימטריא נ"ר. והוא סוד רמה ידך בל יחזיון ישעיה כו, יא עיין בסידור בכוונת ק"ש לשובבים יחוד ד'. ושרף את השטר, פירוש שהיה שטר עליהם להיות בשעבוד ת' שנה. והקב"ה חשב את הק"ץ, היינו ק"צ שנים מלידת יצחק ולא היו אלא רד"ו. ונקרא ראש למלכותו שנתגלה ביציאת מצרים

ובחודש ניסן שהוא ראש השנה למלכים י"ה ב. . וירא ישראל את היד הגדולה, כי כח הבורא ב"ה גם דבר שנדמה שהוא נגד רצונו כמו המצריים וכדומם וזה בי מלכים ימלוכו:

איתא במדרש שמו"ר טו למה נקראו ישראל בני בכורי, לפי שכתוב בתורה דברים כא, יז כא, יז נפשך לפי כבוד הבורא ב"ה שהוא אין סוף אף כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים, כך ישראל יורשים שני עולמות העוה"ז והעוה"ב ולכך מסר הקב"ה סוד הלבנה לישראל שיהיו הם מונים בה כו' עי"ש. וכשם שהלבנה הוא של אור כך ישראל נוחלין האור שנאמר תהלים צז, יא אור זרוע לצדיק כו' ואומר ישעיה ס, א קומי אורי כי בא אורך ולכך נאמר החד"ש הזה לכם וגו':

כבר כתבתי באורך בהגהות לספר גבורות ה' ענין הכפירה של המצריים והבאים אחריהם ונלכדים ברשת הטעות באמרם לפי ערך האלוה הגדול אור אין סוף דלית מחשבה תפיסה ביה כלל ואין לומר בעצמותו ענין רצון ושום מדה מהמדות. ואם כן אין נכון לומר שהוא מתנהג לפי עבודת בני אדם ורוצה בתורה ובמצות כדי שיגיע לו איזה תענוג ונחת רוח מהשומעים בקולו, שאם כן הוא גרעון בערך אין סוף, ועל ידי זה הם כופרים בהשגחתו בעולם השפל, כי לפי דעתם אינה המדה לפי כבודו ובערכו וגורעין ומוסיפין וקרו ליה אלהא דאלהיא. ולפי דעתם ההשפעה נוזלת מכוכבים ומזלות הנבראים כי יש להם איזה שייכות ויחוס עם עולם הזה. ונקרא בזוה"ק דפלחו לחמה בישא, דהיינו עיקר עבודתם לכח בגבול הואיל ובעל הכוחות מבלי גבול ומה שדי כי נעבדנו. אבל ישראל מונין ללבנה היא המלכות להמליך את הבורא ב"ה ולעבוד לאין סוף היוצר כל ומהוה ומחיה את הכל ועובדים לו על פי תורת אמת אשר נתן לנו דרכיה דרכי נועם. כי אף על פי שהבורא כל לא יערכנו מדה ורצון והשגחה שהם בגבול, מכל מקום בוודאי אמת שברצונו הפשוט שברא עולמו נחית מדרגוהי וקרא לגרמיה גדול בגדולה וגבור בגבורה, כמ"ש ברעיא מהימנא פרשת בא עי"ש:

כי לדברי הטועים וטעותם שהם מגביהים כבוד אין סוף בזה שאינו משגיח בעולם השפל, אדרבה וום גורעין ומתישין כח של מעלה ממה נפשך לפי כבוד הבורא ב"ה שהוא אין סוף אף השמים ושמי השמים ושרפים ואופנים וחיות הם כאין ואפס נחשבו לו כיון שהם על כל פנים כח גבולי. ואין לחלק לפני ערך אין סוף בין כל חלל העולם הנברא ובין גרעין אחד, כי ההבדל ביניהם שייך לומר זה גדול וזה קטן הימנו בערך מדה וגבול, אבל בערך אין סוף אם ח"ו יעלה על דעתנו שאין לפי כבודו להשגיח על גרעין אחד. כיוצא בו נאמר שאין לפי כבודו להשגיח במלאך מט"ט ומיכאל וכל המרכבה, הגם שהם גדולים מאוד נבדלים ונפלאים על כל פנים בערך אין סוף הם כאין ואפס כידוע לכל מי שיש לו עיני שכל. ואם כן על כרחך כיון שהעולם נברא ברצונו הפשוט וצריכין אנו לומר שכביכול המציא לו איזה רצון הבלתי מושג אצלנו, ולא עמד שום נברא בסוד הזה כמ"ש הרעיא מהימנא בפרשת בא כי טרם הבריאה והתחלתו אי אפשר להשיג ולדעת. וזה שאלת מה לפנים אשר אין לנו רשות לדבר בו:

וזהו שכתב האר"י ז"ל בסוד עשר ולא אחד עשר, כי הכתר אינו במנין הספירות כי חיצונית הכתר אינו מושג כנ"ל והבן. אבל לבתר דברא עלמא ואתלבש ונחית בדיוקנא דאדם ואתקרי בההוא דיוקנא הוי"ה

כמ"ש רעיא מהימנא ע"ש. והיינו לקבל העבודה מבחינת אדם העובדו בתורתו ובמצותיו וזהו ראשית המחשבה ונקרא בני בכורי ישראל שמות ד, כב. וכשישראל היו שנואין בין העכומ"ז על העבודה הזאת מטעם הנ"ל. ונקראו בכור בן השנואה כי אינם רוצים שתהיה העבודה לאין סוף הנקרא זה אלי ואנוהו בדיוקן אדם:

וז"ש עבדי פרעה אל פרעה שם י, ז עד מתי יהיה זה לנו למוקש, פירוש ה' הנקרא זה כי בתחלה כפרו בו כלל וכלל, ואח"כ בראותם הנסים ונפלאות שנעשה על ידי משה ואהרן רצו לגרש את ישראל ולא אבו לתת אל לבם דרך אמת לעבוד להבורא הנקרא זה, כדרך הרשעים אף על פי שרואים האמת רוצים לגרשו ובורחים ממנו, והשנואים והנרדפים לעתיד יירשו האור שנאמר ישעיה ס, א קומי אורי וגו' וכבוד ה' עליך זרח, במדת עבודתם ודרכם. דהיינו אף על פי שעובדים לה' יודעים ומשיגים כי הכל כח הבורא ב"ה וכל הבהירות שיש לנו שלו הוא. וזה וכבוד ה' עליך זרח, הוי אומר החודש הזה לכם שיהיו מונין ללבנה היא המלכות להמליך הבורא הנקרא זה, ומתחדש כביכול ע"י מעשיכם הטובים לכל השפעות טובות, וכמ"ש במדרש שמו"ר טו משל למלך שהיה לו בן ואמר עד עכשיו אני שמרתי הכסף והזהב ומרגליות עתה שעמדת על פרקך הרי הכל מסור לך וכו'. כי לפי קידוש החודש שלמטה ההנהגה מסודרת למעלה, וכענין שדרשו חז"ל ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב על פסוק תהלים נז, ג אקרא וגו' לאל גומר עלי, ומתנהג בדיוקן אדם ואיתערותא דלתתא ורצון יראיו יעשה להשפיע כל טוב לעמו ישראל סלה:

והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם ואמרתם זבח פסח הוא לה' ויקד העם וישתחוו. פירש רש"י על בשורת הבנים שיהיו להם. ולכאורה לשון השאלה הוא שאלת בן רשע שאמרו לכם ולא לו, ואם כן מה שמחו בבשורת בן הרשע טוב לו שלא נברא. אמנם כבר כתבתי באורך בהגהות לספר גבורות ה' כי הכתוב נאמר על החכם והרשע והתשובה גם כן לשניהם ע"ש והבן, כי רש"ע אותיות שע"ר שהוא כמו שער ופתח שבו יראה ויוכר מעלת החכם כיתרון האור מן החושך:

ויש לנו עוד לבאר על פי הקדמת נח ושלשת בניו שם חם ויפת, וכאשר אירע המעשה לנח ויתגל בתוך אהלו בראשית ט, כא יש אומרים סרסו ויש אומרים רבעו סנהדרין ע. ע"ש. ואגלה לך קצת מהות הענין, שעיקר הפגם היה על ידי חם הרשע שעל ידי רשעת הבן מתבלבלת מחשבת האב הגם שהוא צדיק כי מוח הבן ממוח האב כנודע. ועל ידי זה מעשה תעתועים ומחשבת און של תם נולד באפס מה איזה מחשבה מבולבלת בנח בחקירות אלהות הרמות והנשגבות כידוע מספרים הק'. וזה נקרא סרסו שהיה מסרסו ומשברו ממחשבותיו הקדושים. ויש אומרים רבע"ו אותיות רבו"ע שהוא סוד אחוריים שעל ידו נפל נח הצדיק באיזה מחשבה מחשבת אחוריים ה' ישמרנו. והתיקון היה על ידי שם ויפת שהם פרשו את השמלה בחקירות קדושות להבין שהכל הוא כח הבורא ואין בו שינוי וגבול והכל ברצונו והבן:

ונוכל לומר גם כאן, שמשה רבינו הזהיר אותם כזאת פן יהיה להם בן רשע ויתבלבלו על ידו במחשבות וחקירות מה העבודה הזאת. וזה פירושו, והיה כי יאמרו אליכם בניכם, אליכם דייקא שיתעורר איזה קושיא כזאת ח"ו בקרבכם ובלבבכם. ואמרתם זבח פסח הוא לה', כי פסח ודלג בבריאת עולמו מבלי גבול

אל כח בגבול ורוצה בעבודתנו ואף על פי כן הכל חד ונכלל ברצונו הפשוט. וזה ויקד העם וישתחוו, על בשורת הבנים שמכיון שהבטיח להם גם כן על המחשבות טובות אלו שיתעוררו בקרבם לדחות הרע מסתמא מוכח שיהיה להם גם כן בן חכם שיתעורר על ידו מוח האב בקדושה לכן שמחו וישתחוו:

והגדת לבנך לאמר בעבור זה עשה ה' לי. פירש רש"י לשאינו יודע לשאול, ורמז גם כן תשובה לרשע לי ולא לו. וכן אמר בהגדה, אילו היה שם לא היה נגאל. ולכאורה קשה ממה נפשך בתשובה לרשע היה לו לומר לשון נוכח לי ולא לך, ומה ענין התכללות תשובתו באמירתו לשאינו יודע לשאול. אמנם בוודאי האמת כי מוכיח לרשע מומו וכתוב משלי ט, ח אל תוכח לך, אבל התורה צותה להגיד לזה ולהוכיח את הרשע בדרך נסתר אילו היה שם לא היה נגאל:

וכבר אמרתי בדרך הלצה על הנוסח ואף אתה הקהה את שניו, מאי ענין נקיון שינים לשאלה זאת, ואפשר כי יש רשעים מוסתרים אשר הם מודים במקצת כי יש לעבוד הבורא בתורה ובתפלה ובשאר מצות אבל אינם מאמינים כי יש עבודה אפילו באכילה ושתיה וכל דבר גשמי להרים הניצוצות ולדבקם בו יתברך. וזה השאלה מה העבודה הזאת לכם, כי לכם לכל צרכיכם, פירושו שאתם אומרים כי גם בזה אתם עובדים את הש"י, והרשע מלעיג על זאת, ולכן אף אתה הקהה את שניו, כלומר כיון שאינך מאמין כי האכילה ושתיה נבראו גם כן לכבוד הש"י ולעבדו, למה תשחית בחנם את הלחם, כי האדם כשאוכל כמו הבהמה הוא מוריד את הניצוצין ח"ו להשפילם יותר, ולכן יותר טוב לו נקיון שינים, כי כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו. והצדיקים הם מנשאים כל תאוות וכל דבר גשמי השמימה לעשות נחת רוח ויחודים נפלאים ה' יאיר עינינו אמן:

[פרשת בשלח עיין לקמן קודם פרשת שמיני]:

פרשת יתרו

בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים. הנה בחודש השלישי הוא סיון שבו נתנה תורה, זורח מזל תאומים והוא ברזא דיעקב אבינו שלישי לאבות כמבואר בזה"ק. והוא סוד התפארת אשר שם סוד החיבור כנסת ישראל עם דודה. ולזה מורה מזל תאומים, כי הם יחד ידובקו כתאומי צביה. וזה נתגלה בחודש השלישי כמ"ש בזה"ק אימתי נחית האי טלא בשלימותא כד קאים ישראל על טורא דסיני. וזה שכתוב ויחן שם ישראל נגד ההר, ופירש רש"י כאיש אחד בלב אחד כמו שראוי להיות בזמן היחוד:

ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה'. הכתוב מרמז לנו דרך העבודה שתחלתה להתחיל ביראה לפני הש"י. וזה שעלה אל האלהים ואח"כ נתגלה עליו ה' בחינת אהבה וחסד:

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. חז"ל שבת פז. דרשו דברים שקשים כגידין, וגם דברים שמושכין את הלב כאגדה. ובוודאי זה וזה דברי אלהים חיים, כי נתגלה עליהם תיבת הקודש ביחוד הגדול המושך את לבם כאגדה וקשים כגידין כידוע ליודעי חן:

ואשא אתכם על כנפי נשרים. פירש הרב הגאון מו"ה לוי יצחק ז"ל, כי שם הנשר נקרא על מעשהו כי נושר נוצותיו וחוזר ומתחדש בנוצות חדשים לזמן ידוע. וז"ש תתחדש כנשר נעורכי וכמו שפירש רש"י בתהלים קפיטל ק"ג עי"ש. וכמו זה הענין הקב"ה נתן לעמו ישראל לפי ראות עינינו שיקראו מהלכים ואינם יכולים להיות במדרגה אחת אפילו בגדלות המוחין ובא להם איזה קטנות והם שבים ומתחרטים מיד ומתחדשים לבקרים, וזה הוא כמו מעשה הנשר כנ"ל. וזהו ואשא אתכם על כנפי נשרים והבן:

והנה רש"י פירש הדמיון לנשר שאינו מתירא רק מן החץ ולכן נושא גוזליו על כנפיו ואומר מוטב יכנס החץ בי. וצריך להבין הענין והחסד שעשה עמנו בוראינו, כיון שבלאו הכי לא שייך כאן הטעם מוטב יכנס התץ בי ומי מבלעדיו אשר יורה חצים או ירים את ידו שלא ברשות יוצרינו. אלא הענין הוא כך, כי בשעת יציאת מצרים וקריעת ים סוף וכן בכל זמן כשמגדיל הבורא ב"ה חסדיו על עמו ישראל רוצה המקטרג לקלקל כמו שאיתא שאמר השר הללו עובדי עכומ"ז והללו עובדי עכומ"ז וכו' ומדוע אתה ב"ה נושא פנים להם. וזה הקטרוג נקרא מצים שמורה בלשון כמ"ש יימיה ט, ז חץ שחוט לשונם וכיוצא בהם. ואף על פי כן הקב"ה מגדיל חסדו ודן את דיננו ומוציא משפטינו לאורה ומסיר כל המקטריגים וסותם פיהם. וזה שכינה הכתוב ואשא אתכם על כנפי נשרים ואומר מוטב יכנס בי החץ, שהקב"ה מסיר הקטרוג מעל עמו ישראל ולא יכנס בהם החץ ומקבל על עצמו כביכול להשיבם תשובה נצחת ולהסיר כל תלונה:

ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, איתא במד"ר ב"ר נא אין ועתה אלא תשובה עי"ש. ויש לומר בנידון דידן, שהקב"ה רמז להמתקרים אליו שאל יתיאשו ואל ייראו מגשת אליו עבור עונותיהם שעשו מקודם כי העיקר על כל פנים להתקרב מהיום והלאה ושלא לחטא עוד, ולזה ועתה אם שמע תשמעו בקולי, וזה מצות תשובה והוא חסדו הגדול שרוצה לקרב השבים ושלא לזכור להם מעשיהם הראשונים:

ושמרתם את בריתי. דהיינו כמו שהאדם שומר בריתו ואינו מוציא השפעתו לבטלה כן גורם למעלה בעולמות שלא תרד השפע לחיצונים ח"ו. וז"ש ושמרתם את בריתי והבן:

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'. דהנה צדיק מושל ביראת אלהים, דהיינו שהוא מתנשא ומתרומם בגבהי מרומים עד שיכול למשול אפילו על השרים של מעלה ולמנותם כפי רצונו שמבין לטובה, וכמו ששמענו דרך הצדיק הריב"ש נבג"מ. והנה המלאכים נקראים כהנים לאל עליון ועושי רצון בוראם למטה בוחרין להם מלאכי רחמים, וזה שהבטיח להם ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, שאתם תמליכו את הכהנים

מלאכי מרום ותפקדו אותם לצבאותם, וכמו שהיה שלמה המלך ע"ה כשם שמלך על התמתונים כך מלך על העליונים:

והיו נכונים ליום השלישי וגו'. ואמרו בגמרא שבת פז. בשם ר' יוסי דיום אחד הוסיף משה מדעתו. ודריש היום ומחר מה מחר לילו עמו אף היום לילו עמו והסכים הקב"ה על ידו. ואפשר לומר דלכן אמר משה גם כן היו נכונים לשלשת ימים שפירש רשי לסוף ג' ימים והוא יום רביעי עי"ש, ולכאורה קשה למה לא אמר בהדיא ליום הרביעי כמ"ש הקב"ה בדבריו לפי דעתו הקדושה בתחלה והיו נכונים ליום השלישי. אלא דאפשר לומר, כיון שהוסיף משה יום אחד מדעתו ונתירא בלבו פן לא יסכים הקב"ה עמו כדרך הצדיקים שאינם מאמינים בעצמם רק מסתכלים תמיד לרצון הבורא ב"ה איך שיהיה. ולכן אמר הלשון והיו נכונים לשלשת ימים, דהוא לישראל דמישתמע לתרי אפי, כלומר נראה איך ירצה הבורא ב"ה ואח"כ באמת הסכים הקב"ה על ידו:

וביאור הענין להבין שהוסיף יום אתד מדעתו כבר אמרתי, דאיתא במסכת שבת פרק ר"ע פו ע"ב דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה דכתיב שמות כ, ח זכור את יום השבת לקדשו, ולהלן כתיב שם יג, ג ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום ע"ש. ונוכל לומר כיון שעל פי דעת משה שהוסיף יום אחד והסכמת הקב"ה ונתן לנו את התורה בשבת. רמז לנו במלת זכור את יום השבת לגזרה שזוהי זכור להורות לנו על עצומו של יום מה שאין כן לפי דעת כביכול בתחילה לתת לנו התורה מקודם בחמישי לחודש שהוא יום ו' ערב שבת לא היה צריך לומר זכור רק שמור את יום השבת כמ"ש בדברות האחרונות דברים ה, יב כי אין כאן גזרה שזוהי הנ"ל, וידוע מזוה"ק כי בחינת זכור גבוה מבחינת שמור כמ"ש ברעיא מהימנא זכור לדכורא שמור לנוקבא עי"ש, ולזה חפץ משה והוסיף יום אחד מדעתו כדי לקבל התורה בששי לחודש בשבת כדי שיקבל התורה מבחינת זכור שיצטרך לכתוב לגזרה שזוהי. [ואפשר כי אם היינו מקבלים התורה מבחינת שמור לא היו הלוחות נשברים כי הוא בחינה קטנה. אבל מבחינת זכור שהוא גבוה שלטה בהם עין הרע ונשברו]:

ובאופן אחר נראה לבאר, כי משה רבינו ע"ה היה רוצה שנקבל התורה ביום שבת קודש כי יום קדוש הוא ומרומם ונשא. וכוננתו היה כיון שיקבלו ישראל את התורה בקדושה הנפלאה זאת ישמרו ויקיימו אותה לעולם ולעולמי עולמים, וזה שדרש היום ומחר מה מחר לילו עמו, כי אלף השביעי נקרא מחר כמ"ש ערובין כב. היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, דהיינו לעתיד ואז יהיה החיבור ודבוק כנסת ישראל עם דודה תמיד אפילו בבחינת לילה שהוא כעת זמן ירידת המוחין, אבל מחר יהיה לילו עמו ולא יפסוק היחוד, ורצה לעשות גם היום לילו עמו ולכן המשיך הענין על שבת קודש שהיום גורם לזה. אבל האמת לא עמד על אמיתת דעת הבורא ב"ה כי לא יראני האדם וחי ולא מחשבותי מחשבותיכם כי הקב"ה רצה לתת התורה ביום ו' מימי החול כדי שתתקדש החול גם כן ואז לא יהיה ירידה בשום אופן. וראיה לדבר מצינו, כי לפי דעת משה שהוסיף יום אחד ממילא כלו מ' יום בששה עשר בתמוז ואז עשו מה שעשו רח"ל כי אחר חצי החודש הוא תגבורת סט"א רח"ל. אבל לפי דעת השי"ת היה כלה חשבון ארבעים יום בט"ו לחודש דקיימא סיהרא בשלימותא ואין כח לחיצונים ואפשר שלא באו לידי מעשה הידוע, ומחמת שאי אפשר לאדם להשיג רצון הבורא ב"ה עד תכליתו ותחסרהו מעט מאלהים ודרשו רז"ל נדרים לח. על משה

רבינו ע"ה. ממילא שלא הבין תכלית רצון הבורא ב"ה ורצה כנ"ל גם כן לתוספת קדושה לקבל התורה ביום הקדוש מכל הזמנים ומבורך מכל הימים והבן:

איתא במד"ר שמו"ר כט שנתגלה הקב"ה במתן תורה בכ"ב אלף רבוא מלאכי שרת שנאמר תהלים סח, יח רכב אלהים רבותים אלפי שנאן וגו', הנה רמז שירד שפע קדוש מטלא עילאה י"ג מכילן דרחמי אל בחינת ישראל אשר בך אתפאר כי הוא ט' מדות ועם י"ג סך הכל כ"ב. וזה שנאן, שדרשו ע"ז ג ע"ב אל תקרי שנאן אלא שאינן שנתגלה בחינת אי"ן והבן:

פרשת משפטים

וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה וגו'. מכאן נוכל למצא הרמז מ"ש בסידור האר"י ז"ל כי הרמ"ק קבל מפי אליהו ז"ל לבטל מחשבה זרה לומר פסוק ויקרא ו, ו אש תמיד תוקד על המזבח עי"ש. ואפשר לפי זה לפרש הפסוק זה, וכי יזיד איש, היצר הרע. על רעהו, הוא היצר טוב שהם יחדיו בלבו של אדם. להרגו בערמה, במחשבת ערמומית וכוזבת. אז, מעם מזבחי תקחנו למות, דהיינו הסגולה לומר הפסוק אש תמיד תוקד על המזבח כנ"ל, ויעבור רוח הטומאה מן הארץ:

וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור וגו' בעל הבור ישלם וגו', ופירש רש"י להביא כורה אחר כורה עי"ש. ולפי פירוש רש"י מיושב המקרא על מכונו, כי בור הראשון נכתב מלא בוא"ו והשני חסר והשלישי מלא עי"ש בחומש מדוייק. אבל לפי פירוש רש"י ניחא, דכי יפתח מיירי שהיה הבור של עשרה טפחים לזה נכתב מלא שלא היה חסר אלא הפתיחה, או כי יכרה איש בר, חסר. שהיה חסר מעשרה טפחים ומלאהו. והוא כורה אחר כורה שהאחרון חייב. ולזה כתיב בעל הבור ישלם בור מלא, דהיינו מי שהיה מלאהו ישלם:

מכשפה לא תחיה כל שוכב עם בהמה וגו' זובח לאלהים יחרם וגו' וגר לא תונה וגו'. נ"ל סמיכות הפסוקים הגם שהם ענינים רחוקים שרשם דבר אחד הוא, כי שמעתי בשם גדול אחד שאמר שצוה הקב"ה על המכשפה ולא על המכשף כי רוב מיני כשפים נמצאים יותר באשה שיש בה איזה אחיזה לקליפה כגון בימי טומאתה. אבל בזכר אין להם כל כך אחיזה כי אם במי שמטמא עצמו ח"ו במשכב בהמה יוכל להיות מכשף ואז ממילא חייב מיתה מחמת שוכב עם בהמה ואין צריך להמיתו מחמת כישוף. ולזה נסמכו הפסוקים מכשפה וגו', פירוש ומה שלא הזהרתי על המכשף כי כל שוכב עם בהמה מות יומת והוא חייב מיתה בלא זה עכ"ל:

והנה כל ענין הכשפים הוא מערובי המדות כמ"ש בגמרא סנהדרין סז ע"ב למה נקראו כשפים שמכחישין פמליא של מעלה. דהיינו שמערבין הכוחות פנימים בחיצונים כידוע עד שנודע להם עניני עשבים ודוגמתם. ולכן אחרי ענין זה נכתב, זובח לאלהים יחרם שאסור לנו לעשות כן ולזבוח לכח אחר מלבד לה', ואח"כ הזהיר הכתוב פן יאמר האדם הואיל וכן הוא אם כן יש לשנוא הגר כי הוא גם כן מתערובת וזר. ולכן צוה וגר לא תונה, כלומר שהוא הניצוץ הקדוש אשר יצא משביה לחירות ואתדבק במלכא קדישא עילאה:

ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות למען ינוח וגו'. דהנה נחלקו בית שמאי ובית הלל ביצה טז. בית שמאי אומרים מחד בשבת לשבתא ובית הלל מדה אחרת היתה בם וכו'. כי הענין ידוע כי אי אפשר לקבל הקדושה ביום שבת קודש אם לא על ידי ההכנה שאדם עושה כל ששת ימי החול, דהיינו ביום א', לעבוד לה' במדת אהבה וחסד. וביום ב', במדת יראה. וביום ג', בהתפארות. וכן כולם עד יום השבת שבו שלימות הקדושה. וכן היו נוהגין בית שמאי למטה שהיו מכינים כל דבר מחד בשבת לשבתא דוגמת הכנת העבודה והקדושה. ובית הלל מודו להם בענין זה, רק שמדה אחרת היתה בם לכבוד שמים והיו מתקנים ששה מדות לעילא לעילא בשרשם וממילא נעשית הכנה על קדושת שבת:

והנה אחרי שאמרנו שההכנת הקדושה לעילא תלוי באתערותא דלתתא בהכנה גשמיות שאנו מכינים על ש"ק, כן הענין שאנו רואים שאיש העשיר אשר יש לו כל מכין על שבת בהרחבה ומזמין עמו לאין נכון לו, כיוצא בזה הצדיק הגדול המכין את עצמו בקדושתו כל ימות השבוע על כבוד ש"ק מזמין עמו הנלוים אליו והפחותים ממנו אשר אין לאל ידם להכין הכנה כראוי, עכ"ז הם נכללים עם קדושת הצדיק להתפלל עמו לכבוד שבת ולשמוח ולהתענג בתענוג חי עולמים:

וזה נרמז בפסוק ששת ימים תעשה מעשיך, דהיינו הכנה לקדושה כדי שיבוא יום השביעי תשבות ותוכל לקבל הקדושה ותעשה הכנה גדולה. למען ינוח שורך וחמורך, היינו הקטנים ממך. כי שור הוא לשון הבטה והסתכלות, דהיינו שאין בו רק שמסתכל אל הקדושה. ובחינת חמור הוא מי שמישים עצמו כחמור למשאוי לקדושה הגם שאין לו השגה גדולה. וינפש בן אמתך, היינו מי שרוצה לדבק עצמו אל האמת. וזה הצווי הוא על כל אדם שיתחזק את עצמו. וכמו שאמרנו פירוש הגמרא שבת קיח. עשה שבתך חול, כלומר הכן את עצמך בחול לכבוד שבת קודש, ואז אל תצטרך לבריות, כלומר שלא תצטרך לישועת מי שגדול ממך שהוא יזמין אותך אבל תהיה מוכן בעצמך אל קבלת הקדושה:

ויקח משה חצי הדם וישם באגנות וגו'. ופירש רש"י מי חלקו בא מלאך וחלקו. ולכאורה תמוה דמאי ענין החלוקה דייקא לחצאין ומאי נפקא מינה אם יהיה איזה חלק מרובה מחבירו עד שהיה צריך המלאך לבא ולחלקו. וי"ל לפי דרכינו לעיל בפרשת יתרו עי"ש. ולפי שהמעשה הזאת היה בחמשה בסיון במזל תאומים אשר נדבקו בני ישראל עם ה' כתאומי צביה. ומבשרי אחזה אלוה, כמו יחוד למטה בין אהבת אוהבים שנאמר עליהם כי הם נפש אחד ודם אחד. וכן היה הרמז כאן על גודל אהבה כי חשוב בעיני

השי"ת חצי הדם אשר זרק על העם כמו החצי אשר זרק על המזבח. וזה בא מלאך וחלקו להורות בסוד לא הוא גדול ממנה ולא היא גדולה ממנו והבן:

פרשת שקלים

וידבר ה' וגו' כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם שמות ל, יב, דהנה כשהאדם חוטא ח"ו אינו יכול לישא ראשו לפני הבורא ית"ש מחמת חטאו. ובודאי לא דברה תורה במתים הם הפושעים שאינם בושים ממנו ית"ש ועומדים נגדו בעזות מצח. וע"ז תקנו בידוי שחטאנו לפניך בעזות מצח. אך התורה דברה מאותם המכונים בשם ישראל הוא ודאי מתבייש ממנו יתברך. לזה אמר כי תשא את ראש בני ישראל, רצ"ל כשתרצה לישא ראשם שיוכלו בני ישראל לישא את ראשם לפניו ית"ש ולעבדו, ובפרט שהם צריכים לקבל השפעות קדושות שמתחדשות בניסן שהוא ראש השנה למלכים ר"ה ב, רצ"ל למלכות הבורא ב"ה שנתגלה בניסן, ומתחדש השפע לבני ישראל והם צריכים לישא את ראשם כדי שיוכלו לקבל השפעה. לפקודיהם, רצ"ל לאותן הדברים שהיו חסרים מהם עד עכשיו:

ונתנו איש כופר נפשו. כמאמר המשורר תהלים כה, א לדוד אליך ה' נפשי אשא, שהיה מוסר נפשו לקדושת שמו. ולזה אש"א בגימטריא ש"ב שהיה משיב כל נפשו אל ה'. אל אבושה ואל יעלצו אויבי לי, דוד המלך ע"ה היה מבקש ממנו יתברך שלא ידקדק בנפשו אם הוא ראוי לקבל ולא ישליך אותו חוצה ובהיות כן אל יעלצו אויבי לי, וזהו ונתנו כופר נפשו לה', שיתנו לכפרה מסירת נפשם לה'. זה יתנו כל העובר על הפקודים, שיתנו המדרגת ז"ה שיוכלו לעמוד לפניו ולשרת פנים בפנים כאשר ידבר איש אל רעהו. כל העובר על הפקודים, רצ"ל כל מי שעבר על המצות ופקודין דמרא ולא היה יכול לעבוד במדרגת ז"ה ישוב ויתן מדרגת זה מחצית השקל בשקל הקודש. דהנה היצה"ר רוצה להדיח את האדם מעבודת ה' ב"ה וב"ש באמרו הלא אתה הרבית לפשוע איך תוכל לעבוד אותו. לזה אמר הכתוב מחצית השקל שידמה בעיניו שהוא במשקל מחצה על מחצה כמאמר חכמינו קידושין מ ע"ב לעולם יראה האדם כו' ובמצוה אחת מכריע את כל העולם כולו לכף זכות ובעבירה אחת להיפך ח"ו:

או יאמר זה יתנו מחצית השקל. דהנה זה היתרון במלאכים מבני אדם, דאצל המלאכים כתיב יחזקאל א, כ מקום אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו, שהולכין תמיד אחר רצון ה' ואין להם יצה"ר. אבל בני אדם יש להם נפש הבהמיות הממשיך לתאוות, ושק"ל בגימטריא נפ"ש שצריך אדם ליתן מחצית השק"ל חציו של שק"ל בגימטריא רוח [עם הכולל], רצ"ל שיתן הבחירה והרצון שלו להבורא ב"ה שהוא ית"ש יתן לו רצון לעבוד אותו:

עשרים גרה השקל. יש לומר בצירוף הפסוק משלי ב, ז הפוך רשעים ואינם ובית צדיקים יעמוד, רצ"ל שיעשו רשעים תשובה ויתהפך תיבת רשעים לצירוף שערי"ם הם הנו"ן שערים שמשער בשכלו

לעשות תשובה ובהיות כן בית צדיקים יעמוד. וזהו עשרי"ם גרה הוא אותיות רשעי"ם וגם אותיות שערים. גר"ה הוא הג"ר כמאמר הכתוב במדבר טו, כו ונסלח וכו' ולגר הגר, שידמה בעיניו שמעתה הוא מתגייר ורוצה לעבוד את ה':

תרומה לה'. רצ"ל, דהנה החוטאים אינם חוששין לכבוד הבורא ב"ה וב"ש ואינו חשוב בעיניהם והם מתישים כח של מעלה באמרם שלא תבא עונש מאתו, ועל ידי כך הם מעוררין גם כן שלא יהיה הקב"ה עוזר לישראל ח"ו. וזהו תרומה לה', רצ"ל שיעשו תשובה וירומו שם ה' כמו שאנו מתפללין יתגדל ויתקדש שמה רבא במהרה בימינו:

העשיר לא ירבה והדל לא ימעט. העשיר נקרא מי שהרבה לעשות מצות ומעשים טובים, לא ירבה, ויגדיל את עצמו כמאמרם ז"ל נדה ל ע"ב משביעים אותו אף על פי שכל העולם אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע בכ"ף הדמיון שאין אדם רשאי להחזיק את עצמו רשע כמאמרם קידושין מ. לעולם יראה כו' אלא כרשע. ופירושו כמו שהרשע מחזיק עצמו לפחות לבינוני אף אתה אפילו כל העולם אומרים לך צדיק אתה תחזיק את עצמך לבינוני. והדל לא ימעט ממחצית השקל, רצ"ל אין דל אלא בתורה ומעשים טובים. לא ימעט, לא יחזיק את עצמו לרשע אלא גם כן לבינוני. והוא כשקל מחצה על מחצה ויכול להכריע את כל העולם לכף זכות. וזהו מחצית השקל:

ולקחת את כסף הכפורים. שירבה לעשות צדקה ועל ידי זה יהא מכופר ומקונח עונם כאמור ישעיה נד, יד ובצדקה תכונני. או יאמר, ולקחת את כסף הכפורים. כסף, הוא מלשון נכסף שעיקר התשובה יהיה בשמחה ובזכות התשובה יבא המבשר צדק ויבנה בית מקדשינו אמן:

פרשת תרומה

ועשו לי מקדש וגו'. דהנה כל הרוצה לעבוד ה' ולהתחיל בתורה או בתפלה אי אפשר לשום נברא להעלות על דעתו שיש בכחו לעבוד לעילת העילות כי אף השמים ושמי השמים לא יכללוהו אף מכל שכן שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם. אלא צריך האדם לפנות עצמו מכל מיני מתשבה זרה והרהור בשום עסק ולהיות מוכן ומזומן לקבל קדושת בוראו והשפעת חכמה ובינה אשר ה' ישפיע בו. וכפי אשר יורה ה' בדרך יהיה נכון ללכת ואז יוכל קצת לעשות נחת רוח ליוצרו בכח עליון ובהשפעת חכמתו הקדושה אשר היא גם כן מבלי גבול. וזה שאמר למשה רבינו ע"ה ועשו לי מקדש, פירוש שתהיו אתם מקודשים לשון מזומנים להבורא ב"ה, ואז ושכנתי בתוכם, פירוש בתוכם ממש בשיעורין דלבא כשאתם תעבדו אותי רק בבחינה אשר אשפיע לכם אז יהיה מקום משכני בקרבכם ממש:

וזה ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן, שכל עבודתך תהיה כדרך שאני מראה אותך שאתה תהיה ברצון פשוט לקבל השפעות הבורא או אהבה או יראה. וזה שאמר וכן תעשו, ורש"י הקשה שם על ו' של וכן שהיא יתירה. ועל פי הרמז הנ"ל ניחא, שמרמז שתזכו להמשיך כל המדות הקדושות אהבה ויראה והתפארות וניצוח והודיה והתדבקות להמליך בהם את הבורא יתברך והם מכונים ששה קצוות ועליהם רמז ו'. כן תעשו, שתחברם בתבנית המשכן שהיא המלכות להמליך הבורא ית'. וזה שכתב האר"י כי מקד"ש גימטריא שמות אה"ה במילוי עי"ש, רמז להנ"ל שצריך האדם להכין עצמו להשי"ת כפי אשר ישפיע בקרבו חב"ד והמדות, וזה בלשון אה"ה דאנא עתיד למהוי כפי ההשפעה שאקבל ברצון ה' אמן:

ונודעתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת וגו'. דהנה בהפטורה מלכים א' ו', ד כתיב ויעש לבית חלוני שקופים אטומים, פירש רש"י רחבות מבחוץ וזה שקופים מגזרת השקיפה. וקצרות מבפנים וזהו אטומים לשון אטום וסתום. כי שלמה המלך ע"ה בנה בית המקדש שלא כדרך בתים אחרים אשר חלונותם רחבות מבפנים וקצרות מבחוץ לשאוב האור מבחוץ ולהאיר לבית, אשר לא כן בבית המקדש כי ממנו האור יוצא לכל העולם כולו, ועיין במדרש תנחומא, והתרגום מפרש בהיפך, אטומים מבחוץ ושקופים מבפנים כדרך כל הבתים עי"ש. וכבר עמדו עליו והקשו עליו עי"ש:

ונ"ל בדרך רמז, דהנה הבית היה עיקר הרמז איך שיעבוד האדם את בוראו וכמ"ש הראשונים במלאכת המשכן עי"ש, והנה נמצא בקרבינו שני סוגי צדיקים. האחד שהוא צדיק גדול ועושה רצון בוראו יתברך, אמנם שידע בעצמו שהוא עושה רצון בוראו ית' ואין בכוחו להחזיר הכל לשורשו לדעת כי הכל הוא מאת רצון הבורא ב"ה אפילו מה שעובדו, ודרך הב' הצדיקים הגדולים אשר הם בעיני עצמם אפס ואין ומחזירים כל מדה וכל מחשבה לשורשה כי הוא כח הבורא ב"ה ומבלעדיו אפס ואין. ומצדיק הגדול הזה אשר הוא בקרבו אפס ואין האור יוצא לכל העולם וכל ההשפעות הקדושות. ועליו רמזו רש"י עם המדרש, שעשה המקדש, רומז לעבודת הצדיק הגדול, רחבות מבחוץ, שהאור יוצא ומתפשט ממנו, ואטומים מבפנים, שהוא בעיני עצמו אטום ונדמה לו שהוא חושך בקרבו, אבל התרגום מרמז להצדיק אשר הוא במדרגה קטנה כנ"ל. כי תרגום גימטריא תרדמה אחוריים סוד בחינה קטנה שסובר שכבר השיג רצון בוראו ועושה הישר והטוב ושהוא צדיק, וחלונות שקופים מבפנים, שנדמה לו שהוא מבהיק ומאיר. אבל אטומים מבחוץ, שממנו אין האור מתפשט לכל באי עולם כי איננו במדרגה גדולה כל כך להשפיע לאחרים. ואלו ואלו דברי אלהים חיים ואתי שפיר:

וזה שהבטיח הקב"ה ונועדתי לך שם, דהיינו שאראה ואועד לך שאני שוכן בכל המדות. ודברתי אתך מעל הכפורת, רמז למדרגה גבוה שאעלך גם עלה, מבין שני הכרובים, שהם אפי זוטרי כנודע. שתהיה תמיד בבחינה קטנה בלבבך ונכנע ושפל כמו אפי זוטרי אשר על ידי זה תזכה לכל המדרגות הגדולות אמן:

בהפטרה וה' נתן חכמה לשלמה ויהי שלום בין חירם ובין שלמה מלכים א' ה, כו, הנה הזוה"ק הקשה מה שייך זה לזה עי"ש, ול"נ חיר"ם, רומז ליצה"ר, רצ"ל חרון אף. שאם זוכה אדם לעבדות השלימות אז גם

אויביו ישלים אתו הוא היצה"ר ומלאך רע יענה אמן וכמאמר קדושין פא. היזהר בר' מאיר ובתורתו, וזהו
וה' נתן חכמה לשלמה, לעבוד אותו. ועל ידי זה היה שלום בין חיר"ם הוא הסט"א ובין שלמה:

או יאמר וה' נתן חכמה. דהנה האדם השלם אף על פי שעובד השי"ת בכל מיני שלימות צריך להסתכל
תמיד על פחיתת ערכו שהוא עפר ואפר והעבדות אינו אלא מאתו ית"ש והוא הנותן לך כמ לעשות חיל,
ובהיות כן זוכה להיות מקדש לשכון בו הבורא ית"ש. כמו שהשיב התנא להמין ב"ר עז שבחכמי ישראל
יש כמותו מה הקב"ה פוקד עקרות אף אלישע פקד עקרות עי"ש בזוה"ק, וכמו ששמעתי ממורי ורבי
ואהיה לכם למקדש מעט יחזקאל יא, טו, רצ"ל שהשי"ת אמר שיהיה להם למקדש אך באופן שימעט
את עצמו. ונחזור לעניננו, וה' נתן חכמה לשלמה, רצ"ל השי"ת נתן לו המדה הזאת חכמה"ה אותיות כ"ח
מ"ה, רצ"ל שהסתכל תמיד שהוא כח מה, רצ"ל אי"ן. וזהו אין כמוך ואין כמעשיך תהלים פו, ח, מי שהוא
ממזיק עצמו שהוא אי"ן יכול לעשות כמעשיך. וזהו ויהי שלום בין מירם ובין שלמה, מיר"ם רומז להקב"ה
שהוא מ'י ור"ם, רצ"ל שעל ידי שהיה לו מדת חכמה כנ"ל, היה שלום בינו ובין קונו והיה יכול הבורא יתברך
שמו לשכון בקרבו:

ויעל המלך שלמה מס מכל ישראל מלכים א' ה, כז, י"ל מ"ס, על דרך שנאמר ביששכר בראשית מט, טו
ויהי למס עובד, שהיה נושא וסובל עליו העול והמשא של הבורא ית"ש והוא העול מלכות שמים, והיפך
אותיות מס הוא ס"ם, הוא הסט"א שמסמא עינו של אדם שלא להסתכל אל הבורא ב"ה ולעשות מה
שלבו חפץ מחמת שאומר מי רואני ומי יודיעני. וזהו ויעל המלך שלמה מ"ס, רצ"ל ששלמה היה מהפך
ומעלה אותיות ס"ם לאותיות מ"ס שיהיו נושאים עליהם עול מלכות שמים, ויהי המס שלשים אלף,
שלשים הוא למ"ד, והרמז שהיה מלמד אותם התורה הקדושה. וזהו גם כן וישלחם לבנונה, ל"ב בינ"ה,
והוא ר"ת ל"ב נתיבות חכמה. והנו"ן השניה היא רמז לנ' שערי בינה כל זאת היה מילף ומלמד אותם.
ואדנירם על המ"ס, רצ"ל אף על פי שהיה נושא עליו את המשא הזה הוא העול מלכות שמים היה מסתכל
תמיד ואדניר"ם ואדני"ר"ם על המ"ס ואין זה משלי רק מכח השי"ת. ועל דרך זה פרשנו גם כן הפסוק ויעש
לבית מלוני שקופים אטומים, עיין לעיל בדיבור ונועדתי:

ויהי לשלמה שבעים אלף נושא סבל מלכים א' ה, כט, רצ"ל שהיו יכולין לדרוש ע' פנים לתורה והיו
סובלים עליהם העול הבורא ב"ה וב"ש, ושמונים אלף מוצב בהר, רצ"ל הם אנשים בינונים שהיו צריכים
להלמם ולחצוב היצה"ר שנמשל להר:

ויצו המלך ויסיעו אבנים גדולות כו' ליסד הבית שם ה, לא. יש לומר דהנה האותיות נקראים אבנים בספר
יצירה שעל ידי האותיות נבנה התיבה, וכמו שנוטלים בתחלה אבנים גדולות לעשות היסוד הבית, כמו כן
צריך לצייר בתחלה האותיות במחשבתו קודם שמוציא האותיות מפיו ואז נקראים אבנים גדולות, לפי
שבמחשבתו אותיות של התיבה הם בצירוף אחד וכשמוציאן מפיו הם יוצאין זה אחר זה ואז נקראים
אבנים קטנות וכן נקראים חיות קטנות עם גדולות, וזהו ויצו ויסיעו אבנים גדולות, רצ"ל שיקחו בתחלה

אבנים גדולות ויקרות לצייר האותיות במחשבתן. ליסד הבית אבני גזית, כדי שיהיה ליסוד לאבני גזית, הם האותיות קטנות שנגנזים בדיבור זה אחר זה:

ויכינו העצים לבנות הבית שם ה, לב, העצים הוא לשון עצה, שקודם שילך אדם להתפלל ולבנות הבית צריך שיתן עצות בנפשו לעשות הכנה ולהתבודד במחשבתו לפני מי עומד להתפלל כמו שהחסידיים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין ברכות ל ע"ב :

והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה שם ו ז . על דרך הפשוט שהבית נבנה מאליו שהאבנים היו מסייעין את עצמן וזהו מסע נבנה. וכאמור אצל ר' חנינא בן דוסא שהיו מלאכי שרת נושאים עמו אבן לירושלים, והרמז, שאם זוכה האדם לעבוד את הבורא ב"ה וב"ש, אזי אבן שלמה מסע נבנה, רצ"ל שהאותיות יוצאים מעצמם מפיו בקדושה כראוי כאמרם ז"ל ברכות י ע"ב אם תפלתי שגורה כו':

ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו שם רצ"ל ע"ד שאמר הריב"ש ז"ל על הגמרא שם לג ע"ב האומר שמע שמע משתקין אותו ופריך דלמא מעיקרא לא איכוון, ומשני מחינן ליה במרזפתא דפרזלא כי היכי דאיכוון, ולכאורה התירוף אינו מובן וכי מה יעשה שלא כיוון. ופירש הוא ז"ל, דהנה אם אדם מתפלל בלא מחשבה צלולה אזי הש"י שולח לו מחשבות זרות כדי שעל ידי זה יהרהר בתשובה ויתחזק עצמו להתפלל במחשבה טהורה. וזהו שמשני הגמרא שזה לא אפשר שלא איכוון מעיקרא שהרי מחינן ליה במרזפתא דפרזלא הם המחשבות זרות עד שיכוון. וזהו גם כן פירוש מקבות והגרזן כו' לא נשמע בבית בהבנותו, רצ"ל שבימי שלמה המלך ע"ה היו כולן צדיקים וקדושים ולא היו צריכין למרזפתא דפרזלא הם המחשבות זרות:

ויהי דבר ה' כו' הבית כו' והקימותי את דברי אתך וגו' שם ו, טו יב, רצ"ל שהדיבורים שלך יהיו כמו דברי כאילו אני דברתי אותם כביכול, וזהו את דברי אתך:

פרשת תצוה

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וגו', רמז במלת תצוה, שצריך הצדיק להמשיך לישראל מדת מלכות בשם א"ל אדנ"י גימטריא צ"ו ידוע. והנה מדלא כתיב צו את בני ישראל שמע מינה שהקב"ה רמז למשה רבינו ע"ה שהתועלת הוא גם כן למעלתו כמו לישראל, כי כשהצדיק מלמד תורה לבני ישראל ניתוסף אצלו גם כן בהירות וקדושה יותר מקודם. לזה אמר ואתה תצוה, כאילו כתיב תצוה. ויקחו אליך שמן זית, שיתוסף בכך מדת חכמה על ידי זה ונקרא שמן משחת קודש חכמה עילאה:

כתית למאור. נודע מהזוה"ק דצדיק כתיש כתישין עיין בתיקונים. כי מדרך הצדיק ללמד תורה לרבים ואומר לכל איש ואיש כפי ערכו ונמצא דבור אחד לזה ודבור שני לזה והחיות רצוא ושוב אצלו מענין לענין, וזה כדרך הכותש במכתשת מכניס ומוציא בוכנא באסיתא, כן הצדיק מדבר דברי תורה וחוזר ומתדבק בשורשו וחוזר ואומר תורה עד שמתקן ומעלה את בני ישראל לתורה ולעבודה, והבן הענין, להעלות נר תמיד, דהיינו שהשומעים ישמעו וילמדו ויהיה להם גם כן עלייה כי המקבל הוא מקבל בלי רצוא ושוב והבן:

ואתה תצוה. איתא במדרש שמו"ר לו הדא הוא דכתיב איוב יד, טו תקרא ואנכי אענך למעשה ידיך תכסוף אין תכסוף אלא לשון תאוה וכו' אנו באורך נראה אור ואתה מצוה להדליק נרות וכו'. איוב אמר הפסוק הזה ורמז בזה בלשון תמוה תקרא ואנכי אענך, פירוש כי כל התורה שאנו לומדים וכל התפלות שאנו מתפללין וכל מעשים טובים שאנו עושים הכל משלך רבון העולמים כי אתה נתת לנו ה' מוצאות הפה וחמשה חושים ורמ"ח איברים ואתה מחיה את כולם ומשפיע בהם בכל רגע וזולתך אנו אפס ואין, ואם כן כל הקריאה והקדושה שאנו עושים הוי כאילו אתה קראת ועשית, כיון שכל השכל והכח שלך הם, אם כן הוי כאילו תקרא ואנכי אענך שכל מעשינו הם רק כענין עונה לקריאה ואנו מטין את עצמינו לכף זכות לרצונך הטהור והרי זאת רק כמו עונה. ואפילו הכי למעשה ידיך תכסוף, לשון תאוה. כיון שהכל שלך אם כן אין לעמוד בסודך למה אתה מתאוה לזה לשמוע תורה ותפלה מפינו, וכן ענין הנרות באורך נראה אור ואתה מצוה אותנו להדליק נרות. ולית מחשבה תפיסא בך כלל ואין לעמוד על סוד הענין רק הנגלות לנו ולבנינו לעשות אמין:

איתא במדרש תנחומא תצוה, יא כבוד חכמים ינחלו משלי ג, לה, זה דוד ושלמה בנו שבנו בית המקדש ונטלו כבוד, וכסילים מרים קלון כו' ראה מה כתיב תהלים עג, כ ה' בעיר וכו' עי"ש, דהנה כבוד חכמים ינחלו, שעל ידי מעשיהם הטובים ממשיכין אור החכמה ונגלה אור הפני"ם שהוא אל במילואו אל"ף למ"ד, וזה ינחלו דוד ושלמה שבנו בהמ"ק ועשו היחוד הגדול והקדוש, וכן בכל יום כשאנחנו עונים אמין אחר הברכות יש בו צירוף הוי"ה ואדנ"י ובזמן היחוד נגלה אור הפנים ונקרא כבוד דלעילא. והכסילים המחללים ומפרידים זה מזאת פוגמין באור הפני"ם והשם עושה בהם דין והפנים של זעם, כי הפנים עם הכולל גימטריא קלו"ן וזה מקום וכו'. על ידי הפגם שעשה נעשה בו הצירוף לענשו. ולהיפך לצדיקים יזרח אור נוגה הולך ואור עד נכון היום:

פרשת זכור

במדרש תנחומא פרשת תצא יא מלחמה לה' בעמלק מדור דור שמות יז, טז, רבי אליעזר ורבי יהושע ור' יוסי. רבי אליעזר אומר מדורו של משה עד דורו של שמואל, רבי יהושע אומר מדורו של שמואל עד

דורו של מרדכי ואסתר, ר' יוסי אומר מדורו של מרדכי ואסתר עד דורו של משימ שהוא ג' דורות כו' דור דורים תלת. ר' ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא כל זמן שזרעו של עמלק קיים כאילו כנף מכסה הפנים אבד זרעו מן העולם ולא יכנף עוד מוריך ישעיה ל, כ, ר' לוי בשם ר' אחא אבד זרעו של עמלק השם שלם והכסא שלם כו'. עוד שם במדרש, בריתי היתה אתו כו' מלאכי ב, ה שקיבל עליו דברי תורה באימה וביראה ברדת. מה תלמוד לומר מפני שמי נחת הוא, אמרו בשעה שיצק משה שמן המשחה על ראש אהרן נרתע ונפל לאחוריו כו'. הנה מה טוב ומה נעים כו' כשמן הטוב כטל חרמון תהלים קלג, א- ג מה הטל אין בו מעילה כו', וכי שני זקנים היו לו לאהרן אלא כיון שראה משה יורד על זקן אהרן כאילו על זקנו יורד כו' עי"ש:

ידוע מהזוה"ק תלת רישין דא לעילא מן דא ודא לגו מן דא. פירוש אמיתת מציאותו נעלם מכל מין נברא כמ"ש בספר יצירה אם רץ לבך שוב לאחורך והוא הנקרא רישא דלא אתיידע. ופירוש רישא הוא שכל, היינו שיוכלו הברואים לעבדו ולהמליכו ובינו בשכל זה שאי אפשר להשיגו כידוע שבחינת מלכות מעולם עליון הם בחינת רישין לעולם התחתון, דהיינו כתר חכמה ובינה ובחינה זו נקרא דור דורים דור חד הוא כתר. ודורים תרין הם חכמה ובינה:

ואלו התנאים כל אחד בבחינת נשמתו גילו הארת התלת רישין. רבי אליעזר הוא מבחינת אעשה לו עזר כנגדו בראשית ב, יח, גילה הארה שנמשך מדורו של משה היינו מיחוד חכמה ובינה עד דורו של שמואל. ורבי יהושע שורש נשמתו מבחינת תפארת כהוראת שמו יהו' שע' גילה ההארה מדורו של שמואל עד דורו של מרדכי ואסתר בחינת שמואל בקוראי שמו תהלים צט, ו גם כן בחינת תפארת עד דורו של מרדכי ואסתר. ורבי יוסי שורש נשמתו מבחינת מלכות כהוראת שם יוסי שעולה בגימטריא הכס"א וגימטריה אהי"ה אדנ"י הוא בחי' נ"ר גילה ההארה עד דורו של מלך המשיח שאליו אנו מצפים שיקום הפסוק ישעיה מ, ה יתגלה כבוד ה', הם הג' רישין הנ"ל שיתגלה הארתם. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. שכך הוא האמת אלא כל אחד גילה עד בחינת שורש נשמתו והארתו. ונק' שם בי"ט והם חילוף אותיות שמ"ן, כי חילוף השי"ן הוא בי"ת כי השי"ן הם ג' קווין בחינת מלכות על כן החילוף הוא בי"ת הנקרא לשון בי"ת. וחילוף היו"ד הוא מ כי החכמה אין לה גילוי כי אם על ידי בינה והיא המ"ם מלמרבה המשרה ישעיה ט, ו וחילוף הנו"ן שערי בינה הוא הטי"ת הנקרא בזוה"ק ט' היכלין לאו אינון היכלין לאו אינון בוצינין, כו':

והנה הגם שאין יד האדם מגעת שם בעולמות הנ"ל ואין שם עבודת האדם, עכ"ז כשישראל ממליכין אותנו יתברך בתורתו ועבודתו ובקישוט מדותיו [אורח חיים פן תפלוס לא תדע משלי ה, ו היינו לא אתיידע] ריח ניחוח עבודתיהם עולה לשם. ובאמת בחינה זו נקראת בטעמים זרק"א סגו"ל. ניגון זרקא הוא כמו שיר כנוקבא המשוררת לבעלה דידעין לזרקא ההוא אבנא קדישא לאחר דאיתנטילת מתמן כמו שהיה במחשבתו יתברך בבחינת סגולתא והיינו דור חד דורים תרין. ועל ידי זה ניתוסף הוא יתברך כביכול בתענוג ושעשוע ונקרא פז"ר גדו"ל ויש מפזר ונוסף עוד ומתלבש בקרנ"י פר"ה בהם עמים וכו' ודו"ר הוא לשון חירות. וזהו כוונת המדרש בשעה שיצק משה שמן המשחה על ראש אהרן היינו שנמשך עליו ההארה מאותיות שמן הנ"ל. נרתע ונפל לאחוריו, אחוריו"ו הוא מלשון חו"ר היינו שהאיר אליו מת' עלמין דכסיפין. והוא הנקרא שמן הטוב על הראש יורד על הזקן, זקן, דהיינו עולמות עליונים שאין שם השגה

כי אם בבחינת וקמץ הכהן, נתגלה על ידי זקן, כי פת"ח הוא תמונת ו ע"ש ו' קצוות. והנה הנס בימי מרדכי ואסתר היה על ידי הארת בחינת ג' רישין הנ"ל. כי מגל"ה גימטריא מזל"א עולה ג' שמות הוי"ה כר"ת [ב' פעמים] ז'כר ל'מעשה ב'ראשית. אכן מחמת שהיה בזמן החורבן לא היה יכול להתגלות בפרהסיא על כן היה כל הנס בדרך הסתר. ולכן לא נזכר במגלת אסתר השם במפורש כי אם בראשי תיבות וסופי תיבות. ולא היה הנס כי אם על ידי שמות אהי"ה, כי פירוש אהיה היה ויהיה, כי מחמת ההתגלות שהיה בזמן שהיה להם בית המקדש וההתגלות שיהיה אח"כ לעתיד על ידי כן היו יכולים להמשיך הנס על ידי שמות אהי"ה והוא גימטריא כנ"ף עם הכולל כשנתמלא בהי"ן והוא נקרא אה"ה כי כן היתה כוונת המן הרשע ומרדכי ואסתר בבחינתם שהוא ור'ב חס'ד נוצר חסד לאלפים להמתיק האלפי"ן בצדקתם פעלו שיתמלא באלפי"ן והוא לשון ה"א היינו לשון זה הדבר. והיינו שישראל ראוי לעשות להם הנס. ולכך עולה פו"ר ב' פעמים קמ"ג. ולכן באותו פעם היה הנס על ידי כנפים בדרך הסתר עד ביאת משיח צדקיניו שיקוים ונגלה כבוד ה' ואז יתגלה אלהותו עלינו עין בעין אמן כי"ר:

זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' דברים כה, יז . דהנה שותא דעלמא לקרא ולכנות אדם רשע בשם עמלק ואין לך דבר למטה שאין לו שורש וטעם. והנה הענין הזה, מפני שעמלק בטומאתו וברשעתו הכניס במלחמה אז איזה ניצוץ וענין רע בלב כל איש אשר לא לחם כנגדו כראוי, כי עיקר ענין עמלק הוא היצר הרע צורר כל אדם, וזה מלחמה לה' בעמלק מדור דור שמות ח, טז , דהיינו שבכל דור ובכל שעה היא המלחמה הגדולה אשר אנחנו נלחמים תמיד כל ימי היותנו על הארץ. כי עמלק נוטריקון ע'מל ק'סם ו'מרי:

וזה זכור את אשר עשה לך עמלק, לך ממש שעשה בקרבך ענין עמלק עמל קסם ומרי, אשר קרך בדרך, קרך הוא מלשון קרירות שהקר אותך מהתלהבות. שראוי להיות כל אדם בלבו כמוקד אש לפני ה' תמיד, והיצה"ר מקרר את האדם ומעצלו ובא אליו בכמה מיני פיתוים ומתנכר בלבושים וענינים עד שמפתה את האדם ואומר לאדם מה לך תיגע לריק ותלד לבהלה הלא אתה עשית כמה עבירות עד אין מספר וכבד ממך הדבר לעשות תשובה כראוי ולסגף מה שאתה חייב לכן למה לך ללמוד תורה ולהתפלל בכוונה, ועליך נאמר משל' כא, כז זבח רשעים תועבה, ואין בידך לא משלות העולם הזה וגם נכזבה תוחלתך לעולם הבא ותירש תרתי גיהנם, שמע נא עכ"פ ושמח בחור בילדותך בעוה"ז ואכול ושתה ויטב לך היום ואל תדאג דאגת מחר לעוה"ב. וגם מה שאתה רואה כמה אנשים מכונים בשם צדיקים וחסידים ואנשי מעשה אשר הם מיגיעים את עצמם בתורה ובעבודה, אל תביט אל מראיהם כי כלו סג יחדיו ומי יודע מה מעשיהם בסתר. ועוד כהנה מדבר היצה"ר בלב האדם עד שמפילו בעצלות בעבודת השי"ת ומחזק לבו למרות עיני כבודו עד שמוליכו כשור לטבח, לזה הזהיר הקב"ה זכור את אשר עשה לך עמלק אשר קרך בדרך, שהקר אותך כשאתה הולך בדרך ה'. ומלת דר"ך ידוע מהאר"י ז"ל רמז על שמות יחודים נפלאים, ובוודאי זה לעומת זה עשה האלהים, שיש להיצה"ר גם כן דרך בטומאתו השם ישמרנו, וזה אשר קרך בדרך, בדרך רשעים. אבל האמת והעיקר שיש להתגבר עליו בכח שמות דר"ך הקדושה ולהכניעו. וזה רמז מלת דרך בפרשה זו וכן בנביאים במפטיר פקדתי שנזכר כמה פעמים מלת דרך עי"ש:

והיה בהני"ח ה' אלהיך. כי מלת בהניח צירוף נ"ח בי"ה, דהיינו כאשר תשכיל ותבין בשם י"ה הם חכמה ובינה ותנווח בם, אז מחה תמחה זכר עמלק לא תשכ"ח צירוף ת"ש כ"ח, פירוש שלא תהיה תש כח ולא

תפול בעצלות ח"ו, ואף אתה הקהה את שיני היצה"ר ואמור לו הנני מתחרט ושב ומתנחם על העבר ומכאן והלאה חושבנא לקבל עלי עבודת ה' באמת שלא אחטא עוד, ואתחבר לצדיקים וחסידיים והם יורוני דרך התשובה והאמת. כמ"ש חז"ל אבות פ"ב מט"ו והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים. ואזכה לתקן את אשר שחתתי ואתגבר כנגדך תמיד:

והנה המן צור"ר היהודים רמז שהוא בקליפה לעומת מלכות דקדושה, כי צור"ר עולה מלכו"ת תצ"ו מחנות הקדושה שיש במרכבת ארגמ"ן כנזכר בספר היכלות עי"ש ושם הם בחשבון תצ"ו. אבל המן שהיה מעולם הפירוד נפרד החשבון ונעשה מאות ת' ב' רישין במלת צורר. וליכא דידע לישנא בישא כהמן, פירוש כמו שאמר למלך ישנו עם אחד אסתר ג, ח כן כיון בדבריו לקטרג למעלה שהם ישנים מן המצות. ואת דתי המלך אינם עושים, כמו שיש בקדושה צדיק שמדבר עם בני אדם דברי חול ותוכם רצוף אהבה יחודים ודביקות לה' יתברך, כן זה לעומת זה עשה האלהים את המן הרשע שרצה לעורר קטרוג ושטנה על בני ישראל. ועי"ש בגמרא ומדרש כל מה שרמז בדבריו:

ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו אסתר ג, ו. כי ידע כי מרדכי הוא צדיק גדול, וירא כי לא יכול לו לבדו, רק בקש לעקור את הכל ויהיה העולם נידון אחרי רובו. ובדור ההוא נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה כדאיתא בגמרא מגילה יב. ואז יוכל גם כן להרוג את מרדכי. ואיתא בגמרא שם, שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו דור כלייה. אמר להם אמרו אתם, אמרו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אמר להם אם כן אותן שבשושן יהרגו ולא של כל העולם. אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם. אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר, פירש רש"י מפני מה זכו לנס, אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה אלא לפנים עי"ש. וצריך להבין מה שייכות הקושיא וכי משוא פנים יש בדבר על טעם של רשב"י. ומשמע לדברי תלמידיו ניחא, והלא בין כך ובין כך קשה וכי משוא פנים כו'. גם פירוש רש"י מפני מה זכו לנס קשה להולמו מנא ליה לפרש כן, דלמא הקושיא כפשטא מפני מה זכו וניצולו מכליון כי הנס שייך על ענין ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים וכו' ותליית המן בתוך ג' ימים לגדולתו:

ונ"ל דלפי דברי התלמידים אין קושיא וכי משוא פנים יש בדבר, כידוע שכל עיקר הגזירה אשר יצאה ברצון כבודו יתברך לא היתה רק להחזיר לישראל בתשובה כמ"ש תהלים צ, ג תשב אנוש עד דכא. ובכל דור ודור כל הפחדים וגזירות רעות רח"ל אין חפץ כבודו יתברך רק לעורר ישראל לתשובה שלימה. ואם כן בנידון דידן מה שנתחייבו ישראל מפני שנהנו מסעודתו שייך רק על אנשי שושן, וכמו שהוקשה להם אם כן כל העולם לא יהרגו כנ"ל. וצריך לומר דלפי סברתם הוה אמינא כי כל ישראל שבאותו הדור היו מחצה זכאי ואותן שבשושן הכריעו לכף השני לכך יצאה הגזירה על הכלל כולו, אבל כאשר מרדכי הצדיק ידע את כל אשר נעשה וקבץ היהודים אשר בשושן בצום ובכי ומספד ובתשובה שלימה, וכמ"ש אסתר ד, יז ויעבור מרדכי, מיד ביו"ט של פסח מגילה טו. , ממילא הכריעו אנשי שושן לכף זכות וניצולו כולם ונעשה להם נס בזמן מועט בג' ימים הראשונים הואיל ונגמר הדבר רצונו ית' שעשו תשובה כראוי. אבל לדברי רשב"י שלא רצה בזה רק מפני שהשתחוו לצלם, ואם כן קשה מפני מה נעשה תיכף בתוך ג' ימים הואיל ועדיין לא ידעו שאר היהודים אשר במדינות המלך ולא התחרטו ולא שבו עדיין והיה צריך להיות

הנס אחרי הודעם וספקם על ירך בתשובה. וזה שהקשו וכי משוא פנים יש בדבר ומפני מה זכו לנס. כי עיקר מלת נס שייך על זמן מועט שנהפך הדין לרחמים. ועל זה השיב הם לא עשו אלא לפנים לפיכך הקב"ה לא עשה אלא לפנים. אבל עיקר הענין היה להחריד אותם שיעשו תשובה בגלוי. [ודי להם בחרדה לשמע אוזן ולשוב בתשובה ואח"כ תיכף לשמוע בשורות טובות וד"ל]:

וז"ש המלך בסוף דבריו אסתר ז, ה מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן, דהדבר תמוה הלא ידע מכל זה, אלא הענין כך הוא, דשם כתיב ויאמר המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר המלכה, והנה ויאמר השני הוא מיותר. אלא דקאי על מלכו של עולם שהוא אמר מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן. כ"ן, פירושו באמת. כלומר מי הוא אשר עלתה על לבו לגזור גזירה רעה ח"ו באמת, כי כל עיקר הענין רק לפנים ולהחזירם בתשובה באמת, אבל כיון ששבו ונסלח להם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם:

ואגב נבאר מהות מחשבת המן הרשע ומפלתו, כי נודע כי תכלית הבריאה היתה למען נעבוד לאלהי ישראל וזה כוונת ורצון הבריאה. ואין לעמוד ולחקור על מהות רצונו כביכול על מה ולמה רצה בזה, כמ"ש איוב יא, ז החקר אלוה תמצא, וכמ"ש הרמב"ם בספר הי"ד הלכות תשובה פ"ה ה"ה וזה עיקר אמונתנו. אבל המן הרשע וכן כמה רשעים שהיו בעולם כמו פרעה וכיוצא בו לפי סכלותם אמרו שזה גרעון בכבוד אין סוף שירצה בעבודת תחתונים מחמת שאין חקירתם על פי שכל האנושי מסכים לזה. ולכן בקשו לכפור בבחינת אלהי ישראל, דהיינו שמתנהג על פי עבודתינו בתורה ובמצוות רק דקרו ליה אלהא דאלהיא ואינו משגיח בעולם השפל ונתן הממשלה לכוכבים ומזלות והם המנהיגים לפיכך צריך לעבוד להם ולא לעילת על כל העילות, ונפלו ברשת הטעות עד שפגמו ברעוא דרעוין ואמרו כי הבריאה לא היתה ברצון מחמת שאין להבין שייכות הרצון לאין סוף עד שאמרו שהיה כח מוכרח לבריאת עולם וגולם קדמון וכמו שהארכת בהגהות לספר גבורות ה', ועל ידי הנסים והנפלאות שענשם הקב"ה מדה במדה ולפי רצון משה רבינו וכל הצדיקים נתברר הענין שרוצה בעבודתינו ומתנהג ברחמים לפי דרכינו ונקרא אלהי ישראל, ונקרא זה אלי ואנוהו שמות טו, ב שכל אחד היה מראה באצבעו. דהיינו הגם שאינו מושג ולית מחשבה תפיסא ביה כלל, על כל פנים יש איזה השגה ברצונו יתברך על ידי התורה והמצוות. אבל המן הרשע שכפר בכל זאת אמר אסתר ה, יג וכל זה איננו שוה לי, שבחינה הנקרא ז"ה, המושג על פי התורה והמצוות, איננו שוה לי, רק כטעותו וסכלותו שתהיה ההנהגה על פי הכוכבים ומזלות. ולכן אח"כ כשנעשה הנס ונתגלה אלהי ישראל על ידי מרדכי הצדיק נתגלה שם קמ"ג שהוא אהי"ה במילוי אלפין שיש בו אות ה"א שמורה כמו הא לכם זרע בראשית מז, כג, דהיינו שהקב"ה מושג על פי התורה. וזה נקרא פורים על שם הפור, כי פו"ר בגימטריא ב' פעמים קמ"ג בסוד אהי"ה אשר אהי"ה. ונקרא פורים, כי ב' פעמים פור גימטריא בעת"ק כי נפתח להם אור עתיק חסד דעלמין קדמאין ונתגלה שהרצון הוא רק בבני ישראל ולפי עבודתם, והבן:

ואיתא במשנה מגילה ב. מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג וכו'. כי י"א גימטריא ו"ה שהוא מורה על בחינת אלהי ישראל כנ"ל. וגם וה' הוא לשון שמחה כי זאת ההנהגה על פי התורה היתה עיקר הבריאה ולא היתה שמחה כיום שנבראו בו שמים וארץ מורה גם כן על זה. וכמ"ש בפ' לקוטים מרב האי גאון עי"ש באורך. שנים עשר, רומז על י"ב אותיות שיש בג' שמות הוי"ה שמספרם מגל"ה וכמ"ש האריז"ל. י"ג זמן קהלה

לכל הוא מגילה ב. , דהיינו שמתגלה אור הגדול י"ג מכילן דרחמי. כי י"ג פעמים חס"ד גימטריא תעני"ת עם אותיות והכולל. וכשחל בשבת שאין מתענין בו נפתח האור על ידי י"ב לחמים אשר על השלחן, כי י"ב פעמים לח"ם גימטריא גם כן תתקל"ז כנ"ל, וזה גם כן מספר מרדכי"א אסת"ר עם הכולל שהם המשיכו החסדים ונרמזו בשמותם. והוא גם כן מספר שב"ת זכור עם הכולל, כי בשבת שלפני הפורים נפתח תמיד האור הזה להופיע עד י"ד וט"ו שהם ימי משתה ושמחה ובהם קורין את המגלה:

ועוד יש לומר בפירוש המשנה, כי משנכנס אדר מרבין בשמחה תענית כט. ומתחיל להופיע אור מרדכי. לכן אמרו מגילה נקראת באחד עשר, פירוש שהאור נגלה כל אחד עשר יום מר"ח עד יום אחד עשר שיוצא בבהירות ורשאי לקרות בו המגלה לבני כפרים. והנה השל"ה הקדוש כתב רמז במשנה זאת, כי י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו עולה ס"ה מספר שם אדנ"י כי נתגלה שיש אדון בעולם. וזה מגילה נקראת, על ידי המספר הזה מגלה האדון לכל היצורים עי"ש. ויש לומר גם כן איזה רמז, באחד עשר, היינו א' פעם עשר. שנים עשר, הוא ב' פעמים עשר. שלשה עשר, הוא ג' פעמים עשר. ארבעה עשר, הוא ד' פעמים עשר, חמשה עשר, הוא ה' פעמים עשר. סך הכל ט"ו פעמים עשר עולה ק"נ. כי שם אדנ"י נקרא גם כן ק"ן לשם הוי"ה הנעלם בו, זהו כדברי השל"ה הנ"ל:

ועתה נבאר מהות אור מרדכי הנקרא מירא דכיא עי"ש בכתבי האר"י ז"ל. כי איתא בשו"ע או"ח סימן ו' סעיף א פירוש הברכה אשר יצר את האדם בחכמה שהכין מזונותיו ואח"כ בראו עי"ש, וענין הזה שנקרא חכמה, למשל שאנו רואים בעולם שיש אדם חכם רופא וכיוצא בו אין חכמתו מועלת רק אחר שנולד איזה חולי או מקרה רעה בגופו של אדם, אז הרופא יעשה רפואתו על פי חכמה, אבל אין לך חכם שיתן רפואה על החולי העתיד לבא כי מי יודע אם יהיה חולי ומה שיהיה ענין החולי ומהות החולי, וזה למטה בעולם השפל. אבל בורא כל שהכין מזונותיו של אדם ואחר כך בראו ממילא מוכרח הדבר שהשקיף הכל עד סוף כל הדורות בחכמתו מהותם וחסרונם ותועלתם. וזהו פירוש אשר יצר את האדם בחכמה"ה כנ"ל:

והנה אור החכמה והשגחת הבורא עלינו זורח תמיד בבהירות בשבת קודש עלינו בני ישראל. לכן בכל ערב שבת קודש שנקבל הבהירות הזה יסדו לנו הקדמונים שישוב כל אדם בתשובה בערב שבת כמ"ש ספרי יראים, ולרחוץ ולטבול וללבוש לבנים לכבוד שבת, כי בו יתגלה אור החכמה ואנחנו עולים למעלה לקדושה עד בחינה הנקראת קודש ישראל לה'. והנה בימי מרדכי על ידי תשובתם וקיימו וקבלו את התורה ברצון טוב נתגלה עליהם האור הזה הגם שלא היה בשבת רק בימי החול. [וזה דכתיב אסתר ט, כב כאשר נחו בהם היהודים, רצ"ל כיום המנוח הוא השבת]. והחילוק היה, שבשבת עולים לשם למעלה מה שאין כן על ידי מרדכי הצדיק נמשך הארה למטה ונתגלה החסדים, וזהו שאיתא בשו"ע או"ח סימן תרצ"ה ס"ב ללבוש בגדי שבת בפורים מורה על הנ"ל:

והנה האר"י ז"ל כתב שבגדי יו"ט חשובים משל שבת כי ביו"ט בא האור עליון מלבוש בלבוש והשמחה מושגת יותר עי"ש. אבל בפורים אין מן הצורך ללבוש בגדי יו"ט, כי האור הזה שזורח למטה אינו כל כך גדול ואינו צריך ללבוש רק מחמת שהוא מאור החכמה לכצריך ללבוש בגדי שבת. והנה מרדכי האור הזה

יש לו התגלות בפורים, ולכן הגם שאמרו חז"ל מגילה טו ע"ב רצוי לרוב אחיו אסתר י, ג ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין. אל תאמר ח"ו שנגרע מערכו, רק שהיה לו בהירות עליון מאוד החכמה ולא יכלו להתחבר עמו, כי אין הגילוי אלא בפורים כמ"ש האר"י ז"ל:

ואסתר הצדקת היתה מרכבה לשכינה כידוע מהאר"י ז"ל. ולכן אמרו במדרש פרשת בא שמו"ר טו על פסוק שה"ש ו, י יפה כלבנה, זו אסתר שנאמר אסתר ד, יא ואני לא נקראתי לבא אל המלך זה שלשים יום. והענין הוא, כי הבורא ב"ה ברא את הלבנה המקבלת אורה מהשמש ומתחדשת אחת לשלשים יום ואורה זורח בסוד המלכות נקנית בשלשים מעלות אבות פ"ו מ"ו. והנה אסתר בראותה כי לא נקראת אל המלך זה שלשים יום יראה ופחדה לנפשה מאוד בסוד וירח לא יגיה אורו ישעיה יג, י ח"ו. ולכן צותה על הצום שלשת ימים לילה ויום, כדי שעל ידי התשובה וצום ובכי יתעוררו רחמים ויחוד עליון ואז תשא חן למטה, אבל זה אמת ברור שח"ו לא נגע אחשוורוש בגוף אסתר הטהור, כי השביעה שיידה במקומה כדאיתא בזוה"ק ומקובלים:

ובזה מתורץ קושית ר"ת שהקשה מדמקשה בגמרא סנהדרין עד ע"ב והאי אסתך פרהסיא הוה, ולא מקשה והא אסתר גילוי עריות הוה שמע מינה דבעילת עכומ"ז אינה אוסרת עי"ש בריש מסכת כתובות דף ג' ע"ב ד"ה ולדרוש. אבל אפשר ליישב דלהכי לא מקשה והא גילוי עריות הוה, כדאיתא בזוה"ק שלא שמשה כלל רק השביעה שיידה במקומה. אבל פריך שפיר והא אסתר פרהסיא הוה, דלמראה עיני הבריות שלא ידעו מזה ההשבעה איכא איסורא והיה לה למסור נפש, אבל י"ל דבעילת עכומ"ז באמת אוסרת. ומשני קרקע עולם היא ואפילו חילול השם ליכא כדאיתא בתוספות שם. ויש לומר גם כן בתוספות שהקשו שם מגילה יג ע"ב ד"ה וטובלת על הא דאמרין בגמרא מלמד שהיתה טובלת מחיקו של אחשוורוש ויושבת בחיקו של מרדכי דהלא צריך הבחנה אפילו אלמנה וגרושה. והתוספות תירצו דהיתה משמשת במוך עכ"ל. ואפשר דגם התוספות הסכימו כדעת המקובלים דהיתה משבעת לשידה במקומה, רק דשם הקליפה הוא מוך עיין בספר קינת סתרים מהגילאנטי. ומרמז התוספות בלשונם בכוונה כנ"ל:

פרשת כי תשא

ויתן אל משה ככלותו, במדרש שמו"ר מא הדא הוא דכתיב משלי יח, טז מתן אדם ירחיב לו כו'. שם דבר אחר מתן אדם ירחיב לו, אלו ישראל. בשעה שאמר להם משה להביא נדבה למשכן מה כתיב שמות לו, ג והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר כו'. אמר ר' יוחנן שני בקרים הביאו מה זכו שהרחיב הקב"ה את גבולם שנאמר דברים יב, כ כי ירחיב וגו' גבול של כל אחד ואחד כו'. ר' יונתן אומר ג' דברים ניתנו במתנה גשמים ומאורות ותורה כו' ע"כ:

הנה ידוע מאמר רז"ל שמו"ר מא ככלתו כתיב ככלה שהיא מקושטת בכ"ד קשוטין הן כ"ד ספרים, וידוע שכל קישוטי החתן שנותן לכלה כדי שתעלה חן בעיניו וממילא אחר שתמצא חן בעיניו הוא בוודאי מוסיף לשלוח תכשיטין וכמו כן תמיד חוזרת חלילה. כמו שאמר הרב הצדיק המנוח מהור"ר זושא זצ"ל על פסוק תהלים קטז, יב מה אשיב לה' כל תגמלוהי עלי, פירוש יותר מה שכנסת ישראל עובדים לו יתברך הוא מוסיף להם בהירות לעבדו בחשק ושכל גדול יותר. [וכן כשנצטוו על מלאכת המשכן שישכין הוא יתברך שכינתו בישראל ויברכם על ידי מדת כ"ה תברכו כו' שנקרא כלת משה, היו נצרכים כ"ה מינים עם י"ב אבנים שהיה בחושן נגד י"ב שבטים]. וזה פירוש המדרש מתן אדם ירחיב לו, יותר מה שהוא יתברך משפיע על פי עבודת האדם לכנסת ישראל היא מעלת יותר חן והרחבת הדעת לפניו יתברך:

והנה מרוב אהבת וחשק ישראל להביא נדבתם לבית שכינתו יתברך בכל לבבם ונפשם אשר כמעט אם היה באפשרם למסור נפשם למשכן, האיר להם הוא יתברך ממדת אי"ן הנקרא גם כן בוק"ר. והיינו לשני בקרים הביאו כי מדת אהבה נקרא בוק"ר. ומחמת גודל הרחבת לבם להביא נדבתם זכו להרחיב הוא יתברך גבול של כל אחד ואחד, פירוש כי כתיב באיוב יד, ה אם חרוצים ימיו וגו'. אם, הוא לשון אם. כי הנה בשורש נפשות ישראל הנקרא א"ם בעת בואם לעזה"ז באותו עת וזמן נגזר על כל אחד ואחד כל המאורעות שיעברו על זה האדם והיינו בבחינת א"ם חרוצים ימיו, ועל ידי הרחבת לבם זכו להרחיב הגבול הזה של כל אחד ואחד, היינו בשורשי נשמתם שיצאו מהגבול ומצר של כל אחד ואחד. וזהו פירוש כי ירחיב וגו' ואמרת אוכלה בשר. בשר, רומז למדת דין כנודע, ואכילת הבשר רומז להמתקת הדינין כידוע. בכל אות נפשך כו', רצ"ל על ידי הרחבת לבם ותשוקתם לעבודתו בשמחה וטוב לב על ידי זה ימתקו הדינין בשרשם מדה במדה:

וזהו פירוש ר' יונתן ג' דברים ניתנו במתנה, גשמים שנאמר ויקרא כו, ד ונתתי גשמיכם בעתם. כי ידוע שאין לצייר אותו יתברך בשום מדה. אפס לאהבת עם קרובו ולפי עבודתם ואהבתם ויראתם אותו יתברך ככה מלביש את עצמו כביכול במדת חסד וגבורה וכן בשארי המדות בכל הו' קצוות וזה נקרא כביכול לשון גשם. וכפי העת והזמן שעובדין בני ישראל אותו יתברך ככה משפיע להם רוב חסדו במדתם. וזהו ונתתי גשמיכם בעתם ויקרא כו, ד שאשפיע לכם החסדים הגדולים כפי העת ומדת עבודתכם, וזהו מתנה גדולה שהוא יתברך באין סוף ותכלית ישפיע לבני אדם רב טוב לפי מעשיהם. והתורה, שנאמר ויתן אל משה ככלותו, ככלתו כתיב, כי האמת הגם שהחתן נותן מתנות להכלה כהבטחתו, עכ"ז כשהיא נושאת חן בעיניו הוא מוסיף לה בתוספת מרובה כמ"ש בתוס' כתובה וכד אשכחית רחמין בעיני כו'. וזהו מוספי שבת ויו"ט. ולזה אמרו במדרש התורה ניתנה במתנה כו' ככלתו שמוסיף להם בכל פעם יותר בהירות בתורתו:

ויתן אל משה ככלותו. איתא במדרש שמו"ר מא הדא הוא דכתיב משלי ב, ו כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. גדולה החכמה וגדולה ממנה הדעת והתבונה הוי כי ה' יתן חכמה, אבל למי שהוא אוהב מפיו דעת ותבונה, ר' יצחק ור' לוי, חד מנהון אמר למה הדבר דומה למלך שהיה לו בן בא מבית הספר מצא תמחוי לפני אביו נטל אביו חתיכה אחת ונתנה לו, מה עשה בנו אמר לו איני מבקש אלא ממה שבתוך פיך, מה

עשה נתנו לו למה לפי שהיה מחבבו. וחד אמר משל כו' והיה לאביו מנות א"ל בנו איני מבקש אלא מן הפיצטלין שבתוך פיך ונתן לו, הוי מפיו דעת ותבונה כו' עי"ש:

והנה המדרש מלמדינו העריבות והנעימות שהיה בין ישראל לאביהם שבשמים בשעת מתן תורה שנאמר ויתן אל משה ככלתו ודרשו רז"ל שנתנה לו במתנה ככלה הדא הוא דכתיב שה"ש ד, יא נופת תטופנה עיין במדרש הנחומא וכיוצא בו. והגדיל המתיקות עד שהיה כמו זווג נשיקין שנתערבו ההבלים שבפה כנודע וכדאיתא בזוה"ק על פסוק שה"ש א, ב ישקני מנשיקות פיהו דלא כתיב פיו לשון זכר ולא פיה לשון נקבה רק פיהו מורכב מלשון זכר ונקבה כי מגודל המתיקות נעשה פיו ופיה כמו פה אחד ודיבורם אחד מה שאין הפה יכול לדבר וכו'. אשר ע"ז גוזמא נקטו במדרש לומר המשל אל בן המלך שלא רצה לאכול אלא ממה שבתוך פיו של אביו, והוא ענין שינוי מטבעי ודרך של בני אדם שאדם רוצה לאכול יותר מתמחוי ממה שיאכל בלעו של חבירו, רק בעת גדלות האהבה בין הריעים והם נעשים אחד אז אין הפרש ביניהם לאכול אחד מפה של חבירו וכמו דאמרי אינשי על גודל האהבה כידוע, וזה הענין מפיו דעת ותבונה, כי דעת פירשו רש"י בחומש שמות לא, ג רוח הקודש עי"ש. כי דעת הוא לשון התחברות כמו והאדם ידע וגו' בראשית ד, א והדעת גנוז

בפומא דמלכא, ונחלקו שם ר' יצחק ור' לוי במדרש חד אמר מן התמחוי וחד אמר מנות עי"ש. כי יש שתי השגות, האחד, המלכות אשר היא מכונה קערת כסף אחת כלי קבול והוא התמחוי, והשגה השנית, המדות שמשפיעים לתוכה, והם המנות כנודע:

ואיתא במדרש פרשה מ"ה, כשאמר הקב"ה למשה שוב אל המחנה באותה שעה מצא משה ידו לדבר לפני הקב"ה אמר לו ראה שאין אתה יכול להזיז אהבתך מהם אפילו שעה אמת שנאמר שמות לג, יב ויאמר משה אל ה' ראה אתה אומר אלי. אתה מוצא וידבר ה' אל משה ויאמר ה' אל משה, וכן אתה מוצא ויאמר משה אל ה' וידבר משה אל ה', משל למערה שהיא נתונה על שפת הים עלה הים ומלאה ולא היה הים זז משם אלא מכאן ואילך הים נותן למערה והמערה נותן לים, כן וידבר ה' אל משה ויאמר משה אל ה' וכו' עי"ש. דהיינו שבעת שהצדיק נתדבק בו כביכול בפרט משה רבינו ע"ה היה ממש פיו ופי כביכול נעשים כאחד, וכמו שאמרו שכינה מדברת מתוך גרונו, והיו דיבורם אחד ומיוחד עד שאילו היה באפשרי לכתוב בבת אחת הדבור שדבר ה' עם משה והדבור שדבר משה עם ה' היה נכתב בבת אחת גם כן וזה הוא המשל אל המערה עם הים והבן:

עוד במד"ר שמו"ר מא הדא הוא דכתיב משלי ב, ו כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. גדולה חכמה וגדולה ממנה דעת ותבונה כו' אבל למי שאוהב יותר מפיו דעת ותבונה כו'. משל למלך שהיה לו בן כו', א"ל איני מבקש אלא מזה שבתוך פיך, הוי כי ה' יתן חכמה. ולמי שמחבב יותר מפיו דעת ותבונה ע"כ. הנה בוודאי חכמה גדולה יותר מתבונה ודעת כמו שהם מסודרים כמה פעמים בתורה קודם להם. אמנם כשהאב רוצה ללמד איזה חכמה לבנו ודאי אי אפשר לאב ללמד להבן ולהבינו עוצם חכמתו כי אם על ידי ציור ולבושים בשכליות קטנים בכדי שעל ידי זה אפשר לו להשיג חכמה ושכל האב והוא הנקרא דעת. וזהו שפירש רש"י שמות לא, ג על דעת, שהוא רוח הקודש. וזהו הנקרא דעת קטן כידוע. ויש עוד בחינה ב' יותר גדול

מבחינת דעת, היינו כשהאב משכיל בדעתו ואומד דעת הבן ושכלו כפי השגתו. וזהו נקרא דעת עליון כי הוא דעת האב. ולזה יו"ד במילוי הו' קודם לד', הגם שהד' הוא בחי' ה' עילאה הו' קודמת שהיא בחינת דעת, ועל זה נאמר שמואל א' ב, ג כי אל דעו"ת ה', רומז לשני מיני דעת הנ"ל:

והנה כתיב שיה"ש א, ב ישקני מנשיקות פיהו, ואמרו רז"ל שהוא לשון מזון כמו על פיך ישק בראשית מא, מ, והוא מכוון למאמר המדרש, איני רוצה אלא מזה שבתוך פיך, היינו ממקום שאתה מקבל, כך כביכול בעליית ישראל לכנסת ישראל. וכמו שכתב האר"י ז"ל בכוונת שבת, אדירים משברי ים אדיר במרום ה' תהלים צג, ד ר"ת אמ"י אב"י. וכמו שהוא בכוונת יום הכיפורים, וכן גם שבת נקרא שבת שבתוך כמו יוהכ"פ. וזהו שאמרו רז"ל מגילה ז ע"ב אי"ן בין שבת ליוהכ"פ, פירוש שבשבת ויום הכיפורים עולים עד האי"ן. וזהו איני מבקש אלא ממה שבתוך פיך היינו משורש החכמה תחיה בעליה. ולכן כל פרקמטיא של משה ושירו היה באז, כי שי"ר הוא שי"ר י' כמו שמפרש בתיקונים על שם המחשבה וחכמה. וכתב האר"י ז"ל כי החכמה כלול מד' מוחין וכל מוח כלול מח' וח' מדות מחכמה עד יסוד הם ל"ב. וכן הוא השם היוצא מפסוק שמות טו, א אז ישיר כו' א"ז ב"ו ג"ה עם ח' עולה ל"ב נתיבות החכמה כי בשיר שכנסת ישראל משבחין לפניו יתברך עולין עד למחשבה. וזה הרמז עשה לי שירים נזמים ואקד"ש אני לך קידושין מח. , וכמ"ש איני מבקש אלא מה שבתוך פיך, היינו משורש ההמשכה כי"ר:

שני לוחות העדות, במדרש שמו"ר מא ולמה שנים נגד שמים וארץ, נגד חתן וכלה, נגד שני שושבינים. הנה גילו לנו רבותינו הסוד שכתב הרעיא מהימנא פרשת תצא דשבירת הלוחות היו כחתן דתבר בתולים דיליה עי"ש באורך, כי ידוע על פי מ"ש בכמה מקומות שנשמות ישראל לא חטאו, ומפורש אמרו בגמרא ע"ז ד ע"ב לא היו ישראל ראויין לאותה מעשה אלא כדי להורות תשובה. ומצינו בגמרא כתובות יב. שהיו מיחדים חתן וכלה בעדים. והגם שעכשיו אין היחוד בעדים, עכ"ז עיקר היחוד הראשון והזיווג הוא על ידי שושבינים וברוב עם והוא פרהסיא ומשם ואילך הוא בהסתר. וגם עת טבילה מחויבת להסתיר כדאיתא בש"ע יו"ד סימן קצח סעיף מח. והענין הוא ידוע, אמרו רז"ל יבמות לד. שאין אשה מתעברת מביאה ראשונה ולזה לא איכפת לן הפרהסיא. מה שאין כן אחרי כן שהיחוד הוא שיבא לידי לידה אז צריך להיות בהצנע. על כן לוחות הראשונות היו בפרהסיא וכדאיתא גם בגמרא ומטעם שכתבנו לעיל בשם הרעיא מהימנא. מה שאין כן בלוחות שניות אמרו במדרש תנחומא כי תשא, לא אמר הקב"ה אין לך יפה מן הצניעות. וגם יפ"ה ר"ת יו"ד פעמים ה' גימטריא נ' שערי בינה על כן צריך להיות בצניעות. וזהו שאמר המד"ר נגד חתן וכלה ונגד שושבינים והבן:

וחנותי את אשר אחון, במד"ר שמו"ר מה באותנו שעה הראה לו הקב"ה כל אוצרות כו' ואמר אוצר זה של מי ואמר לו של עושי מצות כו'. אח"כ ראה אוצר גדול כו' א"ל למי שיש לו אני נותן לו משכרו ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה, וזה וחותי את אשר אחון למי שאני מבקש לחון כו' ע"כ. הנה כתיב אעביר כל טובי וגו' ואמרו רז"ל אין טוב אדם אלא בביתו, בית רומז למקבל והיינו שנותן לכל אחד כפי הכנתו בעבודת השם. וז"ש אוצר זה של מי של עושי מצות ומי שאין לו אני עושה לו חנם, היינו שהבורא יתברך נותן לו מדת חנינה ורחמנות שיתנהג האדם עצמו במדת רחמים וחסד להתחסד עם קונו ועל ידי

זה נותן לו מאוצר מתנת חנם שהוא אוצר גדול. וכמ"ש שבת קנא ע"ב על פסוק דברים יג, יח ונתן לך רחמים, ועל ידי זה ורחמך:

ומשה לא ידע כי קרן עור פניו. במד"ר שמו"ר מז מהיכן זכה משה לקרני הוד. רבנן אמרי מן המערה. ר' ברכיה הכהן בשם רבי שמואל הלוחות היו אורכן ששה ורחבן ששה והיה משה אוחז טפחיים ושכינה טפחיים וטפחיים באמצע משם נטל משה קרני הוד ע"כ. הענין הוא, כי מערה הוא לשון חיבור, והוא על ידי הדביקות והחבור שהיה תמיד בבורא יתברך. וזהו שאמרו רז"ל פסחים נד. מערה שעמדו בו משה ואליהו, כי אליהו גימטריא ב"ן והיינו שם הוי"ה במילוי דכוותיה שעולין ב"ן ומורה על דביקות. ור' ברכיה אמר הלוחות היו אורכן ששה כו', כבר כתבנו מזה שזה שאנו אומרים המשלשים לך קדושה, כי השפע יורדת בבחי' שלש רגלים כנודע, כמו כן המקבלים, וכשנכללין זה מזה המשפיע והמקבל יש לכל אחד ששה. וזה אורכן, רומז להמשפיע. ורוחבן, רומז למקבל. וידוע שהתורה ניתנה למשה בפרד"ס אשר ילמד לעם ישראל, אמנם שורש התורה מה שלא ניתן לגלות היא נשארה לפניו במרום וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. וזה נקרא טפחיים בידו של הקב"ה וטפחיים בידו של משה. ומה שתלמיד ותיק וצדיק הדור מחדשין בכל עת חידושי תורה, היינו שממשיכין על ידי נשמת משה המאיר בכל צדיק וצדיק כנודע. וזהו נקרא טפחיים באמצע, ומשם נטל משה קרני הוד, כי על ידו כל השפעות וחידושי תורה מתגלים לצדיקים בכל דור ודור:

פרשת פרה

וידבר ה' אל משה לך רד וגו' ויאמר ה' אל משה ראיתי את העם הזה וגו' ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם וגו' שמות לב, ז - י, ויש לדקדק הלא אמירה הוא לשון רכות וכאן אמירה הוא לשון קשות. ולמה ליה כלל הפסוק ויאמר כיון דעדיין לא נשלם הדבור הראשון שמתחיל וידבר ה' אל משה. והאמת שהרגישו רז"ל ברכות לב. בדבר ואמרו בפסוק ועתה הניחה לי, פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם וכמ"ש רש"י, ויש לנו עוד להמתיק האמירה, שלכן נכתב פעם שנית ויאמר בלשון רכה, דכאן כיון הקב"ה בדבריו בלישנא דמשתמע ליתרי אפי הנגלה הוא ידוע, ויש בזה כוונה עמוקה להורותם דרך תשובה, ועתה הניחה לי, פירש שתעשו לי ניחא ונחת רוח שישובו מחטאם:

וידוע דעיקר התשובה הוא החרטה והמרירות בלב. וצריך כל כך להתמרמר עד שיעלה חרון אפו בלבו על עצמו ויכעוס וירגז על יצרו לאמר מה עשית לי וגמלת לנפשי רעה והאבדת אותה מקרב עמה ואין לי מצח להרים ראש על ידי עצתך הרעה, עד שיבכה ויתנחם וישוב באמת ויקבל על עצמו שלא יחטא עוד, וצריך כל כך להרבות עד שיתגלה מצפוני לבו לפני יודע תעלומות וצופה עתידות ב"ה והוא יעיד עליו שלא ישוב לזה החטא לעולם, וכמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ב ה"ב עי"ש, וזה שאנו אומרים בתפלה והחזירנו בתשובה שלימה לפניך, דהיינו שיהיה גלוי לפניך צופה ומביט שאני בעל תשובה באמת:

וזה שרמז לו הקב"ה הניחה לי ויעשו תשובה. והורד עדיך, ויתמרמרו. עד ויחר אפי בהם, דהיינו חרון אפי שיש לי עליהם, יחר בהם בלבבם על עצמם ויתחרטו על שעבר, ואכלם, לשון תאוה כמ"ש כלתה נפשי אל ה', דהיינו לאחר התמרמרות כזה ונקיון כפים מחטאים באמת, אחר זה בא התשוקה וכלות הנפש אל ה'. וז"ש שפתח לו פתח להראות חסדו הגדול

שמקבל התשובה מהשבים ואז תהיה תפלתו רצויה עליהם:

והנה בשבת פרשת פרה הקדימו לקרות פרשת פרה לפרשת החודש שיש בה טהרתן של ישראל כמ"ש בגמרא ירושלמי מגילה פ"ג ה"ה. ופירוש הענין, דבזמן שאין בית המקדש קיים דבר שפתינו לרצון לפני אדון כל כאילו קיימנו והקרבתנו הקרבנות וגם הפרה בהזאת שלישי ושביעי. ועל ידי קריאתה על כל פנים נטהר טהרה רוחניות לכבוד הרגל הבא עלינו. וזה הרמז איתא בפסוק במדבר יט א-ב וידבר ה' אל משה ואל אהרן זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר, דהיינו שיהיה זמן שדי באמירה לבד כאשר אין בית המקדש קיים. וזה אשר צוה ה' לאמר. ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת וגו'. והנה במלת לטמא, הלמ"ד בפתח מורה על דבר הידוע. יש לומר גם כן רומז לדברינו, דהיינו כי הפרה רומז לתשובה המטהרת הטמאים. והיינו דוקא הטמא הידוע בעצמו בלבו שמתחרט וידוע ושב ונחם. ולא כאלה העורים השוגים כל ימיהם בהבל וריק ואומרים לא חטאנו כי לאלה אין טהרה וכפרה, אשר העיקר להתחרט ולשוב ואחר כך להתלהב ולהשתוקק לבוראו ולעשות רצונו על כל פנים עבודת פרה כמו שהתאוה לרצון יצרו בחטאיו. וזה נקרא עפר שריפת החטאת ששורף החטאים ומתלהב באש לבוראו. ואח"כ ונתן עליו מים חיים:

ואיתא בילקוט משלי בפסוק ד, י שמע בני וקח אמרי וירבו לך שנות חיים, הרבה לקיחות צויתי אתכם בשביל לזכות אתכם. אמרתי לכם ויקחו אליך פרה אדומה, שמא בשבילי לא בשביל לטהר אתכם. אמרתי לכם שמות כה, ב ויקחו לי תרומה, לא בשביל שאדור ביניכם אינו אומר ויקחו אלא ויקחו לי אותי אתם לוקחים, ויקחו אליך שמן זית זך שם כז, כ כדי לשמור נפשותיכם הנמשלה לנר שנאמר משלי כ, כז נר אלהים נשמת אדם. וכן ולקחתם לכם ביום הראשון ויקרא כג, מ והלא ט"ו הוא, אלא אמר הקב"ה ויתרתי לכם את עונות הראשונים, ומעתה ראש מחשבון הוא עכ"ל:

והנה המסורה שמסר לנו הילקוט ד' לקיחות הללו שאין ענינם אחד, רומז גם כן לדברינו, כי אי אפשר להיות כסא ומעון לשכינתו יתברך כי אם אחרי אשר יטהר האדם מחלאתו וטומאתו ויתחרט ויתנחם על העבר ויקבל עליו בתשובה לטהר את עצמו מכל טומאה ועבירה, וזה ענין לקיחה א' של פרה אדומה כנ"ל. ואח"כ זוכה להיות משכן לה' שידור עמו כמ"ש ויקחו לי שאדור ביניכם. ואח"כ ממילא זוכה לזיכון המחשבות הנרמז בלקיחה ג' שמן זית זך. כי שמן רומז לחכמה ומחשבה וכמ"ש מנחות פה ע"ב כל מקום שהשמן מצוי החכמה מצויה וכנודע מספרי קבלה. ואח"כ עולה האדם למעלה לבחינת אהבה עילאה הנגלה ביום הראשון של חג הסוכות ובו אנו ממשיכים שנות חיים על ידי הלולב כנודע. וכן אמר הכתוב משלי ד, י שמע בני וקח אמר"י, כי אמ"ר רומז לג' ראשונות. א', חכמה הוא פלא. ובצירוף א' עם מ' נעשה אם לבינה תקרא. ואות ר' נוטריקון ראשית והוא הדעת כנודע הצירוף מזוה"ק, ופירוש הענין, כאשר תשמע אל מצותי ומדבק במחשבה ג' ראשונות, כי העיקר הוא לעשות המצוה בכוונה ובמחשבה נכונה,

אז וירבו לך שנות חיים, שתזכה להמשיך שנו"ת חיים הנרמזים במצות תפילין בכונת האר"י ז"ל והם שמות המוחין. ותזכה לגדלות המוחין ולהמשיך כמו על ידי הלולב. כי בכל יום ראוי להמשיך חיים על ידי התפילין ועל ידי פסוק ראשון בקריאת שמע. ואז תמשיך חיי ובני ומזוני לכל בני ישראל במושבותם אמן:

וידבר ה' כו' זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר במדבר יט, א-ב. נראה לפרש מלת לאמר, מורה כדעת האומרים שפרשת פרה מדאורייתא, ולזה בא הרמז בתורה אשר צוה ה' לאמר, שאפילו בזמן הזה שאין לנו בית לעשות פרה כתיקונה, צריך לקרות הפרשה ונשלמה פרים שפתינו ותהיה אמירת הפרשיות במקום עשיית הפרה. וזהו לאמר. ויקחו אליך, ופירש"י כל הפרות נקראות על שם משה. נראה הרמז כי מצות צריכות כוונה, ואמרו במדב"ר יט לך אני מגלה טעמה של פרה ולהם חוקה. לזה צריכין לעשות הפרה על דעת וכוונת משה רבינו ע"ה ולכך כל הפרות נקראות על שמו:

פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול, נראה שהתורה רמזה בכאן ב' מדרגות כנגד השם הוי"ה ואדנ"י. והמדרגה התחתונה היא שלא עלה עליה עול מלכות שמים, כי עיקר מלכות שמים שיפרוש עצמו מעבירה, או שיעשה מצוה מחמת שהבורא ית' שהוא אדון כל צוה כך, וזהו עיקר עול מלכות שמים. וכדרך שאמרו חז"ל קידושין לט ע"ב ישב ולא עשה עבירה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה מצוה. רצ"ל שאם היצה"ר מפילו לאיזה חמדה או כעס רח"ל והוא מתגבר עליו ויושב ולא עבר עבירה מחמת שהבורא ב"ה צוה שלא לעשות בוודאי הוה כאילו עשה מצוה. וזהו אשר לא עלה עליה עול, כי כפרה סוררה היתה בית ישראל שאפילו עול מלכות שמים אין לה:

או יאמר אשר אין בה מום. שמי שמחזיק עצמו לצדיק שתיקן הכל ואין בו מום בוודאי איש כזה הוא שלא עלה עליו עול מלכות שמים כנ"ל. וזהו ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה, רצ"ל שצריך העובד את ה' שיראה לו שהוא עדיין בחוץ ולא התחיל בעבודת ה' כלל:

ושחט אותה לפניו במדבר יט, ג, ופירש רש"י זר שוחט ואלעזר רואה, נראה לפרש על דרך שאמרו בשעת יציאת הנשמה מן הגוף רואה פני השכינה. וזהו דווקא אם סיגל מעשיו בחייו אזי זוכה לראות פני השכינה בשעת מיתתו ונשמתו מתדבקת בה, ולזה הזהיר הכתוב ושחט אותה לפניו שיהיה זר שוחט ואלעזר רואה. רצ"ל שכל אחד יראה לעשות מעשים טובים בחייו כדי שיוכל לראות פני השכינה ולהתדבק בה בשעת יציאת נשמה מן הגוף, וזהו זר שוחט, שבשעה שזר שוחט הוא המלאך המות. יהא אלעזר, הוא הקב"ה שהוא א"ל עז"ר שהוא עוזר לכל, רואה:

ולקח הכהן מדמה והזה שם יט, ד. נראה כי בשעה שהחכם יושב ודורש ומוכית לעם בוודאי מהרהרים בתשובה ודמם נשפכין כמים. וזהו ולקח הכהן, הוא הצדיק העובד ה'. מדמה, הרהורי תשובה. והזה אל נוכח פני אוהל מועד, היינו שיקרב הרהורי תשובה שלהן להבורא ב"ה וב"ש:

או יאמר, שהצדיק יראה שכל אדמימות היצר הרע הוא צורך גבוה ונחת רוח לפני ה' שמשפיל את היצה"ר ובוחר בה' אחד כמשל בן המלך כמבואר בזוה"ק. וזה פירוש הכתוב במגילת אסתר ו', למי יחפוץ המלך לעשות יקר וגדולה יותר ממני, רצ"ל שהמן הוא שורש היצה"ר, ולזה אמר שכל מעשי המצות הוא בא ממני שאני מסית לעבירה והוא מתגבר ואינו עושה ומחמת זה הוא גודל השכר. וזה פירוש הפסוק ולקח אלעזר הכהן מדמה, שהצדיק יראה להם שכל אדמימות היצה"ר שמייפה כל החמדות ותאות הוא כדי שיתגבר עליו ויהיה לו שכר. וזהו והזה לנוכח פני אוהל מועד, שיראה להם שהכל צורך גבוה כנ"ל:

ושרף את הפרה לעיניו שם יט, ה. רצ"ל כי כפרה סוררה היתה בית ישראל וישרוף זה בתשובה. לעיניו, רצ"ל שיתחרט ויאמר איך עברתי עבירה בחדרי חדרים ואמרתי מי רואני ומי יודיעני הלא הקב"ה מלא כל הארץ כבודו ועיני ה' משוטטות בכל הארץ, כמו שהתנצל דוד המלך ע"ה תהלים נא, ו והרע בעיניך עשיתי, וכמו שאמר החכם אל תמרה את אדוניך והוא רואה אותך:

את עורה כו' על פרשה ישרוף שם. פירשה, אותיות פר"ש י"ה, רצ"ל מה שפירש מהקב"ה ישרוף בתשובה וחרטה כל אחד כפי מדרגתו או בתעניות או במקואות או בבכיה. ונוכל לומר שזהו הפירוש ושרף הפרה לעיניו, שיבכה בעיניו על עונותיו:

ולקח הכהן עץ ארץ ואזוב ושני תולעת שם יט, ו. עץ ארז, רמז להקב"ה כמו שהארז גבוה מכל האילנות כך הקב"ה גבוה על הכל. ואזוב, רומז על הצדיק הנאצל מהקב"ה כאילן הקטן שנתפשט מאילן גדול. ושני תולעת, רמז שיקשור את עצמו להצדיקים ועל ידם יוכל לקשור את עצמו להבורא ב"ה וב"ש:

וכבס בגדיו הכהן שם יט, ז. רצ"ל כשהצדיק מוכיח את העם ומקרב את עצמו להם ממש לא ימלט שבאפס מה נדבק בו מהלכלוך וסרחון עונות שלהם. כמו שהמשיל אדמו"ר זצ"ל למי שמוציא זבל לשוק אפילו יעשה כל תחבולות שבעולם לא יועיל שלא ידבק בו מעט מן הזבל. ולכך צריך הצדיק כיבוס. וזהו פירוש לטהר טמאים לטמא טהורים באומר קדוש, רצ"ל כשהצדיק אומר דברים קדושים, אזי מטהר טמאים שהעם עושים תשובה ומטהרין את עצמם מעונות ופשעים. ומטמא טהורים, דהיינו הצדיק את עצמו:

הנוגע במת שם יט, יא, היינו שהשורש מת הוא המלאך המות הוא היצה"ר והוא אבי אבות הטומאה, והרשעים ההולכים בעצת היצה"ר הם אב הטומאה, ולזה אמר הנוגע במת, היינו שהולך בעצת היצה"ר. או לכל נפש אדם, רצ"ל שמחבר עצמו אל אנשים רשעים ובודאי לומד ממעשיהם. בודאי האנשים ההם טמאו את שבע המדות שמרומזין בפסוק דה"י א' כט, יא לך ה' הגדולה כו', וזו וטמא ז' ימים כנ"ל. וזהו הוא יתחטא כו', רצ"ל שיעשה תשובה בחרטה גמורה ויטהר שבע מדות כנ"ל:

כל הנוגע במת בנפש אדם כו' את משכן ה' טמא שם יט, יג, ופירש רש"י ונכנס למקדש או למשכן בטומאה. ובודאי התורה היא תמידיות ובכל עת וזמן, ובזמן הזה שאין לנו בית המקדש איך יוכל להיות שיטמא. ובודאי התורה מרמז כי האדם הוא משכן לה' אחד ובאם יטהר מחשבותיו ומעשיו ויעשה הכל לשם שמים בודאי הוא כלי מוכן לשרות בו השכינה והוא עצמו המשכן כמו שאמר הכתוב שמות כה, ח ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך אדם ממש וכמאמר הכתוב ימיה ז, ד היכל ה' המה. וזהו כל הנוגע במת, כנ"ל שטמא מחשבותיו ומעשיו. וזהו את משכן ה' טמא, שטמא את עצמו שהוא משכן ה' ולא יכול לשרות בו השכינה. וזהו ונכרתה הנפש ההוא מישראל, שאין לו חלק לעולם הבא בה' אחד שהוא אלהי ישראל. עוד טומאתו בו, רצ"ל שעבירה גוררת עבירה, ולא די שהוא עושה פעם אחת רק שהוא כופל עבירות כעבותות עגלה חטאה:

זאת התורה אדם כי ימות באוהל שם יט, יד, נראה לפרש ע"ד דאיתא בגמרא ברכות סג ע"ב אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, רצ"ל שממית כח עצמותו ואומר שהכל הוא מאת הקב"ה כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל והוא הנותן שכל ובינה לעבדו. וזהו אדם כי ימות באוהל, דהיינו שאינו עושה מכח אדם רק יודע שהכל בא מאת הקב"ה הוא באוהל ה'. וכל אשר באוהל יטמא שבעת ימים, רצ"ל כי האדם שמחזיק עצמו לצדיק ועובד ה' כאילו הוא אך לה'. וזהו אשר באוהל יטמא שבעת ימים, רצ"ל שבעת המדות וצריך לתקנם:

וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא שם יט, טו. רצ"ל מי שהוא מדבר כל מה שחושק ואין לו מחסום לפיו ובודאי לא ימלט שאינו מדבר לשון הרע ורכילות וניבול פה. וזהו וכל כלי פתוח, שפיו פתוח לדבר דברים בטלים. אשר אין לו צמיד פתיל עליו, רצ"ל שאין לו מחסום לפיו. טמא הוא, בודאי אדם כזה טמא הוא שמדבר לשון הרע ורכילות וניבול פה כנ"ל:

וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב שם יט, טז, נראה לפרש בצירוף הפסוק שה"ש ג, ח איש חרב על יריכו, שצריך לחגור חרבו של מלאך המות אם מסיתו לדבר עבירה. וזה איש חרב, שצריך לחגור חרב של מלאך המות. על יריכו, רצ"ל אם מסית לו היצר לחמדה רעה לפגום בריתו ח"ו וכמאמר חז"ל ברכות ה. ואם לאו יזכיר לו יום המיתה. וזהו בחלל חרב, רצ"ל שעושה חלל ואינו זוכר בחרב של מלאך המות על יריכו אלא פוגם בבריתו ח"ו, או בעצם אדם, רצ"ל שהיצה"ר מראה לאדם שהוא עובד ה' ומביאו לידי גאווה. או בקבר, רצ"ל שלפעמים היצה"ר מפילו לידי עצבות ומרה שחורה הרי אתה מלא פשעים ואי אפשר שתהיה עובד ה' כל ימך, וזה אינו רק תחבולות היצה"ר להדיחו מה' שלא יוכל לעבוד מחמת גאווה או עצבות. ובודאי אדם כזה ההולך בעצת היצה"ר יטמא שבעת ימים כנ"ל. רק באמת צריך האדם להתבונן אם היצה"ר מפילו לעצבות שבוודאי אמת הוא שאני מלא פשעים אך אני רוצה לעבוד את ה' מעתה ולשוב בתשובה ובודאי ידו פשוטה לקבל שבים וימחול לו על הכל אמון:

במדרש תנחומא חוקת, ו מי כהחכם יודע פשר דבר קהלת ח, א . כהחכם, זה הקב"ה, יודע פשר דבר, שפירש התורה למשה שנאמר שם חכמת אדם תאיר פניו. אמר ר' יודן גדול כוחן של נביאים שמדמים דמות גבורה של מעלה לצורת אדם שנאמר דניאל ח, טז ואשמע קול אדם. ור' יהודה ב"ר סימון אמר מהכא יחזקאל א, כו ועל דמות הכסא כמראה אדם. ועוז פניו ישונה, שהוא משתנה ממדת הדין למדת הרחמים לבני ישראל. אמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי כו' כיון שהגיע לפסוק ויקרא כא, א אמור אל הכהנים, אמר משה לפניו רבש"ע אם נטמא הכהן במה תהא טהרתו, לא השיבו, באותה שעה נתכרכמו פניו של משה. כיון שהגיע לפרשת פרה אדומה כו' ולא השיבותיך זהו כפרתו ולקחו לטמא כו' ובמשנה מסכת יומא פה ע"ב אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר יחזקאל לו, כה וזרקתי עליכם מים טהורים מה מקוה מטהרת הטמאים כך הקב"ה מטהר את ישראל:

הנה ידוע גודל התעלמות הבורא יתברך שאין באפשרי לשום נברא להשיגו ולא לציירו בשום מדה ושום אות אפס מרצונו הטוב והפשוט לבראות עולמו בגין דישתמודעין ליה כמ"ש ב"ר א בראשית בשביל כו' כביכול הגביל עצמו בבחינת חכמה, והגם שגם חכמתו יתברך ומחשבתו אי אפשר להשיג, עכ"ז על ידי הנ' שערי בינה באפס מה יוכל להיות איזה השגה כמ"ש ר"ה כא ע"ב על משה רבינו ע"ה ותחסרהו מעט מאלהים תהלים ה, ו מ"ט שערי בינה נמסרו למשה ועל כן נקרא מ"י דקיימא לשאלה. ועל ידי השערי בינה יוכלו להשיג בני עליה כמשה רבינו ע"ה ורבי עקיבא וחביריו ודומיהם נביעו דחכמתא. וזהו הפירוש אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומ"י מטהר אתכם אביכם שבשמים, דהיינו גם כלל ישראל שאינם יכולים לעלות כל כך למעלה עליונה הנ"ל, עכ"ז נמשך הארת החכמה דהיינו אביכם על ידי השמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים:

וזהו כוונת המקוה. כי מקוה גימטריא אהי"ה במילוי ההי"ן וכל ה' ג' קוין וכל קו הוא ראש תוך סוף ד' ההי"ן לד' רוחות המקוה הם ל"ו והיו"ד כופלת עם הד' דמילוי ובתוך היו"ד האדם הכלול מו' קצוות והם ארבעים סאה נגד מ' יודי"ן הנ"ל. וזהו וזרקתי, שמאירין הת"י נימין. וכשאדם נכנס ונתעלם במקוה כעובר בבטן אמו נולד בריה חדשה זהו כוונת המקוה. [עוד מצאתי העתק בכ"י אדמו"ר ההמ"ח בתיקונים תיקון י"ט וז"ל, ואנו מיחדים נשמתינו במלכות ועולין עם הוא"ו למקוה ומקבלין טהרה ממ' סאה. ת' נגד מילוי יודי"ן מימי החסדים ומקבלין שפע מהאל"ף דקנ"א הרומז לפלא עליון, ומשם מקבלין בחילוף מי"ש דיודי"ן דרך האי"ן דאל"ף להפוך הכל לטובה, ויתר הכוונה אי אפשר אלא מפה לאוזן. ולכן זה השם נקרא מקוה גימטריא כנ"ף שהוא מכנף לכל השמות שביודי"ן שכולל ע"ב נכללין ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. ובאל"ף הכולל אהי"ה נכללין כל מילוי אהי"ה. ועיין בשם נחל דשבת] והיינו מים טהורים הוא המשכת החכמה מתגלה ע"י הבינה:

זהו פירוש מי כהחכם, על ידי מ"י, יכולין להשיג קצת מהחכמה. ואמר יודע פשר דבר, שפירש התורה למשה כי כל פשר הוא דבר ממוצע. וזהו בחינת משה דע"ת המכריע שהמתיק תמיד הגבורות בחסדים על ידי הרחמים. ולזה אמר ר' יודן גדול כוחן של נביאים שמדמים דמות גבורה שלמעלה לצורת אדם. כוחן של נביאים נקרא משה רבינו ע"ה שהיה רבן של כל נביאים, כי משה רבינו ע"ה המשיך הי"ג מכילין דרחמי על ישראל. כי הגם שמיכה גם כן גילה הי"ג מכילין דרחמי ברחמים יותר גדולים, עכ"ז מיכה גילה אותם במקורם, אבל משה רבינו ע"ה בגודל כחו המשיך הי"ג מדות בזעיר אנפין כמו שאנו אומרים

כהודעת לעניו מקדם וכן כתוב בתורתך, שהתורה הוא דיוקן אדם ברמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה. וירד ה' בענן ויתיצב עמו שם, היינו שניתצב כביכול עם הי"ג מכילין דרחמי. שם, כדיוקן אד"ם ואמת כמו שהזהיר רשב"י ע"ה באדרא קדישא רבא שכל מי שעושה איזה פירוד חלילה בין עתיקא לזעיר אנפין כי הכל יחוד גמור, אפס לפי מדות העבודה מעמו בני ישראל ממשיכין אותו יתברך בהתגלותו כביכול להשפיע להעולמות:

ויש עוד לומר גדול כוחן של נביאים, כי כשמאירין הי"ג מכילין קדמאין במדות האד"ם שהם ט' מדות וממנו לכנסת ישראל שנק' ו' מדות כמבואר בכוונת ברכת כהנים עולה כ"ח, והיינו שאמרו שמדמים דמות גבורה שלמעלה לצור"ת אד"ם כי נק' בחינה זו דמות אדם, והיינו אומרם ז"ל צורת אדם, שנאמר ואשמע קול אדם, כי מדת מלכות נק' שמיעה כמלך שסרים למשמעתו, ומדת זעיר אנפין נק' עשיה. ובזה תבין גודל כח ישראל שהקדימו נעשה לנשמע וד"ל:

ור' יהודא ב"ר סימון אמר מהכא, ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. וזהו הראיה יותר מבוארת כמ"ש כי השכינה נקראת בשם מראה לשון אספקלריא דכל חזיונין אתחזיין בגוה. וזהו כמראה אדם עליו מלמעלה, דהיינו שמאיר עליו באורות שהם למעלה ממדות האד"ם. ועוז פניו ישונה, שמשנתנה ממדת הדין למדת הרחמים לכנסת ישראל. שמדת הדין חלילה לו להרע לשום בריה אפס לשלם לכל אחד כגמולו. ומשה רבינו ע"ה בגודל כחו ורוב צדקתו ואחריו רבי עקיבא במסירת נפשו, כמ"ש ברכות סא ע"ב כל ימי הייתי מצטער וכו', יצאו מבחינת אדם שהוא בעל ו' קצוות לבחי' עליו מלמעלה כנ"ל. וכן כל הצדיקים אחריהם ועושי צדקות ועובדים אותו יתברך בדרך צדקה מגלים האורות עליונים על המדות. וזה השתנות ממדת הדין למדת הרחמים:

ויש לרמוז, שמהראוי לכל אחד ואחד להכין את עצמו לפי כחו בשלשים יום אלו קודם הפסח בכל התאמצות לעבודתו יתברך ולצאת כל אחד ואחד ממצרים. ואפשר זה כוונת חז"ל פסחים ו. שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם הפסח שלשים יום, כי הלמ"ד נקרא מגדל הפורח באויר כי היא גבוהה מכל האותיות. גם ל הוא תמונת כו, וכ' רומז ל' מדות מעילא לתתא ו' מדות מתתא לעילא. והו' היא עליו מלמעלה, ונקראת עטרה שעטרה לו אמו. ועל ידי הכנה זו ליציאת מצרים נוכל לזכות לטהר המדות במ"ט ימי הספירה הבע"ל:

ואמר ר' יהושע דסכנין כו'. אמר משה אם נטמא הכהן במה תהא טהרתו. כי בוודאי כל אחד ואחד לפי רוב קדושתו חלילה פגמו יותר גדול. ולא השיבו הקב"ה באותו שעה כי בוודאי לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים וכל מצות התורה נתגלה כל דבר בזמנו. ולא היה מקום התגלות לפרשת פרה אדומה עד שנתכרכמו פניו של משה, ועל ידי צערו וכרכום פניו זכה שיתגלה הטהרה. אמר לו הקב"ה ולקחו לטמא, הידוע. ואפשר לרמוז על פי מה שפסק המג"א בהלכות ר"ה סימן תקפ"ב סק"ד שלא יאמרו לחיים בפתח שמשמע לא. וזה הרמז לטמא לשון ל"א טמ"א, רצ"ל מה שאמרת לך לא יטמא, אם נטמא ולקחו מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי, כי כל"י הוא ר"ת כ'הן ל'וי ישראל וימשיכו עליהם מים חיים

עליונים שרשי כל"י ובזה יומתקו הדינים, כמ"ש ועוז פניו ישונה, הוא משנה בהתחלפות היו"ד במ"ם, וימשיכו האורות עליונים בצדיק יסוד עולם הנקרא משנה למלך, ואותיות שנ"ה היא נקראת מלכות המקבלת כל השפעות קדושות וכל הטובות להשפיע לבית ישראל:

עוד במדרש ויק"ר ז' ר' הונא אמר תרתי אין כל הגליות מתכנסות אלא בזכות משניות שנאמר הושע ח, י גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם כו'. ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי מלאכי א, יא וכי יש מנחה כו' אלא זו משנה. שמואל אמר ואם נשלמו כל צורות הבית וכי יש עד עכשיו צורות הבית אלא הואיל ועוסקים בו כאלו בונים אותו ע"כ. קרא לימוד המשניות בלשון יתנו לשון תנאי. כי הגם שנפלו ניצוצי קדושה בטומאה חלילה אינו כי אם בדרך תנאי, ועל ידי הלימוד ועסק התורה מבררים ניצוצות קדושים מתוך הטומאה. וזה עתה אקבצם, כי הברורים נקראים קיבוץ גליות. ואמר עוד מוקטר מוגש לשמי, היינו שיקשרו אותם בשמי על ידי לימוד התורה. ושמואל אמר וכי יש צורות הבית כו' כאילו אתם בונים. כי כל עבודתינו בלימוד התורה ועשיית המצות ובפרט בעבודת הלב היא תפלה להאיר צורות הבית ולקשטה בכל המדות, וזהו באמת בניינה שבני ישראל בונים אותה עד שנזכה ליחידה אי"ה יחוד עולם. וגם עכשיו מריקים מים חיים עליהם, והם נקראים שיורי טלא, כי טל הם אותיות ט"ת למ"ד, ושיורי טל הם מילוי ט"ל הם גימטריא תמי"ד. כי זולת עושי רצונו אי אפשר קיום העולם. והם עם הכולל גימטריא תנ"ה ג' מילוי אה"ה להמתיק ההו"ד. ולעתיד יהיה הטל בשלימות והגימ' הוא ר"ת צ'דקתך ת'מיד ג'מלם והוא שם הנצ"ח כי יומתק ההו"ד וישתווה עם הנצ"ח. והוא הנקרא טל של תחיה כי אז יתבררו כל הניצוצין קדישין במהרה בימינו:

פרשת פקודי

ויביאו את המשכן. במדרש שמו"ר נב הדא הוא דכתיב שה"ש ג, יא צאנה וראנה בנות ציון בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, בנים המצויינים לי על ידי אומות העולם. בעטרה כו' מה העטרה מצויירת כו', אמר ר' יצחק חזרתי על כל המקרא כו', רשב"י שאל את ר' אלעזר ברבי יוסי מהו בעטרה כו', א"ל הן משל למלך שהיה לו בת יחידה והיה מחבבה ביותר עד שקראה בתני אחותי אמי כו'. עמד רשב"י ונשקו על ראשו, ביום חתונתו, על הים. וביום שמחת לבו, באוהל מועד. ד"א ביום חתונתו, במשכן, וביום שמחת לבו, בבנין בהמ"ק כו' עי"ש, במדרש שיר השירים שהש"ר פ"ב דודי לי ואני לו כו' שה"ש ב, טז, הוא לי לאלהים ואני לו לאומה. הוא לי לאלהים אנכי ה' אלהיך שמות כ, ב, יאני לו לאומה שנאמר ישעיה נא, ד ולאומי אלי האזינה, הוא לי לאב שנאמר שם סג, טז כי אתה אבינו, כי הייתי לישראל לאב ירמיה לא, ח, ואני לו לבן, בני בכורי ישראל שמות ד, כב, בנים אתם דברים יד, א, הוא לי לרועה שנאמר תהלים פ, ב רועה ישראל האזינה. ואני לו לצאן שנאמר יחזקאל לד, יז ואתנה צאני כו'. הוא לי לשומר שנאמר תהלים קכא, ד הנה לא ינום כו'. ואני לו לכרם שנאמר ישעיה ה, ז כי כרם ה' צבאות בית ישראל:

הנה כתיב ביום החודש הראשון תקים את המשכן כו', כי ידוע שאמתת מציאתו אי אפשר להשיג לשום נברא, ודבר זה ידוע לכל הנבראים גם השכליים שאין באפשרם להשיג שום ענין מעצמותו יתברך ולית ליה ציור בשום אות והוא בלי תחלה וסוף, והעולמות כולם הם בגבול וסוף ושיעור. אכן כשעלה במחשבתו יתברך לחדש עולמו כדי שיהיו ברואים שיכירו מלכותו. והגם שבאמת העליונים עובדין אותו ית' בתכלית השלימות כפי רוב שכלם, מכל מקום עיקר חידוש עולם לא היה כי אם בשביל עושי רצונו זרע קודש מצבתם בעולם השפל מלא מכל מיני הבל ורעות רוח. ולזה אמר שלמה המלך ע"ה מלכים א' ח, יב ה' אמר לשכון בערפל, רומז לעולם הזה המלא מכל מיני חמדות ותאוות מגונות ובחשכה ממש יתהלכון. ושם מבררים בני ישראל ידידיו אהבתו ויראתו ושאר מדות טובות לעבודתו יתברך והם משכנו ובית שכינתו יתברך. לזה אמר משלי ג, יט ה' בחכמה יסד ארץ, במחשבתו הקדומה בשביל בני ישראל. וזה היה התייסדות המשכן וכל כליו כידוע מזוה"ק ומשאר ספרי קבלה:

וזהו פירוש ביום החודש הראשון, וכמו שהיה התחדשות הראשון במחשבה הקדומה. תקים את המשכן, שיהיה בית שכינת וועד אליו יתברך כאשר היה במחשבתו, ונכון כסאו מאז. וכן האמת כמ"ש ישעיה ס, כא מעשה ידי להתפאר, כי כפי שישראל מכשירין מעשיהם ככה מגבילים אותו יתברך כידוע. וזהו פי' בנים מצויינים לי, כחותם שוקע שנכנס בו חותם בולט, ככה כפי הציון שהם עושים כן מצויינים אותו להשפיע להם כל מיני טובות מחמת שהם בין אומות העולם. וזהו פירוש הוא לאלהים שנאמר אנכי ה' אלהיך, היינו שהוא יתברך מתנהג בעולמו לפי הכשרת מעשיהם, והיינו אלהיך, ממש לפי בחינתך. ואני לו לאומה שנאמר ולאומי אלי האזינה, כי כשישראל מטים אזנם לתורתו ולמצותיו כביכול על ידי זה נעשה בחינת אודנין קדישין למעלה וכביכול נעשה חידוש מוחין להשפיע להם רב טובו יותר ויותר, וכל רצונו יתברך להשפיע להם כל מיני טובות על פי עבודתם עבודת האד"ם. והיינו הוא לי לא"ב, הוא לשון רצון, ואני לו לבן, בני בכורי ישראל, והיינו מדרגה עליונה. אכן כשהם אינם כל כך במדרגה גדולה אז הם בבחינת אה"ה בגימטריא ואתנ"ה, והם בבחינת צאן נוהג כצאן יוסף, והם במדרגת יעקב כמ"ש שה"ש א, ח צאי לך בעקב"י הצאן, הוא אותיות יעקב שאין יכולים לקבל במדרגת בן. ועכ"ז הוא להם לרועה, כאמא המרעה ומניקה את בנה כשהוא בימי יניקה:

והנה אמרו בזוה"ק דדים אינון שופרא דאתתא, והאמת שהגם שכפי הנראה אי אפשר שתגלה הדדים. אמנם כשהאם צריכה לפרנס ולהניק את בנה ומוכרחת לגלות דדיה, על ידי זה נושאת חן בעיני בעלה שמגדלת לו בנים לעשות נחת רוח לפניו יתברך, ובפרט על פי מה שאמרו בזוה"ק על פסוק זכריה יד, ח והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים, שכשנתמלא פה התינוק ומחזיר החלב לפומא דאמא ויש לה תענוג גדול מזה. וכל זה הוא כשהתינוק הוא בריא וחזק ועולה בתוקפא דאמא כאשר ישא האומן את היונק, מה שאין כן כשהתינוק הוא ח"ו חולה ואי אפשר להשיאו על ידיה וצריכה להרכין עצמה עליו בעת הנקתו ואז אי אפשר שיהיה התענוג הנ"ל, כי לא יגיע בדרך זה החלב החוזר מפיו לפיה על צד הטבע. וזהו נקרא בחינת אמא רביעא על בנין, ולכן עתה על כל פנים מהראוי להכשיר מעשים להיות על כל פנים במדרגה הא' בבחינת יניקה שלא יצטרכו לבחינת אם רביעא על בנין:

אמנם יש מדרגה יותר גדולה מכל זה, כשישראל הם בבחינת השלימות ועושים נחת רוח לפניו כמ"ש ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים. ואז הם בבחינת כר"ם רומז לתענוג. וז"ש הוא לי לשומר ואני לו לכרם. ובחינה זו נקראה א"ם כביכול כמו שהאם מפרנסת בנה. וזהו בעטרה שעטרה לו אמו. וזהו אמרם לא זז מחבבה עד שקראה בתי, היינו שאינו קורא אותה בשמה, וזהו נק' בת"י היינו ב"ת יו"ד, כמ"ש אתי מלבנון כלה, לבנו"ן הוא ל"ב נו"ן. שאז היה כביכול כנסת ישראל בבחי' השתוות עמו ית'. וכן את"י הוא את"י יו"ד, כי במחשבתו יתברך בחינת יו"ד המילוי הוא ו"ד. ואח"כ לא זז מחבבה עד שקראה אחותי, היינו התגלות. ולא זז מחבבה עד שקראה אמי שכביכול נתעטר בם. והנה הצדיקים הגדולים כשאומרים תורה דיבורם עושה רושם. נמצא כשגילה ר' אלעזר בר' יוסי הדבר הזה נעשה באותם הדיבורים מרכבה למדה זו של עטרה שעטרה לו אמו. לכך עמד רשב"י ונשקו על ראשו שידבק את עצמו במדה זו והבן:

ביום שמחת לבו, באוהל מועד. כי הנה אמרו בזוה"ק שבהיכל הרצון שם נשיקין דרחימיתא, והנה סדר הנשיקין בשירת הים הוא תחלת חיתון ונשיקין לכנסת ישראל עושה פלא. וקודם סמיכת גאולה לתפלה על שפת הים לשון שפה הם מכנסת ישראל אליו יתברך והם נשיקין קודם היחוד, ובשעת תפלת שמו"ע הם נשיקין בשעת היחוד. ובז"ה הנערה בא"ה כו' כל אשר תאמר ינתן לה באחרונות בשים שלום. וזהו שמחת לבו להשפיע כל טוב:

נשלם ספר שמות בעזר הבורא האמת:

פרשת ויקרא

ויקרא אליו. במד"ר ויק"ר א בסנה הפסיק אליו בין קריאה לדבור באוהל מועד אין כאן הפסקה, בסנה משל למלך בשר ודם שכעס על עבדו וצוה לחבשו בבית האסורין כשהוא מצוה את השליח אינו מצוה אלא מבחוץ אבל באוהל מועד כשהוא שמח בבניו ובני ביתו שמחים. כשהוא מצוה את השליח אינו מצוה אלא מבפנים כמו שהוא מושיבו בין ברכיו וכיד אדם על בנו לכן נאמר ויקרא אל משה כו'. הנה הבורא יתברך ויתעלה מדרכו להיטיב לרעים ולטובים. נמצא כשהוצרך לצוות למשה ללקות את פרעה על שעבר רצונו יתברך עכ"ז הוא נקרא צווי מבחוץ כי הוא דבר חיצוני כביכול אליו יתברך ועל כן נגלה אליו בסנה. ולכן הפסיק אלי"ו, הוא ביו"ד וא"ו, כי הוא מורה על גילוי מדה במדה. מה שאין כן כשהוא שמח עם בניו ובני ביתו כביכול מפשיט את עצמו כמלך שמפשיט עצמו מכל מלבושיו בפני בניו ובני ביתו ולא נשאר עליו כי אם לבוש דק. על כן לא כתיב אליו, כי אם אל"ל, המורה על חסד הפשוט והבן:

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם שמות יב, ב. במד"ר שמו"ר טו הקב"ה נקרא ראשון שנאמר ישעיה מד, ו אני ראשון ואני אחרון, ציון נקרא ראשון כו', עשו נקרא ראשון שנאמר בראשית כה, כה ויצא הראשון אדמוני, יבא הקב"ה כו'. דבר אחר אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון עולם אימתי

אתה עושה את המועדות שכן כתיב דניאל ד, יד בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא, אמר להם אני ואתם מסכים וכו' ולא עוד אלא אם בקשתם לעבר השנה הריני משלים עמכם, לכן כתיב החודש הזה לכם. עוד במד"ר ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל, אמר רבי עקיבא נמשלו ישראל לעוף מה העוף אינו פורח בלא כנפים כך ישראל אינם יכולים לעשות דבר חוץ מזקניהם. אמר ר' יוסי בן חלפתא גדולה זקנה אם זקנים הם חביבין הם אם נערים הם נטפלה להם ילדות, דתני רשב"י כו' אף לעתיד לבא הקב"ה חולק כבוד לזקנים הדא הוא דכתיב ישעיה כד, כג וחפרה הלבנה ובושה החמה וכתוב שם ונגד זקניו כבוד כו'. עתיד הקב"ה למנות לו ישיבה של זקנים משלו כו' ונגד זקניו כבוד עי"ש:

מה מאד נמרצו אמרי יושר חז"ל בדקדוק לשונם הקדוש שאמרו כביכול שהקב"ה נקרא ראשון, כי אלמלא מקרא כתוב אני ראשון אי אפשר לכנותו יתברך בשם ראשון, כי עצמותו הפשוט בלי סוף ובלי גבול ואין לו שום התייחסות עם הברואים. אכן מהיות רצונו יתברך לברוא עולמות בשביל עושי רצונו שנקראו ראשית בגין דישתמודעין ליה עלה במחשבה לפניו ית' להצמצם כביכול במדות ולהקרא בשם ראשון. וזהו אומרם ז"ל כביכול הקב"ה, רצ"ל הקדוש שהפריש עצמו כביכול ממהותו בלי סוף ובלי תכלית להקרא בצירופי שמות הקדושים לפי עבודת עושי רצונו ולשכון בתוכם כביכול מצד שהם בעוה"ז בגודל היצה"ר ועכ"ז הם עובדים אותו יתברך. וזהו פירוש ועשו נקרא ראשון שנאמר ויצא הראשון אדמוני, האדום הוא כח מוגבל בלי התפשטות. כל זה היה במחשבתו יתברך כמ"ש קהלת ב, יג יתרון לחכמה מן הסכלות:

ולזה היה עליית הרצון לפניו יתברך לחדש העולמות, וזהו השבח מוכתר בכתר עליון, כי כתר הוא מלשון כתר לי זעיר איוב לו, ב לשון המתנה כביכול ממהותו והוייתו יתברך למחשבת בריאת עולמות והרצון דבוק באין סוף. וזהו מוכתר בכתר עליון, כדי שלא יעלה על הדעת חלילה שהעולמות מצד שהם בגבול הם אינם דבקים בו יתברך. לזה גילו לנו חז"ל שהאין סוף דבוק בהרצון. ולזה עיקר הדביקות וחיות כל העולמות בו יתברך ואין שום דבר יוצא בכל העולמות מרשותו יתברך. וזהו ואני אחרון, כביכול אפילו עשו וכוחותיו אינם כי אם תחת רשותו יתב'. וכן עלתה במחשבתו לפניו יתברך כדי שיהא יתרון האור מתוך החושך. על ידי טהרת עושי רצונו מדותיהם ככה ממשיכים אותו יתברך במדות וצירופים קדושים. וז"ש איוב ל, כג בי"ת מועד לכל חי, כי הם בית וועד אליו יתברך הנקרא כל חי, וזהו ובמאמר קדישין שאלתא, מלשון שאלה, שהדבר מושאל לישראל, ולא עוד אלא שאם בקשתם לעבר השנה להשוות ימות החמה עם ימות הלבנה להאיר הלבנה לפניו יתברך כמו שהיתה קודם מיעוטה הריני משלים עמכם. ולזה כל העולמות דבקים בו יתברך על ידי עליית הרצון לפניו יתברך והריח ניחוח שמקבל מבני ישראל, ולזה נקרא בחינת הרצון מחצית השקל, שם מחצית הוא הממוצע שהוא הממצע בין עצמותו יתברך לבין המדות שבני ישראל ממשיכין אותו יתברך בהן בעבודתם אותו יתברך:

עשרים גרה השקל שמות ל, יג, גר"ה עם הכולל גימטריא אר"ח מלשון חוור. הם ממשיכין החוורין עילאין בהעולמות [ועשרים הוא יו"ד בחי' מתתא לעילא ויו"ד מעילא לתתא] ע"י או"א. וזהו אמר רבי עקיבא נמשלו ישראל לעו"ף, כי עו"ף גימטריא יוסף, והשפעת הצדיק על ידי כנפים הם נצח והוד, כך ישראל אינם יכולין

לעשות דבר חוץ מזקנים, היינו הגם שהם עולים עד אין סוף כביכול, אי אפשר להם לקבל כי אם על ידי הזקנים הם או"א:

והנה יש בין בני ישראל בחינת זקנים דהיינו שהם מרכבה לאו"א הנק' זקנים, ויש עוד בחינת זקנים זק"ן זה קנה חכמה שהם מרכבה לו"ה. היינו ואם נערים הם, רצ"ל שהם זקנים בבחינת נערים, יש בחינת זקנים שנקראים דיקנא נטפלה להם ילדות. דתניא רשב"י כו' חולק הקב"ה כבוד לזקנים שנאמר וחפרה הלבנה ובושה החמה כו' ונגד זקניו כבוד, בוודאי אין הכתוב כפשוטו שיתביישו מעשי ידיו של הקב"ה בפרט שידוע שחמה ולבנה הם מרמזים לעולמות עליונים כנ"ל, אכן הפירוש הוא, שיזדככו העולמות הקדושים הנקראים בשם חמה ולבנה בחי' ו"ה כזקנים הנקראים או"א, וכן הוא הפירוש בכתבי האר"י ז"ל שלעתיד יתבטלו מ"ה וב"ן ולא יאירו כי אם שמות ע"ב ס"ג, וחלילה לומר שיתבטלו לעתיד כפשטן של דברים ואין זה אפשר לסבור כן אשר זאת הוא פנת ומוסדות כל התורה הק' ומצותיה. אלא הפירוש הוא כמ"ש ששמות מ"ה וב"ן יאירו בבחי' ע"ב וס"ג, וזהו הפירוש ביום ההוא יהיה ה' אחד זכריה יד, ט :

דבר אחר החודש הזה לכם, הדא הוא דכתיב זכריה ד, יד אלה שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ. אמר ר' לוי מלמד שהיה הקב"ה מבקש באיזה דבר לגאול את ישראל ולא מצא אלא זכות משה ואהרן והיא עמדה להם. משה ואהרן הם מרכבה לבחינת זקנים כמ"ש בגמרא סנהדרין נב. , והם נקראים בני יצהר לשון שמן על שם המחשבה. והם עומדין על אדון כל הארץ היינו שהם מתקנין המלכות. וזהו פירוש החודש הזה לכם, שהם מתקנין אותה. ובודאי בכל דור ודור נמצא בחינת משה ואהרן כמ"ש בגמרא סוכה לט. משה שפיר קאמרת:

ויאמר ה' אל משה וגו' החדש הזה לכם שמות יב, ב. יש לומר דהנה ידוע עיקר תכלית בריאת העולם היה בשביל בני ישראל שיעשו רצון הבורא ב"ה ומקבל מהם נחת רוח. לא כמו הפילוסופים שאמרו שאין זה כבוד הבורא שהוא אין סוף ויקבל תענוג מגושי עפר ולכך צריך לעבוד לכוכבים ומזלות. ובאמת בני ישראל עם קרובו מאמינים שהם מעלים ריח ניחוח לפני הבורא ב"ה על ידי עבודתם. וזהו החדש הזה לכם, שעיקר התחדשות המלוכה לא היה רק לכם, בשבילכם, כדי שתעשו רצון הבורא ויקבל מכם נחת רוח, וכמאמר בני בכורי ישראל שמות ד, כב, רצ"ל שראשית המחשבה לא היה רק בשביל בני ישראל, שהמחשבה נקראת בכור שקודם שיעשה המעשה יחשוב במחשבתו:

ראשון הוא לכם לחדשי השנה שמות יב, ב. יש לומר בצירוף הפסוק שמות יט, ו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, דהנה בניסן הקב"ה מחליף הממונים והשרים עליונים להראותם שכולם ברשותו ית"ש, ויש קדושי עליון שיכולין לברוא ממונים למעלה ופרקליטין טובים על ידם, כמאמר מו"ק טז ע"ב מי מושל בי צדיק, וזהו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, שאתם תמליכו השרים עליונים. וזהו ראשון הוא לכם לחדשי השנה, ראשון הוא הקב"ה כמו שאמר הכתוב ישעיה מד, ו אני ראשון ואני אחרון, הוא לכם, שאתם תוכלו להנהיג את כל העולמות, לחדשי השנה, להתחדשות של כל השנה. הם יכולים להפוך לכל הטובות וישועות אמן:

או יאמר החודש הזה לכם, דבניסן ראש השנה למלכים למלכי ישראל. דבודאי הבריאה בר"ה לא היה רק כמו הריון כמו שאנו אומרים היום הרת עולם. לפי שבריאת העולם לא היה אלא שיתגלה מלכותו והתגלות המלוכה לא היה רק בניסן ביציאת מצרים. וזהו החודש הזה לכם, למ"י כמבואר ברמב"ן, ובודאי כמו שהתחלת הבריאה היתה בכ"ה באלול, כמו כן התגלות מלכותו היתה מכ"ה באדר, וזהו פירוש בכ"ה באדר שולחנות יושבין במקדש וממשכנין על השקלים שקלים פ"א מ"ג, השולחנות הוא שלחן מלכים התגלות מלכות הוא בכ"ה בו. ויש ממשכנין אותן, כמו שהיה על השקלים, כדי שיהיה להם חלק בקרבנות ציבור, כמו כן ממשכנין ומניחין הקדושה על ישראל בעל כרחו מחמשה ועשרים בו:

שה תמים שמות יב, ה. רצ"ל שישים את עצמו לפני המקום כשה תמים, רצ"ל באמת ובתמים:

והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש בין הערבים שם יב, ו. נראה ליתן טעם למה דוקא ציוה הקב"ה להקריב את הפסח בי"ד בו ולשחוט בין הערבים דוקא, מפני שידוע שמזל של מצרים הוא טלה, ובניסן הוא שולט המזל טלה, ובחצי חודש הוא בתקפו וגבורתו, ובין הערבים הוא שליטת החיצונים, לכן ציוה הקב"ה לשחוט את הפסח בין הערבים ובארבעה עשר, להראות שהכל כאין נגדו והוא מושל על הכל:

ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף שם יב, ז. נראה לומר שמחמת שהמצרים עשו בכשופים שלהם שאפילו עבד אינו יכול לברוח ממצרים ומכל שכן ס' ריבוא ישראל, על כן ציוה הש"י ב"ה ליתן על שתי המזוזות לרמוז כנגד אברהם ויצחק אבינו שהם גילו אלהותו של הקב"ה, אברהם גילה המלכות של הקב"ה לכל באי עולם ואמר שבודאי ראוי לעבוד אותו מחמת אהבה שהוא הנותן חיים ומזונות. ויצחק פירסם אלהותו של הקב"ה לעבדו מיראה כי הוא יכול ליקח החיות מהאדם ובודאי ראוי לעבדו ביראה גדולה, וזהו ונתנו על שתי המזוזות כדי שיתגלה המלכות של הבורא ב"ה. ועל המשקוף, רומז ליעקב אבינו ע"ה שהיה שוקף על שתיהן והיו יכולים לצאת ממצרים, זה היה בפסח מצרים. אבל בבית המקדש היה הפסח נשחט בשלש כתות והיה זה נגד האבות שהם שלשה. ולא היה צריך ליתן מן הדם אלא מתנה אחת, רמז למדת מלכות שמכל העכומ"ז בחר בבני ישראל שהם אחת:

לשבת הגדול

בשו"ע או"ח סימן תכט ס"א נוהגין ליקח חטים ולחלקם לעניים. נראה הרמז של מנהג זה, כי חט"ה בגימטריא כ"ב הוא כ"ב אותיות שבתורה, ובאותם החטים עושין הכנה שיוכלו לקדש כ"ב אותיות התורה בתורה ותפלה, שלזה נקרא החג הקדוש הזה פסח, פ"ה ס"ה, שיקדש זכורו בשירות ותשבחות. וס"ת

בגימטריא חיים, כי החיים והמות ביד הלשון משלי יח, כא, לכך צריך לבחור בחיים הם דיבורים קדושים. וגם התיבות צריכים להיות בחיים היינו בכוונה שלימה. כי תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה, לכך צריך שיראה שיהא תפלתו בחיים דהיינו בכוונה. ולחלקם לעניים, רצ"ל העניים הם אשר לא יוכלו לקדש בעצמן הכ"ב אותיות צריך לחלק להם מחלקם ולהשפיע להם קדושה כדי שיוכלו גם כן לקדש. כי אם אינו מקדש את דיבוריו אזי אם עומד להתפלל אח"כ אינם נכנסין דיבוריו אל הקדושה. וזהו פירוש ולא אמרו העוברים ברכת ה' אליכם תהלים קכט, ח, רצ"ל אותם העוברים רצונו לא יכלו לומר ברכת ה' מפני שאינם נכנסין בקדושה:

עוד שם והאידנא למ"ד יום והוא הדין העני הדר פה למ"ד יום מחוייבין ליתן לו. הרמז הוא שצריך ללמוד התורה וללמד ולעשות הכנה על חג הקדוש הזה. רק שצריכים גם הם להיות נלויים להצדיק ולהתגבר עצמם אל הקדושה אז בוודאי יוכל הצדיק לסייע אותם. כי לולא זה בודאי אין יכול הצדיק להשפיע להם כל כך מחמת שהוא עצמו מדחה הימנו:

ומי שאין דר פה למ"ד יום על כל פנים מחויבים ליתן לו מצה, הרמז הוא, כי בוודאי יש קדושי עליון שבהגיע חג הפסח הם מטוהרים ועומדים וכל תפלתם בכוונה שלימה בלי שום מחשבת פסול, ולזה מי שאינו במדרגה כל כך שיוכל לטהר עצמו ולפנות מכל וכל אזי צריך ליתן לו מדרגת מצ"ה, מלשון מצה ומריבה כמבואר בזוה"ק, ורצ"ל שצריך הצדיק להשפיע לו על כל פנים שאם יבא היצר להפילו למחשבות רעות בחג הקדוש הזה שילחם במצות ומריבות נגדו ולהתגבר עליו:

באחד בניסן ראש השנה למלכים י"ה ב. . רצ"ל שתמליכו את הקב"ה על כל העולם. נראה הרמז בזה, שמאחד בניסן עד עשרה בו צריך לקבל עליו קדושה מאדנות מאות י' של השם אדנ"י. ומעשרה עד ערב פסח ד' ימים צריך לקבל עליו קדושה מאות ד' של השם הקדוש אדנ"י. ומפסח עד שבועות חמשים יום נגד אות נ של שם הקדוש אדנ"י. ובשבועות נתגלה הפלא עליון והוא נגד א של שם הקדוש אדנ"י. ובזה ממליך עליו את הקב"ה שהוא אדון כל העולם מאחד בניסן עד שבועות עוד אחת בשנה צריך לקבל עליו עול מלכות שמים כנ"ל מבואר לקמן בס"ד :

בגמרא פסחים ב. אור לארבעה עשר בודקין את החמץ. כבר פירשתי שהחמץ הוא היצר הרע כמו שפירש הרמב"ם שחמץ הוא מלשון גזילה מלשון אשרו חמוץ ישעיה א, יז, ולכך חמץ מרמז על היצה"ר שמי שהולך בעצת היצה"ר הוא נגזל משרשו. ולכך צריך לבער החמץ בערב פסח ולעשות הכנה שיוכל להשרות עליו הקדושה הגדולה שמתגלה בליל פסח. שפסח, הוא מלשון פסוח ודלוג. כי בכל מועד הקדושה אינה באה לאדם בפעם אחת, רק צריך להמשיך עליו הקדושה בתפלות ערבית ושחרית ומנחה. אבל בפסח בא הקדושה לאדם בפעם אחת כלשון פסח כנ"ל. ולכן צריך הכנה, כי אף על פי שבא אור הבהיר אף על פי כן צריך כל אדם לטהר עצמו כדי שיוכל לקבל אור הבהיר. למשל, שהחמה אף על פי שהיא זורחת ביותר אף על פי כן צריכין החלונות להיות פתוחים, שאם יהיו סתומים לא תוכל החמה לזרוח להבית. ובכל מועד צריך להמשיך עליו הקדושה בתפלות כמאמר הכתוב ויקרא כג, ד אשר תקראו

אותם במועדם מקראי קודש, שצריך לקרות הקדושה. אבל בפסח היה צריך אור הבהיר לבא בפעם אחת. כי בחפזון יצאת ממצרים דברים טז, ג, חפזון, אותיות ח"פ ז"ן, כלומר כי בכל מועד בא הקדושה מהקב"ה כדרך זכר ונקיבה הוא חתן וכלה, כל מה שהכלה מקשטת עצמה הם הכנסת ישראל, כך החתן זה הקב"ה מקרב את עצמו יותר אליה, אבל בפסח מחמת שישאל היו צריכים לצאת ממצרים כי אילו היו שם עוד רגע אחת לא היו יכולים לצאת משם. ולזה היה צריך להיות הגאולה בחפזון, רצ"ל ח"פ ז"ן, שמחפה מידי זכר לנקבה רק האור הבהיר באה פסוח ודלוג, אבל בוודאי אף על פי כן צריך כל אדם לעשות לו הכנה כמשל זריחת השמש אל החלונות כנ"ל:

או יאמר אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר. מבואר הוא שעיקר החמץ הוא היצה"ר כמ"ש לעיל. וכמ"ש בגמרא ברכות יז. מי מעכב שאור שבעיסה, והנה עיקר החמץ הוא היצה"ר הוא בא מחמת שבנין של האדם הוא מתאוות וחמדות תשמיש, כמ"ש דוד המלך ע"ה תהלים נא, ז הן בעון חוללתי ובחטא יחמתני אמי, על כן צריך אדם לקדש עצמו בשעת תשמיש, שיותר שיקדש עצמו מושך להולד נשמה קדושה. כי מקדושת התשמיש בא להולד יצר טוב, ומהתאוות והמדות בא היצה"ר. על כן ימעט תאוותו כדי שיהיה להוולד מעט מזעיר יצה"ר ויוכל בקל להתגבר היצר טוב על היצר הרע. ולזה אמרו, אור ל"ד בודקין את החמץ לאור הנר, רצ"ל לאור נשמתו כי נר ה' נשמת אדם משלי כ, כז, כי נר הוא ר"ת נ'שמה ר'וח ונ'פש ר'וח, כי הוא יפה לבדיקה ויבער את היצה"ר מכל וכל:

בגמרא פסחים מב. דרש רבא אין לשין אלא במים שלנו. למחר אייתו כולי עלמא חצבייהו לגביה, ולכאורה קשה למה ליה לרבא לדרוש בלשון שאפשר לטעות. ונראה לי, שרבא רמז בדברי קדשו שהעולם יהיו מיחדים שם הוי"ה ב"ה בעשיית המצות. שמצה הוא אותיות יה"ה בא"ת ב"ש והוא"ו של השם הוי"ה אין בו. לזה למד רבא להעולם בדברי קדשו שיוכלו למשוך את הוא"ו להמצה ויהיה השם שלם, ולכך דרש בזה הלשון, אין לשין אלא במים שלנו, התיבה שלנו בגימטריא עם הכולל שם נג"ד יכ"ש, שפירוש של השם הוא נגדי כבוד שמים. והשם זה נגד הוא"ו של שם הוי"ה, שהשם הא' אב"ג ית"צ הוא כנגד היו"ד, והשני, נגד הה'. וזה השם השלישי, כנגד הוא"ו. שהוא"ו היא המשכה שהיא מכוון נגד זה השם שצריך להמשיך עליו עד שיהא כנגדו כבוד שמים. ולזה דרש רבא בזה הלשון, שלנו, לרמוז שצריך להמשיך הוא"ו למצ"ה ויהיה השם שלם. ולזה בערב פסח צריך לעשות המצות לשם מצוה, דהיינו גם כן על זה הכוונה כדי להמשיך הוא"ו למצה ויעשה מצוה ויהיה השם שלם כנ"ל. ולמחר אייתו כולי עלמא חצבייהו לגביה, רצ"ל הכלים הריקים, היינו אותן שלא היו יכולין להמשיך בקדושה הוא"ו למצ"ה, אתו לגבי רבא כדי שישפיע להם מרוב קדושתו כדי שיוכלו גם כן להמשיך הוא"ו למצ"ה, ויהיה השם שלם אמון:

בשו"ע או"ח סימן תל"ג ס"ב אין בודקין את החמץ אלא לאור הנר, נ"ר הוא אותיות נ'שמה ר'וח. ובנר של שעוה, שעוה"ה הוא אותיות ש"ע ו"ה. ש"ע, מלשון ואל קין ואל מנחתו לא שע"ה בראשית ד, ה, דהיינו שצריך ליחד ולשעות שם י"ה בו"ה בכל מצוה שאדם עושה, כמו שאומרים קודם כל מצוה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ליחד שם י"ה בו"ה, ולא אמירה היא עיקר כי אחר כוונת הלב הן הן הדברים ובלבד שיכוון לבו לשמים. ולזה צריך של שעוה דווקא לרמז על כל הנ"ל:

נוהגין להניח פתיתי חמץ במקום שימצאו שם הבדקים וכו'. מיהו אם לא נתן לא עכב שדעתו של אדם לבער אם ימצא או"ח סימן תלב ס"ב . ונראה שנהגו המנהג הקדוש הזה, מפני שעיקר הביעור חמץ הוא היצה"ר כמ"ש לעיל, ולזה הנהיגו להניח חמץ להראות שבודאי יש בו עדיין עון וחמץ הוא היצה"ר, כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא קהלת ז, כ, כי האדם שמחזיק עצמו שתיקן הכל בודאי לא התחיל לעבוד את ה', כמו שכתבתי במקום אחר פירוש הכתוב במדבר יט, ב אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול, שמי שסובר שאין בו מום בודאי לא עלה עליו עדיין עול מלכות שמים, וכמאמר החכם בחובת הלבבות שאם אמרתי בלבבי לא הייתי חוטא, בודאי הוא חטא ביותר, כי הגאווה הוא חטא ביותר. ולזה נוהגים להניח פתיתי חמץ להראות כנ"ל כי בודאי לא תיקן הכל:

ואם בעל הבית רוצה יעמיד מבני ביתו אצלו בשעה שמברך ויתפזרו כל אחד על סמך ברכה שבירך בעה"ב לבדוק איש איש במקומו או"ח סימן תלב ס"ב , נראה הרמז שבו, שבעל הבית צריך להשפיע לכל אנשי ביתו קדושה וטהרה. ומי שהוא צדיק יותר צריך להשפיע קדושה וטהרה על כל בני עירו. ומי שהוא צדיק יותר צריך להשפיע על כל העולם כולו כדי שיוכלו לשוב בתשובה שלימה:

כל מקום שמכניסין בו חמץ צריך בדיקה שו"ע סימן תל"ג ס"ג , וצ"ל שצריך כל אחד לבדוק במקום שדרך היצה"ר הוא החמץ לשכון שם כל אחד לפי ערכו. מי שדרכו לפגום בבריתו ח"ו או בעיניו ח"ו לראות במקום שאין רשאים לראות, צריך לבדקם ולבער ולשוב בתשובה ובחרטה גמורה שאל יעשה עוד עבירה, ועל מה שעשה יחזור בתשובה שלימה ובודאי ימחול לו הקב"ה:

וכל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה. נראה הרמז, דהנה יש בני אדם שאינם משגיחין על מעשיהם רק על מעשים של בני אדם אחרים. ולזה מזהיר התנא מקום שאין מכניסין בו אין צריך בדיקה, כלומר שאין [לעשות] כך שישגיח על מעשיהם של אחרים רק שיתקן וישגיח על מעשיו:

חורין הגבוהין שאין יד אדם מגעת שם וחורין הנמוכים פחות מג' טפחים אינם צריכין בדיקה שו"ע סימן תל"ג ס"ד . נראה הרמז, שאל יאמר האדם איך אוכל לבדוק כל החטאים ועוונות שאין אני זוכר את כולם. לזה אמר חורין הגבוהין שאין יד אדם מגעת שם, רצ"ל שאין זוכר אותם אין צריך בדיקה, אלא האדם צריך לבדוק ולשוב בתשובה על אותן עוונות שהוא זוכר. ואותם שאינו זוכר ממילא יהיו בטלים, כי הקב"ה אומר אילו היה זוכר עוונות הראשונים בוודאי היה מתחרט עליהם ושב בתשובה כמו שהוא מתחרט ושב על אותן שהוא זוכר:

כל אדם צריך לכבד חדריו קודם הבדיקה שו"ע סימן תל"ג ס"א . נראה הרמז, שכל אדם צריך לפנות מחשבתו בי"ג בניסן ולעשות הכנה בי"ג כדי שיוכל לבדוק בלילה, שאם לא יפנה מחשבתו מקודם וכשירצה לבדוק בפתע פתאום בוודאי לא יראה בעצמו שום חמץ ויאמר צדיק אני. רק צריך לפנות מחשבתו מקודם ובודאי ימצא שם חמץ:

מצה שהכסיפו פניו הוא חמץ שו"ע סימן תנ"ט ס"ב . וכתב המג"א סק"ה אבל העולם אין נזהרים בזה. נראה על דרך הרמז, שמרמז שיש אנשים שאומרים דברי חידודין לחבריהם ומלבינים פניהם ברבים ואזל סומקא ואתא חירא. וזהו שהכסיפו פניו, זהו בוודאי חמץ גמור, רצ"ל עצת היצה"ר. ובזה אין העולם נזהרים כי אומרים מצחק אני, ובודאי מי שרוצה להיות ירא שמים יהיה נזהר מזה החמץ ולבערו מכל וכל:

כלים שתשמישן בחמין יגעלו בחמין, בצונן ידיחו בצונן שו"ע סימן תנ"א ס"ה וכלי חרס אין לו תקנה אלא בשבירה שו"ע סימן תנ"א סכ"ב . נראה על דרך הרמז, שאף על פי שחוטאים אינם עושין העבירה בלב שלם ובנפש חפצה רק בעל כרחו יספר שבחו של עבירה מחמת תחבולת היצה"ר, אבל הוא באמת אינו רוצה כלל לעשות מה שהוא נגד רצונו הקדוש ית"ש. זה האדם הוא שתשמישו בצונן, רצ"ל שאינו בחמדה ותאוה רק כמי שכפאו, וזה האדם בודאי אין צריך סיגופים רק שיקבל עליו באמת שלא יעשה עוד עבירה אפילו אם היצה"ר מסיתו. וזה יגעלו בצונן, רצ"ל בלא סיגופים ובגודל חמימות הלב רק התשובה צריך להיות כמו שחטא. אבל מי שתשמישו בחמין, רצ"ל שמחמם את עצמו לדבר עבירה ועושה אותן בנפש חפיצה, זה צריך לעשות התשובה כמו כן בחמימות הלב, וכלי חרס כו', אין לו תקנה, רצ"ל אותם שהרבו לחטוא כמו הכלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם אין להם תקנה רק בשבירות לב ובמירות על חטאיו שעבר נגד רצון הבורא יתברך ויתעלה, ובודאי קרוב ה' לנשברי לב ויקבל אותן:

לפסח

בליל פסח נתגלה האור הבהיר ובפרט בשעה שאומרים הלל שאין זה כל השנה וימים טובים, הל"ל גמור"ר בגימטריא שד"י שהיה משדד מערכות. הלולא בביתא מרפסין איגרא, רמזו בדבריהם כדרך המשל שאיתא בזוה"ק פרשת בחוקותי משל למלך שכעס על בנו ומרחקו ממנו ומטרוניתא עמו, לימים בא המלך מחמת שרחמנותו על בנו ומשגיח מן החלונות ומציץ מן החרכים לראות מה שבנו עושה ושראה געה ובכה, ועל כל פנים אם רואה שהבן בשמחה אין הבכיה כל כך גדולה, ולזה צריך להיות בשמחה, וצריך בהלולא לרפוס איגריין, רצ"ל לשבור כל איגריין וכותלין שלא יצטרך עוד הקב"ה להשגיח מן החלונות רק ונגלה כבוד ה' לעיני כל. אלא שלאחר ההלל יכול האור הבהיר להסתלק ממנו וצריך להמשיך עליו הקדושה אח"כ בקידוש ובמצה ובד' כוסות שהן כנגד ד' כוסות של [חמלה] וכנגד ד' כוסות התרעלה שעתידי הקב"ה להשקות הרשעי ארין:

וזהו פירוש חוטפין מצה בליל פסחים בשביל שלא ישנו הפרחים, רצ"ל שתכף אחר ההלל צריך להמשיך עליו הקדושה, כדי שלא ישנו הפרחים, זהו המוחין האור הבהיר וזהו שלא ישנו הפרחים. וצריך להמשיך עליו הקדושה בכוס של קידוש כנגד בן חכם:

ופירוש של קדש, שצריך להזמין עצמו להקב"ה, שפירוש של קדש הוא הזמנה, כמו הפירוש של הרי את מקודשת לי קידושין ב. שתהא מזומנת לי ואסורה לכולי עלמא כהקדש רק להיות מוכנת להחתן בכל עת שירצה, כך צריך לקדש עצמו להיות מוכן להקב"ה, וזהו פירוש של ורחץ, שצריך לרחוץ ולטהר את עצמו להקב"ה, ורחיצה הוא לשון בטחון והוא אותיות רח"ץ י"ה, רצ"ל שתהא בטחונו בהקב"ה, ובלילה הזה צריך גם כן רחיצה שהם כנגד כלים פנים פנימיים ואמצעים וכלים חיצוניים שהם מחשבה שצריך לטהר ולקדש מחשבתו שלא יהיה לו מחשבות זרות, כי אם מחשבות טהורות לעבודת הבורא ב"ה אמן:

במדרש חזית שהש"ר ב דומה דודי לצבי כו' הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים שה"ש ב, ט. מן החלונות, זו זכות אבות, מן החרכים, זו זכות אמהות. ענה דודי ואמר לי. מה אמר לי, החודש הזה לכם, דבר אחר אמר ר' עזריה כו' ענה דודי על ידי משה ואמר לי על ידי אהרן כו'. ד"א קומי לך, בתו של אברהם וכו'. רעיתי יפתי, בתו של יצחק. ולכי לך, בתו של יעקב עי"ש. ראשך עליך ככרמל שה"ש ז, ו, אמר הקב"ה הרשים שבכם חביבין עלי כאליהו שעלה לראש הכרמל כו' וישם פניו בין ברכיו כו'. אין לנו זכות הבט לברית, ודלת ראשך כארגמן, אמר הקב"ה הדלים והרשים שבכם חביבין עלי כדוד כו'. ויש אומרים כדניאל דכתיב ביה דניאל ה, כט דהלבישו לדניאל ארגוונא. מלך אסור ברהטים. מלך, זה הקב"ה דכתיב ביה תהלים צג, א ה' מלך גאות לבש, אסור ברהטים, שאסר עצמו בשבועה שיהא משרה שכינתו בישראל, ברהטים של אבינו יעקב בזכות מי כו' עי"ש:

הנה הבורא יתברך ויתעלה הוא בלי סוף ובלי גבול, וכשעלה במחשבתו וברצונו יתברך לחדש העולמות בגבול וסוף הוצרך כביכול להתצמצם ולהגביה את עצמו, כי זולת זה לא היה באפשרי להיות העולם כי שני בלי סוף אי אפשר להיות כמבואר בחובת הלבבות בשער היחוד. וזהו פירוש ה' מלך, כשעלה ברצונו לברוא העולם שיהא נקרא מלך עליהם, גאות לבש, כביכול הוצרך להתגאות ולהגביה גודל גדולתו ורוממותו לגבהי מרומים בכדי שיתהווה כאן העולם בגבול. וזה גאו"ת גימטריא ת"י כמנין קדוש. וקדושה הוא לשון פרישות, שכביכול הפריש עצמו כמעט מזה בכדי שיתהווה העולם וישפיע להם השפעות קדושות על ידי שיעורים ונימין שלא יתבטלו ח"ו בגודל אורו הרב, וכל זאת היה בראשית בשביל בני ישראל שיקבלו התורה בתרי"ג אורחין כמנין התאז"ר אשר שם בשרשי העולמות בתורה הקדומה שם היה שרשי נשמות ישראל. וזה פירש הרמב"ן אלהי אבי וארוממנהו שמות טו, ב עי"ש:

וזהו דומה דודי לצבי, מה צבי רץ ופניו לאחוריו, כן כביכול צימצם ופנה אור פניו האין סוף לאחוריו כדי שיתהווה כאן העולם. וכל זה היה אחר כתלנו, על דרך משל, היינו עבוד נשמת עושי רצונו כמ"ש, וזה ראשך עליך ככרמל, הוא צירוף ר"ך מ"ל, היינו עלמין ארכין האירו בשבע מדות הבנין שכל אחד כלול מעשר גימטריא מ"ל. וזהו בחינת יורה ומלקוש דברים יא, יד, יורה במרחשון גימטריא אר"ך, והוא מצד הבורא יתברך. ומלקוש בניסן, מבחי' כנסת ישראל. והגם שלפעמים כנסת ישראל אינם כל כך במדרגה גדולה, עכ"ז לא יגרע מצדיק עינו הם דבוקים ויונקים בצדיק יסוד עולם כמבואר בכוונת הא לחמא עני"א. וזהו פירוש אין לנו זכות הבט לברית. וכשהם במדרגה עליונה יותר עולים עד בין דרועין דמלכא כמ"ש דה"י א' כט, י ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל:

וזהו פירוש משגיח מן החלונות, זו זכות אבות, היינו חסד גבורה תפארת. מציץ מן החרקים, הם קצרים מחלונות, היינו מדרגות נצח הוד יסוד. והחילוק שבין היחודים הוא, שכנסת ישראל אינם במדרגה כי אם בבחינת ד"י והם דבוקים בצדיק יסוד עולם כביכול נצרך הבורא יתברך לרדת ממעלה הרמה כאומרם ז"ל יבמות סג. נחות דרגא כו'. וכשהם במדרגה יותר גדולה ועולין עד בין דרועין דמלכא. ומכל שכן כשנזכה במהרה בימינו שיתעלו כנסת ישראל עד פב"פ ולא יצטרך כביכול לרדת ממעלתו להשפיע, כמ"ש ויקרא ט, כב וירד מעשות החטאת, רצ"ל הירידה הוא עבור עשות החטאת ח"ו. מה שאין כן כשהם זוכים לעלות על ידי מעשיהם הטובים וכביכול לזה הוא יתברך מחכה כשכנסת ישראל הם עולים עד נצח הוד יסוד דהיינו שני לוחות. ועל זה תקנו לנו הנוסח בתפלה ושני לוחות כו' וכתוב בהן שמירת שבת, מלשון ואביו שמר בראשית לז, יא, רצ"ל שהבורא יתברך שומר ומחכה שיבואו, ישראל בבחינת שבת. ענה דודי ואמר לי החודש הזה לכם, רצ"ל שכל ההשפעות וההתחדשות העולמות יהיו על ידי עושי רצונו וכל העולמות אי אפשר להם לקבל כי אם על ידי עושי רצונו, על כן הם נעשין כביכול כנפין ומגינין עליהם:

דבר אחר ענה על ידי משה, כי ענייה הוא בקול כמ"ש דברים כו, ה וענית ואמרת וגו', ונשמת משה היא מבחי' אמא הנקרא קול גדול יעננו בקול, ואמר על ידי אהרן, אמירה היא במחשבה כנודע, ומשם היה נשמת אהרן מאחורים דאבא. ודלת ראשך כארגמן בחינת דוד ודניאל הוא בחי' אחת מרכבת מלכות. א"ל אדנ"י, אותיות דני"אל. ומרכבה הנושאת כנסת ישראל לפניו ית' הוא בחינת ארגמן"ן כנודע. והדלי"ם בחינת דל"ת תחתיו יתברך. מלך אסור ברהטים, שאסר עצמו בשבועה, היינו בז' ימי בראשית על ידי עבודת ישראל משרה שכינתו בתוכם ומשפיע להם כל טוב, וכשהבורא יתברך רוצה להשפיע לכנסת ישראל כביכול מעטר עצמו בעטרות חתנים. וזהו ה' מלך גאות לבש כו' נכו"ן כסאך תהלים צג, א-ב, נו"ן כפופה ונו"ן פשוטה, בינ"ה ומלכו"ת. כ"ו באמצע, היינו אמ"א מעטרת לברא. ומשפיע לכנסת ישראל כל טוב. וזהו פירוש בתיקונים תיקון י"ט נכו"ן, דא נאמן יושב ונאמן עומד באמצע. וטעות שם וצ"ל ונאמן עומד וכ"ו באמצע, וזהו הצירוף של נכון כנ"ל:

עוד במדרש חזית שהש"ר א נזכירה דודיך מיין שה"ש א, ד, מיינה של תורה, כגון הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג. דבר אחר מיין של אבות כו' מי פעל לפניך כאברהם כו'. עוד בפסוק שה"ש א, יא תורי זהב נעשה לך, זו ביזת הים. עם נקודות הכסף, זו ביזת מצרים. כשם שהפרש בין זהב לכסף כך הפרש בין ביזת הים לביזת מצרים. ותבואי בעדי, זו ביזת מצרים, עדיים, זו ביזת הים. דבר אחר תורי זהב זו התורה כו'. עם נקודות הכסף כו' אלו האותיות. רב אחא אומר אלו התיבות, יהודה ברבי אומר נאוו לחייך בתורים, זו התורה, צווארך בחרוזים, אלו הנביאים, תורי זהב, אלו הכתובים. עם נקודות הכסף, זה שיר השירים. מלה חתומה ומלה מסיימה ע"כ:

הנה בפסוק שה"ש א, ב ישקני מנשיקות פיהו כ"י ט'ובים ד'ודיך מיין, ר"ת גימטריא ג"ל, דברי ריצוי כנסת ישראל לפניו יתברך להתחבר עמה מלשון משיקין את המים ביצה יז ע"ב, הוא לשון התחברות, ועל ידי החיבור יתגלה עליהם הארתו הקדושה מיינה של תורה הקדומה המתגלת בכל עת וזמן. וכן פירוש בפסוק

זה שהארתו והשפעתו הק' נתגלה בכל עת וזמן על ידי שלש רגלים הם חסד גבורה תפארת, ובדבר אחר פירשו יותר על ידי האבות הקדושים אשר הם שורש שלש רגלים כמבואר בזוה"ק. והגם שלפעמים תמצא בדבריהם ז"ל שפסח הוא גוון תכלת על שם שכול בכורות. הדרך הישר המבואר הוא, כי פסח נגד חסד כי זה היה מחסדו לברר ניצוצין קדישין מבכורי מצרים ולהוציא עמו בני ישראל מכור הברזל כדי שיתגלה מלכותו ואלהותו בעולם. ולזה אמרו רז"ל על פסוק דברים ד, לד לקחת לו גוי מקרב גוי, כעובר הנשמט מרחם אם. כי היה אלהותו יתברך והנהגתו העולמות על ידי תפארת ישראל בהסתר כעובר הנסתר בבטן אמו, כמו שאמר פרעה שמות ה, ב מי ה', וכשהוציאם יתברך ונתגלה אלהותו יתברך ובריאתו כל העולמות והנהגתם בשביל בני

ישראל היתה דוגמת לידה כמו שמפורש ביחזקאל טז, ד מולדתך ביום הולדת אותך וכל הענין, והיה בחינת יניקה עד טהרת עמו בני ישראל וספירתם שבעה נקיים וטהרתם כל ז' ימי הבנין וגמר קישוטי כנסת ישראל לפניו ית' בכ"ד קישוטי כלה, וכל קישוט אינו פחות משני מינין כמו זהב וכסף הרי מ"ח ובכללות הם מ"ט. והופיע עליהם יתברך בשער החמשים לקבל התורה פנים בפנים והיה אז היחוד הגדול בשלימות הגמור. אכן כל ימי יניקה אין היחוד בשלימות כמ"ש בגמרא מניקה לא תשמש וד"ל, אכן גם בימי יניקה יש שני בחינות כמ"ש רז"ל שדים אינון שופרא דאתתא, מחמת שמורים שהיא גם כן יכולה להשפיע, והיינו כשהיא נושאת התינוק כאשר ישא אומן את היונק בזה היא מתפארת בפני בעלה. אכן יש גם כן בחינה אחרת והיא בקטנות יותר, כשהאם מרכנת עצמה על גבי העריסה כנ"ל ואז נק' אימא רביעא על בנין, וכל זמן, דהיינו כל ימי יניקה בחי' נגמרת בשבעה שבועות כנ"ל, אכן גם בחינה הב' נמתקת בחסדו הגדול בבחינת דם נעכר ונעשה חלב נדה ט. :

אכן בליל פסח האירו כל התיקונים והגדלות ברגע אחד כדי להוציא עמו בני ישראל מכור הברזל ממ"ט שערי טומאה למ"ט שערי קדושה, וזהו כי בחיפזון יצאת ממצרים דברים טז, ג. ובחינה זו לא היתה מסטרא דילן כמבואר בזוה"ק, והיה אז היחוד בחינת חתן וכלה הסועדין סעודת אירוסין בבית אביה, ומחמת שלא היה מסטרא דילן האירו כל הארות וגדלות בפעם אחד כי השעה הוצרכה לכך כנ"ל כמבואר בכתבים, לזה פירש המדרש, בעדי, זו ביזת מצרים שהיו נכללים כל המדרגות בבחינה אחת. אכן אחר יציאת מצרים הוצרכו לברר המדת מעט מעט על פי עבודתם עד חג השבועות וכנ"ל. ולזה פירש, עדיים זו ביזת הים, שמאז היו נכנסים בקטנות וגדלות על יד על יד עד גמר היחוד:

יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו שה"ש ד, טז. איתא במדרש שהש"ר ד כי אין רשות לחתן לבא להיכל הכלה אלא בנתינת רשות ממנה ולכן היא אומרת יבא דודי לגנו. והנה לכאורה קשה היכי משכחת לה שתהיה היא תובעת בפה מה שאינה רשאי, ונוכל לומר כי על ידי רוח דשבק בה בעלה היא משתוקקת ותובעת על ידי חלקו והתביעה נקרא על שמו מטעם זה כמ"ש הזוהר. וז"ש יבא דודי לגנו, כי רשאית לומר כן, ויאכל פרי מגדיו, כי זה נקרא פרי מגדים שלו על ידי הרוח דשבק בה:

והנה לפעמים משכחת שהאשה אין לה שום תאוה להתקשט ולהתיחד עם דודה, רק מחמת הבנתה את בעלה והשתוקקתה לשמח את בעלה מתקשטת ומראית לו פנים שוחקות עד שנראה הדבר לבעלה כאילו היא תובעת אותו. אבל באמת אין כוונתה לשום עצמה כלום רק עבור לשמח לב בעלה. כי לפעמים היא מרת נפש מחמת איזה סיבות ומקרי הזמן ואז אילו היה מבין בעלה את כל לבבה וגודל אהבה

המסותרת אשר בקרבה המסתרת כל עצבה ויגונה ומעוררת שמחת בעלה, הלא בודאי יוסיף אהבה אליה אלף מנות ככה, ואילו היה באפשרי שיתקן גם כן ויסיר הצער ודאבון נפש ממנה בודאי היה עושה כפי יכולתו, וכנדון זה כנסת ישראל עם דודה כשבא לה איזה צער על ידי איזה סבה או איזה גזירה והיא מתחזקת ומתקשטת לעשות רצון דודה ולשמוח עמו בשבתות וימים טובים או בשעת התפלה ועשיית המצות. והבורא ב"ה שהוא יודע המחשבות ומכיר בכל זה בוער בו אהבתה כביכול ברשפי אש עד אשר יסיר מאתה כל יגוני הלב כי הוא יודע מרירות הנפש והוא בעל יכולת להתגבר ולהכניע כל שונאיה. וזה נקרא איזה אשה כשירה כל שהיא עושה רצון בעלה, דהיינו שהיא מולדת רצון בבעלה כנ"ל:

הא לחמא עניא וכו'. והנה המפרשים רצו לגרוס כהא, כי המצה היא דמיון לחם עוני שאכלו אבותינו במצרים אבל לא זה לחם עניא עצמו, והאר"י ז"ל כתב לומר הנוסח הא, עי"ש בכוונות. ונראה לבאר, דהנה איתא בחי' ה"י המורה על ההשפעה היורדת מחסד הבורא ומתנת חנם אף על פי שהמקבל אינו כדאי וזה מורה אות יו"ד שאחרי הי על בחי' אבא, וראשית החסד והנקודה מורה לשון הי כמו שאומרים על דבר הנעלם ומתבקש, כלומר הי החסד שבא מהבורא שאין אנו כדאי על פי עבודתנו. אבל בחינת הא מורה על דבר הנראה באצבע, כלומר בזמן שהמקבל כדאי על פי עבודתו לקבל שכר וחסד. וזה שאנו אומרים הא, פירוש בחינה הנקראת הא שהחסד בא מדה במדה, לחמא עניא, שהמדה היא בעניות ודלות כיון שאנחנו בגלות ואין אנו עושין רצונו יתברך כראוי. וכמו בגלות מצרים שבא החסד עלינו בדרך דילוג וקפיצה ולא היינו רואים כידוע, וזה די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, כי די מורה על הנ"ל, כי היו"ד מורה על חסד הגדול שעשה היחוד בין יסוד ומלכות, כי כל זמן שהיחוד יותר בקטנות צ"ל טמיר בגוויה חסד עליון וגבוה, וכמו בשביעי של פסח שאז היחוד יותר בקטנות בא השפע מעתיקא עי"ש, כדי לחזק ולהתגבר יותר ולשמור את היחוד שלא יתאחזו בו וד"ל:

כל דכפין ייתי ויכול, דהיינו שאנו מתפללים להבורא ב"ה הנקרא כל והוא כפין ומשתוקק להתייחד עמנו והוא יעשה למען שמו לזכותינו שנוכל להתייחד עמו, וזה ייתי ויכול, כי אכילה הוא לשון זיווג כדכתיב משלי ל, כ אכלה ומחתה פיה:

כל דצריך, רצ"ל מה שירצה הקב"ה שיעשה לו כמלך שמצוה לעבדיו, ייתי ויפסח, מלשון פה סח, שיבוא וידבר עם עמו ישראל ובוודאי נשמע לו, וזה הכל בליל פסח שמתגלה המלוכה של הקב"ה. ולזה אנו מבקשים שיתגלה עלינו גם כן המלוכה ויבא ויתיחד עמנו וידבר עמנו מה שרוצה, לשנה הבאה בארעא דישראל, ואז יהיה היחוד כראוי ויהיה הצירוף הא, כי נהיה ראויים ליחוד:

עבדים היינו לפרעה במצרים. ועי"ש בכוונות, דהיינו שלפעמים כשאין היחוד כראוי אז על כל פנים יש השתוקקות אצל הכלה להתייחד אצל החתן. וכמו המים פנים אל פנים כן יש התעוררות בלב החתן להתייחד עם הכלה. וזה היחוד הוא אב"א רק במחשבה. ובא היחוד מאו"א שהם עולמות המחשבה. וזה הבחינה היה בשעת גלות מצרים ולא נתגלה עדיין עד ויוציאנו ה':

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק, ופ' האר"י צירף מעשה ש"ע מ"ה, להמשיך לזעיר אנפין ש"ע נהורין עי"ש. דהיינו אף על פי שבזמן החורבן מדת הא המורה על מדה הנראה ומושגת כנ"ל שהיא בעניות ודלות, אף על פי כן בחסד הבורא ברא צדיקים בכל דור ודור שעל ידם נעשה היחוד ונתגלה החסד בדיוקן אדם הנקרא מ"ה. וזה שהמשיכו חמשה התנאים הק' אלו החסדים הגדולים בדיוקן אדם גימטריא מ"ה אף שהיו בזמן אחר החורבן:

ברוך המקום. פירוש שהבורא נקרא מקום שעשה מקום לעצמו וגבול בבריאת עולמו על ידי הבחינה שהסתיר את עצמו ונעלם ומסתתר. וזה ברוך הוא והם ענין אחד. וכל ענין הגבול הוא ליתן תורה לעמו ישראל ולהגלות בדיוקן אדם ורוצה בעבודתו. וזה ברוך שנתן תורה לעמו ישראל. כנגד ארבעה בנים דברה תורה, היינו שהיה מצייר כל ארבעה בנים הן חכם והן רשע וכו' והכל גלוי לפניו כמ"ש אבות ג, יט הכל צפוי:

חכם מה הוא אומר. עיין פירוש שאלת החכם מ"ש בהגהות לספר גבורות ה':

ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, דהיינו להבטיח לו שבזמן הגאולה העתידה יהיו ממותקים כל הדינים ולא נצטרך לומר אפיקומן, שהוא אפיק מן שהם הדינים, וכן הס"ת של אחר הפסח אפיקומן כמ"ש, רק שיהיה רחמים וחסדים:

מתחלה עובדי עכו"ם היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו. פירוש שבעל הגדה סידר לספר בזמן גאולתנו, בכדי שלא יאמר אדם הואיל והרעותי את מעשי עד הנה אין לי תקנה להתקרב אל ה', אלא אדרבה יתחזק האדם על כל פנים לשוב מהיום ויאמר בלבו הלא מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ואף על פי כן קרבנו המקום לעבודתו. ומצינו במדרש ב"ר סד חד אמר בן מ"ח שנה הכיר אברהם את בוראו והיה מצטער בעצמו על השנים שעברו וינחמהו ה' ויאמר לו טל ילדותך כמו טל עי"ש. וזה בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם וגו' ויעבדו וגו' ואקח את אברהם ואולך אותו בכל ארץ כנען, דהיינו שעל ידי מהלכו לפני ה' בצדקתו גבר ושלט על כל ארץ כנען:

וארב"ה את זרעו יהושע כד, ג. וכתב האר"י ז"ל וארב"ה בגימטריא יצחק. והנה אח"כ כתיב בפסוק שם ואתן לו את יצחק עי"ש. ונראה הענין, כי מתחלה צריך להצטייר במוח האב ציור הבן, דהיינו שרוצה להוליד בן, ואח"כ מתפשט בבחינת המשפיע, וזה וארבה את זרעו בגימטריא יצחק. שנצטייר במוחותיו יצחק בנו ואח"כ מתפשט לבחינת צדיק יסוד עולם להוליד. וזה ואתן לו את יצחק, כי ואת"ן, נוטריקון אלה תולדות נח, שהוא מורה על צדיק יסוד עולם המוליד ומגלה ההשפעה שיליד בן:

צא למד מה בקש לבן הארמי וכו' שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל. כי פרעה היה כל כפירתו וימאן שתתפשט ההשפעה על ידי בני ישראל והאמין שהוא צריך לקבל ההשפעה מאלהא דאלהיא, רק שלא רצה לקבל על ידי עבודת ישראל את ה'. וז"ש שמות א, כב כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אבל כל הבת תחיון, שהבין שעל כל פנים צריך להיות בבחינת נוקבא לקבל השפעה, אבל לבן הגדיל הכפירה באומרו שמיום ברא אלהים השמים והארץ וסידר המערכות הם הולכים בסדר המסודר ומעתה והלאה איננו צריך לקבל השפעה. ולכן בקש לעקור את הכל כי שמו לבן זה לעומת זה לובן העליון ורצון הנעלם וכפר ברצון הבורא ב"ה. דהיינו הגם שברא עולמו ברצונו מכל מקום אחר הבריאה סובב והולך על פי סדר המסודר ואינם צריכים לרצונו ואינם מתחדשים בכל רגע לרצונו וזה היה הפגם שלו. ואמר בלבו כי כרצון עצמו כן יעשה ואין מוחה. וכן נאמר במגילת אסתר ט, ה ויעשו בשונאיהם כרצונם, דהיינו שנקמו מהם נקמה על מחשבתם שאומרים בלבם שעושים הכל ברצון עצמם וזה שקר, כי האמת הכל הוא רצון הבורא ב"ה שברא העולמות ואפילו רצון המכחישים:

וז"ש ארמי אובד אבי וירד מצרימה, ועיין בשל"ה שכתב כי לבן ירד למצרים בגלגול בלעם שהיה אחד מג' יועצי פרעה עי"ש. וזהו שאמר וירד, אנוס על פי הדיבור, דהיינו כי גם רשעת הרשעים ורצונם להרע לישראל, אין להם כח בעצמם ח"ו כי אם הכל ברצון הבורא ב"ה שברא עולמות כאלו כדי שיהיה הבירור. דהיינו שברא כח היצר הרע ולהעניש אשר ישמע לקולו וליתן שכר טוב למשבר כח הרע ומברר ניצוצים הק' מהם. וזה מלמד שלא ירד להשתקע שם, שלא ברא ח"ו אותם בכדי שיעשו כרצונם ויהיו הניצוצין קדישין משתקעין בהם. אלא לגור שם, בדרך גירות עד שיתברר אל הקדושה. וז"ש בראשית מז, ד ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך, דהיינו שאין תכשיט וקשוט לכנסת ישראל רק על ידי הבירורין. וזה כי כבד הרעב, דהיינו בזמן שאין יחוד והמלכות מתעלמת ומתכסת ומזה בא הרעב, עד שיתברר הניצוצין קדישין שהם כמו תכשיטין וקישוטין לכלה. ועיין בזוהר חדש דף פ"ז ע"ב בד"ה ויהי רעב בארץ:

ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך אני הוא ולא אחר, דהיינו שהראה הקב"ה להם כי כל כוחותם ומחשבותם ורצונם הוא רק ברצונו ית' ולכשירצה יעביר רוח טומאה מן הארץ, וזה אני הוא, פירוש אפילו כשבא בבחינת הוא ונסתר כבודו וקדושתו, אני הוא ולא אחר, פירוש שאין זה בחינת אחר ח"ו רק הכל חד כי כבודו בגלוי כן הוא אפילו בשעת הסתר:

אילו הוציאנו ממצרים כו' אילו הרג את בכוריהם ולא נתן לנו את ממונם דיינו. היינו שהממון הוא הניצוצין קדישין שהוציאו ממצרים ועשאוהו כמצודה שאין בה דגן, ואילו הרג את בכוריהם לחוד היו יוצאים הניצוצין קדישין ממילא. אילו נתן לנו את ממונם, היינו הניצוצין קדישין ולא קרע לנו את הים, דהיינו כי הקב"ה קרע את הים על ידי שם קר"ע כידוע. ולישראל נעשה המספר ש"ע שהם השעשועים. ואלמלא לא הופיע החסדים הגדולים דיינו:

ואילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה דיינו, שזה היה חסד נוסף שהלך פסל מיכה בין מחנה ישראל ואף על פי כן עבר בים צרה וזה נקרא בחרבה, וזה היה במכוון. שלכאורה איך שגו וטעו חכמי מצרים לעבור בים אחרי ישראל הלא ידעו כי ה' את ישראל ונלחם להם והוא עושה להם נסים ונפלאות, ומדוע אין יראה לעבור במצולה פן יהמו יחמרו מימיו וירעשו עליהם. אלא על כרחך כיון שראו איצטגנוני פרעה כי עבר בים צרה אם כן אמרו אין זה מדרך הנס מישועת ה' כי גם המסכה עברה, אלא דרך הטבע הוא שהים ברח לאיזה סיבה או רוח, והיו רודפים אחרי ישראל עד שנטבעו במצולות. ולכן זה שהעבירנו בתוכו בחרבה היתה סיבה לשקוע צרינו בתוכו והיה זה חסד נוסף על קריעת ים סוף:

ליום ב' דפסח

בפרשת אמור ויקרא כג, י דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם וגו' והבאתם את עומר וגו'. דהנה כל ענין הספירה לגלות על ידי עבודתינו הנהגת מדה במדה שהקב"ה מתנהג לפי הנהגת האדם, וזה כל ענין הכוונות האר"י ז"ל להמשיך המוחין להמדות. וזה כי תבואו אל הארץ, היא המלכות. אשר אני נותן לכם, שהיא נותנת לכם מדת אני שהיא מלכותו. וקצרתם את קצירה, פירוש שתהיו אתם בסוד מחצדי חקלא. והבאתם את עומר וגו', כי עומר פירושו מדה, וזה והבאתם את עומר אל הכהן, הוא החסד העליון שיהיה מתנהג במדה ושיעור והבן:

הנה הפוסקים כתבו טעם מפני מה אין מברכין זמן על מצות ספירה כמו שאנו מברכין על כמה מצות זמניות עי"ש בדבריהם. ולפי הנראה יש לתרץ על פי דברי האר"י ז"ל שהאירו עינינו, כי בליל א' דפסח האירו מוחין דגדלות וקטנות וכל אורות שיאירו בימי הספירה הם נכנסין על ידי המצות והכוסות רק שאחר כך הם מסתלקים, וצריכים אנחנו לספור ספירה להכניסם על ידי מעשינו אחד לאחד עד חג השבועות כמ"ש בזה"ק והאר"י ז"ל. לכן סרה ממילא הקושיא הנ"ל דלא שייך ברכת זמן כיון שאין כאן בהירות חדש על ידי מצוה זו כי כבר נעשה הכל בכלל בליל א' דפסח והבן. והנה אפשר לפרש שאלת הבן החכם ששואל מה העדות והחוקים אשר צוה וכו', דהיינו ששואל טעם הענין וביאורו כיון שנעשה בליל א' דפסח כל התיקונים, אם כן מה העדות והחוקים אשר צוה ה' לספור אחר כך ספירה ואחת לאחת למצא לחשבון ולעשות התיקונים בעולמות לאט לאט, והתירוץ הוא, כי כתוב אומר קהלת ז, יד ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה, דהיינו שיש באדם מוחין דגדלות ושעות שיוכל לעבוד את בוראו בבהירות ובהתלהבות, ויש עתים וזמן שמסתלק ממנו המוחין ונשאר בקטנות:

והכלל שצריך האדם לזכור בשעת מוחין דגדלות, להכין עצמו ולעשות רושם בקרבו הגם שישתלק ממנו ההתלהבות לא יפול לגמרי ח"ו ויהיה מהמנצחים קרבא ויתחזק וישען בה'. וזה רומז מ"ש ויקרא כא, א אמור אל הכהנים ואמרת, ופירש רש"י להזהיר הגדולים על הקטנים, דהיינו בשעת מוחין דגדלות להזהיר

עצמו על שעת הקטנות ולחזק את עצמו, וכן בכל הזמנים למשל בשבתות וימים טובים שאז זמן ההתלהבות בחשק נפלא לעבודתו יתברך שמו, צריך האדם להכין עצמו על ימי החול הבאים שיהיה מקושר גם כן בבוראו ית"ש, וכן ביום א' דפסח אמרו רז"ל הסימן א"ת ב"ש, א"ת א' דפסח הוא תשעה באב. ואם כן צריך האדם לקשר עצמו ביום א' דפסח היטיב בבוראו עד שאפילו בט' באב שהוא יום הירידה מכל המדרגות יהיה גם כן מקושר בעבודת השי"ת, וזה רומז ביום טובה היה בטוב, וגם אז ראה והביט על יום רעה, שיבא בירידת המוחין והכן עצמך עליו שלא תפול בו:

וזה הענין בפסח גם כן שסידרו לנו חז"ל קדש ואח"כ לאכול הכרפס. כי בשעת הקידוש הוא שעת מוחין דגדלות וצריך לעשות הכנה על מוחין דקטנות הבא על ידי הכרפס לרמז כנ"ל, וכן על ידי המצות והכוסות נעשה הכנה על ימי הספירה שאחר כך שלא יפול לגמרי, מה שאין כן אם היינו מתחילין במוחין דקטנות כמו בכרפס, ובספירה לא היינו יכולים לגמור מלאכתנו לולי אור ה' וחסדיו שמופיע עלינו בתחילה בגדלות המוחין ואח"כ אנו עושין הכנה על ימי הקטנות וכנ"ל, ובזה מתורץ קושית בן החכם הנ"ל:

וספרתם לכם ממחרת השבת וכו' ויקרא כג, טו. וספרתם, מלשון ספיר ויהלום, שאתם צריכים להאיר לכ"ם, עצמיכם, בתשובה מכל עונות. ממחרת השבת, רצ"ל מרוב הקדושה שבא לכם מיום א' דפסח. שבליל פסח ממשיך קדושה משלשה מצות ומארבעה כוסות כנ"ל על שבעה שבועות של עומר:

מיום הביאכם וכו' שם, נראה לפרש ע"ד הפסוק איוב כח, כח יראת ה' היא חכמה וסוד מרע בינה, פירוש מי שהוא סר מרע ועושה תשובה, הוא בינ"ה בן י"ה כדכתיב דברים יד, א בנים אתם לה' כו'. ועוד יותר שב"ן י"ה מעורבים בשילוב להראות חיבת הקודש מחמת שעושה תשובה הוא מתדבק בהקב"ה באחדות גמור כביכול. ומה גם שאותיות ב"ן קודם אותיות י"ה ב' קודם ליו"ד ונו"ן קודם לה', משל לבן שהוא מתעתע בדרך ואחר כך שהוא מתיישב והולך בדרך הישר אז האב לוקח אותו על כתפיו כדי שלא יתזור לאותו הדרך תעתוע. כך הקב"ה כביכול כשרואה אדם הולך בדרך לא טוב ואחר כך עושה תשובה לוקח אותו עליו ממש כביכול, ולכן אותיות ב"ן קודם מאותיות י"ה. וכמאמר חז"ל ברכות לד ע"ב במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים כו', וכשהוא סר מרע נעשה מאותיות מר"ע צירוף עמ"ר, וזהו עמר התנופה, רצ"ל מצרף אותיות מר"ע לעשות מהם צירוף עמר. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום, רצ"ל כשלא עשה תשובה ולא העיר את עצמו תיכף בתחילת ספירת העומר אל יאמר שאין לי עוד תקוה. אלא עד ממחרת השבת השביעית תספרו, רצ"ל כל זמן שיש אפילו יום אחד מהספירה תספרו, רצ"ל תוכל להאיר ביום זה כל החמשים יום על ידי תשובה. והקרבתם מנחה חדשה לה', אח"כ בשבועות יראה לקרב את עצמו מחדש להיות מונח בין דרועין דמלכא, וזהו מנחה חדשה לה':

ליום ז' דפסח

בפרשת בשלח שמות יג, יז ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים וגו'. כי ידוע שהקב"ה הופיע עלינו בחסדיו דרך פסוח ודלוג שלא בהדרגה ביציאת מצרים, כי לולי התמהמנו ח"ו אבדנו בטומאת מצרים המלאה גילולים, ובזה יבואר דברי המדרש הנפלאים שכתב שמלו ולא פרעו במצרים כדי שלא להתמהמה עוד עי"ש, והדבר נפלא להבין כיון שששים רבוא מלו כל אחד ונתרפאו בשעה אחת למעלה מן הזמן והטבע, אם כך היה להם לפרוע גם כן בעזר הרופא כל בשר והוא ישלח עזרם ורפואתם מקודש, אלא הענין הוא כך, שהפריעה הוא סוד גילוי אלהות בסוד פר"ע י"ה, ואי אפשר להם לגלות האלהות לגמרי במצרים כי לא יכלו להתמהמה עוד רק בחפזון מלו ובדם פסח ובדם מילה נגאלו ולא במעשיהם. כי היו אז ערום ועריה וכמו שהיו מקטרגים אז השרים, הללו עובדי עבודה זרה וכמו שכתבתי הדרוש באריכות בהגהות לספר גבורות ה' עי"ש, ונמצא על כל פנים שהיו אז ישראל בעצם בקטנות המוחין רק שהופיע עליהם השי"ת בחסדיו מוחין דגדלות ולמד זכות עליהם ויזכור חסדי אבותם וגאלם וכמו שכתבתי שם באורך. ולפי זה ירא הקב"ה להנחותם דרך ארץ פלשתים פן ינחם העם וגו', מחמת שלא היו בעצם מקושרים בה' כראוי:

והנה איתא ברש"י בד"ה ויעשו כן שמות יד, ד כשאמר להם משה לחזור לפני בעל צפון אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם והאמינו בלב שלם בכל דבריו עי"ש. ולפי זה קשה מה היתה הצעקה אחר כך כשראו את מצרים ויאמרו המבלי אין קברים וגו', ומדוע נפלו מאמונתם משמוע בקול ה', אלא הענין הוא כך, דהנה ביום השלישי כשאמר להם לשוב לפני פי החירות והוא היה יום ב' לספירת העומר שבו נכנס גדלות ב' עי"ש בכוונות, ואז היו בבחינה גדולה ודעה רחבה להאמין באמונה שלימה בדברי השי"ת ובמשה עבדו, מה שאין כן ביום ראותם את המצריים הוא יום השישי לצאתם והוא יום ה' לספירה שבו נכנס קטנות ראשון יעו"ש. ונתקטנו המוחין עד שנשארה האמונה להם בקטנות וירדו ממדרגת הבטחון עד שבא יום ז' של פסח ונכנס גדלות ב' אז שמעו אל משה והיתה יהודה לקדשו והים ראה ויננס, ואיתא במדרש מה ראה ראה ארונו של יוסף. ואמר אדמו"ר מוהד"ב זצ"ל כי מדרך האשה בראותה איש צדיק היא בורחת ומסתרת עצמה מפניו. וכן הענין קריעת ים סוף והבן כי הוא סוד עמוק:

ונחזור לענינינו, כיון שביום השישי נתקטנו המוחין והיה ירידת המדרגות מזה עצמו הרגישו המצריים בטומאתם ובכישופם ולא הבינו הדבר לאמיתו, רק שהעלו בדעתם כי בני ישראל נבוכים הם בארץ וירדו ממדרגתם לגמרי עד שרדפו אחריהם. והנה כל זה היה מחסדי הבורא יתברך שמו, וקטנות המוחין היה ירידה צורך עליה, כי לולא קטנות המוחין של ישראל לא חזקו המצריים את רוחם לרדוף אחריהם בים ולא טובעו בים ולא נתכבד כבוד שמים כי איך נואלו שרי צוען אחרי כל המכות שהוכו ואחרי כל הנסים שראו שיצאו ביד רמה ועתה ראו קריעת ים סוף ויתחזקו עוד לשוט במצולה. אלא הענין כנ"ל מחמת שהרגישו על ידי איצטגנינותם את קטנות המוחין אמרו בלבם שמושיען של ישראל היה רק על פי שמות אלהים והוא אלהא דאלהיא ונתן הממשלה לכח אחד בשמים המנהיג את ישראל ולפעמים יורד הכח וקצרה ידו מהושיע וכאשר הארכנו בטעותם כמה פעמים, אבל כאשר טבעו בים וראו כל הגבורות שהם חסדים לישראל הבינו כי שם הוי"ה הוא האלהים ואין עוד. ואמרו מצרים אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים שמות יד, כה ה' דייקא, דהיינו כי כל המלחמות היו עי"ש הוי"ה:

וזוהו שנאמר שם יד, יט ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמוד מאחריהם, כי עמוד הענן רומז על החסדים כמ"ש המקובלים שרומז על מלאך מיכאל. ויעמוד מאחריהם, שהלך לו דרך אחוריים כדי שיבינו המצריים ויאמרו כי ידין ה' את עמו. ועל ידי זה ירדפו אחריהם, וזה צירוף ויעמ"ד, כי עמד גימטריא ע"ב מ"ב, כי היה כעין דין שהוא מ"ב דע"ב וגנוז בתוכו ע"ב שהוא החסד באהבה מוסתרת לישראל, וז"ש שם יד, כ ויהי הענן והחושך, וז"ש שם יד, כז וינער ה' את מצרים בתוך הים, לשון נער ובחור, כמ"ש אדומו"ר הגאון מוהד"ב זלה"ה כי כבחור נדמה על הים, ופירוש הענין, כי כל טעות מצרים בררנו שהיה שלא רצו להאמין כי הקב"ה מתנהג מדה במדה לפי עבודת בני ישראל. וזה היה הריגת הבכורים, ואמר ה' שמות ד, כב בני בכורי ישראל, להורות כי כל ראשית המחשבה ובריאת העולם לא היה אלא בשביל בני בכורי וכו'. וכמ"ש באורך בהגהות לספר גבורות ה', וגמר הענין נתגלה בקריעת ים סוף, וזה אשר נדמה להם כבחור עושה מלחמה והבן:

ונחזור לענינינו, כיון שביום ה' לספירה ירדו ישראל קצת ממדרגתם ולא הבינו גם כן את סוד הענין רק תפשו אומנות אבותיהם ויצעקו אל ה'. ויאמר משה אליהם התיצבו וראו וגו' כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם וגו' שם יד, יג, פירוש כל הענין הזה שאתם רואים את המצריים רודפים אחריכם הוא הענין למען יכבד ה' בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי ה' הוא האלהים ועל ידי זה יתנשאו הניצוצין קדישין אשר בהם. ולכן תהיה לכם לפעולה שלא תוסיפו לראותם עוד עד עולם כי לא תצטרכו לשוב למצרים וללקט הניצוצות כי ביום הזה יתעלו וישבו למקורם, וזה שרמז בדבריו ה' ילחם לכם ר"ת יל"י, שהוא השם המעלה ניצוצין קדישין והבן:

נראה לי מה שאמרו חז"ל בשעת קריעת ים סוף נתבקעו כל מימות שבעולם. וצ"ל דבריהם לאיזה תכלית נתבקעו כל המימות כיון שעיקר הנס היה להראות למצריים כח ה' ודי להם בקריעת ים סוף. וי"ל הגם שהדבר כפשוטו כי נבקעו כל מעינות תהום, מכל מקום יש איזה רמז שבכח קריעת ים סוף נעשה הכנה לבקע כל המימות העתידין לקרוע כגון הירדן בימי יהושע ונהר גינאי בימי רבי פנחס בן יאיר. והכח הראשון נפתח על ידי משה רבינו ע"ה:

במדרש שיר השירים שהש"ר א איתא חזית איש מהיר במלאכתו משלי כב, כט זה משה רבינו. לפני מלכים יתיצב זה מלך מלכי המלכים הקב"ה. בל יתיצב לפני חשוכים זה פרעה. דבר אחר לפני מלכים יתיצב אלו הצדיקים שמתיצבים בתורת ה' כמ"ש משלי ח, טו בי מלכים ימלוכו. בל יתיצב לפני חשוכים אלו הרשעים עכ"ל. הנה המדרש רמז במלת חזית זה משה, כי חזי"ת בגימטריא תכ"ה, שהוא השם שאחרי אותיות שד"י בא"ב, ובו שמש משה שבו הרג את המצרי כמ"ש לעיל בפרשת שמות בפסוק למה תכ"ה רעך. כי בכח השם הזה יוכל לענוש הרשעים, בסוד כל מקום שנתנו חכמים עיניהם נדרים ז ע"ב עיין בשער היחודים. וזה לפני מלכים יתיצב, זה הקב"ה. בל יתיצב לפני חשוכים, זה פרעה, כי משה רבינו עליו השלום אפילו בשעת עמדו לפני פרעה עמד במחשבתו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ולא פנה אל פרעה רק מדביקתו בהקב"ה וקדושתו השקה כוס התרעלה לעוברי רצונו. וכמ"ש במדרש בפסוק שמות ז, א ראה נתתיך אלהים לפרעה עי"ש. וכן כל הצדיקים אורח צדיקים כאור נוגה בהתקשרות והתדבקות בבורא כל, וממילא שופך הקב"ה כוס חמתו על הצרים אותם, וזה בל יתיצב לפני חשוכים, שאינם מביטין

אל מעשה הרשעים, רק דום לה' והתחולל לו כדאיתא בגמרא גיטין ז. . ומ"ש במדרש שמתיצבין בתורתנו, היינו שמלמדנו המדרש כשהצדיקים עומדים בשבחו של מקום ובתפלתם ומכח הבהירות בא להם איזה דבר חידוש בתורה ומבינים איזה סוד, ואז הם מתיצבים לשון ניצב על מקומו על ידי התורה. מכל מקום נקרא לפני מלכים יתיצב זה מלך מלכי המלכים הקב"ה, והבן:

לפסח שני

בפרשת בהעלותך במדבר ט' ט-י וידבר ה' אל משה כו' איש איש כי יהיה טמא לנפש, רצ"ל מי שטימא את עצמו בעבירות ולא היה יכול להמשיך עליו הקדושה מפסח ראשון, או בדרך רחוקה, ופירש רש"י נקוד עליו לומר שלא היה בדרך רחוקה ממש אלא שהיה חוץ מאסקופת העזרה, רצ"ל שהיה רחוק מהשי"ת ואינו יכול לומר ברוך אתה כאשר ידבר איש אל רעהו פנים בפנים, לכם, רצ"ל שטימא את עצמו והוא רק לעצמו. או לדורותיכם, שמחמת רוב עוונות הוא מביא באפס מה פגם להצדיק. וזהו הפירוש טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים תהלים לז, טז, רצ"ל מה שהטוב מתמעט לצדיק הוא מהמון רשעים רבים שעושים עבירות הרבה ומביאים לו פגם:

ועשה פסח לה' בחודש השני בארבעה עשר יום לחודש בין הערבים יעשו אותו וכו'. רצ"ל שימשוך עתה הקדושה עליו על ידי תשובה, כמו שמבואר בזוה"ק האי יומא כרוזא כריז מאן דבעי למחמא למטרוניתא יחמי ומהאי יומא עוד שבעא יומין תרעין פתיחין:

והאיש אשר הוא טהור כו' וחדל לעשות הפסח כו' קרבן ה' לא הקריב במועדו. כי בכל מצוה צריך ליחד שם י"ה בו"ה, כמו שאומרים קודם כל מצוה ומצוה לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בו"ה כו'. וזה קרבן ה' לא הקריב, שלא קרב ולא עשה יחוד בשם הוי"ה ב"ה. במועדו, שלא יאמר מה בכך הלא יש כמה צדיקים שמיחדים שמו באהבה, לזה אמר הכתוב במועדו, רצ"ל שכל אחד ואחד יש לו מקום בפני עצמו בעולמות עליונים ומה שזה מתקן אינו יכול אחר לתקנם. וזהו כי את קרבן ה' לא הקריב במועדו"ו שלא תיקן מקומו שהוא צריך לתקן:

וכי יגור אתכם גר. שלא יאמר הן בעוונתינו נחשבנו כנכרים ואיך אוכל לעשות הפסח הוא היחוד הקדוש. לזה אמר הכתוב וכי יגור אתכם גר, רצ"ל אף על פי שהוא גר. ועשה פסח לה', רצ"ל שבוודאי יכול לעשות תשובה כל זמן שהוא חי ולעשות יחוד שזהו תשובה תשובה, שהיה עד עתה בדרך רחוקה שריחק ה משם הוי"ה ב"ה, ועתה יעשה תשובה ותשובה. כחוקת הפסח וכמשפטו יעשה אותו, רצ"ל שבוודאי יכול לעשות היחוד כמו שאר הצדיקים, ובזכות זה יבא הגואל צדק במהרה אמן:

פרשת שמיני

ויהי ביום השמיני, בילקוט מה תלמוד לומר ויהי, מלמד שהיתה שמחה לפניו במרום כיום שנברא בו העולם. במעשה בראשית אומר בראשית א, ה ויהי ערב ויהיה בוקר וכאן הוא אומר ויהי. וכיון שכלו ישראל את מלאכת המשכן בא משה וברכן שנאמר וברך אותם משה. מהו הברכה שברכן אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. ר' מאיר אומר כך ברכן ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים והן אומרים ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וגו' עכ"ל. דאיתא בזוה"ק לפעמים נקרא מלכות שמים בשם שבע ולפעמים מצינו שנקרא בת שבע כנודע מספרי קבלה, וביאור הענין, בעידנא דאימא רביע על בנין ואז נתעורר עולם התענוג, דהיינו שהקב"ה מתענג על ידי עבודת ישראל בזמן שעושין רצונו וממליכין אותו על ידי ששה מדות אהבה ויראה והתפארות ניצוח והודיה והתדבקות אז נמנה החשבון מעולם הבינה שהוא התענוג, והם ז' מדות עד היסוד ואז המלכות נקראת בת שבע שהוא השמינית. אבל כשהמנין רק מחסד ואילך אז המלכות היא השביעית ונקרא שבע. והנה בשבעת ימי מילואים ששימש משה רבינו ע"ה וגרם במעשיו הקדושים יחוד העליון בין או"א שעל זה אמרו בזוה"ק זכאה מאן דזכי להאי יחודא עילאה, כי ראיתי בני עליה והם מועטים. כי על"ה, הוא צירוף על י"ה שגורמים היחוד עליון וכמ"ש לעיל בדרוש לחנוכה יעו"ש. והיינו כמו שהיחוד נעשה בשבת קודש בין בחינה הנק' קדוש ובין בחינה הנק' מרום, כי אבא נקרא קדוש בסוד החכמה קודש היא, ומרום נק' בינה המתרוממת על המדות, ולזה אמרו הנוסח שוכן עד מרום וקדוש שמו, וכתב האר"י כי מרו"ם וקדו"ש גימטריא שבת. פירוש שאז מתיחדים והם כחד חשיבא, נמצא נוכל לומר דיום השמיני שכתוב כאן רומז על המלכות שנק' שמיני בחשבון, על ידי הופעת אור הבינה עליהם מלמעלה דהיא אימא עילאה הנק' בפסוק תהלים קלט, ח א"ם אס"ק שמים שם אתה, כי אם רומז על אימא שבה שם קס"א נרמז במלת אס"ק והוא בשמים ומרום כנ"ל:

וזה שאמר המדרש הנ"ל מלמד שהיתה שמחה לפניו במרום, פירוש כיון שנקרא השמיני ממילא שהיתה לפניו בבחינה הנקראת מרו"ם, שכיון שעשו רצונו במילואים ועבודתם, נעשה היחוד עליון במרו"ם והיתה השמחה כיום שנברא בו שמים וארץ שעל ידי היחוד העליון נבראו המדות והמלכות שנקראת שמים וארץ כנודע. וכן ברכם משה רבינו ע"ה יהי רצון שתשרה שכינה, היא שכינה עליונה במעשה ידיכם והבן:

והמדרש הנ"ל יליף בגזירה שוה במלת ויהי, רמז גם כן בצירוף ויהי על ביאור דברינו הנ"ל, פירוש כאשר הכנסת ישראל ממליכין הבורא ב"ה על ידי ששה מדותיו הקדושים אז הוא צירוף אות ו וממילא מתיחד אות ו עם אות י שמורה על המחשבה, פירוש שעושין כרצון הבורא ב"ה וחכמתו, שעל זה רומזת אות יו"ד שהיו"ד על שם המחשבה נאמר. ואח"כ מהתענוג שאמר ונעשה רצונו נעשה היחוד בין קדוש ובין מרום כנ"ל, וזה אות ה ואח"כ אות י בסוף, להורות על היחוד. הגם שנכלל היו"ד בה ה, מכל מקום הם תרין רעין והבן בחכמה וחכם בבינה והבן. וזה צירוף ויהי שאמרו בגמרא מגילה י ע"ב איכא הכי ואיכא הכי. ויהי ביום השמיני הוא שמחה כנ"ל, ואז פירוש מלת ויהי כמו והיה המורה על שמחה, כי ו"ה פירושו שמחה כדאיתא במד"ר איכ"ר א. דהיינו שאותיות ו"ה מתעלים לאותיות י"ה בצירוף והי"ה, ולכן גדולה השמחה והבן:

והנה ר' מאיר אמר שבירכן בפסוק דברים א, יא יוסף עליכם ככם אלף פעמים. כי כתיב שמות יג, יט ויקח משה את עצמות יוסף עמו, כי יוסף רומז על שם החסד הוא אל. כי ששה פעמים אל גימטריא יוסף [וצ"ע וקל להבין] דהיינו כשהחסד מתפשט בכל ו' קצוות. והנה שורש המדות הם באימא עילאה בשם שד"י וזה נקרא עצמות יוסף שהוא העצמו"ת של יוסף. וזה ויקח משה את עצמות יוסף שם, שהיה שימוש בשמות הללו שהם א"ל שד"י גימטריא משה ובמילואם עולה אל"ף וגם משה בסוד מ'טט ש'ר ה'פנים עולה אל"ף. ששמו כשם רבו וכמו שכתבתי בליקוטים של רבי האי גאון ומשם הוריד הברכה אלף פעמים כשהקב"ה מתענג על ישראל ובא בבחינה הנקרא יוסף עליכם שנתגלה בו' קצוות, אז יברך אתכם אלף פעמים. ולכן אמרו במדרש שישראל אמרו ויהי נועם להמשיך גם כן אור הבינה כנודע. כמו שאנו אומרים אותנו במוצאי שבת להגן עלינו באור הבינה ולהצילנו מכל רע, כמ"ש תהלים צא, ד באברתו יסך לך:

ולזקני ישראל. במד"ר ויק"ר יא אמר רבי עקיבא נמשלו ישראל לעוף מה עוף הזה אינו פורח בלי כנפים כך ישראל אינם יכולים לעשות דבר בלא זקניהם. אמר ר' יוסי בן חלפתא גדולה זקנה שאם זקנים הם חביבים הם ואם נערים הם טפלה להם הילדות עכ"ל. פירוש דהנה עולם המחשבה עם המצייר ציורים נקרא גם כן ימי זקנה והם מלובשין בעולם הדרועים כנודע. ועל זה המשיל המדרש הזקנים לכנפים כיון שהם מלובשין בדרועין הנקרא גדפין:

ולהבין הענין בערכנו, הננו רואים שיש צדיקים גדולים הנקראים בשם זק"ן זה קנה חכמה והוא נלחם עם יצרו עד שלבו חלל בקרבו והרג את יצרו, והרי הוא נעדר מכל מיני תאוה גשמית ומכל עניני אהבת עולם, ואף על פי כן כשהולך לעשות רצון קונו בתפלות ויחודים מתחדש כנשר נעוריו וממליך בוראו בכל מיני אהבות ותשוקות והתלהבות לבו כמו שהאדם בוער באהבתו בימי הילדות לאיזה תאוה מתאוות. והצדיק הזה הוא מתעלה בתשוקות האלה להבורא ב"ה ומעלה התשוקות כנודע, והגם שאין בקרבו אהבת עניני העולם ואין בו שייכות להעלות כלל, מכל מקום או שהוא זוכר לתקן כל המחשבות מימי נעוריו וילדות או להעלות ימי נעורים של הבאים אחריו של כל איש ישראל המקושרים בהם. וזה הענין ימי הזקנה מלובשין בימי הנעורים, פירוש הגם שהצדיק הזה הוא בעולם הזקנה שמתעלה מימות עוה"ז בהתפשטות הגשמית ודבק בבוראו כמו תרין ריעין דלא מתפרשין. עם כל זאת מלובש בגדפין באהבות ויראות של ימי הנעורים וכנ"ל:

וז"ש ר' יוסי בן חלפתא אם זקנים הם חביבים הם, פירוש שהזקנים הם מלאים חיבה וריעות כנודע. ואם נערים הם טפלה להם הילדות, פירוש הגם שמלובשים בנערים הם טפלים להם. ועוד כי אנו אומרים תהלים קמח, יב זקנים עם נערים יהללו וגו', כי כאשר יבא משיחנו במהרה בימינו יהיה שם ה' בשם יהי"ה, כמ"ש האר"י ז"ל בפסוק זכריה יד, ט יהי"ה ה' אחד עיי"ש. דהיינו כשהנערים יעלו אל הזקנים אז מאותיות ו"ה יהיה ג"כ י"ה וזה צירוף יהי"ה. ונוכל עוד לומר, שאף על פי שיעלו הנערים במקום הזקנים אף על פי כן יהיו הזקנים עוד גבוהים מהם כי גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם ואין קץ למרכבות כבודך.

וז"ש אם נערים הם, פירוש הגם שיהיו מכונים בשם נערים כשיעלו לעתיד, אף על פי כן נטפל להם הילדות ולא יהיו שוין לגמרי רק בסוד בן יורש את מקום אביו והזקנים יהיו גבוהים יותר והבן:

וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות וגו'. על פי מ"ש מורי ז"ל בפסוק תהלים לז, טז טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים, פירוש כי על ידי מעשה הרשעים וכתמי פגמי עוונותיהם נטמא הארץ עד שנכנס איזה כתם אפילו בעבודת חכמי דורם שאין להם בהירות כל כך וגדלות המוחין כראוי. וכמו שאמר משה שמות ט, כט כצאתי את העיר אפרוש כפי אל ה', ופירש"י מחמת שהעיר היתה מלאה גילולים עי"ש. וזה פירוש טוב מעט לצדיק, זה שהטוב הוא בבחינת מעט לצדיק, הוא על ידי המון רשעים רבים עכ"ל החכם ז"ל. ומפיו אנו למדים, כי כמו שברבות רשעים יאנח צדיק, ומכל שכן ברבות צדיקים או בהתאסף יחד שבטי ישראל לעבוד ה' ממילא מתרבה הקדושה ומתעלה הצדיק יותר כי מדה טובה מרובה:

והנה דרך הצדיק הגם שיש לו בהירות וגדלות המוחין משפיל את עצמו בלבו ואומר מי אנכי שזכיתי לכל אלה ובודאי אין זה בזכותי רק בזכות ישראל הקדושים שגורמים בצדקתם בהירות גם לי, וזה היתה גם כן מדת אהרן הכהן. והנה נודע כי אהבה ויראה נקראים ידן שהם הדרועין חסד וגבורה, וזה וישא אהרן את ידיו אל העם, פירוש שנשא בלבו שמה שיש לו אהבות ויראות הם מפני העם הגורמים לו. ולכן ויברכם, שעל ידי שבער בו אהבת ישראל הגורמים כל זה בצדקתם ברכם. ולכן וירד מעשות החטאת, שכיון שהשפיל את עצמו ותלה הקדושה בזכות אחרים ולא גבה לבו בקרבו נשמר מעשות חטאת שהוא חטא. ואח"כ אמר הכתוב והעולה והשלמים, פירוש שעל ידי כן עלה למעלה ועשה שלום בעולמות ובין ישראל לאביהם שבשמים:

זאת החיה אשר תאכלו. במדרש תנחומא שמיני, ח זהו שאמר הכתוב תהלים מ, ט לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי, אשריכם ישראל שבכל אבר ואבר שבכם נתן מצוה, שרמ"ח איברים באדם ולכן אנו אומרים אשר יצר את האדם וכו' חלולים חלולים בגימטריא רמ"ח כמנין איברים שבאדם, בראש, לא תקיפו פאת ראשכם ויקרא יט, כז. בבשר, ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם שם שם, כח, ועוד מצות מילה וכו':

דהנה כל איש מישראל רצונו לעשות רצון קונו בתורתו ותפלתו, אמנם היצה"ר שבקרבו וכח המתאווה שבמעיו הוא מונעו מעבודת השי"ת שמסיתו לכל תאוות אכילה ושתיה וישמן ישורון ויבעט. ובפרט ח"ו מי שנכשל במאכלות אסורות ובדברים הטמאים ונתפסם באיסור. אשר לא כן אורח צדיקים שהוא כאור נוגה המשברים תאותם ולא למלאות כרסם, לכן לבם ברשותם לעבוד את ה' בתורה ומעשים טובים. וזהו שאמר דוד המלך ע"ה בענותנותו, לעשות רצונך אלהי חפצתי, שזה בודאי שרצוני לעשות רצונך, אמנם העיקר ותורתך בתוך מעי, לשמור התורה במעי ולא לתת התפשטות לכח המתאווה שבמעיו כדי שלא יעכבני מללכת בדרך אמת, ולכן סמך המדרש הפסוק הזה לפרשה זאת החיה אשר תאכלו, שהזהיר הכתוב שלא לאכול דברים הטמאים ולא תשקצו את נפשותיכם, ויהיה על ידי זה מניעה מעבודת השי"ת

ואהבתו, כי הדברים הטמאים נקראים בשם אסור שהם אסורים בקליפה ואין להם עליה עד ימות הקץ שיעבור רוח טומאה מן הארץ כמ"ש בספר תניא עי"ש:

וזהו שאמר המדרש אשריכם ישראל שבכל אבר ואבר שבכם נתן מצוה, רצונו לומר שע"י כן שאתם מקדשים כל אבר והם רמ"ח לקבל קדושת רמ"ח מצוות עשה ולהיות כסא ומכון לשבתו ית'. וזה שרמזם במדרש במלת חלולים חלולים שהוא מלשון יסוד, כמו באין תהומות חוללתי משלי ח, כד, והם יסוד לקבל הקדושה. כמו בראש, לא תקיפו פאת ראשכם ויקרא יט, כז. כי שמעתי מפי רבותי הקדושים ענין שערות הראש שכתב הזוה"ק דהאי עתיקא חלי שערא, מה שאין כן ברישא דזעיר אנפין גליש רישא דמלכא. כנודע דרך האב כשלומד תורה עם בנו הקטן צריך להלביש כל דבר במשל ומליצה מפני קטנות השכל של הבן. וזה ענין

השערות שהוא מלשון שיעור ומדה וקצבה שמגביל ההשפעה והמוחין כדי שיוכלו להתפשט בזעיר כי קטן הוא. מה שאין כן אם הבן אומר דבר לפני אביו איננו צריך להמשיל הדבר ולהלבישו בשערות ובשיעורין. לכן נאמר שם גליש רישא דמלכא. ובזה תבין סוד חג השבועות שנדמה להם כזקן, ועיין מ"ש בפע"ח כי אז גדלות המוחין ועולה למעלה והבן. והנה ע"י הפאות שבראש אנו ממשיכין ומקבלים הקדושה מלמעלה, ואם ח"ו מגלח השער של הפאות אם כן אין לו שביל לקבל מלמעלה ונמצא עושה היקף לראשו. וזה לא תקיפו פאת ראשכם ויקרא יט, כז. בבשר שנאמר שם, שם כח ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם. שהתורה הזהירה שלא ליתן שרט על נפש המת, כי ראוי לאדם לצייר עצמו כי זה היה בשר חסר מה היורד משמים וכשמת מסתלק הנשמה למעלה והבשר למקורו ומדוע יאנח על חתיכת בשר, על כן שרט לא תתנו בבשרכם. כללו של דבר, בכל אבר ואבר קדשנו ה' במצותיו כדי שנהיה מרכבה לרצונו ית"ש:

כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדושים כי קדוש אני, אמרו בגמרא שבת פח ע"ב כשרצה הקב"ה ליתן התורה לישראל ואמרו המלאכים תנה הודך על השמים תהלים ה, ב, והשיבם משה למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם וכו'. ביאור הענין, כי נאמר שמות יב, יב ועברתי בארץ מצרים, אני ולא מלאך, ופירש האר"י ז"ל שאפילו מלאך ירא לעבור במצרים מפני ריבוי כוחות הטומאה עי"ש. וזה שאמר משה והגדיל שבח ישראל שהם ראויים לקבל את התורה יותר מן המלאכים שהם היו במקום טומאה כזו שאפילו מלאך ירא לעבור בו ואף על פי כן יצאו ביד רמה. וזהו שאמר הכתוב כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים, פירוש בזאת הבחינה שאני ה' לבדי הוצאתי אתכם גורם לכם מעלה והתנשאות להיות לכם לאלהים ולא למלאכים כנ"ל:

והייתם קדושים, כי מלת קדושה נאמר על לשון הפרשה ותרומה, ונאמר גם כן על דבר מזומן ומוכן, כמו ולא יהיה קדש בבני ישראל דברים כג, יח, ונאמר ג"כ על ענין קדושה. וכל הפירושים הם מורים על ענין אחד, כי אי אפשר לאדם להיות קדוש בקדושה של מעלה אלא אם כן הוא פורש ובודל עצמו מכל תאוות עניני העולם ומזמין את עצמו להשראת כבוד הבורא ב"ה אז יכול לקבל קדושת הבורא ב"ה. וזה אשר קדשנו במצותיו, מלשון קידושין ופירשו בגמרא קידושין ב ע"ב דאסך לה אכולי עלמא כהקדש, ואז היא

מזומנת לו לבדו ובזה נקרא קידושין. וככל החזיון הזה אנו צריכים להיות קדושים לבוראנו. כי קדוש אני, פירוש שאני בודאי מוכן ומזומן לקדש אתכם בכל רגע ולקבל תפלתכם ותורתכם רק שאתם צריכים להיות קדושים ומזומנים:

ואגב אומר לך מה שאמרתי כבר בנוסח אשר קדשנו במצותיו, פירוש שהוא קידש אותנו על ידי המצות שנהיה אנחנו מקודשים כמו האשה המקודשת לבעלה וכמ"ש כמה ספרים הקדושים. ולכאורה יש לתמוה, כיון דפסקינן בשו"ע אהע"ז סימן כ"ז סעיף ז דבקידושין צריך שיתן הבעל כסף קידושין לאשה ולא שתתן היא, מה שאין כן אנחנו אומרים שהקידושין הם על ידי המצות שאנו עושין במעשה ידינו. ויש ליישב הענין כדאיתא שם סעיף ט באדם חשוב אפילו נתנה היא מקודשת, והטעם מאחר שהוא אדם חשוב בהיא הנאה דמקבל מתנה ממנה גמרה ומקניא נפשה. ויש לומר גם בנידון דידן, הואיל שיש ליצרנו יתברך מלאכים ומשרתים ושרפים ואופנים וחיות הקודש המהללים שמו תמיד וכבודו יתברך פונה ברחמים ואבה תהלה לקבל מתנה ומצות מדרי גיא ומדלי מעש, בהיא הנאה אנחנו מקנין נפשותינו בקנין גמור ונתקדש בקדושה של מעלה אמן:

בפסוק הנ"ל, איתא במסכת בבא מציעא דף ס"א ע"ב אמר ליה אנא המעלה קא קשיא לי מאי שנא הכא דכתב רחמנא ויקרא יא, מה המעלה, אמר ליה לכדתנא דבי ר' ישמעאל אמר הקב"ה אלמלא לא העליתי את ישראל אלא לפי שאין מטמאין בשרצים דיי עי"ש. הנה על מלת שרץ תרגומא רחש כמו לכל ריחשא דרחיש על ארעא ויקרא יא, מב, ופירוש מלת רחש הוא ענין מהלך לאט לאט שלא במרוצה כעין שנאמר מגילה כז ע"ב ושפתיה מרחשין דהוא ענין דבור בלחש שאינו ניכר. ולכאורה אינו מובן פירוש התרגום, כי אדרבה אנו רואין מהלך השרץ הוא במרוצה מאוד. וגם מלת שרץ יש בו צירוף וטעם שמו מפני שרץ, אמנם נאמר בדרך משל, כשהאם מהלכת ובנה כרוך אחריה, הגם שהאם מהלכת לאט ובנה רץ אחריה אינו דומה מהלכו למהלך האם מפני רגליו הקטנים ופסיעותיו הקצרים. וזה אפשר שנברא מהלך המרוצה לבריות קטנות כמו השרצים כי לולי מרוצתם אין בפסיעתם כלום וכל היום ילכו ולא ישיגו חפצם. והגם שהם רצים אינם דומים לפסיעה אחת שלא במרוצה מהבריות הגדולות. ולכן תרגום של שרץ הוא רחש, פירוש הגם שתנועתם במרוצה, מכל מקום הוא עומד על מקום אחד:

וכזה נבאר הענין באדם, פעמים שיש לו מוחין דגדלות ופעמים שיש לו מוחין דקטנות. ואף על פי כן ישראל קדושים הם ואינם נופלים ממדרגתם ומתחזקים ומתמרמרים בנפשם על אשר נפלו ממדרגתם בקטנות המוחין וחוזרים בתשובה ומתחזקים והולכים יותר במרוצה לעשות רצון קונם, ואף על פי כן הוא על ידי מוחין דקטנות. מה שאין כן בגדלות המוחין הם הולכים לאט ומשיגין יותר, וכמו שאני בעצמי פעם אחד ראיתי הריב"ש ז"ל בחלום ושאלתי אותו מפני מה בתחלת עבודתי כאשר נכנסתי אל הצדיקים ללמוד ממעשיהם והרגלתי את עצמי לעבוד השי"ת הרגשתי בעצמי שינוי לטובה מיום אל יום בעסק התורה לשמה ובכוונת התפלה ושאר מעשים, ועתה אינני מרגיש כלל השינוי ונדמה לי כמו יום אתמול כן היום וכמו כן יום מחר, והשיב לי בדרך משל, כשהתינוק לומד א' ב' או סידור או חומש מידי יום ביומו ניכר השינוי בו שלומד יותר ממה שלמד אתמול, למשל בשבוע העבר למד פרשה א' חומש ועתה לומד ב' פרשיות וכיוצא בו. מה שאין כן אם הולך ומתגדל ולומד בעצמו גפ"ת עם הפוסקים והוא מפולפל גדול

אין ניכר בו שינוי יום מיומו. אמנם לפי ראות עיני השכל בודאי מה שהאדם נעתק בגדלותו יום מיומו במדרגה הוא גדול אלף אלפים ככל המדרגות שהתינוק נעתק בכל השנה, כי המה בקטנות עכ"ל ודפח"ח. והוא דבר חכמה נפלאה. ועל פי הענין הנ"ל תבין כמה ענינים בספירה בגדלות וקטנות:

פרשת תזריע

אשה כי תזריע. במדרש ויק"ר יד הדא הוא דכתיב איוב לו, ג אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק. אמר רבי מאיר הלשון הזה משמש שתי לשונות, לשון שירה, לשון דבר. לשון שירה על שבחן של צדיקים. לשון דבר על מפלתן של רשעים. למרחוק נאמר על הרחוקים שנתקרבו, ולפועלי אתן צדק, אמר רבי נתן מחשבין לשמו של אברהם אבינו שבא מרחוק שנאמר בראשית כב, ד וירא את המקום מרחוק, ואמר רבי חנינא בר פפא מחשבין אנו לשמו של הקב"ה שהיינו רחוקים וקרבונו לו. אמר רב חגי דברים שרחוקים ממנו מהלך ת"ק שנה שהבריות ישנים על מטותיהם והקב"ה משיב רוחות מעלה עננים ומוריד גשמים ומגדל צמחים ומנגבן ומעריך שלחן לפני כל אחד ואחד. אמר רבי שמואל בר אידי הפסוק הזה אם אליהוא אמרו מאיליו שבח הוא. ואם ברוח הקודש אמרו שבח שבחים הוא. רבי לוי אמר בנוהג שבעולם אדם חבוש בבית האסורים ואין כל בריה משגחת עליו בא אחד ואחד והדליק לו שם נר אינו מחזיק לו טובה. כך הולד שרוי במעי אמו והקב"ה מאיר לו שם נר הוא שאמר הכתוב איוב כט, ג בהלו נרו עלי ראשי, הוי ולפועלי אתן צדק עכ"ל:

סמיכות המדרש בפסוק אשא דעי למרחוק, שבראשי תיבות שלו שם אל"ד, מסמיך אותו לפסוק כי תזריע וילדה זכר, וכמ"ש בזוה"ק מאי וילדה זכר, אלא איתתא מכי דמתעברא לית בפומא אלא דתלד זכר, והיינו כי השם אל"ד טוב ליולדת והוא מרגלא בפומא מכי דמתעברא, והנה ר' מאיר הנ"ל דורש על מלת אשא, שהוא לשון שירה ולשון התנשאות מורה על שבחן של צדיקים שהצדיקים מתרוממים בגדולתו של הקב"ה ומנשאים שמו בשירות ותשבחות ועל ידי זה עצמו הם מזמרים עריצים ומשפילים הרשעים. וזהו שאמר שם שהוא לשון דבר על מפלתן של רשעים. ודרש שם למרחוק על הרחוקים שנתקרבו שהיו רחוקים במעשיהם מהקב"ה והיו כמו בעיבור ועתה נתקרבו והוא כעין לידה. ואמר ר' נתן מחשבין אנו לשמו של אברהם אבינו, ובעל פירוש המדרש רוצה להגיה משבחין במקום מחשבין. אבל נראה שהגירסא ישינה אתי שפיר והוא לשון חשבון לשמו של אברה"ם, כי אברה"ם עולה רמ"ח מאותיות מרחק, ואות ק מרמזת על מילואה כמו הקריאה קו"ף שעולה בגימטריא מקו"ם. כי י' פעמים י וה' פעמים ה ו' פעמים ו ה' פעמים ה עולה מקו"ם. וזה שעשה הקב"ה מקום לעצמו בהגבלתו לברוא את העולם ולהולידו. וכל אדם צריך להכיר גדולת בוראו מעצמו ממש כמו אברהם אבינו ע"ה שראה את המקום מרחוק כנ"ל משמו עצמו, ור' חגי רמז על עץ חיים שמהלכו ת"ק שנה כנודע. וחושב לזה ה' דברים שהקב"ה עושה משיב רוחות וכו' עי"ש:

והנה אנו אומרים בימות הגשמים משיב הרוח ומוריד הגשם, ובימות החמה מוריד הטל. ואמרו בגמרא תענית ג ע"ב וכן בשו"ע או"ח, סימן קיד ס"ג דאם אמר בימות החמה משיב הרוח אין מחזירים אותו, שמע מינה דלכתחילה אין לומר משיב הרוח אלא מוריד הטל לחוד. ולכאורה אינו מובן דלמה לא נזכר שניהם גם בימות החמה כיון ששניהם אינם נעצרין כדאיתא בגמרא תענית ג. . אלא י"ל, כי הרוח פירוש רצון, דהיינו שאנו צריכין להמשיך אור הרצון כדי שיעורר על ידו מוריד הגשם, כי גש"ם עולה שבי"ל עם הכולל צירוף י"ש ל"ב עי"ש בכוונות. אבל לענין מוריד הטל שהטל המשכתו מטלא דבדולחא שהוא מקום גבוה ונשא, אין אנו צריכים להמשיך הרוח כי אין בכוחנו להמשיך הרצון שלמעלה גבוה מעל גבוה. רק כאשר לפעמים לפי הזמן יש איזה הצטרכות להמשיך הרצון רעוא דרעוין, אז יודע תעלומות יזמין לפה איש צדיק בתפלתו לומר משיב הרוח ומוריד הטל בימות החמה שלא בכוונה ונמשך על ידי דבריו הקדושים הענין הנ"ל. וזהו שאמרו אין מחזירין אותו והבן. וזה שלא חשב המדרש הנ"ל מפריח טללים, כיון שהתחיל לחשוב בעץ החיים ומשיב הרוח כנ"ל והבן:

פרשת מצורע

והזה על המטהר וגו' ושלח את הצפור החיה על פני השדה. דהנה הפטורת מצורע אנו האשכנזים מסיימן וירמסו אותו העם בשער וימת מלכים ב' ז, כ, וצריך לתת טעם על סיום הזה בפורענות. רק שהנה השליש הזה פגם באלישע הנביא וילעג למו. ועל ידי זה פגם במלכות שמים אשר דרכה לענוש לעוברי רצונו מדה במדה, כמו לפרעה שכל המכות היו מדה במדה כדאיתא במדרש שמו"ר יג וכן המן ושאר רשעים, וסידר הענין לענוש מדה במדה, כדי לגלות המלכות לפני כל יושבי תבל שידעו כי אלהים מושל באפסי ארץ סלה ושלא יאמרו מקרה הוא או דרך הטבע. לכן העונש בא מדה במדה שפגם בה. ואז יצא כאור משפט מלכות מלך עולם כי הוא מעניש לעוברי רצונו ומשלם שכר טוב לצדיקים. וכן השליש אשר המלך נשען על ידו נפרע במדה, הנך רואה בעיניך ומשם לא תאכל ונתגלה כבוד שמים בזה. לכן אנו מסיימים בפורענות כזה כי הוא כבוד מלכות שמים כנ"ל:

והנה המצורע נענש על לשון הרע שדיבר בפיו ועל זה הנגעים באים. והיה משפטו בדד ישב מחוץ למחנה, כמנודה תחת אשר אהב חברת יושבי קרנות. וכן הצפרים באו על פטפוטי לשון כנודע כדי לענשו מדה במדה כנ"ל שהוא כבוד מלכות שמים, וזה והזה על המטהר שבע פעמים וטהרו, דהיינו לטהרו שבע בחינות כנודע. ואח"כ ושלח הצפור החיה על פני השדה, היא המלכות שנתגלה על ידו:

ואגב נבאר מ"ש האר"י בכוונת הקדיש י'תגדל ו'יתקדש ש'מיה ר'בא, ראשי תיבות גימטריא ששה פעמים אלה"ם וסופי תיבות גימט' ג' הויות וג' אלהים עי"ש, ואנו נבאר לפי דרכינו כפשוטו, כי הר"ת יוש"ר, כי זה יושר גדול שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה, לכן גימטריא ששה אלה"ם כי כל הדינים צריכים להסכים לדבר שהוא יושר כזה ואנו ממתיקין אותם

שיסכימו עמנו כמו שאומרים בנוסח כולם אהובים כלם ברורים כלם גבורים, כמו שנתבאר במקום אחר באורך, כי לכל דבר ודבר צריך שיסכימו כל פמליא של מעלה, הן לתת שכר טוב לעושי רצונו כלם אהובים ורוצים בזה. או כשהקב"ה רוצה לעשות דין בעוברי רצונו כלם גבורים ואפילו החסדים מסכימים לזה. וזה הנוסח בקדיש כיון שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה ואז יעניש לעוברי רצונו וגם הרחמים יסכימו לזה כמו שיש בסופי תיבות ג הויות וג אלהים יתגדל ויתקדש שמי'ה רב'א ס"ת גמיטריא אותיות של"ו, שיש שלוה במחנותם וכולם מסכימים לדבר אחד והבן:

וצוה הכהן ושחט את הצפור האחת, במדרש ויק"ר ט"ז הדא הוא דכתיב ישעיה נז, יט בורא ניב שפתים. רבי יהושע בן לוי אומר אם הניבו שפתיו של אדם בתפלה יהיה מובטח שנשמעת תפלתו, מאי טעמא בורא ניב שפתים שלום שלום וגו'. רבי יהושע בר נחמני אומר אם כיון לבו בתפלה הוא מובטח שנשמעת תפלתו שנאמר תהלים י, יז תכין לבם תקשיב אזנך, כד שלמין מיניה זכוון וכו' ועיין בפירוש ידי משה. דהנה המצורע פגם בלשון הרע בפטפטי דברים ונקרא מוציא רע לכן נענש מדה במדה כנ"ל, ועיקר טהרתו היה על ידי שנכנע רוחו בקרבו וישוב אל ה' וירחמהו וישלח רפואתו, ולא הצטרך כלל לרפואת הטבע כנזכר זה בספרים קדמונים, כי הקב"ה ברא באדם עורקים וגידים המוליכים הדם בכל הגוף, וכן יש גידים המוליכים אויר ורוח מהמוח לכל הגוף, ואם ח"ו יסתם אחד מהם אי אפשר להתקיים עד אשר יפתח בקילוחו כנודע. וכן יש באדם גידין שאין בהם דם ונק' בל"א פלאקס אדרין, דהיינו שהם אינם ידועים מה שפעולתם כיון שאין מוליכין דם כלל. אכן פעולתם ידוע לפמ"ש האר"ז"ל הגם שהם סתומים ואין בהם אויר או דם, מכל מקום הם מוליכין אויר הדק שהוא החיות מהמוח לכל הגוף. ובודאי ח"ו אם יסתם אחד מהם יוולד איזה חולי באבר ההוא ובטול תשמישו. למשל מהמוח מתפשט החיות והשכל אל היד או אל הרגל לעשות כרצונו. וזה ההתפשטות ופקודת הרצון עליהם מתפשט על ידי עורקים הסתומים הנ"ל. לכן ח"ו על ידי איזה סתימה בין המוח והיד או הרגל אז יכלאו מעשות פעולתם ורצון האדם. וכמו שאנו רואים לפעמים שהאדם יושב במקום אחד זמן רב אומרים שרגלו ישן, דהיינו שנלאה מעשות פעולתו להלך כי נשכח מאתו על ידי שלא היה מקלח החיות והשכל מהמוח כל זמן ההוא להזכירו. וכן ח"ו יקרה לפעמים לאדם איזה לקותא ובטול תשמיש אבר אחד מכל וכל מפני הסתימה ח"ו באיזה גיד הנ"ל, ולכן צריך לבא לתפלת הצדיק ולברכתו כדי שיביא עליו אור שלמעלה ופקודת השי"ת להזכיר לאיבריו שיעשו פקודתם. כמ"ש איוב י, יב ופקודתך שמרה רוחי כמ"ש בעל חובת הלבבות:

וזה הענין שתרגם על מצורע, סגירו, רצ"ל שנסגר ממנו השפע של המוח בעונותיו וממילא פרחו הנגע וזה עצמו היה טהרתו. [ובא אל הכהן שהוא הצדיק הגדול, וגם בעצמו] על ידי שנכנע ושב אל ה' בכל לבבו ומקבל עליו שלא לעשות כמעשהו ורוחו נשבר בקרבו ואין רואה זכות לעצמו, אז כתיב אני ה' אשכון את דכא. וזה שסיים המדרש כד שלמין מיניה זכוון, רצ"ל כשבא להכנעה לסבור ולדעת כי אין עוד שום זכות מאתו. אז בורא ניב שפתים שלום, אז יתוקנו שפתיו ואז שלום לו. ומה שנחלקו שם במדרש, איכא לפרושי על פי מה ששמעתי אומרים שהרב הקדוש מהו' גרשון אמר פעם אחת למורנו הריב"ש ז"ל בזה הלשון, כל זמן שאתה תוכל עוד בתפלה לומר ברוך אתה על פי רצונך תדע כי עדיין לא הגעת לכוונת התפלה, כי כל כך צריך האדם להיות בהתפשטות עד שאפס מאתו כח ושכל לדבר התפלה, והדברים אמיתיים. אבל יש גבוה מעל גבוה, אמת שהאדם מופשט מכל גשם ומכל מיני רצון ומקושר רק בבוראו

ואינו יודע אפילו לדבר תפלתו מפני אימה ודביקות, אבל מכל מקום הוא מדבר כסדר כל תפלתו מחמת כי מן השמים מרחמים עליו ונותנין לו דבור וכח להתפלל, כמ"ש תהלים נא, יז אדני שפתי תפתח וגו'. וזה דפליגי, רבי יהושע בר נחמני אומר אם כוון לבו בתפלתו מובטח ששלוש לו, כי זה אמת אם הכוונה מצויה ורגילה בלבו של אדם כראוי בודאי תפלתו מתקבלת, ורבי יהושע בן לוי הוסיף על המהלך הנ"ל שהוא גבוה ומתפשט את עצמו מכל מיני דבור גשמי על ידי הדבקות רק שהניבו שפתיו ממילא בתפלה כנ"ל אז שלום לו:

ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה. במדרש ויק"ר יט הדא הוא דכתיב שה"ש ה, יא ראשו כתם פז וגו'. ראשו, זה תורה דכתיב משלי ח, כב ה' קנני ראשית דרכו. אמר ר' הונא בשם ריש לקיש שני אלפים שנה קדמה תורה לבריאת עולם שנא' שם ח, ל ואהיה אצלו אמון וגו'. כתם פז, אלו דברי תורה שנאמר תהלים יט, יא הנחמדים מזהב ומפז וגו'. קווצותיו תלתלים וכו', אלו קוצי האותיות וכו' במי הן מתקיימות שחורות כעורב, במי שמשחיר ומעריב בהן, ר' שמואל בר יצחק פתר קרא בפרשיותיה של תורה שחורות כעורב אף על פי שנראות כאילו הן כעורות ושחורות לאומן ברבים כגון הלכות זיבה ונגעים נדה וילדת אמר הקב"ה הרי הן עריבות עלי שנאמר מלאכי ג, ד וערבה לה' כימי עולם וגו':

דהתורה מרמזת לנו בהלכות אלו על ימי החורבן שאנחנו שרוין בארץ נכריה, ובפרט על ימים הנמוכים שבשנה כמו קטנות שבספירה וימי תמוז ואב טבת ושבת. וזה פירוש הפסוק,

ואשה, היא הכנסת ישראל. כי יזוב זוב דמה, היינו הפרישות והתרחקות מאלוף נעוריה. בלא עת, רומז על החורבן שלעת עתה שכלו כל הקיצין ואין אתנו יודע עד מה. וזה נקרא בלא עת שהקץ נעלם ונסתר מעין כל חוזה:

והנה נראה לכאורה על פי סברא שלכן ארך זמן החורבן בלא נודע הקץ, כדי שתהיה הגאולה העתידה גאולה ושמחה לעומתה בלי ערך ובלי קץ. וכמ"ש החוקרים כי כל מה שהוולד שוהה במעי אמו בעיבור יותר הוא בריא יותר בכוחו. וכן כל החורבן שהם כדמות עיבור וכדאיתא במדרש רבה במצרים היו ישראל כעיבור במעי אמו כנודע ליודעי חן. לכן כל השיהוים לעת עתה ואנחנו מחכים לאור יום יום ואין מגיד לנו זה מחסדי הבורא, כי לפי ערך כובד החורבן וצערינו תגדל השמחה כפלי כפלים עד אין סוף ואין קץ, והגם שיש לנו צער בפרט בימים הנמוכים הנ"ל, עכ"ז יש לנו לשמוח בשעת התורה והעבודה, כי בוודאי כל זה היה גלוי וידוע לפני בורא כל ברגע שברא עולמו שהביט מראשיתו עד אחריתו ואף על פי כן לא היה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו השמים והארץ כדאיתא במדרש. והגם שנתן הכל בידי אדם על פי בחירתו, מכל מקום הכל צפוי והרשות נתונה, וכמ"ש כבר בענין שנברא סדר המסודר מאת הבורא יתברך וניתן בו כח להשתנות על פי אופן בתוך אופן לפי מעשה בני ישראל. ואף על פי כן הכל גלוי וידוע לפני הצופה ומביט מגדול ועד קטן, וכמ"ש הרמב"ם הלכות תשובה פ"ה ה"ה על פסוק ישעיה נה, ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם. שבענין זה נלאו כל הלבבות מחקור לדעת זאת ואין מי שישג סוד הזה זולתו היודע הכל מעצמותו ב"ה. וכמו שנתן לנו את התורה שנעבדהו על ידה והיא היתה כתובה לפניו במרום מגדול ועד קטן כמ"ש חז"ל ויק"ר כב וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. כמ"ש שה"ש ה, יא ראשו

כת"ם פז, ואמר אדמו"ר מהד"ב ז"ל צירוף כת"ם נוטריקון כהונה תורה מלכות, רומז לתלת ראשין, כי הכהונה, הוא חסד עליון. ומלכות, היא גבורה דעתיק. ותורה, היא עמודא דאמצעיתא:

וזה ראשו כתם פז, שדברי תורה הנחמדים מפז שרשם מראשו. ואפילו קוצותיו, שהם קוצי אותיות, מלשון קוצים כסוחים, פירוש הגם שיש במ איזה דברים המרמזים על החורבן וימי קטנות אשר הם כקוצים לנו והם כלולים בתורה, ובמי הן מתקיימין במי שמשחיר ומעריב בהם, רצ"ל לא כאותן שוטים המעבירים ימיהם בהבל, הגם שברצונם לעבוד ה', מכל מקום הם מביטים וצופים ובוחרים לעצמם איזה יום שיעבדו ה' ומתנחמים על איזה יום שלא לעבוד ה' באמרם שאין דעתם צלולה בפרט בימים הנמוכים הנ"ל. ובאלו אינם מתקיימים רק במי שמשחיר בשעת הבהירות כמו בשחרית, ומעריב אפילו בשעת ערבית וחשכות. וכמ"ש אדמו"ר הנ"ל שהבן מחויב קודם להתחיל לדבר לפני אביו ולעשות כל יכולתו עד שירחם עליו אביו. וכן הדין לענין התפלה ותורה וכל המצות, וג' דברים צריכין חיזוק עד שירחם ה' ויגלה אהבתו וקרבתו. ואף על פי שהן שחורות, ערבות עלי כמ"ש במדרש. וכן יהיה עם כל הזמנים וכל הקטנות, חכם לכשירצה יהפוך הכל לישועות וטובות ונחמות:

פרשת אחרי

כתונת בד קודש ילבש וגו'. נ"ל לבאר דברי הפייטן בנוסח עבודת יוה"כ שכתב על הכהן גדול עומד ומשרת כמלאך מיכאל, ונראה כי מיכאל רומז לד' בגדי כהן גדול, כי אותיות מכ"א של מיכאל הם נוטריקין מ'צנפת כ'תונת א'בנט, נשאר י"ל של מיכאל, מרמזים על מכנסים שבהם שני חלקים על רגל ימין ועל רגל שמאל. ור"ת של ימין וס"ת של שמאל הם י"ל. וזה עומד ומשרת כמלאך מיכאל, שבד' בגדי לבן נעשה מרכבה לשר החסד העליון:

כמעשה ארץ מצרים וגו', במדרש רבה ויק"ר כג הדא הוא דכתיב שה"ש ב, ב כשושנה בין החוחים, מה שושנה זו אינה בטילה אלא על גב ריחה כך ישראל אינן בטלין אלא על גב מצות ומעשים טובים. מה שושנה זו אינה אלא לריח כך לא נבראו צדיקים אלא לגאולתן של בני ישראל. מה שושנה זו עולה על שלחן מלכים תחלה וסוף כך ישראל הן הן בעוה"ז והן הן בעוה"ב, מה שושנה זו מתקנת לשבתות וימים טובים כך ישראל מתוקנין לגאולת מחר. אמר רבי ברכיה אמר הקב"ה למשה אמור להם לישראל כשהייתם במצרים הייתם דומים לשושנה בין החוחים כו' תנו דעתכם שלא תעשו לא כמעשה אלו ולא כמעשה אלו, ובמדרש חזית שהש"ר ו אנה הלך דורך היפה בנשים שה"ש ו, א, עכומ"ז אמרו לישראל אנה הלך דורך ממצרים לים, לסיני, אנה פנה דורך, מה כנסת ישראל משיבה לעכומ"ז מה טיבכם שואלים עליו אין לכם חלק בו. מאחר שנדבקתי בו יכולה אני לפרוש ממנו, מאחר שנדבק בי יכול הוא לפרוש ממני, כל הן דהוא לגבי הוא אתי:

הנה ידוע כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא בשביל עושי רצונו שנקראו ראשית וכל מיני הברואים מתעלים בעליית האדם, וכל מיני מאכל יש להם עליה על ידי איש מעושי רצונו האוכלם שעולים מבחינת דומם צומח חי לבחינת מדב"ר, והיינו כשהאדם האוכלם עובד את השי"ת בכח האכילה ההוא. נמצא עיקר ביטולם הוא האכילה זה הוא עיקר העלי"ה שלהם, וכן בכל מיני הצטרפות האדם על דרך זה יש להם עלי"ה. ובשונה שעיקרה לריח על דרך זה העליה שלה, ולזה אמר במדרש מה שושנה אינה בטילה אלא על גב ריחה, כי העליה הוא ביטול עצם יסודם לעלות למקורם. כך ישראל אינו בטלים אלא על גב מצות ומעשים טובים, כי על ידי המצות ומעשים טובים מכניעין ומבטלין החומריות לעלות ולהדבק באור עליון אין סוף ב"ה ומעלין כל הדומם צומח חי עמהם. ומכל שכן אנשי ישראל הצדיקים אשר בעת עשייתם המצות ומעשים טובים ממש מתפרשים מהגשם ונדבקין ממש בו יתברך ויש אז ממש ביטול להגוף:

מה שושנה זו אינה אלא לריח כך לא נבראו הצדיקים אלא לגאולתן של כו'. הגם שאמרו חז"ל ב"ר נו אין לך דור שאין בו כאברהם יצחק יעקב משה ודומיהם. וכאשר עינינו רואות ב"ה בכל דור ודור צדיקים יסודי עולם השי"ת יאריך ימיהם ושנותיהם. אל תתמה על עיכוב גאולתינו. כי הפירוש הפשוט מורה על גאולה מצרות המתחדשות בכל יום רח"ל, כמ"ש מגילה יא. לא מאסתים כו' ויקרא כו, מד שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי הדורות. אכן עיקר הכוונה על גאולת נשמות ישראל להעלותן מתחות שיעבוד היצר הרע וסט"א. וגאולה זו האמיתית אינה כי אם על ידי הצדיקים המעלין נשמות ישראל ברוב כוחם וגודל קדושתם לפניו יתברך וממשיכין להם מוחין חדשים לעבודתו יתברך:

מה שושנה זו עולה על שלחן מלכים כו' הן הן בעולם הזה הן הן לעולם הבא. הנה אמרו רז"ל מאי עוה"ב עולם שכבר בא. כב"ר הוא ר"ת כ'תר ב'נה ר'אשית, ששם שרשי נשמות ישראל. ועוה"ז הם שבעת ימי הבנין שבהם עבודת האדם, וכפי עבודתם אותו יתברך ככה משפיע להם רב טובו, והוא פירוש המד"ד שעכומ"ז שאלו לישראל אנה ממצרים לים לסיני, רצ"ל מאז שגילה אלהותו עליכם במצרים ובים ובסיני אנה פנה עכשיו כאמור איה נא אלהיך. וכנסת ישראל משיבה מה טיבכם אין לכם חלק בו ואנו מאז נדבקנו בו במעמד הנבחר. כל הן דהוא לגבי הוא אתי, פירוש הגם שהוא יתברך בלי סוף ולית לצייר ליה בשום אות וניקוד, עם כל זה מאהבת ישראל עם סגולתו צמצם עצמו כביכול להיותו נמשך באותיות וצירופי שמות הקדושים להאיר ולהשפיע להם דרך עבודתם. וזהו כל הן דהו"א. הו"א, דבר סתר, רומז על הבורא הנסתר מכל רעיון, מכל מקום לגבי אתי כנ"ל:

מה שושנה מתוקנת לשבתות וימים טובים כמ"ש הפוסקים להשלים מאה ברכות. כך ישראל מתוקנים לגאולת מח"ר על דרך הכתוב בראשית ט, ו בצלם אלהים עשה את האדם, היינו ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, נגד רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה. זו גאולת מח"ר, שעל ידי בירור הרמ"ח מצות עשה לקיים מה שאפשר בפועל ומה שאי אפשר, על ידי ונשלמה פרים שפתינו. ע"ז זה יתעורר האהבה מה שהיה משיב אחור ימינו ולאקמא לה בימין דליה. ועוד ירצה גאולת מחר, היינו שיהיה אהבה ואחוה ביניהם וזו גאולת מח"ר שתתגלה האהבה, כמ"ש מיכה ז, טו כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות. ולזה אמר רבי ברכיה ששורש נשמתו להמשיך שפע מברכה עליונה י"ה לו"ה, לא תהיו סבורים כשתבאו לארץ

ישראל ותהיו במדרגה עליונה לא תצטרכו כל כך להזהר ממעשה ארץ כנען. לא כן, אלא תהיו יודעים שגם בארץ כנען אתם כשושנה בין החוחים. ומשיבה כנסת ישראל כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים ואני בצלו חמדתי וישבתי שה"ש ב, ג, כמו שפירשו רז"ל ואמרו בגמרא שבת פח. למה נמשלו ישראל לתפוח על שהקדימו נעשה לנשמע עי"ש. והקשו בתוספות ד"ה פרוי דתפוח אין פרוי קודם לעליו. ועוד דהוה ליה לאתויי קרא שה"ש ז, ט וריח אפך כתפוחים עי"ש באריכות. אכן באמת במדרשים הנוסחא היא מה תפוח ניצו קודם לעליו, וכן הוא באמת שהנץ הוא קודם לעליו, ולזה נמשלו ישראל לתפוח. כמו התפוח ניצו דהוא שרשי הפרי קודם לעליו. כך ישראל שרשי נשמתם במקורם בו יתברך קדמו לכל העולם וכאמור ירמיה ב, ג קודש ישראל לה' ראשית. ולא קשה תו קושית התוספות:

פרשת קדושים

קדושים תהיו. במד"ר ויק"ר כד אמר ר' יודן כתיב תהלים צב, ט ואתה מרום רוממות אתה נוהג בעולמו. נתת כהונה לאהרן לעולם ברית מלח עולם היא, נתת מלכות לדוד לעולם כו', נתת קדושה לישראל לעולם שנאמר קדושים תהיו, המדרש חשב בכאן כי הקב"ה שלא כמדת בשר ודם שכל מתנתו של בשר ודם הם לפי שעה ומשתנות לפי שעה ולפי רוח אחרת, ואם כן אין מתנתו כלום. וכתיב תהלים קמו, ג אל תבטחו בבן אדם וגו', כי מאחר שאין בכוחו לתת דבר לעולם רק שמשתנה לעתים ופרקים אין ליחל לו אלא להקב"ה. הגם דנחית מדרגוהי בהשתלשלות ומשפיע לנו בסדר והנהגה מדה במדה שאדם עושה, מכל מקום אין שייכות שום מדה אצלו והכל כלול באחדותו בפשוט דלית מחשבה תפיסא ביה ואין כח בפה לאומרו:

וכאשר השיבותי פעם אחת לשואלי דבר אשר שאלוני בענין הספירות בחקירות הראשונים מאחר שאין לתאר האין סוף בשום ענין והמקובלים אמרו כי משתלשל ומתלבש בעשרה ספירות והם אחד. קשה האיך אפשר להבין על בוריו עשרה דברים והם אחד. והשיבותי לו על פי שכתב חובת הלבבות בשער היחוד אשר נזהר מלתאר הבורא ב"ה בשום צד ומחשבה. ומכל מקום כתב תוארו יח"ד נמצ"א קדמו"ן עי"ש. וצ"ל איך מתואר בשלשה בחינות כי שלשה אינם אחד. אלא צריך לומר האמת שהבורא יתברך הוא אחד והוא הנמצא והוא הקדמון, אלא לפי שאנחנו למטה ואין כח בנו לדבר כאחת שלשה תארים עד שמוכרחים אנו לדבר כל אחד בפני עצמו. אבל למעלה כל התארים והשבחים הם אחד באחדות הפשוט, וכן הענין בספירות ודי למבין:

וז"ש המדרש רוממות אתה נוהג בעולמך, כי כל מה שנתת הן הכהונה לאהרן היא לעולם. וכן המלכות לדוד כי דוד על שמו נקרא שהיתה מדתו מלכות. ומי שרוצה להמליך הבורא ב"ה צריך להיות בלבו אפס ואופס. וזה רמז דוד בשמו, דל"ת וא"ו דל"ת, דהיינו בחי' דל"ת, טובים אותו מלפניו ומאחוריו, כמו

שאמר תהלים קט, כב כי עני ואביון אנכי, ומי אנכי כי הביאתני עד הלום שמואל ב' ז, יח, אלא אתה ה' לבדך הנותן לי כח לעשות חיל להמליכך. והוא הו' שבאמצע אותיות דוד שהוא המשכה מחי עולמים:

ולזה חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת לפני התפלה וכן לאחר התפלה, דהיינו להתיישב ברוחם ולהוכיח את עצמם ולהזכיר את עצמם איך הם אפס ואין נגד הבורא. וגם אחר כך אחר התפלה, הגם שהודו והמליכו את הבורא ב"ה, התיישבו ברוחם ויתנו אל לבם כי לא בכוחם עשו את כל אלה רק בכח ה'. וכן נתת הקדושה לישראל היא לעולם הדא הוא דכתיב קדושים תהיו. כי היו לא כתיב לשון ציווי רק לשון עתיד, כי בוודאי תהיו קדושים. כי סוף דבר כל ישראל יהיו קדושים לעתיד ויהיה תיקון לכל הנשמות. וזה תוכחת מגולה לכל איש ואיש שישים אל לבו הואיל וסופו לתיקון ולהיות קדוש, יראה על כל פנים בבחירתו לקדש את עצמו מעתה והלאה ויהיה אהוב וידיד לפני המקום ב"ה:

והענין הנ"ל שדברנו כי הבורא ב"ה לעילא מכל דרגין הגם שמתפאר ויש בעבודתו ומתנהג לפי מעשינו. רמזו חז"ל במדרש שכתבו אלהים קדושים הוא יהושע כד, יט, אמר ר' ברכיה שהוא קדוש בכל מיני קדושות. דיבורו בקדושה, דרכו בקדושה, הילוכו בקדושה, חשיפת זרועו בקדושה, מראהו בקדושה, קלוסו בקדושה ע"ש. דהנה ידוע כי מלת קדוש מרמזת על מדרגה גבוה חכמה עליונה. לכן אמר במדרש שהגם שמתלבש בו' קצוות ונק' כתפארת אדם לשבת בית ישעיה מד, יג, ולכן חשב בכאן ששה מדות, מכל מקום הוא קדוש ומרומם על כל ברכה ותהלה והכל הוא אחדותו הפשוט, והבן:

עוד במדרש ויק"ר כד קדושים תהיו, הדא הוא דכתיב תהלים כ, ג ישלח עזרך מקודש, אמר ר' לוי כל טובות וברכות ונחמות שהקב"ה עתיד ליתן לישראל אינן אלא מציון. ישועה, שנאמר תהלים יד, ז מי יתן מציון ישועות ישראל כו'. ברכה, יברכך ה' מציון שם קלד, ג. שופך, תקעו שופר בציון יואל ב, טו. טל וברכה ומים מציון, שנאמר תהלים קלג, ג כטל חרמון וגו' כי שם צוה ה' את הברכה וגו'. תורה, כי מציון תצא תורה ישעיה ב, ג, עזרה וסיוע, ישלח עזרך מקודש כו' ומציון יסעדך, מציון מעשים שיש בידך כו' ע"ש. ר' אבין אמר משל לבני מדינה שעשו שלשה עטרות נתן אחת בראשו ושנים בראש בניו, כך בכל יום ויום העליונים מכתירים להקב"ה שלש קדושות, מה הקב"ה עושה נותן בראשו אחת ושנים בראשן של ישראל, הדא הוא דכתיב דבר אל כל עדת בני ישראל קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים כו'. קדושים תהיו, יכול כמוני תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם ע"כ:

ידוע שהצדיק נקרא בשם ציון גימטריא יוס"ף. ויש ליתן טעם אשר נקרא בשם ציון, היינו כי שלש אותיות יו"ן מציון הם אותיות יו"ה כי הנו"ן הוא חמשים שערי בינה. [ומה שהנזן הוא בסוף תיבה, כי ידוע שבכל הצירופים עצמותו קודם, כמו שמבואר בכוונת הנענועים שצירוף נצ"ח היא ע"ש נ"ח צדי"ק צירופו יו"ה]. והצדיק כוללם ומשפיע לכנסת ישראל הוא ה' אחרונה ונקרא נקודות ציון ומשפיע להם כל מיני טובות, וזהו כוונת המדרש בכללות ישועה שנאמר מי יתן מציון ישועות ישראל, הוא שעשונו יתברך עם בני ישראל עם קרובו על ידי הצדיקים:

והנה כתיב ישעיה יא, ח וישעשע יונק על חור פתן, והוא הרמז על היחודים הנעשים בימי הספירה שהם ימי יניקה ונקראים על שם חור פתן כמבואר בפרע"ח בכוונת שביעי של פסח על המאמר בזוה"ק בהאי מילי לא תשאל עכ"ד. ועם כל זה מאירין בו התסדים הגדולים, והגם שהם בחי' יונק, מאירים בו השעשועים ונמתקים היחודים על ידי העולמות העליונים, וליתר ביאור, כתיב תהלים קיח, ה מן המצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה, כי שורש הספירה מעומר שעורים. ושער"ה הוא מנצפ"ך כפולים שהם שרשי הגבורות. ומנצפ"ך גימטריא ר"פ וכשנחלקים לה' חלקים ע"ש ה' אותיות עולה לכל אות נ"ו. והם אותיות המגבילים הדבר להיות מדבר בעדו, כמו אבותינו גואלינו ודומיהם. וזהו מן המצר קראתי י"ה ענני במרתב י"ה, ונמתקה ההגבלה על ידי מרח"ב, ר"ת רח"ב רב חסד [חסר תשלום המאמר]:

במדרש ויק"ר כד קדושים תהיו יכול כמוני תלמוד לומר כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם. ובגמרא פסחים ח. מה הצדיקים דומים בפני השכינה כנר בפני האבוקה, ופירש מורי מהד"ב זצ"ל, דאיתא בגמרא שם דאבוקה אורה לאחריה ומיקטף קטיפי. ורומז על הבורא יתברך הוא אין סוף וכח מי יכילנו. ובודאי אם היה מאיר הש"י בעצם קדושתו היה כל העולם כלא קמיה, רק שהוא יתברך מצמצם שכינתו וקדושתו כפי כח האנושי בכדי שיוכלו לקבל. וזהו אורו לאחוריו, שאי אפשר להשיג מקדושתו כי אם בדרך אחוריים. ומיקטף קטיפי, שהקדושה אינה שופע כאחת בתמידות רק מעט מעט ופעמים האור חוזר. וזה והייתם קדושים, יכול כמוני, היינו שלא תעמדו בתמידות הקדושה רק שתמצו לחזור לפעמים כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם, לכן צריך להיות בבחינת אור חוזר כדי שתוכלו לקבל, מה שאין כן אתם השמטות:

והיא שפחה נחרפת לאיש, ופירש אבן עזרא כי נחרפת הוא מלשון חרפה עי"ש. ונראה על פי מה שפירש רש"י בחציה בת חורין וחציה שפחה הכתוב מדבר והיא מאורסת לעבד עברי שמותר בה עי"ש, כי הנה עבד עברי הוא בחי' ממוצע שבין מדרגת ישראל ובין מדרגת עבד כנעני. כי מדרגת עבד הוא מעולם היצירה בין בחינת עבריה ובין בחינת אמה ולכן מותר לישא גם כן שפחה, ולכן אמר הכתוב לשון נחרפת, לשון חרפה. שעל ידי שהיא נחרפת ומיועדת לו מתגלה חרפתו שאינו במדרגה כישראל גמור. כי ישראל בן חורין עדיף ממנו וגבוה במעלה:

פרשת אמר

שור או כשב או עז וגו'. במדרש ויק"ר כז הדא הוא דכתיב תהלים לו, ז צדקתך כהררי אל, מה ההרים ראויים להזרע ועושים פירות, כך הצדיקים עושים פירות ומטיבין לעצמם ולאחרים, למה הדבר דומה, לפעמון זהב והגיל שלו מן מרגליות, כך הצדיקים מטיבין לעצמן ולאחרים שנאמר ישעיה ג, י אמרו צדיק כי טוב כו'. מה ההרים הללו כובשין על התהום כו', כך הצדקה כובשת את הפורענות שלא תבא לעולם,

מה ההרים הללו אין להם סוף, כך אין סוף למתן שכרן של צדיקים כו', ר' ישמעאל אומר הצדיקים שעושים התורה שניתנה מהררי אל הקב"ה עושה עמהן צדקה כהררי אל, עוד שם פרשה ל"א צו את בני ישראל. הדא הוא דכתיב איוב יד, טו תקרא ואנכי אענך, כמה דאת אמרת ישעיה נח, ט אז תקרא וה' יענה למען תכסוף למעשה ידיך כו', אמר איוב לפני הקב"ה רבש"ע העליונים ותתתונים ברשותך ואתה למעשה ידיך תכסוף אלא תשגיח על מעשה ידיך כו' עי"ש:

הנה ידוע שכל העובדות ומעשים טובים שאנתנו עושים הכל הוא בעזר הבורא יתברך כמ"ש דברים ח, יח כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, אפס שקצת בחירה מסר השי"ת ביד בני אדם להטיב מעשיהם, וזהו פירוש הכל ברשותך אלא תשגיח במעשה ידיך, היינו לקצת הבחירה שבידם, ולכך כשזוכים להכריח ולהטות בחירתם למעשה הטוב כמ"ש תהלים קג, כ גבורי כח כו', כן מכריתים וממתיקים הדינים, כמ"ש הרב הק' המנו"ח מורינו אלימלך זצ"ל מנו"כ שור או כשב או עז וגו' רומז למדרגת הצדיקים. והיה שבעת ימים תחת אמו כו', כמ"ש בזוה"ק דאמא קדישא אחידא ברצועה וממתקת הדינים, כן צריכים ישראל הצדיקים להיות במקום האם, ופירש אחידא ברצועה הוא, על דרך זה שעולה ומתקשטת במעשים של בני עולם וביופי מדתם עוברים פנים של זעם ונתמלא רצון ברכה ונדבה להשפיע להעולמות כל מיני טובות. והנה הצדיקים הם נעדרים מכל, וכל עיקרי מעשיהם אינם כי אם שהוא יתברך ישפיע על ידם כל מיני טובות לעולם הזה ולכל העולמות, והם אינם כי אם מעבר להשפעתו הקדושה. וזהו פירוש צדיקים עושים פירות ומטיבין לעצמן ולאחרים, ומתקנים דיוקן האד"ם. וזהו למה הדבר דומה לפעמון זהב, רצ"ל שהם בבחינת זהב טהור ביראתם לפניו יתברך ונעשים כלי ומעבר להשפעתו יתברך. וזהו וגי"ל של מרגליות, גי"ל הם אותיות יג"ל, והוא שם השפעה משם מ"ב. ור"ת יג"ל פ' דיון ז'רע ק' דושו, ולפעמים הפ"א נתחלפת בבי"ת בצירוף בז"ק כמראה הבזק, רומז על השפע שתפזר על שארית נחלתו ועל כל העולמות:

ויש מפזר ונוסף עוד בגודל תענוג ושעשוע, ואלו הצדיקים העובדים כן עבודת מתנה ממש בלי שום גבול כי אם בדרך צדקה, הצדקה כובשת על הפורעניות. וזהו צדקתך כהררי אל, רצ"ל שעובדים ועושים מעשה האבות הקדושים הנקראים הרים. ולהרים אלו כיון המדרש באמרו מה ההרים הללו אין להם סוף, רצ"ל שעולים ומתעלים במעשיהם הטובים עד אין סוף ב"ה ממש כך אין סוף למתן שכרן, כי הוא גם כן על דרך צדקה וחנינה בלי שום גבול. וזהו פירוש עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא משלי טז, לא, היינו עולמות עליונים הנקראים שיבה, על ידי דרך הצדקה הנ"ל נמצאים ומשפיעים חסדים גדולים ורחמים פשוטים בכל העולמות. ועל ידי התורה שניתנה מהררי אל, היינו תורה הקדומה וחכמה של מעלה הקב"ה עושה עמהם צדקה כהררי אל ומשפיע על ידם כל מיני טובות וברכות לכל העולמות אמן סלה:

והיה שבעת ימים תחת אמו. במד"ר ויק"ר כז ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר משל למלך שנכנס למדינה וגזר ואמר כל אכסניא שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונה תחלה, כך אמר הקב"ה לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת, שאין שבעה ימים בלא שבת, ואין מילה בלא שבת, הדא הוא דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה עכ"ל. לפי דברי המד"ר מוכרח כדעת המקובלים שבליל שבת הוא סעודתא דחקל תפוחין קדישין והעליה למלכות והיא הנקראת המטרונה. שאם תמצא לומר שכוונתו במלת

מטרונוה סתם על קדושת שבת, קשה מה מועיל הטעם שאמר על הציווי שציונו ומיום השמיני וגו' ודי היה בשבעת ימים ומיום השביעי ירצה כי אין לך שבעה ימים בלא שבת. אלא על כרחך כדברי המקובלים, ומשום הכי צריך להיות שמונה ימים שאם יהיו רק שבעה ימים למשל כשנולד האדם או הבהמה ביום שבת בבוקר אז ירצה דמם ביום הששי שהוא יום שביעי ללידה ולא יראה פני המטרונוה היא המלכות בליל שבת ולכן צריך שמונה ימים. וביאור הענין על פי מה שאמרו ברכות י ע"ב . אשה מכרת באורחין יותר מהאיש, ודרכה לבדוק ולעיין היטב אם הגון אם לא, וכן המלכות שמים והבן. וכן כל אדם יוכל להבין ולדעת במחשבותיו בליל שבת אם תיקן ימי החול כראוי. ולפי זה ניחא ונוכל למצא טעם למנהג העולם שעושין סעודת זכר בליל שבת קודם המילה לילד היולד. לפי הנ"ל שעיקר הכנה למילה לזכר הוא על פי סעודת דחקל תפוחין קדישין. ולכן עושין סעודת זכר ולרמז על זה כי על פי אותה סעודה בא שפע קודש על הזכר להכנס לבריתו של אברהם אבינו ע"ה:

פרשת בהר

וידבר ה' אל משה בהר סיני, וכתב רש"י בשם תורת כהנים מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה מסיני אף כולן כללותיהן ופרטותיהן נאמרו מסיני עכ"ל. וצריך עוד ביאור דלמה נסמכו והוקשו דוקא למצות שמיטה ולא למצוה אחרת כיוצא בה, דהלא מצינו כמה מצות שנאמרו כללותיהן ופרטותיהן מסיני:

ונראה לי על פי מ"ש האר"י ז"ל כי השמיטה היא שנה השביעית רומזת למלכות שמים שיש לה עליה בשמיטה בסוד ושביתה הארץ שבת לה' עי"ש. וכמ"ש בגמרא סנהדרין לט. טעמא דשביעית אמר הקב"ה זרעו שש ושמטו שביעית כדי שתדעו שהארץ שלי הוא. וזהו ענין קבלת עול מלכותו שנתגלה על ידי השמיטה. ולכן נראה לומר הטעם סמיכות והיקש המצות לשמיטה, להורות כי כל המצות לא נתנו לנו לעשות מצות אנשים מלומדה, רק להמשיך הבורא ב"ה ולקבל עול מלכותו על ידיהם, והוא הענין שנתגלה על ידי שביתת השנה השביעית כנ"ל. וז"ש בהר סיני, כי הר סיני מורה על גילוי מלכות שמים שנתגלה בעליל וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר, אנכי ה' אלהיך ומבלעדי אין אלהים:

במדרש חזית שהש"ר ו מי זאת הנשקפה כמו שחר שה"ש ו, י, ר' חייא רבה ור' שמעון בן חלפתא מהלכין בהדא בקעת ארבאל בקריצתא וראו אילת השחר שבקעה אורה, אמר ליה ר' חייא רבה לר' שמעון בן חלפתא כך תהיה גאולתן של ישראל מצפצפת דכתיב מיכה ז, ח כי אשב בחושך ה' אור לי, בתחלה היא באה קמעא קמעא, ואחר כך היא מנצנצת, ואחר כך פרה ורבה, ואחר כך מרטבת כו' כמו שחר, אי מה שחר זה אין לו צל כו' תלמוד לומר יפה כלבנה. אי מה לבנה אין אורה ברור כו' תלמוד לומר ברה כחמה. אי מה חמה קופחת כו' תלמוד לומר יפה כלבנה. הדא הוא דכתיב תהלים לו, ח מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיק יחסיון. אי מה לבנה הזו פעמים חסרה כו' תלמוד לומר ברה כחמה. אי מה חמה ולבנה אין

להם אימה כו' ת"ל אימה כנדגלות, כגון מיכאל ודגלו וגבריאל ודגלו, ומנין שיש להם אימה שכן הכתוב אומר יחזקאל א, יח ויראה להם ע"כ, ובמדרש קהלת קה"ר ג הכל הולך אל מקום אחד קהלת ג, כ, ר' אליעזר ור' יהושע, ר' אליעזר אומר כל מה שברא הקב"ה בשמים בריאתו מן השמים. ואשר בארץ בריאתו מארץ, ור' יהושע אומר, כל מה שברא בשמים ובארץ בריאתו מן השמים. ר' חייא בר יוסף אמר כל שבשמים וארץ בריאתו מן הארץ כו' ע"כ:

נבא לבאר פירוש אלו המדרשים על דרך הידוע שכל בשמים וארץ מסודר לפי הנהגת הבורא ית' אותם, והוא יתברך נקרא שמים כמו שאמרו חז"ל חגיגה יב ע"ב על פסוק מלכים א' ח, לב ואתה תשמע השמים. וכנסת ישראל נק' ארץ, כמד"א מלאכי י"ב ואתם תהיו לי ארץ תפץ. כי כל חפצו ורצונו יתברך לחדש עולמו בראשית בשביל עושי רצונו ובהשתלשלות נתהווה ברצונו ית' כנגדם שמים וארץ ממש. ועל דרך זה כוונת ביאור דבריהם בלי מחלוקת ח"ו, כי אם כל אחד ביאר הענין יותר. והיינו ר' אליעזר ביאר בפשיטות כל אשר בשמים נברא מהשמים ושבתא ארץ מארץ כי כל סיבה נמשכת משרשה כנ"ל. אמנם ר' יהושע ביאר הענין יותר, כי הוא יתברך עיקרא ושרשא דכל עלמין, ולזה אמר כל שבשמים ובארץ הכל מן השמים, רצ"ל הוא יתברך הממציא הכל ומסדרם ומנהיגם. ור' חייא בר יוסף ביאר עוד הענין יותר ואמר שהכל היה מן הארץ, רצ"ל מצד הכנסת ישראל כנ"ל כי סוף מעשה במחשבה תחלה, ועיקר עליית הרצון לבריאת כל העולמות היה עבור עושי רצונו ובשבילם נבראו כי הם ארץ חפץ ומעלים ריח נוחה לפניו יתברך בטוב בחירתם וברורי וקשוטי מדותיהם מארץ רחוקה העוה"ז המלא מכל מיני שפלות:

וזהו ג"כ כוונת המדרש מי זאת הנשקפה כמו שחר, מ"י רומז לבחינת משפיע הם אותיות מ"י משמי"ם. זא"ת, רומז לכנסת ישראל כמד"א בראשית ב, כג לזא"ת יקרא אשה, והיא גם כן מדת מלכות כנודע שהם ממליכין אותו יתברך. וידוע עוד כי כל אשר יקרא לו נפש חיה הוא שמו בראשית ב, ט, ושמות התנאים אלו רומזין לבחינת ושרשי נשמתם. ולזה ר' חייא רבה שמו מורה על שורש נשמתו מרכבה למקור החיים חיות הגדול. ור' שמעון בן חלפתא הוא מרכבה לבירורי ניצוצות הק' מעולם החילוף, כי שמעון אותיות ש"ם עו"ן, רצ"ל שמבררים שמ"ו יתברך מהעו"ן. והיו מהלכין בהדא בקע"ת ארבא"ל, רומז למדרגות הנמוכים ועולמות התערובות. בקריצותא, מלשון קורץ עין משלי י, י, רצ"ל שהבורא ית' בקריצותו ורמיזתו הק' על ידי זה יכולים עושי רצונו לברר אותיות הנפולות. כמו שאמר נעים זמירות תהלים קיט, יח ג"ל עיני ואביטה נפ"ל או"ת מתורתך. ואמר ר' חייא כך תהיה גאולתן של בני ישראל מצפצפת שנאמר כי אשב בחושך ה' אור לי, בתחלה באה קמעא כו'. ואמר ג' פעמים ואח"כ כ"ך, נגד העלאת אותיות הק' שנפלו ע"י ג' בחינות טעמי"ם נקודו"ת תגי"ן כמו שביררם ר' עקיבא שהיה דורש על כל קוץ מנחות כט ע"ב:

הנה כתיב שה"ש א, ב ישקני מנשיקות פיהו כי טובין דודיך מיין, כי ידוע ענין הכ"ד אלף תלמידים של רבי עקיבא היה על שלא נהגו כבוד זה בזה והיו בחינת כ"ד הנקרא לשון עיגול בש"ס, ורומז כי דברים עגולים לא יצוייר בהם החיבור כידוע ובחינה זו כעין שבירת הכלים. והגם שכתב האריז"ל ששרשם מאות א והיא אות המיתוק, עכ"ז אין סותר דברינו הנ"ל, כי גם שבירת הכלים היו לצורך קיום והעמדת עולמות חדשים, כמ"ש כלים פ"ב מ"א שבירתן זה טהרתן, עד שהעמיד אותן רשב"י וחביריו. ולכך הוצרכו להיות נשמות גדולות שיוכלו לעלות אח"כ למקורם על ידי רשב"י וחביריו, ובודאי רשב"י וחביריו היו מעלים

אותם החבירים ותיקנו אותם, כמ"ש אנן בחביבותא תליא, והחיו אותם מירידתם ע"י אות ט שהוא אות טו"ב וחיים. והגם שכתב האריז"ל שרשב"י וחביריו היו מגבורות דגדלות, כן הוא כי האהבה צריכה להיות בהתחזקות גדול שלא יוכל שום קטרוג לבטלה, כמ"ש שמות טו, וימינך ה' נאדרי בכח. ונמתקים הדינים בל"ג בעומר על ידי השם כד"ט הנ"ל העולה ג"ל עיני וגו' כנ"ל. וכן אמר הרב הצדיק מו"ה לוי יצחק נ"י שבל"ג בעומר הוא גמר הספירה יום ה' בשבוע ה', ואילו הבירורים נעשים על ידי בני ישראל השוחרים ומבקשים ניצוצות הק' מהשחרות, והם יפה כלבנה:

ואמר אי מה לבנה אין אורה ברור כו', רצ"ל כי מי שהוא בחינת מקבל אין אורו ברור כי הוא מצפה לשלחן אחרים. תלמוד לומר ברה כחמה, שהאור שיש להם הוא מצד עצמם ממה שהם מכשירים מעשיהם המה מרכבה להבורא ית', כמ"ש שופטים ה, לא ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, אי מה חמה קופחת, רומז למה שאמרו רז"ל רוגזא דרבנן, תלמוד לומר יפה כלבנה, הם הצדיקים המשמרים עצמם שלא יענש שום בר ישראל על ידם במעשיהם ובדיבורם ובמתשבתם, ועל כיוצא בהם נאמר מה יקר חסדך אלהים וגו'. אי מה לבנה זו פעמים חסרה כן בני ישראל פעמים יורדים ממדרגתם, תלמוד לומר ברה כחמה. אי מה אלו אין להם אימה, תלמוד לומר איומה כנדגלות כו', רצ"ל שאימת בני ישראל היה מוטלת על עכומ"ז, כמ"ש שמות טו, יד שמעו עמים ירגזון וגו' תפול עליהם וגו', וכולם היו נכנעים תחת יד בני ישראל, ומנין שיש להם אימה, תלמוד לומר וגובה להם ויראה להם, גוב"ה רומז לרצו"ן עליון, ומשם מאיר בחינת יראה טהורה על יחידי סגולה, כמ"ש האי כתרא עילאה אוכם הוא לגבי עילת העילות. וזהו אומרם שי"ש להם יראה, הוא כמו שי"ש עולה כת"ר משם נמשך להם יראה כנ"ל. ומשם שורש מדות האבות כמ"ש ב"ד לג מה ההרים אין להם סוף כו'. וזה כוונת המדרש כגון מיכאל ודגלו וגבריאל כו' כי הם מרכבה למדת האבות כנודע:

והנה כל השאלות והחלוקות שהזכיר המדרש לא החליט ענינם, כאמרו אי מה חמה קופחת כו' תלמוד לומר יפה כלבנה. הענין הוא, כי יש בחינת קופחת אצל ישראל כגון רוגזא דרבנן להכניע שונאי השם. כ"א להורות שיש גם בחינת יפה כלבנה כמו שאמרנו והם הצדיקים המשמרים עצמם שלא יענש שום אדם על ידם. וכן אי מה לבנה פעמים חסירה, כידוע שיש בחינת חיסור הוא ירידה ממדרגה לפעמים, והירידה היא צורך עליה והוא הנקרא קטנות שני שיבא לידי גדלות יותר, אכן באמרו א"י מ"ה לשון שאלה בלא החליט. כ"א תלמוד לומר ברה כממה, ירצה להורות על אותן צדיקים שאינן צריכין לידי ירידה וקטנות זו שהם בבחינת ברה כחמה, ועליהם נאמר ויקרא כו, ה וישבתם לבטח בארצכם. ועל דרך זה יתפרשו כל המדרש הנ"ל במלת אי מה שאמר בכולן. ועוד אפשר שרמזו במלת א"י מ"ה, שמורה על הבירורים הנעשים במדות הנ"ל כעין הבירורים הנעשים מי"א סממני הקטורת ובאים לבירור מ"ה החדש, וזה א"י מ"ה והבן:

פרשת בחוקתי

והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלהים. פירש רש"י אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר והייתי לכם לאלהים עכ"ל. וצריך ביאור שתחלת דבריו שהטיול יהיה באופן שלא תהיו מזדעזעים ממני, ואמ"כ מסיים יכול לא תיראו ממני תלמוד לומר והייתי כו', שמע מינה שיהיה גם בחינת יראה. אכן נראה על פי פירוש המשנה שאמרת במסכת אבות פ"ג מ"ב רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאילמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו עכ"ל, ופירוש המשנה כפשוטה, היינו שאנחנו מחוייבים להתפלל בשלום המלך יר"ה שישב השקט ובטח ושאנן מפחד רעה ויהיה שלום בחילו ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח. כי בשלומו שלום לנו ובעין חמלתו משגיח עלינו לטוב לנו, אכן באם כפשוטה לבד הוה ליה למימר הוי מתפלל בשלום המלך, וגם מה שייכות שאילמלא מוראה להשלום, אלא יש לרמוז בדברי רז"ל, שכוונתם גם כן התנהגות בני המדינה ועם המלך שאנחנו מחוייבים להתפלל שתהיה אימת המלכות מוטלת על עמו. ולא שיעבדו להמלך באהבה לבד בלתי יראתו תמיד על פניהם כי אז יעשו מה שלבם חפץ באמרם שהמלך אוהבם ולא יענשם ויכנסו כולם אליו כרצונם בלי שום יראה וישבו יחד אתו תמיד כולם ויתרשלו בשמירת מצות המלך ופקודתו, על כן הטוב לירא מאוד גם כן מפני המלך. וכשיש אהבה ויראה אז המלכות מתנהגת כראוי. וזה הוי מתפלל בשלומה של מלכות, היינו בשלימות של מלכות אהבה ויראה שאילמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, ואל יאמר על כל פשעים תכסה אהבה, ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא וכמ"ש משלי כד, כא ירא את ה' בני ומלך:

ועל פי התדמות זה גם במלכות שמים יש לומר כן, דהנה עיקר העבודה להש"י על ידי האהבה הגדולה ברשפי אש שלהבת יה ולדבקה בו בכל מיני אהבות שאנו מרגישים בתענוגי עוה"ז, יותר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו ושוגה בה תמיד כאלו חולה חולת האהבה, כמ"ש הרמב"ם בזה הלשון בסוף הלכות תשובה ולפי קשוט הנפש במעשים טובים תגדל האהבה עד שמגודל התענוג יוכל האדם לבא לידי כלות הנפש ותשוקתה להפרד מן הגוף כדי להתדבק במקור החיים בחי החיים, ואמרו רז"ל אבות ד, כט ועל כרחק אתה חי, פירוש שתצרך בעבודתך בחינת יראה וחרדה ובושה מלפני רם ונשא עקרא ושרשא דכל עלמין. ועל ידי בחינת היראה נתהוה בחינת הצמצום והגבול וישוב דבר על מכונו כידוע לבאי בסוד ה':

וזהו שאמר רבי חנינא סגן הכהנים הוי מתפלל בשלומה של מלכות, כלומר שתתפלל לה' שיתן לכם שלימות של מלכות שמים, דהיינו האהבה וגם היראה בעת שתמליכו אותו בתורה ותפלה ומעשים טובים. שאילמלא מוראה, פירוש שלולא היראה ותעבדו רק בבחינת האהבה אז איש את רעהו חיים בלעו. איש, רומז להקב"ה, ורעהו, זה האדם שעובדו בדביקות ותענוג ונקרא רעים ואחים להקב"ה כנודע. יהיו חיים בלעו, כי מחמת התענוג והדביקות תתפרד הנפש מהגוף לגמרי. ולכן תתפלל גם בעד היראה, וזהו שלומה של מלכות שמים כי בעל כרחק אתה חי על פני האדמה עד אשר קצב לך ימי חלדך. ולפי זה ניחא שהקב"ה הבטיח אם בחקותי תלכו והתהלכתי בתוכם, כלומר יהיה הטיול עמכם בגן עדן והוא תענוג הנשמות ודביקות הנפלא ובזה לא תהיו מזדעזעים ממני כי אדרבה מגודל רשפי אש תכלה הנפש לבוראה ית'. יכול לא תיראו ממני, כלומר כיון שלא תיראו ממני תגיעו להתפשטות הגשמית ותהיו אפס ואין כענין שנאמר בנדב ואביהוא ויקרא טז, א בקרבנתם לפני ה' וימותו, שגם הם קרבו את עצמם יותר

מדאי ונשארה נשמתם במקורם כנודע. תלמוד לומר והייתי לכם לאלהים, שתהיה עבודת היראה מצורף לבחינת האהבה לצמצם אותה ולהגבילה:

או יאמר, כי הטיול בגן עדן הוא שהקב"ה משתעשע בנשמות הצדיקים, וגם קודם שנברא העולם היו נשמות הצדיקים שעשו עויו יום יום ובעבורם נברא העולם כדאיתא במדרש ב"ר ח נמלך הקב"ה בנשמות הצדיקים וכו'. ועל ידי זה השעשוע הגביל הקב"ה מדתו אין סוף לבחי' סוף ושיעור וגבול ועולם לעולם בדרך השתלשלות עד שנברא זה העולם, וזה נק' והתהלכתי בתוכם, פירוש כל עיקר הילוך שלי ממדרגה למדרגה, הוא בתוכם, על ידי השעשועים שאני מקבל תענוג ממעשה ידיכם, יכול לא תיראו ממני, כלומר שמחמת החיבה הגדולה שנודעת לכם כי בשבילכם נברא העולם וכל מדרגות השתלשלות לא יהיה לכם ח"ו אימה ובושה רק בבחינת אהבה לבד. זו לא יתכן כמו שאמר התנא אבות פ"א מ"ג בצירוף ויהי מורא שמים עליכם עי"ש. תלמוד לומר והייתי לכם לאלהים, שהוא בחינת היראה שצריך להיות ירא ה' תמיד:

נשלם ספר ויקרא בעזר אל איום ונורא:

עבודת ישראל מפר' במדבר - ועד הסוף:

פרשת במדבר

וידבר ה' אל משה במדבר סיני. במדרש במ"ר א מכאן שנו חכמים בשלשה דברים ניתנה התורה באש ובמים ובמדבר, באש מנין, שנאמר שמות יט, יח והר סיני עשן כולו וגו'. במים, שנאמר שופטים ה, ד גם עבים נטפו מים. ובמדבר, שנאמר וידבר ה' אל משה במדבר סיני וכו'. ואיתא עוד שם איש על דגלו, חיבה גדולה חיבבן הקב"ה לישראל שעשאו דגלים כמלאכי שרת. ומנין שהוא אהבה, שנאמר שה"ש ב, ד הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה, ר' יהודה אומר הביאני אל בית היין למרתף גדול של יין זה סיני וכו'. דבר אחר איש על דגלו, הדא הוא דכתיב דברים לב, י ימצאהו בארץ מדבר, מציאה גדולה מצא הקב"ה את ישראל שנאמר הושע ט, י כענבים במדבר מצאתי ישראל, לכך ימצאהו בארץ מדבר, מדבר היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים. ובתוהו ליל ישימון, תוהו ולילה היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים ועד שלא קבלו את התורה, וכיון שקבלו את התורה מהו אומר יסובבנהו יבוננהו, יסובבנהו, שהקיפן בענני כבוד, יבוננהו, שהבינם בד"ת. יצרנהו כאישון עינו, עד היכן נצרן כביכול עד כאישון עינו וכו' עי"ש עד גמירא:

ומקודם נפרש הפסוק איש על דגלו באותות לבית אבותם מנגד סביב לאוהל מועד יחנו, הקשו המפרשים לפי מה שפירש רש"י בפרשת יתרו בפסוק יט, ב ויחן שם ישראל נגד ההר, למזרחו, וכל מקום שאתה

מוצא נגד פנים למזרח עי"ש. והלא הכא היו חונים סביב למשכן זה לדרום וזה לצפון ולמה כתיב מנגד, נראה לי לבאר הרמז שרמז רש"י בדבריו ונבאר כסדר הפסוק, ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני, פירש רש"י בשם המכילתא מקיש נסיעתן מרפידים לביאתם למדבר מה ביאתן בתשובה אף נסיעתן בתשובה עי"ש, דהנה כל אדם מישראל אין לך אחד שאין לו שעה תשוקה ואהבה והתעוררות להמקום ב"ה מחמת שחלק אלהות שבו מרגיש מתיקות הבורא ב"ה ואמתתו, רק מחמת חטאתו מקודם ונשאר איזה אהבה חיצונית ותאוה טפשית בלבו היא מבלבלת עוד את מחשבתו ומפסיק האהבה להמקום ב"ה מחמת שמרגיש עוד מתיקות הרע אשר טעם מקודם, רק אם נתעורר האדם בתשובה שלימה באמת מעומקא דלבא ומשליך במצולות ים כל חטאתיו ומתחרט ועוזבם כראוי אז מרגיש גם כן מגודל האהבה למקום ב"ה איזה מתיקות גם מבחינת עזיבת החטאים וכאלו השליך מעליו איזה משאוי גדולה. וכן היה הענין כשנסעו ישראל מרפידים ששם היו רפויי ידים מהתורה ומצות, כמ"ש חז"ל סנהדרין קו. ויסעו משם באהבה ובתשוקם לעזוב הדרך הרע, כמו האהבה ותשוקה שהיתה בבחינת ביאתן להר סיני. כי היו אז במדרגה גדולה ובהירות. וזהו שאמר מקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, לומר לך כי גם נסיעתן מרפידים לא היו בעל כרחם רק באהבה וחשק לעזוב ולהשליך מעליהם בחינת רפידים:

ויחן שם ישראל נגד ההר, בלב אחד, למזרחו. וכל מקום שנאמר נגד פנים למזרח. דהנה שם נג"ד ר"ת נ'א ג'בור ד'ורשי הוא בתפארת ודיוקן אדם ומשם יוצא האורה לכל הספירות ולכל הבחינות, כי הוא הממוצע והוא מזרח כי הוא זורח ומאיר לכולם, וכשבאו ישראל להר סיני היה פניהם כל פינה שהיו פונים לבחינת מזרח שהוא אלהי ישראל המאיר וזורח ונרמז במלת נגד. ולכן ניחא גם כן הפסוק איש על דגלו מנגד סביב לאוהל מועד יחנו, דעיקר הענין שהיו פונים למזרח הנ"ל והיו מתיחדים עם אלהי ישראל על ידי צירוף שם הנ"ל שהוא מורה נ' נו"ן שערי בינה שמשם יוצא השפע ומתפשט בתפארת ואז הוא גד שהוא היחוד גימל עם דלת כנודע גומל דלים, וסוד צורת גימ"ל מפורש בזה"ק ובכתבי האריז"ל שעל פי זה ניחא לבאר היחוד שיש בתפלת המנחה מהחזה ולמעלה, כי הגימל בצורתו הוא בחי' יסוד והבן, ועתה נבאר דברי המדרש הנ"ל מה שאמר בשלשה דברים ניתנה התורה אש ומים ומדבר, והוא כדאיתא בזה"ק חד אמר מסטרא דימינא איתיהבת אורייתא, וחד אמר מסטרא דגבורה עי"ש, ושניהם אמת, דהנה איתא בגמרא דשבת דף פ"ו ע"ב שבאו ישראל למדבר סיני בראש חודש דיליף בגזירה שוה ביום הזה מהחודש הזה, ויומא קמא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא, בשני אמר להו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, בשלישי עביד הגבלה עי"ש. דהנה ישראל בנסיעתן מרפידים ויבואו מדבר סיני, רמז שבאו לדביקות המוחלט והתפשטות הגשמית והמדות. וזה נקרא בשם מדבר כנודע. ולכן לא אמר להו ולא מידי, כי שם אין אומר ואין דברים רק אפיסה המומלטת ודביקות באחדות הפשוט, וביום השני התחיל לומר אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים וגו', דהיינו שסיפר להם גבורות הש"י וגודל כוחו כדי שייראו לפני השי"ת ויקבלו התורה באימה. והוא כמשל שהמשילו חז"ל במדרש כשהסוחר יש לו סחורה רעה הוא מדלג וקופץ מקונה אל קונה לבקש אחד אשר יקנה מאתו. מה שאין כן הבורא יתברך ויתהלל בסמורה הנחמדה מזהב ומפז רב אינו נצרך לבקש קונה כי יש לו קופצים הרבה. ולכן התחיל לספר גבורות וידו החזקה, כלומר שאתם אם תקבלו את התורה תשמרוה באימה וביראה. בשלישי עביד הגבלה והראה להם שכל התגבלות העולמות וכל הבריאה לא היה אלא בשביל בני ישראל. וזה שחשב המדרש כי ניתנה במים, הוא בחי' אהבה. ובאש, הוא בחינת יראה. ובמדבר, רמז לקו הממוצע וגיבול העולמות, כי מי שהוא בקו האמצעי הוא נוטה הן לחסד הן לדין ולכן הוא נמשל למדבר, כמ"ש במדרש מה המדבר הזה הפקר, כן כל

מי שרוצה לקבל התורה מוכרח להיות כהפקר. דהיינו שהאדם יהיה מופקר לפני השי"ת כמדבר, דהיינו אם ישפיע לו בחינת אהבה יעבדהו באהבה, ואם ישפיע לו בחינת יראה יעבדהו ביראה והוא הקו הממוצע, וכ"ש בפסוק הביאני אל בית היין, למרתף גדול של יין. שהעלה אותם לבחינת אהבה הגדולה היוצא מעולם התענוג. והוא נרמז במלת מרת"ף גימטריא תש"ך. והוא עשר פעמים חס"ד של יין היוצא מכרם עליון של תענוג:

וכן דרשו חז"ל ימצאהו בארץ מדבר וגו', מדבר היה העולם, תוהו היה העולם עד שלא ניתנה התורה וכו', כי המדרש מרמז לנו שורש התורה שיצא מעולמות הגבוהים ונעלמים שהקב"ה כביכול השתעשע בעצמותו לברא את העולם ברצונו הפשוט. וכיון שאין לנו השגה להבין מהות הרצון לכן נקרא מדבר ותוהו כמו הדבר השמים מבילתי משיג את מהותו, ושם מצא לישראל שרצה בנו ובשבילנו ברא את העולם. ומהות הענין להבין איך ומה, נלאו כל הלבבות מחקור זאת, אח"כ דרך השתלשלות בא לבחינת חכמה שרמז המדרש במלת יסובבנהו, כי יס"ב גימטריא ע"ב והוא החס"ד. וזה שהקיפן בענני כבוד כי ענן רומז אל החסד כמ"ש בזוה"ק על פסוק שמות כד, יח ויבא משה בתוך הענן, סוד מלאך מיכאל, ומ"ש בזוה"ק פרשת פנחס ישת חושך סתרו תהלים יח, יב ענן וערפל סביביו שם צז, ב, שהם חכמה ובינה, פירוש כי החכמה ובינה מלבישין לעתיק והם סוד חסד וגבורה דלעילא כנודע, ואח"כ יבוננהו, שבא עד עולם המצייר ציורין, ואח"כ יצרנהו כאישון עינו, דהנה המדקדקים פירשו מלת אישון בנו"ן יתירה מאותיות האמנת"ו שהם להקטין הענין, ומלת אישון הוא על שם איש קטן הנראה בבבת עין ולכך נקרא אישון עין. והוא מורה ומרמז על בחינת ישראל, והוא שהבורא ב"ה רוצה להיות אלהי ישראל ולהתענג בעבודת בני אדם ולהשתלשל במדותיהם, וזה נצטייר במחשבה קדומה שהביט והסתכל עליהם, וז"ש עד היכן נצרן עד כאישון עינו, כי משם ההשגחה עליהם לטובה לכל הברכות והבן היטיב:

איש על דגלו. במדרש במדב"ר ב הדא הוא דכתיב דברים לב, ו ימצאהו בארץ מדבר כו' שנאמר הושע ט, י כענבים במדבר מצאתי כו', מדבר היה העולם כו' עד היכן שומרן כו' עד כאישון עינו כו' עי"ש. ידוע שמהיות רצונו וחפצו יתברך לחדש העולמות בשביל עושי רצונו צמצם את עצמו כביכול מעצמותו יתברך שהוא בלי סוף ולית לצייר ליה בשום אות וניקוד קדם דברא עלמא. ובחינת אין סוף נקרא מדבר ושם ימצאהו לב", והתבונן במחשבתו ית' איך יקבל תענוג מהם בהתבררותם האור מתוך החושך והתבררות ניצוצות הקדושים מתוך השבירה, כמו שנתברר בעת יציאתם ממצרים בשבע שבתות תמימות השבעה מלכין, עד וימלוך תחתיו הדד בראשית לו, לה והוא השלימות. דהנה בכל הענינים יכול להיות ח"ו איזה שבירה וירידה כשעולה על דעת האדם שום התפארות בעבודתו לומר כי אני אמליך את הבורא עד התבררותו האמת שמהדר הכל אליו יתברך כי הוא הנותן כח לעשות חיל בתורה ועבודה, כאמור דה"א' כט, יד כי ממך הכל, זה הוא תיקון והתבררות אמיתי:

והנה ידוע כי בירור הז' מלכין ותיקון הוא דיוקן אדם מלך הדר ושם אשתו מהיטבאל בת מ"ט ר"ד בראשית לו, לט, היינו העלאות המ"ט שערים שירדו כמו שמעלים ומבררים אלו השערים בפרט בז' שבתות אלו. והנה אמרו רז"ל שבת פז. הוסיף משה יום אחד מדעתו, שרצונו היה שתנתן התורה ביום נ"א לספירה שיתגלה שער הנו"ן, ולא ניתקן אז בתיקון גמור כידוע. שאמרו רז"ל גדולה עבירה ששוברת

לפניה ולאחריה, ועל ידי חטא שאחר כך שאמר לו הקב"ה שמות לב, ז לך רד, לא עלה התיקון אז בשלימות גמור, והיינו מ"ט ר"ד, לא היה יכול להתברר כי אם מ"ט שערים עד לעתיד אי"ה במהרה בימינו שיתברר בתיקון גמור כמו שעלה ברצונו יתברך:

וזהו פירוש המדרש עד היכן שומרן עד כאישון עינו, דהנה פירשו המפרשים ז"ל אישון הוא מלשון איש על שם דיוקן איש קטן הנראה בעין. והנה אדם המביט בעין חבירו ורואה בו דיוקן באמת אין האדם המביט דבוק בעין חבירו כי אם באפס מה. כמו שאמרו באשה שמסתכלת בימי נדתה במראה הזכוכית נעשה במקום הבטה כתם על ידי דביקות העין. ובאמת זה לא אמר הכתוב כי אם לשבר האוזן כי לא כן עושי רצונו אשר בשרשי נשמתם הם דבוקים בו יתברך ביחוד נפלא, והנה אמרו המפרשים על נו"ן ההוספה במלת אישון הוא להקטין הדבר. ודומה לו כתיב שמואל ב' יג, כ, האמינון אחיך ואמת דבריהם, אכן להטעים הענין נאמר כי פירוש אישון הוא אי"ש נו"ן, והיינו התבררות הדיוקן אדם על ידי נו"ן שערי בינה וזה נקרא הקטנת וצמצום הדבר, ולזה אמרו שכל נו"ן בסוף תיבה מורה על התקטנות הענין. וזה אישון מורה על התיקון דיוקן אדם, כאשר הבורא יתברך התבונן במחשבתו כמו שתקנו בנוסח קדיש בעלמא די ברא כרעותיה. מה שאין כן אדם העושה כלי או שום ענין אינו יודע אם יוגמר בכי טוב כאשר נצטיירה במחשבתו בלי שום גרעון, ושבחו יתברך הוא כי העולמות יתקנו אי"ה במהרה בימינו בתכלית השלימות כמו שהיה בעליית רצונו ומחשבתו יתברך, וזהו כאישון עינו, רצ"ל כאיש שעלה ברצונו ועיונו יתברך שיהיה מרכבה שלימה אליו יתברך, כמו שנבאר:

דהנה בפסוק תהלים קמז, הגדול אדונינו ורב כח, אמרו באידרא רבא קדישא שהוא תקונא תנינא דדיקנא עי"ש, ובמקום אחר אמרו שהוא בשיעור קומה כמבואר בכתבים. והניקוד הוא ניקוד אוחזה בסנסני"ז שה"ש ז, ט מקום השדיים, ולפי הנראה הם כוונות שונות. אבל באמת הם כוונה אחת, דהנה זה הפסוק הוא במזמור תהלים קמז, א כי טוב, שהוא נגד יסוד כמבואר בכוונות, [ומזמור שם קמט, א שירו לה' שיר חדש, הוא בחסד. ולכך נרמז בו רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה וגו', כמ"ש בזוהר חדש שיר השירים כד איתגליא אות צ כגוונא דהאי אתר דזקיפא דהמן ההוא מקטרגא עריק. ולזה בזה המזמור בהתגלות יד חסד, כתיב לעשות נקמה כו'], וכשכנסת ישראל מתקשטת בתיקונים ושפירו דאתתא הנ"ל אזי נתוסף יתברך בעוז וחדוה ואתיילד יוסף. ואמרו חז"ל סנהדרין קו. כשהלביא רוצה להזדווג ללביאה מי יכניס ראשו ביניהם בודאי דמו בראשו. ולזה מלביש את עצמו בתיקונא דיקנא ומדחה ומשבר כל המעיקים והמקטריגים, ועד מהרה ירו"ץ דבר"ו, מרצה את כנסת ישראל. ושולח אמרת"ו ארץ, כמבואר בכוונות:

והנה כתיב תהלים יט, ז ואין נסתר מחמתו, כמו שאמרו בזוה"ק וכמ"ש. ועוד ירצה כביכול בהתחמם עצמו להשפיע לעולם כל טוב נסתר בו האי"ן, והיינו וייצ"ר אלהים את האדם בראשית ב, ז, צורה בתוך צורה. ולזה בברכת כהנים שממשיכין הי"ג תיקונין דא"א בט' תיקונין דיקנא לששה תיקונין דנוקבא. נגד י"ג יודי"ן ט' ווי"ן ששה ההי"ן הם גימטריא כ"ח. ועל ידי זה הוא יתברך משפיע לכנסת ישראל כל מיני טובות. ולזה ניתקן אחר זה ברכת שים שלום כו' עלינו ועל כל ישראל, ואז המרכבה בתכלית השלימות וממילא כל השפע אינה יורדת כי אם לכנסת ישראל. וזה כוונת הפסוק תהלים קמז, ה גדול אדונינו ורב כ"ח, לתיקונים הנ"ל. וסידר אח"כ שם טו השולח אמרתו כו', ישל"ח דברו, י"ג ע"ב. שלח י"ג היות. והי'

מורה על מילוי יודי"ן, ישב רוחו יזלו מים, זה השם הוא ביסוד, ולפעמים נתחלף היו"ד במ"ם ונקרא מז"ל, כמ"ש מו"ק כח. במזלא תליא. וביסוד הוא מזל ומזיל ומשפיע יתברך כל מיני שפע וחסדים וכל הטובות לבני ישראל אכי"ר:

לשבועות

בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני. שמות יט, א, בחודש השלישי, היינו בהתחדשות, שמקודם הוציא אותם מכור הברזל ממצרים ואכלו העוגות שהוציאו ממצרים וטעמו בהם טעם מן, ואחר כך עלו למעלה יותר והוריד להם הקב"ה לחם מן השמים ובשר מן השמים, וזהו התחדשות השלישי שבאו למעלה יותר וקרבו לפני הר סיני לקבל התורה הקדושה, וזה החודש הוא מזל תאומים, שמורה שהקב"ה עם עושי רצונו הם כתאומים כביכול. וכמ"ש המחקרים שהתאומים אם לאחד ח"ו לא טוב גם להשני כן, ואם טוב לאחד טוב להשני דבר מזליה הוא שנבראו בשעה אחת, כן הבורא ב"ה כביכול עם עושי רצונו כתאומים. ולזה נקראו ישראל"ל, שהוא יש"ר א"ל ששיום לאל וגם הוא רא"ש ל". ולזה קרבו לפני הר סיני בחודש השלישי ונתגלה להם הקב"ה ודיבר עמהם כאיש אל אחיו, לפי שהוא מזל תאומים. עוד בחודש השלישי, שניסן הוא כנגד אברהם, ואייר כנגד יצחק, וסיון כנגד יעקב:

ביום הזה באו מדבר סיני שמות יט, א. ופירש רש"י לא היה צריך לכתוב ביום הזה אלא שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנם. נראה לרמוז בדברי קדשו, כי באמת בכל שנה ושנה כל ימי עולם נתגלה הדבר ההוא שהיה בימים ההם, כגון בימי פסח שיצאו ממצרים גם בכל שנה יש נפשות מישראל שיוצאים ממצרים. וגם בחודש הזה כיון שקרבו לפני הר סיני נתגלה גם כן שיוכלו לקרב את עצמם להקב"ה ולקבל התורה ולקרב עצמן לפני הר סיני, סיני, סיני, מלשון שנאה שישנא לכל דבר רע, כמ"ש חז"ל שבת פט. סיני שבו ירדה שנאה לעכומ"ז, רצ"ל למעשה עכומ"ז. ולזה צריך כל אדם כשבא ראש חודש סיון עד חג השבועות לקרות באותו עסק התורה ולהמשיך לו זה הקדושה שנתגלה ביום זה. וזהו שפירש רש"י שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנם, דהיינו שבאמת נתגלה כל דבר בעתו כמ"ש. באו מדבר סיני, רצ"ל שעשאו עצמם כמדבר הזה שהוא ריק ואין בו שום דבר טוב. גם הם חשבו עצמם כמדבר שלא התחילו בעבודת ה' כלל:

ויסעו מרפידים וגו' ויחן שם ישראל נגד ההר שמות יט, ב. רפירש רש"י ויחן, כאיש אחד בלב אחד, דהיינו לאביהם שבשמים. נגד ההר, למזרחו של ההר, כל מקום שנאמר נגד אינו אלא פנים למזרח. נראה לפרש על דרך שפירשתי במקום אחר מה דאיתא בגמרא פסחים מב. אין לשין אלא במים שלנו, ותוכן הדברים שלנו הוא שם הקדוש נג"ד יכ"ש, שפירושו של זה השם הוא נגד"י כבוד שמים, וזהו שלנו, שהקב"ה הוא שלנו ומייחד שמו על עמו ישראל. וזהו שפירש רש"י נגד למזרח"ו של ההר, רצ"ל מלשון ויזרח

השמש בראשית לב, לא ויחנו נגד זרימת הקדושה של הקב"ה. ומזר"ח הוא אותיות מחזר. כמשל הלבנה שהיא כדור שחור ואין לה רק מה שמקבלת מהשמש וזה האור שמקבלת מהשמש היא מחזרת ומאירה לכל העולם. כך צריך אדם להתנהג כשבא לו זריחת אור ושכל מהקב"ה הוא צריך להחזיר זה ולעבוד בזה השכל להקב"ה:

ומשה עלה אל האלהים שמות יט, ג, כי מחמת שכל ישראל הכינו עצמן לקדושת ה' ופרוש לפי דורו ולכך היה יכול לעלות למעלה אל האלהים. ורש"י פירש שכל עליותיו בהשכמה היו, נראה שרש"י בא ללמדינו איך היה משה עולה לשמים, כי בודאי ברגלי בשר לבד לא היה יכול לעלות לשמים, ולכך פירש רש"י כל עליותיו בהשכמה היו, דהיינו שהשכים שכלו להקב"ה ובזה נשאו לבו ועלה לה', וכמו שפירש רש"י על פסוק בראשית כט, א וישא יעקב את רגליו, שנשאו לבו ללכת. וזהו השכים ונפל פסוק בתוך פיו הרי זה נבואה קטנה ברכות נה ע"ב, ולא אמרו הניעור משנתו, ואמרו השכים דווקא, דהיינו גם כן כנ"ל שהשכים שכלו להקב"ה. וכשהוא הקריב את עצמו לה' אז ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב, רצ"ל באותה קדושה עצמה ששמעת. ותגיד לבית ישראל, רצ"ל שיקשור בידו את ישראל להקב"ה:

ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ שמות יט, ה, הנה אמרו חז"ל ב"ר כא אין ועתה אלא לשון תשובה. כי היצה"ר בא לאדם ואומר לו היאך אתה יכול לעשות תשובה הלא אתה מלא פשעים, ובוודאי אין האמת כך, כי האדם הרוצה לעשות תשובה באמת צריך לומר אמת שאני מלא פשעים ומה שעבר עבר ומעתה אני רוצה לעשות תשובה לשוב לה' בכל לבבי, ולזה אמרו חז"ל ועתה הוא לשון תשובה:

אם שמוע תשמעו. פירש רש"י אם תקבלו עליכם לשמוע יערב לכם מכאן ואילך. וזהו תשמעו בקולי, כי הקול הוא רחמים פשוטים כי הקול הוא פשוט והדיבור הוא מחלק להקול לכל מה שרוצה לדבר בו. ולזה הדיבור הוא קשות והקול הוא רק רחמים. וזהו תשמעו בקולי ויערב לכם מכאן ואילך:

והייתם לי סגולה מכל העמים. נראה לפרש על פי משל למלך שפיזר אבנים טובות ומרגליות יקרות, ובוודאי מי יתאוה ביותר אחריהם, בודאי הבן מלך שהוא יודע כמה חביבין הן ואין אחר יודע כמו כן. וכך הקב"ה פיזר הניצוצין קדישין בכל העמים ובכל הארץ ומי מברר אותן בוודאי בניו עושי רצונו. וזהו והייתם לי סגולה מכל העמים, רצ"ל שאתם תבררו סגולת המלכים היינו הניצוצין קדישין. מכל העמים, מה שהוא מפוזר ומפורד בין העכומ"ז. וזהו כי לי כל הארץ, רצ"ל שבכל הארץ יש ניצוצין קדישין השייכים לי:

ושמרתם את בריתי, רצ"ל כי יש אנשים שמקוים בכל יום שיזכו לשמור הברית, לזה מבשר הקב"ה שתוכלו לשמור אותו. או יאמר, דהברית היא אבר ההשפעה ולכך ההשפעה שהולך מהקב"ה נקרא גם כן ברית. וזהו ושמרתם את בריתי, שאתם תשמרו כל השפעות שבא מאתי שיהא הולך רק אצלכם. וזהו גם כן פירוש הפסוק ויקרא כו, ט והקימותי את בריתי אתכם:

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש שמות יט, ו, נראה לפרש על דרך ששמעתי שהריב"ש הקדוש אמר כשהגיע ר"ח ניסן שהוא ראש השנה למלכים, והושיב כל מלאך על כנו וכשראה מלאך אחד שלא ישר בעיניו היה ממנה אחר תחתיו. וזהו פירוש הפסוק ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, ר"ל שאתם תמנו ותמליכו כל המלאכים המשרתים אותי לכל הישר בעיניכם:

ויבא משה ויקרא לזקני ישראל וישם לפניהם שם יט, ז. רצ"ל כמו שפירשתי למעלה כה תאמר לבני ישראל, באותו קדושה עצמה, וזהו וישם לפניהם, שהיה משים לפניהם הדברים כי יש בם ממשות. וכל העם רואים הקדושה שיש בדברים האלו:

ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך שם יט, ט. רצ"ל שאדבר עמך בקדושה קטנה כדי שיוכלו כל ישראל להבין מה שאני מדבר עמך:

ויאמר משה אל העם היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה שם יט, טו. דהנה העובד ה' על מנת לקבל פרס נקרא במדרגת אשה בחינת מקבל כאשה. אבל העובד לה' כדי לעשות נחת רוח להקב"ה ולא לשום תועלת עצמו זה נקרא בבחינת זכר, וזהו שאמר משה רבינו ע"ה אל תגשו אל אשה, רצ"ל שלא תעבדו את ה' בבחינת אשה על מנת שתקבלו שכר, רק כדי לעשות נחת רוח להבורא ב"ה וב"ש:

ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה שם יט, יז. דהנה איתא במדרש שביום מתן תורה בקשו להתנמנם בבוקר ושנתם ערבה להם עד שעוררן משה רבינו ע"ה לקבל את התורה ע"ש. ואמר הצדיק הגאון מהור"ר לוי יצחק זצ"ל חלילה לחשוב על עם קודש שנפלו בתדרמת העצלות והשינה ביום הנכבד שידעו שיתן הקב"ה את תורתו להם. אלא יש לומר, דכוונתם היה לשם שמים שמיום שני בסיון שהתחילו לעשות הכנה לקבלת התורה ועבדו בכל כוחם ובמחשבותם הקדושים עד שנפל עליהם ליאות ועייפות והיו מתייראים פן לא יוכלו לקבל את התורה במתשבה צלולה כראוי, על כן נתנו שינה לעיניהם ולעפעפם תנומה בכדי שיתחדשו מוחותיהם ויתחזקו עשתונותיהם בבהירות לקבלת תורה הקדושה עכ"ל:

והנה מפשוטו של מקרא דכתיב ויוצא משה את העם, וכל מקום דכתיב עם הם פשוטי בני אדם כנודע, ולכן ניחא לומר עליהם שהיו ישנים ונרדמים עד שהקיצן משה, ויוצא אותם לקראת האלהים. ואף גם לפי מה שאמר התסיד הנ"ל דכוונתם היה לשם שמים, מכל מקום מוכרע שלא היו אותם האנשים במדרגה גדולה, כי מי שנכון לבו בטוח בה' אינו צריך להכנה ומתחזק בבטחונו להלוך אל ה' ולעבודתו ומן השמים ירחמו לחזק מוחו ולתת לו בהירות. אמנם מי שאינו דבוק בבוראו בדביקות כראוי אינו בטוח בו כראוי ומתנהג על פי דרך הטבע ושומר מוחותיו ומחשבתו וישן בשעת שינה וכן שאר ענינים. הגם שגם

זה לשם שמים, מכל מקום אינו במדרגה גדולה כמשליך על ה' יהבו ואינו משגיח על עצמו לשמור נפשו על פי דרך הטבע. והנה ידוע כי כל מה שהאדם מחשב ומדבר ועושה למטה מעורר מדה כזאת למעלה, ולכן כתיב ויוצא משה את העם דייקא שהיו במדרגה קטנה ובקשו לשמור מוחותם על פי דרך הטבע ושינה, והקיצן משה והוציאן לקראת האלהים, כי אלהי"ם גימטריא הטב"ע, כי על ידי דרך הטבע שדרכו בו נתעורר שם אלהים. וזה ויתיצבו בתחתית ההר במדרגה קטנה:

בפרשת אמור ויקרא כג, טו וספרתם לכם וגו' עד תספרו חמשים יום, והנה על לשון חמשים יום כתב רש"י שהוא מקרא מסורס, והכי פירושו עד חמשים יום שהוא יום חמשים ולא עד בכלל תספרו עי"ש. ואפשר לומר כי מבשרי אחזה אלוה, כמו שקובעים זמן חתונה ביום שנדברו והותנו התנאים, ואם הכלה חביבה על החתן וכן החתן על הכלה הם סופרים ומחשבים יום יום מתי יגיע עת דודים להתעלס באהבים ויקוו ויחלו לעת כי בא מועד, ואז מדרך לחשוב גם כן היום המוגבל אשר בו בעצמו יהיה שמחת הנשואין כיון שהם מצפים ומחכים עד שמחתם בחצי היום או בערב כי אז יהיה עיקר השמחה. ובכן ניחא, שהתורה הקדושה רמזה לנו בחיבת הקודש שבינינו ליוצרנו, הגם שאנו מונין שבעה שבועות בסוד טהרת האשה לבעלה כנודע מזוה"ק, עיקר הספירה והתחלת היום ליום החמישים והוא יום שמחת הנשואין והיחוד. ולזה אמר תספרו חמשים יום, כי אין הענין נגמר רק בקדושת כתר שאנו ממשיכים מעולם הדיקנא על פי קדושת הלילה בתורה כנודע:

ואמרו חז"ל כי במתן תורה הקב"ה נדמה כזקן, מחמת שבזה היום מתיחדים העולמות ונמשך הכתר מהדיקנא לחי עולמים כנודע, פירוש כיון שבני ישראל מתקדשים ומתטהרים ברגל כרצונו יתברך מתפאר בנו יוצרנו, כלומר זה הענין שעלה ברצונו לברוא העולם בשביל בני ישראל ובכן נעשה כרצונו שהם עובדים אותו כראוי. ורמז לזה באמרם חולין כד ע"ב נתמלא הזקן עובר לפני התיבה, כי מילוי הזקן כשהזקן התחתון מתיחד עם הזקן העליון כנודע ליו"ח. ואז ב' פעמים זק"ן גימ' שד"י אשר בו היחוד. וזה עובר לפני תיב"ה, כי לפני ת בא"ב הוא אות ש, לפני י אות ט, לפני ב אות א, לפני ה אות ד, ואותיות ש, ט, א"ד עולים שד"י שהוא המתיחד עם התיבה היא המלה כנודע:

או יאמר, כי נתמלא זקן, פירוש זק"ן במילואו זי"ן קו"ף נו"ן האותיות האמצעיות עולות כ"ב, שכנגד כ"ב אתוון דאורייתא הניתנת ביום זה והם בגימטריא חט"ה שהיו מקריבין שתי לחם ממנה. וסוף אותיות המילוי נפ"ן עולים ק"פ כמו שמות ע"ב ס"ג מ"ה שהם יורדים ומתיחדים עם התיבה המלה הוא ב"ן כנודע:

ממושבותיכם תביאו לחם תנופה ויקרא כג, יז. רש"י פירש בפסוק שם כג, יא והניף, כל תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד עי"ש. ידוע מזוה"ק פרשת בלק שכתב שם בשם הינוקא צירוף תנופה תנ"ו פ"ה עי"ש. ולפ"ד כל ענין התנופה להראות כי מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה וזה תנ"ו פ"ה. ופ"ה, כלומר כל מקום שאתה פונה הנך לפני אלהי האלהים ואדוני האדונים:

ברמב"ם פ"ח מהלכות תמידין ומוספין ה"ב כתב שתי הלחם אינן באין אלא מן החדש לא מצא חדש יביא מן העלייה, דהיינו שבדיעבד כשר מן הישן. והקשה שם הלחם משנה מאי שנא לגבי עומר דלא כתב האי שריותא דבדיעבד כמו שכתב לענין שתי לחם דחד דינא אית להו לפי הנראה על פי תנא דברייתא עי"ש. והנה י"ל על פי מה שנקדים בשם ספר הקנה שכתב שכל הלכה צריכה להיות מובנת ומובחרת מתנא לעילא עד סופא דכל דרגין, וכן היו החכמים הראשונים יסדו כל ההלכות וטעמן ונימוקן עד רישא דכולא עי"ש. ולכן הגם שלפעמים ההלכה שפסק איזה פוסק אם אינה מבוררת לנו כראוי על פי הדין יש לנו להצדיק אותו, כי מסתמא טעמא אחרינא אית בגווייה והוא הבין יותר ממנו שורש של ההלכה למעלה, ולכן פסק כהאי גוונא בהלכותיו:

ואפשר לומר בנידון דידן, כי העומר בא מן השעורים שהוא לשון שעור ומדה וקצבה והם סוד הגבורות שצריך להתגבר ולטהר עצמו בימי הספירה. וצריך להביא גבורות מן החדש ואם לא מצאו מן החדש מה לנו לעורר גבורות ישנים ח"ו משנים קדמוניות. ולכן השמיט הרמב"ם ברוח קדשו דין זה לענין עומר. מה שאין כן בשתי הלחם שהם באים מן החטה סוד החסדים, כי חטה בגימטריא כ"ב אתון דאורייתא, ולהזכיר זכותן של ישראל שקבלו עליהם ביום זה התורה והמצוות. וצריך לכתחילה להביאו מן החדש כי אשרי למי שמתחדש בכל יום בתורה ובמצוות. ואם לא מצא ח"ו מן החדש לעורר חסדים חדשים אז מצוה להביא על כל פנים מן הישן ולעורר חסדים עתיקין וזכות ישיני עפר ואבותינו הקדושים שיתעוררו רחמי ה' עלינו תמיד, והבין:

פרשת נשא

איש או אשה כי יפליא כו'. במדרש במ"ר י הדא הוא דכתיב שה"ש ה, טו שוקיו עמודי שש. שוקיו, זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראותו כו'. עמודי שש, שהעמיד כל מעשה בראשית לשישה ימים כו'. הרי ג' אמהות שמהם נבראו כו', מיוסדים על אדני פז שיסודן היה ג' דברים משובחים ואין כמותן בעולם, הדא הוא דכתיב משלי ג, יט ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו, זה הים. חכמה, היא יראת ה' כד"א איוב כח, כח הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה. דעת, זה המכיר את בוראו כו' השכל וידוע אותי ע"כ. הגם שזה אפס ההשגה על מה ולמה רצה ית' בבריאת העולמות, וזהו אמרו רז"ל האי כיתרא עילאה אוכם הוא לגבי עילת העילות. עם כל זאת האמת כן הוא שרצונו יתברך היה לבראות עולם ולהיטיב להם על פי מעשיהם ותיקוני מדותיהם. וזהו שאמר זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראותו, עמודי שש, הם שישה ימים שבהם ברא ית' העולם להתנהג על פי ו' קצוות. ורמז שלמה המלך ע"ה למה שאמרו בזה"ק האי עתיקא וזעיר אנפין לית לאפרשא ביניהון וכולא חד. והוא אמרם רז"ל שוקיו הוא הרצון, והוא עמודי שש להתנהג על פי ו' קצוות כמ"ש שמות טו, ב זה אלי ואנוהו, אנאה אותו בגוונין קדישין. אלהי אבי וארוממנהו, שעל פי התיקונים שישאל מתקנים דיוקן אדם נתרומם עד שורש המחשבה. ואלו הו' קצוות שרשם הם מדות חסד גבורה תפארת והם הג' אמהות שמהם נברא הכל:

וזהו שאמרו רז"ל נחית בחסדך, זו החסד. נהלת בעזך, זו התורה. בחינת עמודא דאמצעותא, אל נוח קדשך, זו עבוד"ה, בגימטריא אלהי"ם עם הכולל נגד מדת הגבורה. ונצח הוד יסוד הם בחינת הרגלין המתפשטין להשפיע לכנסת ישראל. ואלו המדות כביכול נעשו כלים לחכמה ותבונה ודעת. וזהו פירוש מיוסדים על אדני פז, שיסודן היו ג' דברים משובחים שאין כמותן כו'. תכמה היא יראת ה' כי יראה נקרא בחי' יו"ד כמ"ש י' יראה, וע"י היראה הנקרא יו"ד היה זה כלי להחכמה שהיא יו"ד עילאה. וזה פירוש הן יראת ה' היא חכמה:

ותקנו בתפלת שבת האל הפותח בכל יום דלתו"ת שערי מזרח, מזר"ח הוא מלשון מחזר, דהנה יראה הנקרא בחינת דל"ת היא מחזרת האור כביכול למחשבה עילאה מקום אשר היה שם אהלה בתחלה כלבנה המאירה באור חוזר להחמה. דוגמת האדם המביט במראה הזכוכית שפיגל, אם לא היה בעבר השני מסך כעין שעושין מכסף אזי חוש הראות עובר לצד השני. ועל ידי המסך שעושין חוזר האור אליו ורואה בו דמותו ממש כצלמו, כן הדבר הזה היראה שהיא בחינת דל"ת, דהיינו נקודה זעירא מחזרת האור למקום מחצבתה, ע"י זה נבקעו חלוני רקיע כו' ובא השפע לכל העולם נמצא היראה היא כלי לחכמה, וזה הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה, דהיינו על ידי שצפה יתברך שהאדם יהיה סור מרע ויגביל את עצמו ומדותיו בכל הדברים האסור והמותר כי אותיות מר"ע הם אותיות עמ"ר. זה היה כלי לבינה כביכול על ידי זה צייר יתברך בבינה הנקרא צייר ציורין:

בדעתו תהומות נבקעו, זה הים. דעת, זה המכיר את בוראו. דהנה אותן בני אדם העובדים אותו יתברך באמונה בלי התאמצות להכירו יתברך אמיתת מציאותו ועוצם גדולתו זה אינו בחינת פנים. אבל אותן המאמצים כחם להכירו יתברך ולדעתו, כמה דאת אמרת דה"י א' כח, ט דע את אלהי אביך ועבדהו, עבודה זו נקראת פנים בפנים, וזה הדעת היה כלי כביכול לדעת עליון והמיחד אבא ואמא. וזהו בדעתו תהומות נבקעו, על ידי הדעת נבקעו התהומות ונתייחדו, וזה אומרם זה הים, דהיינו הדעת מיחד אבא ואימא יו"ד למ"ם היא בינה. מ"ם דלמרבה המשרה ישעיה ט, ו, ונעשה נו"ן שערי בינה. נמצא כשבני ישראל עובדים אותו יתברך ומכשירים מדותיהם יכולים להעלות דיוקן האדם, כמ"ש שמות טו, יא נ'אדר ב'קודש, ר"ת ב"ן. עושה פלא, כביכול מתקנין הפלא עליון:

ונבא לבאר מצות הנזיר. הנה הנזיר הרוצה להפריש את עצמו מעסקי העולם הזה ונעשה מרכבה לפלא עליון, וזהו איש כי יפלי"א לנדור נדר נזיר להזיר, הוא מלשון הפרשה, כמש"ל האי כתרא עילאה אוכם הוא כו'. ובא זה הנזיר להיות מרכבה לעולם הקדוש הזה. מצותו גדל פרע שער ראשו, ובלוים כתיב והעבירו תער על כל בשרם. והענין הוא כמו שהמשיל הה"ק המפורסם מוה' לוי יצחק נ"י לרב שמלמד לתלמידו דבר שהוא עומק המושג צריך להלביש לו זה הענין והשכל במשלים ולבושים לפי דרכו וקט שכלו. מה שאין כן אם הוא מלמדו שכל קטן לפי השגת התלמיד אז אינו צריך להלבישו במשל, כי אם יצטרך להלביש לו גם זה השכל הקטן עד שיבינו הוא מצב גרעון ופחיתת התלמיד שאינו נוטה לבבו להבין מה שביכלתו. כן זה הנזיר שהוא מרכבה לעולם גבוה כזה ומשם אי אפשר להשיג כי אם על ידי שערות ונימין. מה שאין כן הלויים אדרבה מצווים להסיר השערות כי אם יוצרכו לשערות זה הוא גרעון אצלם. וכתוב וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, ואיתא בש"ס נדרים ט ע"ב אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי

אשם נזיר כו' פעם אחת פחז יצרי עלי אמרתי העבודה שאגלחך לשמים, כי זה נקרא אצל אדם כשר חטא מה שפחז יצרו עליו דיש לו להזכיר בעצמו מקודם, וגלח הנזיר פתח אוהל מועד את ראש נזרו ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים, ואמרו רז"ל נזיר מה. אם יגלח בעזרה הרי זה דרך בזיון, אלא כוונת הפסוק שלאחר שחיטת השלמים שנאמר בהן פתח אוהל מועד, אז יגלח. ובוודאי אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני, כי מה ענין פתח אוהל מועד לכאן לרמז על אחר שחיטת השלמים, ומה מקרא חסר לכתוב בפירוש שיגלח אחר השחיטה, אמנם לפי דרכינו ירמוז עוד בזה, דזה הנזיר רוצה להפריש את עצמו ולעמוד במקום גבוה כזה שיקבל משם השפע. והנה בהשלמת ימי נזרו רוצה לעמוד במקום עבודת האדם, לזה ייעצו התורה הקדושה במתיקות דבריה שלא יגיע לו שום גרעון על ידי זה, כי כל אלו המדרגות שהשיג בעודו נזיר יכול להשיג על ידי הזעיר אנפין, והוא הנקרא פתח אוהל מועד הנקרא היכל הקודש ומכוון באמצע, והוא הפתח שהיה יכול להשיג על ידי כל המדרגות העליונות:

וכתיב ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים, דוגמת הרופאים המומחים ידוע להם מיני עצים לתבשיל החולי לכל אחד לפי צורך רפואתו. ולזה יעצו התורה ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים, שכח הקדושה שעל ידי השערות תסייעו להשיג כל ההשגות ויכולים להשיג כל השגות ע"י עבודת האדם. ולזה נסמכה ברכת כהנים לפרשת נזיר, שיכולים להשיג על ידי עבודת האדם כל המדרגות ע"י כ"ח תיקונים י"ג יודי"ן תשעה ווי"ן ששה ההי"ן. והוא הכלי המחזיק ברכה לישראל כשהשפע באה על ידי עבודת האדם, מה שאין כן כשהשפע באה על ידי עולמות עליונים אז כולם רוצים ליקח מחסדו ית' והבן:

במדרש במ"ר יב מי עלה שמים וירד משלי ל, ד, מי עלה שמים זה הקב"ה כו', וירד, וירד ה' על הר סיני שמות יט, כ, מי אסף רוח בחפניו אשר בידו נפש כל חי כו' איוב יב, יא, מי צרר מים בשמלה משלי ל, ד צורר מים בעביו איוב כו, ח מי הקים כל אפסי ארץ משלי שם ה' ממית ומחיה ש"א ב, ו. מה שמו צור שמו שדי שמו ה' צבאות שמו. ומה שם בנו וגו' בני בכורי כו' שמות ד, כב. הנה התרגום תרגם על וירד ואתגלי. הענין הוא, כי לא יצוייר אליו ית' הממלא כל עלמין בכל עת וזמן ולית אתר פנוי מיניה כלל לומר שירד על הר סיני, על כן תיקן זאת בפירושו, שמלת הורדה הוא ענין התגלות אשר נתגלה כעת לעין כל כי הוא נעלם מעין כל חי. וכן ח"ו סילוק שכינתו, היינו הסתרה חלילה מהברואים. ואולם אחר שהכשירו מעשיהם לגודל הזדככותם והסרת מסך המבדיל נתגלה להם ית' ש במעמד הנבחר וראו אורו פנים אל פנים כדכתיב דברים ה, ד פנים בפנים דיבר ה' עמכם. והנה כתיב יחזקאל א, כו ודמות כמראה אדם עליו כו', היינו כמראה שקוראין בל"א שפיגל שהציור שמראין כנגדו דמיונו ממש נראה מתוכו. וזהו פנים אל פנים, שכפי הפנים והצורה שפונים אליו ית' ש ככה מגלה הצורה, וידוע שההסתכלות הוא קצת דביקות במראה כענין אשה נדה שנעשה כתם במראה במקום מבטה כנ"ל. כן בוודאי להיפך כשרואין ומסתכלין בו בגוון טוב ובהיר מביאין בו יותר בהירות, ככה כשמזככין בני ישראל מעשיהם ומטהרין רמ"ח איבריהם וש"ה גידיהם במלא קומתם אזי המה מרכבה אליו ית' וכביכול נצטייר בציור ודיוקן אדם:

אמנם מאן יזכה להאי נהורא שיהיה מרכבה אליו יתברך בבחינת ישראל אשר בך אתפאר ישעיה מט, ג, בגוונא דיליה. אין זה כי אם אותם הצדיקים אשר הם בבחינת מ"ה לפני ה'. בענוה גדולה כבחינת מש"ה כהוראת שמו מ"ה, וש' הוא תלת קוין דאבות מי שהוא בבחי' מ"ה הוא אדם. ולזה משה קיבל תורה מסיני

אבות א, א. וזהו שאמר ברעיא מהימנא פומך סיני. הר סיני הוא גימטריא רבוע שם מ"ה. והוא כמין הר שמשפע ועולה בכל פעם והוא גימטריא פ"ה אד"ם. ולזה אמרו בזוה"ק שעד מתן תורה לא נתגלה הפה הקדוש. והענין הוא, כאשר תראה אהבת אב לבנו יחידו אין לה התגלות כי אם על ידי הפה שמדבר עמו בדברים ערבים ומתוקים דברי חיבה ושעשוע ועם כל זה אין לה כל כך התגלות בשלימות כמו שהיא תקועה ברוחב לבבו לאין שיעור, כי מה שמתגלה הוא על ידי צמצום ולבושי הדיבור. כן במתן תורה שנעשו מרכבה אליו ית' כמ"ש שמות ד, כב בני בכורי כו', ונתגלה להם פנים בפנים. בהר סיני, גימטריא פ"ה אד"ם. ונראית ונתגלה חיבתו ואהבתו עליהם על ידי הפה כביכול כמ"ל, ולכן היה על ידי לבושים יו"ד יו"ד ה"א כו'. ובספר גינת אגוז מסדר השם להיפך והכל הולך למקום אחד. וכוונתו גם כן כנ"ל שכל מה שבאה השפע להשתלשל באה יותר בצמצום וכמשל הנ"ל:

וזהו פירוש המד"ר מ"י עלה שמים, מ"י הם נ' שערי בינה. ומבינה עלה לשמות הנקרא שמים בהשתלשלות עד שירד על הר סיני ונתגלה לעיני עמו. מי אסף רוח. אשר בידו נפש כל חי, ביד"ו צירוף יו"ד, ועם ר"ת נ'פש כ"ל ח"י גימטריא פ"ח. והיינו שופך ד"ם האד"ם באד"ם בראשית ט, ו, היינו העולמות עליונים שאין לצייר אותם בהוויות כי אם בהתלבשות אה"ה. מי הקים כל אפסי ארץ, היינו אותן שירדו לאפיסה הוא יתברך מקים אותן כמ"ש ה' ממית ומחיה, מה שמו צור שמו, היינו צייר ציורין. שדי שמו שאמר לעולמו די, רצ"ל להעלמו שיתגלה אלהותו בעולם. ה' צבאות שמו היינו בינה. כי גם העולמות שלמעלה מבינה נקראים בינה לגבי עלמין קדמאין, ונקרא בינה ותרין שוקין, ונקרא צבאות. ומה שם בנו בני בכורי כו', הגם שלא יצויר אצלו ית' שום השתנות כאמור מלאכי ג, ו אני ה' לא שנית, אכן אין בזה צד שינוי כי באמת גם קודם הבריאה היתה זו הרשימה שתהיה ההנהגה על ידי בני בכורי ישראל:

ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. למשל אנו רואין בבשר ודם באיזה איש חשוב ומפורסם נקראת אשתו על שמו אשת פלוני והיא מכובדת גם כן בכבודו. ועל אחת כמה וכמה שאנחנו נכבדים ויקרים ומבורכים מכל מלאכי מעלה מחמת שהבורא ב"ה שמנו קראת בשמך ואנחנו ישראל עמו ככלה המקודשת בסוד וארשתך לי לעולם הושע ב, כא. וז"ש הקב"ה ושמו את שמי על בני ישראל, דהיינו שתקרא אותם בשמי כי הם עמי וידידתי. וממילא ואני אברכם בכל הברכות ויסכימו פמליא של מעלה כי כבוד ישראל הוא כבודי כמשל הנ"ל:

ויהי ביום כלות משה. במדרש במ"ר יב אמר רבי ברכיה הכהן ברבי עד שהיו ישראל בסיני רמזן הקב"ה שכשישרה שכינתו ביניהם אז יברכם, אמר להם הקב"ה כשאבא אליכם אני בא טעון ברכות וכו', והיכן רמזה להם בסיני שנאמר שמות כ, כא מזבח אדמה תעשה לי, וכתוב שם בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך. וכשבא אליהן ברכן דכתיב יברכה ה', אימתי ביום שהוקם המשכן עכ"ל. דהנה הברכות באים מסוד הזעיר שהוא סוד התורה שניתנה ונתגלה בסיני על ידי שנעשה היחוד למעלה שנרמז במלת שמ"י, ש"ם י, יחוד אבא ואימא. ומלת שמ"י נוטריקון ש'מעיל מ'טט י'הואל, ואח"כ בא טעון ברכות ע"י הזעיר. וזהו שאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמ"י כנ"ל. וזהו ושמו את שמ"י על בני ישראל ואני אברכם, על ידי היחוד עליון מאותיות שמי אני אברכם בכל מיני ברכות:

פרשת בעלותך

בהעלותך את הנרות, במד"ר במ"ר טו זהו שאמר הכתוב תהלים יח, כט כי אתה תאיר נרי. אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע לנו אתה אומר שנאיר לפניך אתה הוא אורו של עולם, האורה דרה אצלך דכתיב דניאל ב, כב ונהורא עימיה שריא, ואתה אומר אל מול פני המנורה כו', הוי כי אתה תאיר נרי. אמר להם הקב"ה לא שאני צריך לכם אלא שתאירו לי כדרך שהארתי לכם. למה לעלות אתכם בפני העכומ"ז שיהיו אומרים ראו היאך ישראל מאירין למי שהוא מאיר לכל וכו':

ביאור הענין על פי הקדמה שאמרנו כבר וכתבנו מזה באורך בהגהות לספר תיקוני זוה"ק, כי הבורא ב"ה הוא מאיר בחסדו הגדול לכל בריותיו ומשפיע שפע כל הצטרכות, אמנם כדי שלא יתאחזו החיצונים לעשוק ההשפעה ההולכת לבני ישראל כי העיקר נברא העולם עבור בני ישראל כמ"ש במדרש בראשית ב"ר א, לכן צריך להיות גבול וצמצום להיות ההנהגה מדה במדה לשלם שכר לעושי רצונו ולהעניש לעוברי רצונו. ואף על גב דלית ביה מדה ודמיון נחית מדרגוי לאיתלבשא כפי המדות שעובדין אותו ובעובדא תליא מילתא. וזהו סוד כל המצות שאין הקב"ה נצרך לבריותיו בשום ענין רק גזירת המלך הם המצות וכשיעשו רצונו אז ישפיע להם לבדם כל טוב ואין לאחר עמם. ועתה אם בני ישראל עושים המצות הם עושים השביל וצנור להשפעת הבורא ב"ה ומדה וצמצום:

וזה פירש המדרש אמר הקב"ה לא שאני צריך לכם, כי אני מאיר בחסדי הגדול ומשפיע לכם כל טוב. אלא שתאירו לי, דהיינו להגביל ההשפעה כדי שלא יתאחזו החיצונים, והיינו להעלותכם בפני כל העכומ"ז שיאמרו בעצמם ראו היאך ישראל מאירים למי שהוא מאיר לכל והם עושים בזה גבול ושפע לאורו למשל על פי שבעת נרות המנורה המרמז על המלכות שממליכין את הבורא על ידי מדותיו, ובאמת הכל הוא ברצונו הפשוט ואין שינוי בו בשום ענין. ויתר הדברים מבוארים במקום אחר בהגהות לספר גבורות ה' ולספר תיקוני זוה"ק ופירוש על ליקוטים מרב האי גאון עי"ש:

דבר אל אהרן וגו' בהעלותך. במדרש במ"ר טו זהו שאמר הכתוב תהלים לד, י' יראו את ה' קדושו כו'. את מוצא למעלה י"א שבטים הקריבו ושבט אפרים הקריב כו' ואהרן לא הקריב כו', אמר לו הקב"ה כו' לגדולה מזו אתה מתוקן כו' אצל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו וכל הברכות כו' אינן בטלין לעולם ע"כ. כי מאחר שאפרים גם כן הקריב, הרי נשלם כבר הי"ב שבטים נגד רגלי המרכבה :

הנה אהרן נקרא שושבינא דמטרוניתא ואמרו חז"ל זבחים נו ע"ב הבכור והמעשר, וכבר כתבנו לעיל כי חכמה נתתה היא כלי לחכמה עילאה, ואהרן שורש נשמתו מבחינת אבא והוא המעמיד כנסת ישראל

לפניו ית', וציוהו השי"ת שבהעלותו את הנרות היא כנסת ישראל לפניו יתברך יעלה אותה כאשר היתה בשורש המחשבה. וזהו שתהא שלהבת עולה מאליה, לשון מע"ל י"ה, כי עי"ן בא' מתחלף, כמ"ש סוד שלהבת ברחיצת חמין בערב שבת. ועיקר העלתה וקבלתה ממנו יתברך על ידי עמודא דאמצעיתא, היינו אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, כי על ידי הקצוות אי אפשר לקבל שלא יתאחזו ח"ו החיצונים. מה שאין כן לעתיד לבא כשיהיו העולמות בתיקונם, כתיב ישעיה נד, ג כי ימין ושמאל תפרוצי, ולא יהיה פחד מעשו וישמעאל כי זרעך גוים יירש כו':

וזהו שאמר המדרש הקרבנות הם בזמן בית המקדש אבל הנרות אינן בטלים לעולם. דלכאורה תמוה היכן הן הנרות בזמן הזה. ואם כוונתו היא על נרות חנוכה כמ"ש המפרשים, הלא בגלות בבל גם מצות חנוכה עדיין לא היה. ולפי מה שכתבתי יובן, דזו ההכנה היתה בפרט על ימי החורבן עד שיהיה העולמות בתיקונן, כי נשמת אהרן היא הכלי לזה. וזהו אמרם ז"ל וכן הברכות כו' אינם בטלין לעולם, כי ברכת כהנים על ידי בחינת אב"א. ולזה נתקן בברכת כהנים האמורה מפי אהרן שצריך שיהא המברך מרכבה לפה אהרן:

ואמר הכתוב ויעש כן אהרן כו', כי יש צדיקים המלהיבים נשמות בני ישראל לעבודתו ית' בתתלה, ואחר כך לפעמים אין קיום ח"ו לאותן אנשים בתמידות בעבודת השם. מה שאין כן אהרן קדוש ה' לא שינה מהעמדת כנסת ישראל היא מטרוניתא קדישא לפניו יתברך כל הימים שיהיה כלי למחשבה עליונה להאירם מאור הגנוז. וזה שאמר במדרש במ"ר טו גדול אורו של הקב"ה החמה והלבנה מאירין לעולם. ומהיכן הן מאירין מזיקוקי אור של מעלה הן חוטפין, שנאמר חבוקק ג, יא לאור חציך יהלכו, כי ח"ץ גימטריא הוי"ה חס"ד, ומשם מקבלין האור. והתיבה עצמה גם כן מורה לזה, כי ח הוא חכמ"ה המשפיע לבינ"ה. וצ היא ינ ומשפיע לנו"ן על ידי הי. ומשם באה השפעה לכנסת ישראל על ידי הצדיק, היינו יו"ד מחצי"ך. ובשורש הוא לנוגה ברק חניתך שהוא כמין ברק והבן בזה:

ואמר עוד גדול אור שלמעלה שלא ניתן לבריות אלא אחד ממאה, שנאמר דניאל ב, כב ידע מ"ה בחשוכא, כי השם מ"ה הוא במילוי אלפי"ן. ולכך דרשו רז"ל מ"ה, לשם מאה. ובכל מקום שתמצא דרש זה פירוש בחינת מ"ה הוא נתחבר בשורש כל השרשים הנקרא אפיסה הנקרא למקובלים בשם חושך לרוב תעלומו ומשם מאירין החמה והלבנה הידועים:

ואמר אל מול פני המנורה כו', אמר ר' יעקב בר' יוסף נמנעה השמחה מן הרשעים וניתנה לצדיקים, היינו על ידי שתמנע השמחה מהרשעים היינו החיצונים שלא יתאחזו ח"ו כו', וניתנה לבני ישראל שהוצרך הקב"ה לישב עם בשר ודם בנר, כי עמודא דאמצעיתא נקרא בשר ודם על שם הרמ"ח מצות עשה ושם"ה מצות לא תעשה כנודע בנ"ר, היינו היחוד העולה נ"ר. וכביכול על ידי הכשרת מעשיהם מתלבש ית"ש בבחינת תפארת ישראל ומתייחד עמהם בג' יחודים העולים נ"ר:

בהעלותך את הנרות, במדרש הא כיצד, שלשה כלפי מזרח ושלשה כלפי מערב ואחד באמצע נמצא כולם מקבילים את האמצעי מכאן אמר ר' נתן האמצעי משובח עכ"ל. רמז בכאן כי כל העבודות וכל הענינים הוא לדבק בגופא דמלכא דהוא עמודא דאמצעיתא. וזה אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, ולא אמר ששה הנרות, כי כל השבעה הוצרך להעלות אל עמודא דאמצעיתא ואמצעי הוא המשובח:

קח את הלויים מתוך בני ישראל וגו', רמז בכאן ענין נפלא, שצוה לקחת אותם מתוך בני ישראל מתיבות אלו. כי בני ישראל במילואם, בי"ת נו"ן יו"ד, האותיות האמצעות הם יו"ו גימטריא כ"ב, הם כ"ב אתון שנתן להם בכחם להודות ולהלל ולרנן ולפאר בשיר וזמרה, ישראל במילוי יו"ד שי"ן רי"ש, האותיות האמצעיות הם וי", גימטריא הוי"ה, השם הנכתב להודות לפניו. ואח"כ אל"ף למ"ד ממלת ישראל, האמצעיות הם מ"ל, לשון מלה, שיצרפו כ"ב אתון למלה לפני הוי"ה לשורר בהם, וזה הכח שנתן להם מתוך בני ישראל ממש:

ואמרו במדרש רבה במ"ר טו כמה נימין היו בכינור, שבע, שנאמר תהלים קיט, קסד שבע ביום הללתיך, ולימות המשיח נעשה שמונה, שכן דוד הוא אומר שם ו, א בנגינות על השמינית, ולעתיד נעשה עשר שנאמר שם קמד, ט בנבל עשור אזמרה לך עי"ש. דהנה עיקר התיקון לתקן שבע ספירות הבנין ולהעלותם כנודע, עד אשר לימות המשיח שיהיה להם עליה עד הבינה ואז יהיו שמונה. ואחר כך לעתיד לעולם שכולו טוב ויתוקן העץ חיים עד שרשו שהוא הרצון, ואז בנבל עשור אזמרה, שכל עשר כחד חשיבן ונכללים יחד והבן:

עשה לך שתי חצוצרות כסף. במדרש רבה במ"ר טו זהו שאמר הכתוב תהלים כד, ז שאו שערים ראשיכם וגו' ה' צבאות הוא מלך הכבוד, שהוא חולק מכבודו ליראיו. כיצד, הוא נקרא אלהים וקרא למשה אלהים שנאמר שמות ז, א ראה נתתיך אלהים לפרעה. הוא מחיה מתים וחלק מכבודו לאלהיה והחיה את המת וכו', ולמלך המשיח הלביש לבושו שנאמר תהלים כא, ו הוד והדר תשוה עליו, מה הקב"ה כתיב בו שם מז, ו עלה אלהים בתרועה כו', אמר לו הקב"ה למשה מלך עשיתך כו', אף אתה עשה לך שתי חצוצרות כסף וכו', עי"ש:

הנה קבלנו מאדומו"ר הגאון מוהד"ב זלה"ה צירוף חצוצרות חצי צורות, דהיינו שהיו מרמזים על כנסת ישראל עם דודה שהם כחצי צורה כל אחד לבדו כביכול כבודו לפי רצונו הנורא יתברך כל אהבתו והתדבקותו בתאומתו כנסת ישראל, והיא גם כן משתוקקת ומתדבקת בנפש רוח ונשמה לבוראה ית' עד שהכל נכלל באחדות. וכיוצא הרבה מצות שצונו הבורא ב"ה לרמז בהן היחוד והדבור כמעט איש ולויות, כמו הלולב ואתרוג הנזכר בזוהר ותיקונים וכן שאר ענינים, ואף על גב דאיהו בנצח ואיהי בהוד הם תרי פלגי גופא. ועל ידי היחוד נעשים דבר אחד שלם, וכדוגמתם היו משה ואהרן כנודע. ונקרא גם כן השפתים כמו נצח והוד. כי מלת שפתים הוא על משקל שנים כמבואר בספרי דקדוק, כי שפה אחת לא תוכל לדבר בלא חבירתה, וכן הרגלים אי אפשר ללכת באחד, מה שאין כן שאר איברים כנודע. והשפתים הם הנקראים שערים, מלשון שיעורין דלבא כמ"ש הזהו"ק נודע בשערים בעלה עי"ש. והיינו כי מחשבת

המלך אי אפשר להשיג ולעשות רצונו רק אחר כך שנתגלה על ידי השפון והדבור אז ממליכין אותו. ולכן נקראו שערים שעל ידם משער העובד אותו איך שיעבדהו:

ולכן סומך המדרש עשה לך שתי חצוצרות כסף, זש"ה שאו שערים ראשיכם. כי השפון מרמזים גם כן על היחוד שעל ידי שניהם נגמר מלוכת המלך, כמו על ידי חצוצרות שנרמזים כנגד נצח והוד כנ"ל. וזה הכבוד שיתן למלך המשיח שאז יהיה התיקון כראוי. וזה הוד והדר תשוה עליו, כי הדר רומז לנצח דאיהו בנצח ומהדרים אליו שהכל בכחו והוא בסוד מלך הדר והתיקון כראוי הבן:

ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' וגו'. רמז הארון לתלמיד חכם שנקרא ארון כמו שאמרו על מאמר חז"ל שבת לב. שקורין לארון ארנא. כי התלמיד חכם נקרא ארון על שם הלוחות והתורה שניתנו בו והוא מבוזה בעיני המון וקורין להם ארנא בלשון בזיון. והנה דרך הצדיק להתקרב לבוראו דבר יום ביומו. אכן למי שהבורא ב"ה רוצה בו מנסהו בכמה נסיונות אם יעמוד בם ואז אם יתנזק ויעמוד על משמרתו אז יעלה למעלה גדולה ונפלאה. וכמ"ש במדרש במ"ר טו קח את הלויים, זהו שאמר הכתוב תהלים יא, ה' ה' צדיק יבחן, אין הקב"ה מעלה את האדם לשררה עד שבוחן ובודק אותו וכו' עי"ש:

והנה בשעת הנסיון שהוא ירידה לצורך עליה כנ"ל. הענין הוא, כמו העולה במעלות הסולם אשר מידי צריך לעלות על השליב הגבוה עוקר רגל אחד משליב שתחתיו ונשאר עומד כרגע ברגלו אחת על הסולם ורגלו אחת באויר ואז צריך האדם שמירה והבחנה שלא יפול ח"ו. וכן הענין הזה בעבודת ה' בשעת הנסיון אף על גב שיעלה אחר כך יותר גבוה, מכל מקום

בשעת הנסיון נשאר עומד כמו על רגל אחד ואז צריך שמירה גדולה וחיזוק, ה' ישמור לנצח כל החוסים בו, וזש"ה ויהי בנסוע הארון, כלומר כשהתלמיד חכם נוסע מענין לענין ומדרגה למדרגה. ויאמר משה, כלומר שהתפלל על הצדיקים. קומה ה', והיה בעזרתם שלא יפלו ח"ו ואדרבה יתחזקו ויעלו יותר ויותר. ויפוצו אויבין וינסו משנאיך, כלומר שלא יהיה אז אחיזה לחיצונים בהם עד יעבור עמך ה' אמן:

וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו. רומז בכאן סוד יחוד כנסת ישראל עם דודה. דהנה מבשרי אחזה אלוה, כי אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, ומקודם היא היתה גן נעול רק על ידי שעשאה כלי היא מעלה נחת רוח וחיבתה אליו. וכן כביכול הבורא ב"ה על ידי שנותן חכמה בינה דעת במוח ודיבורו הק' בפינו הוא שעושה אותנו כלי לעבודתו, על ידי זה אנו מעלים נחת רוח וחיבת הקודש וערבות וידידות:

וכן נרמז בפסוק הנ"ל, כי מתחלה וברדת הטל על המחנה לילה, כי הטל רומז לחתן שראשו נמלא טל. טל ורוחות אין נעצרין כי הוא תמיד ותמידית בלי זמן וגבול, וגם מילוי טל הם אותיות תמי"ד, טי"ת למ"ד. שמורה על הבורא ב"ה שתמיד הוא שופע בתוכנו. ואחר כך אנו מעלים במעשינו נחת רוח ונקרא מיין

נוקבין לעורר תיבת הקודש כנודע. וזה ירד המ"ן עליו, שהבורא כביכול עושה עצמו כאילו מקבל תענוג ממנו דרי מטה, אף על פי שהכל שלו ומידו נתנו לו כינה הכתוב בלשון ירד המן עליו, כי הוא מתעטר בנו ומתפאר בנו לנצח נצחים. וממילא שמתיחד עמנו ומשפיע לנו כל הטובות וכל הצטרקות עמו בני ישראל:

וזה שרמזו חז"ל במסכת יומא דף ע"ה ע"ב כתיב שמות טז, יד ותעל שכבת הטל, וכתוב וברדת הטל. טל מלמעלה וטל מלמטה ודומה כמו שמונח בקופסא עי"ש. וזה מורה כדרכינו שמתחלה שופע בנו הקדושה לעורר נפשותינו לעבדו, ואחר כך אנו מעלים מיין נוקבין בעבודתינו עד שעל ידי חיבת הקודש אנו מביאים ההשפעה שנית בלי הפסק לטוב לנו כל הימים אמן:

פרשת שלח

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ופירש בתרגום יונתן בן עוזיאל וכד חמי משה ית ענותנותיה קרא שמייה יהושע עי"ש, ודבריו נפלאים. וצריך לפרש דבריו בעזה"י, דהנה למעלה בסוף פרשת בהעלותך בהיות אלדד ומידד מתנבאים במחנה, כתיב במדבר י"א, כח ויען יהושע בן נון ויאמר אדוני משה כלאם, ואמרו בגמרא סנהדרין יז. שהיו מתנבאים משה מת יהושע מכניס את ישראל לארץ עי"ש. ועתה נחזי אנו, אם ח"ו היה יהושע מבעלי רוח גבוהה וממבקשי הכבוד לא היה כועס על כל פנים עליהם שהם היו מתנבאים על גדולתו ורוממות קרנו. אבל מדמצינו שאמר יהושע אדוני משה כלאם, מוכח שהיה ענוותן ובורח מן הכבוד כדרך הצדיק והיה אומר בלבו מוטב שיחיה משה רבינו לעולם להנהיג את ישראל ואנכי אהיה עבד למו:

ולכן ניחא שקרא משה לו יהושע, פירש רש"י יה יושיעך מעצת מרגלים, וקשה וכי סלקא דעתך על צדיק שפניו כפני הלבנה שיהיה נפתה לעצה הרעה הזאת להוציא דבה על ארץ הקדושה. אלא על כרחך מכח שראה ענותנותיה והשתוקקותו לחיי משה רבינו עדי עד חשש לו פן יפול על ידי זה בעצת מרגלים כדי שלא יכנסו ישראל לארץ וממילא יאריכו ימי משה, כי מיתת משה רבינו ע"ה תלוי בביאת הארץ כמו שאמר הקב"ה לכן אתה לא תביא את העם הזה אל הארץ וגו', ובודאי שלא היה נעלם דבר מנביאים הללו כמו משה ויהושע ע"ה שראו הדבר הזה שימות משה קודם ביאת ישראל לארץ, ואם כן יש לחוש פן על ידי זה יעכב יהושע כניסתן לארץ להאריך ימי משה רבינו. ולכן משה ענוותן קרא אותו יהושע יה יושיעך מעצת מרגלים, כלומר יהיה איך שיהיה ולא תלך בדרך חטאים ח"ו, וזה שתרגם יונתן כד חמי משה ענותנותיה דיהושע, פירוש במה שאמר למעלה בקצף גדול אדני משה כלאם לכן קרא שמו יהושע, כפירש"י יה יושיעך מעצת מרגלים כנ"ל:

ועתה יגדל נא כח אדני. איתא בילקוט זהו שאמר הכתוב איוב יז, ט יאחז צדיק דרכו וטהר ידים יוסיף ואומן. אמר רבי חוניא, צדיק, זה הקב"ה דכתיב ביה תהלים י"א, ז כי צדיק ה' צדקות אהב, וטהר ידים, זה

הקב"ה דכתיב ביה חבקוק א, יג טהור עינים מראות ברע. יוסיף אומץ, זה הקב"ה שהוא מעצים כוחו של צדיק שיעשה רצונו. דבר אחר, יאחז צדיק, זה משה שנאמר בו דברים לג, כא צדקת ה' עשה. וטהר ידים, זה משה דכתיב ביה במדבר טז, טו לא חמור אחד מהם נשאתי. יוסיף אומץ, זה משה שהוא מעצים כח גבורה כמה דאת אמרת ועתה יגדל נא כח אדני וגו'. דבר אחר, יאחז צדיק דרכו, בשעה שאמר אכנו בדבר אמר לו משה תפוס מדתך תפוס אומנתך. כל הצדיקים תפסו כל אחד ואחד אומנתו. אברהם תפס את המילה, יצחק תפס את התפלה, יעקב תפס את האמת שנאמר מיכה ז, כ תתן אמת ליעקב. יוסף תפס את החסידות שנאמר בראשית לט, כא ויט אליו חסד. משה תפס את הענוה שנאמר נמדבר ב', ג והאיש משה ענו מאד. אהרן תפס את השלום שנאמר בריתי היתה אתו החיים והשלום. פנחס תפס את הקנאה שנאמר במדבר כה, יא בקנאו את קנאתי. אף אתה תפוס אומנתך רחום וחנון וגו' לכך נאמר ועתה יגדל נא כח וגו'. אמר ריש לקיש משל לגבור שבא לטעון קורה גדולה ותלמידו מהלך אחריו כל זמן שהיה התלמיד רואה את רבו מתגבר והולך היה אומר לו יתקוף חילך. כך משה כל זמן שהיה רואה את הקב"ה מתפייס וסולח לישראל היה אומר לו יישר חילך ועתה יגדל נא כח אדני וכו' עיי"ש:

ונראה בעזה"י ליישב שכולן דברו דבר אחד, ורמזו להראות כחו של משה והמשכתו הרחמים וחסדים לעולם. על פי דאיתא בזוה"ק בפרשה זו בזה הפסוק וז"ל, תא חזי כד אנהיר עתיקא סתימא במוחא ומוחא אנהיר ללבא וכו' האי חילא דאתא מעתיקא קדישא סתימא דכל סתימין יגדל נא דיתרבי ויסגי לעילא לעילא ויתנגיד ויתמשיך לתתא וכו' עיי"ש באורך. והנה כבר כתבנו מזה בכמה מקומות שיעקר מחלוקת הרשעים והעכומ"ז מימי קדם עלינו להכחיש אותנו מה שאנו אומרים שהבורא ב"ה ברא את עולמו בשביל עושי רצונו שנעבדהו בתורתו ובמצותיו כל הימים והוא מתנהג עמנו מדה במדה ומקבל עבודתנו ומשפיע לנו במדה שאדם מודד מודדים לו. וזה הענין מכונה בשם אלהי ישראל, ובכתבי האריז"ל מכונה בשם זעיר אנפין ודיוקן אדם וכמראה אדם דלמטה מתנהג למעלה, והעכומ"ז כפרו בזה כמו פרעה והמן וכיוצא בהם כמ"ש במקום אחר, על פי סברתם הבדויה בפתיות, מחמת הכלל המונח שהבורא ב"ה לא ישתנה ולא ישיגוהו משיגי הגוף ומקרי הזמן ופגעיו, אם כן לא תאותינה להגבילו בשום ענין עבודה או עשיית רצונו או להיפך, ומזה יצאו לטעות שאיננו משגיח בעולם השפל, רק שנתן כל הממשלות בכוכבים ומזלות והם המנהיגים כרצונם ולכן יאות לעבדם. ועבירה גוררת עבירה שענים הטעתם ממילא לומר כיון שאין חפץ הבורא ב"ה בעבודתו כלל אם כן למה ברא עולמו כלל, עד שפגמו ברעוא דרעוין ואמרו שהבריאה היתה בהכרח ולא ברצון ועל פי גולם קדמון שהיה קודם הבריאה. ועל כן הרעו לאבותינו במצרים וכן כיוצא בהם עד שהקב"ה גילה כחו ועוצם ידו להענישם מדה במדה, כמ"ש במדרש שמו"ר ג גבי עשר מכות ודוגמתם, כאשר בא הביאור בדברינו כל אחד על מקומו. ונגלה עליהם שבני בכורי ישראל ובשביל זאת בראתי עולמי ואני המשגיח ומנהיג אפילו הנהגה הזמנית. ואין לעמוד על סוד המחקר הזה על הרצון הפשוט למה רצה בעבודה, כיון שאין בו שינוי, והכתוב אומר בפירוש ישעיה נה, ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם, וכמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ה ה"ה, ואנחנו עמו מאמינים בני מאמינים שברצונו הפשוט ברא כל העולם וסדרו ומערכותיו ומתנהג ברצונו מדה במדה לפי עבודתנו על ידי תורתנו הקדושה שנתן לנו ברצונו יתברך. [וז"ש משה בתפלתו כי אתה ה' נראה בקרב העם הזה, בקרב ממש. בסוד מ"ש בזוהר דבמעייכו בעיתו למנדע היש ה' בקרבנו אם אין. ואז ביציאת מצרים נתגלה כי ה' שוכן בקרבם ממש ומתנהג לפי עבודתם]:

והנה כשנתעורר כביכול להעניש הרשעים ולהנקם מהם מדה במדה אז צריך להכין שמירה גם כן לישראל. כי לא יצדק לפניך כל חי, ואם יש צדיק בארץ שיעשה רצון הבורא ב"ה כראוי שהוא ראוי לקבל טובה מדה במדה הלא הם מועטים, אבל רוב המון צריכים לרחמים כשהקב"ה מתנהג מדה במדה, לכן הקדים הבורא ברוך הוא לנו מצות צדקה וגמילות חסדים לעשות בארץ ואיתערותא דלתתא איתערותא דלעילא לעורר החסדים והרחמים אף על פי למי שאינו ראוי והגון. וממילא להכופרים הנ"ל שהם אכזרים ואינם מתנהגים בצדקה וחסד יוצא קו הדין נטוי מדה במדה:

וז"ש דוד המלך ע"ה תהלים יא, ו-ז ימטר על רשעים פחים אש וגו' מנת כוסם כי צדיק ה' צדקות אהב, ומאי ענין זה לזה, אלא כדאמרן שביקש להעניש הרשעים בהנהגת מדה במדה. וזה שנרמז במלת ימטר, כי מט"ר עולה רמ"ח עם הכולל, שמורה כמו רמ"ח איברי אדם ודיוקן אדם, וכמ"ש האר"י ז"ל בכוונת ותן טל ומטר עי"ש. וזה הוא מנת כוסם לפי המדות שעשו וגרמו למעלה ואף על פי כן ייטיב לישראל, כי צדיק ה' צדקות אהב, וצוה לנו לעשות צדקה וחסד לדלים ועניים. וכשאנחנו עושים הצדקה לאיש זר ואיננו מתנהגים מדה במדה לשלם לאיש כפעלו רק לוותר טובה במדת רחמנות, על ידי זה גם הבורא ב"ה חונן דלים עמו ישראל ומשפיע החסד שלמעלה במדה הזאת ומשלם שכר טוב מדה במדה לפי הצדקה והחסד הגם שאינו ראוי על פי מעשיו. וזה ישר יחזו פנימו, שהפנים שלמעלה החסדים הגדולים מאירים בפנים של קו המדה שנקרא זעיר אנפין וכמ"ש האריז"ל:

וזה כוונת המדרש לתפלת משה רבינו שכתב זהו שאמר הכתוב יאחז צדיק דרכו, כי צדיק ה' צדקות אהב, כי כיון משה רבינו גם כן להמשיך החסד שלמעלה כנ"ל. וטהר ידים זה הקב"ה, שנאמר טהור עינים וגו'. כי הידים והעינים הם ענין אחד כמ"ש למעלה בפרשת בהעלותך כי השפון ורגלים הם סוד אחד. וכן כאן כי הידים הם הזרועות עולם חסד וגבורה, וכן העינים נקראו חסד וגבורה לעולמות שלמעלה מהם כנודע. יוסיף אומץ זה הקב"ה שמעצים כחו של צדיק שיעשה רצונו, דהיינו הגם שמתנהג בדרך צדיק יסוד עולם והוא דיוקן אדם, מעצים כחו שיעשה רצונו הוא הרצון העליון שלו מלא חסדים ורחמים ומשפיע לישראל כל טובה שהוא גנוז בצדיק והנהגת מדה במדה. ואמר שם, דבר אחר יאחז צדיק זה משה שנאמר צדקת ה' עשה, פירוש הענין אחד, שמשה רבינו ע"ה המשיך אלו החסדים בתפלתו וגרם צדקת ה' דלעילא כנ"ל, עד שפעל הצדקה והחסד שישפיע הבורא ב"ה בקו המדה ומשפט ומוציא לאורה משפטינו כאילו אנחנו ראויים והגונים לכך, וזהו שנאמר ומשפטיו עם ישראל. וז"ש יוסיף אומץ זה משה שהיה מעצים כחו של גבורה. על פי שאמר ועתה יגדל נא כח אדני, להגדיל הכח למעלה ולהמשיך בו החסד הגנוז שהוא כחמרא דיתבי על דורדיא כנודע, ואחר כך ביאר המדרש אופן המשכת החסדים שהמשיך משה לבחינת הקווין. והוא על ידי הזכרת זכות אבות שהם ראויים לפי מעשיהם לשלם שכר טוב לישראל. על כן חישב המדרש שבעה צדיקים שהם שבעה עיני ה' שבעה הרועים, ולא מנה דוד המלך עמהם, מפני שלא היה אז בימי משה עדיין רק חישב במקומו פנחס שקינא קנאת ה' צבאות, והוא בסוד המלכות דינא דמלכותא להפרע מן הרשעים העוברים רצונו, וכן עשה פנחס למטה בקנאו את קנאתי ונעשה אז מרכבה למלכות. והם תפסו אומנותם אף אתה תפוס אומנתך שנקראת רחום וחנן להשפיע חסד ורחמים במשפט ויתקוף חילך הוא שנאמר, ועתה יגדל נא כח אדני וגומר:

ועתה יגדל נא. איתא בגמרא שבת פט. מצא משה להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות. אמר לו משה אין שלום בעירך, אמר לו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו. אמר לו אף על פי כן היה לך לעזרני, מיד אמר ועתה יגדל נא כח אדני וגו'. ומקודם נבאר רמז מאמר חז"ל שאמרו סנהדרין עא. פזור נאה לרשעים וכנוס נאה לצדיקים, והוא על פי מ"ש האר"י ז"ל בעולמות העגולים שאין עגול נוגע בחבירו ושם היה השבירה עד שניתקן בעולם היושר עי"ש. ופירוש הענין והמשל, שהשכל של העגולים פי' כמי שסובב את עצמו ומתעגל ונפרד מקונו ונדמה לו שברצון עצמו ינהיג את עצמו, וזה שמתנשא לומר אני אמלוך וזה היה השבירה רח"ל, וכן הרשעים כל אחד מתנשא בלבו אני אמלוך ולכן הם בעלמא דפרודא ואינם יכולים להתחבר כמו העיגולים כמו שנראה בחוש כי לא יכלו לשבת יחדיו ולהם נאה הפזור. מה שאין כן הצדיקים, הגם שכל אחד עובד בוראו בסגנון אחר, מכל מקום כולם מכוונים לדבר אחד לאביהם שבשמים והם מתקבצים ומתאספים אחד לאחד כאיש אחד בלב אחד, שכל אחד מקטין את עצמו ומהדר העבודה להשי"ת שנותן בו כח ושכל לעובדו, ולכן לא יתגאה על חבירו והם בעולם היושר ומתיחדים זה עם זה:

וזה פירוש מצא משה להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות, פירוש כתר הוא הרצון, והקב"ה קשרם לרצון של כל אחד ואחד ולהראותם כי כל רצונם נכלל ברצונו ולא יוכלו לעשות דבר שלא כרצונו, וזה התיקון לכל העולמות כנודע. ולכן אף על פי שביקש הקב"ה שאילת שלום ממשה רבינו ע"ה, דהיינו שיעשה יחודים הקדושים ונוראים ושלום בפמליא של מעלה, השיב לו משה כלום יש עבד שנותן שלום לרבו, כלומר הנני רואה בעיני התקשרות הכתרים רומז שכל רצון הנבראים אפילו מה שעושים רצונך הכל הוא נכלל ברצונך הפשוט ומבלעדיך אין כלום. ואיך אוכל ליתן לך שלום ולעשות שום דבר כי יש לי אימה גדולה ובושה עצומה ואפילו לעבדך ולעשות רצונך. ואמר לו הקב"ה היה לך לעזרני, לך דייקא, פירוש הגם שאתה רואה בעולמות שאני מקשר רצונם ברצוני, כי אל אשר יהיה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתן יחזקאל א, יב, מה שאין כן אתה הוא ילוד אשה עיקר תענוג הנבראים מה שבראתי אתכם בבחירה תפשית ואפילו הכי אתם עושים רצוני. וענין זה עמוקה מארץ מדה להבין, כמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ה ה-ה ענין הרצון הזה שניתן בבני אדם לעשות רצון בוראם או להיפך ח"ו עי"ש. ואתה היה לך לעזרני, על ידי מעשיך הקדושים שלכך נוצרת וזה רצוני. ולכן מיד אמר משה ועתה יגדל נא כח אדני, והמשיך החסד עליון בהנהגת הקוין הנקרא מדה במדה וזעיר אנפין כנ"ל, וזה רומז יגד"ל צירוף י"ג מכילין יהיו נמשכים לד"ל הוא הזעיר שהוא בבחינת ד"ל מחסדים ודן מדה במדה. וגם המשיך במלת נ"א, כשיגדל נ"א פירוש שיתמלא אותיות כמו נו"ן אל"ף עולה רז"י שנמשך מש"י עולמות למטה כנודע ויתגלו החסדים אמן:

דבר אל בני ישראל בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה והיה באכלכם וגו' תרימו תרומה לה', הנה הצדיק הקדוש מהו' משולם זיסל מאניפאלי אמר, כשהאדם אוכל בתאותו לפי דמיונו שאי אפשר לחיות בלא אכילה ושתייה בוודאי מן הנמנע שירים ניצוצי הקדושה שבתוך המאכל למעלה. רק אם האדם חכם ומשכיל על דבר ואומר בלבו הלא בוודאי אם הבורא ב"ה רצה שנחיה בלי אכילה בוודאי היה אפשר להתקיים כמו עתה, אלא שהבורא ב"ה רצונו להחיות נפש כל חי על ידי אכילה, ועל ידי זה אני מוכרח לאכול בקדושה וטהרה שאני עושה רצונו בזה, ואז יש בכח אדם להרים ניצוצין קדישין לשורשם, וזה פירוש הפסוק בבואכם אל הארץ, דהיינו אל הארציות, ותדעו נאמנה אשר אני מביא אתכם שמה, כי אני

הבאתי אותך לזה שהרעבון והצמאון מאת השי"ת והשביעה גם כן מאתו, אז והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה', ותגביהו הניצוצין קדישין למעלה ודפח"ח:

ומעתה נבאר שאר הפסוקים שכתוב ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה, פירוש שלא יאמר האדם הנה אנכי עדיין רך בשנים ויש עת לכל חפץ כשאזקין אשוב לעבוד אותנו יתברך בהגבהת הניצוצין קדישין, אבל עתה כתיב יקהלת יא, ט שמח בחור בילדותך, ולזה אמר הכתוב לא כן, רק ראשית עריסותיכם תרימו תרומה. כי עיקר העבודה בימי הילדות והבחרות כשהאדם שלם בכחו והוא הראשית לקדש מנעוריו. ואמר הכתוב אח"כ מראשית עריסותיכם ומדייק שם רש"י על לשון מראשית עי"ש. ונבאר גם כן לפי דרכינו, דהתורה מזהירה גם כן שלא יאמר האדם אם כן אבטל את עצמי מכל וכל עניני עוה"ז ואפילו הכרחית. וזה גם כן אינו רשאי וכמ"ש מורנו מ"א בספרו נועם אלימלך בפסוק ויקרא יט, ט ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה וגו' עי"ש. וזהו שאמר הכתוב גם כן כאן מראשית עריסותיכם, מקצת ולא כולו שלא תכלה את עצמך בסיגופים יותר מדאי רק הכל בהשכל ובמישור וידעת את ה':

וראיתם אותנו. במדרש במ"ר יז אותו ולא אותה. שאם עשית כן כאילו כסא כבוד אתה רואה שהוא דומה לתכלת, וראיתם וזכרתם, המראה מביא לידי זכרון והזכרון מביא לידי מעשה, שנאמר למען תזכרו ועשיתם וגו' עי"ש. הנה הפייטן באהבה לפרשה זו התחיל שש מאות נקראות, פירש דבריו, כי ציצית עולה ת"ר, הגם שאין היו"ד השניה במכתב בתורה, יש אם למקרא שהחירק מושך יו"ד, וכמ"ש בזוה"ק, ועם הח' חוטיין וחמשה קשרים עולה תרי"ג. וזה שרמז במלת נקראות על מקרא היו"ד. ואמר שם אח"כ, לך נפתר סוד נסתר חוט ציצית היות מרובע, ופירש המפרש דתנו רבנן מנחות מא ע"ב כמה חוטיין הוא נותן בית שמאי אומרים ד' עי"ש:

ולי נראה שרמז בזה דבר גדול, כי הטלית הוא אור מקיף לזעיר אנפין והציצית למלכות. וזה כוונת הפייטן כי הסוד נסתר חוט ציצית רומז על המלכות היות מרובע כי הוא אות ד' שבשם הנכבד ה אחרונה, וזה שהקשה המדרש בפסוק וראיתם אותנו, דקאי על חוט תכלת שמורה על המלכות שהיא תכלית הכל, ואם כן שייך לשון נקבה על המלכות והוה ליה למימר וראיתם אותה. אלא שאם עשית כן כאילו כסא הכבוד אתה רואה, דהיינו עיקר מצות תכלת טעמא כדאמר ר' מאיר ימנחות מג ע"ב תכלת דומה לים היא המלכות, וים דומה לרקיע, שהוא צדיק יסוד עולם, כדאיתא בזוה"ק הפוך רקי"ע ותמצא עיק"ר, ופירש האר"י העיק"ר בגימטריא ש"ם מ"ה שהוא עיקר הכל גופא דאילנא. ורקיע דומה לכסא הכבוד היא אימא המרחפת על בנין. ועיקר מצות ציצית כדי לדעת כאילו כסא הכבוד אתה רואה ועלמא עילאה בדכורא איסתיים. ולכן שייך לשון זכר וראיתם אותנו. והמראה מביא לידי הזכרון לעורר עולם המחשבה ששם מוח הזכרון, וזכרון מביא לידי מעשה שהוא צירוף ש"ע מ"ה כמ"ש האר"י ונמשך השעשוע למטה להתענג במצות ה' כל הימים אמן:

פרשת חקת

אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה, והמדרש במ"ר יט דרשו על זה שלא נזכר שם משה רבינו וגם שם ה' בשירה זאת ועי"ש בזה"ק, ואנתנו נבאר לפי דעתינו, דהנה כתיב למעלה וידבר העם וגו' ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, ופירש רש"י לפי שהמן נבלע באיברים קראוהו קלוקל אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא עכ"ל בשם הגמרא יומא עה ע"ב. וצריך ביאור, הלא כל ארבעים שנה אכלו את המן ולא נתפח במעיהם מה יום מיומים לעת עתה שנפלו ברשת טעות כזה שמבואר סותרו עין בעין. כי כל מתי מדבר לא מתו מ"ו מחמת אכילת המן רק מפני גזירת המלך ונראה לעין בברור והחיים ידעו שימותו וחופרים את קברם בעצמם כדאיתא במדרש איכ"ר, פתיחתא, לג עי"ש:

לכן נראה לבאר על פי דברי רבינו הקדוש האר"י זכור לטוב שביאר לנו סוד המן שהיה בזכות משה, הוא סוד תורה שבכתב הנקרא זעיר אנפין. ובאר, היא סוד תורה שבעל פה בזכות מרים עי"ש. פירוש כי באר מלשון ביאור הדבר והבנתו וזה הענין הוא תורה שבעל פה, וכשמתה מרים נסתלק הבאר וחזרו כולם בזכות משה כדאיתא במדרש שיה"ש"ר ד וזהו שנרמז בפרשת דברים א, ב הואיל משה באר את התורה, כלומר שביאר התורה והוא סוד הבאר שחזר על ידו:

ונחזור לענין, כי המן הוא סוד תורה שבכתב. והואיל ומשה רבינו לא נכנס לארץ גם המן אכלו רק עד בואם אל קצה ארץ כנען, ואפשר מחמת שעדיין לא נתקדשה הארץ לא יכלו לאכול בה לחם מן השמים, רק כתוב יהושע ה, יא ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח, עי"ש ביהושע. וגם משה רבינו לגודל קדושתו לא היה יכול לכנס לארץ ישראל שאז היתה ארץ כנען ולא נתקדשה עדיין, רק כשהיו ישראל במדבר, שרומז לשון מדבר ושממה על עולמות הגבוהים ונעלמים מעיני כל מי, והיו באפיסה לפני הבורא ב"ה אז היה להם רועה נאמן משה רבינו ע"ה וגם המן בזכותו:

והנה עדת ישראל לא ידעו עדיין שיכלה המן אחר ארבעים שנה כי לא נכתב שיעור הימים שירד בתחלת נתינתו. על כן מששו להם פן יאכלו המן גם כן בארץ ישראל ואז יתפח במעיהם כי ידעו שהארץ לא תוכל לסבול עוד קדושת המן הזה. ולכן כל ימי היותם במדבר לא התרעמו ולא נסתפקו כלל לאיזה חולי שיבא מן המן ח"ו כי ידעו כי קדוש הוא, מה שאין כן עתה שראו בסוף ארבעים שנה שמתקרבים לארץ כנען יראו לנפשם ואמרו ונפשינו קצה בלחם הקלוקל, עתיד המן הזה כו', כלומר, בביאתנו לארץ. אבל טעו בזה, כי המכין מזון לכל חי נותן שפעו לכל איש כפי כחו, והמן פסק מלרדת קודם בואם אל ארץ כנען:

והנה הבאר היא סוד תורה שבעל פה בזכות מרים והיא מסטרא דנוקבא, לכן כתיב אז ישיר ישראל, בסוד כנסת ישראל, הרימו קרנם בתורה שבעל פה, ולא נזכר שם ה' וגם שם משה שהם סוד דכורא והבן. והנה

השירה הזאת היא סוד התעוררת המלכות להתיחד עם דודה, לכן בכל פעם ששתו מים מן הבאר אמרו ישראל את השירה הזאת כדאיתא במדרש, דהיינו שעל ידי כח השירה נתעוררת המלכות היא הבאר להתיחד וממילא באה השפעה. וז"ש במדרש ודברתם אל הסלע, אמר הקב"ה למשה שנה עליו פרק אחד וכו' עי"ש, דהיינו כי המלכות מתיחדת עם צדיק יסוד עולם בפרק אחד התחתון כמ"ש האר"י ז"ל. והנה היחוד נעשה תמיד לפי התעוררות דלתתא וכמ"ש ועונה לעמו ישראל בעת שועם אליו, כלומר כי בחול נעשה היחוד על ידי מצות תפילין, ובראש השנה על ידי השופר, ובפסח על ידי המצות, ובסוכות על ידי הסוכה וכיוצא בהם. והיינו שהקב"ה קובע עונתן של ישראל בעת שועם אליו תמיד לפי העת והזמן שהם זועקים אליו באיזה אופן ובאיזה מצוה, וכשמתעורר הימוד בצדיק יסוד עולם הוא בסוד אב"ר אש לעומתו במלכות ההתעוררת נקראים אותיות אב"ר בצירוף בא"ר, כי אצל המשפיע האותיות בצירופם כסדר א' ב', ואצל המקבל שמתעוררת לעומתו לקבל ההשפעה הוא בצירוף ב' א' ר':

ורמזו חז"ל בילקוט מעין זה בפסוק וממתנה נחליאל, בשביל הבאר שנתן להם הקב"ה אמרתי לו שירה ונחלתי אותה. אמר להם הקב"ה אני חלקכם חלקי ה' אמרה נפשי איכה ג, כד, ואתם חלקי שנאמר דברים לב, ט כי חלק ה' עמו. אני נחלתכם שנאמר וממתנה נחליאל, ואתם נחלתי שנאמר דברים שם יעקב חבל נחלתו, הדא הוא דכתיב תהלים ה, א למנצח על הנחילות, על הנחלה שנחלתם אותו והנחלה שנחל אתכם עי"ש. והיא ביחוד כנסת ישראל עם דודה ונקרא חלק אותיות חק"ל תפוחין כנודע, ועולים לה' בסוד נח"ל מתתא לעילא, נ'פשינו ח'כתה ל'ה' תהלים לג, כ, באה ההשפעה בסוד נ'וצר ח'סד ל'אלפים שמות לד, ו כנודע מכתבים וזה נקרא שתי נחלות שנחלתם ושנחל אתכם והבן:

ונחזור לענין שישראל אמרו שירה תמיד מאז נתנה להם הבאר, וזה פירוש הילקוט שם אתמול עד שלא שתו אמרו היש ה' בקרבינו אם אין, מששתו אמרו נעשה ונשמע וכו' עי"ש. כי הסלע ניתן להם בחורב, ככתוב שמות יז, ו הנה אנכי עומד לפניך שם על הצור בחורב, ומקודם שניתן להם היו ברפידים ופגמו במה שאמרו היש ה' בקרבנו. אבל כיון שנסעו משם לחורב ונסעו ממדרגות קטנות שהיו ברפידים ונטהרו יותר על ידי מצות ספירה זכו להתיחד ואמרו שירת הבאר ושתו ואמרו נעשה ונשמע לעשות רצון מלכנו אמן:

פרשת בלק

וירא בלק בן צפור את כל וגו' ויגר מואב וגו'. להבין הענין ממה נפשך, כיון שראה בלק היה לו לירא מפניהם ומפני מה ויגר מואב, לכן יש לומר פירושא דהאי קרא, דפסוק ויגר מואב מוסיף על ראיית בלק שראה את כל אשר עשה ישראל לאמורי וגם ראה המורא של המואב מפני העם וכי נמוגו בפניהם ולא קם עוד רוח בהם, ועל ידי זה התחיל לפחד גם כן עד שרצה לקחת קללת בלעם לעזרתו. ויש לנו עוד לומר, כי מחמת שראה את כל אשר עשה ישראל לאמורי והוא מלחמות סיחון ועוג כי היו צריכים להכריתם קודם

כניסתן לארץ כידוע ליודעי חן. ואפשר שהבינו בעצמם בלק ובלעם שהם היו גם כן דוגמתם, לכן יראו לנפשם כיון שראו שישראל מתקרבים לארץ:

כי מראש צורים אראנו. במדרש במ"ר כ אלו האבות, ומגבעות אשורנו אלו האמהות, דהנה אמרו רז"ל חגיגה יב. קו ירוק המקיף את כל העולם, עי"ש בדברי המדרש, וביאור הענין, כי ענין הקו הוא התחלת צורת כל דבר, כי ראשית לו היא הנקודה הנקראת י שהוא כמו גולם, רז"ל בתחלת תבנית כל דבר צבע וצייר ציורין, ואח"כ מתפשט או לאורך או לרוחב והוא ענין הקו והתפשטות, והנה אמרו רז"ל ב"ר א כי ישראל עלו במחשבה ובשביל עושי רצונו נברא העולם. פירוש שכולם בחכמה עשית תהלים קד, כד היא היו"ד, שהי' על שם המחשבה נאמר. וחכמה גימטריא גל"ם, שהוא התגבלות הראשון מאין סוף שהשתלשל לבחינת חכמה ולמחשבה לברא עולם, ואחר כך בא לבניה המצייר ציורין, וכל ענין הממשבה היתה בשביל האבות והאמהות יסודי טלם שעשו רצון קונם, אברהם בבחינת אהבה, יצחק בפחד, ויעקב כלול מכולם, והוא עמודא דאמצעייתא. והנה מראה ירוק הוא מעורב מן הלבן והאודם, כי אין לך מראה עצמיות רק הלבן או האדום, והאי שחור אדום הוא כמ"ש ז"ל נדה לג ע"ב. ומראה ירוק הוא לפי התערבות סממני הצבעים כנודע לכל יודע בטיב בצבע:

ומן המשל יובן הנמשל, כי בחינת ישראל והוא העמודא דאמצעייתא מורכב מן אהבה ופחד, הוא קו ירוק המקיף את כל העולם במחשבה דקה שהביט והשתעשע בעבודת ישראל ובשביל עושי רצונו נברא העולם, ולכן בלעם הרשע הסתכל באיצטגנינות שלו ואמר כי מראש צורים אראנו, כי הראש צורים הוא המחשבה ראשית לכל הציורים, שם אראנו, כי היו עמו במלאכתו ובמחשבתו הראשונה כשהביט לצייר ציורין אלו האבות והאמהות. וכן איתא בילקוט כי מראש צורים אראנו, אני רואה אותם שקדמו לבראשית ברייתו של עולם. משל למלך שהיה מבקש לבנות היה חופר ויורד ומבקש ליתן תמלויים פירוש יסודות, והיה מוצא ביצה של מים, וכן במקומות הרבה לא עשה אלא חפר במקום והיה מוצא למטה פטרה פירוש סלע או אבן אמך כאן אני בונה ונתן תמלויים ובנה, כך הקב"ה היה מבקש לבראות עולם והיה מתבונן בדור אנוש ובדור המבול, אמר האיך אני בורא את העולם ורשעים אלו עומדים ומכעיסים איתי, כיון שצפה הקב"ה באברהם שעתיד לעמוד אמר הרי מצאתי פטרה לבנות עליו וליסד את העולם, לכך קרא לאברהם צור, שנא' ישעיה נא, א הביטו אל צור חוצבתם, ולישראל קורא צורים, וכן הוא אומר תהלים עד, ב זכור עדתך קנית קדם, מחשבתן של ישראל קדמה לכל וכו' עי"ש:

ויש לנו עוד לומר על פי מ"ש כבר, כי הציורוף במלה יוצר מורה על המשכת העולמות מאות י, המורה על המחשבה לבחינת ו המורה על קו והתפשטות, ואח"כ לבחינת צ דהוא צדיק יסוד עולם, ואח"כ לבחינת ר היא המלכות העטרה המתגלה בפריעה כמ"ש בזוה"ק מזה עי"ש. ויש צירוף גם כן במלת צור כזה, אות צ מורה על קו ירוק המקיף את העולם הוא הבינה. והוא קנה לכתוב בו ספר תורה, כי כל יסוד שבעולם נקרא צדיק יסוד עולם, וגם כן יסוד דאימא נקראת כן. ואמ"כ היא מוציאת אות ו ובא לבחינת ר היא המלכות. ולכן נקרא אברהם צור, שהביט הבורא ב"ה שיהיה הוא פטרה והעמדה לעולמות ובו ברא את עולמו. וענין המחשבה הזאת אצל בעל הרצון אין בידינו להשיג איך ראה והביט וברא את עולמו, רק שהאמונה תקועה בלבינו כי היא אמיתית. והרבה רשעים וכופרים נטרדו מן העולם ברצונם שרצו לעמוד

על מחקר הענין, ומממת שלא יוכלו להבין ולבא עד תכונתו כמ"ש ישעיה נה, ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם, פגמו במעשיהם ורצו להרוס מעמד ומצב זה, דהיינו שיהיה הנהגת העולם וסדרו שלא על ידי עושי רצונו ועבודתם, רק על פי כח וממשלת הכוכבים ומזלות שניתן להם בששת ימי בראשית ולא יהיה לבוא ב"ה עסק בזה כלל, כי גבהה מעלתו אצלם להשגחתו בעולם השפל וכבר בארנו טעותם בארוכה במקום אחר:

והנה בלק ובלעם גם הם היו רוצים לעקור בחינת מלכות מבני ישראל. ומברכתו של אותו רשע אתה למד מה שהיה בלבו לקלל, ואמר, הן עם לבדד ישכון, ופירשו הראשונים בספריהם רומז לזה כי בא"ב דאטב"ח נשאר ה יחידית שאין לה זיווג, וכן אות נ במספר עשירית היא יחידית בלי זיווג, כי החיבור הוא י"צ כ"פ וכו', וכן במאות ק"ר ש"ת ך ם ן ף ץ כי מנצפ"ך הישרים נחשבים כסדר למאות, דהיינו ך ת"ק, ם ת"ר וכו' כנודע, ועל פי א"ב דאטב"ח, אם כן מצטרף ק עם ן שעולה אלף, ר עם ף וכו' ונשאר אות ך בלי זיווג ויחוד, ורמז מזה האריז"ל בת כהן לישראל אין זיווג עולה יפה מחמת שאותיות כהן הם בלי זיווג בא"ב הנ"ל עי"ש. ועיין בספר החייט ופירושו פז תחלת פרק תשיעי שביאר שם סוד ההרסה שרצו המהרסים להרוס בזה ולהפריד עולם מעולם על פי חשבון זה, כי על פי חשבון זה סך האותיות נחשבים הם כ"ב, עם מנצפך כפולים הם כ"ז. וכל אחד כלול מעשר הרי אותיות ר"ע וזה שורש הרע, אבל הם טעו בזה ועושים קיצוץ ופירוד בזה. רק החשבון הוא אות א עם י, ב עם ט, וכן כולם, ואח"כ י עם ק, כ עם צ וכו', ואות ק עם אלף, ר עם ן, ש עם ף וכו', ואז כל האותיות מזדווגים אפילו אותיות כ'ה'ן. כי ה מתחבר עם ו, נ עם ס, ך עם ם, דוק ותדע, ואז נחשבים שלשים אותיות שהמלכות נקנית בשלשים מעלות עי"ש בספרי המקובלים מזה באורך:

והנה לפי כוונת בלק ובלעם בהמשכתם לרעה, אמרו הן עם לבדד, כלומר שאותיות ה"ן בלי זיווג ורצו להפריד היחוד, אבל לא היה ברשות בידם רק כל אשר ידבר ה' אותו ידבר. והוכרח להודות כי הסדר מתנהג על פי יחוד וחיבור שעושים ישראל, דהיינו יחוד ו"ה. ואז האותיות מתחברים כסדר ו"ה ביחידות, וכן בעשירית נ"ס, וכן במאות ך עם ם שהוא ת"ק ות"ר ואז המלכות נקנית בשלשים מעלות, והיא אות ל של לבדד ישכון. כי בד"ד עולה עשר ומתחבר לאלף. ולא כמו שחשבו הם להיות נרגן מפריד אלוף וזה ובגויים לא יתחשב, והנה האותיות על פי חשבון אטב"ח מאות אלף עד טי"ת עולה מ"ה. ואם החשבון הוא על פי חשבון ישר א"י ב"ט ג"ח וכו' עולים נ"ה, וסך הכל ה"ם ה"ן בגימטריא מודי"ם, כמ"ש האריז"ל בכוונת מודים, וזה הן הם יודו, שכולם צריכים להודות על חשבון וצירוף האמיתי. וגם בלעם ובלק הוצרכו להודות על פי כפייתם מן השמים והקב"ה גילה עיני עורים להביט האמת, ואמר כי מראש צורים אראנו, כי ישראל עלו במחשבה. ואין לעמוד בסוד זה והוא סוד נעוץ סופן בתחלתן:

וז"ש הילקוט וכה"א זכור עדתך קנית קדם, כי ניקוד השם הנכבד הוא שבא חולם קמץ כניקוד לעילם. כי הבריאה היתה בכח התגבלות ובכח התפשטות לבראות. וניקוד קמץ הוא מורה כח התפשטות, ולכן השבא קודם בנקודת השם, כי מסתמא היה קודם הכח התגבלות, שאם היה מתפשט אין סוף בכוחו וקדושתו אי אפשר לשום נברא להמצא. אלא שהיה כח התגבלות בניקוד שבא שהוא מורה על גבורה וצמצום. על ידי שהביט אל נקודות חולם שהוא מורה על בחינת תפארת ישראל שרוצה ה' בעמו לפאר

ונתן גבול לעצמו כביכול. ואחר כך בא לבחינת קמץ ההתפשטות בבריאה דרך קוין. ולפעמים הניקוד שבא וקמץ ואח"כ ניקוד חולם כמו במלת צבאות, ומורה גם כן על הנ"ל שהתגבלות והתפשטות היה שיתגלה בחינת תפארת שהוא הניקוד חולם. ולכן עיקר ניקוד שם הויה הוא שבא קמץ, והוא עולה מספר ששה ושלישים. כי שתי נקודות השב"א הם עשרים, וקו הקמץ עם נקודה שלמטה בו הוא ששה עשר, והוא בסוד מעונה אלהי קדם דברים לג, כז, שעיקר השם הוא אלה, כמ"ש שם לב, יז יזבחו לשדים לא אלוה. והוא המספר של הנקודות הנ"ל ושם הויה"ה, שכל אות מנוקד בשבא קמץ, הרי ד' פעמים ל"ו עולה מספר קד"ם, וכמ"ש מזה בספר ליקוטים מרב האי בשם אחד באורך עי"ש, ולכן הביא הילקוט הפסוק הזה לכאן זכור עדתך קנית קד"ם, המורה על שם הנכבד ניקוד שבא קמץ המורה על המחדש כרצונו בהתגבלות והתפשטות כנ"ל, ושם הויה"ה המורה על זעיר אנפין בחינת אלהי ישראל, אשר לזה כיוון בבריאת עולמו. ומחשבתן של בני ישראל קדמה לכל. כל זה הוצרכו להודות על פי אשר שם ה' חכה לתוך פיו כמ"ש רז"ל תנחומא בלק, יג, מחיבתן של ישראל וראו כל בשר כי הוא אחד, ומי כעמו בני ישראל גוי אחד בארץ לשם ולתהלה:

כי מראש צורים אראנו. איתא בילקוט אני רואה אותם שקדמו לברייתו של עולם כו'. וכן הוא אומר תהלים עד, ב זכור עדתך קנית קדם, מחשבתן של עושי רצונו קדמה לכל. משל למלך שהיה לו בן כו' אמר תנו קלמרין לבני כו', וכן הוא אומר בראשית א, א בראשית כו', אין ראשית אלא כו' שנאמר "ימיה ב, ג קודש כו' ראשית תבואתה ע"כ. הנה מימות עולם כל ההריסות שהרשעים הכופרים בה' רוצים להרוס וכל קטרוגם הוא על התלבשותו יתברך בדיוקן אד"ם לפי מעשה בני ישראל ולהשפיע לכל העולמות לפי עבודת האדם, וכן כל פעולות ועצות רעות שיעצו בלק ובלעם הכל היה על ענין זה, והגם שאמרו בזוה"ק שאמר בלעם ואנכי אקרה כה, רצ"ל אעקר להאי כ"ה. הכל הוא על דרך זה כי על פי מדת המלכות שממליכין אותו ית' וית', ככה מתפאר בהם. כמו שיסודו לנו בתפלת שבת, כ'ל'י'ל' ת'פ'א'ר'ת בראשו נתת, שר"ת וס"ת הם תכל"ת, רומז למדת מלכות, ואמצע תיבות הם ל"י פא"ר. והאמת הוא שכל העולמות מתנהגים על ידי בני בכורי כו', כמ"ש תהלים ב, יב נשקו ב"ר. על כן גילה ית' על ידי בלעם להודיע לכל באי עולם שכל התגלותו יתברך מעצמות אין סוף להתלבש במדות הוא על ידי בני בכורי ובו היה עליית הרצון. ואמת שבזה הרצון נלאו כל המחקרים ונבוכו כל הרעיונות, ורז"ל אמרו האי כתרא עילאה אוכם הוא לגבי עילת העילות, לכן כתיב תהלים יח, יב ישת חשך סתרו, מצד שאין כח בשום נברא להשיג באיזה אופן עלה ברצונו יתברו והנה ידוע שכל דבר כלול מתלת דרגין, שורש יציאתו, ועצמות הווייתו, והממוצע שביניהם, והם הג' רישין שאמרו באידרא קדישא ורישא דאי"ן היא הממוצעת. כי הא' מורה על שורש יציאתו מאין סוף, והי' על עצמותו, והנ' על ההתפשטות, וז"ש בזוה"ק פריסא אתפרס על יציאתו ית' כביכול מעצמותו אין סוף להעלות ברצונו לברא העולמות. נמצא כשנקרא האין סוף רישא דלא אתיידע, כינו אותו יתברך בשם רישא גם בעצמותו אין סוף, ע"ש כי שם הוא הדיוקן הנקרא ישראל. למשל באחד שיש לו מחשבה להוליד בן ומצייר בשכלו לישא אשה ולהוליד, נמצא הבן קדם במחשבתו קודם כל עשיית הפעולה, ועדיין לא נקרא אז בשם אב. כן כביכול זו ההנהגה על פי בני ישראל אשר בך אתפאר קדם בשרשו, וזהו הראש לכל הצורים:

וזהו מראש צורים אראנו, אני רואה אותם שקדמו לראשית ברייתו של עולם, וכן הוא אומר זכור עדתך קנית קדם. ולזה אמרו ז"ל זעיר אנפין בעתיקא תליא ואחיד. תלי"א, רומז לשרשו בו יתברך. ואחיד, היינו התגלות ההנהגה על ידי זעיר אנפין. [וכבר היו קצת אנשים שהסתכלו בזה כמ"ש במשל הנ"ל, ואמרו בדעתם שזה הפרצוף הוא יותר גדול, ובאמת טעו בזה כמ"ש הרב הקדוש מו"ה לוי יצחק נ"י על פסוק תהלים צב, טז להגיד כי ישר ה' צורי, שהעולמות הולכין ביושר כמו שידוע ומבואר בכתבים. אכן מה שכתבנו לעיל הוא על פי מש"כ מתשבתן של ישראל קדמה לכל, וישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם]:

ולתוספת ביאור אמר במדרש משל למלך וכו' אמר תנו קלמרין כו', הם כלי כתיבה. להורות כי תורה הקדומה בשרשה היא הכל בשביל בני ישראל ולכן קרא אותם ראש צורים ומגבעות אשורנו, הם שתי גבעות גבעה עילאה תאות המשפיע וגבעה תתאה המקבלת:

הן עם לבדד ישכון. הן, בלשון יונו אחת. כי בריאת העולם היה על ידי שיתוף מדת הרחמים למדת הדין, ומדת הדין הם צירופי אותיות א"ב בדרך תשר"ק, ומדת הרחמים הוא צירוף הישר בדרך א"ב. נמצא בריאת העולם היה על ידי א"ת ב"ש כו', שכל צירופי שתי אותיות אלו עולים במספר קטן חמש, הגם שצירוף ה"צ כו' עולים י"ד, חוזר ה' להיות אחד ועולה לחמש. וגם י"ד הם דיוקן ה. וי"א פעמים ה עולה ה"ן, וה"ן במספר קטן עולה עשר, וחוזר להיות אחד. על כן ה"ן הוא אחד. נמצא כל תכלית בריאת העולמות היה כדי שיתפאר בעם קרובו, ויתרון האור מתוך החושך על ידי העוברי רצונו מגיע התפארת בעושי רצונו חסר:

וישת אל המדבר פניו. תירגם יונתן בן עוזיאל ושוי למדברא אנפוהי למדכר עליהון עובדא דעגלא דעבדו תמן, עי"ש. וביאור הענין הוא, כי בלעם רצה לעורר הקטרוג ולהזכיר חובתן של ישראל וגנותן כדי שישוב כביכול ממחשבתו שרצה בהם לעבודתו, ונקרא אלהי ישראל ומנהיג על ידי זה העולם כלו מדה במדה. רק שתהיה ההנהגה על פי כוכבים ומזלות, ולא יהיה לו יתברך עסק בהנהגה, ולא ישגיח על עולם השפל הזה כיון שבלאו הכי עמוסיו מבטן עזבו אותו נאצו את קדוש ישראל בחטא העגל וכדומה, וכמו שהרבה רשעים ושונאי השם רצו לעשות כזאת. והקב"ה מצילנו מידם ומעורר זכות לנו ולאבותינו ומסיר לזות שפתים מאתנו:

וענין ההמתקה על חטא העגל הוא, כי כבר אמרתי הקדמה גלויה ומוכרחת שאין דבר בעולם מבלתי רצונו יתברך, אפילו מה שנראה שהוא נגד רצונו, כי מלכותו בכל משלה אפילו בקליפין. והנה למשל באדם הראשון שאכל מעץ הדעת למרות עיני כבודו, גם זה לא היתה בלתי רצונו יתברך, וכמ"ש שאכילת עץ הדעת היה למען יהיה טוב ורע ושכר ועונש ובחירה ורשות לאדם לעשות כרצונו. ואם כן צ"ל למה נענש אדם הראשון, כיון שהוא יתברך רצה בזאת ההנהגה, וכל תענוגיו מזה עולם השפל הוא רק על ידי הבחירה האנושית. אלא ודאי שזה ענין חטא עץ הדעת יצא מלפני השליט על דרך זה שצוה לאדם הראשון שלא לאכול ממנו, ואם היה שומר פקודתו יתברך, אז היה תיכף תיקון העולם מה שיתקון עד סוף כל הדורות. ומחמת כי לא שמר פקודתו יתברך נתקלקל הענין וצריך תיקון על פי בחירה לדורות. וזה מה שהיה יכול

אדם הראשון לעבור רצונו ית"ש, הגם שלא ניתנה עדיין בחירה בעולם וטוב ורע. הוא מפני מה שאמר לו הקב"ה ומפרי העץ אשר בתוך הגן לא תאכל ממנו, כי ביום אכלך ממנו מות תמות בראשית ב, יז, הרי במלת ביום אכלך ממנו, נפתח לו קצת פתח בחירה שיוכל לאכול ממנו ולעבור על רצון יוצרו. ועכ"ז אם הגדיל לעשות לחזק רוחו לבלתי יסור מן המצוה הראשונה, אז ניתקן העולם מראשיתו ועד אחריתו. אבל כיון שעבר ואכל נשאר הדבר לתקן על ידי בני ישראל לדורות:

וכן אחרי מעמד הר סיני כתיב תהלים פב, ו אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם, כלומר הואיל וזכיתם למעמד הנכבד הזה אכן כאדם תמותון, על ידי חטא העגל, וכמו שפירש רש"י כאדם הראשון תמותון אחרי שחבלתם מעשיכם עי"ש. וצריך לבאר הענין גם כן כנ"ל, כי אין דבר נעלם ממנו יתברך והוא צפה והביט הכל מראשיתו עד אחריתו. רק שהבורא ב"ה ברא בקרבם רוח תעתועים גם כן שיוכלו לעשות העגל אחרי מעמד הר סיני ולעשות הדבר הרע הזה נגד רצונו יתברך, והיה אם ישברו בבחירתם כח יצרם וכבשו את הרע לבלתי סור מה' ימין ושמאל, אז היו בני עליון ואלהים ולא שלט בהם שום רע מאז והלאה, כמ"ש שמו"ר לב חרות על הלוחות, חירות ממלאך המות. אבל כיון שלא השכילו ונפלו ברשת יצרם הוצרכו לתיקון העין ולתשובה עד שיתוקן הדבר כראוי:

ויש לומר פירוש הפסוק כן, אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כולכם, על פי הקדמת דברי הגאון החסיד מהו' לוי יצחק שאמר בפסוק שמות לב, לד וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם וגו' אשר עשו את העגל, וקשה הנה אבינו אב הרחמן הסולח ומוחל ומעביר אשמתינו בכל שנה ושנה, ס"ד שיכתוב בתורתו דבר קשה כזה שיזכור לעולם את חטא עגל אפילו אחרי שעשו ישראל תשובה. וגם קשה ממאמר חז"ל במסכת ברכות לב ע"ב דאמר ר' אושעיא גם אלה תשכחנה ישעיה מט, טו, זה מעשה העגל. ואנכי לא אשכחך, זה מעשה סיני, וזה היפך מכוון הפסוק הנ"ל. אלא יש לומר כוונת הענין אחד, דהנה לפי ראות עינינו אם אחד מגזע טובה וישרה הולך בדרך תמים ועובד את יוצרו אין זה דבר נפלא כי התורה מחזרת על אכסניא שלה. מה שאין כן אם פוחת והולך במעשיו ממעשה אבותיו מום בו ויתגנה בו יותר ממה שיעשה זה הרע אדם אשר בא ממשפחה בזויה ושפלה כי לו יאתה השפלות מעון אבותיו. ואם אדם בזוי משפחה כזה יעשה הטוב בעיני ה' ואנשים אז יתהלל יותר מבן משפחה הנכבדת בעזבו דרכי אבותיו ונטה אל הטוב. והנה ישראל קדושים הם, הגם שקבלו את התורה במעמד הר סיני ואמרו נעשה ונשמע לא היה הדבר נפלא ומהולל כי קדושת אבותיהם אשר הורישו לבניהם אחריהם היא הנותנת שיהיו עובדי ה'. אבל כיון שעשו אח"כ את העגל והעיזו את פניהם נגד יוצרם וניכר שהיה בם איזה שורש רע שלא ניתקן עדיין עד שעשו תשובה אח"כ, אז גדלה ונפלאה בעיני ה' מעלתם בקבלתם את התורה. כיון שהם עם קשי עורף בטבע ויכלו לעשות אחרי ארבעים יום הדבר הרע הזה, אם כן נראה שלא עשו גם הטוב מלפנים מושרש בטבע להם מקדושת אבותיהם, רק שהם בעצמם בגודל בחירתם בחרו בטוב, ואחר כך נפלו ובחרו ברע, ואף על פי כן עשו תשובה, והם קודש ישראל לה'. וזה פירוש גם אלה תשכחנה, זה מעשה העגל. שישכח לגמרי כיון שעשו תשובה. אבל ואנכי לא אשכחך, זה מעשה סיני. כלומר בעת שאני זוכר מעשה סיני, אז אזכור גם כן בחטא העגל ובגודל קשיות ערפם אשר להם כדי להגדיל זכותם במה שעשו מלפנים במעמד הר סיני כנ"ל. וזה פירוש וביום פקדי, כשאזכור בם להיטיב להם. ופקדתי, את העגל ואת כח הרע אשר בקרבם ואז יגדיל ויאדיר זכותם במה שהם נוטים מהרע הזה שיש בכוחם

לנטות אל הטוב ולשמור מצותיו כל הימים. ואם כן זכירת מעשה העגל הוא טובה לזכירתן ופקודתן של ישראל, ודפח"ח:

ונחזור לעניינינו, שזה פירוש הפסוק אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם, במה שאכן כאדם תמותון, ויש לכם בחירה לתבל מעשיכם ולמרות עיני כבודי, ואף על פי כן אתם שומרים מצותי ותורתני והרי אתם בזה אלהים ובני עליון. ונחזור גם כן לתחלת הענין, שבלעם נשא אל המדבר פניו להזכיר עון העגל. אבל לפי שהקדמנו הקב"ה מחל לאותו עון אחרי שובם ונחמם על הרעה, רק שאדרבה בזה גדלה מעלתם וזכותם על עם קשי עורף הזה איך מתקדשים ומטהרים עצמם כבני אלהים ומשברים כח הרע שבקרבים. וזה פירוש ותהי עליו רוח אלהים, כלומר כמו שהבורא ית' מזכיר החטא הזה לזכותן של ישראל, כמו כן נתעורר כאן על ידי בלעם בהזכירו חטא הנ"ל זכותם וברכתן ויהפוך את הקללה לברכה אמן:

כנחלים נטיו. בילקוט ביקש לומר שלא תהא מלכותן מושכת כו' כנחלים עליונים שאין להם הפסק. יכול לא יהא להם זתים וכרמים כגנות עלי נהר. הכרמים הם התענוגים מה שמבררים ניצוצות הקדושים ומהפכים מרירו למיתקא כאמרם רז"ל עירובין יח ע"ב יהיו מזונותי מרורים כזית, זה הוא עיקר תענוגו יתברך. יכול לא יהא להם מלך בן מלך, יזל מים מדליו, כמ"ש לעיל כי כמו שממליכין אותו יתברך כן כביכול מתפאר בהם, וזה נקרא בן מלך על ידי המלוכה שממליכין אותו יתברך. ואמר יזל מים מדליו וזרעו במים רבים, שתהיה שולטת בכופרים בה' הנקראים מים רבים כמ"ש רז"ל שהש"ר ח :

פרשת פנחס

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וגו' לכן אמור הנני נותן לו וגו', פירש רש"י הטעם שהכתוב מיחסו אחר אהרן עי"ש. ולפי דעתינו יבואר על פי מה שנקדים פסוק ויקרא טז, א אחרי מות שני בני אהרן דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקודש וגו', וקיימא לן אהרן בבל יבא ואין משה בבל יבא. וכבר אמרתי הטעם לפי דעתי, כי כשהאדם עושה הטוב בעיני ה' מעורר שורש נשמתו עד אבותיו ואבות אבותיו ומאיר לכולם באורו הקדושה. וכן כשח"ו האדם פוגם במעשיו באיזה ענין, לא די שפוגם את עצמו אלא גם בשרשו באבותיו ובאבות אבותיו, וכמ"ש זה הענין הרב האור החיים ז"ל עי"ש. ולכן נראה סמיכות הענין אחרי מות שני בני אהרן נדב ואביהוא בעשותם אחת מהנה אשר לא תעשינה כמו שאמרו ז"ל, ולכן נמצא איזה צד וענין פגם כל שהוא בקדושתו של אהרן אביהם, על כל פנים שיהיה שורת הדין נותן שאל יבא בכל עת אל הקודש, ולכן אהרן בבל יבא ואין משה בבל יבא. כי משה רבינו לא נפגם כלל ועיקר והוא עומד בקדושתו הראשונה מאז ועד עתה:

ומעתה נחזור לענין ראשון לבאר הפסוק והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, דקשה הלא פנחס הוא כהן מצד אבותיו, הגם שרש"י ז"ל תירץ על זה שמחמת שלא נמשח לא בא לכלל כהונה עי"ש. עכ"ז

יש עוד מילין לאלוה לומר על פי מ"ש האריז"ל כי על ידי מעשה פנחס שלבש קנאה במדו לכבוד יוצרו זכה להתעבר בנשמת נדב ואביהוא עי"ש, והנה הגם שהנשמות האלו הם גבוהים ורמים כי היו צדיקי הדור, מכל מקום לענין הכהונה היו צריכים איזה תיקון, כי נפגם כהונתם על ידי מעשיהם שעשו בגלגול הראשון, וכמו שכתבנו שהפגם היה מגיע עד אהרן, ולכן עתה בבואם אל פנחס הוצרך הקב"ה לקדש אותו לכהן לו מחדש, כי כשאדם נפגם מקדושתו הוא צריך לבוא אל צדיק אמיתי שבדורו והוא יכול לעזור לו ולהמשיך עליו יראת אלהים וקדושה מחדש מן השמים. ולכן אמר הקב"ה למשה שהוא היה הצדיק בלי שום פגם כנ"ל, אתה אמור לו הנני נותן לו את בריתי שלום והיתה לו וגו', פירוש שבאמירתך תמשיך לו קדושת כהונה מעתה ועד עולם:

ולכן ניחא שהכתוב מיחסו אחר אהרן, שלפי מ"ש האריז"ל שזכה לנשמת נדב ואביהוא שני בני אהרן, נמצא פנחס עצמו לעת עתה הוא בנו של אהרן, וזה פירוש בן אהרן הכהן. וגם אפשר הרמז, כי אות נ של ב"ן ואות א של אהרן נוטריקון נ'דב א'ביהוא. נשאר אותיות הר"ן, כי נשמתו של הרן נתגלגל באהרן, והיה צריך גם כן תיקון לגלגולו הראשון כמ"ש בספר חסד לאברהם עי"ש. וזה פירוש הענין בנדב אביהוא הרן, על ידי הנשמות האלו שנתעברו בו בלבשו הקנאה השיב את חמתי וגו':

לכן אמור הנני נותן לו וגו'. במדרש תנחומא, פנחס, א גדול השלום שנתן לפנחס שאין העולם מתנהג אלא על פי השלום, והתורה כולה שלום, שנאמר משל' ג, יז יכל נתיבותיה שלום. ואם בא אדם מן הדרך שואלין לו שלום וכן שחרית שואלין לו שלום ובאמש כו', וקורין ק"ש וחותרמין הפורס סוכת שלום וכן התפלה חותרמין בשלום וכו', לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, שעדיין הוא קיים, וכן הוא אומר מלאכי ב, ה בריתי היתה אתו החיים והשלום עכ"ל:

הנה פנחס ע"ה קנא קנאת ה' צבאות להאביד עוברי רצונו ומחללי ברית קדשו, לכן נתברך מדה במדה ברית שלום שהוא סוד היחוד עליון שנעשה על ידו יחוד בקדושה. והנה האריז"ל כתב בכתבים כי זמרי היה גלגול שכם בן חמור. וכזבי גלגול דינה. כי בדין של מעלה טען שכם בגלגול הראשון, הואיל ויצאתי מחמור ערל וטמא לכן לא כבשתי את יצרי. וגם אין תימה מדינה בת יעקב שהיא החזיקה בצדקתה, הואיל והיא מזרע ישראל. לכך הראו לו הסדר בהיפוכו ונתגלגל בזמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, ואף על פי כן טימא הברית, והיא לא רצתה בזה, כדאיתא במד"ר במ"ר כ שתפסה בבלוריתה בעל כרחה עי"ש. ואפשר לברר רמז לזה מהפסוק ושם האיש המוכה אשר הכה, דלכאורה התיבות כפולות ללא צורך. אלא דאותיות שניות שבמלות המ'כה אשר הכ'ה הם אותיות שכם, שהיה גילגולו. ושם האשה המוכה המדיני"ת, יש בתיבת המדינית צירוף דינה, לרמז על גילגולה. ופנחס נקם נקמת ה' והפריד את חיבור הרע הזה וממילא שנעשה על ידו יחוד בקדושה. לכן נתן לו ברית שלום, כי אין העולם מתנהג אלא על פי השלום, כי כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל כנסת ישראל שמתיחדת עם דודה באהבה ושלום. וכן כל התורה כל נתיבותיה למען עשות היחוד והשלום בין ישראל לאביהם שבשמים. וכן אדם כשבא מן הדרך, הענין הוא כמבואר בזוה"ק כל זמן שהאדם הולך בדרך והוא פלג גופא הוה ליה זיווגא בשכינתא. וכד אתי לבינתא לאיתתיה יתיב בין תרין שכינתא. וזה פירוש ששואלין לו שלום, וגורם גם כן יחוד עליון.

וכן בשחרית וערבית בק"ש ותפלה העיקר הוא עשות שלום ויחוד בין כנסת ישראל ודודה וזה כל עבודתנו עד ביאת הגואל אמן:

ונתת מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל. דהנה יש מיני צדיקים גבוהים ורמים הדבקים בה' תמיד ואינם יכולים ליפרד רגע ולהזדקק לבריות לעסוק ולפקוח בצרכיהם. ויש מיני צדיקים הגם שדבוקים בה' ועובדים אותו, אפילו הכי לפעמים יורדים ממדרגתם ומדברים עם בני אדם הפחותים מהם כדי להעלות אותם ולקשרם גם כן בהשם ועבודתו. ואפילו בני אדם סוחרים אשר אין עבודתם תדיר לה', על ידי חיבורם עם הצדיקים מתנטלים ומתנשאים קודש לה'. והנה משה רבינו ע"ה הוא היה אור הבהיר מסטרא דנצח שפירושו נצחית שהיה דבוק בה' תמיד ולא יכול להפרד אפילו רגע להתחבר עם ישראל כאשר יבאו אל ארץ כנען. שמלת כנען מורה על לשון סוחרים, כמו וחגור נתנה לכנעני משלי לא, כד , והוא ענין בני אדם הנוסעים מענין לענין, פעם עובדים ה' ופעם עוסקים בצרכי עצמם, ואז לא היה יכול משה רבינו ע"ה להתחבר עמהם. מה שאין כן יהושע שהיה קטן ממנו במדרגה, היה יכול ליכנס לארץ כנען ולנטלם ולנשואם עמו. וזה בא מבחינת הוד כי מודים מכלל דפליגי ויש שם איזה אחיזה אפילו למי שהוא במדרגה קטנה. וזהו ונתת מהודך עליו ואז ישמעו כל עדת בני ישראל:

עולת שבת בשבתו וגו'. דאיתא בזוה"ק לית מלכא בלא מטרוניתא. והוא הענין כי אין מלך בלא עם, וכביכול אין נקרא בשם מלך ואינו מתענג כי אם בעת עבודת ישראל עמו והם עולים אליו. נמצא מה שישראל שובתים למטה ועולים בשבת במוסף הם עולים בשבתו כביכול שהוא שורש השבת והתענוג. על עולת התמיד, פירוש שעל פי היחודים שאנו עושים כל ימות השבוע ועושים הכנה לקדושה, על זה עולה בשבת ומצטרף היחוד דחול להעלות בשבת היחוד יותר ויותר:

ואגב אשמיעך מה שנראה לפי עניות דעתי בנוסח התפלה מ"ש רז"ל אשרינו שאנו משכימים ומעריבים ערב ובוקר ואומרים פעמים בכל יום שמע ישראל וכו'. דלכאורה מלת ערב ובוקר מיותרים והיה די באמרנו משכימים ומעריבים, אלא על פי מ"ש האר"י ז"ל כי היחוד נעשה בבוקר ונכלל מדת לילה ביום ובלילה בשעת היחוד נכלל מדת יום בלילה כנודע ליו"ח. וזהו פירוש שאנו משכימים ערב ובוקר, דהיינו שאנו מיחדים בהשכמה מדת ערב במדת בוקר, וכן מעריבים להיפך מדת בוקר במדת ערב והבן:

עולת חודש בחדשו. ופירוש רש"י שם וכן בפסוק עולת שבת בשבתו, מגיד שאם עבר יומו בטל קרבנו, ואין מקריבין מוסף של שבת זה בשבת אחר עי"ש. ולכאורה קשה דלמה לי קרא סברא הוא, דהלא מצינו בגמרא חגיגה ט. דהוצרך לילף מקרא דיש תשלומין כל שבעה לפסח ולשבועות וסוכות, שמע מינה דבלאו האי קרא היתה הסברא נותנת דאין תשלומין לקרבנות, וממה נפשך למה לי קרא שאם עבר יום בטל קרבנו גבי שבת ור"ח:

ויש לומר לפי עניות דעתי, דהנה פסח או רגל אחר בכל יום מתפשט קדושה דבר יום ביומו, ואין ענין יום ראשון של פסח ליום א' דספירה וכן להלאה. וכן ימי סוכות או שבועות. ולכן הסברא נותנת אי לאו קרא הוה אמינא דאין להם תשלומין, להכי איצטריך קרא לפרושיה. אבל לענין שבת וראש חודש הוה אמינא כיון דקדושת שבת זה הוא כסדר ועליות העולמות כמו שבת זה וכן ראש חודש, הוה אמינא שאפילו עבר יומו לא בטל קרבנו. להכי איצטריך קרא זאת עולת, לאשמעינן שבטל קרבנו. והוא כמ"ש האר"י ז"ל כי אין הניצוצין קדישין שנשאים היום הם למחר, לכן אין הכוונות של יום זה דומה לחבירו וכן הקרבנות:

פרשת מטות

איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה וגו'. הכתוב מרמז להולך בדרך ה' ומתחזק לעבוד ה' ועושה לעצמו סייגים ונדרים כדי שיהיה כסא ומרכבה ליוצרו. וזה כי ידור נדר לה', שהוא נודר ופורש את עצמו מכמה ענינים. לה', בכדי שיהיה בעצמו מכון ובית דירה ליוצרו. ונמצא שעל ידי מחשבותיו אלו אתערותא דלתתא הוא מעורר עולם המחשבה שלמעלה כביכול להשרות בו שכינתו. ולכן אמרו חז"ל כל הנודר כאלו נודר בחיי המלך, שעל ידי מחשבותיו בנדרים ופרישות הוא מנענע בחיי המלך הם מחשבותיו כביכול. או השבע שבועה, שענין שבועה, נגזר ממלת שבעה ימי בראשית שהוא נשבע לעשות כך וכך כדי לחזק תוקף וקיום שבעת ימי בראשית שבהם נברא העולם. כי כל כוונתו לאסור אסר על נפשו, שתהיה נפשו אסורה ומקושרת בה'. ולכן הנשבע הוא במלך עצמו, כי בשבועתו הוא מתקשר במלך עצמו. ואז אם כל כוונתו בלתי לה' לבדו, לא יחל דברו, האיש ההוא לא יעשה דבריו חולין, כי כל דבריו אשר ידבר אפילו שיחתו חולין יהיה לו קיום והעמדה וכאשר יגזור כן יקום. ככל היוצא מפיו יעשה, דהיינו כפי שיאמר בפיו למשל לאחד בנים ולאחד חיים או מזוני, יעשה המלך ב"ה בסוד ותגזור אומר ויקם וגו':

עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידינו וגו'. רמזו בזה, כי בוודאי שרי האלפים ושרי המאות היו צדיקים גדולים במדרגה מאשר היו תחת ממשלתם. ומדרך הצדיק ראש הדור לנטל ולנשא את ראש והמוחין של הנלויים אליו שיוכלו לעבוד ה' גם כן. ולכן בוודאי שרי האלפים ושרי המאות הם השפיעו בקדושתם על כל אנשי הצבא שיחזיקו את עצמם בקדושה וללחום מלחמות ה'. וזה פירוש עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידינו, כי ת"ל אנחנו עשינו מה שמוטל עלינו ונשאנו להם ראש ומוחין עד אשר לא נפקד ממנו איש. פירוש שלא נפל אחד ממדרגתו ח"ו אפילו באיזה הסתכלות רע או מעשה זימה ח"ו. או יאמר עבדיך נשאו כו', דאיתא במדרש במ"ר כב שמלכי מדין עשו עם בלעם כישופים וכשראו את הציץ נפלו על חלליהם, ולכן על ידי נשיאות ראש הקדושה והגבהתה המה כרעו ונפלו וממנו לא נפקד איש:

פרשת מסעי

אלה מסעי בני ישראל וגו'. אל"ה במספרו ל"ו רומז על ו' קצוות כל אחד כלול מכולם עולה ל"ו ועם היכל קודש מכון באמצע ומצטרף לכל הקצוות. נמצא החשבון ששה פעמים שבעה עולה מ"ב. והם מ"ב מסעי בני ישראל בקדושה שם מ"ב שבו עליית העולמות. וכן הם יצאו ממצרים עד בואם אל ארץ נושבת. והנה אנו רואים כמה מבני אדם אשר היתה נפשם שוקקה לעבוד ה' ולא עלתה להם. וסוד הענין הוא, מחמת שלא נטהרו מקודם מחלאת טומאתם ומחטאת נעוריהם, ועל ידי זה לא יכלו לגשת אל הקודש. לכן צריך כל אדם החפץ ברצון יוצרו לכבס ולנקות את עצמו ולחזור בתשובה על כל מה שעשה מעודו מעשים לא טובים, וכאשר האריכו בזה ספרי יראים, ואח"כ יזכה לעשות רצונו לעבוד ה' כראוי:

וזה הרמז בא בפסוק אלה מסעי בני ישראל, כלומר כן דרך הנסיעה אשר יצאו מארץ מצרים, ראשית דבר לצאת מחלאת טומאתו אשר כל הגילולים ועבירות נקראים בשם מצרים שהיתה מלאה גילולים וצריך מקודם לצאת מזה. ואח"כ לצבאותם, שפירשו בזוהר מלת צבאות כמצביא עביד, דהיינו שאח"כ יוכל לעבוד ה' כרצונו. והשלים הענין ביד משה ואהרן, דהיינו להתקרב אל צדיקי הדור וראשי העם והם ינהיגו אותנו בידם. כלומר שישפיעו עליו אהבה ויראה לה', וזה הבחינה נקרא ידן, כי אהבה דרועא ימינא וגבורה דרועא שמאלא. והנה אדומ"ו הגאון מהד"ב זלה"ה אמר כי כל המסעות שנסעו ישראל העיקר היה לתקן כל המקומות ולהגביה הניצוצין קדישין מהם, ולכן נכתבו בתורה שמות המסעות והמקומות אשר תקנום בתקנה. וזה ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', שמשה כתב כל מה שהוציאו ניצוצין קדושים במסעיהם שנסעו. ושנסעו על פי ה' ולא נסעו במקום אחד זולת שהוצרכו לתקן, וזהו ואלה מסעיהם למוצאיהם ודפח"ח:

והנה פרשה הזאת נקראת תמיד בין המצרים שהם נחשבים כ"א יום, כמו שפירש רש"י וכ"א יום וכ"א לילות הם מ"ב, כנגד מ"ב מסעות שצריך לעבור בין המצרים בכמה מסעות לתקן הכל ולעבוד את ה'. הגם שהזמן גרמא להיות עצב ונאנח על חורבן בית ה', עכ"ז יש לחזק את עצמו ולטהר לבבו ולעבוד ה' בתורה ותפלה בשמחה, בפרט בשעת אמירת שירות ותשבחות. ולהבין זה על פי משל ומליצה, מדרך מלך בשר ודם שיש לו כל מיני טוב ומיני שמחה וגם מנגנים בתוף ומחול וכנור ועוגב, ובודאי כאשר טוב לב המלך והוא שרוי בשמחה אין מן הצורך לו אל המשוררים והמנעימים בקולי קולות כי בלאו הכי יש לו שמחת לב. אכן כאשר לפעמים בא עת עצב ויגון ממקרה אשר הקרהו, אז יקראו הפורטים על נבל לשירם ולזמרם לשמח לבבו ולהצהיל פנים. וכן הנמשל ודוגמא כביכול אל קדושתו ית', שבוודאי משרתיו ברקיע מנעימים לו ומקלסים שמו, רק בזמן שבית המקדש חרב יש עצב בבתי בראי, אז צריכים מי אשר ה' בלבו להתחזק ולכנוס אל בתי גוואי ולהפשיט עצמו מכל מיני עצבות ולשמח כבוד המלך ולומר לפניו אתה מלכנו מעולם וגם עכשיו ותמלוך לעולם ועד והכל כאין נגדך, ועלו מושיעים בהר ציון ויאתיו כל לעבדך ויתנו לך כתר מלוכה:

וכבר הקדים לנו אדומו"ר ז"ל הנ"ל רמז בפסוק איכה א, ג כל רודפיה השיגוה בין המצרים, דהיינו כל מי שרודף להמליך את הבורא יוכל להשיג יותר דוקא בימים אלו בין המצרים. למשל כי כשהשר יושב בביתו אז אימתו מוטלת אשר לא כל איש ואיש יכול לבא פנימה, מה שאין כן אם השר עובר בשוקים וברחובות חוץ לפלטרין שלו אז הוא קרוב לכל קוראיו ויאזין שועת כל הקוראים בשמו. וכן הנמשל לדעת כי בזמן הזה כי כצפור נודדת מקנה וגו' משלי כז, ח, לכן הרשות נתונה לכל אדם להתקרב אל מלכו של עולם והוא עונה אליהם עכ"ל:

ועיקר הענין להתחזק ולאמץ את לבבו בעתים הללו לבלתי יפול ברשת ההתרשלות מעבוד ה' חלילה, ואפילו בתשעה באב שהוא חושך למראה עין, הגם שיש לבכות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה כימי קדם:

והנה הצדיק איש אלהים מוה' יעקב יצחק אמר פירוש הגמרא מגילה ה ע"ב ביקש רבי לעקור תשעה באב שחל בשבת, ואמר הואיל ואידחי ידחי עי"ש. פירוש שרצה לעקור צרת תשעה באב כלל ועיקר ולגלות הקץ על ידי שחל בשבת יום הקדוש, והואיל ואידחי ידחי לגמרי. ולכן לא הודו לו חכמים, כי אין לדחוק את הקץ עכ"ל:

ונוסף עוד על דבריו, כי ביקש רבי לעקור תשעה באב, דהיינו לעשותו עיקר ולהראות גודל מלכות השי"ת. דהיינו הגם שצר לנו עד מאד אנו מתחזקים ומתאמצים ושמחים בשבת במלכותו ועל רחמיו המרובים אנו בטוחים שישוב נדחינו במהרה, וזה הענין הוא עיקר ויותר תענוג לפניו מאשר שאנו שמחים וטובי לב בימים הנגלים ונראים לטובה. ולכן מהתעוררות עיקר ותענוג זה היה בכוחו לדחות את תשעה באב ולעקרו ולגלות את הקץ. ואמר הואיל ואידחי ידחי ולא הודו לו חכמים, פירוש שהחכמים הודו לו בבחינת ל"א שהוא בחינת אי"ן בבתי גואי. אבל עדיין לא היה בכחם לשלשל השמחה לבתי בראי ולגלות הקץ עד שיושיענו ה' ויגדיל כח הצדיקים לגלות בחינת אי"ן והשמחה הגנוזה ואז ישמח ה' עמנו אמן:

במדרש במ"ר כג ד"א אלה מסעי, למה זכו ליכתב בתורה כל המסעות האלו על שקבלו את בני ישראל, עתיד הקב"ה ליתן שכרן דכתיב ישעיה לה, א, יששום מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כחבצלת כו'. ומה מדבר על שקבל בני ישראל כך, המקבל תלמידי חכמים לתוך ביתו על אחת כמה וכמה. את מוצא עתיד המדבר להיות ישוב והישוב עתיד להיות מדבר כו', שנאמר מלאכי א, ג ואשים את הריו שממה כו', שנאמר ישעיה מא, יח אשים מדבר לאגם מים. את מוצא עכשיו אין אילנות ועתיד להיות שם, שנאמר שם מא, יט אתן במדבר ארז וגו'. ועכשיו אין דרך במדבר כו' ועתיד להיות שם, שנאמר שם מג, יט אף אשים במדבר דרך וגו'. ואומר שם לה, ח והיה שם מסלול דרך ודרך הקודש יקרא לה. עוד במדרש שוחר טוב במזמור השמים מספרים, רבי ברכיה בשם רבי שמעון אומר מי שאין לו ראש בפני הבריות יש לו ראש בפני הקב"ה שנאמר משלי ח, כו וראש עפרות תבל, הים אין לו ידים כו' הארץ אין לה אזנים כו' ואין לה ידים כו' עי"ש:

יבואר על דרך דאיתא בזוה"ק פרשת תצוה בשם הסבא דהילוך בני ישראל במדבר מ' שנה היה כדי להכניע הסט"א הוא שר המדבר תחת הקדושה ולהוציא יקר הקדושה מזלות הקליפה. וכן כשעושי רצונו עובדים אותו ית' ומייחדים שמו בעת הזאת שהוא כמו מדבר נגד ערך קדושת הארץ ומעלים ניצוצות קדושות בעסק תורתם ומעשיהם הטובים, בזה מתרבה גבול הקדושה ומלכותו יתברך, וזה פירוש יששום מדבר וציה ותגל ערבה, הערבה היא בלא טעם וריח, רומז על הקדושה השוכנת אתנו בצרותינו. תפרח כחבצלת כמ"ש בזוה"ק אני חבצלת השרון, היינו מלכותו יתברך באצילות קדשו שהיא חבויה בצלו שמשוררת ומזמרת לפניו כביכול כשר המשתעשע בממשלתו. כן תפרח לעתיד הערבה היא הקדושה המתפשטת בזה העולם העשיה וכנ"ל. וזה באמת השכר הגדול למדבר שקבל לבני ישראל, וכמו שיש חילוק בגבולות ארץ, כן יש חילוק בזמנים. יש עתים וזמנים מסוגלים ובהירים לעבודת הש"י בדעת רחבה ומוחין דגדלות. ויש עתים לקטנות כמו בין המצרים וימי טבת ושבת, ובקושי להטות אשוריו לעבודתו ית' כי אם בהתגברות והתחזקות גדול, אכן מצד גודל הקדושה הנתגלה בעתים הקדושים הנ"ל אלו השיורין הם מסייעים לעבודה גם בימי הקטנות. וידוע שהגדלות נקרא בשם חכמים, נמצא השיורין הם תלמידי חכמים. וזהו המקבל תלמיד חכם בתוך ביתו, רצ"ל שגם בימי הקטנות מתחזקים ומתאמצים את עצמם בכל תוקף ועוז לעבודתו יתברך על אחת כמה וכמה שנתרומם גבול הקדושה ונכנע הסטרא אחרא:

וזהו עתיד הישוב להיות מדבר, שנאמר ואשים את הריו שממה. [הר"י הוא לשון הריון הגם שהם הרים עמל ויועצים מחשבות רעות על בני ישראל הש"י משומם ומהרס עצתם]. והמדבר ישוב, שנאמר אתן במדבר ארז שיטה והדס, היינו מצד עבודתו יתברך והתחזקות, על ידי זה יבוררו המדות חסד גבורה תפארת מדת האבות המכונים בארז שיטה והדס. וזהו שאמרו עכשיו אין אילנות במדבר ועתיד להיות, כי אדרבה על ידי התאמצות בני ישראל בימי הקטנות לעבודתו יתברך על ידי זה מוסיפין כח למעלה כביכול ביתר עוז, וישגא אילנא רבא ותקיף דמזונא דכולא ביה. נמצא מזה המדבר יבא כל טוב לעמו בני ישראל. והן הן דברי רבי ברכיה בשם רבי שמעון מי שאין לו ראש בפני הבריות יש לו לפני המקום כו', כמ"ש, הגם שנראה עתים ומקומות שאין להם איברים להתגדל בעבודתו יתברך, לפניו יתברך יש להם ראש. וכן שארי ענינים שביאר שם:

ודבר זה ידוע ומפורסם, כי אדרבה הימים הללו מוכנים לעבדו יתברך בתוקף ועוז, וזה עיקר שעשועו ית' מהם שצריך אומץ גדול והם הכנה לימי אלול ימי רצון הקדושים. וזהו עכשיו אין דרך ועתיד להיות, רומז להכנת ימי אלול כמ"ש ישעיה מג, טז הנותן בים דרך. גם דר"ך גימטריא ס"ג קס"א, כי בכל עת שאין ניכר התגלותו כל כך הוא בחינת אה"ה, רצ"ל דזמין אנא לאתגליא. כן בימי מצרים שאלהותו יתברך הוא בבחינת לבושים ושמות כנודע והקדושה המתבררת מתוך הסיגים בימים אלו הם הכנה לימי אלול הבאים:

וזה אשים במדבר דרך, שזהו המדבר הוא התגלות הדרך בימים הבע"ל. וידוע שדרך נקרא דרך מפולש. ומסלה היא כבושה. כמ"ש שיש ימים קדושים המוכנים לעבדו יתברך ברוחב לב באמת ויושר, והוא כמו דרך ומסלה שנוח לילך בהם מרוב דריכת בני אדם בהם, מה שאין כן בין המצרים צריך תוקף ואימוץ הלב לעבודתו יתברך בכל מיני התאמצות, כידוע שיש כמה אלפים בחינות ומדרגות לעבוד השם יתברך וצריך

התחזקות גם במדרגות קטנות. ואמרו רז"ל במנשה מלך יהודה שתשובתו היה על ידי יסורין, אמר אי עני לי מוטב ואם לאו ח"ו כל אפין שווין. וכי יש מדרגה פחותה מזו, עם כל זאת על ידי זה בא לידי תשובה ומדרגות קטנות הנקראים בשם מסלול היינו מסלה קטנה. וזהו והיה שם מסלול דרך ודרך הקודש יקרא לה:

בהפטרה שמעו כי פנו אלי עורף ולא פנים וגו' כי מספר עריך היו אלהיך וגו' ירמיה ב, כז-כח והלא מעתה קראת לי אבי וגו' שם ג, ד. והנה הלשון כפול עורף ולא פנים, כי מהידוע מי שפונה עורף הוא עומד בפניו אל צד אחר. אלא יש לומר דרומז בזה, הגם שעומדים לפני ואומרים תהלות ותפילות כמו ברוך אתה שהוא אמירה לנוכח, אבל לבם בל עמם. ואז הענין מכונה כי פנו אלי עורף גם כן דהיינו בזמן שהם אפילו עומדים לפני ולא מכוונים לפנים, וגם כשלפעמים מתפללים ועושים מצוה כראוי הם סוברים שבכחם וחכמתם עושים זאת וזה ולא פנים. והטעם כי מספר עריך הוא התעוררות שלך. היו אלהיך יהודה, אפילו כשאתה מתעורר לפעמים נעשה אתה אלוה אצלך ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה את כל אלה, אבל עיקר העבודה להבין כי כל אשר אנחנו עושין רצון יוצרנו הוא גם כן שלו ומידו נתנו לנו, וגם התעוררות הרצון שבקרבתנו לעבוד ה' הוא מרצונו הפשוט. וזהו פירוש הלא מעתה קראת לי אבי, פירוש הטוב יהיה כשתקרא לי אבי, כי אב פירושו רצון, מלשון אם תאבו ושמעתם ישעיה א, יט, ואז תקרא ותכנה הרצון על שמי כי אני משפיע לך אז ייטב לך כל הימים:

מגלת איכה

במדרש איכה רבתי השליך משמים ארץ תפארת ישראל איכה ב, א. אמר רבי יהושע בר' נחמן משל כו', כך אמר הקב"ה לישראל כלום אתם מקניטין אותי אלא בשביל איקונין של יעקב שחקוקה על כסאי הא לכון טרון באפיון. הוי השליך משמים ארץ וגו' עכ"ל. והדבר נפלא ומכוסה מהבין איך אפשר שיצא מאתו כביכול רצון כזה ח"ו להשליך דמות יעקב החקוקה בכסא אשר הוא קיום והעמדה לכל העולמות שנבראו בשבילו. וכמו שדרשו שאמר הקב"ה למלאכים ישראל אשר בך כו' ישעיה מט, ג, ולולא יעקב אבינו ע"ה היה הכל כלא היה, ואם כן הוה ליה למימר בקיצור שיחריב כל העולמות ח"ו כנודע לכל באי שער תורתנו הקדושה:

ונראה לי לבאר על פי שנבין מקודם מ"ש בכתבים כי מצרים מכונה בשם נגד עולם הבינה אשר הוא גבוה מעל גבוה, ועל ירושלים עיר הקודש כינוה בשם מלכות, אשר לכאורה נראה להיפך. אכן הענין הוא, כשהקב"ה מתגלה במלכותו לבאי עולם אפילו בעולם הגשמי ובמדרגה היותר תחתונה כשהם מכירין מלכותו, הגם שזה נקרא רק בחינת מלכות מדה העשירית, עכ"ז היא בעילוי ומדרגה ביתר שאת ועיקר כל הבריאה, כי בשביל זה להקרא מלך נברא העולם ונוסדו השמים והארץ וכל אשר בם, מה שאין כן אם אין גילוי אלהותו בעולם ח"ו כמו בשעת גלות מצרים ואז נסתלק המלכות לעילא לעילא כי היה מלך

באיתכסיא ובהצנע, הגם שבחינת מלכות אז בבינה, דהיינו בעולם המחשבה אהי"ה דאנא עתיד לאיתגליא, מכל מקום אין המלכות בשלימות, כי עיקר המלכות להיות עבדיו מקבלים עולו ועושים רצונו כמו שהיתה בזמן שבית המקדש היה קיים וראו כל בשר יחדיו כי הוא לבדו מלך ומושל באפסי ארץ סלה ואנחנו עמו ועמוסיו מבטן וזה כבוד מלכותו באמת. ולכן ניחא הגם שמצרים מכונה נגד עולם הבינה, כתוב שם בראשית מו, ד אנכי ארד עמך מצרימה, כי העליה והסתלקות נקרא ירידה נגד כבוד מלכותו שצריך להיות באתגליא. אבל אח"כ כתיב שם ואנכי אעלך גם עלה, שזה הירידה מכבודו ית' להתגלות בעולם השפל נקרא בשם עליה כי זה עיקר כוונתו:

וכן מצינו ביעקב אבינו ע"ה שהראוהו בחלום והנה סולם מוצב ארצה וגו' והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו בראשית כח, יב, ומקשה בגמרא חולין צא ע"ב ברישא עולים והדר יורדים עי"ש, ולפי דרכנו ניחא, כדאיתא במדרש ב"ר סח שהראוהו ד' גליות, ורמזו לו הגם שמלאכי אלהים עולים ומסתלקים, דהיינו שבחינת אלהות יעלה למעלה, עכ"ז נקרא ויורדים שהוא בחינת ירידה מחמת כי טמיר ונעלם ואין גילוי כלל, והבטיחו הקב"ה הארץ אשר אתה שוכב עליה שם כח, יג, פירוש המלוכה המכונה בשם הארץ אשר היא שכיבת לעפרא. ואתה רוצה להקימה וכל מגמותיך עליה, לך אתננה ולזרעך והיה זרעך וגו', כלומר שלעתיד יהיה הקב"ה למלך על כל הארץ אמן. ועל פי זה מבואר דברי המדרש איכה, כי לא רצה הקב"ה ח"ו להשליך דמות יעקב מכסאו כפשוטו כמ"ש לעיל. רק כיון שבאו לבחינת גלות אם כן תפארת ישראל ודמות יעקב יעלה למעלה בעיבור ולא יתגלה כלל. וזה נקרא בשם השליך משמים, כי זה הוא בחינת ירידה והשלכה מלמעלה עד ירחם את עמו ב"ב אמן:

ויצא מבת ציון כל הדרה איכה א, ו. מן בת כתיב, אמר רב אחא יש לנו מנה אחת יפה זה הקב"ה איכ"ר א עכ"ל. מן בת כתיב, כלומר המלכות נק' בת ויצא ממנה. ציו"ן גימטריא יוסף שהוא צדיק יסוד עולם ויציאת הצדיק מן העיר עושה רושם ופנה זיוה ופנה הודה והדרה, וזהו פירוש ויצא מן בת ציון, ולכן יצא כל הדרה. ואז השכינה נשארת למטה עמנו. וזה יש לנו מנה אחת יפה, ועיין בזו"ח:

איתא שם איכ"ר א בליל תשעה באב נכנס אברהם אבינו ע"ה לבית קדש קדשים אחז הקב"ה בידו והיה מטייל בו ארוכות וקצרות ואמר לו מה לידידי בביתי, אמר לו רבש"ע בני היכן הם עכ"ל. פירוש הקב"ה הכניס לאברהם אבינו ע"ה שהוא איש חסד להמתיק הדינים מעל ישראל. וזה שהיה מטייל בו ארוכות הם החסדים וקצרות הם הגבורות. ואמר לו מה לידידי בביתי כי כבר שפכתי עליהם חמתי. לכן השיב אברהם אבינו ע"ה בני היכן הם, כלומר כיון שהם על כל פנים בני מהראוי שזכותי יגן עליהם ולא היה לך לשפוך חמתי עליהם:

בעזר שחקים שפר נשלם ספר במדבר:

פרשת דברים

אלה הדברים, במדרש דב"ר א אמר הקב"ה ראה לשונה של תורה מה חביבה שמרפאה את הלשון מנין שכן כתיב משלי טו, ד מרפא לשון עץ חיים כו', תדע לך לעתיד לבא הקב"ה מעלה מגן עדין אילנות משובחים כו' שהם מרפאים את הלשון כו'. וחד אמר כל שהוא אלם ולועס הימנו לשונו מתרפאה כו'. ר' לוי אמר מה לנו ללמוד ממקום אחר נלמוד ממקומו הרי משה עד שלא זכה לתורה כתיב בו שמות ד, י לא איש דברים אנכי, כיון שזכה לתורה נתרפאת לשונו והתחיל לדבר דברים, מנין ממה שקרינו בענין אלה הדברים אשר דבר משה, עוד שם במדרש והנכם היום כככבי השמים לרוב דברים א, י, למה בירך אותם ככוכבים, מה הכוכבים הללו מעלות על גבי מעלות כך הן בני ישראל, מה הכוכבים אין להם חקר ולא מנין כך בני ישראל וכו', אמר לפניו רבש"ע למה לא משלת בניך בחמה ולבנה שהם גדולים מן הכוכבים. א"ל הקב"ה חייך חמה ולבנה יש להם בושא לעתיד לבא כו', אבל הכוכבים אין להם בושא לעולם שנאמר יואל ב, כז ולא יבושו עמי לעולם:

הנה אנשי כנסת הגדולה תקנו לנו קדושת שמו יתברך בלשון נקדישך או נקדש. שהוא יתברך מופלא ומופרש אין סוף ב"ה וב"ש ואי אפשר לצייר אותו יתברך בשום אות כידוע. וכביכול כדי להגלות בעולם כדי שיוכלו לעבוד אותו יתברך וליהנות מאורו וכביכול עשה כעין פריסא, ועל ידי הפריסא יוכלו ליהנות מאורו יתברך כדמיון השמש שאי אפשר להסתכל בו כי אם על ידי לבוש ומגן מעשה רשת שעל ידי הנקבים קטנים יכולים ליהנות מאורו. ובדמיון זה אם היה השמש אורו רב יותר היה צריך ללבוש יותר עב, כן עשה יתברך פריסות ולבושים שעל ידי הלבושין יכולין ליהנות מאורו, כי מלך אין רואין אותו כשהוא ערום סנהדרין כב. כמש"ל כי זהו אפיסת ההשגה. ולזה אמרו בזוה"ק רישא דמלכא בחדסד וגבורה אתתקן, כי המדות הם לבושים שעל ידם יהא למחשבה תפיסה בו יתברך לאיזה השגה. וז"ש אליהו ז"ל תפארת לבושא, ובכדי שלא תדמה לאמר שזה הלבוש אינו עצמותו ית', לזה אמרו רז"ל ב"ר כא כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה. ע"כ בשגם דרך צינורות השפע מהספירות הקדושות שמזו נשפע חכמה ומזו עושר וכדומה הכל הוא מאין סוף ב"ה המשפיע על ידי המדות, כי לשון מדה הוא פירוש לבוש, לשון מאן דלביש מדא ברכות כח. ועל ידי התלבשותו יתברך במדות כן משפיע חיי בני ומזוני לפי הכלים. וזהו לשון נקדישך כביכול שמעצמותו יתברך האין סוף פרס פריסא לבא לאותיות ושמות כדי שיוכלו לעבדו יתברך. [ורבים טעו בזה ונפלו לשאול תחתית רח"ל כשהשיגו בזו הפריסא והיו אומרים עזב את הארץ והיו מניחים ההשגחה למדרגות תחתונות תיפח רוחם, לא כן אנחנו בני ישראל מאמינים בני מאמינים], שזו הפריסא היה כדי שיוכלו לעבדו ולהנות מאורו יתברך. והקדושה היא הזמנה שבני ישראל מזמינים אותו יתברך ומתלבש במדותיו:

וכתיב בפירוש האידרא זוטא מהאר"י ז"ל דף ק"כ ואם תאמך הואיל ורגלי העתיק מתפשטין למטה, למה אינו נקרא בשם אצילות. ותירץ שאינו נקרא אצילות כי אם עד התפשטות הארוך. והנה עדיין הקושיא במקומה עומדת [עי"ש בשינוי לשון קצת], ולפי מ"ש יובנו דבריו היטב, כי ההתלבשות מורה על גילוי אלהותו יתברך שאי אפשר להתגלות כי אם על ידי לבושים. ולפי זה מתרץ שפיר, כיון שאין התלבשות למטה, על כן אין האור זך כמו באצילות ולכך אין צריך שם להתפשטות הארוך. ואמת שזהו הנקרא בשם

עקבות, כמ"ש עקבי"ת דמשיחא הוא אותיות בעת"ק, הם מדריגות תחתונות הצריכים להתברר כמ"ש עד דימטי רגלין ברגלין:

אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון וגו'. הנה הלשון הוה אינו מובן, אשר יושב בחשבון וכן עוג אשר יושב בעשתרות באדרעי. ונראה לומר דהכתוב תהלים קמז, ב אומך בונה ירושלים ה', וקשה גם כן לשון הוה, דממה נפשך אם יאמר ה' שיבנה ירושלים עצת ה' היא תקום, ומה שלא נבנית עדיין הוא מפני שלא פקדה לטובה, ואיך שייך לשון הוה:

ונראה לומר, דהנה ירושלים בצירופו נודע מס"ק יר"ו של"ם, כי יר"ו עולה יראה, ושם בירושלים היתה היראה בשלימות כלנו יחד עושים באימה וביראה רצון קוננו. אכן מפני שנתרחקנו מעל אדמתנו אין אנו יכולים לעלות ולראות תמיד פני ה', רק שבעונותינו הרבים היצה"ר מסתיר מפנינו אור ה' ויראתו. לכן צריך כל אדם להתעורר בקרבו ולעמוד נגד יצרו ולהתחזק בעבותות אהבה ויראה עד שיקושר בירושלים עיר הקודש. ולכן הטעם שאנחנו מתפללין למזרח ומכוונים לירושלים כנודע מאמר חז"ל ברכות ל. . וכאשר נזכה כלנו להתעורר באהבה וחוטי חסד לעבותות היראה כראוי בשלימות אז נזכה לבנין עיר קדשנו ותפארתנו:

וז"ש דוד המלך ע"ה תהלים קכב, ג ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו, פירוש לפי התחברות בני ישראל והתעוררותם באהבה ויראה נבנה ירושלים. ששם עלו שבטים, פירוש כי מוסרות אהבה ויראה הנקשרים בלב ונעשה ירושלים בלב הם נקשרים עד ירושלים עיר הקודש. ואלו המוסרות נקראים לשון שבט ושרביט, ועל זה עמדו כל העכומ"ז לכלותינו ולנתק את המוסרות כמ"ש תהלים ב, ב-ג נוסדו יחד על ה' ועל משיחו נ'נתקה א'ת מ'וסרותימו, ר"ת אמ"ן. שמורה על היחוד העולה צ"א גימטריא אמן, שנעשה על ידי המוסרות, והם בקשו לנתק המוסרות ולהפריד היחוד ח"ו. וכן היו סיחון ועוג לפני ארץ הקדושה למגן ומחסה על הכנעני ושבע עממין כדי שלא נוכל לכבוש ארץ הקדושה, וזה היה גבורת משה רבינו ע"ה שלחם עמהם והכניעם:

והנה המלאכים הממונים בשבח לסיחון מלך האמורי כי לעולם חסדו ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו, פקדיא"ל צרופיא"ל שהם ממונים על היחוד. כי צרופיא"ל הוא באות צ' המורה על הצדיק. ופקדיא"ל ע"ש פקידה לנוקבא כמ"ש בזוה"ק. וכמוהם זה לעומת זה בקליפה היו סיחון בנוקבא ועוג בדכורא, כי הוא היה מלך הבש"ן כי שמו מרמז כמ"ש החסיד המפורסם מ' משה בש"ן נ'ון ש'ערי ב'ינה דקליפה, ומשם היה שורשו. וזאת המלחמה צ"ל תמיד להכניעם באהבה ויראה בשלימות כדי להגיע לירושלים עיר הקודש בב"א:

כי ה' אלהיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך את המדבר הגדול הזה וגו'. הנה הפרשה הזאת קריאתה תמיד בט' ימים שאחר ר"ח אב עד ט' בו. ומרמז הפרשה בכמה ענינים להזכיר את אשר עברנו ממקום

למקום וה' אלהינו היה עמנו, להורות הגם שכשאנו עוברים בין המצרים ומר"ח אב עד ט' בו לא יטוש ה' את עמו ונחלתו, וכמו שהולחנו במדבר בארץ לא עבר איש וה' הולך לפניהם וגו', כן בימים הללו אשר נקראים גם כן מדבר וגיא צלמות. וכמ"ש פירוש הפסוק תהלים כג, ד גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי, ונמצא כתוב בכתבי הקדוש מהר"ש מאוסטרפאלי כי שם של את"ה הוא המגין עי"ש, פירוש הענין, כי אתה הוא שם החסד כמו אתה כהן לעולם תהלים קי, ד, וכמ"ש רבותי נ"ע כי עיקר החסד מה שאנו זוכים לקרוא לבוראנו הגדול והנורא בלשון אתה, וכתבנו מזה במקום אחר. וזהו פירוש שבטך ומשענתך המה ינחמוני, פירוש גם שבט שלך הוא כמו המשענת והוא לצרכי, שלפעמים כשהחסדים יורדים מלמעלה למעלה ואז אפשר שיינקו מהם החיצונים ואויבי ה', לכן צריך להוריד אותם בלבוש גבורה וצמצום ולהראות כי משלם חסדיו לאיש כמעשהו ומדה במדה, ואז יתפרדו כל פעולי און. וכבר כתבנו מזה במקום אחר מעלת הצדקה שצונו בוראנו יתברך כי הוא מגן ומחסה לשפע הקודש שלא תתפשט רק לישראל עמו עי"ש:

וזה שסיים תערוך לפני שלחן נגד צוררי, כי זה עיקר הכוונה שלך במדת הגבורה. דשנת בשמן ראשי כוסי רויח, פירוש שזה היה כוונתך הראשונה ומחשבתך הקדושה וצופה ומביט מראשית אחרית וחפצת להיטיב לנו. כוסי רויח, כי רוי"ה עולה אר"ך הם החסדים הגדולים דאריך:

וזה שאמר משה רבינו כאן ידע לכתך את המדבר הגדול הזה, כי צפה והביט הכל במחשבה הראשונה בבריאת עולם. וענין השיתוף מדת הדין ברחמים נקרא הוי"ה אלהי"ם שגימ' יב"ק. כי אלהים הוא תקיף ובעל היכולת וצריך למדת הגבורה כמ"ש לעיל. להראות לכל כי הוא אלהיך ורוצה בטובתך. ואז נפתח אותם שבסוף שם אלהים ונתארך לאותך שבסוף אלהיך. וכלן אמר שם בפסוק זה ארבעים שנה, כלומר שזה הבחינה שצ"ל אלהיך זה הוא בחינת ארבעים שינוים שמורה עליהם אותם שעולה ארבעים שנראה לבחי' גבורה. ואמר ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר, פירוש שהוא עמך אפילו במדבר הנ"ל. ולא להחסיר ממך דבר, פירוש אפילו שתרצה בימים הללו להשפיע בני חיי ומזוני ודברי תורה לעמו ישראל הוא יהיה עמך ויסכים לעצתך:

הנה אמרו חז"ל שו"ע או"ח סימן תקנ"ה ס"א בתשעה באב חייב להניח תפילין במנחה. והטעם שבאים מוחין חדשים לנחם את עמו ישראל, וכמ"ש האריז"ל לכוון במנחה שם הוי"ה ניקוד סגול. והוא המשל כדרך האב שמייסר את בנו בשבט כדי להדריכו, ואף על פי כן אחר כך הוא מקרבו ומדבר על לבו ומנחם אותנו לומר לו אהבתיך ומשכתיך חסד, וגם כשאני מוכיח אותך בשבט הוא לטובתך. וכן הענין אחר הימים הנוראים אלו ובפרט בתשעה באב אשר הדינים מתוחים רח"ל, כמ"ש האר"י ז"ל לכוון כל היום הוי"ה בניקוד שב"א שמורה על הגבורה. לכן לעת ערב הוא מנחם את עמו ישראל ומראה להם התקרבות ביד מינו והחסד ושם הוי"ה בניקוד סגול ובאים מוחין חדשים, ובודאי יש כח להמשיך אז שנו"ת חיים בתפילין כמו תמיד בבוקר בבוקר כנודע. ואז ההתחלה לבנות המלכות מחדש:

וכמ"ש בצירוף הימים שמעשירי באב עד יום ראשון של סוכות על פי מה ששמעתי מהרב הגאון מוה' שמואל שמעלקא אב"ד דק"ק נ"ש כי מר"ח ניסן עד בעשור לחודש בו הם עשרה ימים כנגד אות י של אדנ"י, ואח"כ ארבעה ימי ביקור קרבן פסח הם נגד אות ד, ואח"כ מיום הראשון של פסח עד ערב שבועות הם חמשים יום כנגד אות נ, ואח"כ יום ראשון דשבועות נגד אות א דאדנ"י, [והוא צירוף ידנ"א אותיות אדנ"י], ואז נבנה המלכות עד שנתגלה אות א במלת אנכי ה' אלהיך עכ"ל. וכמוהו אמרתי גם אני בימים הללו, שמעשירי באב עד כ"ט באלול הם חמשים יום כנגד אות נ, ואח"כ עשי"ת נגד אות י, ואח"כ ארבעה ימים שבין יוה"כ לסוכות הם כנגד אות ד, ואח"כ יום ראשון דסוכות הוא נגד אות א שהוא יום ראשון, כמ"ש בפסוק ויקרא כג, מ ולקחתם לכם ביום הראשון וגו', [והצירוף הוא ניד"א כנ"ל], וזה הוא בנין המלכות מחדש אחר החורבן. וגם כי בתשעה באב אסור ללמוד תורה ועליו נאמר תהלים קיט, קכו הפרו תורתך, לכן תיכף אתריו קורין פרשת ואתחנן עם עשרת הדברות להתחיל התורה ולקבל עול מלכות שמים מחדש:

פרשת ואתחנן

אתה החלות כו'. בילקוט את גדלך, זו מדת טובך שנאמר במדבר יד, יז ועתה יגדל נא כו'. ואת ידך, זו ימינך פשוטה לכל באי עולם כו', החזקה, שאתה כובש ברחמים את מדת הדין כו', שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם כו' שאין אחד יכול למחות על ידך. וכן הוא אומר איוב כג, יג והוא באחד ומי ישיבנו. שמעתי בשם אדומ"ו הרב הקדוש מוהד"ב זצ"ל מה שאמרו בזוה"ק אתה תמן גחין רישא, רצ"ל שזה הוא מחסדו יתברך כי מלת את"ה מורה על חסד כמו אתה כהן לעולם תהלים קי, ד, שיהא באפשרי וכח האנושי לעמוד לפניו יתברך ולדבר אתו לנוכח כמדבר אל רעהו כמו בנוסח כל הברכות ברוך אתה, והוא מרוב ענותנותו והארתו המשתלשל אל האדם להאיר אל עבר פניו, וזהו אתה החלות כו'. ובאמת הוא חסד נפלא מה שאי אפשר לשום בריה להשיג ענין זה ונבוכו בו כל הרעיונות. כי איך יצוייר שאין סוף ב"ה שהוא נעלם מובדל מכל ואין לו ציור ודמיון בשום אות וענין כלל שיצמצם כל כך ויגביל עצמו להתלבש במדות ולהתפאר בתהלות בני ישראל. וגלל כן תיקן לעצמו לבושי המדות בכדי להשיג קצת מאורו, כי מלך אין רואין אותו ערום סנהדרין כב. כנ"ל. ולזה אמרו רז"ל גם כן אין רואין אותנו אלא בביתנו, זו אשה יראת ה'. כביכול מרצונו להתענג בתענוגות בני אדם בא לידי הגבלה וצימצום. וזהו אהבה דוחקת הבשר ב"מ פד.:

ולזה אמרו יומא עו. כסא דדוד מלכא רכ"א לוגין, כי דוד המלך ע"ה היה תמיד נרדף מבני אדם ומסוכן ממש למות בידיהם, ועל ידי זה שם נפשו בכפו והולך ומתחזק תמיד בעבודת השם במחשבתו הזכה באהבה רבה ושמחת לבב בשירות ותשבחות עם מסירות נפש ממש בחשבו מה אם יהרגוני גם כן אני צריך לחזור לאבי שבשמים לעמוד לפניו, על ידי זה המשיך האר"ך לכוסו רצ"ל לבחינתו. ובלאו הכי מצד עצמותו יתברך אין לו שום תמונה ודמיון, כמ"ש ישעיה מ, יח ואל מי תדמיון אל, דהיינו האין סוף ב"ה אשר הוא אל וכח הכל אי אפשר לדמותו ולציירו בשום ציור כי אם מצד שרצונו יתברך היה להראות רב טובו לבאי עולם, כמ"ש וכי למגן אתקרינא רחום וחנון ארך אפים וכו'. וכביכול כשרצונו יתברך היה לחדש

עולמות לפעול בהם רב טובו. וכל זמן שלא נתגלה היו הי"ג מדות כביכול בבחינת דל מה שאין הפה יכול לאומרו. הגם שאמת ואמונה שלא היה שום חסרון בעצמותו יתברך עד שלא בראם ולא יתרון בהבראם, עם כל זאת מצד רצונו יתברך שעלה ברצונו לבראות עולם כדי להיטיב לברואיו לבחינה זו צדקו דברינו הנ"ל. וז"ש במדרש זה מדת טובך שנאמר ועתה יגדל נא כח אדני. ואמר ואת ידך זו ימינך פשוטה לכל באי עולם, שנאמר שמות טו, ו ימינך ה' נאדרי בכח, כמ"ש ב"ר א שעיקר בריאת העולם היה בשביל בני ישראל כמ"ש בראשית ב, ד אלה תולדת השמים והארץ בהבראם, הם כנסת ישראל ה זעירא דהבראם. ועיקר השעשוע היה בשביל שיעבדו אותו יתברך בעוה"ז שהוא כח הנגדיי, וזהו ג"כ בכלל ה זעירא דהבראם. בזה"ק ובני ישראל עושים רצונו יתברך בעוה"ז. וזהו פירוש אעשה לו עזר כנגדו בראשית ב, יח, וזה כי אתם המעט מכל העמים דברים ז, ז, ה מעוטה דבה"בראם. ואומר תהלים מד, ד כי ימינך"ך וזרוע"ך ואור"ך פניך כו', הם תלת גוונים דאבהן, אור פניך, הוא הממוצעת. החזקה, שאתה כובש מדת הדין כמ"ש באידרא קדישא גדול כח של משה רבינו ע"ה שהמשיך הי"ג מכילין דרחמי למקום זעיר אנפין, מה שאין כן מיכה אמרם במקומם הרמתה. ואמרו באידרא קדישא אמר רשב"י עד כען טמירין הוו בלבאי למיעל בהו לעלמא דאתו. והקושיא גדולה הלא כל דברי רשב"י וחביריו בעניני יחודי אבא ואימא, ומה זה שאמר דבר חדש דבעינא השתא לגלאה. [חסר תשלום המאמר]:

אעברה נא ואראה וגו', פרש"י אין נא אלא לשון בקשה וכו'. ויש לפרש עוד מלת נא, שפירושו תמיד לשון עכשיו ומיד, כנודע מכתבי האריז"ל כי לעתיד בביאת משיחנו יעבור לפנינו נשמת משה רבינו ע"ה לארץ ישראל, כי אז יהיה התיקון האמיתי, ולכן אפשר לומר שמשה רבינו ע"ה צפה והביט זה בקדושתו והתחנן אל ה', כלומר כיון שסוף סוף אעבור אל ארץ הטובה, אעברה נא מעתה ואראה אותה, והשיב לו הקב"ה, יהושע הוא עובר והוא ינחיל וגו':

ונשב בגיא מול בית פעור. אפשר לומר כי זה הפסוק ונשב אינו מדברי משה וסיפור מסעי ישראל, רק שזה שייך גם כן לתשובתו של הקב"ה ודברי ניחומים על לב משה רבינו ע"ה, כלומר שלא תצטער על אשר אתה נשאר פה ונשב בגיא. ונשב, הוא לשון כמו רבים מדברים בעדם, כלומר שהקב"ה אמר לו אני ואתה נשב בגיא ונשאר ביחוד עליון, כי הקב"ה מתיחד עם נשמת משה בתענוג עליון הנפלא. ומרומז במלת ונשב"ב, נוטריקון נו"ן ש'ערי ב'ינה, בגי"א הם אותיות אבג"י משם אב"ג ית"ץ. כי בזה הכח שהקב"ה נקרא א"ב לי"ג מדות ת"ץ עתיד לנקום מאויביו. כמ"ש בספר ליקוטים מרב האי גאון עי"ש, ומ"ש בפירושי שם, וזה דכתיב מול בית פעור, כי מול, פירושו לשון כריתה, פירוש שעל ידי קבורת משה רבינו ע"ה בחוץ לארץ נגד בית פעור הוא יכרית ויכניע כח הרשעה כעשן תכלה במהרה בימינו:

ותחת כי אהב את אבותיך ויבחר בזרעו אחריו ויוציאך בפניו וגו'. לשון הפסוק בתחלתו לשון רבים אבותיך ואח"כ בזרעו אחריו. כי האבות הגם שהם שלשה, חשובין כאחד ונכללין בדיוקנא דיעקב שהוא כלול מגוונים חסד וגבורה. וז"ש אהב את אבותיך, הם שלשה אבות. ויבחר בזרעו אחריו, רומז על יעקב אבינו ע"ה שנכללין בו:

וביאור הענין שהקב"ה זוכר זכות האבות לבנים הגם שהבנים אינם דוגמת האבות במעשיהם ממש, מכל מקום על ידי איזה מעשה זכות שעושים בדוגמא למשל איזה מצוה מבחינת אהבה וגמילת חסד כמו אברהם וכן כולם מיד נתעורר הדבר הזה בשורשו ובאורו הגדול שהאירו במעשיהם הגדולים בקדושתם. למשל כמו הנר הנכבה ויעל עשנו אל אש אשר תוקד בנר אחר מלמעלה, הנה נודע שעל ידי פתילת העשן נאחז אור האש למטה. וכן הדבר הזה כי מעשיהם הקדושים הם כמו שביבי אש ושרפי מעלה, והגם שמעשה הבנים אינם רק כמו נר הנכבה על ידי מעשה המצוה באהבה וביראה וכיוצא, הגם שעושים בקטנות מתלהב מאש של מעלה זכות אבות:

וזה שהבטיח משה רבינו ע"ה ויבחר בזרעו אחריו, אפילו כשיהיה זרעו אחריו בענין אחרים ולא כהאבות ממש, רק בבחינת אחרים זוכר זכות אבות. ויוציאך בפניו, הוא מעלם לבחינת פנים וזכותם הקדושה ויאר להם במלת ויוציאך צירוף אותיות י"ו שמורה על יודין ווין מיחוד דדיקנא. ואח"כ נתגלה באותיות צ"א המורה על יחוד הוי"ה באדנ". ועל ידי זה ויוציאך בכחו הגדול הרומז לחכמה כי הוא כח הגדול. וזה שאנחנו מקוננים בתשעה באב על בן ובת של ר' ישמעאל כהן גדול, כי הם היו דוגמת אותיות ו ד היוצאים מר' ישמעאל אביהם שהם בבחי' אבא חכמה אות י שכולל ו ד בתוכו במילוי, ואז כשנתפרדו ונשבו היינו מקוננים עליהם. אבל להיפך ההבטחה שיתיחדו ו ד שהם בחינת הוי"ה ואדנ", ואז נמתק הכל ובא השפע לעולם בכל טובה לבני ישראל אמן:

היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי. פירוש כי המלאך נקרא חי על שם שכולו חיים וכמו שאמר אדמו"ר זלה"ה אל תבא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי תהלים קמג, ב, פירוש כי אפילו המלאך שנקרא כל תי שכולו חיים ואין לו העדר ומיתה אם תבא עמו במשפט לא יצדק לפניך, ואם כן אל תבא במשפט את עבדך דרי גיא עפר ורמה עכ"ל. והנה במעמד הר סיני נתגלה אהבת הקב"ה לישראל שבשביל עושי רצונו ומקיימי תורתו נברא העולם, ואם כן אפילו הדיבור וההנהגה עם המלאכים הוא על ידי עושי רצונו דלמטה. וז"ש היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וגם חי, רומז על המלאך, פירוש גם הדיבור שמדבר בו הוא על ידי שמדבר תחלה עם האדם והם יסכימו עמנו לטובה בכל אשר נעורר רחמים עלינו ועל כל ישראל אמן:

לא תנסו את ה' אלהיכם כאשר נסיתם במסה, יש לומר רמז הפסוק, דהנה כשישראל עושים רצונו של הקב"ה ואז נגלה כבוד ה' וראו כל בשר את מלכותו כי הוא מלך על כל הארץ ושומע לתפלתם ומסיר מהם עול הצרות. ולהיפך ח"ו כשאינם עושים רצונו, הגם שהקב"ה הוא מלך בעצם כמו שהיה קודם שנברא העולם כי הכל שלו וכל אלה עשתה ידו, אעפ"כ החסרון בגילוי אלהות ומלכות שאינו בגלוי, ונקרא לשון נס והרמה שהוא מרומם והמלכות גנוז אתו בלי ראות לעיני יושבי הארץ, וזה שהזהיר הכתוב לא תנסו, כלומר שלא תגרמו במעשיכם שיהיה בחינת נס והרמה לאלהות ח"ו, דהיינו שלא יתגלה למטה כאשר נסיתם במסה ששאלו שם היש ה' בקרבנו אם אין, אבל עיקר העבודה ורעוא דיליה דגליא ליה:

וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות וגו'. דהנה כתיב איוב מא, ג מי הקדימני ואשלם, שהבורא ב"ה מוכיח את בני אדם מי הקדימו לעבדו קודם שקיבל שכרו, הרי שהוא עושה ציצית לבגדו הקדימו הבורא לתת לו את הבגד, מל את בנו הרי הקדימו לתת לו בן וכן כל

המצות, נמצא כל השפעות שהבורא ב"ה משפיע לנו הכל בנדבה וחסד, כי המצות נעשו גם כן על ידו כנ"ל. אמנם כשהאדם עובד מאהבה ומיחל ומצפה לבן זכר רק כדי שיזכה למולו לשם ה', וכן מצפה שיהיה לו בגד להטיל בו ציצית, אז הוא מקדים בעבודתו להבורא ית"ש. וזש"ה וצדקה תהיה לנו, פירוש שההשפעה הבאה בדרך צדקה וחסד. תהיה לנו, לפעמים תוכל לבא בדרך שילום מדה במדה. וזה נרמז במלת לנו, פירוש כפי עבודתינו. וגם לנ"ו גימטריא אלה"ם שהוא כח המגביל ומשפיע לפי סדר העבודה. והיינו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלהינו וגו', אם אדם שומר וממתין מתי תבא המצוה לידו, אז נקרא שעושה לפני ה' כמו טרם כנ"ל:

לט"ו באב

בגמרא מס' חגיגה [תענית כו ע"ב] לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיוה"כ שבהן היו בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך וכו'. כי חודש אב בצירופו היוצא מפסוק דברים כז, ט ה'סכת ו'שמע י'שראל ה'יום, שם החצי האחרון משם הוי"ה השולט בחצי ראשון של החודש הוא בחי' דין. וביום חמשה עשר נמתק הדין על ידי הצירוף החצי שם י"ה, והוא נוטריקון י'ום ה'כיפורים, לרמז כי ט"ו באב ויום הכפורים הם חד דרגא, כי בהם עלייה לבינה, וכמ"ש האר"י ז"ל הפירוש בפע"ח על יוצאות וחולות בכרמים, עי"ש:

והיו אומרות בחור שא נא עיניך, פירוש הקב"ה שהיום נראה עלינו ברחמי שבחר בנו ובא ונתגלה עלינו בבחינת אלהי ישראל, שלכן נקרא בחור כמ"ש בים נדמה להם כבחור. עתה שא נא עיניך, פירוש הגיע העת שתשא ותנטל את אלו החדשים שהם נקראים עיינין, כי תמוז ואב הם בחינת עיינין דמטרוניתא כנודע. ועיקר בקשתינו ותוחלתינו שיתקן העיינין, ואז תהיה כלה שענינה יפות אין כל גופה צריכה בדיקה. וכמ"ש הפירוש בכל לשון בקשת העיינין. כמו והאר עינינו בתורתך, שיאירו על ידי התורה. וכן ועיינינו תראינה מלכותך, כי הקב"ה הוא מלך בעצם היה הוה ויהיה אפילו בחדשים הללו שהחריבו הבית, כי הכל היה בכחו והכל ברצונו והיה צופה ומביט מראשית הבריאה על חורבן הבית וד' גליות וביאת המשיח וכמ"ש חז"ל ב"ר ב בפסוק בראשית א, ב ורוח אלהים מרחפת וגו' עי"ש. רק שבחדשים האלו נסתמו בחי' עיינין למטה בלי ראות בגלוי מלכותו, לכן אנו מבקשים ועיינינו תראינה מלכותך, כי כשיבנה בית המקדש יהיו הצומות לששון ולשמחה. וכן אנו מבקשים שא נא עיניך וראה מ"ה אתה בורר לך, כי כל המבוקש מהחדשים האלו רק לברר הניצוצין קדישין מתוך הפסולת, וביור הניצוצין הוא על ידי שם מ"ה כנודע. וגם רומז כי מחמשה עשר באב עד ר"ה הם מ"ה יום, ואז בר"ה יום מלכותו אשר נחדש המלוכה והיה למלך אמון:

והנה בחדשים אלו צריך כל אדם לשמור את עצמו שלא יפול ממדרגתו, כי הם ימים הנמוכים בשנה, וכמ"ש כמה פעמים מזה. והנה שמעתי מכבוד הגאון קדוש ה' החסיד מהו' שמואל שמעלקא ז"ל אב"ד דק"ק נ"ש פירוש ורמז הפסוק איוב לא, א ברית כרתי לעיני מה אתבונן על בתולה, כי מדרך העולם להתבונן ולשוב אל ה' בחודש אלול המוכן לתשובה, אבל מי שמשכיל ועיניו פקוחות הוא עובד הש"י כל השנה ושומר את עצמו מפילו בחודש תמוז ואב שלא ליפול ממדרגתו וכורת ברית עם ה' ואז ממילא אין לו להתבונן יותר בחודש אלול, כי הוא מוכן ומזומן לעבודת ה' מקדם אפילו בחדשים הנמוכים, וק"ו בחודש אלול שבו הקדושה ביתר שאת, וזה רמז הכתוב ברית כרתי לעיני, פירוש שאני כורת ברית לעיני, הם החדשים שנקראו עיינין כמ"ש לעיל, לכן מה אתבונן על בתולה, שהוא אלול במזל בתולה, כי אני מוכן לעבודת ה' מלפנים:

אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו השבטים לבא זה בזה תענית ל ע"ב . רומז לנשמת ישראל שהם שבטים וענפים מהבורא ית"ש, ורומז בזה כי עד הנה הן יומי תמוז ואב עלייהו כתיב בראשית לח, כד ויהי כמשלש חדשים וגו'. והענין כאשר אמרנו לך בחיבור הזה כמה פעמים באורך, שאז הקליפה והסט"א מתגברות בעולם ונשמות ישראל אסורות ומיוחדות כל חד באפי נפשה ואין להם פנאי להתוועד זה עם זה לבעבור שיש לכל אחד מלחמה בפני עצמו הוא מלחמת היצר וכח הסט"א המתגברת על האדם בעולם בעבור שאלו הימים יוצאים ממתכונתם וגבולם שהם גדולים ביותר. וכמו כן ימי טבת ושבט הם קצרים ביותר. אבל בט"ו באב אז תשש כח החמה והסט"א, והבורא ית"ש שופע הארתו על ישראל ושקטה הארץ קצת ממלחמות היצר, ואז הותרו שבטים, הותר"ו, לשון לשון התרת קשר, ור"ל שאז הותרו הנשמות ישראל להתוועד ולהתקשר לבא זה בזה, והיינו שבו היו בנות ירושלים, הם נשמות ישראל היראים ושלמים, יוצאות בכלי לבן, רומז אף לאותן שאין יודעין שום ענין ומדה מעבודת הבורא ית"ש ומדותיו שזה שרומז ללבן בלא גוון כלל, מה שאין כן העבודה הוא על ידי מדות ומצות הוא כמו גוונין. ואף עליהם היה האור והבהירות שופע מהבורא ית"ש להשיג מעבודת הבורא ית"ש כפי כוחם. וזהו כלי לבן שאולים, רצ"ל על ידי התחברות הנשמות יחד בנשמות הצדיקים שבדורם אשר האור והבהירות שואף וזורח עליהם ועל ידם גם עליהם יזרח אור, וזהו רשעים מלאים חרטות:

אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן יום שכלו בו מתי מדבר כו'. גם זה רומז על הנ"ל על מלחמות היצר. ומתי מדבר היינו הדיבורים שהם מתים מבלי חיות הבורא ית"ש, שנאמר דברים ב, טז ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות, הם הקליפות והסט"א המעוררים תמיד מלחמה עם האדם בעתים הללו, וידבר ה' אלי, דיבור של חיבה, כמו שפירש"י, מה שאין כן מקודם לכן:

עולא אמר יום שביטל הושע בן אלה פרוסדאות ואמר לאיזה שירצו יעלו. גם כן רומז על ענין אחד. והיינו שכעת נתבטלו השומרים דרך ה' להיות לאיזה שירצו יעלו, רצ"ל שיהיה עוד איזה בחירה ורצון טוב ופסקה המלחמה כנ"ל שיוכלו הנשמות לקשר ולבא זה בזה. בכלים שאולים זה מזה, וכל הכלים צריכים

טביל"ה רצ"ל טב"ל י"ה, ורצ"ל שכל הנשמות כולם על ידי חסר ב' תיבות ונטבלו בה' מגודל הארה הזורח עליהם על ידי התחברותם:

אמר ר' אלעזר אפילו מקופלות ומונחים בקופסא שם לא. . רומז על אלו הבורים והרקים שמונחים מקופלין בתאותם וגשמותם אשר לב אבן להם, גם עליהם יבא ההארה והבהירות כאשר כתבנו בחיבור זה על ענין הבת הקול היוצאת בכל יום:

מכאן ואילך מאן דמוסיף יוסיף ומאן דלא מוסיף יאסף אמר ר' יוסף תקבריה אמיה שם לא. . פירש רש"י שימות בלא עתו. רצ"ל שיצטרך עוד לבא בגילגול להולד ולבא לעולם שנית ולמלאות חסרונו אשר חסר בהיותו בעולם ולזה ימות אף בלא עתו. כי ענין מיתת האדם הוא אחרי כל השלימות בכל עניניו אשר לו נברא בזה העולם ותיקן כל הנוגע אליו אשר לזה נברא, אז אין צורך לו בעולם והולך וחוזר לעולמו. ולזה אומרים למת לך בשלום, רצ"ל אחר שקנה כל השלימות אשר נברא אליו ולא חסר מאומה ואם כן הוא בשלום. כן הרשע אינו מת רק אחרי שהבורא ית"ש יודע בו שלא ישוב עוד מרעתו בשום אופן. ואם כן הוא בתכלית שלימות הרשעות, וגם כן הוא שלם ברשעו ונפטר מן העולם. מה שאין כן כשהשי"ת צופה בו שישוב באיזה אופן, אזי מאריך ימיו עד עת שובו אליו. וכשנפטר בשלום בשלימות המעשים טובים, אזי נשמתו חוזרת למקורה העליון ואינה צריכה לגלגול לחזור בעולם. וזה תקבריה אמיה, רצ"ל שקבורתו הוא בבטן האם:

ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים. שם כו ע"ב כרם, רומז לשמחה ותענוג, וזה כרם ה' צבאות בית ישראל ישעיה ה, ז, ורצ"ל שתענוג ושעשוע הבורא ית"ש הוא עם עם סגולתו, וזהו בנות ישראל, הם אותן הנשמות כולם. חולות באלו הכרמים, רצ"ל מתענגים בתענוג הבורא יתברך:

תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם שם לא. . רומז לאשה יראת ה' היא הנשמה. ורצ"ל מי שאין לו נשמה הוא חיות הבורא ית"ש והארתו נפנה לשם:

מיוחסות שבהן היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך. רומז על הבורא ית"ש אשר כביכול מצמצם שכינתו וגדלו ית"ש להתענג בתענוגות בני אדם וכביכול מגודל התענוג והשמחה והשעשוע נעשה כבחור, כמו שאמרנו במאמר ברוך שבחר בהם ובמשנתם אבות ו, א עי"ש. שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, הם נשמות עם סגולתו, כמה דאת אמרת דברים ז, ו כי בך בחר ה' להיות לו לעם סגולה. היינו על ידי הסגולה והתענוג שיש לו מישראל כביכול, עושה עצמו כבחור:

תנו רבנן יפיפיות שבהן היו אומרות תן עיניך בנוי שאין האשה אלא ליופי. יפיפיות, הן בעלי תורה ומצות ומעשים טובים. אומרות תן עיניך בנוי:

תנו רבנן מיוחסות שבהן היו אומרות תן עיניך במשפחה. רצ"ל אף שאינם בעלי תורה ומצות אומרים שיאיר ויזרח עליהם האור והבהירות באומרם אליו תן עיניך במשפחה, רצ"ל שאנו בעלי משפחה בני אברהם יצחק ויעקב אף שאין בנו מצות ומעשים טובים תזכור ותשפיע לנו אור בהירותך מחמת זכות אברהם יצחק ויעקב. ואין אשה, רצ"ל הנשמה, אלא לבנים שנאמר משלי לא, ל שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, רומז על יוסף ובוועז ופלטי בן ליש. ושקר החן, רומז ליוסף, כי חן הוא דבר שאינו בעצמות האדם, כמו כן יוסף הגם שכבש את יצרו ונעשה מרכבה לצדיק יסוד עולם, מכל מקום לא היה המעשה גדול כל כך מחמת שלא היה עמה ביחד. מה שאין כן בוועז נמשל ליופי שהוא דבר בעצם תואר האדם. כמו כן בוועז שהיתה עמו במטה בקירוב בשר ועם כל זאת הוא הבל כנגד פלטי מחמת שלא היה לימים מרובים. מה שאין כן פלטי בן ליש שהיה שנים מרובות:

ואיתא שם בגמרא מכוערות שבהם היו אומרות קחו מקחכם לשם שמים. ולכאורה יקשה למה להם ליקח מכוערות לשם שמים מוטב ליקח יפיפיות ואף על פי כן להתגבר על יצרו ולעשות כל אחד לשם שמים כי אז תגדל העבודה. אך הענין רומז על אותן היראים ושלימים אשר בכל עת ורגע מביטים ומסתכלים בגנותם ופחיתותן, ומדמים עצמן לגרועים שבעולם ונחשבין בעיניהם כפושעי ישראל גמורים ח"ו, מחמת אשר רב וגדול בעיניהם אף מעט מזעיר הרע שעשו אף בימי נערוותם וקטנותם, וכדמצינו בדוד המלך ע"ה שכל האומר שחטא אינו אלא טועה שבת נו. , ועם כל זה אמר תהלים נא, ה וחטאתי נגדי תמיד. והם אומרים רבש"ע גם עלינו יזרח אורך ואמתך ותקבלנו בתשובה שלימה לפניך לשם שמים, רצ"ל שבאם תקבלנו בתשובה אזי כל העולם ישובו אליך בראותם שאתה מקבל שבים, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה שם נא, ו למען תצדק בדבריך תזכה בשפטך, ואומר שם נא, טו אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו. וגם על ידי זה שהצדיק משפיל את עצמו עד למאוד עד שפל הדיוטא התחתונה ואחר כך חוזר בתשובה לבוראו, מעלה בזה את כל העולם כולו עמו ומתעלים על ידו ושבים לו ית"ש. כמו שאמר הרב הקדוש מהור"ר אהרן זצ"ל. ארוממך ה' כי דליתני תהלים ל, ב, רצ"ל על ידי הדלות והשפלות שדלית והשפלת אותי, על ידי זה ארוממך, היינו כי כשאחזור אליך בתשובה אעלה עמי כל העולם. למשל מי שרוצה להגביה איזה בנין, אזי צריך להגביה הקורה היותר התחתונה, מה שאין כן כשיתחיל באמצע או בגובה אזי יהרס כל הבנין ולא יועיל כלום:

עוד שם ובלבד שתעטרוננו בזהובים. זהב, רומז ליראה כנודע. וזהו המכוערות אומרות תקבלנו בתשובה שלימה לשם שמים ובלבד שתשפיע לנו היראה הטהורה בכדי שנשוב אליך בתשובה שלימה ונעבדך ביראה. וזהו כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח וכו' אבות ג, יג, היינו על דרך שאמרנו שצריך שיהיה רוח הבריות נוחה מהצדיק בהתחברותם אליו שיתעלו על ידו ויגיע אליהם הארה והשגה הקדושה מאת השם יתברך שמו על ידו:

פרשת עקב

והיה עקב תשמעון. הכתוב מרמז היסוד לכל עבודת השי"ת להיות במדרגת עקב ונכנע ושפל כמ"ש חז"ל סנהדרין פח ע"ב שייף ועייל שייף ונפיק ולא מחזיק טיבותא לנפשיה. וזש"ה והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה, פירוש אף על פי שתשמעו ותשמרו כל התורה, תהיו בבחינת עקב. ואז ושמר ה' אלהיך ואהבך וברכך והרבך, וסוף הכבוד לבא. והנה והיה עקב תשמעון נקוד בטעם מונח מונח רביע, ומורה גם כן על זה שלא יסתפק האדם בענווה ושפלות מועטת, כי כל אשר ירבה יותר להקטין את עצמו באמת ויהיה מונח מונח. והטעם הוא למטה תחת התיבה, להורות על ההכנעה אז יזכה לבחי' רביע שהוא על האותיות. ורביע פירושו שתהיה השכינה רובצת עליו כאמא דרביעא על בנין, וכמ"ש בתיקונים פירוש טעם רביע עי"ש. וכן כאן והיה עקב, כשתהיו בבחינת עקב, אז תשמעון את המשפטים האלה, ותזכו להיות מכון לשבתו יתברך:

ארץ אשר אבניה ברזל. ועיין תרגום יונתן שפירש די חכימהא גזרין גזרין ברורין הי כפרזלא וגו'. דהנה בנחמת ישעיהו ע"ה אמר ישעיה מט, יח כי כולם כעדי תלבשי ותקשרים ככלה ועי"ש בפירוש האלשיך ע"ה. ויש לנו לומר שרומז בשבחי תלמידי חכמים כמו בית שמאי ובית הלל שחלקו זה עם זה. וכן רבי אליעזר עם רבי יהושע עד ששמתו את רבי אליעזר כדאייתא בגמרא ב"מ נט ע"ב. והמחלוקת היה לשם שמים ואלו דברי אלהים חיים. וכן בכל דור ודור שלפעמים נחלקו החכמים בדבר, עד שאפילו ח"ו בא לידי מחלוקות ומדנים קשים, מכל מקום בודאי הכל הוא לשם שמים, דהיינו שזה אומר שכן ראוי ונאות לעבוד למלך הכבוד, וזה אומר לא כי רק זה סדר העבודה הנכונה, והגם שיש מחלוקת למטה, מכל מקום המלכות שמים מתפארת בדבריהם לפני מלך הכבוד בהאי ברא אתינא לקמך ובהאי ברא. כלומר הבט נא מחלוקתם ומריבם הכל עבור כבודי איך להמליך את הבורא. [וזה הוא שנק' כנסת ישראל, שכונסת ומחברת כל ישראל כאחד להתפאר בהם. וזה פירוש לבשי בגדי תפארתך עמי, אפילו המחלוקת שנקרא בגדי מלשון בוגדים שנראים כמו חולקים, מכל מקום הוא תפארתך עמי]. והוא למשל מבשרי אחזה אלוה, בתכשיטי כלה וקשוריה והנשים המקשרות קישוריה חולקים זו עם זו או לקשר קשר זה מלפניה או לקשר הקשר מאחריה ועם כולם הכלה מתפארת ויודעת כי בעבודה ועבור כבודה כל המחלוקת. וכן כל דברי תורה ופסקיה הכל כמו קשורי כלה ותכשיטיה:

וזש"ה כי כולם כעדי תלבשי ותקשרים ככלה, כי למעלה הכלה מתפארת בלבושיה וקשוריה ואלו אלו דברי אלקים חיים, והמחלוקת הוא רק למטה לפי שאין להשיג עומק התורה ודעת הקב"ה. וכמ"ש ב"מ נט. היינו דאמרי אינשי מכי רמי שערי מכדא רמי תיגרא בביתא. כי שערי על שם השיעורין ושערי החכמה. מכדא הם כ"ד קישוטין, כשאין יכולין להשיגם על בוריים, אז רמי תיגרא בביתא. כי לעת עתה נקרא מסתכלין באיספקלריא שאין מאירה ואפילו הנביאים מתנבאין בכה. ולכן יש איזה הכחשה לפי שורש הנשמה ודמיונה ושיעורה. אבל לעתיד שישתכלו כולם באיספקלריא המאירה ויתנבאו בזה, כמש"ה ישעיה כה, ט ואמר הנה אלהינו זה, ואז כתיב שם נב, ח קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו, בלי מחלוקת והכחשה כלל, כי עין בעין יראו ה', פירוש ההסתכלות יהיה בבהירות ובזהירא עללאה:

ונחזור לפסוק ארץ אשר אבניה ברזל, וכפירוש התרגום יונתן. ומרומז בלשון הפסוק כי אבניה רומז על אותיות כמו שקראום בספר יצירה. וברז"ל נוטריקון ב"להה ר"חל ז"לפה ל"אה כמ"ש האר"י ז"ל. ואמהות היו גם כן נחלקים מי שיזדווג עם יעקב אבינו ע"ה, ובוודאי לא היו נחלקים ח"ו לתאווה גופנית, רק כל רצונם היה לדבק בגוף הקדוש ולהוציא ממעיהם שנים עשר שבטי ישורון, וכן החכמים הבאים מהם גזרין גזירא כפרזלא וחולקים זה עם זה לשם שמים ואלו ואלו דברי אלהים חיים:

הוא תהלתך והוא אלהיך וגו'. משה רבינו ע"ה הזהיר והזכיר את ישראל, כלומר, הגם שיעבדו את הש"י ידעו כי לא בכוחם ובחכמתם הם עובדים כי אם הכל הוא מאת הש"י. וזהו הוא תהלתך, תהלה הוא מלשון אורה ובהירות, כמו יהלו אורם ישעיה יג, י, ולכן תדע כי הוא הבהירות שלך. והוא אלהיך, פירוש כל אלוהות שאתה ממשיך בקרבך הוא ממנו וכל אלה עשתה ידו. אשר עשה אתך את הגדולות, פירוש כי זה היה המחשבה הראשונה שבשביל עושי רצונו נברא העולם, והרי הוא בעבודתו שותף להקב"ה במעשה בראשית כי על זאת המחשבה יסד ארץ ושמים. וסיים אשר ראו עיניך, פירוש שאתה ראית זאת בעיניך, כלומר כי כל נשמת ישראל קודם בואה לעוה"ז ראתה כל אלה, רק אחר צאתו לאויר עולם בא מלאך וסטרן על פיו ומשכחו את הכל, אבל מי חכם ויבן ויזכור הענין אשר ראו עיניו, אז ידע כי כל עבודתו וכל מעשיו הטובים היו גנוזים בחוק הבריאה בדעת היוצר ב"ה והוא עושה הכל, ומעתה אין להתגאות ברוחו בתורתו ובמעשים טובים:

ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני ה' וגו'. בילקוט וכי אותה בלבד הוא דורש והלא כל הארצות הוא דורש שנאמר איוב לח, כו להמטיר על ארץ לא איש כו', מה תלמוד לומר ארץ אשר ה' וגו', כביכול אין דורש אלא אותה ובשכר דרישה שדורשה דורש כו'. כיוצא בדבר הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל תהלים קכא. ד, וכי ישראל לבד הוא שומר והלא כתיב איוב יב, י אשר בידו נפש כל חי וכו', אלא בשכר עושי רצונו שומר את כולם וכו' עי"ש:

הנה ארץ נק' מלכות שמים, כי כמו הארץ נוטעין עליה כל פרי למאכל וזרעים בה כל הזרעים, כן ענין המלוכה שממליכין את הבורא ב"ה בכל מיני מדות, יש במדת אהבה ויש במדת יראה ודומיהם. והיא הארץ אשר ה' דורש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה, כל עיונית של הבורא ב"ה על הממליכין אותו. וזהו מראשית השנה ועד אתרית שנה, כי יש אשר ממליך הבורא ב"ה במעשה מצות, ויש אפילו במחשבה ודביקות, ויש אשר מחמת הקדושה בא אל בחינת אין ואפס ממש כמו באמירת איה בקדושת כתר, ואז מקבלים נשמה יתירה כדאיתא בכתבים, ואלו המכונים בשם מראשית השנה, שהם עולים לראשית חכמה ובתינת מוחין. ועיין באידרא זוטא סודות ראמות מה שדרש רשב"י במלת מראשית עי"ש:

ואנו נאמר לפי דרכנו, דהנה אי אפשר לכנוס ולעלות במדרגות הגבוהות אם לא מי שהוא רש ושפל בעצמו ונבזה בעיניו, וכמ"ש רז"ל ר"ה טז ע"ב בפסוק זה כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה, מרשית

כתיב בלא א' עי"ש במסכת ר"ה. והוא הדין בנידון דידן משמעותה רשות ודלות שמי שהוא רש ודל בעצמו הוא נכנס בעליות גדולות. ומקשה הילקוט וכי אותה בלבד הוא דורש, פירוש וכי בחינת המלוכה לבדה דורש, והלא אפילו בחינות ראמות ונשגבות מציץ ומשגיה, שנאמר להמטיר על ארץ לא איש מדבר לא אדם, דהיינו במקום גבוה אשר עדיין אין שייכות אדם לשם כי הוא אין והמוחין. ונרמז במלת אי"ש, א הוא הפלא והוא הכתר, י רומז לחכמה, כי היו"ד על שם המתשבה נאמר כנודע, ש נטריקון שוב"ה שהוא הבינה והוא עולם התשובה, ולפעמים הצירוף במלת שם יכ"ש, ואז אות כ' באמצע מורה על הכתר והוא הרצון הוא המחבר החכמה והבינה. וגם שם דורש אותם ועיני ה' בם, אלא בשכר זו דורש את כולם, כי שכ"ר מספרו עשרה פעמים ב"ן הרומז על המלוכה והיא אבן פנתו שעליה ברא כל העולמות ובשכר זו דורש את כולם. כיוצא בדבר אומר שומר ישראל, והלא שומר את כולם כדכתיב איוב יב, י אשר בידו נפש כל חי, כי המלאכים נקראים כל חי שחיים בכללותם ואין בהם העדר ועייפות והקב"ה שומר גם אתהם, אלא גם כן בשכר זו שומר את כולם כי בשביל עושי רצונו נברא העולם:

ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה. בילקוט וכי אותה בלבד הוא דורש והלא כו' שנאמר איוב לח, כו להמטיר על ארץ לא איש כו', מה תלמוד לומר ארץ כו', כביכול אין דורש אלא אותה ובשכר דרישה שדורשה דורש כל הארצות עמה כנ"ל עי"ש. עוד בילקוט ישעיה מ"ט הן על כפים חקותיך ישעיה מט, טז אמר רבי אבהו שני דברים שאלו בני ישראל כו' ויבא כגשם לנו כו' הושע ו, ג, אמרו להם הנביאים לא שאלתם כראוי הגשם הזה יוצאי דרכים מצערים בו כו' אלא כו' אהיה כטל כו'. ועוד שאלו שימני כחותם על לבך שה"ש ח, ו, אמרו להם הנביאים לא שאלתם כראוי הלב פעמים מגולה פעמים מכוסה אלא כו' והיית עטרת תפארת ביד ה' כו' ישעיה סב, ג, רבי סימון בשם רבי יוחנן אמר הקב"ה לא אתם לא נביאכם שאלתם כראוי אלא כו' הן על כפים חקותיך כו' עי"ש:

הנה בוודאי עיקר דרישתו יתברך על מלכותו יתברך לדרוש ולראות מי קבל ומי נהג כבוד במלכותו יתברך, והגם ששכינתו עתה בצר עם בני ישראל, עם כל זה דורשה תמיד כמ"ש בתיקונים דשאל לה מאן אוקיר לך, מי הכניס אותך בביתך, רצ"ל מי טיהר לבו להיותו משכן והיכל למלכותו יתברך, ובודאי בני ישראל הם הנוהגים כבוד ונושאים עול מלכותו עליהם ובפרט הצדיקים שכל מגמותיהם תמיד לקשט המלוכה לפניו יתברך, כמ"ש בזוה"ק על פסוק שה"ש ג, ה השבעתי אתכם בנות ירושלים, הם נשמות הצדיקים אשר עיקר עבודתם להביא הצטרפות כנסת ישראל לפניו יתברך והקב"ה דורש אותה ומשפיע לכנסת ישראל כל טוב. ובשכר הדרישה דורש כל הארצות, כמ"ש תהילים קג, יט ומלכותו בכל משלה, וכל העולמות נשפעים ממנה. וכן יתפרש מה שאמר עוד בילקוט ועיקר השגחתו יתברך על הארץ הקדושה הזו היא המלכות הנקראת ארץ הדום רגלי:

ואמר הכתוב תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה, ודרשו רז"ל ר"ה טז ע"ב מרשית כתיב כל שנה שרשה בתחלתה כו'. רצ"ל עיקר עבודת בני ישראל שיהיו רשים ודלים לפניו וזהו רשה בתחלתה, רצ"ל תחלת ועיקר עבודתו. כמ"ש דברים ח, יח וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חי"ל, הוא לשון חל"י כתם משלי כה, יב, רצ"ל כל הקישוטין שתזכה לקשט השכינה הכל הוא על ידי כחו יתברך. והקישוטין הם כ"ד כידוע, וכשהם נכנסין ללבו של חתן אזי הם מ"ח קישוטין גימטריא חי"ל:

וצריך שתדע שכל זה הכח הוא מאתו יתברך, ולזה עיקר הדרישה שדורש הקב"ה את כנסת ישראל שהם עיקר כל העולמות. וז"ש הפסוק ישעיה מט, טז הן על כפים חקותיך, הם הידין והמקומות שע"י יצאו כל העולמות לפועל לא היה כי אם על ידי בני ישראל, ולפי זה מהראוי שכל העולמות ושרי מעלה ינשאו וינטלו את בני ישראל כי הם עיקר חיותם. והידין הם המדות הקדושות כידוע. ואמרו שישראל שאלו שלא כהוגן ויבא כגשם לנו, היינו שלא פירשו שאלתם. אבל ח"ו ששאלו שלא כהוגן, כי פירוש יב"א כגשם לנו, היינו הי"ג מכילין גימטריא יב"א, יאירו בת"ת ישראל. ובחינה זאת נק' גשם, כי ההנהגה על פי ו' קצוות. אכן לא פירשו שאלתם. ואמר להם הנביא היה לכם לפרש אהיה כטל, רצ"ל הרחמים עליונים הנקראים בחינת טל, יאירו בקרב ישראל, ונק' טל, כי הג' רישין כל אחד כלול מי"ג מדות עולה ט"ל. ועוד כי ישראל נקרא גוף הקדושה בבחינת אותיות והוא יתברך משפיע בהם הטעמים ונקודות. ומספר כט"ל עולה ט"ן ר"ת ט'עמים נ'קודות:

עוד שאלו שימני כחותם על לבך, היינו כמ"ש שיהיה דיוקננו חקוק בך, כי האמת בשעה שבני ישראל עובדים עבודת הקודש ודבקים בו יתברך מה טוב ומה נעים, אכן כשצריכים לילך אחר צרכיהם בשווקים וברחובות ביקשו אז נהיה כחותם על לבך ועל ידי שתהיה דיוקננו חקוקה בך יושפע עלינו הזכירה לבל נפרד ממך בשום ענין. וגם זה שלא כהוגן, פירוש שלא פירשו שאלתם כמש"ל. כי ידוע כי הוא יתברך בלי סוף ותכלית ואי אפשר לציירו בשום מדה. אכן בשביל הנקראים ראשית עלה ברצונו לחדש עולמות ולהנהיגם ולהשפיע להם כל מיני טובות וברכות על ידי עבודת עמו בני ישראל והכשרת מדותיהם, וזה נקרא ת"ת ישראל ורחמיו הגדולים והפשוטים הם הפנימיות בהנהגה זו, וזה נקרא בחינת לב, וזהו כחותם על לבך. והכ' מורה על הרצון. וכחותם על זרועך, כי ידוע כי הכוונה בהנחת תפילין של יד על ידי הרשימו שנשאר מיום שלפניו, בזה אנו ממשיכין הקדושה בהנחת תפילין של יד. וכשישראל מקשטין עצמן בזה החותם קשה כשאלו קנאה כביכול בא ית' לאהבה וקנאה גדולה, וזה אח"כ מניח תפילין של ראש:

והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי וגו'. רבים הקשו מפני מה לא נכתב בפרשה זו ובכל מאודכם, כמ"ש בפרשת ואהבת ובכל מאודך, ששם הרמז על הממון שנקרא מאוד, שיש לך אדם וכו' ברכות סא ע"ב. וי"ל דהנה בפרשת ואהבת שם מיירי ענין הצווי לעבוד ה' באהבה עד שכל חפצים לא ישוו בה, ואפילו מי שממונו חביב עליו ימסור לה'. אבל בפרשת והיה אם שמוע דשם מיירי לענין שאם האדם לא זכה עדיין לאהבת הבורא ב"ה, כי אם שרוצה לעשות מצות ומעשים טובים כדי שיזכה לאהבת בוראו. וזה אם שמוע תשמעו אל מצות ה' לאהבה את, פירושו להגיע על ידו לבחינת אהבה, ואם כן הפרשה הזאת מיירי במי שמכין עצמו במחשבה לאהוב השי"ת ולעבדו, ולכן ניחא שלא היה צריך הכתוב להזהירו על הממון, כי בוודאי כל איש מישראל ברצונו ומחשבתו מוסר את עצמו להשי"ת בכל מילי, ובפרט שלא יעלה השגעון הזה על לבו לאהוב את ממונו יותר מגופו. אבל בפרשת ואהבת שם מיירי במי שבא לבחינת נסיון במעשה, אז צריך הכתוב להזהירו על כל דבר בפרטות. ויש רמז בפרשה שניה דמיירי לענין המחשבה בר"ת א'ם ש'מוע ת'שמעו, אש"ת, הרומז על עולם המחשבה, כמו שכתב האר"י ז"ל:

פרשת ראה

ראה אנכי נותן לפניכם היום. הפסוק מדבר בתחלה בלשונו כמדבר אל היחיד ראה, ומסיים לרבים אשר אנכי נותן לפניכם. והנה על פי מאמר תיקוני זוהר תיקון כ"א ובמ"ש שם יובן קצת שכתב שם רביע סלקא לעילא תביר נחתא לתתא, פירוש דהנה טעם רביע נקוד על האות, וגם קולו כמושך והולך למעלה, וזה סלקא לעילא. ולשון רביע פירושו בסוד אימא דרביעא על בנין, אבל טעם התביר הוא למטה תחת האות, ותביר הוא לשון שבר, המורה על שברון וגרעון, וטעמו בקולו יורד למטה כידוע הניגון וזה שאמר נחתא לתתא. וז"ש משה רבינו והוכיח את ישראל וכתת ברית עמהם בכל אופנים שיעבדו השי"ת, הן כשיהיו במדרגה הגבוה ויהיו כולם כאיש אחד ואמר ראה בטעם רביע הנקוד מלעיל וטעמו סלקא לעילא. והן שיהיו למטה ונפרדים איש מעל רעהו. וזה אנכי נקוד בתביר, נותן לפניכם, לשון רבים בין כך ובין כך שמרו דבר ה':

ראה אנכי נותן לפניכם. במדרש דב"ר ד אמר ר' חגי ולא עוד שנתתי לפניכם שני דרכים אלא שנכנסתי לכם לפני משורת הדין ואמרתי דברים ל, יט ובחרת בחיים וכו', פירוש ענין הטובה, כי הבורא ב"ה ברא שני דרכים היצה"ט והיצה"ר אשר המלחמה כבדה מאוד וכמעט אין בכח האדם לכבוש היצה"ר רק על פי סיוע וכח השי"ת שמסייע לאדם לבחור בטוב. והסיוע ה' על פי מאמר הקב"ה שאמר ובחרת בחיים, שמכיון שאמר ובחרת בחיים עשה רושם שיהיה כח ועזר לאדם לבחור בחיים והטוב:

כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך. במדרש תנחומא ה זהו שאמר הכתוב משלי יח, טז מתן אדם ירחיב לו, בשביל מתנה שאדם נותן משלו מרחיב לו הקב"ה וכו'. דבר אחר מתן אדם ירחיב לו, אלו ישראל כשאמר להם הקב"ה להביא נדבה מה כתיב שם שמות לו, ג והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר, שני בקרים, מה זכו הרחיב את גבולם שנאמר כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך, בזכות מה הוא מרחיבו כאשר דבר לך, בזכות עשרת הדברות שקבלתם. דבר אחר כאשר דבר בזכות אבותיך. ואמרת אוכלה בשר, אמר רבי אליעזר ברבי יהושע מכאן אתה למד שלא יהא אדם לוקח ליטרא בשר עד שיהא נמלך בביתו. ראה מה בין ישראל לאחרים ישראל אם אין שוחטין אין אוכלין, אבל אחרים נותרין ואוכלין. אמר להם הקב"ה לישראל חייכם לעתיד אתם אוכלין מאותם שאין נשחטים מבהמות וליתן שכתוב במ איוב מא, ח אחד באחד יגשו ורוח לא יבא ביניהם וכו', עי"ש:

פירוש דעיקר העבודה שאדם מחויב לעבוד לבוראו הוא שתהיה שלא על מנת לקבל פרס, כי אם האדם מעלה בדעתו לקבל איזה ענין על ידי עבודתו בשכרו הן מעניני עוה"ז הן מעניני עוה"ב, נמצא אינו עובד את רבו אלא עובד את עצמו, רק יסוד ושורש העבודה מבלי תקות שום דבר, רק מגודל אהבה וחיבה למקום ללמוד תורתו ולעשות מצותיו. וזה נקרא עבודת מתנה, שהאדם נותן להקב"ה משלו. ואמר המדרש אם אדם עובד בדרך זה, אז הקב"ה מרחיב לו. דהיינו שפועל מדה במדה לקבל שפע מעולמות

הגבוהים, ומתנת חנם וחסד הם הנקראים רחובות הנהר ומקבל טובות יותר מהראוי לו, שעל ידי אתערותא דלתתא ועבודתו דרך מתנה התעורר למעלה לפתוח יד המשפיע בחסד חנם:

ומ"ש דבר אחר מתן אדם ירחיב לו אלו וכו' שנאמר והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר שני בקרים וכו', הוא ענין דומה לדבריו הראשונים. שיש לך אדם שמתפלל ומצפה לבוראו שיתן לו מתנת חנם וחסד, הגם שהוא אינו כדאי, אמנם הצדיקים הגדולים אינם רוצים בזה לאכול נהמא דכסופא ולהטריח לבוראם, רק שהם משתוקקים שהקב"ה יתנהג עמהם מדה במדה, אם יעבדוהו ישלם להם וכן להיפך, ולא כל אדם זוכה לומר בלבו שהקב"ה יתנהג עמו מדה במדה פן לא יזכה, אמנם הצדיקים הגדולים שנאמר בהם והם בזרוע באי עדיך, ורשאים לבטוח במעשיהם הנוראים, וזהו שאמרו שישראל הביאו נדבה שני בקרים, דהיינו שחבורה יחדיו שני הנהגות על ידם הן מתנת חנם וחסד מבחינת אריך הנקרא בוקר, והן מדה במדה הנקרא זעיר הנקרא גם כן בוקר. דהיינו שנתרצו בזה ובזה. ולכן זכו שהרחיב ה' את גבולם, דהיינו שאדם כזה בעבודתו ראוי שיפתח לו הקב"ה מתנת חנם הנקרא רחובות הנהר אף על פי שאינו רוצה בזה:

ומ"ש ר' אליעזר ברבי יהושע על פסוק ואמרת אוכלה בשר עי"ש. מלמדנו דבר נאה ומתקבל, שלא יהיה אדם אפילו צדיק גדול אומר כן לבוראו איני חפץ במתנת חנם, אם לא שידע כי כל בני ביתו והנלוים אליו ראויים להנהגת מדה במדה. שאם לא כן הגם שלו לבדו הענין ייטב, אמנם מי יודע איך שיהיה לבני ביתו. וזה שלמד ר' אליעזר ברבי יהושע מהפסוק ואמרת אוכלה בשר, דהוא קרא יתירא, דלפשוטו של מקרא למה לי שיאמר בפיו אוכלה בשר, רק כי תאווה נפשו לאכול בשר, אלא ודאי שהאדם צריך להיות נמלך בבני ביתו. ועדיין צריך לדעת מאי נפקא מינה לעבודת בוראנו, אלא ודאי כדאמרן, כי בשר הם הדינים והנהגת מדה במדה, ורמז ר' אליעזר ברבי יהושע בדבריו הקדושים שלא יהא אדם לוקח ליטרא בשר עד שיהיה נמלך בבני ביתו [כי בשר מורה על הדין והגבול כמ"ש חז"ל גיטין סז ע"ב בישראל סומקא]:

וזה שמסיים ברמז החילוק שבין ישראל לאחרים, כי אחרים נוחרין ואוכלין, דהיינו שחוטפין ההשפעה הנוזלת ממתנת חנם שלא על ידי מעשיהם כי עצבו את ה'. אבל ישראל אינם רוצים לקבל מתנות ואוכלין רק מהנשחטין, כי שחיטה הוא לשון המשכה כמו חץ שחוט לשונם וגו' ירמיה ט, ז, דהיינו שממשיכין ההשפעה דרך העבודה והתורה והמצוות והנהגת מדה במדה. וכל זה הוא עכשיו, אבל לעתיד שיתעלו העולמות וכתוב זכריה יד, ט יהיה ה' אחד, שהנהגת מדה במדה יעלו למקום מתנת חנם, ואז יזכו על ידי מעשיהם הטהורים מדה במדה למתנת חנם וחסד ויהיו אוכלין מאותם שאינם נשחטין, כי אז יהיו אחד באחד יגשו וגו', והבן:

שמור ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוך וגו'. דהנה כתיב דברים ו, נה וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת וגו'. דהנה מי שעובד את הבורא ב"ה בבחינת עבד ועושה רצונו אינו עושה כי אם מה שנצטווה ומספיק את עצמו ואינו מתאוה שיצטווה עוד מפי אדונו, כי אינו עובד מאהבה רק מיראה. אבל מי שזוכה לעבוד הש"י מאהבה, אז הוא נכסף ומשתוקק מתי תבא המצוה לידי ואקיימנה. ונקראת הבחינה הזאת כי נשמור לעשות, מלשון ואביו שמר את הדבר בראשית לז, יא, דהיינו

ששומר וממתין מתי אזכה לעבוד הש"י באיזה עובדא, והנה לאו כל אדם זוכה להיות במדרגה זאת, והבחינה זאת היא מתנת הש"י למי שמזכהו. וז"ש וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות, דהיינו שהבחינה הזאת תהיה צדקה לנו מאת הש"י כי נזכה שנשמור לעשות שנהיה אוהבים ונכספים לעשות המצות:

והנה מי שעובד הש"י בבחינת עבד אינו זוכה לדבק את עצמו באור אין סוף ב"ה, כי אם על ידי השתלשלות העולמות ומוראו על ידי שרואה מעשי ידיו הנוראים, אבל מי שעובד על ידי אהבה כנ"ל, הוא זוכה לדבק את עצמו בהבורא ית"ש בעצמו בלי שום מסך מבדיל, וזה שמור ושמעת, כנ"ל שתהיה שומר וממתין לעבודתו בבחינת אהבה, ואז תזכה לעשות את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוך, אנכי דייקא, פירוש אין סוף ב"ה. ועוד נפקא מינה שמי שעובד בבחינת אהבה הנ"ל יש בכחו להופיע מצדקתו לאחרים, וז"ש למען ייטב לך ולבניך אחרריך, כי מצינו שהתלמידים נקראים בנים. וייטב מלשון בהטיבו את הנרות שמות ל, ז, שיאיר מתורתנו לבניו אחריו:

בנים אתם לה' אלהיכם. בילקוט ראה שחיבב הקב"ה את ישראל יותר ממלאכי השרת, כיצד, העליונים נקראו מלאכים ונקראו ישראל מלאכים, שנאמר תהלים קג, כ ברכו ה' מלאכיו. קרא לעליונים קדישין כו' ולישראל קדושים וכו'. נקראו עליונים עומדים שנאמר ישעיה ו, ב שרפים עומדים ממעל לו, וישראל נקראו עומדים שנאמר דברים כט, ט אתם נצבים היום, ומי חביב יותר, מי שהקב"ה משבח עמידתו שנאמר ישעיה סו, כב כן יעמוד זרעכם ושמכם. וכתב שה"ש ז, ח זאת קומתך דמתה לתמר. נקראו העליונים אלהים כו' וישראל נקראו אלהים שנאמר תהלים פב, ו אני אמרתי אלהים אתם. נקראו העליונים בנים כו' וישראל נקראו בנים, בני בכורי ישראל שמות ד, נב וכו' עי"ש:

הנה הקב"ה ברא עולמות עליונים הנקראים מלאכים המוני מעלה הם או"א כחדא שריין וכחדא נפקין. פירוש הענין, כי במחשבתו הקדומה לכל הקדומות המכונה לפי השגתינו באות י' שהוא כמו גולם. והסכים במחשבתו לברוא העולם להתענג על פי עבודתו בבחינת ישראל אשר בך אתפאר ישעיה מט, ג, ויהיה למלך על כל הארץ. וההתפארות ומדותיו עם מלכותו נקרא ב"ן וב"ת זכר ונקבה. והם נקראים אותיות ו"ד כנודע, וכשנתמלא המחשבה מהויות בן ובת, אז נעשה הצירוף יוד. וגם כל אב שרוצה וחפץ להוליד בן ובת, צריך שיהיה לו אשה לעומתו נקראת אם המקבלת ממנו ומציירת הולד, דהיינו מרצונו בבן ובת שהם וד מזאת המחשבה ממילא נעשה בחי' אם הנקרא ה הנעשה מאותיות ו"ד הנ"ל כנודע, ולכן הם נקראים כחדא שריין, כי אמא נכללת באבא באותיות ו"ד שהם מילוי אות יוד, ואח"כ כשמתחדין אבא ואימא בפועל נקרא ישראל סבא ותבונ"ה המציירת צירוף ומוציאה לפועל צירוף תבונ"ה ב"ן וב"ת:

ומעתה מבואר פירוש המדרש, העליונים נקראו מלאכים וגם ישראל נקראו מלאכים, כי העליונים הם אבא ואימא וישראל הם בחינת זכר ונקיבה כנודע וכנ"ל. ונקראו גם כן מלאכים ככתוב ברכו ה' מלאכיו, כמו מעשה דרבי ישמעאל כהן גדול שראה אכתריאל יה' ה' צבאות אלהי ישראל כדאיתא במסכת ברכות ז. ואמר לו ישמעאל בני ברכני ואמר יהי רצון וכו', הכוונה היתה להוריד השפע מהמוני מעלה לבחינת אלהי ישראל, וזה פירוש הכתוב ברכו ה' מלאכיו, להבריק ולהמשיך לה' הנקרא ז"א ממלאכיו והבן:

העליונים נקראו עומדים שנאמר שרפים ממעל ל"ו, כי ל"ו מרמז על בחינת אלהי ישראל ששה מדות, פי' ששה כלולים אחד מכל ששה עולה ל"ו ונקרא אל"ה. והשרפים שהם או"א ככתוב בזוה"ק או"א ספסל תחותיך. ושרפים הוא שרפרף והדום רגליו, הם עומדים ממעל לבחינת ל"ו הנ"ל. ונקראו עומדים, כי עלמא עילאה בדכורא איסתיים ועלמין דדכורא בעמידה כנודע. כי באשה קראו מושב לתשות כחה, אבל באיש נקרא עומד כמו"ש בתיקו"ז ובזוה"ק. וכן ישראל למטה נקראו עומדים, דהיינו כשממשיכים מהעומדים העליונים הנ"ל לבחינת ישראל אשר בך אתפאר:

והטעם נפרש על זה שכתבנו בשם הזוהר או"א ספסל תחותיך, כי למטה בעולם השפל המחשבה שבאדם הוא המושלת עליו ומנהיגו לכל צד, מה שאין כן הקב"ה הוא נושא הרצון ומנהיג המחשבה והוא בעצם גבוה מעל גבוה מבחינת מחשבה ורעיון ולית מחשבה תפיסא ביה כלל, רק שהוא מתלבש ברצונו הטוב בבחינת מחשבה כדי שנשיגהו קצת. ואמר הגאון החסיד קדוש ה' מהו' לוי יצחק שלזה רמזו חז"ל במאמרם שלא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה כי בשר ודם משאוי למעלה ממנו והקב"ה למעלה ממשאו, ופירושו כנ"ל, כי המשאוי הוא שם וכינוי להמחשבה והמדות עכ"ל. וכן מה שאמרו סוטה לה. ארון נושא את נושאי, והבן:

ומסיים הילקוט ומי חביב יותר מי שהקב"ה משבח עמידתו, ואל תטעה לומר ח"ו כי התחתונים גבוהים במעלה מהעליונים, כי בפח הזה נפלו כמה טועים אשר חלפו דת והפרו ברית אלהי ישראל על ידי טעותם אשר אי אפשר לספר כי אם מפה לאוזן, אמנם הענין הוא, כי בוודאי העליונים למעלה, רק שהתחתונים הם חביבים יותר, כי מעבודת המלאכים אין תענוג שהם עובדים תמידית, אבל מישראל למטה הנלחמים עם יצרם וכובשים אותם וסרו מרע ועושים הטוב והישר, ועליהם הוא אומר שה"ש ה, א אכלו רעים, הם רעים דלעילא דלא מתפרשין, שתו ושכרו דודים, דלתתא הגורמים התענוג והבן:

וז"ש בילקוט זאת קומתך דמתה לתמר, שהקב"ה משבח את ישראל שהם שוים בקומה כתמר, דסליק דכר ונוקבא כחדא, דהיינו כשהבן הוא חכם ומתנהג כראוי, ישמח אב, כי כן רצה וחפץ במחשבתו. כי אב הוא מלשון רצון, כמו"ש דברים כה, ז לא אבה יבמי, וכן אם ישראל מכשירים מעשיהם למטה אז קומתם דמתה לתמר, הם עולמות המחשבה או"א דסלקין דכר ונוקבא כחדא, והתענוג מתגדל שהן הם צדיקים וישרים כאשר עלו במחשבה:

וכן הענין שנקראו ישראל אלהים, כי עליונים נקראו אלהים במקור הבינה, כי שם הוי"ה בניקוד אלהים. וכן ישראל כשעולים במחשבה ועושים מעשיהם כאשר נצטייר בציור הקודם. וכן העליונים נקראים בנים, פירוש הגם שנקראו אבא ואימא, נקראו בנים. כנגד הגבוה מהם שהם חסד וגבורה דעתיק. ונקראו נגד חכמה ובינה דעתיק בחינת בנים. וכמו כן ת"ת ישראל והמלוכה נקראו למטה בנים, וכללות המדרש הנ"ל למדנו שאנחנו צריכים לחזק תמיד בחינת אלהי ישראל מבחינת אבא ואמא ולהמשיך השפע קודש ואחד באחד יגשו והיו לאחדים:

ועפי"ז יבואר מ"ש האר"י ז"ל בכוונת חודש אלול המוכן לתשובה בפסוק ישעיה מג, טז הנותן ב"ם דרך, כי דר"ך מאיר בב"ן שהוא מדת מלכות, ועל ידי דרך זה נפתחין י"ג מקורות של י"ג תיקוני דיקנא עי"ש. ולכאורה תמוה דמאי הכרחית לזה שמאיר שמות אלו במלכות שיפתחו י"ג מקורות עליונים. ולפי מ"ש ניחא, דהנה כל משפיע שבעולם אי אפשר שישפיע כל אשר יש לו לחבירו, דאם לא כן ישאר ריק מבלי חיות, אלא על כרחו צריך המשפיע לקבל מבחינה שלמעלה ממנו שפעו, ואח"כ משפיע לבחינה שלמטה ממנו. וכן בנידון דידן, כיון שדרך זה משפיע למלכות ומאיר בו, ממילא שהוא מקבל שפעו ממקום היותר גבוה והם הי"ג מכילין, והבן:

ושם במדרש הנ"ל איתא בפסוק שה"ש ג, ו מקוטר מור ולבונה מכל אבקת רוכל, מה המור אינו מודיע ריחו הטוב אלא באש, אף אברהם כשירד לכבשן האש. מה לבונה זו נתנה על גבי המזבח, אף יצחק קרב על גבי המזבח. מכל אבקת רוכל, מה אבקת רוכל אינו חסר ממנו דבר, אף ישראל עמדו מהם כהנים לויים מלכים נביאים וכו', והנה המדרש הזה הגם שסמך עצמו על הפסוק הנ"ל בנים אתם, כוונתו על סוף פסוק בך בחר ה' להיות לו לעם סגולה, כי סגולה היא סגול, שעל ידי ישראל נעשה הקב"ה בחינת בחור כארזים ומשתעשע בהם, כמו האב שנוטל התינוק בין שתי ידיו, כן צורת סגול"ל שתי נקודות הם בחינת שני ידיו, והשלישית הוא כאשר ישא האומן את היונק. ובטעמים ונגינות נק' סגולתא והוא תענוג יותר כשאב מתענג עם בנו ומגביהו ומנטלו ומנשאו על ראשו ומתענג בו. וזה שכתוב תהלים קלה, ד ישראל לסגולתו, ומרמז תלת נקודין לבחינת שלשת אבות, חסד נכלל בגבורה וגבורה בחסד, לכן אברהם שהוא החסד נצרך באש הוא הגבורה, ויצחק סוד הגבורה מראהו כלבונה נכלל בחסד מראה לבן. עד יעקב שהוא שלימו דאבהן אשר ממנו יצאו כהנים לויים ישראל עם סגולה הגורמים התענוג והשפעות טובות אמן:

עשר תעשר את כל תבואת זרעך. הנה אדמו"ר הצדיק מורינו אלימלך זצ"ל פירש דרך רמז מה שאמרו חז"ל י"ה ב. באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי. דאיתא בזוה"ק דמעשר רומז ליראה, כי ייראה כנודע. והנה דעת התנא קמא מי שמתנהג כל השנה בדרך הכסילים רק בר"ת אלול הוא מתעורר לתשובה וליראת השי", הוא כמו הבהמה שאין לו דעת אדם, וזהו שאמרו באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, שאז מי שיש לו דעת בהמה מתעורר ליראה הנרמז במעשר. כי מי שהוא בבחינת אדם ירא השי"ת כל השנה כולה. ורבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי, פירוש שמי שמתעורר על כל פנים בר"ח אלול הוא גם כן בבחינת אדם, אבל מי שממתין עד באחד בתשרי והוא ראש השנה יומא דדינא דכולי עלמא ואז רק משיג היראה הוא מעשה בהמה, כי על כל פנים צריך לדרוש שלשים יום קודם ודפח"ח:

וכן נפרש הפסוק בענין זה, דמהראוי על כל פנים בחודש אלול שיתעורר כל אדם בתשובה בכל יום ולהתחרט על עונותיו אשר עברו על ראשו ולהתמרמר עליהם ובפרט על טפות קרי שיצאו לבטלה, כי פגם בסוד צדיק יסוד עולם והשתית את הארץ, וז"ש עשר תעשר, דהיינו בבחינת היראה הנרמז להתחרט ולהתעורר את כל תבואת זרעך מה שפגם בזרעו כנ"ל. היוצא ממנו שנה שנה, מה שפגם מנעוריו. ואמר

הכתוב וכי ירבה ממך הדרך, דהיינו שלפעמים אדם מתעורר בתשובה אבל נפשו מרה לו מאוד, כי ידמה בעיניו שהוא מרוחק מאוד מהש"י וכבד עליו הדבר שישוב לבוראו יתברך על ידי סיגופים ושאר ענינים. ונקרא בפסוק כי ירבה ממך הדרך, הוא דרך תשובה הנפתח בחודש אלול, בסוד הנותן בים דרך ישעיה מג, טז, כנודע מדברי האר"י ז"ל וכמ"ש במ"א מזה, על כן העצה היעוצה על כל פנים לקבל על עצמו התשובה ולהיות נכסף ומשתוקק מתי יזכה לשוב כראוי, וז"ש ונתת בכסף, לשון תאוה כמו נכסף נכספתה בראשית לא, ל, שיהיה לך על כל פנים חשק לתשובה. וצרת הכסף בידך, עד אשר תזכה לבהירות. והלכת אל המקום אשר יבחר ה':

בהפטרה כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי וגו' ישעיה נד, יז. כי קבלנו מאדמו"ר זצ"ל כי כל"י נוטריקון כ'הן ל'וי י'שראל. כי אומה ישראל אינה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי, דהיינו שבראה בשלימות בבחינת כהנים ולוים וישראלים הרומזים על שלשה מדות אהבה ויראה והתפארות וכלול בהם התולדות הניצוח והודיה והתדבקות, ובזה הם ממליכים את ה':

לכן אפשר לומר פירוש הפסוק הרומז ומבשר לנו כי לעתיד נהיה קדושים וטהורים ולא יעלה על לבנו מחשבת און ופסול ומדה רעה מז' מחשבות שברא זה לעומת זה. וז"ש כל כל"י יוצר עליך לא יצלח, דהיינו כלי הרומז על שלשה מדות העליונות וכולל שלשה התחתונות, לא יצלח עליך לפתותך מעבודת ה', וממילא וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי, היינו מדת מלכות שהיא בת שבע הכלולה משבעים לשונות. וזה וכל לשון, דהיינו מדת מלכות שנבראת בחיצוניות עולמות, תרשיעי. וכל זה יהיה לעתיד, וכל מה שיהיה לעתיד כבר זכו הצדיקים קצת בעולם הזה כמ"ש בספר תנא דבי אליהו עי"ש, דהיינו שהצדיקים על ידי עבודתם את השי"ת מזדככים ומתקדשים עד שאפילו עכשיו לא ישלוט בהם היצה"ר עם מדותיו. וזה שמסיים הפסוק זאת נחלת עבדי ה', כי אין מצליח במלחמות היצה"ר זולת מי שנקרא עבד ה', דהיינו שעובד ה' שלא על מנת לקבל פרס ושום ענין בעבודתו. כי מי שעובד על מנת לקבל איזה שכר הן מעניני עוה"ז הן עוה"ב נקרא האדם עובד את עצמו, אבל מי שעובד ה' מחמת שהוא ה' האלהים בוראו ויוצרו ועושו ומחמת אהבתו ויראתו הוא הנקרא עבד ה', ועליו לא יצלח היצה"ר במדותיו המכונים בשם כלי. ואמר הכתוב הטעם לעבדי ה' וענינם איך עובדים שלא על מנת לקבל פרס, על ידי וצדקתם מאתי נאום ה', כלומר שהם מתגברים על יצרם, והגם שהם עובדים ה' בתורה ובמעשים טובים וצדקות, הם אומרים בלבם לא אנחנו עושים דבר כי אם כח אלהי בקרבנו וידו עשתה כל אלה. וזהו וצדקתם שעושים המה אומרים מאתי נאום ה':

שם הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם וגו' ישעיה נה, ג, עי"ש בילקוט שכתוב שם כי חוש השמע הוא עיקר בנין האדם ע"ש. והנה גם רז"ל ב"ק פה ע"ב הגדילו מעלתו באמרם על העדרו, חרשו נותן לו דמי כולו, עי"ש, שמע מינה כי זה כל האדם. וביאור הענין, כי על ידי האזנת קול הנשמע מתהווה ומצטייר הדבר הנשמע במוחין, ולכן נקרא אז"ן כענין שנקרא יד הכלי בשם אזן, כי כל הכלי ניטל ומטולטל על ידי היד, כן האדם על ידי חוש השמע, ומצינו על ידי דרך דורשי רשומות רמז וראיה לדבר, כי אז"ן מספרו יו"ד ה"י וא"ו ה"ה כנודע, הרי יש בו כללות ד' מילואים של ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. כי ע"ב ס"ג נכללים ביו"ד

ה"י. ומ"ה וב"ן נכללים בוא"ו ה"ה במלוי אה. הרי שהאז"ן כולל ד' מחנות המרכבה וקומה שלימה. לכן אמרו חרשו נותן לו דמי כולו, כי נעדר ממנו שורש כל הקומה:

ונחזור לעניננו, כי על ידי השמע מצטייר הדבר הנשמע ומתעורר הרצון לעשות איזה דבר הנשמע, ולכן הנביא בהוכיחם דבר ה' אמר הטו אזנכם ולכו אלי ותחי נפשכם, כי הרצון מכונה בשם נפש כמבואר במפרשי מקרא, ועוד כי נפש הוא מלשון המתנה ושבייתה, כמ"ש שמות לא, י" שבת וינפש. והמתנה מורה על הרצון שנכלל בכתר שדרשוהו מענין כתר לי זעיר איוב לו, ב, כי על ידי המתנה והשתלשלות מכח בלי גבול בא לגבול. ועוד נוכל לומר טעם, הגם שהכתר הוא בחינה גבוה מאוד והנפש ענינה בחינה נמוכה, עם כל זה ידוע כי כל רצון וכתר של כל העולם הוא בחינת מלכות שלמעלה ממנו:

ונחזור לדבר בענין הנ"ל, שאם אנחנו נוטים און לדבר ה' ומתעורר בנו הרצון לעובדו הוא רק בחינת מלכות נגד המעלות הראמות בשמים ממעל. ולכן כינה הנביא לרצון המתעורר בשם ותחי נפשכם. ומסיים שם ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים, פירוש כיון שכונה הרצון המתעורר בשם נפש שהיא מדת מלכות, הבטיח להם שיכרות עמהם ברית צדיק יסוד עולם ויקשר אותם ליחדם. ואח"כ יותר יעלו מעלה מעלה לחסדי דוד הנאמנים המרמזין על בחינת שוקים דאינון נצח והוד תרי פלגי גופא, וקראם הנאמנים, על פי מה שנקדים בשם הגאון החסיד קדוש ה' מהור"ר לוי יצחק במאמר הזוה"ק איהו אמת ואיהי אמונה דיליה, כי אמת הוא הדבר שאין לנטות בו ימין ושמאל, כי זהב הוא זהב וכסף הוא כסף, אבל אמונה נקרא הדבר שאפשר להכחישו ולומר לא הוא, ואף על פי כן הוא מודה בדבר הוא מחמת אמונה שבקרבו. והנה איהו בנצח ואיהי בהוד כנודע, לכן בנצח שאין שם אחיזה להכחיש נקרא אמת, אבל בהוד שהוא משכן המלכות ומתאחזים החיצונים:

והנה מי שמסיר המסך המבדיל נקרא המאמין כי אמר לנו אדומו"ר הגאון מהד"ב זצ"ל כי לכן נקרא הוד, מלשון מודים מכלל דפליגי, כי במקום שאין פלוגתא לא שייך לשון הודאה, רק במקום דפליגי אז מכונה בלשון הודאה, כלומר אף על גב דפליגי יש לך מי שמודה בדבר. וכן במלכות הבורא ב"ה דאיהי בהוד, הגם שיש כופרים בארץ ומכחישים ואומרים לא הוא, מכל מקום איהי אמונה דיליה, פירוש כנסת ישראל מאמנת בדודה ואומרת אתה מלכי לעולם ואין זולתך עכ"ל. ולכן נקרא חסדי דוד הנאמנים, לשון אמונה, ונקראו לשון רבים. הגם שעיקר אמונה היא בהוד כנ"ל, מכל מקום מסתמא איהו אמת משפיע בה הכח ועושה הרושם שתהיה מאמנת בו, ואז כלול הנצח בהוד. ולכן נקרא חסדי דוד הנאמנים, בלשון רבים. וזה היתה הבטחת הנביא אם יטו אזנם לדבר ה' ויתעורר בהם הרצון הנקרא מלכות כנ"ל, אז יזכו לחזות בנועם ה' לעלות למעלה למעלה והבן:

פרשת שופטים

שופטים ושוטרים תתן לך וגו'. הנה הפרשה הזאת נקראת תמיד בחודש אלול אשר הוכן העת לכל איש שישוב לבוראו ונסלח לו מחטאתו אשר חטא כל השנה על ידי חרטת והרהורי התשובה ובכי ומספד על עונותיו שעברו ראשו. וכל כך צריך להתמרמר עד שיתגלה מצפונו לבו לפני יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם והוא יעיד עליו, כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה פ"ב ה"ב, וכבר כתבנו שזה כוונת נוסח התפלה והחזירנו בתשובה שלימה לפניך, לפניך דייקא כנ"ל, לכן הזהירה התורה שופטים ושוטרים, כי הם נקראים עיני העדה, וכן יש לאדם להעמיד על עצמו שופטים, הם העינים שלו לנוכח יביטו על דרכו ולפסל מעגל נתיב. וכן האזנים ונקבי החוטם והפה, כי ז' חללי דגולגלתא הם נקראים שערים לנפש כנודע, וזה בכל שערך ולשפוט את עצמו על כל מעלליו:

ואמר הכתוב לא תטה משפט, דהיינו שלא לעות הדין ולאמור על מעשה רשע כי הוא עושה צדק. מפני כי התשובה והמשפט שעושה למטה הם הכנה למעלה למעלה להוציא המשפט לאורה בראש השנה כאשר יבואו בני האלהים להתיצב על ה'. וז"ש ושפטו את העם משפט צדק, וכן צדק צדק תרדוף, היינו על ידי צדק דלתתא תרדוף צדק דלעילא ויצא לצדק דיננו:

ואמר הכתוב ולא תקח שחד, דהיינו שדרך היצה"ר לפתות בני אדם ולהפילם ברשת החטא ועון, ואח"כ הוא מתנחם ועושה מצוה או לומד תורה ואומר בלבו שנתכפר לו העבירה עד שימלאנו לבו לשוב לעשות הרע, ולכן הזהירה התורה מדרך הזה כי הוא כעין שוחד המאור עיני חכמים, כי לא כן הדבר שכר מצוה לחוד ועונש העבירה לחוד. ואין העבירה מתכפרת רק עם התשובה האמיתית אשר על ידה לא ישוב עוד לכסלה:

והנה יש עוד מכשול על הדרך, הגם שאדם מתחרט כראוי ומתחיל לשוב לה' והוא מתפלל איזה תפלה כראוי או שלומד קצת תורה ועושה מצוה לשמה, בפתע פתאום היצה"ר בוער בו כתנור בגסות רוח ובא לידי גאות חלילה ומחמת זה מתקלקל כל דרך טוב. ואמרו חז"ל סוטה ד ע"ב כל המתגאה כאלו עובד עבודה זרה. וכן הזהירה התורה כאן לא תטע לך אשרה אצל מזבח ה' אלהיך ולא תקים לך מצבה, לך דייקא, דהיינו אתה בעצמך ובמחשבתך של גאות נדמית כאשר וכמצבה אשר שנה ה' אלהיך:

והנה דרך העבודה הנכונה להסתכל תמיד על גדלות הבורא ב"ה אשר ברא השמים ושמי השמים וכל צבאם, ומכולם עיקר רצונו בעבודת האדם השפל אחרי אשר יטהר ויזבח את יצרו הרע ויעסוק בתורה ובעבודה זו תפלה מעומק הלב וערבה לה' מנחתו. ובכל זאת צריך לזכור שפלותו וחטאתו מימי קדם ולהכנע ולהיות לו רוח נשברה, ועל פי שני אלה הדרכים תכון העבודה לה'. אמנם מי שמתפלל ועובד לה' רק במחשבת גדלות הבורא ואינו מקטין את עצמו אשר על ידי כן הוא מתגאה ברוחו לאמר ב"ה אני מתפלל ועוסק בתורה ובמצות, או להיפך מי שמסתכל על עצמו שהוא אין ואפס, רק שהוא בבחינת מרה שחורה שמתמרמר כל כך עד שלא יאמין שהקב"ה ישמע לתפלתו, ואם כן למה יתפלל בחנם, הנה תועבת ה' גם שניהם, ועל זה איתא בסוף ספר תיקוני זוהר הק' רמז מאמר חז"ל חגיגה ב. סומא באחת מעיניו

פטור מן הראייה, כי האדם צריך לפקוח עיניו, אחד להסתכל על גבהות הבורא ב"ה ורצונו בעבודת שוכני בתי חומר, והשני לזכור קטנות עצמו עד אשר יעמוד בחיל ורעדה ולקיים לפניו נעבוד ביראה ופחד:

וזה שהזהירה התורה לא תזבח לה' אלקיך שור ושה אשר יהיה בו מום, כי שור לשון הבטה, שמורה על הסתכלות על גבהות הבורא יתברך. ושה, מורה על קטנות האדם. שצריך להיות מוכנע ושפל כמו השה. ואם הוא בבחינה אחת לבדו, אז נקרא אשר יהיה בו מום כל דבר רע כנ"ל. רק יהיו יחדיו תמים על ראשו:

והגם שידוע האדם את ערכו הנמוכה, אל יחדל מלעמוד לפני ה' ולעשות רצונו, כמ"ש הכתוב דברים כ, א כי תצא למלחמה על אויבך, הוא היצה"ר שאינו מרחם על הבריות והוא האויב האמיתי. וראית סוס ורכב, הוא דכר ונוקבא שבקליפה שנתגברו על ידי מעשיך. עם כל זאת לא תירא מהם כי ה' אלהיך עמך, כי ימינו פשוטה לקבל שבים ועוזר דלים, וכמאמר הכתוב שם כ, ג שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה אל תיראו וגו', ופירש רש"י אפילו אין בכם זכות רק שאתם אומרים שמע ישראל אתם נצולים, וכן יהיה בלב אדם לומר לעצמו כל זמן שנשמת ישראל בקרבי מובטח אני שיקבל תשובתי, והגם שעשיתי הרע בעיני ה' עד מאוד חסדו ואמתו אל יעזבוני:

ואח"כ מרמז הכתוב דרך התשובה כאשר הבעל תשובה חושב את דרכיו ואשר פגם. וז"ש כי ימצא בך איש אשר יעשה את הרע בעיני ה' אלהיך לעבור בריתו, כי עיקר התיקון מה שפגם באות ברית קודש, הן ברית הלשון מה שפגם בלשונו לדבר דברים בטלים ולשון הרע וליצנות ודומיהם. והאר"י ז"ל כתב כי טומאת דברים בטלים הם כדמות נשמה אל גוף הקליפה הנעשה מקרי לבטלה, ובפרט מה שפגם בברית המעורר הן בשוגג הן במזיד רח"ל. והחטא הזה הוא אבי אבות הטומאה, וכל הנטמא בו כאלו עובד כומ"ז כמ"ש בזוה"ק שהמהרהר ביום יבא לידי טומאה בלילה על ידי התלבשות הקליפה בציור אשר הצטייר במחשבתו, ואם כן כל הבא אליה נדמה כאלו משתחוה לכו"ז. וז"ש וילך, פירש שסר מאחרי ה', ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם וגו', והתיקון על זה והוצאת את האיש ההוא וסקלתו באבנים, דהיינו שצריך להרוג הקליפות באבנים, הם אותיות הוידוי והבכי והצעקה, כמ"ש חבקוק ב, יא אבן מקיר תזעק, דהיינו מקירות לבו תזעק אל ה' ושב ורפא לו:

פרשת כי תצא

כי תצא למלחמה על אויבך. הוא הרמז שאמרנו, כי עיקר המלחמה נאמר על ראש השנה שהוא יומא דדינא וצריך להעריך קרב ומלחמה עם היצה"ר ומארי דדינין, ועיקר המלחמה הוא על ידי התשובה שהאדם משים על לבו לשוב לה' או מיראתו או מאהבתו. ויש לך אדם שהוא שב מגודל הרחמנות והגעגועים המגיעים לו על נשמתו שבקרבו, כי היא חלק אלוה ממעל והיתה למעלה חצובה תחת כסא הכבוד ושעשועים יום יום וירדה אל עומק הבור הזה לגוף וחומר לעשות נחת רוח ליצרה כאשר יזכך

החומר ויסכים לרצון הנשמה לעשות רצון קונם וחפץ צורם. ועתה ח"ו כאשר הרע האדם על פני האדמה וילך בשרירות לבו, אוי וי אשר הרים יד נגד הנשמה הקדושה והכניעה תחת ממשלת החומר המוסרח ונתעב ונאלח, על כן מהראוי על כל פנים עודנו האדם חי בכחו ישים אל לבו לשוב להטיב אחריתו:

וזה הדרך רמזה לנו התורה בכתוב וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה, ופירש רש"י מדכתיב אשת בסמוך, היינו אשת של איש. פירוש איש זה הקב"ה והנשמה נקראת מטרוניתא, והיא יפת תואר מקדושתה, והיא בשביה, וחשקת בה, דהיינו שיכמרו רחמין עליה. אז ולקחתה לך לאשה, שאפשר על ידי תשובה מעומקא דלבא לשוב לקחתה לאשה. אמנם על פי התנאים, וגלחה את ראשה, דהיינו ראשית התשובה לעשות לעצמו סייגים לפרוש ממותרות, כ"א תאות הגוף ינהיג על צד ההכרח, והמותרות מכונים בשם שערות שצריך לגלחן מאחר שאינן מן הצורך, ועשתה את צפרניה, דהיינו לנוול את עצמו ולבזות את עצמו על מעשיו הרעים, ובכתה אביה ואת אמה ירח ימים, דהיינו כל חודש אלול צריך לבכות על עונותיו אשר על ידם נפרד מאביו זה הקב"ה. ואמו היא כנסת ישראל, ואחרי כן תבא אליה וכו', כי אחר התמרמות והבכי והפרישות יודע לך מעלת הנשמה:

אמנם מדרך העולם לשוב בתשובה עד אחר יוה"כ שהוא יום הדין הגדול, אבל אחרי כן בעונותינו הרבים כל האדם שב לדרכו הרעה כבראשונה. לכן הזהיר הכתוב והיה אם לא חפצת בה, פירוש אם תוסף עוד לחטוא ח"ו. ושלחתה לנפשה, אז הנשמה תפרד ממך ולא תבא אליך עוד תחת אשר עניתה, רק יראה האדם כל אשר יקבל עליו לשמור ולעשות יהיה לו חק ברית עולם לעשות רצון השי"ת אמן:

שלח תשלח את האם. איתא במדרש דב"ר ו רבנן אמרי אם אתה מקיים מצות שלוח הקן אתה זוכה לשלח עבד עברי שנאמר דברים טו, יג תשלחנו חפשי מעמך. וצריך הבנה השכר הזה מה טיבו, ונראה שנרמז בכאן רמז גדול, כי סוד שילוח הקן כבר נרמז בו סודות גדולות ונוראות כנראה בזוה"ק ובתיקונים, אמנם אפס קצהו מאחת מהנה נבאר. כי הנהגה הראויה והישרה לבני ישראל הוא שיעבדו את ה' בתורה ובמצות וסור מכל רע והיו קדושים למען יעלו ריח ניחוח בעבודתם ותערב לה' כקרבן וכעולה ויתעורר למעלה הרצון ונדבה להשפיע אליהם כל טוב בדין ומשפט מדה במדה. כי כשעושים רצונו של מקום נקראים בנים למקום ומדרך האב להשפיע לבנו כל טוב ואין מקטרג ומונע ההשפעה, כי מי יפעור פיו לדבר שלא כדין ולהסית לאב שלא ישפיע לבנו יחידו. אמנם אם ח"ו אין ישראל עושים רצונו של מקום מתעורר למעלה מונעים ההשפעות בלשון מדברת גדולות שטנה וקטרוג, וידוע כי גדולים רחמי השי"ת על בניו עמו ישראל וחופף עליהם ומלמד זכות עליהם ומתגלה מדת הרחמנות הנקרא בשם אם. למשל כשהבן אינו הולך בדרך הישר ואביו רוצה להלקותו, מדרך העולם אמו תנחמו ותאמר לבעלה הניחה לו, כי מה נעשה לבננו אשר יצא ממעינו והוא עצמינו ובשרינו, והגם שאיננו כראוי עכ"ז נרחם עליו, וכן למעלה מתעוררת מדת הרחמנות משכינת עוזנו להתפלל עבורינו ולבקש רחמים. וזה נקרא בזוה"ק אמא רביעא על בניו, דהיינו שהיא רביעא ומסוככת עליהם למען לא ישלוט עליהם זר וסט"א:

והנה זה נרמז במצות שלוח הקן, דהיינו על כל אחד מישראל שיעבוד בוראו יתברך כראוי, ואז יקח חלק ונחלה ההשפעה בדין ומשפט, ולא יצטרך למתנת חנם מדת הרחמנות הנקראת בשם אם, וזה שכתוב שלח תשלח את האם, דהיינו שתשלח את המדרגה הזאת ולא תצטרך לה. רק ואת הבנים תקח לך, שתהיה במדרגת בנים למקום:

והנה ידוע כי מדרגת הרחמנות ולימוד זכות על ישראל נקרא בשם מט"ט הכותב זכיותיהן של ישראל והוא הנקרא בחינת עבד. כי כשאין עושים רצונו כראוי חלילה, אז זיווגא על ידי מט"ט כנודע, וישראל נקראים עבדים, אבל כשעושים רצונו נקראים בנים, וזיווגא על ידי צדיק חי עלמין, כנודע מספר תיקוני זוה"ק וס"ק, וזה שאמר המדרש אם אתה מקיים מצות שילוח הקן אתה זוכה לשלח עבד עברי בחינת מט"ט הנ"ל. כי לא תצטרך לזה רק תקבל ההשפעות בדין ומשפט כנתינת האב אל בנו כנ"ל:

פרשת כי תבא

והיה אם שמע תשמע. במדרש דב"ר ז אמר רבי יודן כל מי ששומע בקול של תורה בעולם הזה זוכה לשמוע באותו קול שכתוב בו ירמיה לג, יא קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה וגו'. אמר להם משה לישראל הואיל וכל מי ששומע לדברי תורה הוא מתרומם בשתי עולמות, הו זיהירים לשמוע דברי תורה. מנין ממה שכתוב בענין והיה אם שמע תשמע בקול ה' אלהיך, זהו שאמר הכתוב משלי ח, לד אשרי אדם שומע לי וגו', אמר הקב"ה אשריו לאדם בשעה ששמועותיו לי, מה לשקוד על דלתותי שם, אמר הקב"ה אם הלכת להתפלל בתוך בהכ"נ אל תעמוד בפתח החיצון אלא הוה מתכוין לכנוס דלת לפנים מן הדלת, על דלתי אין כתיב כאן אלא על דלתותי ב' דלתות עכ"ל:

הנה ר' יודן רמז לנו על כל מי ששומע בקול תורה בעולם הזה, כי יש צדיקים בעולם לומדים תורה ויודעים סודותיה ורמזיה אשר כל ענין וענין מרמז על איזה יחוד גדול וקדוש. ולזה לאו כל אדם זוכה ואפילו הכי צריך לעסוק בתורה כפשוטו. ומי שלבו נוקפו, כלומר איך יעשה היחוד על ידי שאני עוסק בפשטי התורה הנהוגין לעולם הזה כגון ראובן חייב לשמעון. לכן אמר ר' יודן הנ"ל אל יפול לבך, כי גם כל ששומע תורה בעוה"ז, דהיינו כפשוטו הנהוג בעוה"ז, זוכה אח"כ לשמוע באותו קול חתן קול כלה, כי סופו לשמוע באחרית הימים איך שנעשה יחוד חתן וכלה דלעילא על ידי עסקו בפשטי התורה. וזה שכתב המדרש שהוא מתרומם בשני עולמות סוד ו"ה המתייחדים על ידי עסק התורה ומתרומם גבוה מעל גבוה:

ורמז אח"כ במדרש בלשון אשריו לאדם ששמועותיו לי, דהנה בכל ענין ותנועה צריך להיות האדם מרכבה לקדושה, למשל כשמסתכל לשם מצוה יתכוין שיפקחו עיני דמלכא, וכשפותח פיו בדברי תורה גורם לעילא להתיר פה בגזירות טובות. וכנוטה אופן לשמוע תורה גורם שיפתחו אודנין דמלכא לקבל צלוחא דישראל. וז"ש אשריו לאדם ששמועותיו לי, דהיינו שכוונתו בקדושתו חוש השמיעה להתעורר למעלה

שמיעת האוזן אודנין דמלכא להקשיב תפלתך. ואמר שם אם הלכת להתפלל וכו' הוה מתכוון לכנוס דלת לפנים מן הדלת, רומז ענין גדול מ"ש הראב"ד בפירוש ספר יצירה כי המלה אדנ"י ומדת התדבקות נקרא אל שד"י, ובשני שמות אלו יש אותיות ד ד וצריך ליחד ולדבק אותם, והנשאר מאותיות שמות אדנ"י שד"י הם אותיות י"ש אנ"י שע"י זה מנושא המל' עי"ש. ולזה כוון שתכנוס דלת לפנים מן הדלת ליחדם, והבן:

ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה. בילקוט חד אמר שתהא נכסייך סמוך לעיר, וחד אמר שתהא בית הכסא סמוך לשלחנך. יש לומר על פי הרמז, ששניהם לדבר אחד נתכוונו, דהנה האדם שרוצה לעבוד ה' צריך שיהיו כל עשיותיו לשם שמים אפילו אכילה ושתיה, וזהו שתהא נכסייך סמוך לעיר, אפילו אכילה ושתיה שלך סמוך לעי"ר, פירוש להתעוררות להקב"ה שתתעורר הכל להקב"ה ויהיו כל מעשיך לשם שמים. וזהו גם כן שיהא בית הכסא סמוך לשלחנך, רצ"ל הכסא המלוכה, שאפילו באכילה ושתיה שלך תעשה הכל שיהא כסא מלוכה להקב"ה שתמליך להקב"ה בכל מעשיך:

בדרך אחד יצאו אליר ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. ובתוכחה נאמר להיפך, ועיין מ"ש ברמב"ן על סך שבעה דרכים. ונראה לומר דהכתוב מרמז לנו דבר גדול, לפי מה שהקדמנו לעיל שיש שביל השופע במתנת תנם וחסד אשר הבורא ב"ה יסד בה את עולמו לצורך העולם אפילו ח"ו אין אדם שיעבדהו אשר בזה השביל מתפרנסים העכומ"ז העוזבים אותו ואת עבודתו, וגם נברא שביל העבודה והנהגת מדה במדה אשר בה יקרא אלהי ישראל

לשלם לאיש כמעשהו. ותמיד בראש השנה עיקר המשפט שהמקטרגים והשרים רוצים השפע התמידית ומתנת חנם וחסד, ולא שתהיה נובעת על פי צינור עבודת עושי רצונו כדי שיהיו כולם מקבלים ההשפעה בשוה. אבל אנחנו עמו עושים רצונו ותוקעים בשופר ומקבלים מלכותו ועבודתו כדי שעל ידי התעוררות התחתון יתעורר למעלה שיקרא שמו אלהי ישראל ותהיה שפע הברכה נוזלת על פי עבודתו מדה במדה לשלם שכר לעושי מצוה לאוהביו וליראיו ולעובדיו בשבע מדות הקדושים ולהעניש לעוברי עבירה:

וזהו פירוש בדרך אחד יצאו אליך, דהיינו שירצו בזה שיהיה דרך אחד בשוה. אבל על פי שבעה דרכים ינוסו לפניך, דהיינו ההנהגה הנקראת שבעה על שם שבעה ספירות וראו כל עמי הארץ ויראו ממך. וזה הענין ניחא כשישראל עושים רצונו אז טוב להם הנהגת שבעה הנ"ל ורע לשונאי ה'. אבל נהפוך הוא כשח"ו אינם עושים רצונו אין בהם כח לעמוד ולינק ההשפעה אם לא מדרך אחד שהוא מתנת חנם, אבל בשבעה דרכים תנוס, כיון שאתה כמוהו אינך עושה רצונו של מקום. וזה קללת התוכחה עד שישבו ישראל לעשות רצון קונם ויגבירו כח לרשת ההשפעה הקדושה על פי הנהגת מדה במדה הנקרא שבעה, ואז לא יתערב זר בשמחתנו כמ"ש למעלה עי"ש והבן:

ושמרתם את כל דברי הברית הזאת וגו'. ושמרתם, הוא מלשון ואביו שמר את הדבר בראשית לז, יא, שתהיו מצפים וממתנים, כל דברי הברית לאמר, מתי אזכה להתיחד ולכרות ברית עם יוצרי. והיחוד נקרא את כל דברי הברית הזאת. אכן יש כמה אנשים שנכספים בלבם להיות יראים ושלמים מבלי לעשות שום פעולה לזאת, אבל הם רודפי רוח לא ישיגו מאומה. לכן אמר הכתוב ועשיתם אותם, דהיינו אף על פי שתהיה שומר ומצפה, תהיה גם כן עושה ועוסק בתורה ובמצות. למען תשכילו את כל אשר תעשון, תשכילו, היינו שתזכו להמשיך מוח חכמה לצורך היחוד והטפה הנוזלת ממוחין, כנודע ל"ח:

פרשת נצבים

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם. הענין הוא, כי איש הישראלי העובד את ה' באמת אזי הוא הולך ממדרגה למדרגה כמו שאמר הכתוב זכריה ג, ז ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, עד שבא למדרגה גבוה ושם לו מעמד ומצב מאין להלך עוד כי הוא לפני ה' ממש, משל למלך בשר ודם אשר כל איש הרוצה לבוא לחצר בית המלך הפנימה צריך לילך מחדר לחצר ומחצר לפלטין עד שבא לפני המלך ושם הוא בחינת עומד, כי תחלת ההליכה היה גם כן לעמוד בחצר המלך. וזה היא תפלת העמידה. ויתבאר היטב על פי המדרש שמו"ר טו שדרש על פסוק זה אתם נצבים, הדא הוא דכתיב שה"ש ו, י איומה כנדגלות, דימה הקב"ה את ישראל כמלאכים, במלאכים כתיב ישעיהו, ב שרפים עומדים, בישראל כתיב אתם נצבים. המלאכים אומרים קדוש קדוש קדוש, וישראל אומרים אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב:

והענין הוא, כשאנו אומרים קרבנות, אז אנו מעלין כל חלקי עולם העשייה ומיחדים אותם ומתחילים לילך ליצירה. ואז אנו מתחברים עם עשרה כתות המלאכים הקדושים ומתחילין לזמר בשירות ותשבחות ונקראים פסוקי דזמרה. והולכים ממדרגה למדרגה עד שאנו נכנסים בהיכלות הבריאה, ושם אנו הולכין מהיכל להיכל ומיחדין היכלין בהיכלין נפשין בנפשין רוחין ברוחין נשמתין בנשמתין עד שאנו באים להיכל קדשי הקדשים. ומשם אנו באים למלכות דאצילותא קדישא, ומשם אין לנו להלך עוד, כי שם אנו נקראים עומדים, וזה נקרא תפלת עמידה כמו שאמר הכתוב תהלים קו, ל ויעמוד פנחס ויפלל, ודרשין בגמרא ברכות ו ע"ב אין עמידה אלא תפלה. ואף החכמה עליונה מתפשטת בכל עשר ספירן דאצילותא קדישא ומשוטטת בכל דרגין מדרגה לדרגה להשפיע להם, אף על פי כן אנו נקראים שם בבחינת עמידה, מחמת שכל הדרגין וכל המדות הם דבוקים שם בעצמותו ית"ש ומתיחדים שם ביחוד נפלא ונקראים בחינת אחד:

וכשאנו באים לבחינה זו אז אנו מתחילין לומר ברוך אתה ה'. ברוך הוא מקור והוא החכמה עליונה, אלהי אברהם, כי אברהם אבינו ע"ה היה הולך בכל העולמות ונבחר לו להיות מרכבה לחכמה עליונה על ידי גמילות חסדים ונעשה מרכבה להתפשט בעולם ונקרא אלהי אברהם קו ימין. ויצחק גם כן הסתכל בכל

העולמות ונבחר לו להיות מרכבה לעולם הבינה שימשיך על ידה הברכה בכל העולם על ידי שהיה מודיע לכל באי עולם דאית דין ואית דיין וזרק פחד לכל באי עולם לפחוד מה' והוא קו השמאל. וזו שאומרים אלהי יצחק. ועל יעקב נאמר ואלהי יעקב, להורות שאותו מתחסת אל יעקב יען אשר כל דרכיו היו באמת כמו שמעיד עליו הכתוב מיכה ז, כ תתן אמת ליעקב. וגם רז"ל ב"ר סה העידו עליו במה שדרשו על פסוק בראשית כז, יט אנכי עשו בכורך. ונעשה מרכבה לאמת העליון קו האמצעי. וגם שלש ברכות הראשונות הם גם כן כנגד אברהם יצחק ויעקב. ברכה אחד כנגד אברהם כמאמר חז"ל ב"ר יב אל תקרי בהבראם אלא באברהם בו נברא העולם והכל היה כלילין בו והבן. ואחר כך אנו אומרים אתה גבור כנגד יצחק. אתה קדוש ברכה שלישיית כנגד יעקב. וזה פירוש דברי המדרש מה המלאכים נקראים עומדים אף ישראל נקראים נצבים בתפלת העמידה. ומה המלאכים וכו', כי ידוע שהמלאכים אומרים קדוש קדוש קדוש, כנגד חב"ד, אף ישראל אומרים שלש ברכות שהם כנגד שלש אבות שהם גם כן מרכבה לחב"ד כו':

וזה פירוש אתם נצבים, היינו שאתם במדרגות נצבים. ולכך אתם כולכם לפני ה', כי מי שהוא במדרגת נצב הוא לפני ה' ממש כו', וזה פירוש הפסוק בימים ההם אין מלך באדום נצב מלך, כי הצדיק אשר בא במדרגת נצב הוא המלך באדום. כי לא לאדום מתחדשת המלוכה והבן. וזה גם כן פירוש מה שאמר יתרו למשה שמות יח, כג וצוך אלהים ויכלת עמוד, ופירש רש"י ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד, וקשה מה חידש רש"י בזה, אבל יובן במה שאמרנו, כי לבא למדרגת עומד צריך לזה מחשבה טובה ובהירה לבל יטרוד אותו. וזה שאמר יתרו וצוך אלהים, היינו שלא יהיה לך כל כך טרדות. אזי ויכלת עמוד, דהיינו לבא לבחינת עמידה כו'. וזה שפירש רש"י ואם יעכב אל ידך, שאפילו משה שהיה רבן של כל הנביאים ואם לא היה הקב"ה מסכים לזה לא היה במדרגת עמידה, והבן מאוד:

אתם נצבים. בילקוט אמר להם משה מבקשים אתם לעמוד בעולם עסקו בתורה מה כתיב למעלה ושמרתם את דברי הברית ואחריו אתם נצבים עכ"ל. דהנה הפרשה הזאת אנו קוראים תמיד לפני ראש השנה כי רומזת לכל ישראל, אתם נצבים, מזומנים ועומדים. לפני ה' אלהיכם, למגדול ועד קטן. כי צריך להכין את עצמו כל אדם מישראל לפני יום הדין הגדול והנורא. וכמו שנהגו לעמוד באשמורת לומר סליחות שבוע שלפני ראש השנה, דהיינו אם חל ר"ה יום ה' די לעמוד ביום א' שלפניו, ואם חל ביום ג' אז מקדימין לעמוד ביום א' משבוע העבר:

והנה המג"א סימן תקפ"א סק"ג הכריח את עצמו למצוא טעם, וכתב דצריך להיות ד' ימים לפני ר"ה כדי שיהיו עשרת ימי צום עי"ש, ויש לומר גם כן טעם, כי בכ"ה באלול נברא העולם, כי בתשרי נברא אדם הראשון ויצא בדימוס, ואמר לו הקב"ה הרי סימן לבניך וכו' כדאיתא במדרשים, והגם שאנו אומרים בר"ה היום הרת עולם, וכתב האר"י ז"ל כי הרת, הוא מלשון הריון. ואם כן אפשר דמשמע כי בריאת עולם היתה במחשבה נעלמת כמו העיבור בהריון אמו. מכל מקום האמת כפשוטו, כי בתשרי נברא העולם וכדברי המדרשים הנ"ל. רק שבחינת המלכות היתה בבחינת הריון ומחשבה נעלמת. ולא היתה ניכרת אדנותו ומלכותו עד שיצאו ישראל ממצרים בניסן והוא ראש השנה למלכים ר"ה ב. , דהיינו רגל שבו על ידו נתגלה כי ה' לבדו מלך על כל הארץ, אבל הענין האמת, כי העולם נברא בתשרי והתחלתו בכ"ה באלול,

ולכן תקנו חז"ל לעמוד באשמורת לומר סליחות, כדי לקדש ימי הבריאה עד יום הששי שהוא יום המקודש בריאת אדם ר"ה כי כל דבר מתעורר בזמנו:

וכבר הקדמנו לעיל כי המלאכים שאמרו תהלים ה, ה מה אנוש כי תזכרנו, הן המה מלאכי הקטרוג שמתעוררים בכל שנה בראש השנה מאחר שישראל לא הטיבו דרכיהם ומעלליהם אל ה', אם כן לא תתנהג מדה במדה וח"ו לא תקרא אלהי ישראל. והנה בני ישראל למטה מתעניין ומתריעין למטה בקול שופר ומקבלים עליהם עול מלכות שמים בתשובה ובמעשים טובים עד אשר מתעוררים חסדי הש"י להוציא כאור צדקם ומראה זכותם לפני מלאכי מרום ומצדיקים במשפט, דהיינו עד שכולם מודים כי הוא אלהינו ואנחנו ישראל עמו וכן נכון להיות לעולם ומסכימים על כל הטובות גאולות וישועות והכל בא לנו מחמת אמונתנו, כי על רחמיו המרובים אנו בטוחים ובחסדו הגדול ומתכבסים ומסתפרים לכבוד יום הדין וגילו ברעדה ובהתעוררות תשובה בשמחה:

וכבר ידוע דברי אדונינו מו"ר הגאון מהד"ב זצ"ל כי הכתיבה לחיים בספר, פירושו החקוקה במחשבתו של אדם. כי הרשע בזכרו את עונותיו ונפחד ונרעד ואין לבו ברשותו לשוב אל ה', הרי זה נכתב לאלתר למיתה, סימן לדבר המחשבות המבלבלות אותו ומפיגין את לבו באימת מות. מה שאין כן הצדיקים, הגם שהם זוחלים ורועדים מאימת הש"ת הם בוטחים בישועתו וחסדו ומתחזקים לשוב אל ה' והם נכתבים לאלתר לחיים וחקוק במחשבתם הכתיבה לטובה, והגם שבאים לו איזה הרהורים המזכירים לו עונותיו אשר הם רומזים אל הקטרוג למעלה, מכל מקום הם מסיחים דעתם אל גודל התשובה ועזיבת החטא מהיום והלאה ובקבלת עול מלכות שמים ולבטוח בחסדו הגדול, ומכוונים שם ע"ב המורה על חסד הבורא ית"ש עכ"ל:

והנה אנחנו ממשיכין חסד הגדול שנקרא אריך אל בחינת אלהי ישראל המתנהג עמנו מדה במדה, לכן היו במקדש החצוצרות מקצרות והשופר מאריך י"ה כו ע"ב, כי החצוצרות רומזים לשון חצי צורות, כמ"ש במקום אחר. דהיינו או לובן או אודם, כי הצורה השלימה נקרא הכלול מלובן ואודם, כמ"ש שה"ש ה, י דודי צח ואדום, ואין רצוננו בר"ה בחצי צורות, כמ"ש לעיל, רק במראה אדם הכולל הכל ובחינת אלהי ישראל ולהמשיך בקרבנו בחינת אריך על ידי השופר, וזהו ושופר מאריך:

וגם זה רומז הילקוט אמר משה מבקשים אתם לעמוד כו' עסקו בתורה, כי התורה שרשה מכ"ב אותיות הרומז למספר שם ט"ד ה"ד. כי ט"ד רומז על י"ג מכילין דרחמי, כי ט"ד בגימטריא י"ג. וגם ט"ד פירושו לשון הצנע, כמ"ש התוי"ט במסכת מדות פ"א משנה ג' ע"ש. וה"ד מספרו ט' הרומז אל זעיר אנפין ט' מדות. וה"ד הוא לשון גילוי ורוממת מלשון הידד ישעיה טז, י, וצריך לחברם על ידי עסק התורה כ"ב אותיות. ובחיבורם נעשה שם טדה"ד הנ"ל שהוא השם שלפני השם הוי"ה באותיות א"ב. ולכן סמך הילקוט המאמר הזה לפסוק אתם נצבים לפני הו', כלומר כשתרצו להיות נצבים לפני ה', דהיינו לפני שם הוי"ה והוא שם טדה"ד, עסקו בתורה המיוסדת על פי כ"ב אותיות, ולכן אנו אומרים בסליחות י"ג מדות, להמשיך י"ג מכילין דרחמי, ויכון בחסד כסאו וישב עליו באמ"ת, רומז דיוקן אד"ם, כי הוא המעשר ממנו כמ"ש בתיקונים. וגם כי אמ"ת כולל כ"ב אותיות, א' בראש ות' היא סוף אותיות ומ' הוא הממוצע. ועיקר

הענין לשוב בתשובה ולהמשיך בקרבו י"ג מכילין דרחמי, כמ"ש חז"ל והלכת בדרכיו דברים כח, ט, מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'. ונרמז במ"ש המג"א סימן תקפ"א סק"ג בשם הלבוש צריך להתעטף בשעה שאומרים י"ג מדות וכו'. דהיינו שצריך להתעטף בהם ממש ולהדמות את עצמו להשי"ת להיות רחום וחנון וכיוצא בהם ולחלק צדקה לעניים שיתעורר צדקה וחסד למעלה על כל ישראל, והתשובה צריך להיות בשמחה ובבטחון על חסד הבורא ב"ה כי לא יטוש ה' את עמו. ולכן אפשר לומר הטעם לזה שאין נופלין על פניהם בערב ראש השנה, להראות שאין צריך ליפול על פניו, רק לעמוד באהבה ובשמחה לפני המקום:

והנה מ"ש בשו"ע או"ח סימן תקפ"ב סעיף ט להתפלל בימים הנוראים בקול רם, אין כוונתם ח"ו כמו שנוהגין העולם לצעוק בתפלת שמ"ע ולהרים קולם, אשר על זה אמר ירמיה יב, ח נתנה עלי בקולה, רק העיקר שיהיה צעק לבם אל ה' בקול רם ולהגביה לבו אל ה'. ואמרו שו"ע שם ולהטעות לא חיישינן, כלומר שבוודאי לא יטעה את עצמו בדבר. כיון שמצוים בידם מחזורים, כלומר שמחזירים הכל אל ה'. ומתפללים העיקר שישוב להיות מלך על כל הארץ ויפיע רחמיו בעולם כדי שיוודע שמו בקרב הארץ. ועל ידי זה ישפיע שפע קודש בני חיי ומזוני וכל טוב לנו ולכל החוסים בו אמין:

לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו וגו'. דהנה כל אדם מעושי רצונו הוא מרכבה לשכינת עוזו יתברך. ואם האדם ח"ו פוגם באיזה אבר למטה, גורם קלקול והשחתה למעלה כעין זה. למשל חותם ברית קודש אשר שם בבשרנו, מי שאינו נזהר לשמרו כראוי ומקלקל ומשחית זרעו לבטלה או בעריות ח"ו, גורם בעוה"ר למעלה על השפעה הקדושה הנוזלת מלמעלה לעושי רצונו שתתד לחיצונים ח"ו והוא כעין לבטלה כמעשהו. אבל מי ששומר הברית בקדושה שלא להשפיע רק לצורך הזיווג לשם ה' להוליד בנים לעבודתו יתברך גורם גם כן למעלה שהצדיק יסוד עולם לא ישפיע רק לכנסת ישראל:

וז"ש לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו, כי על ידי שמירתך המצות והחוקים והמשפטים אתה גורם שההשפעה המכונה בשם ברית מתיחד לבדו באלתו, הוא המלכות כנסת ישראל שהוא כלולה משבעה דרגין, ולכן נקראת אלה לשון שבועה על שם שבעה. וזה שסיים אשר אנכי כורת עמך היום, עמך דייקא, כי על ידי שמירת התורה גורם כריתת ברית שיהיה ה' אלהיך וישפיע שפע הקדושה אמין:

והשבות אל לבבך וגו' עד ומשם יקחך, הענין הוא, כמו שיש שבע היכלות דקדושה, כמו כן ז' היכלות דטומאה וכולהם ז' מדורין בגיהנם. והנה האדם המשקיע את עצמו בקליפה ח"ו הוא ממש בגיהנם. והרוצה לשוב אל ה' מחשבתו הראשונה שיפול בלבו לשוב מחמת שהבורא ב"ה מרוב אהבתו לישראל כביכול יורד אליו לתוך ז' היכלות דטומאה להחזירו בתשובה. וזה שאמר דוד המלך ע"ה תהלים פו, יג והצלת נפשי משאול, היינו שאתה הצלת נפשי מיד שאול:

וז"ש הכתוב והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחוך, היינו מה שאתה רוצה לשוב אל ה' בכל הגוים, היינו הקליפה. כי זה זה חד הוא, מחמת ה' אלהיך שמה. כביכול שיורד להציל אותך שמה היינו מן שאול ואבדון. ולכשתעשה תשובה באמת כמו שמפרש במקרא, אז אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך, היינו הניצוצות שהורדת אתה בקליפה. ומשם יקחך, היינו הניצוצות שנפלו בתחילת הבריאה כדי שיהיה בחירה ורצון, ועל ידי זה יהיה שכר ועונש, והבן:

פרשת וילך

בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא. ופירש רש"י לצאת ולבא בדברי תורה שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה, והדבר אינו מובן, שרבן של כל הנביאים בהגיעו לכלל מאה ועשרים שנה והילולא רבה שיצאה נשמתו בנשיקה התעלה על הדעת כי נגרע ערכו בחכמה מקודם, אדרבה לפי גודל התחזקות קדושתו תרב חכמתו. וגם מלת ולבא מיותר, שמכיון שלא יוכל לצאת בודאי שאינו יכול לבוא כי הביאה היא אחרי היציאה:

ואפשר לומר הענין בהיפך, כי לגודל השגתו ביום זה והתדבקותו באלהים חיים לא יכול עוד להפרד ולמסור חכמה ותורה לישראל אשר הם למטה במדריגה ממנו, כי כל ימי חייו אשר לא הגדיל ללכת כזה היה יכול להשתלשל ולמסור להם חכמה ותורה, אבל לא ביום הזה אשר הגדיל לעשות לדבק באלהים חיים בנשיקה. וז"ש רש"י שנסתמו ממנו מסורות דייקא. וענין לצאת ולבוא, הוא כענין שכתוב בזוה"ק זכאה מאן דעייל ונפיק, פירוש בחקירות אלוהות. ומאן דלא ידע בנפשיה דעייל ונפיק טב ליה דלא עייל, וכן משה רבינו ע"ה מכיון שראה איזה גרעון בעצמו ונסתמו ממנו שבילי המסורות לא עמד על עצמו לכנוס בחקירות הרמות, וזהו פירוש לא אוכל עוד לצאת ולבא, דוק והבן:

לראש השנה

בחדש השביעי באחד לחדש ויקרא כג, כד. במדרש רבה ויק"ר כט. איתא ר' לוי בשם ר' חמא ברבי חנינא אמר משל לבן מלכים כו', כך אמר הקב"ה לישראל בני אם אתם מבקשין לזכות לפני בדין ביום הזה תזכירו לפני זכות אבות כו'. באחד, זה אברהם. זכרון תרועה, זה יצחק. מקרא קודש, זה יעקב. עוד בילקוט ישעיה, זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו תהלים קיח, כד, איני יודע במי כו', כשהוא אומר נגילה ונשמחה בך כו' שה"ש א, ד, וכן הוא אומר ישעיה סא, י שוש אשיש בה' כו', משל ליתומה כו' אמרה אית לי מאבא ומסבאי כו' בגדי ישע, זה יצחק, מעיל צדקה, זה יעקב, כחתן יכהן פאר כו', את מוצא במעמד הר סיני היו ישראל ככלה שמצמצמת אחת ופותחת אחת ע"כ עי"ש:

מהידוע שבכל חגים וזמנים נתגלה הוא יתברך בבחינות שונות כמ"ש לבושין דאיהו לביש יומא דא לא לביש יומא דא. כגון בפסח נתגלו החסדים, ובראש השנה בחינת גבורות, כפי התלבשות וצמצום אור האין סוף ב"ה ית"ש. לזה אמרו אם בו ביום, היינו בבחינת הגילוי הארת היום. או בו בקוב"ה, ר"ל באור פנימיות האין סוף ב"ה. ממה שאמר נשמתה בך אנו יודעים שבו בקוב"ה. כי עיקר העבודה הוא לעצמות האין סוף ב"ה ממש כאשר בארנו בכ"מ, וכן הוא אומר שוש אשיש בה', רצ"ל שעיקר השמחה לנו במה שמכניסין ומביאין השמחה בה' כביכול, ומזה נתעורר ונשפעה השמחה לנפש אדם בעמדו לפניו ובה נדע ששמחנו אותו יתברך:

וזהו תגל נפשי באלהי, כי בודאי הוא שמחה גדולה לשפל נברא כמוני לזכות להעלות ריח ניחוח לפניו יתברך להתענג בתענוגות בני אדם, כידוע שזה עיקר שעשועו יתברך בראשית חידוש העולם בשביל עושי רצונו. בראשית לחושבן זעיר עולה אהב"ה הוא מדת החס"ד לאברהם על ידי אהבה דוחקת הבשר צימצם יתברך אורו האין סוף. והוא בחינת יצחק ק"ץ ח". והתלבש אורו יתברך בבחינת לבושים כידוע כדי להנהיג העולם במדת האמת, דהיינו להשפיע לעולם כל מיני טובות בבחינת מדה במדה, וזהו דברי הילקוט:

ולזה כשמגיע ראש השנה נתגלה יתברך בבחינת הדין לשפוט העולם אם מוכשרין להשפיע להם רב חסדו ולחדש העולם בכל מיני טובות על פי שכר פעולתם, וקטגוריא אשתכח לומר שאין העולם כדאי לפי כשרון מעשיהם בכדי שיוצרך העולם בהכרח להתנהג במדת החסד בי"ג מכילין דרחמי. ואם היות כן יגיע השפע לכל ברואי עולם בשוה אם טוב ואם רע מבלי הכשרת מעשים ועבודת השם להכנת השפע. ולזה אמרו בזוה"ק שעיקר המשפט בראש השנה להתיצב על ה' כנודע בכ"מ. ובחינה זו נקרא לפקוד על צבא מרום [כידוע שמדת תפארת ומלכות נקראים כן]. לזה עיקר המשפט רמזו בזוה"ק למאן דלא נטיל מיכלא דאסוותא, רצ"ל כי מי שאכל המצה בפסח כראוי, ומנה אח"כ שבע שבתות תמימות, שבאלו השבתות נתקנו המדות בפרטן, אין עליו שום משפט, ולזה ביום חמשים לעומר נתגלה יתברך לעמו ישראל במעמד הנבחר וחדר על כל אומה ולשון ולא רצו לקבל התורה, כי אם עם קרובו ישראל הקדימו נעשה לנשמע וקבלו עול מלכותו יתברך באהבה ויראה:

וזהו דברי הילקוט כחתן יכהן פאר כו', שמזכירין לפניו יתברך התפארותו בעת חתונתו בעם קרובו וסגולתו וקישוטי' לפניו באהבה ויראה. וזהו פותחת אחת התפשטות האהבה. ומצמצמת אחת היא היראה. וכשמקשטין עצמן בגוונין שפירין בתלת גוונין דקשת אזי עולה זכרונם כביכול במחשבתו ומתפאר בהם ומשפיע להם כל מיני טובות והצלחות. ובשופר בתקיעה שברים תרועה מתעוררות מקורות הקולות הרשימו מאבהן קדישין. והוא בעצמו דברי המדרש תהיו מזכירין זכות אבות ואתם זוכין לפני בדין. באח"ד זה אברהם. הם י"ג מכילין דרחמי כמש"ל. כי תיכף בעת כניסת [היום] מתגלים הי"ג מדות כמש"ל. שזה הוא תחלת המשפט. וכשישראל מעוררים בתפלות ותיקונים ושופר שהוא גם כן נקרא מדת תפארת כמ"ש בזוה"ק יתרו. וזהו כי הבן נקרא בבחינת האב כמ"ש קידושין פ ע"ב הבן מתייחד עם אמו,

ומקשטין את עצמן כמש"ל אזי נמשכין הי"ג מכילין בזעיר אנפין. וזהו שאמר בו בקב"ה כמ"ש נגילה ונשמחה ב"ך. וזהו מקרא קודש זה יעקב, הוא בחינת זעיר אנפין, כי בבחינת אהבה ויראה יש לפעמים איזה אחיזה חלילה כידוע, מה שאין כן בקו האמצעי נקרא כולו קודש. [וסוד זה רמז בעל שערי אורה בפירושו על ההגדה ממזרח שמש עד מבואו, ואמר שם וזהו סוד גדול]. וזהו עיקר השמחה באמת אשר בשכר פעולתם הם זוכים לכל טוב:

ורמזו עוד דבר זה במדרש פרשת אמור אורח חיים למעלה למשכיל כו' משלי טו, כד, אומות העולם שהן מכלין שדותיהן כו', אבל ישראל שאין מכלין כד"א ויקרא יט, ט לא תכלה פאת שדך. כי כפי שכתבנו למעלה כשמקשטין המלוכה לפניו יתברך ונבנית במלכות זכרונות ושופרות בלמ"ד פסוקים, זהו אורח חיים למעלה הוא בחינת ל' מגדל הפורח באויר. וכשנתגדלת המלכות ומעלת ריח ניחוח לפניו יתברך, אזי נתגלה המשכיל בחינת צדיק יסוד עולם להשפיע לכנסת ישראל כל מיני טובות, לזה אמרו עכומ"ז אין מניחין פאה, היינו שרצונם שישפיע יתברך בלי כלים ושערות לפי עבודת האדם כו'. מה שאין כן ישראל אין מכלין הפאה, היינו שעושים כלים להשפעתו הוא משפיע להם כל הטובות ושמחות. וזהו פירוש נגילה ונשמחה בך, כמבואר בכתבים, שהמלכות בעת הדורמיטא מאירה מהאורות עליונים, וכשישראל עושים תקונים כמש"ל, אז היא עיקר שמחתה בדודה. כמ"ש בזוהר חדש שיה"ש ומשפיע להם כל מיני טובות וברכות אכ"ר:

שופטים ושוטרים. במדרש רבה דב"ר ה אמר הקב"ה לישראל בני חייכם בזכות שאתם משמרים את הדין אני מתגבה, מנין שנאמר "שעיה ה, טז ויגבה ה' צבאות במשפט. ועל ידי שאתם מגביהין אותי בדין אף אני עושה צדקה ומשרה קדושתני ביניכם שנאמר שם והאל הקדוש נקדש בצדקה וכו' עי"ש. מלמדנו הדרך לראש השנה יום הדין הגדול והנורא אשר יבואו בני האלהים להתיצב על ה' ומעלים הקטרוג ח"ו על אומה הישראלית על השנה שעברה שעשו כך וכך, ובודאי ישראל קדושים הם ויש בהם צדיקים גדולים כל ימות השנה, ועל כל פנים כולם בכללות מתנחמים ושבים בחדש אלול ובראש השנה ומרבים תורה ומעשים טובים, ועל ידי כן יעמוד מליץ טוב לצדקנו ואנן נצחין דינא. ולזה אנו נוטלין הלולב ואתרוג בחג הסוכות, להראות לכולם דאנן נצחין דינא כמבואר בזוה"ק. ולפעמים הגם שח"ו ישראל אינם ראויים במעשיהם רק בזכות אבותם הקדושים ולימוד זכות שהקב"ה מלמד על בניו הם גם כן נוצחין הדין, אמנם שאין כבוד ה' כל כך מתגבה כמו שאם זוכין ישראל במעשיהם ומנצחין באמת והכל מודים שהם בניו ועבדיו והקב"ה ראוי להקרא אלהי ישראל כי הם עושים רצונו. וכמו שנבאר לקמן, כי זה עיקר המשפט להוציא לאורה שאנחנו ישראל עמו והוא מלכנו ומתענג בעבודתינו, דלא כאותן שאמרו בשעת הבריאה מה אנוש כי תזכרנו עד שהוציא הקב"ה אצבעו ביניהם ושרפן כדאיתא בגמרא סנהדרין לח ע"ב, וזה נקרא הניצוח, ומתגבה כבוד הקב"ה והכל מודים כי צפה והביט ברצונו הטוב כראוי שיתענג בעבודתינו:

וז"ש המדרש בזכות שאתם משמרין את הדין, כלומר שתשמרו התורה והמצוות, ואז אתם מנצחין המשפט בדין והכל מודים שאתם צדיקים אז אני מתגבה, שאז רואים כולם מחשבת הקב"ה הנכונה הברורה מראשית הבריאה שצפה והביט על ישראל עם קדושו וכי הוא אמר ויהי. ואמר שם ועל ידי שאתם מגביהין אותי בדין אני עושה צדקה וכו', כי ח"ו אם גם ישראל אינם ראויים במעשיהם וצריך

הקב"ה לעשות עמהם צדקה במתנת חנם אזי יוכל להיות שיתאחזו החיצונים בהשפעה ובודאי אין נחת רוח מזה להקב"ה. רק אם ישראל מוציאים המשפט לאורה בדין ומשפט כנ"ל, אז הקב"ה יוכל לעשות עמהם צדקה וחסד ואין שטן ואין פגע רע לקטרג או לקבל ההשפעה, כי לעושי רצונו לבדו באה נחלתן בדין ומשפט:

וזהו פירוש הפסוק ויגבה ה' צבאות במשפט, פירוש כשנגבה כבודו על פי משפט ודין, אז יוכל לעשות צדקה עם עמו, והאל הקדוש נקדש בצדקה. ובודאי הקב"ה שהוא הטוב והמטיב רוצה לזכות את ישראל תמיד, ואפילו אם מאזני המשפט שוין מכריעם לכף זכות. וכמ"ש האלשי"ך הקדוש שמטה הלשון של מאזנים לכף זכות כדרך החנונים העושים כן עי"ש, ואנחנו נבאר הענין הכרעת הלשון, כי ידוע מ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ג ה"ב כי משקל זכות והעבירות אין שוקלין אלא בדעת של אל דעות שהוא יודע כוונת ומחשבת המצות בלב העושה וכן בעבירות עי"ש. ולכן נוכל לומר, מכיון שהקב"ה חפץ להצדיק את בניו ולהראות צדקתם לפני המלאכים והמשרתים שהדין אתם מכריע בלשון כנ"ל, כי הלשון הוא סוד הדעת המכריע, והיינו אפילו שאין הכרע במאזנים בגלוי לזכות, אומר הקב"ה לפני המלאכים אתם אינכם יודעים המחשבות, אבל אני היודע מחשבה ומגדיל מעשה מצוה ומקטין כח העבירות עד שמכריעם לזכות, וזהו פירוש נכון בדברי האלשי"ך:

ונחזור לעניננו, שעיקר הרצון לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות כדי שייטיבו את דרכיהם ויוציאו המשפט לאורה על פי דין, כי כל עיקר המשפט והדין בראש השנה מפני שמקטרגים שישאל אינם עובדים את הש"י, לפיכך הם רוצים הנהגה אחרת לא הנהגה להשפעה על ידי התורה והמצות. וכמ"ש חז"ל דקראן ליה אלהא דאלהיא, וכמ"ש בהרבה מקומות טעות הכופרים בה' כי אין טועים ואומרים על עילת העילות לא הוא כי לא טח מראות עיניהם לכפור את הכל רק דקראן ליה אלהא דאלהיא. כלומר אמת שברא את הכל וכל השרים וכל האומות, רק שנתן הממשלה להשרים וכוכבים ומזלות, כי אין כבודו להשיג בעצמו בשפלים כמו דרי מטה. ומעתה לפי טעותם ככל הגוים בית יהודה וזרע ישראל. וכבר בארנו טעותם בחקירתינו על פי התורה וגם על פי אותות ומופתים שעשה לנו הקב"ה במצרים בפרעה וכל עבדיו ובכמה מלחמות אשר הקב"ה נלחם לנו, עד שהוצרכו להודות כי הקב"ה רצה בנו ומתנהג על פי עבודתינו בתורה ובמצות וכמ"ש במקום אחר עי"ש. ועם כל זה בכל ראש השנה נתעורר החשבון והמשפט על השנה שעברה, והמקטריגים רוצים לחזק את עצמם באיזה עילה שמוציאים בישראל שימאס הקב"ה בהם ויטוש את נחלתו, ואז תהיה ההשפעה בלי סדר עבודה רק בדרך מתנת חנם וחסד וייטב להם. לכן נקרא ראש השנה, כלומר אלהיהם של אלו ישן הוא. כלומר שלא נואלו לומר על סיבת כל הסיבות כי הוא בגדר שינה, רק אלהיהם של אלו, כלומר הנהגה הזאת שהוא אלהי ישראל הוא בבחינת שינה שהוא אחד מששים וכו' ברכות נז ע"ב, וירידה ממדרגתו והסתלקות המוחין והוא רק אלהא דאלהיא:

ועל פי זה תבין כוונת האריז"ל השייך לראש השנה ואנחנו מעוררים אותו על ידי השופר על שם שפרו מעשיכם, שאנחנו מראים צדקותינו ועבודתינו והתשובה הנפלאה שאנחנו שבים ממעשינו ומעצבון

ידינו. ועל ידי זה הקב"ה מתנהג גם כן מדה במדה והוא שב כביכול אל בחינתו להיות אלהינו להתנהג בשפעו הקדושה מדה במדה על ידי עבודתינו, וזה נקרא כמראה אדם עליו מלמעלה יחזקאל א, כו והבן:

והנה המדרש הנ"ל סמך הענין הנ"ל לפסוק שופטים ושוטרים תתן לך, דהיה לו לומר תן לך לשון ציווי, ומה זה דכתיב תתן, שהוא לשון עתיד, המשמשת לפעמים בציווי כנודע. אלא על כרחך הקב"ה מזהיר אותנו לשמור תורה ומצוות כדי שאנחנו נוציא המשפט לאורה בדין וכל השופטים וכל השוטרים יודו לנו כי אתנו האמת והצדק, וזה ההבטחה בלשון תתן, כי ת"ן הוא מספר עשרה פעמים אד"ם, שאנחנו גורמים במעשינו הטובים שיהיה כמראה אד"ם עליו מלמעלה כנ"ל, וכל דבר כלול מעשר כנודע. ואות ת' של תת"ן, רומז על הצדקה ומתנת חנם מת' עלמין דכסופין הנמשכין להנהגת האד"ם הנ"ל, וזה כוונת השופר והבן:

וזה הוא הענין שאמרו במדרש שיר השירים שה"ש ה בפסוק שה"ש ה, י דודי צח ואדום דגול מרבבה, צח לי בראש השנה, ואדום לי כל ימות השנה כו'. דלכאורה איפכא מבעיא ליה, דבראש השנה שהוא יום המשפט הוא במראה אדום המורה על הדין והגבורה, ובאמת יש גירסות שונות שרצו להפך הענין. אבל על פי מה שכתבנו מבואר הענין, דזה שיר ושבח שמשבחת כנסת ישראל את דודה, צח לי בראש השנה, כי הצח הוא הלבון העליון המורה על עצמותו שהוא צח מצוחצח ואין בו שום גוון עדיין, כן הוא דודי בראש השנה. שעל זה אנו דנין אם יהיה שש ומתפאר בגוונים שלו הם המדות גדולה גבורה תפארת וכו', שנחשבים כגוונים לבן ואדום וירוק. כן המדות לעומת עילת כל העילות אשר לא ישנה ולא ישתנה ולא שייך בו ענין מדה וקצבה רק מאהבתו בישראל עמו נחית מדרגוי לאיתלבשא בספירן. וכמ"ש הזוה"ק ישראל אית להון חולקא בספירן, ובודאי רמז למה שכתב בשל"ה הקדוש כי ר"ת של כ"ת ח"כמה ב"נה ג"דולה ג"בורה ת"פארת נ"צח ה"וד י"סוד מ"לכות עולה גימטריא ישרא"ל, שרומז כי בשבילם בא לבחינת ספירות. אבל בר"ה כשהדין והקטרוג על זה, אז עולה כביכול לבחינת עצמותו הלבון העליון שאין בו שום גוון כמו שהיה קודם הבריאה, שלזה אנו אומרים זה היום תחלת מעשיך, עד שאנו ממשיכין על ידי התפלות והריצוים ותקיעות שופר ויתרצה הקב"ה בנו שיתנהג עמנו בבתנית אד"ם כנ"ל, ובחינת אודם המורה על גוונין והמדות. וז"ש צח לי בר"ה, ואני ממשכת אותו שיהיה לי ואדום כל ימות השנה, וממילא שמתערבין הגוונין ונעשה צח ואדום, והוא התפארת על שם ישראל אשר בך אתפאר ישעיה מט, ג, כי אין מראה הלבן יפה כשהוא לבדה, ואף גם מראה אודם, כי שניהם מורים מום בגוף כנודע מהגמרא. רק כלול מלבן ואודם הוא הגוון הנאה והנחמד הנקרא תפארת והבן:

ואמר שם עוד במדרש, צח לי בשבת ואדום לי כל ימות השבת, וכוונתו כפשוטו. דהנה בשבת מאיר עולם עליון הנקרא קודש והוא אור צח ומצוחצח ומשפיע לעולם המדות והקוין, כמ"ש מההוא יומא כל שיתא יומי מתברכין. וזהו ואדום לי כל ימי השבת, שאחר כך מתנהג בחול דרך הקוין מבחינת אדם כנ"ל בגוונין:

ואמר עוד שם במדרש צח לי בעולם הזה ואדום לי לעולם הבא, והפרשן רוצה להחליף שם הגירסא. אבל האמת יורה דרכו כפשוטו, כי בעולם הזה ובפרט בחורבן אין בני ישראל ראויים כל כך להנהגת מדה במדה

בשלימות, ואם עונות ישמר מי יעמוד. לכן צריך הקב"ה להכריעם לזכות על פי מתנת חנם וחסד והוא בחינת צח כנ"ל. אבל לעולם הבא ומלאה הארץ דעה את ה', והי' עמך כולם צדיקים, ויוכלו לקבל השפע על ידי הנהגת מדה במדה ועולם הקוין, לכן אז יאיר עולם הקוין ביתר שאת כמו עולם הצחצחות, כמ"ש האר"י ז"ל שלעתיד משמש יהי"ה שיעלו הקוין הנקראים ו"ה למעלה לשם י"ה ומשמש שם יהי"ה. וזהו שאמר ואדום לי לעולם הבא, פירוש שכנסת ישראל משבחת ואומרת שלעולם הבא אוכל לסבול בחינת האדום ומדה במדה, ואז נהיה מאותן דכתיב בהו והם בזרוע באי עדיך:

וזה שסיים המדרש שם מלך בשר ודם מעטיפתו ניכר, כי כשהקב"ה מתנהג מדה במדה בבחינת אדם אז נקרא כביכול מלך בשר ודם שמתנהג על פי מעשה בשר ודם כנסת ישראל ומתעטף פעמים בחסד פעמים בגבורה פעמים בתפארת, וזהו מעטיפתו ניכר, וזהו שנרמז קצת במדרש תנחומא שופטים, ט אמר רבי חנינא עתיד הקב"ה להראות כבודו לכל באי עולם ולהוריד כסאו באמצע הרקיע, וחוזר ומניחו במקום שהחמה זורחת בתקופת תמוז, וחוזר ומניחו במקום שהחמה זורחת בתקופת טבת, אמר ליה רבי חנינא הזקן אפשר להראות כבודו מי שכתוב בו שמות לג, כ כי לא יראני האדם וחי, ואתה אומר שמראה כבודו לכל באי עולם. אמר ליה הרי כתיב תהלים פד, יב כי שמש ומגן ה' אלהים וגו', מה המגן הזה מגין על בעליו בשעת המלחמה אף הקב"ה מגין על בניו באותה שעה וכו' עכ"ל:

הנה ר' חנינא אומר שעתיד הקב"ה. ועתיד הוא לשון המוכן ומזומן, כלומר שהקב"ה מוכן בכל עת להראות כבודו. כיצד, להוריד כסאו באמצע הרקיע שהוא מורה בלבוש הקוין כנ"ל. ומניחו במקום שהחמה זורחת בתקופת תמוז, וכן בתקופת טבת, כי עתים הללו הם ימי דין, וישראל למטה מטיבים מעשיהם ושבים לבוראם בתענית ותשובה, כאשר כתבנו לעיל בימי המצרים, וכן בטבת בימי שובבי"ם, ועל ידם מראה כבודו באמצע הרקיע, ואמר לו ר' חנינא הזקן שהיתה נשמתו מעלמא דעתיקא, שמרמז בשמו הזקן, וכי אפשר להראות כבודו הנעלם ומוצנע, והלא כתיב כי לא יראני האדם וחי, שאין כל נברא יכול לעמוד על אמתת מציאותו וכבודו יתברך. ועל זה השיב לו בפירוש דבריו שמתלבש הקב"ה בעולם הקוין ובגוונין הנ"ל, כמו דכתיב כי שמש ומגן, כי מגן הוא מלשון נרתק, כי הנהגת מדה במדה וקוין הוא לבוש לאורו המופלא וצנוע בגוייה, וזה אין מן התימה כי כך עלה ברצונו הפשוט שאין לעמוד בסודו, אבל האמונה היא הנותנת שהכל חד. ולזה מרמז במלת מג"ן שהוא באותיות א"ת ב"ש יר"ט. כמ"ש במדרש פרשת בלק במדב"ר כ, וירט הוא מלשון רצון. כלומר שהמגן הזה עלה ברצונו הפשוט להיותו נקרא חי העולמים והבן:

כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר וגו' ירמיה ב, ב. ופירש האר"י ז"ל שאז היה היחוד פב"א עי"ש בכוונת תפלת מוסף ר"ה. וזה הענין נפלא מלהבין, כי לפי השגת כל שכל לא היה דור כדור המדבר אשר עיניהם ראו נפלאות ה' ואומץ גדולתו ביציאת מצרים וקריעת ים סוף והורדת המן ושליו, ובפרט קבלת אש דת מימינו של הקב"ה והקפת ענני כבוד סביב למחנותם, וכמ"ש במדבר יד, יד אשר עין בעין נראה אתה ה' ועננך עומד עליהם וגו'. ואם כן אין לך יחוד כנסת ישראל עם דודה פנים בפנים כזה כנודע כי הפנים מורה בכל מקום על גילוי אלהות, ומה זה שכתב האר"י על פסוק לכתך אחרי שהיה היחוד פנים באחור:

לכן נראה ליישב קצת דברי חכמים כדרבונות על פי סברא ישרה נהפוך מהנ"ל, כי בזמן דור המדבי אשר ראו ימין ה' רוממה עושה חיל וגדולותיו וגבורותיו, בודאי אין תימה אשר עבדוהו באמת ובלב שלם, מאחר שהיה יורד עליהם אש מן השמים יראת ה' ואהבתו על ידי ראותם נפלאותיו בעליל. לכן הגם שהיתה עבודתם בשלימות וביתר שאת, לא היתה חשובה כל כך, כי החוש נותן למי שרואה גדולת השם ומלכותו כמותם שיקבל עליו עול העבודה מפני אדון האדונים לכן נקרא היחוד פב"א וכתוב לכתך אחרי. ומ"ש זכרתי לך חסד נעוריק אהבת כלולתיך, היינו כמ"ש במדרש שהלכו ששים רבוא למדבר עם נשים וטף על אמונתם ולא שאלו מי יתן לחם ומים וכל הצטרכות לריבוי עם כזה ועוברות ומניקות וטפם. ואף על פי כן אחר כך במדבר אחרי ראותם הנפלאות נקרא יחוד פב"א. אבל אח"כ בדורות אחרונים וכל מה שכבוד ה' הסתר דבר יותר ואין נראה אומץ ידו ונפלאותיו, ואף על פי כן מתחזקת כנסת ישראל ומתדבקת ביוצרה ומקבלת עול מלכותו ולא תפנה אל רהבים ושטי כזב, בפרט בחורבן ומצור ומצוק יוכל להיות כי עבודתם נקרא בשם יחוד פנים בפנים:

ועל פי זה נבין כוונת ר"ה הנקרא בספרי קבלה בסוד שמאלו תחת לראשי שה"ש ב, ו, כי גם בראש השנה כשיושבים למעלה כסאות למשפט והפחד נוגע בלב כל איש ישראל, אין תימה שכל אחד מישראל משעבד את לבו לאביו שבשמים ביראתו ואהבתו כי באו מן השמים. ולכן נקרא היחוד בשם אחוריים עד אחר יום הכיפורים והושענה רבה שנמחלו עונותיהם, והקב"ה מחדש על עמו שנה טובה ומתוקה וישבו לבטח אם ירצה השם כימי שלמה המלך, ככתוב מלכים א' ה, ה, איש תחת תחת גפנו ותחת תאנתו, ואף על פי כן יש להם לב אחד לאביהם שבשמים אז נקרא היחוד פנים בפנים כנ"ל. וזה נתגלה ביום שמיני עצרת ושמחת תורה שעמו ישראל שמחים וטובי לב ועובדים הבורא מתשוקת נפשם, ולא משום פחד בעולם רק יראת רוממתו ואהבת גדולתו ית"ש:

וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך. הנה בני ישראל נקראים בני ברית, כמ"ש הרמב"ן בפרשת יתרו בפסוק שמות יט, ה ושמתם את בריתי, כי ברית נקרא מדה המשפעת כי מבשרי אחזה אלוה, וכמו כן בגביה מרומים כביכול בבורא ב"ה דלית ביה דמיון ומדה ומחשבה, רק בשביל ישראל עלה ברצונו הפשוט לברא עולם ולהנהיג על פי מדות הקדושות כנודע, ונקרא המדה המשפעת כל טובה ורחמים וחיים ושלום לכל ישראל בשם ברית, וזהו כוונת הרמב"ן עי"ש והבן. ולכן בקשתינו שנכתב לחיים טובים, שההשפעה תהיה כראוי על פי מדה הנקרא אל חי, ולא להיפך חלילה כשאינה כראוי נקרא בשם חמה בלא נרתקה כנודע, רק שתהיה לחיים טובים כל בני בריתך אמון:

באין מליץ יושר מול מגיד פשע, הרב הגדול מו' ישראל פאליצקר זצ"ל אמר הפירוש, דהנה מצות עשה של תשובה לפי ענין החטא וכן ענין התיקון, למשל מי שחטא בשוגג תיקונו להרבות במעשה מצות כמ"ש חז"ל ויק"ר כא אם עשה חבילות עבירות יעשה חבילות מצות, והגם שלא יהיו כל כך בכוונה כראוי, הם תיקון נגד החטא הנזכר שנעשה גם כן בלי כוונה, ומי שחטא במזיד ובכוונה, אז תיקונו לשוב מדרך הרשע, ואחר כך להרבות במצות על פי כוונה הראוי כעין החטא שעשה מקודם, אכן אם חלילה שלח ידו

על כל דבר פשע כרשעים אלו המורדים להכעיס את יוצרם חלילה כמשקל הזה אין כן במעשה המצות, לכן אין תיקון במצות נגד מעשה פשע, כי לא שייך לעשות כדוגמת החטא. וז"ש הפייטן באין מליץ יושר מול מגיד פשע, דהיינו כשמקטרג בפשע, אז אין מליץ יושר נגדו כנ"ל עכ"ל:

ולי נראה לומר, שאבינו אב הרחמן לבלתי ידח ממנו נדח הכין ותיקן תשובה לכל החוטאים והמורדים ואתה נותן יד לפושעים. והתיקון של עון ופשע שעשה שלא לתיאבון ולהנאת עצמו רק למרות ליוצרו ולהכעיסו, תיקונו זה לעומת זה לעשות המצות בכוונה גדולה שלא על מנת לקבל פרס ולא לקבל שכר לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, רק יתכוון לעשות נחת רוח ליוצרו, ואז הוא התיקון נגד מעשה הפשע שעשה ברשעתו בכוונתו כמתכונתו. וזה נקרא בחינת אי"ן, שאינו רוצה עבור עבודתו לא שכר גופו ולא שכר נשמתו. וז"ש הפייטן באי"ן, היינו כנ"ל. מליץ יושר מו"ל, הוא לשון כריתה שכורת את המקטרג. ואח"כ מגי"ד, לשון מגדים. דהיינו שממתיקו למקטרג הפשע הנ"ל. וממילא שיתהפך אותיות פש"ע לשפ"ע, דהיינו שיבא על ידי שפע ברכה רצון ונדבה, והבן כי עמוק הוא:

תהלים א, ד-ה לא כן הרשעים כו', על כן לא יקומו רשעים במשפט. דהנה מן הידוע מדרש ב"ר א בתיבת בראשית בשביל עושי רצונו הנקראים ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. דהיינו האין סוף אשר לית מחשבה תפיסה ביה ולא שום דמיון ותמונה, כשעלה ברצונו הפשוט לברוא העולם עיקר הרצון היה כדי שישמרו עושי רצונו את התורה ויקבל נחת רוח מעבודתם ויקרא אלהי ישראל ויתנהג כאתערותא דלתתא כן אתערותא דלעילא, ויחדש הנהגת המערכות לטובה על פי התחדשם למטה לשמור ולעשות דברי תורה, ועל ידם יוכל להשתנות סדר המערכה הגם שהיה איזה גזירה רח"ל ונהפוך לטובה ולשמחה, למשל מבשרי אחזה אלוה, כאב שמשתנה משכלו הגדול ומתנהג ומתעולל במדת בנו הקטן לפי דעתו הקטנה מחמת אהבתו לבנו, וכן נמי כביכול ברצונו הפשוט אשר אין לעמוד בסודו כי אם צדיק באמונתו יחיה, שלזה ברא עולמו ונקרא אלהי ישראל. וזהו כל אמונתנו כמ"ש באורך במקום אחר, והתורה שהיא רצונו של מקום יתברך חצבה עמודיה שבעה, והם שבעה חלקים, בראשית, שמות, ויקרא, במדבר עד ויהי בנסוע, ויהי בנסוע, ומשם ואילך עד סוף הספר, ואחר כך ספר דברים, וכל אחד כלול מעשר כנודע עולה שבעים. וזהו סוד כל העולם וסוד שבעים אומות המתפשטים ממנה:

והנה הרשעים הכופרים, כל עיקר מגמתם לכפור בבחינת אלהי ישראל, דהיינו שתתבטל ח"ו הנהגת מדה במדה, ושפעת אדון כל תתפשט על הנבראים בסדר המערכה כמו שסידר מאז המזלות וכוכבים, ולא בבחינת התחדשות לפי סדר העבודה, כי אין ייחס לעילת על כל בעבודת ישראל. ועיקר הקטרוג בראש השנה על דרך זה שרוצים להזכיר גנותן של ישראל כדי שתתבטל חלילה זאת הנהגה אלהי ישראל כיון שאינם עושים רצונו, אבל אנחנו בכשרון מעשינו בתשובה ובשופר ובתפלות הקב"ה ברוב רחמיו מתעורר להתחדש בר"ה מלכותו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלהי ישראל מלך, וז"ש במדרש אמר רבי יודן אני אמרתי יהי כן במעשה בראשית, פירוש כ"ן עולה שבעים, אשר הם בשורשם שבעה עמודי אור כנ"ל, ובשביל זה בראתי העולם, ואתם אומרים לא כן, כי הרשעים כופרים בזה, על כן לא יקומו רשעים במשפט, כי מדת משפט הוא לאלהי יעקב כנודע:

תהלים ב, ב ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו. נראה דזה המזמור אמר נגד ראש השנה יומא דדינא שכתוב בו איוב א, ו יבואו בני האלהים להתיצב וגו', ואז הקטרוג גובר ומבקשים חלילה להפריד היחוד שבין כנסת ישראל ובין דודה. וזה נרמז שנוסדו יחד על ה' ועל משיחו, ורמזו בר"ת נ"נתקה א"ת מ"וסרותימו ר"ת אמן, שגימטריא צ"א, והוא היחוד הוי"ה באדנ", ורצונם לנתק את המוסרה הזאת חלילה. אמנם יושב בשמים ישחק, דהיינו שהקב"ה מתלבש בבחינת גבורה הנרמז ביצחק לנגדם ומתגבר עליהם. ואומר ואני נסכתי מלכי וגו' אספרה אל חוק, רומז כי ראש השנה הוא חוק לישראל, דהיינו שנחקק ונתגלה שהוא אלהי ישראל ומתנהג מדה במדה כעין שעושין ישראל למטה. ולא כרצונם שהם רוצים חלילה להפריד ולהוריק השפעה בלא ישראל כמ"ש באורך במקום אחר, אמנם על ידי השופר והתפלות מתחדש המלוכה ומתחדשין המוחין בזעיר אנפין, דהיינו שהקב"ה יהיה נקרא אלהי ישראל. וזה נרמז במלת ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך. וכן תרועם הוא ענין תרועה, בשבט ברז"ל, ר"ת ב'להה ר'חל ז'לפה ל'אה הם ארבע אמהות בכחם נתגבר על החיצונים. ולכן ועתה מלכים המה עולמות התחתונים. השכילו הוסרו עבדו את ה' ביראה, שתקבלו את מלכותו עליכם. והיה ה' למלך על כל הארץ אמן:

דרוש לראש השנה שחל להיות בשבת:

בחודש השביעי באחד לחודש כג, כד במדרש ויק"ר כט. ר' יוחנן וריש לקיש הוו יתבין מתקשין ואמרין תנינן ר"ה כט ע"ב יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה, אם דבר תורה הוא ידחה בגבולין אם אינו דבר תורה אפילו במקדש לא ידחה, עד דאינון יתבין ומתקשין עבר כהנא אמרין אתא מאריה דשמעתא ניזיל ונשאל ליה, אזלין ושאלין ליה אמר לון כתוב אחד אומר שם זכרון תרועה, וכתוב אחד אומר במדבר כט, א יום תרועה יהיה לכם, הא כיצד, בזמן שבא בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין, אמר רשב"י ידחה במקדש שהן יודעין זמנו של חודש ואל ידחה בגבולין שאין יודעין בזמנו של חודש דאמר רשב"י יום תרועה יהיה לכם ועשיתם אשה מקום שהקרבות קרבין עכ"ל:

והענין מופלא ומוקשה מתחלה ועד סוף דרב כהנא לא תירץ כלום על קושיתם ממה נפשך הנ"ל. וגם רשב"י סתם דבריו באין מבין, דמה תלוי ענין ידיעת הקביעות לענין ראש השנה

שחל בשבת, כי על פי ההלכה טעמא אחרינא אית בגווייה דאין תוקעין שמא יעבידנו, אבל זה הטעם לא נמצא בש"ס דילן. וגם צ"ל הסמיכות דאמר רשב"י יום תרועה יהיה לכם וכו', ומאי ענין זה לזה. והמפרשים שמו יד לפה ואין פותר מהם דבר להבין המאמר הנפלא הזה:

ונ"ל לבאר לפי ערכי על פי הקדמת האריז"ל שהאיר עינינו, דהנה עיקר התיקון בראש השנה לעשות הנסירה על ידי השופר כידוע, והוא כדי לתקן חטא אדם הראשון שלא המתין במעשה היחוד עד שבת קודש ונזדווג ביום ה', ועל ידי זה נתאחזו החיצונים והיה מה שהיה ואנחנו צריכין לתקן כל זאת עד ביאת

משיחנו במהרה כנודע מספרי קבלה, וזה דכתיב יחזקאל מו, א שעך הפונה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח, רומז לסוד הנעלם. כי צדיק יסוד עולם כל ששת ימי המעשה הוא צורת ו שיש לו פנים רק לצד אחד מלפניו ולא נתקן אחוריו ולא נכנס בו נביעו עילאה שהיא החכמה הקדומה. והוא השער פונה קדים סגור ששת ימי המעשה ואין לו עליה בחכמה ולא נתקן גם בבחינת אחורים רק בבחינה אחת מלפניו שיש אות י' מחכמה על קו אות ו', מה שאין כך בשבת דכתיב וביום השבת יפתח, ונמשך החכמה בקרבו, ואז ניתקן גם בחינת אחורים. לכן שם של יום השבת הוא יום ז', להורות כי החכמה הוא ה' תסובבנו על ראשו לפניו ולאחריו. וכתבתי מזה באורך בהגהות לספר תיקוני זה"ק ע"ש:

ונחזור לעניננו, כי עיקר התיקון על ידי השופר לתקן בחינת אחורים ולהיות הכל פנים בפנים ולהמשיך מוח חכמה לצדיק יסוד עולם. הגם שכתב האריז"ל הכוונה בשופר להמשיך מוח בינה, עם כל זה כוונתו כדברינו, רק שאי אפשר להמשיך החכמה זולת לבוש הבינה כנודע. וזה וחכם בבינה. וזה סוד תקיעה קול פשוט בהרחבת הקול, שהוא סוד רחובות הנהר יחוד אבא ואמא כנודע באידרא רבא ע"ש, ונעשה בצורת נקודת פתח כזה שנעשה היחוד משני נקודות הנקרא צירי כמו שהם שני יודין דע"ב ס"ג, ועל ידי המשך והתחברות נעשה קו ונקרא פתח, ועיין מ"ש האר"י בכוונת שפתי תפתח, הצירוף ת פתח בתקיעה התי"ו, מרמז כמבואר שם ונמשך היחוד למטה דרך קו לזעיר אנפין על נוקבא כנודע:

ולפי זה מבואר טעם חז"ל ר"ה כט ע"ב שעקרו מצות עשה דאורייתא שלא לתקוע שופר בר"ה שחל בשבת, וכמ"ש יבמות צ ע"ב שב ואל תעשה עדיף, והגם שהטעם ניחא כפשוטו, יש לומר עוד טעם לדבריהם על פי מה שהבינו רז"ל על פי דרך אמת שמכיון שחל ר"ה בשבת ממילא נתגלה החכמה בשבת כי קודש הוא כנודע, ומתפשט הנביעו בצדיק יסוד עולם כנ"ל בצירוף אות ז' וממילא שאין אנו צריכין לתקיעת שופר על ידי מעשה ידינו כי הקדושה ממילא חילא. נמצא כל עיקר קושייתם של ר' יוחנן וריש לקיש במדרש עיקר הוא מפני מה דחי במקדש ולא יהיה תוקעין אפילו במקדש, אדהכי עבר כהנא כו', ורמז להם כי בשבת אין לתקוע מדכתיב זכרון תרועה. הא כיצד, כשבא בשבת דהוא יום ז עליו נרמז ז' כרון תרועה מחמת דנתגלה הנביעו בצירוף ז' כנ"ל. ועיקר התירוץ והביאור גילה רשב"י הקדוש במאמרו שם במדרש על פי שנקדים דברי האריז"ל שכתב כי ביום ראשון דראש השנה תמיד התיקון בפנימיות העולמות וביום שני בחיצוניות העולמות ע"ש והבן, אשר לפי זה בארנו הדרך הנכון לכל אדם להתפלל ביום ראשון דראש השנה עיקר על תיקון הנשמה ועל עסקי עבודת השי"ת שזה פנימיות העולמות. וביום השני להתפלל על צרכיו בני חיי ומזוני ולהשפיע לכל ישראל:

ונחזור לעניננו, דממקומו הוא מוכרע דכשהיה בית המקדש קיים ולא עשינו רק יום אחד ראש השנה דמסתמא שהיה בידינו לתקן הפנימיות והתיצוניות ביום ראשון ובבת אחת. ולפי זה ניחא, דבבית המקדש היו תוקעין גם כשחל בשבת, הגם שהנביעו נוזלת בצדיק יסוד עולם ואינו צריך לתיקון, מכל מקום צריך לתיקון חיצוניות העולמות אשר גם בשבת עצמו אינם ניתקנים כי אם כשיבא משיחנו ויעבור רוח הטומאה מן הארץ ויתקון הכל אי"ה. לזה אנו צריכין לתקוע בשופר ולתקן חיצוניות העולמות כי היה לאל ידינו לתקן ביום ראשון כנ"ל. וזה היה שורש הענין, כיון שידעו בבית המקדש זמנו של חודש אם כן לא עשו רק יום אחד יו"ט וממילא שהיה שם לאל ידינו לתקן אפילו החיצוניות לזה אנו צריכין לתקוע

בשופר, מה שאין כן בגבולין דאיכא אתרא דלא ידעי זמנו של חודש והיו צריכין לעשות שני ימים. ממילא שלא היה בכותם לתקן ביום ראשון הפנימיות והחיצוניות, אם כן כשחל בשבת שהפנימיות ממילא ניתקן והחיצוניות ביום השני אז אין צריכין לתקוע. ולפי זה ניחא גם לדין דבקיאיין בקביעא דירחא, אלא שאנו צריכין על כל פנים לעשות שני ימים ואין בכחינו לתקן הכל בבת אחת לכן אין תקיעה כשחל בשבת, וזה דאמר רשב"י במדרש ידחה במקדש וכו' ואל ידחה בגבולין שאין יודעין זמנו של חודש דאמר רשב"י יום תרועה ועשיתם אשה מקום שהקרבנות קרבין עכ"ל.

דהיינו סייעתא לדבריו, כיון שהיו שם הקרבנות קרבין בודאי היו יכולין לתקן אפילו חצוניות עולמות כמו שתקנו על ידי הקרבת קרבן כנודע מס"ק. ולכן תקעו בשופר אפילו כשחל יום ראשון בשבת, כי גם בשעת הקרבת הקרבן בכל יום תקעו בשופר והיו יכולים לתקן על ידי הנסירה והבן:

וקרוב לזה הענין נבאר מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע בגמרא ר"ה יא. ובילקוט בישעיה בפסוק ישעיה כז, יג והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, רבי אליעזר אומר בתשרי נגאלו ובתשרי עתידין לגאל דאתיא שופר שופר, מדכתיב תהלים פא, ד תקעו בחודש שופר, ורבי יהושע אומר בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, דכתיב שמות יב, מב ליל שמורים הוא לה', לילה המשומר ובא מששת ימי בראשית לילה המשומר לעתיד. ואפשר לומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דהנה שני עתים וקצים לגאולה, אחד על ידי מעשינו ואחד מועד ועת לכל חפץ שקבע בוראנו יתברך כמ"ש רז"ל סנהדרין צח. זכו אחישנה לא זכו בעתו. נמצא רבי אליעזר איירי כשנזכה על ידי מעשינו הקדושים ויתיחדו העולמות כמו שאנו ממשיכין הנביעו בר"ה כנ"ל, ולכן בתשרי עתידין ליגאל, היינו על ידי תשרי. ורבי יהושע מיירי אפילו ח"ו לא יזכו במעשיהם, מכל מקום דבר בעתו מה טוב שהוא ליל שמורים מששת ימי בראשית ונעשה הכנה בגאולת מצרים לגאולה העתידה ובניסן עתידין ליגאל שנזכה ב"ב אמן:

איתא בירושלמי מאן דנים בראש השנה מזליה ניסן. וכתב האריז"ל דהיינו עד אחר התקיעות ותפלת מוסף שאז נתעורר המלאך עי"ש, והובא במג"א בהלכות ר"ה סימן תקפ"ג סק"ו עי"ש. ויש לנו לתת טעם מפני מה השינה מותרת בליל ר"ה ומאי שנא ביום דאסור עד אחר המוסף, כיון שיום קדוש הוא מבואו דהיינו מצאת הכוכבים בלילה שלפניו. ונראה כי בלילה מותר, כי לילה הוא סוד המלכות כנודע, ואין בה סוד בחינת שינה בר"ה, אדרבה היא מאירה ביתר שאת שהקב"ה מגלה עוז מלכותו ויושב על כסא המשפט לדון בשמים ממעל ועל הארץ מתחת ומכיון שאין בה בחינת שינה מותר לישן. אבל ביום שהוא בחינת הנהגה מדה במדה שהארכנו בו לעיל ונקרא זעיר אנפין כנודע, והוא הבחינה אשר אלהי ישראל יקרא, ועל זה אנו דנין בר"ה וכל הקיטגוריא שמה ושערוריה בצבא מרום ורוצים להסתיר קדושת היוצר ב"ה שלא יתנהג על פי עבודתינו ולא יקרא אלהינו מלכנו כמ"ש לעיל, לכן אנחנו מתעוררים למטה בשופר ובתפלות ובפרט בתשובה לקבל עבודתו מהיום והלאה לאהבה וליראה את שמו, וכן בשאר המדות עד שיוסר התלונה והקטרוג מעלינו וישוב למלך עלינו על ידי מדותיו הנעימים. ולכן קודם התעוררות בשופר ובמוסף נקרא הענין שאמר המן אסת"ר ז אלהיהם של אלו ישן הוא, כלומר הבחינה הזאת שהוא אלהי ישראל היא בבחינת שינה אשר על זה ערוך כל דברי הריבות והמשפטים במרום. לכן אסור לישן בר"ה עד התעוררות המלאך כמ"ש האר"י ז"ל שמתעורר ומתגלה בחינת אלהי ישראל:

וז"ש הכתוב תהלים פא, ד תקעו בחודש שופר, דהיינו על ידי שתחדשו ותשפרו מעשיכם, אז תוציאו לחוץ בהתגלות בחינת אלהינו לפי עבודתינו, כמו הקול היוצא מן השופר. בכסא ליום חגינו, כי בחינת חגינו כלומר חג שלנו, הוא בכסא, כי ח"ג רומז חסד גבורה, שהוא בבחינת המדות הוא באיתכסא:

וזה פירוש כי חק לישראל הוא, למטה הוא בבחינת חוק ומצוה, אבל עיקר המשפט הוא לאלהי יעקב, כלומר כביכול עליו ממש. כי יבואו בני אלהים להתיצב על ה', כלומר עזוב ונטוש את שארית ישראל ולא תקרא אלהיהם ומרבים הקיטגוריא עד שהקב"ה לובש קנאה וצדקה עבור בניו ומצדיקים ביום דין ומראה לכל שהם צדיקים וישרים וראוים להיות שמו נקרא עליהם, ולכן המשפט מכונה לאלהי יעקב והבן:

והנה כתיב תהלים מז, ו עלה אלהים בתרועה, פירוש כי הדינים כשרוצים להתעורר ולקטרג על ישראל הם מוכרחים לרדת ממדרגתם בקדושה לבא אל בחינת שפלות לעורר רשעה ושנאה לעושי רצונו, אבל כאשר נמתקים ומסכימים עם החסדים ונהפך לב מלכים ושרים עלינו לטובה לגזור גזירות טובות, אז מתעלים הדינים ונגבהים למעלה אל הקדושה. וזה עלה אלהים, שהוא בחינת דין. בתרועה, דהיינו על ידי השופר ושפרו מעשיכם:

פרשת האזינו

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי. וקשה מה זה שאצל השמים הזכיר דיבור שהוא קשה, ואצל הארץ אמירה שהיא רכה, אבל הענין כך הוא, כי הבורא ב"ה האציל עולמות עד אין חקר וכל העולם הוא כעין משל למעלה הימנו, וכה נשתלשלו העולמות עד שנברא העולם הזה שהוא גשמי, והוא משל למה שלמעלה הימנו בכל העולמות, וגם אדם שהוא עולם קטן בכל איבריו הוא גם כן משל לעולמות עליונים. וכל עולם ועולם מה שלמטה הימנו המה משל לו, והוא משל למה שלמעלה הימנו. וזהו האזינו השמים ואדברה, שמים הם כינוי לעולמות עליונים. ואדברה, היינו שאדבר מהם קשות והם עולמות התחתונים שנשתלשלו מן העולמות העליונים, ותשמע הארץ אמרי פי, היינו מתתא לעילא נאמר מן העולמות התחתונים רכות שהם כעין משל ודוגמא לעולמות העליונים והבן:

או יאמר האזינו השמים ואדברה. כי הצדיק אשר רוצה להחזיר את בני דורו למוטב ומדבר אליהם דברי מוסר תמיד, אך דבריו אין נכנסין בלבם כי לבם לב אבן מחמת רוב עבירות שעשו ונתחברו ח"ו בקליפה רח"ל, עצה היעוצה על ידי שידבר מוסר אל שורש נשמתם אשר אין לקליפה אחיזה שם. וזהו האזינו השמים ואדברה, דהיינו אל שורש הנשמות המכונה בשם שמים, וממילא תשמע הארץ אמרי פי, היינו אדם הגשמי והבן:

וזה כוונת סבי דבי אתונא בכורות ח ע"ב שהמה היו אפיקורסים ולא האמינו בזה, ואמרו האי גברא דבעי איתתא ולא יהבי ליה מה חזא דאזיל להיכא דמדלי מיניה, דהיינו שמדבר אל שורש נשמתו וכנ"ל, והוא שקל סכתא דצא לתתא לא על דצא לעילא על, והראה להם בזה שלתתא לא היה מקום למיעל יען כי גברו הקליפות, אבל לעילא שיש מקום לכנוס ועל, והבן מאוד:

ראו עתה כי אני אני הוא מחצתי ואני ארפא וגו'. דהנה אני, הוא בחינת מלכות, שהשר מתפאר ואומר אני מושל לבדי. והנה פרעה אמר גם כן אני פרעה בראשית מא, מד, אבל לא כן הדבר כאשר לבבו ידמה כי איננו בחינת אני באמת, רק הקב"ה שהוא מושל לבדו בקרב כל הארץ והוא עושה פעולות הפכית מתמידות מוחץ ורופא ממית ומחיה. וזהו שאמר הכתוב ראו עתה כי אנ"י, הוא שם המלכות, אני הוא ואין אלהים עמדי, כי אני ממית ומחיה מוחץ ורופא בבת אחת ואין מידי מציל, לכן אני הוא לבדי ואין אחר עמי:

לשבת תשובה

בהפטרה. שובה ישראל עד ה' אלהיך הושע יד, ב. פירוש שצריך לשוב עד שיהיה ה' הוא הבורא. אלהיך, אלהות שלך. פירוש שתהא כסא ומרכבה לקדושתו ותוכל לדבק בו ולדבר לפניו תפילות ותחנונים כאשר ידבר איש אל רעהו. למשל כאשר תאמר ברוך אתה ה', יהיה בעיניך כאלו אתה עומד לפניו ממש בלי שום מסך ומחשבה זרה מבלת ח"ו, וזהו פירוש אמרו אליו כל תשא עון, כשתזכה לאמר אליו, היינו לפניו כנ"ל, אז סימן כי נשא עונך וטוב לך, כי כל מניעת התפלה ממחשבות זרות הם באים מעונותיכם אשר הם מבדילים וגו' ישעיה נט, ב, לכן בסור העון ממך תהיה קרוב לה' לומר לפניו דברי תפלות שירות ותשבחות:

ומסיים הכתוב כי כשלת בעונך, רומז על הצרות וזמן החורבן שאז כולנו כשכורים ומשוגעים מכובד החורבן והצרות ורדיפות מיום אל יום, עד שנחשב לפני הבורא ב"ה כל העונות בית ישראל כאלו עשו שוגגים, כמ"ש הזוה"ק עי"ש, וזה כי כשלת בעונך, כשלון לשון שוגג, ואמר הנביא לרמז להם לאהבת התשובה, אפילו דקיימא לן יומא פו ע"ב כי התשובה מיראה מהפכת הזדונות לשגגות, מכל מקום כיון שעל ידי הצרות בלאו הכי נחשבו הזדונות כשגגות, ממילא כששב ומתחרט עליהם לפני הבורא ב"ה הוא ברוב חסדיו מהפכם לזכיות וריח ניחוח לה' ויזכה להיות כסא ומרכבה לה':

וז"ש במדרש עד ה' אלהיך ועד בכלל, פירוש כנ"ל שזוכה להיות כסא לכבודו ית"ש. וכמ"ש יומא פו. גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, פירושו כנ"ל. ור' יוחנן אמר ולא עד בכלל, פירוש הגם ששב אינו כמו הצדיק ואינו זוכה להיות כסא לכבודו יתברך. ומקשה שם ומי אמר ר' יוחנן הכי, והאמר ר' יוחנן גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה שנאמר ירמיה ג, א ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאום ה'. פירוש

דהנה רמ"ח מצות עשה הם בקום ועשה והם בעולם המעשה, ומצות לא תעשה עיקרם להיות שב ואל תעשה להיותם עיקר בעולם המחשבה לשמור עצמו לבלתי עשות כל רע. לכן מצות לא תעשה הם גבוהים ורמים מבחינת מצות עשה כידוע דרש הפסוק שמות ג, טו זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור, כי שמ"י עם י"ה עולה שם"ה וזכר"י עם ו"ה עולה רמ"ח, נמצא שמצות לא תעשה נחשבין בחשבון שם י"ה שהוא עולם המחשבה, ומצות עשה הם בחשבון שם ו"ה שרומז על עולם המעשה, כי מצות לא תעשה הם גבוהים ורמים עד שמגיע הפגם מהם להתחייב מלקות כריתות ומיתות בית דין, ואפילו הכי אמר ר' יוחנן כי התשובה דוחה לא תעשה שבתורה, שמע מינה שהתשובה מעלתה גבוהה ורמה על כולנה, והוא מחמת ששרשה גם כן בעולם הכסא. ואם כן קשה על זה דאמר לעיל ולא עד בכלל וכנ"ל, ומשני שם הא ביחיד והא בצבור עי"ש:

ואמר הכתוב קחו עמכם דברים, פירוש על פי מה שאמר הריב"ש ז"ל בפסוק תהלים קיט, פט לעולם ה' דברך נצב בשמים, כי האותיות שאמר הקב"ה במעשה בראשית ויהי, הוא צוה ויעמוד, המה האותיות שמחיים ומהווים הדבר ההוא לעולם, כמו יהיה רקיע או תדשא הארץ דשא וכן כולם, וזה לעולם ה' דברך נצב בשמים, וכן בכל הברואים עכ"ל, והנה דרך בני ישראל המתקדשים לנהוג כמ"ש בש"ע או"ח סימן רל"א, דהיינו אפילו באכילה ושתייה ושאר דברים גופנים הכל לכוון לעבודת היוצר ב"ה עי"ש. ויש גבוה מעל גבוה אשר יכולים להגביה הניצוצין קדישין על ידי דברים גופנים, והם האותיות שברא בהם הקב"ה העולם והברואים כנודע דרך זה למשכילים ועובד הש"י תיכף בשעת אכילה ושתייה. והנה נוסד הענין על כל פנים לתקן בימי התשובה ובעשרת ימי תשובה להתענות, או לאכול ולשתות בקדושה ובטהרה לתקן מעשה כל השנה כולה. וזה קחו עמכם דברים, המה האותיות אשר יצאו מפי העליון לברא הנבראים ומהוה אותם. קחו עמכם והרימו אותם ושובו אל ה'. ואז כל תשא עון ונשלמה פרים שפתינו, דהיינו שעל ידי השפתים נשלמה הפרים המה פ"ר דינים להמתיקם. והם שלימו לזכות כנודע:

עוד בהפטרה אהיה כטל לישראל הושע יד, ו. איתא בילקוט אמר ר' אבהו שני דברים שאלו ישראל שלא כראוי, אמר הקב"ה שאלתם שלא כראוי, ויבא כגשם לנו וכו' הושע ו, ג, שהרי עוברי דרכים מצטערין בו וכן עובדי הגתות ודומיהם אלא אמר כו' אהיה כטל לישראל וכו' עי"ש, יש לבאר שאלת ישראל, דהיינו שהם בקשו שהקב"ה יתנהג עמהם מדה במדה לפי העבודה. וזה נקרא בחינת גשם לשון גשמות. ואז יהיה טוב לעושי רצונו וממילא העונש לעוברי רצונו, אבל הקב"ה שהוא אב הרחמן המרחם על בריותיו ומבין טובות ישראל לאמיתו, אמר להם שאלתם שלא כראוי שהרי עוברי דרכים מצטערין בהם, דהיינו שעל פי הנהגה זאת יהיה טוב לצדיקים הגדולים הראוים במעשיהם אבל לא לכל נפש, וכמה בני אדם עוברי דרך ה' ונקראים עוברי דרכים וח"ו יהיה העונש מצוי, אבל אהיה כטל לישראל, כי הטל הוא מאוצר הגנוז מתנת חנם ומקורו הוא מטל דבדולחא והוא דבר השווה והטוב לכל נפש. ואף על פי כן ישלם הטוב לישראל ויפרע מעוברי רצונו, כי כבר אמרנו וכתבתי מזה בהגהות לספר תיקוני זוה"ק כי הקב"ה חונן מתנת חנם וחסד לעמו ישראל מהטל העליון, ואף על פי כן מתנהג עמהם לעיני כל מדה במדה, כדי שלא יהיה קטרוג על ההשפעה אשר הוא משפיע להם לבדם. לכן חנן הקב"ה וזיכה אותם במצות צדקה, ובכח הצדקה כמו שהם נותנים צדקה למטה, כן ראויים במעשיהם לקבל צדקה וחסד:

שובו אלי ואשובה אליכם מלאכי ג, ז. הזהיר הנביא לשבים אל ה' שלא יהיה עיקר מגמותם לתקן נפשם לבד או שורש נשמתם, כי גם זה קצת עובד את עצמו. אבל עיקר העבודה לשוב אל ה' מלבבו הנשבר על גלות השכינה וכנסת ישראל, בפרט על ידי מעשיו אשר עשה מאז אשר לא טובים הנה, ולכן צריך להתחרט ולשוב עליהם וזה נקרא שובו אלי, לעשות תיקון אלי ומכון לשבתי, אכן שלא יאמר האדם אם אלך דרך גבוה כזה לעשות עבור השכינה פן ח"ו לא אשיג המעלה הזאת התשובה הנכונה מוטב לי שאשוב כדי לתקן נר"ן שלי, לכן הבטיח הנביא שאם ישוב האדם אפילו באופן זה ומדרגה גבוה אל ידאג דאגתו, כי בוודאי הקב"ה יסייע לו ויתקן נר"ן שלו, וזהו שובו אלי ואשובה אליכם:

ליום הכיפורים

שבעת ימים קודם יום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין ומתקנין לו כהן אחר תחתיו רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקנין לו יומא ב. . רומז הענין, כי הכהן גדול הוא המביא גדולה וחסד לעולם. לכן מפרישין אותו ללשכת פר"הדרין, פירוש שמהדר פ"ר גבורות לשרשם וממתיקם. ואיתא בגמרא הנוסחא לשכת פלהדרין, וניחא גם כן לפירושינו, דהיו מתקנין פ"ר דינים ומעלם אל פלא העליון, וזה הוא הצירוף פ"ל הדרין, וכיון שנתקן הגבורה ממילא שנכנעים החיצונים:

וזה שרמזו ומתקנין לו כהן אחר תחתיו, פירוש שיש כהן אחר זה לעומת זה הנקרא כהן און שהוא תחתיו ודכורא דקליפה היו מתקנים, כי עיקר התיקון הוא על ידי הכנעתם אל הקדושה, ור' יהודה אומר אף אשה אחרת וכו', פירוש שהיה מתקנין כל כך אפילו בחינת נוקבא דקליפה להכניע אותה. ולכן חלקו עליו חכמים, כדאיתא בזוה"ק, שאי אפשר לתקן בחינת נוקבא לגמרי עד שיבא משיחנו במהרה, כי הגבורות דנוקבא קשים מדדכורא:

כל שבעת הימים הוא זורק את הדם וכו' ומקריב את הראש ואת הרגל וכו' יומא יד. , וכתב התו"ט דנקט האברים הראשונים בהעלאה עי"ש, ונוכל לומר דרמזו לבחינת העלייה ביום הכיפורים שצריך להעלות המלכות הנקרא רגל, בסוד והארץ הדום רגלי ישעיה סו, א, אל הבינה שהוא בסוד ראשית, כי רא"ש אותיות אש"ר, הרומזים אל הבינה. וזה ומקריב יחד את הראש ואת הרגל:

ערב יוה"כ שחרית מעמידין אותו בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים אלים וכבשים וכו' יומא יח. , ואיתא בגמרא שם אבל שעירים לא, כיון דעל חטא דישאל קא אתי חלשא דעתיה, אבל פר דעל חטא דידיה ודאחיו הכהנים אתי אי איכא דחטא מידע ידע לו ומהדר לו בתשובה עי"ש. ואם הדבר נפלא להבין על כל שבט הכהונה שהיו רבים מאוד, איך פשיטא להו דמידע ידע ליה. נוכל לומר כיון דהוא היה ראש השבט אז על ידי קדושתו יוכל להרגיש. אם היה במ איזה פגם וחטא בוודאי נפגם קצת קדושתו על ידי זה, כמ"ש לעיל בפרשת פנחס בפסוק ויקרא טז, ב ואל יבא בכל עת אל הקודש עי"ש:

אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן שחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקאי יומא כח. . אפשר לומר, כי הרואה פירושו מי שעניניו פקוחות וחכמת אדם בקרבו יוכל להבחין בין יום ובין לילה גם בשבתו בחדר סגור ואופל בהרגשתו השינוי בחינת יום שהוא בוקר זמן החסד וגדלות המוחין ובין בחינת לילה. וזה הרואה אומר ברקאי:

מתתיה בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שבחברון והוא אומר הן שם . פירש הברטנורה וכדי להזכיר זכות אבות מזכיר חברון. פירוש הענין, כי צריך להעלות המלכות תחלה בסוד האבות. וזה הוא אומר ה"ן גימטריא כל"ה הרומז על המלכות:

חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום יומא ל. . רומז שצריך להעלות לבחינת אבא ואימא שהוא שם י"ה כנגד זה היה הטבילות והקידושין. ואיתא במדרש ויק"ר כא. וכל אדם לא יהיה באוהל מועד ויקרא טז, יז , אמר ר' אבהו וכהן גדול לא אדם היה, אלא כההוא דאמר רבי פנחס בשעה שהיה רוח הקודש שרוי עליו היו פניו בוערות כלפידים, הדא הוא דכתיב מלאכי ב, ז כי שפתי כהן וגומר, ולכאורה המדרש הזה סותר דבריו עם הא דאיתא במדרש וכל אדם לא יהיה, אפילו אותם דכתיב בהו יחזקאל א, י ופניהם פני אדם, משמע שם שאפילו למלאכים אין רשות לכנוס אז בבואו אל הקודש, ומאי תירץ ר' פנחס הנ"ל שהיו פניו בוערות כלפידים:

ונראה לומר, דהנה ביום הכיפורים לא היה היחוד באותיות ו"ה שהם מורים על בחינת אדם ואלהי ישראל יקרא, רק שהיה הכהן גדול מיחדם בקדש קדשים והיה כוללם באותיות י"ה דאינון אבא ואימא. וקבלנו מאדומו"ר הגאון החסיד מהד"ב זלה"ה שלזה היה מרומז הכף והמחתה, הכף הוא צורת אות ו'. והמחתה היא צורת ה. והיה מכניסם לבית קודש הקדשים המרמז לבחינת י"ה שהקודש מתיחד בקדשים. והיה מתקנם על ידי הקטורת עד שהוציאם לחוץ ולגלות אלהות בקרב הארץ והבן. ולפי זה ניחא שהכהן גדול בהכניסו את הכף והמחתה לפני ולפנים הניחם שם עד אחר גמר עבודת היום:

הביאו לו בגדי לבן ולבש נכנס להוציא הכף והמחתה יומא ע. עי"ש, וקשה בשלמא המחתה היתה צריכה להיות שם עד גמר עלות עשן הקטורת, אבל הכף היה לו להוציאו תיכף בראשונה אחרי אשר נתן את הקטורת על האש לפני ה', וכבר הרגיש בזה החכם אברבנאל בספרו עי"ש. ולפי דרכינו ניחא, שלא היה רשאי להפריד הכף מהמחתה שהם אותיות ו"ה עד אשר תיקן עבודתו כראוי, ואח"כ הוציאם יחד:

ונחזור לעניננו, כיון שבכניסתו הראשונה לא נתקנו בחינת ו"ה שהם בחינת אדם כנודע. הדא הוא דכתיב וכל אדם לא יהיה באוהל מועד, כיון שלא ניתקן בחינה הנ"ל, וגם מלאכים אין להם רשות לבא, כי הם מעולם היצירה ובחינת זעיר אנפין. מה שאין כן הכהן נתקדש בשמונה בגדים, והם מתיקון ורב חסד

המורה בחינת אבא ואימא והם נקראים שרפים, כמ"ש בזה"ק אבא ואימא ספסל תחותך, ושרפים הוא גם כן שרפרף וספסל. ולכן אמר במדרש שהיו פניו בוערות כלפידים, והיה בבחינת שרפים, לכן נכנס באוהל מועד בקדש קדשים:

ופרשו סדין של בו"ץ בינו לבין העם שם ל. להורות על מעלתו שהוא מבחינות החסדים הגדולים, כי בו"ץ גימטריא הויה חס"ד:

כהן גדול משמש בשמונה בגדים וכהן הדיוט בארבעה כתונת ומכנסים מצנפת אבנט מוסיף עליו כהן גדול חשן ואפוד ומעיל וציץ וכו' יומא עא ע"ב, הנה כהן הדיוט לא יכול להמתיק כל כך הדינים עד שלא היה יכול ללבוש רק בגדים לבנים מבחינת החסדים. אבל הכהן גדול היה יכול ללבוש אפילו בגדי זהב להמתיקם. וכמ"ש בשם האלקי ר"ש מאוסטראפאלי על המדרש בעונותיכם שולחה אמכ"ם ואשתאר אמח"ץ. ישעיה נ, א, שרומז שאחרי החורבן נסתלק אמכ"ם שהוא נוטריקון הארבעה בגדי לבן שהם נגד אותיות הוי"ה. וישתאר אמח"ץ נוטריקון ד' בגדי זהב שכנגד אותיות אדנ"י עכ"ל. ומה שנכנס הכה"ג לפני ולפנים רק בבגדי לבן, כי שם נכנס ליחוד, ובשעת היחוד הכלה פושטת תכשיטיה, וכמו שנוהגין אפילו בשעת החופה להתיר קשרי בגדי הכלה כראוי להכין היחוד, ומבשרי אתזה אלוה והבן. רק נכנס בשאר עבודות בשמונה בגדים לקשט הכלה ויכנסו הקישוטיין לעורר אהבה בלב דודה כדי שיתיחד עמה אח"כ והיו לאחדים. והכהן גדול היה מבחינת חכמה שהוא כ"ח מ"ה ועניו, ומדרך הענווה להכניע ראשו ומכסים ארבעה תיקוני דיקנא שהם, ורב חסד, ואמת, נוצר, ונקה. את הדינים שנכללין בתיקוני לאלפים נושא עון פשע וחטאה כנודע מהאריז"ל בסוד תיקוני דיקנא למעיין שם, וכן היה הענין בארבע בגדי לבן שכיסה על ארבע בגדי זהב הנעלמים בקרבו בשעת היחוד, כי היה פושטם מקודם רק שנשאר הרושם מהם בלב דודה כנ"ל, ובזה נמתקו הדינים והבן:

בגמרא מסכת יומא עא ע"ב ת"ר מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש הוה קא אזלי כולי עלמא אבתריה, כד חזינוהו לשמעיה ואבטליון דהוה קא אתי שבקוה לדידיה ואזלו לבתר שמעיה ואבטליון, לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאפטורי מיניה דכהן גדול, אמר להן ייתון בני עממיא לשלם, אמרי ליה ייתון בני עממיא לשלם דעבדו עובדא דאהרן ולא לית בני אהרן לשלם דלא עבדי עובדא דאהרן. ופירש"י דעבדי עובדא דאהרן רודפי שלום עי"ש. והדבר תמוה מאי שנא דנקטו בלשונם המדה טובה ההיא יותר מכל מעשים טובים שהיו בהם נגד הכהן שהיה בימיהם שהיה בו איזה צד קנאה ושנאה:

ונראה לבאר על פי דברי מורנו הגאון מהד"ב זלה"ה על רבי ישמעאל בן אלישע שנכנס להקטיר קטורת וראה אכתריאל י"ה ה' צבאות ואמר לו ישמעאל בני ברכני וכו' ברכות ז. שרבי ישמעאל הגם שהיה גדול התכמים, לא בזכותו לבד זכה להמראה נפלאה, כי אם על ידי הקנה התנא שהיה בימיו והוא הרימו ונשאו בקדושתו כדרך הצדיקים להרים הש"ץ בקדושתם, ועל ידו זכה לכל אלה ע"כ. ובודאי מורנו הצדיק אמר אלו הדברים על פי רוח קדשו שהופיע עליו. אכן על פי דבריו ועל פי שכלנו נראה לומר כי מסתמא הכהן שהיה בימי שמעיה ואבטליון בבית שני ולא היה כל כך כהוגן, מסתמא לא זכה לעלות לקדש קדשים

ביום הכיפורים כי אם על ידי שמעיה ואבטליון שהיו אז ראשי הדור והם הרימוהו ונשאוהו לזאת המדרגה. ולכן השיבו לכהן גדול שלא יתגאה עליהם, כי הם עבדו עובדא דאהרן, פירוש שעיקר העבודה היום היה על ידיהם והבן:

לסוכות

בפרשת אמור ויקרא כג, מב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. איתא בגמרא דסוכה דף כ"ח ע"א נשים פטורים מן הסוכה, מנא הני מילי דתנו רבנן אזרח, זה אזרח, האזרח, להוציא את הנשים. פירש רש"י אי הוה כתיב אזרח הוה משמע כל תולדות ישראל אנשים ונשים, והאזרח בה"א אתי למעוטי נשים עי"ש:

ונבאר על פי דרכינו, דאם כתיב אזרח הוה אמינא לרבוויי נשים, כי התיבה מרמזת עליהם צירוף א"ז ר"ח, כי א"ז מספרו ח' הרומז לח' אותיות הוי"ה ואדנ"י שהם מרמזים על עלמין דכורא ונקרא בשילוב כנסת ישראל עם דודה. ור"ח גימטריא יצח"ק, שהוא סוד הגבורה והצמצום, רומז גם כן על עלמא דנוקבא. וגם אזרח עולה רי"ו מספרו גבור"ה כנ"ל ונכללת בא"ז. והכי פירושא דקרא, אזרח פירושו דכר ונוקבא, ישבו בסוכות. ואם כן גם הנשים חייבות, להכי כתב קרא האזר"ח בה"א שמספרו רכ"א כמספר אר"ך, להורות שסוכת אר"ך מגין עלינו מעלמא אריכא, וממילא שהנשים פטורות כיון שאין להם שם עלייה. כנודע מדברי האריז"ל בסעודה שלישית הואיל ואין לנשים דיקנא פטורים מסעודתא דדיקנא. ואם יקשה לך מאי שנא גבי יום הכיפורים דכתיב ויקרא טז, כט תענו את נפשותיכם האזר"ח, בה"א, ואפילו הכי נשים חייבות להתענות, והוקשו אשה לאיש כדאיתא בגמרא סוכה כח ע"ב אף על גב דעלייה ביום הכיפורים גם כן לבחי' אר"ך, וכנרמז במלת האזר"ח במספרו, יש לומר על פי דברי האריז"ל בכוננות בתפלת נעילה, כי ביוה"כ יש עליה גם לנוקבא בדיקנא עי"ש, וממילא שיש להם להתענות דוק והבן:

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפות תמרים ויקרא כג, מ. איתא בגמרא דסוכה מב ע"ב לולב ששה ושבעה, פירוש כשחל בשבת ניטל רק ששה דלא דחי שבת. ופריך אמאי טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת, אמר רבה גזירה שמא יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים וכו', יום ראשון דמדאורייתא דחי שבת, ופריך אי הכי האידנא נמי, ומשני אנן לא ידעינן בקביעא דירחא, ופריך אינהו דידעו בקביעא דירחא לידחו וכו', ומשני כיון דאנן לא ידעינן ולא דחו לדידהו נמי לא דחי, ופרש"י הטעם משום לא תתגודדו. והגם דתירוצין זה בגמרא קאי על ערבה עי"ש בתוספות מג. בד"ה אינהו דידעו בקביעא דירחא, מסקי שם דבמסקנא קאי האי תירוצא גם אלולב וכנ"ל. והנה תיוהא קא חזינא מה שאמרו בגמרא בלשון דחי שבת, וכן הברטנורא העתיק לשון דחיית שבת אצל נטילת לולב שאין בו שום מלאכה רק טלטול בעלמא ואסור רק מספק שמא יעבירונו, ומה שייכות לשון דחיית שבת בנענוע זה, כיון דבשעת הנענוע לא עביד מידי:

ונראה לבאר על פי שורשו וסודו הידוע ליו"ח, דהנה בלולב ומיניו אנו עושין היחוד על פי הנענוע, כי הלולב רומז על צדיק חי עלמין שבעו"ה הוא נפרד מבחינת מלכותו. וזה שאנו מראין בהולכה שהוא נשא ומרומם מבחינת מלכותו. ואנו מיחדין אותו בהובאה דרך זיווג ויחוד כנזכר בזוה"ק פרשת תצוה ובכוונות, לפי זה שעל כל פנים בשעת הולכה שרומז שאין היחוד אז אלא בשעת הובאה, יש לומר דזה ניחא כשחל יו"ט להיות בחול, ואז היחוד נעשה רק על ידי מעשינו כידוע בכוונות יו"ט, אבל ביום שבת כי קודש הוא ומקודש ועומד הוא והיחוד נעשה ממילא, אם כן אין להוליך הלולב להראות ח"ו פירוד וקיצוץ על כל פנים בשעת הולכה אשר לא כדת, ולכן ניחא הלשון דלא דחי שבת כי יש דחייה ברותניות הקדושה על ידי הולכה כנ"ל, ודברי חכמים כדרובונות וחכמות צפונות:

וכל זה הענין הוא בגבולין הוה דחיית שבת כענין מלאכת סותר שהוא מל"ט מלאכות דעל ידי הולכה סותר היחוד ובנין ושילוב העולמות המיוחדים ממילא. אבל במקדש ובבית תפארתנו שהיה לאל ידינו לעשות יחודים נשגבים גבוהים מעל גבוה רשאים ליטול הלולב גם בשבת. הגם דבשעת ההולכה הוא כמפריד היתוד וסותר, מכל מקום כיון דבשעת הובאה היינו יכולים לעשות יחודים נפלאים ורמים יותר, הרי חשוב ההולכה שעשינו דהוה סותר כנ"ל כסותר על מנת לבנות שלא במקומו, כי הבנין והיחוד אחר הסתירה הוא במקום אחר גבוה מעל גבוה, וקיימא לן בפרק במה מדליקין שבת לא ע"ב דסותר על מנת לבנות שלא במקומו לא הוה סותר. לכן במקדש היו נוטלין הלולב ומוליכין וסותרים כדי לבנות על ידי הובאה יחוד אחר שלא במקומו הראשון רק יותר גבוה ונשא. אבל בגבולין שכל התיקון על ידי הובאה לא יהיה רק לעשות היחוד במקומו הראשון כמו שאנו עושין ביו"ט. וכשחל בשבת שהיתוד ממילא, כי הוא יום מכובד, אסור לסתור על ידי ההולכה, כי הוה כסותר על מנת לבנות במקומו, כי הוא היחוד שכבר היה שלא על פי מעשינו ולהכי לא דחי שבת:

ועתה נבאר איך נרמזו הסודות בדברי התלמוד הקדושים, דלזה אמר רבה הטעם שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים, רומז דכיון דבשעת הולכה על כל פנים יש איזה פירוד בין חי העולמים ובין מלכותו ח"ו, יש לחוש שלא יתאחזו החיצונים וטורי דפרודא, וזה פירוש שמא יעבירנו ד' אמות, להמלכות הנאחזות בד' אמותיו תנה"י ויעבירה בר"ה הם רשות דרבים דשו בה וטורי דפרודא, ואפשר עוד לומר, כי זה רומז אמרם במקדש דבקיאי בקביעא דירחא, כי המלכות נקרא ירח כנודע מזוה"ק, ושם היו בקיאי בקביעתה, פירוש שהם היו יכולים בקדושתם לקבוע אותה במסמרות הקדושה ולשמרה מכל פגע אפילו בשעת הפירוד בשעת ההולכה, כי שם היו בני עליה וחכמים נפלאים ומשרתים קדושים להבורא יתברך עד אין ערך. אבל אנן דלא ידעינן בקביעותה בעונותינו הרבים גבר עלינו מה שהיה ואנו מקווים שיחזור ויתיחד במהרה ועינינו כלות לזה יומם ולילה. ואז אם חל בשבת איננו רשאים להפריד היחוד, כי אין המלכות אתנו בחזקת שימור. ועל זה פריך הגמרא אינהו דידיעין בקביעא דירחא האידינא נמי לידחו כנ"ל, ומשני כיון דאנן לא ידעינן אינהו נמי לא דתי, פירוש כיון דרובן של ישראל הם בחוצה לארץ מפוזר ומפורד, ובכל צרתם לו צר כתיב ישעיה סג, ט, שהמלכות עמנו בכל מקום שאנחנו גולים. לכן אפילו שיש כח ביד בני ישראל שבארץ ישראל לקבוע המלכות בקדושת ארץ ישראל, והם בקיאי בקביעא דירחא, מכל מקום אזלינן בתר רובא, אלו הן הגולים, ולא דחי שבת, עד שהשי"ת יקבץ נדחינו ולהתחבר השושנה העליונה עם דודה באהבה ואחוה וריעות לעד ולנצח נצחים אמין:

ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד ויקרא כד, ח, דהנה חתן בשבעת ימי המשתה אם יש שם פנים חדשות חייב בכל סעודה לברך שבע ברכות, וגם בשבת ויו"ט לדעת הפוסקים אבהע"ז, סימן סב ס"ח דוקא בשני הסעודות אבל לא בסעודה ג' דשבת, והרמ"א שם פסק דאפילו בסעודה שלישית מברכין על פי שנהגו כן עי"ש. והסברא נותנת כדבריו, דממה נפשך אם השבת הוה כפנים חדשות בסעודת שחרית אף על גב דהיה גם כן קדושת שבת פנים חדשות בליל שבת, מכל מקום אמרין כל סעודה קדושתה אחריתי היא, וכמבואר בדברי האריז"ל ובספרי קבלה כי בלילה העליה למלכות ובשחרית לצי"ע, לכן מהראוי לברך גם בסעודה ג' שיש בו עליה לכתר עליון כנודע. ולולא דמסתפינא הייתי אומר על חג הסוכות, כשאירע לחתן בתוך שבעת ימי המשתה מברך כל יום ויום שבע ברכות, משום דכל יומא קדושה באנפיה נפשיה הוא, כי אושפיזא דיומא דא איננו אושפיזא דיומא אחרא כנודע והבן:

ונחזור לענין, דכן אנחנו נוהגים להתפלל תפלה עם שבע ברכות שמ"ע לפני כל סעודה בסוד שבע ברכות כנודע. וזהו סוד לחם הפנים שערכו בשבת, לפי שאז פנים חדשות כנ"ל. וסוד פנים רומז אף על גב דלית אתר פנוי מיניה כל פנים שהוא פונה אינו אלא לישראל. וכן לעומתו כל הפנים שלנו וכל מחשבותינו יהיו בלתי לה' לבדו לעובדו. וזה שפירש רש"י שמות כה, כט שהיה ללחם פנים מכל צד, כי צד הוא מלשון מחשבה, מלשון ואשר לא צדה שמות כא, יג, הקדוש ממורנו ורבינו ספר נועם אלימלך בפרשה זאת בפסוק ויקרא כג עי"ש. רק שצריך כל אדם להכין עצמו בימי החול ולהתבודד עם קונו ולטהר ולקדש כדי שיהיה בשבת קודש השלהבת עולה מאליה, וזה נקרא בזוה"ק שבתון דחול. וזה רמז הכתוב ביום השבת ביום השבת, כפלים. לרמז כי חול מכין לשבת כנ"ל:

לשמיני העצרת

במסכת תענית ז. גדול יום הגשמים כיום שניתנה בו תורה שנאמר דברים לב, ב יערוף כמטר לקחי ואין לקח אלא תורה שנאמר משלי ד, ב כי לקח טיב נתתי לכם. רבא אמר יותר מיום שניתנה בו תורה שנאמר יערוף כמטר לקחי מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול עכ"ל. נרמז בכאן על יום חג שמיני העצרת, וכינו אותנו בשם יום הגשמים על שם שמברכים בו מוריד הגשם ונעשה בחינת גשמים יורדין, ואיתא במדרש תנחומא פרשת פנחס טו שהיה מהראוי להיות שמיני עצרת אחר החג חמישים יום כשם שיש מפסח ועד עצרת. אלא אמר הקב"ה חורף הוא ואינן יכולין להניח בתיהם לבא לכאן, אלא עד שהן אצלי יעשו עצרת, מנין ממה שקראו בענין במדבר כט, לה ביום השמיני עצרת וכו' עכ"ל:

ומזה נבין בדעתינו שיש בידינו לתקן התיקונים מיום ראשון דסוכות עד שמיני עצרת כמו שאנו מתקנים מפסח ועד עצרת בימי ספירה לתקן עץ החיים, ומסתמא דרך אחד לימים אלו ואלו למביני מדע. ומהראוי היה גם כן לתקן זה בשבעה שבועות, אלא שחס הקב"ה עליהם כנ"ל במדרש. ולזה רמזו חז"ל גדול יום

הגשמים, היינו שמיני עצרת, כיום שניתנה בו תורה, שהוא חג השבועות. אבל רבא פליג עליה ואמר דמעלתו יותר גדול שבו מטפטף מ"ח טיפין כנודע:

פרשת וזאת הברכה

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים. הענין הוא, כי יעקב אבינו עליו השלום בירך את בניו לפני מותו ועשה אותם מרכבה לשם אדני, כש"ה וזאת היא מלכות. ושם אדני יש בו שנים עשר אותיות כזה, אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, כנגד י"ב בני יעקב. וכל אחד הוא מרכבה לאות אחת, אבל משה רבינו ע"ה עשה אותם מרכבה לשם הויה ב"ה, וי"ב שבטי י"ה כנגד י"ב גבולי אלכסון כידוע. וזה וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים, שבתחלה היו במדרגת אלהים, בחינת נוקבא. והוא ברך אותם ועשה אותם להיות מרכבה לשם הויה ב"ה מדרגת איש דכורא, והבן מאוד:

בעזר ברא כל בעשר אמרים נשלם ספר הדברים ויתעלה שמו יתברך לדור דורים שנשלמו כל החמשה ספרים תם ונשלם שבח לאל בורא עולם:

ליקוטים

ואשה אחת מנשי בני הנביאים וגו' מלכים ב' ד, א. נוכל לבאר הרמז על החורבן המר אשר אנחנו בקרבנו, כי כנסת ישראל נקראת אשה אחת, והיא מנשי בני הנביאים, פירוש כשהיה בית המקדש קיים היו לנו נביאים וחוזים להודיע לנו גדולת מלכנו יתברך ואת הדרך אשר נעלה בה. לא כן עתה כי אין אתנו נביא וחוזה ואנחנו לא נדע מה נעשה כצאן בלי רועה. וזה נקרא נשי, לשון שכחה כמ"ש איכה ג, יז נשיתי טובה, וכן כי נשני אלהים וגו' בראשית מא, נא, והאשה הנ"ל צעקה אל אליש"ע, אותיות א"ל יש"ע. דהיינו שהיא מתמרמרת וצועקת לצור ישענו הנקרא א"ל יש"ע. לאמר עבדך אישי מת, דהיינו הבהירות שהיה לי מקדם, והנושה בא לקחת וגו', דהיינו לא זו שאינני עובד ה' כראוי, אף זו כי לא נתנני נופש בצרות שונות ונקרא נושה שנפרע מעונותי. ואמר לה א"ל יש"ע הגידי לי מה יש לך בבית, כלומר דודה עונה לעמו בני ישראל באיזה זכות אושיעך מה יש לך. ותאמר אין לשפחתך כו' כי אם אסוך שמן, ופירשו בו כדי משיחת אצבע קטנה, דהיינו שהיא משיבה שלא נשאר לה בלתי דבר קטן הוא האמונה. כי האמונה הוא שמקיימת אותנו ותושיענו במהרה:

ויאמר לך שאלי כלים מן החוץ, דהיינו שהיוצר כל נותן עצה הגונה לנו לשאול כלים הם אהבות ויראות מן החוץ, כלומר מן החיצוניות. כי מי שרוח נכון בקרבו יוכל ללמוד ולקחת מדברים חיצונים, דהיינו אם אני אוהב את אשר לי שאני משמח עמהם רגע ומי יודע אם למחר, על אחת כמה וכמה שתהיה אהבת נפשי דבוקה ליוצרי שהוא עמי לעולם. וכן יראה, אם אני ירא מבשר ודם, על אחת כמה וכמה מהאל הנורא קיים נצחי, וכן שאר המדות:

ובאת וסגרת הדלת, היינו שזה היסוד האמיתי לכל העבודה להתבודד ולחשוב בשפלותו ולדעת כי הוא בבחינת דלות עד מאוד. ועל ידי הכנעת רוחו ושביירות לבו יוכל לעלות אל ה'. וזש"ה ויצקת על כל הכלים, דהיינו שההכנעה ונמיכת רוחו צריכה להיות ניצוק על כל עבודת ה' בכלים הנ"ל אהבה ויראה. וסיים הכתוב והזהיר והמלא תסיעי, דהיינו שבחינת מלא חלילה שהאדם מדמה ברוחו שהוא מלא תורה ומעשים טובים ומעלות ומדות, תסיע ותשליך מעליך. והוסיף הכתוב ואמר ואת ובניך תחיו בנותר, דהיינו שכל חיותך לא יהיה רק בנותר, כי אתה בנותר, כמ"ש ר"ה יז ע"ב למי שמשים עצמו כשירים, וכמ"ש למעלה וסגרת הדלת, לשון דלות, וכמ"ש הראב"ד כי בשם שד"י ואדנ"י כשאתה מסלק מהם אותיות דל"ת נשארים אותיות י"ש אנ"י, ביאור דבריו, כשאדם בבחינת דלי דלות, אז הוא מנושא ומנוטל אל אביו שבשמים. וזה י"ש אנ"י בסוד היחוד השמות הנ"ל שהם ביו"ד והבן:

ואשים דברי בפוך ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וגו' ישעיה נא, טז. הנה הקב"ה נותן דבריו הקדושים בפה הצדיק שיוכל לפעול רחמים וחסדים לעולם וכל הצטרכותם, והגם שהצדיק מדבר בפיו ובלשונו, מכל מקום כח הדיבור והדיבור בעצמו הם כח השי"ת בעצמו ואינם נפרדים חלילה מאתו כלל, וכמ"ש במשה רבינו רבן של כל הנביאים שהיתה שכינה מדברת מתוך גרונו. וכל צדיק לפי מדרגתו ודביקותו. לכן מחמת כי בקרבו כח ה', לכן יש בכח פיו לברא שמים חדשים וליסוד ארץ, ופירש רש"י ולשכללא כנישתא. אמנם ה' הגביר חסדו על יראיו, כי חפץ להתפאר בם נגד המלאכים ולהראות כח של יראיו שיאמרו שעושה בכחו. והוא למשל כמו האב שמלמד את בנו תורה ורוצה להתפאר בו שיאמרו כל רואיו שהוא משכיל מעצמו, לכן גם הקב"ה עושה כזה עם בני ישראל שמכסה עליהם כאלו עושים מעצמם לנטוע שמים וליסוד ארץ, וז"ש ואשים דברי בפוך כנ"ל. וגם ובצל ידי כסיתך, לכסות עליך שלא יראו, כי אני הנותן לך כח לעשות חיל. ועוד מגביר חסדו לאמר לציון עמי אתה, כי הצדיק נקרא ציון, וסימנא בעלמא שהבורא מנהיג העולם על ידו, וגם ציון גימטריא יוס"ף, שהוא צדיק יסוד עולם, לאמר לו עמי אתה, ואיתא בתיקוני זוהר אל תקרי עמי אתה אלא עמי בשותפא, כי מעלהו ומיחדו עם הצבאות שפירושו כמצביא עביד בחיל שמיא ודיירי ארעא. וזה מרמז עמי בשותפא, כי שם המורה הצבאות הוא שם השתפ"א כנודע, שפירושו כי הצדיק הוא שותף להקב"ה במעשה בראשית. ולכן יכול ליסוד ארץ ולנטוע שמים ולהמשיך השפעות טובות עלינו ועל כל ישראל אמן:

למען תינקו ושבעתם משד תנחומיה למען תמצו והתענגתם מזיז כבודה ישעיה סו, יא. ופירש רש"י משד, לשון שדים. מזיז כבודה, מכבוד הזז וממשמש לבא לה וכו' עי"ש. ויש עוד למצוא איזה רמז בדברי הנביא לעבודת בוראנו ית"ש, דהנה עיקר העבודה להעלות המלכות להבורא יתברך, דהיינו להמליך אותו בכל אשר תמצא ידונו, ולא ח"ו על מנת לקבל פרס או איזה תענוג, רק שעיקר השביעה שנשבע מזה

שהקב"ה מתענג על ידינו במלכותו. וכמ"ש כבר בנוסח התפלה ולא הנחלתו מלכנו לעובדי כו"ז, דהוא שפת יתר שהם בכלל הנזכרים לעיל. אלא הענין לרבות, כי לא נתנה שמירת שבת ותענוגים כי אם לעובדי ית"ש שלא על מנת קבלת שום ענין, ואפילו לאותן שימליכו הבורא ב"ה כדי שיהיו בני עוה"ב או שישיו השגת הנבואה ושאר ענינים, דכיון שהם מחשבים איזה דבר תכלית בעבודתם, נמצא הם עושים פסל ותמונה במלכות שמים דלית תמונה באתריה, וזה שאמרו ולא הנחלתו מלכנו לעובדי כו', שעובד לאיזה תכלית ונקרא פסל או פסול שהוא כרות וחתוך מהקדושה כיון שיש בו מחשבה גשמית אם כן יש תכלית להעבודה וקץ וסוף, אבל למעלה הוא מבלי התחלה ומבלי גבול וסוף. רק מותר להתענג ולשמוח בעבודה מחמת שהמלך שמח ומתענג ורוצה להשפיע כל טוב, כמ"ש פסחים ק"ב. יותר ממה כו' רוצה להניק. ואם כן על ידי העבודה גורם השפעה הקדושה שנוזלת ממלכות שמים לעושי רצונו, הגם שאין עבודתו ח"ו לתכלית זה, מכל מקום מתענג במה שהמלך שש ושמה בהשפעתו:

וזה למען תינקו ושבעתם, עיקר השביעה משד תנחומיה, משדים שלה שרוצת להניק לבניה, וזה ענין תנחומיה כמ"ש איוב לח, לב ועיש על בניה תנחם. ויש עוד מדרגה היותר גבוה, כשאנו מעלין המלכות לכתר עליון כמו שבת במוסף שאנו שואלים איה מקום כבודו, עי"ש בכוונות. ואז אי אפשר לינק אפילו ממנה, כי היא למעלה למעלה. אכן התענוג הוא מזיז כבודה, פירוש יהיה איך שיהיה ולא לינק ממנה, אמנם שתתגדל המלכות כרצון הבורא. וזה פירוש למען תמוצו, והוא ענין תמצית ודבר מועט, פירוש שהיניקה מועטת לפעמים והתענגתם מזיז כבודה, פירוש שיש על כל פנים להתענג ממה שכבודה זז למעלה למעלה:

כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה עומדים לפני נאום ה' כן יעמוד זרעכם ושמכם שם סו, כב. בילקוט ר' יהודה בשם ר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי שמים חדשים וארץ חדשה אין כתיב כאן, אלא החדשים החדשה אפילו שמים וארץ העתידים להבראות כבר הם ברואים מששת ימי בראשית וכו'. קל וחומר, ומה שמים וארץ שלא נבראו אלא לכבודן של עושי רצונו חיים וקיימים לעולם ולעולמי עולמים, קל וחומר צדיקים שבשבילם נברא העולם וכו' עי"ש:

הנה הילקוט מדייק מדכתיב החדשים החדשה בה"א הידיעה, שמע מינה שהם ידועים וכבר נבראו בעולם, וביאור הענין של שמים החדשים וארץ החדשה, כי כשישראל עושים רצונו ועמך כולם צדיקים עוסקים בתורה לשמה ובמצות לשם בוראים הם בוראים עולמות חדשים וכמו שאמרו רבותי נ"ע בפסוק תהלים לג, ו בדבר ה' שמים נעשו, על ידי שהצדיק מדבר דבר ה' נעשו שמים וארץ ועולמות. וכמ"ש האריז"ל בפירוש ואילין מיליא יהון לרקיעא עי"ש. וזה היה השעשוע ותענוג בוראנו יתברך כשברא העולם צפה והביט שעתידים להיות קדושים בארץ ויעבדו אותו בתורה ומצות עד שיבראו עולמות חדשים, ואם כן הגם שהם חדשים הם רק חדשים בערכנו, אבל לא לפני הצופה ומביט מקדם אשר נעשה, וז"ש אפילו שמים וארץ העתידין להבראות כבר הם ברואים מששת ימי בראשית, דהיינו במחשבה ובמקור עין הבורא יתברך. וזה הענין נמצא בספר הק' נועם אלימלך של מורנו נבג"מ שכתב שזה הענין הוא לצורך המתקת הדינין וביטול צרות רעות, דהיינו הגם שנגזר על אחד בעוה"ז, אבל כשהצדיק מחדש חדשים ובורא עולמות חדשים ושם לא היתה הגזרה כלל וחלף והלך לו:

וז"ש הילקוט קל וחומר לצדיקים עצמן שבשבילם נברא העולם, דהיינו שהם גורמים ופועלים הבריאה של שמים החדשים וארץ החדשה, קל וחומר שהם עצמם חיים וקיימים לעולמי עולמים ופועלים כרצונם גזירות טובות ישועות ונחמות עלינו ועל כל ישראל אמן. ובזה הענין תבין ענין ברכת התורה שהחמירו בה חז"ל עד שאמרו נדרים פא. על מה אבדה הארץ ירמיה ט, יא, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשה הקב"ה בעצמו על עצבם את תורתו ולא הלכו בה, אמר רב שלא ברכו בתורה תחלה וכו' עי"ש. וכבר הציע הב"ח בא"ח סימן מ"ז דבריו המתוקים על פי קדושתו הנפלאה ונראית מתוך דבריו עי"ש ותמצא מרגוע לנפשך. וגם אנחנו נוסף על דבריו הקדושים קצת, דהנה מי שלומד תורה על מנת שיהיה למדן ח"ו, או אפילו שידע הדינים על בוריין ולעבוד ה' כרצונו, מכל מקום אין לו תענוג גדול מעסק התורה כמו העוסק לשמה להיות היכל לשכינה תיכף בשעת עסק התורה ומרכבה קדושה:

והנה על פי משל ממילי דעלמא, כשעבד עושה רצון אדוניו לפי שנצטוו מאתו ומקבל עולו, מכל מקום אינו מתענג בזה, כי לולא נצטוו היה יותר טוב לו שילך חפשי ובן חורין, רק שהוא מוכרח לעשות מה שצוהו אדוניו. אבל הבן שעושה רצון אביו באהבה ובתשוקה, אז יש לו תענוג מכל דבר אשר הוא עושה, ואדרבה הוא משתוקק תמיד מתי אזכה לשמש את אבי. וכן הענין בעבודת יוצרנו ית"ש, כשאדם לומד תורה דרך עבודה כדי שידע איך לעבוד לו ית"ש אין לו שום תענוג מעסק התורה ולא יתלהב לבו לברך ברכת התורה ולהודות לו ית"ש על נתינת התורה, כי מה איכפת ליה אם לא נתנה היה פטור ממנה. מה שאין כן מי שלומד תורה לשמה כמ"ש הב"ח שם להיות כסא והיכל לשכינה על פי נשמתו העוסקת בדבר ה' והוא נעשה מרכבה לשם ה' ושורה עליו כל הקדושה וכל המלאכים מקשיבים לקולו, וכמו שהאריכו בזה בספר הזוה"ק ובספרי קבלה. אם כן יש תענוג גדול והשתוקקת והתלהבות להודות לו ית"ש על נתינת התורה ולברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה. ואומר הערב נא ה' אלהינו שיהיו דברי תורה מתוקים בפנינו כנ"ל, ונהיה אנחנו וצאצאינו עוסקים לשמה. ואמרו וצאצאינו, ולא זרעינו או יוצאי חלצינו. לרמז בו שיהיה היחוד על ידינו בשם הוי"ה ובשם אדנ"י העולים צ"א. וזה הוא צאצאינו היוצא ונולד על ידי מעשינו ועסק התורה לשמה, ונבראים בזה עולמות חדשים שיחדש הקב"ה עלינו גזירות טובות ישועות ונחמות:

תהלים [הועתק מגליון התהלים של ההמ"ח צ"ל]:

יגמר נא רע רשעים ז, י. פ"א בשבת קודש רחצתי ונפל במחשבה, מימיו נאמנים ישעיה לג, טז, ולא הייתי יודע כוונה זו. עד שהאיר השם עיני שכתב האר"י ז"ל שאלו המים הם מכל אחורי שמות והם נ"א יודיין. וכשנשא הידים עד נגד המוח שהוא הדינים נמתקים בשרשם ונדחו הקליפות, וזה צירוף נ"א מני"ם, כי מני"ם הוא יו"ד שכולל כל מנינים, וזה יגמר נ"א רע רשעים, ויוחזר לרחמים:

ימטר כו' יא, ו-ז, פירוש שדוד המלך ע"ה ביקש מאת ה' שיעניש לרשעים על ידי הנהגת מדה במדה, וכפי שהם עושים ה' ישלם להם, וזה נרמז במלת מט"ר, כי מטר רומז על בחינת הנהגה הנ"ל. כי רמ"ח רומז על רמ"ח איברי אדם, כי הנהגת מדה במדה נקרא על שם כמראה אדם עליו מלמעלה יחזקאל א, כו

, אכן לפי שזאת ההנהגה לא טובה ושווה לכל נפש, כי יש גם כן מבני ישראל אשר אין כל כך מעשיהם כהוגן, ואם יתנהג הבורא ב"ה עמהם לפרוע להם כמדתם לא יוכל להטיב להם כראוי, ואם ירצה לפתוח להם שערי מתנת חנם צדקה וחסד של מעלה, אז גם כן הרשעים רוצים לינק ממתנת חנם כיון שהוא חסד חנם. לכן עבור זאת הקדים הקב"ה לישראל מצות צדקה לחונן דל בחנם ומחמת זאת ממילא נפתח למעלה שער מתנת חנם וחסד. והוא מדה במדה, כמו שאדם פותח ידו בחסד חנם, כן הקב"ה משלם לו שכר וחסד גם שאינו מקיים כל המצות כראוי. וזה פירוש הפסוק כי צדיק ה' צדקות אהב, שחפץ להצדיקנו במדת צדקה כדי שלא יוכלו הרשעים לינק מדת חסד של מעלה, רק שיהיו נפרעים מנת כוסם, כלומר כמעשיהם. אבל לבני ישראל, ישר יחזו פנימו, פירוש פנים של מעלה דהוא חסד חנם ממכילין קדמאין עם פנים שלמטה המתנהג מדה במדה ונקרא זעיר אנפין כנודע:

כרום זלות לבני אדם יב, ט. פירוש לפי הגמרא יבמות סד. שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים לתקן עליונים, והצדיק יש לו לידע שכל מה שיבא לו ומתפלל עליו, בודאי דוגמא זו צריך בעולמות עליונים והקב"ה מזמן זה להצדיק כדי שיתפלל עליו, וזה עיקר כוונת התפלה כמ"ש אמ"ו מוהד"ב זצ"ל. ובוודאי בכל התפלות נעשה התיקון בעולמות עליונים, ולפעמים יתוקן גם בעוה"ז מה שהצדיק צריך, ולפעמים אין נעשה לתתא, וכשאדם רואה שאין תפלתו עושה פירות מזלזל, ובאמת עמדו ברומו של עולם ושם עשו פירות:

הפלה חסדיך כו' יז, ז. כתב רש"י הרי זה מקרא מסורס עי"ש, ויש עוד לומר בעזה"ת על פי מ"ש לעיל קפיטל י"א עי"ש. ולפי שהתפלל דוד המלך ע"ה הפלה חסדיך, דהיינו שהקב"ה ישפיע מחסדים שלמעלה הנפלאים. ולכן התפלל שהוא מושיע החוסים מהרשעים המתקוממים בימינך, פירוש שלא יהיה אחיזה למתקוממים בימינך שלא יקטרגו, כלומר כיון שאתה משפיע בחנם גם אנחנו כמוהם, ועל ידי זה הימין הם מתקוממים. אכן אתה תושיע, כי בידך לעשות מגן וצנה בפני החסד שלא ינקו החיצונים, וכמו מדת הצדקה שכתבתי לעיל וכיוצא בזה:

ארוממך ה' כי דליתני ל, ב. שמעתי בשם החסיד מוהר"א מקארלין, כי כאשר ירצה להרים הבנין צריך להרים מהיסוד דלמטה, דאי יתחיל מלמעלה הרי יהרס הבנין וישאר התחתון למטה. ולזה אמר דוד אני יכול להרים כל הבנין של הבית מפני שאני דליתני, דלית מסכנא כהאי דל ואני למטה מאוד, ולכן כשאני מרים מרים כל הבנין. ולכן צריך אדם לעשות עצמו כדל לפלטרא דמלכא, וכל הצלותיה מתעטפין בצלותא דהאי מסכנא. [ע"כ]:

לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשוהו וילך לד, א. והאר"י ז"ל רמז בכאן עי"ש ששינה ריחו וטעמו לפני אבינו מלכנו הנקרא אב"י מל"ך. ויגרשוהו, לסט"א, וילך עי"ש. וזולת זה צריך גם כן להבין מהות המעשה הזאת שדוד מלך ישראל ראש החכמים ומשבעה הרועים לא היה בכוחו ובקדושתו ובחכמתו להמלט מבית אכיש מלך גת אם לא שעשה עצמו לאיש משוגע וחסר דעה וריריו נוטף ככתוב שם והדבר תמוה. אכן נראה ביאור הענין, כי דרך הצדיק בבוא אליו איזה יראה רעה או אהבה רעה בעולם הפירוד

מפני הבריות, מיד נרתע לאחוריו ומעלה אותם לעולם עליון ומתדבק ביראת הבורא או באהבתו הגדולים. וכשהצדיק מתדבק באמת בה' כדרכו, ממילא סרים מעליו היראות ואהבות השפלים, כי הם רק לבושים להזכירו אהבת ויראה פנימית מפני הבורא יתברך. לכן כאשר נדבק בפנימות כולם כבגד יבלו כלבוש יחלופו. גם נודע כשהצדיק מתדבק בבוראו ולבו מתלהב באהבתו ויראתו, אז הוא למראה עיני הרשעים שרואין אותו מפזז ומכרכר כאילו הוא משוגע וחסד דעה, כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם תענוג עבדות לא ידעו ולא יבינו וכל הפוסל במומו פוסל, כמ"ש שלמה הע"ה ישעיה נט, טו סר מרע משתולל:

וכל הענין הזה היה בדוד משיחנו כשבא לבית אכיש וראה כבוד מלכותו ועבדיו העומדים לפניו ונפל עליו איזה פחד ככתוב שם במקרא עי"ש. ותיכף התדבק ביראת אלהים חיים ובאהבתו והתלהב בהם עד שהיה מפזז ומכרכר בהתפשטות הגשמות ורירו נוטף. ואז נדמה להרשעים שהוא משוגע וחסר דעה כמ"ש שם כא, טז חסר משוגעים אני כי הבאתם לי להשתגע, ותיכף שלח אותו חפשי כנ"ל כיון שהתדבק בבוראו יתברך מיד גרש לסט"א וליראה החיצונית ובטלה ומבוטלת. ובזה יובן דברי האר"י ז"ל כפשטן, בשנותו את טעמו וריחו לפני אבינו שבשמים, ויגרשהו לסט"א וילך. וזה שכתב רש"י ז"ל הגם ששמו אכיש, כל מלכי פלשתים שמם אבימלך. ולפי דרכנו לכן רמז הכתוב בשם אבימלך, להורות כי שינה טעמו לפני אבינו מלכנו והבן:

[ג"ז מגליון התהלים] דום לה' והתחולל לו לז, ז. יש בכאן קבלה יחוד א' לעשותו עם דמדומי חמה ואי אפשר לגלותו אלא מפה לאוזן, והוא מרומז בגמרא גיטין ז. במה ששלח אחד לחבירו בני אדם העומדים עלי שלח לו דום לה' השכם והערב עליהם לבית המדרש והוא יפיל חללים חללים לפניך, והמבין ידום:

אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי כי אעבור בסך אדדם עד בית אלהים וגו' תהלים מב, ה. דהנה אדמי"ד מוהד"ב זלה"ה אמר בפירוש הפסוק תהלים מב, ג צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבוא ואראה פני אלהים, כי כל ימי הספירה אנו מיחלים ליום ל"ג בעומר שבו הרחמים גוברים על פי שם אכדט"ם שנתגלה בו, והוא האותיות בא"ב לפני אותיות אלהים, ונק' פני אלהים שבכל מדת דין צריך להיות בו פנים של רחמים ופנימיות שבו, וזה אמר בפסוק זה, א"ל ח"י, גימטריא מ"ט הם ימי העומר, [כמ"ש האריז"ל כי שם כד"ט עולה ל"ג]. יצמאה נפשי מתי אבא ואראה פני אלהים, הפנים שלו שהוא שם הנ"ל שיוצא מר"ת כ"י ט'ובים ד'ודיך מ'יין שה"ש א, ב, שנתגלה הטוב הגנוז עכ"ל. ולפי דבריו גם הקפיטל מורה על ימי הספירה שהוא קפיטל מ"ב שבו ניתקן שם מ"ב של אנא בכח וכו':

והנה איתא בזוה"ק בר"מ פרשת בהעלותך בד"ה פקודא שלשים וז"ל כיון דכנסת ישראל מתעטרא בעטרהא בניסן לא איתעדיאת כתרא ועטרהא מינה תלתין יומין וכל אינון תלתין יומין וכו' מאן דבעי למחמי למטרוניתא יכול למחמי כרוזא כריז כל מאן דלא יכול למחמי למטרוניתא ייתי ויחמי עד לא ינעלון תרעי, אימתי כרוזא כריז בארבעה עשר לירחא תנינא דהא מתמן עד שבעה יומין תרעין פתיחן מכאן ולהלאה תרעי ינעלון עכ"ל:

וצריך הענין ביאור, מפני מה שני שבועות קודם חג הקדוש הבא ינעלון תרעי, ואדרבא כל אשר יקרב הזמן לקדושת החג מהראוי שיפתחו השערים למיחמי למטרוניתא. אלא דיש לומר שכיון דאמרו רז"ל פסחים ו. שואלין ודורשין לפחות ב' שבועות קודם יו"ט מענינו של יום, מסתמא הכלה העליונה מתקשטת בקישוטיה בימים הללו. ולכן ניחא נעילת שערים בזמן ההוא, כי אין רשות לאדם ליכנס ולא דרך ארץ הוא, וכמ"ש בזוה"ק [בפרשת פקודי בד"ה ויביאו את המשכן אל משה] על פסוק שמות מ, לה ולא יכול משה לבא אל אוהל מועד וגו' וכבוד ה' מלא את המשכן וגו' עי"ש:

ואפשר עוד לומר, הגם דננעלין התרעין, כי מבשרי אחזה אלוה, שאין מדרך ארץ להסתכל בשעת הקישוטיין, מכל מקום כשהצדיק מקטין את עצמו והוא בעיני עצמו אפס ואין בהחלט מחשבתו וקטן בעיני עצמו יש לו רשות ליכנס גם בימים הללו. כי מבשרי אחזה, כי לפני הקטן אין בושא לעשות שום דבר, ואדרבא דרך האם להניק לולד ולקשט את עצמה. וכן הענין כשמקטין האדם את עצמו אז כל השערים פתוחין. וזה הענין נרמז בפסוק אל"ה אזכרה, כשאני בא ליום ששה ושלישים בעומר שהוא גימטריא אל"ה, אזכרה ואשפכה עלי נפשי, כי אז ננעלו השערים ואיך אעבור בס"ך, ב' סך ב' רומז לב' שבועות אלו שאז ימי קטנות כנודע. ואז אני צריך להשפיל עצמי ולהקטין, ואז אני בסוד אדד"ם. צירוף א"ם ד"ד בסוד היניקה, ואז הצירוף אמג"ל שהאם מגלה את עצמה לפני בנה בתכשיטיה ועיין בכתבי האר"י והבן. [ע"כ]:

אני אמרתי אלהים אתם כו' אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפולו קומה אלהים שפטה הארץ כו' תהלים פב, ו-ח. הנה איתא במדרש מלך בשר ודם אין קורין אחר בשמו אבל הקב"ה קורא את ישראל בשמו שנאמר אני אמרתי אלהים אתם, ואף על פי שכתוב אח"כ אכן כאדם תמותון כו' משמע שבאמת לא נקראו בשמו. אבל באמת יש לומר בפירושו של הפסוק אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם, מפני מה, ומפרש הפסוק אכן כאדם תמותון, שיש לכם יצה"ר שמפיל אתכם לידי חמדות ותאוות גשמיות, וזה נקרא מיתה שנופל ממדרגתו כמ"ש שמות ד, יט כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך, ופירש רש"י שירדו מנכסיהם. ואתם לוחמים כנגד היצה"ר ומנצחים אותו, לזה אמרתי אלהים אתם. וזהו קומה אלהים, כשמקימין הישראל הנקרא אלהים ועובדין את ה' בכל לבם, אז שפטה הארץ, צדיק גוזר והקב"ה מקיים ומשפיע להם בני חיי ומזוני אמן נצח סלה:

קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת קמה, יח. רמז במלת באמ"ת, צירוף א"ב א"ם אמ"ת ב"ת, כי כל אלה הם באותיות בתיבת באמת. דהיינו שצריך לקרוא להבורא ב"ה דרך ארבע עולמות אבא ואימא באצילות ז"א הוא הנקרא אמת. כי אמ"ת עולה במספר קטן מ"ה כנודע, ובת היא המלכות, ואז קרוב ה' לקוראיו, ועיין בזוהר הקדוש אחר האידרא זוטא שכתב שם על זה הפסוק דהוא שלימו דכולא:

נחמיה

וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני והחתי והאמורי והפריזי והיבוסי והגרגשי לתת לזרעו ט, ח . לכאורה מלת לתת, שפת יתר הוא והלשון כפול, דכבר כתיב לתת ברישא דקרא. ויש לומר על פי פירוש רש"י בפרשת כי תשא שמות לג, ב למה לא נכתב שם הגרגשי בין האומות הכתובים שם, ותירץ דהגרגשי פנה מעצמו וילך לו עי"ש. ונודע הדבר דגם הגרגשי צריך לתיקון, רק דמסתמא תיקונו יהיה לעתיד, לכן אפשר לומר דהכי פירושא דקרא, וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני עד היבוסי, אבל הגרגשי לתת לזרעו, דהיינו לעתיד לבא כנ"ל:

ויש עוד לומר כדאיתא בגמרא ב"ב קיט. ארץ ישראל מוחזקת היא עי"ש. ויש לומר דהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה שבזכותו כדאי לתת ארץ הכנעני וגו' לזרעו. ואף גם הבטיחו שיהיה זרעו והיוצאים מחלציו ראויים במעשיהם גם כן לרשת את הארץ. וזהו וכרות עמו הברית לתת את ארץ וגו', עמו דייקא בזכותו ומעשיו. וגם לתת לזרעו שיהיו הם הראויים לכך מצד מעשיהם:

מסכת חגיגה

זכה צדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן נתחייב רשע נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנם טו. . וצריך להבין מהות התשלומין מדוע יזכה הצדיק בחלק חבירו, ומדוע ילקה הרשע בחלק חבירו, הלא כתיב תהלים סב, יג כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ולא יותר. אמנם נקדים מאמר מורנו החסיד הקדוש ז"ל שאמר שהצדיק מוכיח לרשע ורוצה להחזירו בתשובה, אי אפשר שלא יטמא הרשע במחשבתו להצדיק באיזה הרהור קטן באפס מה. וזה הוא מחמת התקשרותם באותה שעה שרוצה הצדיק להחזיר הרשע ולקשר בעצמו, והענין נמשל לאדם המטאטא את הרחוב המלוכלך מזבל, הגם שישמור את בגדיו מאוד לא יחדל מלכלוך וכתם קטן באפס מה והוא מסוג הנמנע. וכן הדבר הזה בדקות ורחניות וכמ"ש לעיל פירוש הכתוב תהלים לז, טז טוב מעט לצדיק, מה שהטוב הוא בבחינת מעט להצדיק, הוא מהמון וכו', שהם גורמים להתיש כח הקדושה על ידי רשעתם ומחשבותם עכ"ל:

והנה בוודאי אם הצדיק מתכוון להוכיח את הרשע, בוודאי שאינו נענש על ההרהור שבא לו שנכתם מעונות הרשע, כי כלפי שמיא גליא שאינו רוצה בזה, כי אם הרשע מחטיאו בהתקשרותו, ועתה נדבר מדרך הכסילים והרשעים, הגם ששומע איזה תוכחת מוסר מהצדיק ולבו ימס בקרבו מדברי הצדיק, ובודאי מתחרט על כל פנים באפס מה על עונותיו, כי דברים היוצאים מן הלב נכנסין ללב. ואחר כך חוזר לאיסורו וחטאיו ואולתו לא תסור ממנו. ויש רשעים התוהים על הראשונות ושונא את החכם על תוכחתו, כי נשבר לבו בקרבו רגע מחמת דברים שקשים כגידין ששמע ממנו. ואם כן בודאי הרשע הזה אינו מקבל

שכר על הרהור תשובה שהרהר בעת שמעו תוכחת מוסר מהצדיק, כי לא רצה בזה, ובפרט כשתוהא על הראשונות, ואז המשפט כנוגה יצא ששכר הרהור עבירה הנ"ל שעבר על הצדיק בשעת תוכחתו לרשע על ראש רשע יחול, ובהיפך שכר הרהור תשובה שעשה הרשע בעל כרחו נוטל הצדיק. נמצא פירוש הגמרא שזה שלא זכה נוטל חלקו וחלק חברו שהוא הצדיק שנעשה חברו והתקשר עמו בתוכחה כנ"ל, ועבר עליו איזה הרהור עבירה. והוא משל הרשע, נמצא ששייך לרשע, אבל זכה, שהוא הצדיק, נוטל חלקו וחלק חברו, שהרהר בתשובה. כי זה חלק הצדיק וקדושתו, וכלפי שמיא גליא:

מסכת תענית

אמרו חז"ל לעולם יראה אדם עצמו כאלו קדוש שרוי בקרבו וכו' עי"ש יא. . רמזו בזה, כי כתיב יחזקאל א, כו כמראה האדם עליו מלמעלה, והוא הנהגה שהבורא יתברך מגביל כבודו להתנהג כפי מעשינו ולקבל תענוג מעבודתינו. ונקרא אד"ם על שמינו וגבוה מעל גבוה הוא עלמא אריכא כנודע, ואסור להפריד ולחלק ח"ו בין שניהם כידוע זה מהזוה"ק. וזה רמזו חז"ל לעולם יראה אד"ם עצמו כאלו קדו"ש שרוי בקרבו, הוא קדוש דלעילא שבו ת"י נימין כמספר קדו"ש. וזה שכתוב שמות טז, לג צנצנת אחת מלא העומר מן, כי העומר פירושו מדה, והוא הנהגת מדה במדה, וצריך להמשיך בתוכו ת"י נימין של קדו"ש הנ"ל. וזה מלא עמר, שהוא מילואו של אותיות עמ"ר, שהם עי"ן מ"ם רי"ש, שהמילוי בלבד עולה ת"י והוא ממלא אותו. וכן טל ילין בקציר, איוב כט, יט, שהנהגת האדם נקרא קציר וזעיר, וצריך להמשיך בו הטל שהוא הטלא דבדולחא. וכן יש לכוון בברכת שים שלום בנוסח ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך כי באור פניך, רומז גם כן לענין הזה להמשיך אור פנים דלעילא באור פנים דלתתא, בסוד הבאת שלום בין איש לרעהו, ובסוד ישר יחזו פנימו תהלים יא, ז כנזכר בזוה"ק, כי באו"ר פני"ך, ב' תיבות אלו עולים עם הכולל ש"ע, להמשיך אור הפנים דלעילא לאור פנים דלתתא, לכן הנוסח לומר שני פעמים באור פניך כי באור פניך. והנה באו"ר פני"ך עם שמונה האותיות והכולל עולה ש"ע"ח נהורין שעולה מלבו"ש אותיות בשלו"ם. וכשמאיר פנים בפנים אז עולה המספר ב' פעמים ש"ע תש"ם, בסוד והאדמה לא תש"ם בראשית מז, יט, על ידי המשך האורות הללו. ועם שמונה האותיות שמצטרף בש"ע"ח נהורין עולה בגימטריא תשמ"ח, ורמזו הפייט באמרו תשמח לוי ביום שמחתך, שמאיר להנהגה הנקראת אדם ומחובר לשלמעלה, ונקרא לוי על שם חבור ודבוק, והוא משמחו על ידי הארה הנמשכת, וזה סגולה להמשיך שמחה לאדם, וכשמצטרף ב' פעמים ש"ע"ח עולה שנו"ת, והוא רמז בכתוב משלי ד, י וירבו לך שנות חיים, והבן הענין כי עמוק הוא:

עוד שם רבי חנינא בן דוסא הוה קאזיל באורחא אתא מיטרא אמר כולי עלמא בנחת וחנינא בצער פסק מיטרא. כי אתא לביתה אמר כולי עלמא בצער וחנינא בנחת אתא מיטרא תענית כד ע"ב. והוא תמוה, בשלמא מאי שאמר שנית בביתו ניחא כדרך הצדיקים שדרכם להתפלל עבור כללות ישראל ולמסור נפשם ומאודם ולהצטער בעצמם כשהם רואים נפשם בטובה וכללות ישראל בצער. אבל מה שאמר רבי

חנינא בן דוסא בהיותו על הדרך וירדו גשמי ברכה, לכאורה אין זה משנת חסידים לעכב ההשפעה עבור צער עצמו, בפרט רבי חנינא בן דוסא שהיה די לו בקב חרובין ולא הסתכל מימיו על עצמו:

ונראה לבאר על פי דברי הריב"ש ז"ל שאמר פירוש הגמרא ברכות יז ע"ב יצאה בת קול ואמרה כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת. דהצדיק הוא כמו שביל וצנור הממשיך נזלים, כן הוא על ידי מעשיו הקדושים ממשיך השפעות טובות לעולם, וכמו שהצנור אינו הנהה במה שעובר עליו, כן הצדיק אין רצונו וחפצו כי אם להשפיע לכל באי עולם. וזהו הבת קול כל העולם ניזון בשביל, פירוש בצנור שעושה חנינא בני והוא כמו השביל וצנור, שאין חפץ בטובת עצמו ומסתפק במיעוט ודי לו בקב חרובין וכו' ודפח"ח:

ולפי זה ניחא גם מה שיש לדקדק שאמרו אמר חנינא בצער וכן חנינא בנחת, ולא נאמר בלשון תפלה שהתפלל. אכן פירוש הענין, כאשר הלך בדרך וירדו הגשמים ונצטער על ידי ההשפעה, אז הרגיש בעצמו שהגשמים לא היו גשמי נדבה וברכה, שהרי ידע על פי בת קול שהוא השביל והצנור של ההשפעה, ולזה תמה ואמר מה זאת ואיך אפשר שיהיו גשמי ברכה וכולי עלמא בנחת, הלא חנינא בצער ואין בכחי להמשיך שפע לשמחם ולעשות להם נחת, ועל ידי אמירתו ותמיהתו באמת פסק מיטרא, אבל כשבא לביתו ומצא את עצמו בנחת, תמה להיפך כלומר איך כולי עלמא בצער ואני בנחת, וכשהצנור בנחת מדוע לא תרד ההשפעה כדרכה לשמח את הבריות, ולכן אתא מיטרא גשמי ברכה לשמחם:

מסכת כתובות

בתולה נשאת ליום הרביעי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות בב' וה' וכו'. אמר ר' שמואל בר יצחק לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך אבל קודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום. ופריך מאי דהוה הוה. ומשני הכי קאמר אי איכא בתי דינין דקביעי האינדא כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום ב. . נראה לי לבאר כוונת פנימית הענין. דהנה ביום הרביעי נבראו המאורות ברקיע השמים השמש והירח ודוגמתם, וידוע מאמר הזוהר הק' מארת חסר כתיב עי"ש, דהיינו שהלבנה תסירה ואין לה אור מעצמה רק מה שמקבלת מהשמש, והם דוגמת איש ואשה כי מה שקנתה אשה קנה בעלה, ואפשר שכיוונו רז"ל במ"ש בתולה נשאת ליום הרביעי, כדי לעשות היחוד והזיווג ביום הרביעי כדי לבשר ללבנה כי יבא יומה ותהיה אור הלבנה כאור החמה ביחוד עליון, ולכן אמר רב שמואל בר יצחק הנ"ל לא שנו שאנו עושין היחוד ביום רביעי אלא מתקנת עזרא ואילך, רומז שזה ההנהגה הוא בעולמות שבעת ימי המעשה אחר התיקון שהמלכות בסוד זכה נעשה לו עז"ר, וזה רמוז בתקנת עזר"א שבתי דינין יושבין בב' וה', כי ההנהגה בשבעת ימי המעשה ב' ה' הם כנגד ספירות גבורה והוד, ולכן בתי דינין יושבין בהם, ואז אשה נשאת ברביעי כנ"ל, אבל קודם תקנת עזרא שהיא בעולמות הגבוהים דשריין כחדא בסוד אכלו רעים דלעילא, אשה נשאת בכל יום, בזיווג תדירא, כי היחוד שם תמיד בלי הפסק וביטול, ופריך מאי דהוה הוה, כיון שאין נפקותא לדין ואנחנו מתנהגים העיקר לעשות לתיקונים בין ו"ה. ומשני ה"ק אי איכא בתי דינין דקביעי כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום, פירוש שרומז לעתיד שיהיה ה' אחד ושמו אחד

ויעלו העולמות ויהיה זיווג תדירא אפילו בין זה כמו בשם יה, ואז יהיה השם ה' יהיה כמ"ש האריז"ל, ואז אשה נשאת בכל יום והבן:

מסכת זבחים

בני אחתיה דרבי טרפון הוו יתבי קמיה דרבי טרפון פתח ואמר ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה יוחני, [פירש רש"י מילתא בעלמא הוא דקאמר להם כדי לפתוח פיהם]. אמרו ליה קטורה כתיב, קרי עליהם בני קטורה עי"ש סב ע"ב. והענין מוקשה. ונראה לומר על פי מה שקבלנו מאדמו"ר נבג"מ, כי לפעמים הצדיק מקושר במחשבתו בעולמות עליונים, ואי אפשר לו לפתוח פיו בדבר הלכה לתלמידיו ולרדת ממדרגתו אליהם. לכן צריכים הם לעשות הכנה ופתח הצנור בשאלותם או באיזה ענין, כמו שמצינו בזוה"ק פרשת אחרי שישבו החברייא עם רשב"י ור' אלעזר בנו ושבו אותם בפניהם וכן בכמה מקומות, אשר לכאורה אינו מובן ענין הקילוס והשבח בפניהם, כי בוודאי לא רצו בזה אלו הקדושים. אלא על כרחך שרשב"י עם בנו היו מקושרים בעבותות אהבה למעלה למעלה, ואי אפשר להם להשתלשל, רק על ידי חיבת החברים נעשה הכנה והמשכה למדרגה נמוכה ממדרגתם, עד שפתחו פיהם בדברי תורה ודפח"ח:

וכן יש לומר בנידון דידן, דאפשר שר' טרפון הרגיש בעצמו מחמת דביקותו והתקשרותו אי אפשר לו לרדת ממדרגתו ולומר להם דברי תורה, לכן פתח להם ויקח אשה ושמה יוחני. והגם שנדפס באות ח', אינו ניכר המבטא ובודאי כיון למלת יוכני באות כ', או אפשר שנפל טעות בדפוס וצ"ל יוכני שהוא לשון הכנה, שרמז להם שצריכין להכין לו באיזה ענין שיפתח להם שפת אמת, וכמו שפירש"י כדי לפתוח פיהם. והם לא הרגישו בדבר ואמרו לו קטורה כתיב, אז קרי עליהם בני קטורה. כלומר אמרתי זאת מחמת קטורא לשון קשר, שאני מקושר למעלה למעלה:

הנה אנו אומרים בקדושה דעמידה ובדברי קדשך כתוב לאמר ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון וגו'. ולכאורה אינו מובן היכן מצינו בדברי קדשך הם זמירות דוד המלך ע"ה, כתוב לאמר, שיאמרו זה אצל סדר קדושה, כי הוא רק כתוב שם בסוף הללי נפשי את ה' וגומר. אלא יש לומר על פי מה דאיתא בספר מעין החכמה הנדפס עם ספר פירקי היכלות, שבשעת אמירת הקדושה למעלה והחיות והאופנים מתנשאים ואומרים קדוש וברוך אף הקב"ה ישתבח שמו מסכים עמהם ואומר ימלוך ה' לעולם וכו' עי"ש:

ולהבין הענין קצת דרך משל נאמר, כדרך החתן וכלה כשמתיחדים בחדר מדרך הכלה לברך לחתן ולומר לו תזכה לאורך ימים ולהתיחד באהבה מעתה ועד עולם. ולפעמים שהכלה איננה משכלת כל כך מדרך החתן ללמד אותה הברכה, כלומר ברכני בברכה שאזכה לשבת עמך לעולמים. ומבשרי אחזה כביכול, שלכן מסכים ואומר ימלוך ה', דהיינו שמלמד הקב"ה להמקדישים שמו בקודש שיברכוהו כמאמר ברכות ז. ישמעאל בני ברכני, וכן יברכו אותו שימלוך לעולם לדור ודור. והנה מי הוא זה המפענח נעלמים ומגלה

הצפון דברי הקב"ה שאומר ליונתו תמתו אלו דברי תיבה בשעת היחוד, אין זה אלא דוד המלך ע"ה דהוה בדחנא דמלכא כמ"ש בזוה"ק, ומדרך הבדחן שמתחבא לשמוע דברי החתן והכלה בשעת היחוד, ומבשרי אחזה למעלה, ולכן אמרו ובדברי קדשך כתוב לאמר ימלוך ה', שעל ידי דוד המלך בודאי נתגלה הענין שיאמרו ימלוך ה', דהוא בדחנא דמלכא, וגילה דברי היחוד שלימד החתן לאהובתו שתאמר לפניו והבן:

אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה. לכאורה כיון שאדם הוא לשון מדרגה גבוה, ואנוש פחות ממנו. צריכים להבין מה זה שאנו אומרים דעת שהוא פחות ממדרגת בינה ואף על פי כן הדעת לאדם והבינה לאנוש. והנה האר"י ז"ל כתב כדרכו הקדושה בסידור ובכוונת יעו"ש. ולהבין דבריו קצת נאמר, כי האדם הוא בודאי במדרגה היותר גדולה כשירצה להשפיע לאחר אי אפשר שישפיע לו כל דעתו כי אי אפשר להמקבל לקבל, כי מסתמא אחרי שהוא מקבל הוא פחות ממנו. ואם כן הגם שהאדם מחכים ומתבונן שכליות ראמות ונשגבות, צריך להיות לו איזה בחינה הנקראת דעת לשלשל דרך הדעת חכמתו להמקבל, ואז אצל המקבל נקרא בינה ובחינה גדולה, הגם שזה בחינה קטנה אצל המשפיע. וז"ש אתה חונן לאדם דעת, ועל ידי זה הוא מלמד לאנוש בינה. ועיין בסידור האר"י ז"ל והבן הענין:

אגלה לך איזה רמז בברכת רפאנו בשמ"ע. רפאנו ה' ונרפא, ר"ת רי"ו, מספרו ג' פעמים חס"ד. ה'ושיענו ו'נושעה כ"י ת'הלתנו א'תה, ר"ת גימטריא תב"ל, גימטריא ששה פעמים חס"ד, ובחתימת הברכה ר'ופא ח'ולי ע'מו י'שראל, ר"ת גימטריא רפ"ח, ד' פעמים חס"ד. סך הכל י"ג פעמים חס"ד שהם הי"ג מכילין דרחמי שמשם אנו ממשיכין הרפואה. כ"י א"ל מ'לך ר'ופא נ'אמן, ר"ת אמר"ן, נוטריקון א'זריאל ר'פאל מ'יכאל נ'זריאל, בסוד מרכבת ארגמ"ן. והמלאך גבריאל נרמז בר"ת. ו'העלה ר'פואה ש'לימה ר"ת שור, שהוא סוד הגבורה שבמרכבה, ומלת שור נמתק במספרו אב"ג ית"ץ שהוא חסד. או ר"ת ושמע צעקתינו יודע תעלומות:

והנה הרופאים הסכימו על חודש אייר לסגולה לרפואה. והגם שהם מונין לחדשים, בודאי נשתלשל הענין מחכמת ישראל שרומז כי אייר בגימטריא אר"ך שמשם בא הרפואה על שם ארוכה ומרפא. וגם מ"ש בגמרא ב"ב נח ע"ב בריש כל אסוון אנא חמר, וכמה רופאים הסכימו לסגולת היין לרפואה. וסודו כי הגפ"ן ידוע מספרו מכתבי האריז"ל הוי"ה באהי"ה, הוי"ה באדנ"י, שהוא מורה על יחודא עילאה ותתאה. והנה משה רבינו ע"ה המשיך הרפואה משם באמרו במדבר יב, יג א"ל נ"א ר"פא נ"א ל"ה, התיבות מספרם רפא"ל הגפ"ן שהוא המלאך הממונה על הרפואה, ושמות הנ"ל שמספרם הגפ"ן מסוגלים לרפואה, לכן אמרו בריש כל אסוון אנא חמר:

צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד וש"ץ עמהם כו' ש"ע או"ח סימן נ"ה סעיף י"ג. דהנה איתא בזוה"ק בפסוק דברים כד, יב ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו עי"ש. פירוש הענין, כי העיטוף לכל התפלות הוא תפלת העני, ותרעומין דמסכנא דהוא תביר לבא, וכתוב תהלים נא, יט זבחי אלהים רוח נשברה. לכן עיקר הענין לתפלה לעמוד בלב נשבר ונדכה על חורבן היכלו ועל פיזור בניו, ולא נשאר שום עבודה לה' רק עבודה שבלב זו תפלה ולהעלות וליחד השכינה עם דודה. וזה דכתיב תהלים קב, א תפלה לעני כי

יעטוף, אם התפלה בשביל כי עני הוא כביכול ובחינת דל משכינת עוזו כי יעטוף, אז התפלה הזאת היא עטיפה ושמלה לכל התפלות. מה שאין כן הנכנס בבית הכנסת לבקש צרכיו בני חיי ומזוני, הגם שזה גם כן מאמין באמתת יכלתו וגדולת אדוניו ורב כח להשפיע לו כל טובה, מכל מקום עיקר כוונת התפלה הוא שלא לשם יוצרו, רק כמי שנושה בו וצווחין ואמרין הב לנא חיי הב לנא מזונא, והוא כאשר יבא האדם הנושה ברעהו לקחת העבוט. וכתוב דברים כד, יב לא תשכב בעבוטו, כלומר מי שהולך לעבוט עבוטו אינו בכלל היחוד המכונה בלשון שכיבה וזווג כנסת ישראל עם דודה. ועליו נאמר שם כד, יא בחוץ תעמוד, כלומר אי אפשר לאדם כזה להשיג פנימיות המלכות רק לעמוד בחוץ. והאיש, הוא כביכול. יוצא אליך העבוט החוצה, כלומר ההשפעה באמת ישפיע לך, אבל לחוץ ולא בפנים:

והנה אם עשרה בני אדם מתאספים יחד לבית הכנסת להתפלל והם מבקשים צרכי עצמם, הגם שהם בבית אחד נקראים מפוזרים, כי כל אחד פונה במחשבתו כרצונו זה לכרמו וזה לזיתו ולהתפלל על חייו וזה להתפלל על בניו ושאר ענינים. אבל עיקר ענין התפלה אינו כן, רק שיהיו כל העשרה במקום אחד לכוון לשם יחודו של עולם שיהיה הוא אחד ושמו אחד ותגלה ותראה מלכותו עלינו בזמן קרוב, ושליח ציבור עמהם ואז יתקיים בהם הרמז שרמז שלמה המלך ע"ה על השליח ציבור מלכים א' ח, לב ואתה תשמע השמי"ם וגו', כי שמי"ם בגימטריא ש"ץ, כי על ידי הסרסור עוברים התפלות אל מלכו של עולם, כי עיקר התפלה הוא להשלים מלכותו:

וכעין שאמרתי ברמז על מאמר חז"ל חגיגה יג ע"ב בפסוק יחזקאל א, ווארבעה כנפים לאחת להם, שראה יחזקאל, מה שאין כן ישעיהו ראה ששה כנפים בשתיים יכסה פניו ובשתיים יכסה רגליו ובשתיים יעופף ישעיהו, ב, ואמרו רז"ל כי יחזקאל ראה אותם אחר החורבן ואז נגרע ונחסר מהם שני כנפים שהם לכיסוי רגליהם עי"ש במדרש. והנה בזה"ק נאמר רמז על ששה תיבות ב'רוך ש'ם כ'בוד מ'לכותו ל'עולם ו'עד שהם הגדפין עי"ש. רצונו לומר כי הר"ת של זה הפסוק הם אותיות בשלום"ך, שהם כמו כנפים להשם הנכבד. כמו בה שה לה וה מה כה והם נטפלין לשם מלפניו, דהיינו שבהם פורחים להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים ולהעיד על שלימותו כי הוא שלם במלכותו וזה בשלום"ך. והיינו בזמן שבית המקדש היה קיים היתה המלכות בשלימות, לכן היה להם שש כנפים כמנין אותיות בשלום"ך. מה שאין כן כשנחרב מכון הר ציון וגלה יקרנו ונעלמה כבוד מלכותו ולא נראה בעליל, לכן ראם יחזקאל בארבע כנפים שנחסר להם שתי האמצעים, בשתיים יכסה רגליו, שהם נגד תיבות כ'בוד מ'לכותו בפסוק ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כי כבוד מלכותו נסתרה ונעלמה מעיני כל חי לעת עתה, ונשאר להם ארבעה כנפים נגד תיבות ב'רוך ש'ם ל'עולם ו'עד ר"ת בשל"ו, כי בזמן החורבן אשר אין ממשלתו נראית וניכרת על העולם כולו, רק בשמים הכין כסאו ובלב השרידים אשר ה' קורא בם. ועיקר גבורת המלכות הוא להראות כבוד מלכותו ולמשול בכל. והיינו בזמן שבית המקדש היה קיים שאז באו כל האומות והשתחוו להיכל ה' שאפילו מלכת שבא בימי שלמה נכנעה לפני מלכות שמים, אבל עתה מעידים כי הוא מושל בשלו, כלומר במה שהוא שלו והמלכות שמים אינה בשלימות עד שירחם ה' ונגלה כבוד ה', ואז אליך גוים יבואו מאפסי ארץ ויתנו לך כתר מלוכה, ויהיה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

תקנו להזכיר מדת לילה ביום כדי להוציא מלב האפיקורסים שאומרים מי שברא אור לא ברא חושך שו"ע או"ח סימן נט סעיף א'. ביאור הענין, דוגמא לדבר מצינו זמנים ומועדים הנראה בעליל בהם גילוי אלהות כמו יומי ניסן אייר סיון, והם נקראים בחינת יום והבוקר אור. ויש זמן כמו תמוז ואב, עד אחר תשעה בו או עד חמשה עשר. וכן טבת ושבט, עד חמשה עשר בו. הם בחינת חושך ולילה, שהאלהות באיתכסיא כי לא ניכר גדולת האדון, מפני שבימים האלו החריבו בית תפארתינו, וכמה דברים אירעו בהם לאבותינו וכנודע מזוה"ק סוד ימים האלו, והנה זאת דעת האפיקורסים ושוטים שמדמים בלבם כי יש חילוק ופירוד באלהותו ית"ש ח"ו בין הזמנים הללו. וזה הענין מי שברא אור לא ברא חושך, אבל מי חכם ויבן את זאת כי הכל מורה על אחדותו הפשוט ואין דבר נעלם ממנו, והבורא ב"ה צפה והביט מראשית הבריאה עד אחריתו וסידר הכל ברצון הפשוט מה שאין לעמוד על מחקר יסוד ושורש הענין כי גבהו מחשבותיו ממחשבותינו. ולא היה שמחה כיום שנבראו בו שמים וארץ כדאיתא במדרש ב"ר יב, ואף על פי שרומז במקרא מלא על ארבע גליות בפסוק בראשית א, ב והארץ היתה תוה"ו ובוה"ו וחש"ך על פני תהו"ם, וגם ורוח אלהים מרחפת, הוא סוד רוחו של משיח כנודע מס"ק. והכל ברצונו הפשוט וכמ"ש בביאור הענין קצת בחיבורים אחרים עי"ש:

לכן יש ליזהר שלא להתרשל ח"ו מעבוד ה' על פי טפשות היצה"ר לאמר הנה העתים הללו אין דעתי צלולה בהם לעבוד ה', כי הם ימי קטנות המוחין, אדרבה יתחזק את עצמו בכל יכלתו לשבר המסך המבדיל ולקרב אל משכן ה', כמ"ש כבר על פי מה שראינו הנהגה אחת ממלך תקיף וחכם שלא היה נלחם כל ימיו עם אויביו בארצו ולא נתנם לעבור בגבולו כי אמר פן ישחיתו את גבולי, אבל אזר כגבור בגבורה ויצא ונלחם במדינת שונאיו. וכן יש לקחת מזה מוסר השכל בעבודת הש"י, כי אין נפלא להיות עובד כיון שהוא במוחין דגדלות ולעורר מלחמה, כי אז העת מוכן להקדיש יוצרנו בשמחה ובששון. מה שאין כן בימי הרעה הנמוכים בשנה ושורה בהם הקטנות, אז יצא כל אדם כברק חצו להכות באגרופ רשע וללחום מלחמות ה' ולהסיר כל המסכים וכל מיני השחרות עד אשר יצא כנוגה לצדקו, והבא לטהר מסייעין לו:

וכן אמר דוד המלך ע"ה תהלים סג, א-ג בהיותו במדבר יהודה בעת צרה בברחו מפני שאול, אלהים אלי אתה אשחרך, אפילו שעבר עליו מה שעבר והיה עת שחרות וחושך נגד עיניו, אף על פי כן שיחר פני ה' ולא עזבו. ואמר צמאה לך נפשי וגו', כן בקודש חזיתך, פירוש שהיה מתפשט מכל צרותיו וכל פגעיו בצימאון נפשו אל ה', עד אשר הרגיש בעצמו כי התלהב וחשקו לה' קדחה בקרבו כמו היותו בימי מועד וימים הקדושים. ולכן אמר כן בקודש חזיתך, פירוש כי שמח בעצמו שלא הרגיש בצערו מחמת הדביקות ונעשה בר לבב כמו בקודש, דהיינו בימים הקדושים והשראת מוחין דגדלות. וכל זה בא לו מחמת דביקותו בה' תמיד וכלות הנפש אליו. וכמו שאמר תהלים עג, כח ואני קרבת אלהים לי טוב וגו':

ועל פי זה יובן גם כן מה שאמר בתהלים קלט, ו, פליאה דעת ממני נשגבה וגו', אנה אלך מרוחך ואנה וגו'. דלכאורה קשה על הענין שחשב כי אי אפשר להסתר מפני בורא עולם ומלואו, בשלמא אם ח"ו רצה להסתיר את עצמו ניחא, דקאמר דאי אפשר לגמור העצה, אבל מצינו להיפך שכל חשקו ותאותו היתה לדבק בה' ולעמוד לפניו לנצח, אם כן מה צורך החשבון הזה, הלא אם גם ח"ו היה איזה מקום בעולם להסתיר את עצמו מפני ה' בוודאי היה דוד המלך ע"ה רודף ומבקש ה' ומגלה את עצמו בכל אופן לפני

כבוד ה'. אכן יש לומר כך, דהנה דרך בני אדם הרחוקים מגבול ה' ומסיעים את עצמם לדבר אחר ממילא רחוק מכליותיהם האמונה שיש אפשרי בבשר ודם לעמוד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, כי הוא לא נסה עדיין בזה. ולהיפך מי הקרב אל משכן ה' ותמיד מפלס מעגלותיו מעגלי צדק ומטהר לבו לפני ה' נפלא בעיניו והוא תוהה ומשתאה על העוזבים את ה' איכה השמן לב העם ואזניו הכבד ועיניו השע לסור מאחרי ה' ולא להביט כי מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה. וכן דוד המלך ע"ה בקדושתו ודביקותו אמר כן, פליאה דעת, דהיינו מה שנבדל השכל והדעת מעם ה'. ממני נשגבה לא אוכל לה, פירוש לא אוכל להבין כיצד הדעת פליאה מופלא ומובדל ממך, כי אין מקום פנוי ממך שמים וארץ אור וחושך גם בבטן אמי כנזכר שם. לכן אחכמה והיא רחוקה איך יש אפשרות בעולם לסור מהדביקות, כי שורת הדין נותן להיות דבק בך לעולמי עד כמ"ש החכם איה אמצאך ואיה לא אמצאך:

כתב המג"א שם ס"ק ב בשם ספר הקנה קדושה דיוצר יאמר זוקא מיושב. ונראה לומר הטעם על פי דרכינו, כי הקדושה דיוצר היא רק סיפור הדברים כנזכר שם סעיף ג', דהיינו שאנו מספרים סדר המלאכים ומשרתים המקדישים שמו ואנחנו מקבלים מקדושת סיפור דברים אלו להקדיש גם כן ליוצרנו, לכן אנחנו בסוד מקבל, ונקרא כמו נוקבא לגבי דכורא, אבל הקדושה שאנו אומרים נקדישך כנועם שיח סוד שרפי קודש, או בנוסח כשם שמקדישים בשמי מרום, שאז אנחנו עולים על ידי קריאת שמע ושמונה עשרה ונכללים בכלל המלאכים ואנו מקדישים ליוצרנו כמותם, ואז אנחנו דבקים בה' בלי שום אמצעי, ואז גם אנחנו נקראים בחינת דכורא. ולכן אנחנו אומרים הקדושה בעמידה, כי מילי דעלמא דדוכרא בעמידה כנודע:

אגרת הקודש

מכתב שכתב המחבר הרה"מ זצ"ל להרה"מ זצ"ל מפרשיסחא ונראה שזה כתב המחבר הק' זצ"ל בימי חורפו כשהיה בן כ"ח שנה :

אברהם בארץ הנגב, יושב בשבת התחכמונים. כל פינות אליו פונים. ומפנים פני פני. גמר אומר לדור ודור ודורשיו. יזכה לבנין לעולם ישב. ובגוים לא יתחשב. ה"ה כבוד מחותני ואו"נ האלוף התורני והרבני המופלא והמופלג רב תנא ופליג מלא מים התלמוד כעל שמוריו שומר ושוקד. התורני והרבני המפורסמים בשבחי שבחים כ"ש מפארים מו"ה אברהם נ"י ותופיע:

גי"ה הגיעני במכתב לאמר ושמחתי כמוצא שלל רב. והנה מצאתי שם טעמו ונימוקו עמו בענין הקושיא שהקשה לרבי שמעון, דסבר דנשים חייבות בציצית מנחות מג. , ואם כן ליכא למילף מכלאים בציצית כי אם עשה השוה בכל, אם כן למה לי תיראו. דאי נימא דנשים פטורות מכיבוד, אם כן למה לי ההיקש דכיבוד למקדש. עיינתי בקושיא זו ולא הבנתי. דבאמת אם לא יהא כתיב ויקרא יט, ג תיראו, אנו נהיו למדים דמדאיצטריך ההיקש, דבאמת אף עשה דשאינו שוה בכל נמי דחי לא תעשה. עוד ענין אחר, דאי לא כתיב תיראו, נאמר דנקיש שמירה לזכירה ויפטרו נשים משמירת שבת, ואם כן יהיו שווים כולם

לטובה באין שוות בכל. וזה יהיה כי היכי דלקיים מקרא דאיש כתיב, אבל אשה במורא לא מיחייבא. עוד השיב לי תלמיד אחד, דאי לאו תיראו, הוה אמינא דההיקש הוא דמאי שבת נשים איתניהו בשמירה אף מורא כן, לכן כתיב תיראו, ואז ההיקש הוא על כרחך לענין שלא יהיה כיבוד דוחה שבת, כל זה העליתי בלימוד התלמידים:

ואגב אורחא אודיענו מה שנתחדש אצלי דבר באותו רש"י דכתב מקודם תירוץ דתיראו, והדר כתב מה דבכיבוד כתב להיפך. והיה נראה לי לומר, דרצ"ל בלא זה הוה אמינא דאביו ואמו שקולין כמו משה ואהרן, אבל עתה דאמר אלא איש דסיפק בידו לעשות ואשה רשות אחרים עליה, ואם כן אתה ואמך חייבים, ואם כן למה כתב כאן אמו קודם וק"ל. ואודות החילוק, אף שעתה הוא לאחר זמן, מכל מקום דבר שהוא בעתו הוא מה שהוא טוב. אך בבקשה שלא יאבד אותו, כי מחמת טרדות עבודת הקודש המוטל עלי לא כתבתי אותו עוד הפעם, בכך יראה שלא אשכח ממני דבר ממשנתי:

ואגב אורחא אודיענו עוד במה שאני עוסק בה כעת במסכת שבועות בעיון נמרץ ואבאר לו בהלכה דמראות נגעים ה"ב ד' שיטות, במה שהעליתי לפום ריהטא דשמעתין, שיטת רש"י הוא, דלרבי עקיבא ספחת כל שהוא במשמע וחד דרגא לא מיקרי כל שהוא. ולפי זה מוכרח דקרום הוא תולדה וסיד נשאר ממילא גם כן אצל שאת, אלא דלאו תולדה דידיה מיקרי, דהא לא כתיב רק חד ספחת, ואם כן קושית המקשה דמקשה אי הכי, קאי לר' עקיבא אף לפי האמת, דהמקשן היה סבר דבחד מחתא מחתינהו ומדלא מצרף רק מעלה אחד, ואם כן קרום בהדי מאן ניצטרף חסר מה, דגם סיד נשאר לשאת כמ"ש רש"י ז"ל מקודם, מכל מקום לאו תולדה שאת היא. ועל זה מתרץ דכיון דטפלה היא כל שהוא ממילא מצטרף, ולא אמר ר' עקיבא רק בשלש הראשונות, ולפי זה הטפלה בוודאי כל שהוא:

ויש לנו לתרץ עוד דמה במה שנתקשו בה כל הראשונים, דלר"מ צריכין לומר דמיירי בצמר שהוא שחור מסיד, ואם כן יש חמשה מראות. ומקום הניחו לי לאמר דכיון דקרום הוא אב, אם כן הטפלה שהוא כל שהוא אי אפשר להיות סיד, שהרי קרובה לו בחד דרגא, וכן בהיפך, צמר לבהרת הוא בחד דרגא, לכן צריכין אנו לומר בהיפוך, דסיד הוא לבהרת כל שהוא וצמר לקרום כל שהוא. ובאמת הפשט הוא כן בדברי רש"י ד"ה שניה לה במ"ש דאף על גב דצמר לבן עזה לבנוניתה מסיד, על כרחך שאת שהוא אב כו'. פירוש דאם האב הוא צמר, אם כן יש לומר סיד לבהרת כל שהוא וקרום לשאת כל שהוא. אבל אי נימא שסיד הוא אב, יצטרך לרבות עוד תולדות יתירות, וכל מו, דאפשר למעט במראות ממעטינן כמ"ש. כן נראה לי בשטת רש"י ז"ל. והנה התוספות מיאנו בזה הסברא לומר דטפילא משמע כל שהוא, ולכן הוצרכו לכנוס בכמה דוחקים, וגם הוצרכו לומר שיש שני מיני צמר. ואין להקשות לשיטתם דמאי מקשה הגמרא דאימא דמתניתין כרבי עקיבא וגם החכמים מיירי בזה הצמר שהוא נמוך מסיד, ואם כן שפיר הוא זו למעלה מזו כל אב מתולדה דידיה, ואף אם נתרץ דמשמע להמקשן דודאי אין האב נמוך מהתולדה, מכל מקום איכא לתרץ קושית התוספות בא"ה דיש לומר דהכא מקשה לסברא דידך דסברת דצמר היינו צמר נקי אם כן טהרת נמי קרום, דלדידיה יש לומר קרום וצמר שאינו נקי, אבל הנראה דלק"מ, דהרי רבי נתן תנא שם ו' ע"ב אלא של צמר דיהה, ונמצא דצמר הוא לבן יותר מסיד וק"ל. והעיקר לפרש כאן דברי הרמב"ם והראב"ד ז"ל הלכות טומאת צרעת פ"א ה"ה. כי הנה הרמב"ם כתב לשון בהד' מראות בזה

למעלה מזה. וכתב הראב"ד ז"ל אמר אברהם שנה משנתו כר"ע דלרבנן סיד וצמר שווין, אלא שכוונתו דסיד קרוב ללבנוניתו דשלג וצמר מראה אחר הוא. ולהבין דברי הראב"ד אלו, הבנתי מדבריו שהוא מפרש פלוגתא דר"ע ורבנן, דלר' עקיבא כל ב' מראות הם מסוג אחד זה למעלה מזה ואמר של צמר דיהה כסדר. אבל לרבנן יש ב' מינים לבן, בהרת ותולדתו הוא סוג אחד ושאת ותולדתו הוא סוג א'. ואמר היגיעה מצאתי און לי בדברי התורת חיים. וזהו המשל דכל מלך הולך עם איפרכוס דידיה ולא עם מלך אחר. ולכן לרבנן מצטרפי כל אב דווקא עם תולדה דידיה, אבל לא עם אב אחר כיון שאינו סוג אחד. מה שאין כן לרבי עקיבא דכל המינים הם סוג אחד, ויותר ראוי להצטרף אב עם תולדה אחרת ובמעלה א' כיון שהם כולם מסוג אחד, מלהצטרף אב עם תולדה דידיה ב' מעלות. ונמצא דלר' עקיבא בודאי צמר הוא יותר לבן מסיד, דאם לא כן היאך נבין מה הוא צמר ומה הוא סיד, אבל לרבנן יש לומר דסיד וצמר הם במדרגה אחת, רק שאינם מסוג אחד. וסיד הוא מסוג השלג, וצמר הוא מין אחר:

ומעתה לדידיה עולה שיטת הגמרא היטב. דמתני' דלא כרבי עקיבא, דאי כר' עקיבא שהם מסוג אחד אם כן על כרחך דצמר לבן מסיד, ואם כן הוי יותר מעלות סיד ובהרת. אבל לתנא דמתניתין יש לומר דסיד וצמר הם שווין במעלה, רק שאינם מסוג אחד, ושפיר הוא רק מעלה אחת, וכאן טעה הנטע שעשועים טעות גדול שכתב דלהראב"ד ז"ל לא מקשה הגמרא מידי, וטעה לפענ"ד. ולפי דברי הראב"ד דברי הגמרא עולים יפה במאי שאמר שם ו. ואילו מסיד ולמעלה לא אמר, דלרבנן כיון שאינם מסוג אחד אף דנדע סוג הקרום, אכתי לא להוי יודעין סוג הסיד, אלא דלר"ע כולם מין אחד הם וסגיא במאי שאמר מקרום ולמעלה ולא נצטרך לדוחק רש"י ותוספות:

ועתה אבאר שיטת הרמב"ם ז"ל. ואתרץ עוד מאי דפסק הרמב"ם הלכות טומאת צרעת פ"א ה"ג שכל הד' מראות מצטרפות, כי כן הוא בתוספתא נגעים פ"א ה"ג, ובגמרא דילן שבועות ה"ב אינו מסכים עמו, דהרי אמר איכא שאת דעדיפא לאו תולדה דידיה. וחפשתי ומצאתי בפירוש המשניות דנגעים פ"א מ"ג וכתב וז"ל, לר"ע תולדה דבהרת לבן יותר משאת, ולרבנן הוה שאת לבן יותר מתולדה דבהרת. עוד מצאתי במשנה פ"ו דנגעים דמשמע מתוך דבריו דסבר כדברי הראב"ד ז"ל, דלרבנן יש ב' מיני סוג. אלא דממולק עם הראב"ד בתרתי, חדא לר"ע וחדא לרבנן. דהראב"ד סבר דלר"ע שאת לבן יותר מתולדה דבהרת, ולהרמב"ם שאת היא סיד לר"ע ותולדה הבהרת הוא צמר לבן. וזה שאמר לא סיד דיהה הימנו אלא צמר דיהה דאיהו תולדתו ונחית חד מעלה. וגם דהראב"ד סבר דלרבנן סיד וצמר שוים, אבל הרמב"ם סבר דצמר לבן יותר בערכו מסיד בערכו. ולפי דרך זה יתבאר דעת הרמב"ם ז"ל, דלפי האמת יש לומר דמצטרפים כל הד' מינים מריבויא דוהיה, אבל להאי הוה אמינא דהוי אמרינן דמתניתין דתני דסיד הוא תולדתו ולא צמר דהוא לבן יותר והוי אמרינן דאתיא כר"ע דסבר דכולם הם סוג אחד. הוי קשה דלמה לא נימא דצמר תולדתו כמו שסבר באמת הרמב"ם לר"ע, אלא דהוי אמרינן משום דיש לנו לימוד דוהיה שהאבות דווקא מצטרפים. ואם כן על כרחך דצמר הוא אב שני, דאי הוא סיד אם כן יש ב' מעלות מזה לזה, ואם כן כיון שמוכח עתה דסבר דב' מעלות לא מצטרפין, ואם כן שפיר מקשה טיהרת. אבל לפי האמת שפיר יש לומר כמו דאיתא בתוספתא דכל הד' מראות מצטרפין ודו"ק היטב הדק:

עוד שם שבועות ו. במשל דר"ע בד' כוסות במאי דמחולקים הב' לשונות. והנה חפשתי ומצאתי דהרמב"ם הלכות טומאת צרעת פ"א ה"ה כתב דרך אחר, והוא דהני פתוכין הן שווין בערך א'. והנה בבהרת שהוא לבן ביותר צריך ליפול בתוכו י"ו טיפין, ובקרום ב' טיפין והוא נוטה לשחרות כמו בבהרת בי"ו. ודעת הראב"ד הוא כפשוטו. והנה הני ב' לישני בגמרא הם מחולקים בב' דעות אלו. והנה לשיטת הראב"ד ז"ל די בי"ד כמ"ש התוספות שם, ד"ה ואחד. אבל לדעת הרמב"ם בבהרת י"ו שהוא מכופל דלא שייך סברת התוספות, דהרי בבהרת הוא נמי לבן יותר. והנה הרמב"ם שפסק שם פ"א ה"ד בכל מקום כלישנא בתרא והצריך י"ו, לכן כתב דבהרת הוא י"ו וסרו מהר מעליו תלונת הראב"ד ז"ל. ודו"ק היטב:

והואיל וסיימתי הלכה זו בל"ג בעומר, ואומרים שם העולם בענין גלימא דעמריה ושחקיה שם ו ע"ב, אומרים שהוא רמז לל"ג בעומר. והוא נרמז בג"ל ימ"א דעמריה ושחקיה, היינו שראוי לשחוק בו. אודיעו דבר אחד ממשנתי שהבנתי מכתבי קודש האר"י זלה"ה שיש לי בענין כ"ד אלפים תלמידי ר"ע. הנה שורשם כולם מצירופי אלה"ם, כי יש באלה"ם ק"ך צירופים בכל אות כ"ד צירופים. והנה באות א יש כ"ד צירופים באלפ"ן והם שורש נשמתם והם כ"ד אלפים. ולפי שבימי הספירה שאז נכנסין כל המוחין דקטנות והם דאלה"ם, ואז פגעה בהם מדת הדין דאלה"ם דקטנות ומתו. אך כשנתגלה יום ל"ג בעומר אז נתגלה הרחמים, כי ידוע כי חילוף אלה"ם באותיות הקודמים א' כ' ד' ט' מ', והנה אין בהם חילוף, רק באותיות כ' ד' ט', והנה כד"ט גימטריא ל"ג. וידוע כי כל חילוף מורה היפוך הדבר שהוא, וחילוף שם הוי"ה הוא דין, וחילוף דאלה"ם הוא רחמים, ולכן כשנתגלה ל"ג שהוא כ' ד' ט' נהפך לרחמים וסיימו מלמות. וזהו סוד כי בים נראה כבחור, שאז הוא בחינת מוחין דקטנות עד שנכנסו בו מעט מעט מוחין דגדלות, עד יום מתן תורה שנראה כזקן בעל הרחמים, וד"ל ברמז זה:

ואגב אודיע לך מדרש בחוקותי ויק"ר לה שהבנתי בו מעט מזעיר, על פסוק תהלים קיט, נט חשבתי דרכי, חשבתי ברכות הם מא' ועד ת'. והקללות הם מו' עד ה'. ולא עוד אלא שהם מהופכים כי מתחיל בו' וסיים בה', והנה כאן קשה שהרי ידוע כי כל ישר מורה לרחמים וההיפך הוא לדין, ואם כן מאי אמר אלא שהן מהופכין שאדרבה הוא דין, ונראה לי במה שאומרים העולם גבי הודו וכוש ותפסח ועזה, כי רב ושמואל מגילה יא. אינם מחולקין, כי כשהמה זה אצל זה הם בעיגול ההיפך יותר מרחוקים, ובודאי דבר זה לא נעלם מאתו. והנה זה ידוע כי גם האותיות הם עגולות, כי נעוץ סופם בתחלתם ותחלתם בסופם. ואם כן יש לנו לומר נמי, כי מו' עד ה' נכללים כל האותיות, כי הולכים מו' עד ת' ומא' עד ה' וסיים בה', ויש בזה הכלל כל הכ"ב אתוון, ולזה אמר שהם מהופכין, כי ידוע כי ענין הקללות הם הדינין וראוי להיות למפרע, ואם כן אם היה רוצה לכלול מה' ועד ו' כל הכ"ב אתוון היה ראוי להתחיל בה' והיה הולך מה' עד א' והדר מתשר"ק עד ו'. ועתה שכתב בהיפך מו' עד ה', אז הולכים האותיות כסדר וזחט. אלא ודאי שאין נכללים כאן רק הב' אותיות ו"ה ושפיר הם מהופכין. וה' יהפכם עלינו לטובה כענין הנאמר אצלי בזוהר למפרע שרי ובמישור סיים, שהוא רמז לצדיק דהתחלתם הוא למפרע בתוקף הדין, ובמישור סיים כענין ביקש יעקב לישב בשלוה ב"ר פד. ובטוחים אנו כי כימי ענינתנו תשמחנו אמן כן יה"ר. ושם בעבודת בהמ"ק נשמח כולנו. כ"ד הק' והצעיר באלפי ישראל בהר"ר שבת ז"ל הכ"מ. וה' יראנו נפלאות מתורתו הקדושה אמן. ופורסים בשלומו כל בני ביתי נזכה לחיים ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום. ולפרוס בשלום כל תלמידיו ה' יפתח לבם כפתחו של אולם. וימלא כל משאלותם:

האגרת הקודש הלז מצאנו ולחיבת הקודש הדפסנוהו :

ב"ה כעלות השחר יום ה' ט"ז אלול תקס"ד לפ"ק פ"ק קאזנין:

חיים וברכה למשמרת שלום לכבוד אהובי ידידי או"נ ה"ה הרב המאור הגדול בתורה ובחסידות איש האלקים קדוש הוא כ"ש מוהר"ר יעקב יצחק סג"ל:

גי"ה הגיעני על ידי השטאפעט בלילה בזמן שינה. וכאשר התעוררתי בחצות הלילה וראיתי אגרת אחד מונח לפני, אשר מעודי בחבלי שינה על עיני לא יכולתי לקרותו עד אשר למדתי תורת בספר תיקוני זוה"ק והוא עד מחצות שעה ב'. ואז נזכרתי לקרות האגרת של מכ"ת והבינותי על ידי מאמר הזוהר שנמתקו כל הדינים. ומפני אהבתי אותו אדבר אתו דברי דודים ואעתיק לו מאמר הזוהר בתיקון תמני סרי דף ל"א ע"ב שורה כ"ה. וז"ל מאי קול רעש גדול, דאית רעש ואית רעש. אית רעש דאתמר ביה מלכים א' יט, יא לא ברעש ה', דלא ייתי תמן קוב"ה, ואית רעש דייתי תמן אלא רעש בהפוכא ערש, כמה דאתמר תהלים מא, ד ה' יסעדנו על ערש דוי. ודא הוא כל משכבו הפכת בחליו דאתהפך רעש לערש. ומאי ניהו ערש אלא איהו עשר בהיפוך אתוון ודא שכינתא דאיהו כללא דעשר ספירן דעלה איתמר מגילה כג ע"ב אין קדושה בפחות מעשרה, דאיהו שריא לרישא דחולה. ובגין כך ה' יסעדנו. ובמאי על ערש דוי על שכינתא ודאי. ואם שכינתא לאו תמן רוח סערה תמן, דאסעיר גופיה דבר נש דכתיב ביה יזנה א, ד והאניה חשבה להשבר, דאיהי גופיה דספינה. כד לית שכינתא דסמיכת לה רוח סערה מהפך לה ותבר לה. ובזמנא דשכינתא סמיכת לה מיד קלא נפיק בן אדם עמוד על רגליך יחזקאל ב, א, וקאים ממרעא דיליה ונפיק מדינא שלים בגופיה שלים בממוניה ע"כ:

ואנכי כדרכי הגהתי בפירוש הנ"ל וז"ל, מ"ש לא ברעש ה', כי השי"ת מביא הנסיון על ידי גבורות מנצפ"ך שהוא חומר שערי"ם מצרופי אותיות רע"ש, והנה כשבא הענין על רשעים אינם מקבלין באהבה ורועשים בקול ומטיחין דברים כלפי מעלה על היסורים ואין בהם ה' כדכתיב לא ברעש ה'. רק היצה"ר סביב רשעים יתהלכון. אבל בצדיקים מצינו שהלל אמר ברכות ס. מובטח אני שאין זה מתוך ביתי, כי היו מלומדים לומר שאם כך עלה במחשבת הבורא יתברך להטיב ביסורין של אהבה לדקדק עם הצדיקים ולמרק כל חטא קל כמ"ש הרמב"ן בשער הגמול להיות נקי כתינוק בן יומו. ובזה שהצדיק מייחד הכל לאהבה ככתוב תהלים קז, מג מי חכם וישכך אלה, אלא להתבונן חסדי השי"ת נתהפך לעשר בעשר אותיות של היחוד ונעשים עשר אותיות שם ע"ב לחסד, ובפרט כשמצרף עצמו לשכינה אשר היא חולת אהבה בגלות והיא הדלה בסוד משכיל אל דל שם מא, ב, ומצרף עצמו עמה ועם יסורי משיח, אז נמתק הכל ועומד על רגליו, וכן בכל מאורע שבעולם צריך האדם לתקנו בשרשו או בכללות עולמות או בשורש נשמתו של זה שבא המאורע עליו, ואז נמתקו כל הדינים ממילא:

הגהות אלו מידו הקדושה :

בודאי שם צריך בענין זה ובא אל הצדיק דוגמת עליון להמתיק שם בהשורש כמו שקבלתי ממו"ר מוהד"ב שם עיקר הכוונה וממילא נמתק למטה:

ואפשר שזה רמזו במאמרם שבת יב. שבת הוא מלזעוק ורפואה קרובה לבא. כי שבת שמא דקוב"ה, וכאשר מקשרים עצמם בשמא דקוב"ה אז רפואה קרובה לבא, כל זה צויתי להעתיק והגהותי לספר הנ"ל מפני חיבתו ואהבתו לדבר בו. ויה"ר שלא ישמע שוד ושבר באהלי צדיקים ויהיה מלכם בראשם ישמרם לעד ולנצח נצחים ויכתבון בספר חיים טובים אמן:

כ"ד הדוש"ת באהבה. נאום ישראל בהמנוח הר"ר שבת ז"ל מ"מ דק"ק קאזניץ:

בעזר גומל חסדים טובים נשלמו הליקוטים והמכתבים. וכן יעזרנו אלהי הרוחות להשלים גם הפירוש על פרקי אבות וחידושי הלכות: